ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ

Δημήτρης Πουρνάρας

Ο ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (28)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Ο ανεξάρτητος και ελεύθερος δημοσιογράφος

Έκδοση: Πανευρυτανική Ένωση (28)
Επιμέλεια έκδοσης: Κώστας Αντ. Παπαδόπουλος
Εκτύπωση: Στιγμή ΕΠΕ, stigmi@otenet.gr

Copyright 2013 © Πανευρυτανική Ένωση, Κλεισθένους 17, 105 52 Αθήνα,
τηλ.: 210 3240001

ISBN: 978-960-9758-03-1

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Ο ανεξάρτητος και ελεύθερος δημοσιογράφος

ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (28)
ΑΘΗΝΑ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελ.

Προλογικό σημείωμα (Κώστας Παπαδόπουλος) 11
Πρόλογος Δημήτρη Τρίμη, Προέδρου Δ.Σ. ΕΣΗΕΑ 13
Πρόλογος 15
Εισαγωγή (Νεοκλής Σαρρής) 19
Δημήτρης Πουρνάρας – Χρονολόγιο 25

1. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Η φλόγα των κοινωνικών προβληματισμών 29
Δεκαοχτάχρονος ανταποκριτής στο Παρίσι 30
Διαπιστευμένος στη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης 31
Γυρισμός στην Ελλάδα 33
Ένθερμος υπερασπιστής της αγροτιάς 36
Στέλεχος στο Αγροτοσοσιαλιστικό Κίνημα 36

2. Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ» ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ο «Ανεξάρτητος»: η «ακτινογραφία» μιας κρίσιμης περιόδου 40
Η πνευματική και πολιτιστική προσφορά του 41
Ξεφυλλίζοντας τον «Ανεξάρτητο» 42
Σημαντικότερα άρθρα του «Ανεξάρτητου» (1934-1935) 43
Οι εκδόσεις του «Ανεξάρτητου» εφόδια για την ελληνική παιδεία και την αυτομόρφωση – Δυο σημαντικές εγκυκλοπαίδειες 53
Η σκέψη του μέσα από τα κοινωνικά φαινόμενα 56

3. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Ιστορικές προσωπικότητες 59
«Χαρίλαος Τρικούπης. Η ζωή και το έργον του» 59
«Ελευθέριος Βενιζέλος. Η ζωή και το έργον του» 62
Η νεότερη ελληνική ιστορία χωρίς παρωπίδες 66
Ο θάνατος του Βενιζέλου και οι προσπάθειες του Δ. Πουρνάρα για την ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων 66
Οι προβλέψεις του Δ. Πουρνάρα για πολιτική εκτροπή 71

4. ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΜΕ ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΟΥ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΖΕ Η ΑΝΤΙΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Το «Κατηγορώ» 75

Γιατί παραιτήθηκα 77
«Διότι δεν συνεμορφώθη προς τας υποδείξεις...» 79
Οι Άγγλοι ομολογούν 82
Η επιστολή παραιτήσεώς του 86
«Δεν αποτολμούν μήνυσιν» 91
Ο αγώνας του συνεχίζεται 105
Η ραδιοφωνική θητεία του Δ. Πουρνάρα εν συντομία 106

5. «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ»: ΜΙΑ ΕΘΝΙΚΟΛΑΪΚΗ ΕΠΑΛΞΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Θαρραλέος εκφραστής της επικαιρότητας 109
Η υποδειγματική γραφή των άρθρων του 110
«Κάϊν... Κάϊν...» (15.4.1962) 110
«Το προτεκτοράτον» (28.4.1963) 114
«Μεντερέδες και Καραμανλήδες» (12.6.1960) 116
«Το ποτήρι εξεχείλισε...» (25.9.1960) 117
«Το "ΟΧΙ" του '40 και το "ΟΧΙ" του 1960» (30.10.1960) 118
«Ο Άϊκ και τα ανδρείκελά του» (13.11.1960) 119
«Ο μπαμπούλας» και το ψέμμα» (4.9.1960) 120
«Ούτε τώρα δεν θα παυθή;» (6.11.1960) 121
«Ελεύθερος»: Παρεμβάσεις για εθνικά θέματα 123
Ο Δ. Πουρνάρας προλαβαίνει στρατιωτικό κίνημα 132
Προχουντικές διώξεις 132

6. ΤΡΙΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΕΧΟΥΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ό,τι δεν λέγανε οι κυβερνήσεις... Μπροστά σε κάθε εθνικό θέμα 133
Το Μακεδονικό και οι γενοκτόνοι 136
Το επίκαιρο που μας ταλανίζει 139
«Κύπρος; Γιοκ» 140

7. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

«Ελεύθερος»: Υπερασπιστής των ανθρώπων του πνεύματος 144
«Ελεύθερος»: Παρεμβάσεις για πολιτιστικά θέματα 148
Η παραπαίουσα παιδεία μας 151
Η χρεωκοπία των κομμάτων 154

8. Ο ΑΝΤΙΜΟΝΑΡΧΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

«Θα ταφή πανηγυρικώς ο θεσμός της Βασιλείας!» 158
Ανοικτή επιστολή προς τον Βασιλέα Παύλον 159
Ευθείες βολές κατά του Βασιλιά, της Φρειδερίκης και των Αυλικών 159
«Ερρέτω παρομοία Κυβέρνησις!...» 160
Η Δεξιά και τα Ανάκτορα πέμπτη φάλαγγα 164
Λίγο πριν από την 21 Απριλίου 1967 166
«Θα σας δέσουν κύριε Γ. Παπανδρέου αν δεν προλάβετε...» 167

9. Ο Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Κώστας Αθάνατος – Μια χαρακτηριστική κριτική του 169
Φώτης Κόντογλου 171
Για το βιβλίο του Μιχάλη Σταφυλά «Ο Πατροκοσμάς», ένα εθνικό χρέος προς τον πάτερ-Κοσμά 171

10. ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥΣ

Μια επιστολή του Δ. Πουρνάρα στην «Ακρόπολη» για τον Γ. Βουτσινά 175
Μια συνέντευξη του Δ. Πουρνάρα στον Απόστολο Μαγγανάρη 180

11. ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΤΟΥ

Νίκος Καζαντζάκης 185
Γιάννης Σκαρίμπας 186

12. Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

«Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού». Ο κόσμος πριν από τον πόλεμο του 1914 187
Εργογραφία του Δημ. Πουρνάρα 191
«Ο Βενιζέλος και οι ... Χίτλερ των Ελλήνων» 193
Η Ευρυτανία στα μυθιστορήματά του 195
«Η Παναγία της Καλλιακούδας» 195
«Ο Διαβολογιατρός» 198
«Ο τρελλός», η «Κοντσίτα» και ο «Κάιν» 200
«Το αγριοκάτσικο της Κηφισιάς» 203
«Η Βλαμμένη» 209

13. ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Οι αγώνες του Δημ. Πουρνάρα για τους σκλάβους της ελληνικής γης 211
Με νου και καρδιά στην αφύπνιση της αγροτιάς 214
Η ιστορία της ίδρυσης του Αγροτικού Κόμματος 217
Χωρίς παρωπίδες 219
Η πίστη του στην αγροτική ιδέα χωρίς κρυφά ή φανερά «αφεντικά» 220
Το Φιλελεύθερο Κόμμα υπέρ των τσιφλικούχων 222
Ο Αγροτικός Νόμος του Καφαντάρη 225
Το ιστορικό του Νόμου Καφαντάρη για την επίλυση του Αγροτικού Ζητήματος 226
Κοντά στους αγωνιζόμενους: Τα γεγονότα της Καλαμάτας το 1934 229
«Το άτιμον κράτος» 231
«Το «ανήθικον κράτος» 233

14. ΔΙΩΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

Σύλληψη και φυλάκιση από τη δικτατορία Πάγκαλου 241
Πίσω από τα κάγκελα!... 243

Τα πάθη της Δημοκρατίας και της «Δημοκρατίας» 246
Η «Εσπέρα» των αδελφών Πουρνάρα (1925-1926) 250
Δεσμώτης της 21ης Απριλίου 256

15. ΟΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ένα ιστορικό βιβλίο γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο 279
Άγνωστες πληροφορίες 281
Πρόσωπα και γεγονότα μετά την απελευθέρωση 283
Οι ξένες επεμβάσεις και τα προκαταρκτικά του εμφυλίου 285

16. ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Ο Νεοκλής Σαρρής θυμάται τον Δ. Πουρνάρα 289
Ο Κώστας Αθάνατος στον «Ελεύθερο Άνθρωπο» 292
Το αφιέρωμα του περιοδικού «Πνευματική Πορεία» 293
Κούλης Κάσσης: «Ένας Απόστολος της Δημοκρατίας – Δημήτρης Πουρνάρας» 293
Βελισάριος Μουστάκας: «Μια ανάμνηση κι ένα πορτραίτο» 302
Φοίβος Δέλφης: «Δημήτρης Πουρνάρας, ο πνευματικός Διγενής» 306
Αστέρης Κοββατζής: «Ο Μαχητής» 307

17. ΘΑΝΑΤΟΣ Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Επικήδειος Βασίλη Κοραχάη, προέδρου ΕΣΗΕΑ 310
Επικήδειος Νεοκλή Σαρρή, καθηγητή Παντείου 313

18. ΟΙ ΣΥΓΧΩΡΙΑΝΟΙ ΤΟΥ ΤΟΝ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

Η ομιλία Ν. Καρβέλη 319
Η ομιλία Κ. Καλλιγά 321
Η ομιλία π. Κ. Βαστάκη 324

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ένα ακόμα, ελάχιστο, «Χρέος» εκπληρώνεται από την Πανευρυτανική Ένωση με σεβασμό, πάντα, στην ιστορική μνήμη, με την έκδοση του παρόντος τόμου «***Δημήτρης Πουρνάρας, ο ανεξάρτητος και ελεύθερος δημοσιογράφος***». Ένα «χρέος» οφειλόμενο προς έναν Ευρυτάνα, ο οποίος, δίκαια, χαρακτηρίστηκε ως «Απόστολος της Δημοκρατίας», αφού με την πέννα του και με τους συνεχείς αγώνες του, έπαιξε σημαντικότατο ρόλο στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα της πατρίδας μας, σε περιόδους λίαν κρίσιμες και πολυτάραχες...

Ο **Δημήτρης Πουρνάρας**, προσωπικότητα πολυσύνθετη και πολυτάλαντη, έχοντας ως ακαταμάχητα όπλα την άρτια μόρφωσή του και την υποδειγματική εργατικότητά του, την ανιδιοτέλεια και το θάρρος, την αγωνιστικότητα και την τιμιότητα, την μετριοφροσύνη και την αμνησικακία, την φιλαλληλία και την κοινωνική αλληλεγγύη, την αντικειμενικότητα, την ειλικρίνεια και το θάρρος, το ήθος και την ευγένεια, κατεξοχήν δε την φιλοπατρία και την Αγάπη στον συνάνθρωπό του, αναδείχθηκε, κατά τον **Νεοκλή Σαρρή** σε «δημοσιογράφο ολκής, αρθρογράφο εξαίρετο, σχολιαστή απαράμιλλο, ιστορικό εξαίρετο, λογοτέχνη γλαφυρό, πολιτικό του μέτρου με οξυδέρκεια και πάθος για τη Δημοκρατία...»

Ο **Μιχάλης Σταφυλάς**, με τρόπο μοναδικό , εκπληρώνει το Χρέος αυτό, για λογαριασμό των όπου γης Ευρυτάνων. όπως έκανε και με άλλους διακεκριμένους συμπατριώτες μας με τα εκδοθέντα μνημειώδη έργα του *«Ζαχαρίας Παπαντωνίου – Τα Θεία Δώρα των εμπνεύσεών του»*, *«Γεώργιος Καφαντάρης – Μια ζωή στις επάλξεις της Δημοκρατίας»* κ..ά. Ήταν αδύνατο ο **Μιχάλης Σταφυλάς** να μην

εντάξει στα ενδιαφέροντά του και την προσωπικότητα του **Δημήτρη Πουρνάρα.**

Ο ίδιος, ο **Μιχάλης Σταφυλάς**, έχοντας την τύχη να γνωρίσει προσωπικά τον **Δημήτρη Πουρνάρα**, και άντλώντας πολύτιμα στοιχεία από το πλούσιο προσωπικό του αρχείο, αφενός, και από το εναπομείναν από την καταστροφική μανία των δικτατοριών 1936 και 1967 αρχειακό υλικό της οικογένειας **Πουρνάρα** (**Ελένης** και **Νίκου Πουρνάρα**), αφετέρου, κατόρθωσε να μας παρουσιάσει με τον παρόντα τόμο την πνευματική και αγωνιστική δράση του και την συνεισφορά του στην πορεία του Έθνους μας με την μαχητική αρθρογραφία του και την άτεγκτη κριτική του, προς κάθε κατεύθυνση, περισσότερο δε για τα εθνικά μας θέματα, τα οποία και σήμερα ακόμα μας ταλανίζουν (Κυπριακό, Μακεδονικό, γερμανικές αποζημιώσεις κ.ά.), αλλά και για θέματα ηθικής και υπεράσπισης διαφόρων κοινωνικών αξιών (παρανομίες, σκάνδαλα, αγροτικό ζήτημα κ.ά.). Ο λόγος του **Δημήτρη Πουρνάρα** αποδεικνύεται ιστορικά, κυρίως σήμερα, ότι ήταν λίαν ουσιαστικός, διδακτικός αλλά και προφητικός...

Η Πανευρυτανική Ένωση συνεχίζοντας την εκδοτική της ανθοφορία, πιστεύει πως με την παρούσα έκδοση παρουσιάζει τη ζωή και το έργο, όχι μόνο ενός «χαλκέντερου», μαχητικού και αταλάντευτου δημοσιογράφου, αλλά και ενός μεγάλου διανοούμενου και εμπνευσμένου πνευματικού οδηγού του λαού μας, του Ευρυτάνα **Δημήτρη Πουρνάρα**, ο οποίος με το παράδειγμα της ζωής του και με το αψεγάδιαστο δημοσιογραφικό αλλά και το πλουσιότατο συγγραφικό έργο του (ιστορικό, βιογραφικό, λογοτεχνικό, μεταφραστικό, πολιτικοκοινωνικό κ.λπ.) θα συνεχίσει να διδάσκει τις επόμενες γενιές.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πρόεδρος της Πανευρυτανικής Ένωσης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΡΙΜΗ, ΠΡΟΕΔΡΟΥ Δ.Σ. ΕΣΗΕΑ

Αποτελεί τιμή για μένα η πρόταση να προλογίσω ένα βιβλίο αφιερωμένο στον πρώην Πρόεδρο της ΕΣΗΕΑ Δημήτριο Πουρνάρα, έναν σημαντικό δημοσιογράφο, συγγραφέα, συνδικαλιστή και πολιτικό, η προσφορά του οποίου αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τους διαδόχους του στη Διοίκηση της Ενώσεως.

Ο Δημήτριος Πουρνάρας, πέραν από το κυρίως έργο του, που αφορά την επαγγελματική δημοσιογραφία και για την οποία ο ίδιος έδωσε στον εαυτό του το ψευδώνυμο «Π. Χαλκέντερος», ασχολήθηκε και με τα συνδικαλιστικά του επαγγέλματος των δημοσιογράφων. Έτσι το 1941 διετέλεσε Πρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. Στα επόμενα πέντε χρόνια εξελέγη Αντιπρόεδρος, σε μία περίοδο όπου ο Τύπος στραγγαλιζόταν κάτω από τη σκληρή λογοκρισία των αρχών Κατοχής και οι δημοσιογράφοι αγωνίζονταν, μαζί με ολόκληρο τον ελληνικό λαό, να κρατήσουν άσβεστη τη φλόγα της ελευθερίας και, παράλληλα, να επιβιώσουν.

Στα δύσκολα αυτά χρόνια, με το ασίγαστο πνεύμα του και την αυστηρή κριτική που άσκησε μέσα από τις στήλες της εφημερίδας του «Ελεύθερος», συνέβαλε στην ανάπτυξη της πνευματικότητας και στην ψυχική ανάταση του λαού μας και άφησε μεγάλη παρακαταθήκη στις επόμενες γενεές.

Αθήνα, 5 Απριλίου 2013

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΑΜΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
ΑΘΗΝΑΪΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Μαρτίου 1941

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Βεβαιοῦμεν ὅτι ὁ παρ'ἡμῖν ἠσφαλισμένος κ.Δημήτριος Πορνέρας ἐνεγράφη μέτοχος τοῦ ἡμετέρου Ταμείου ἀπό 1/9/1917, ἔχει δέ τήν κάτωθι ὑπηρεσίαν.

Ἀναγνωρισθεῖσα προϋπηρεσία 1/9/917 μέχρι 31/5/1926 (ἡμερομην.συστάσεως Ταμείου).....	ἔτη	8	μῆνες	1
1/6/1926-30/6/1927 εἰς ἐφημερίδα " Δημοκρατία"....	"	1	"	1
1/7/1927-30/9/1927 κενός χρόνος ὑπηρεσίας				
1/10/927-30/9/1930 εἰς ἐφημερίδα "Ἡμερήσιος Τῦπος "	"	3	"	0
1/10/930-31/10/931 κενός χρόνος ὑπηρεσίας				
1/11/930-30/9/1933 εἰς ἐφημερίδα "Ἐλεύθερος Ἄνθρωπο"	"	2	"	11
1/10/933-31/10/936 " " "Ἀνεξάρτητος"	"	3	"	1
1/11/1936-10/12/940 κενός χρόνος ὑπηρεσίας				
11/12/1940-28/2/1941 καί ἐξακολουθεῖ "Κοινωνία"	"	0	"	3

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Δημήτρης Πουρνάρας είναι ένα φαινόμενο ζωής και δημιουργίας. Με πολύπλευρα ενδιαφέροντα και με αγωνιστική πάντα διάθεση έδωσε πολλά για το μεγαλείο της Πατρίδας και για την εκπλήρωση των πόθων και των προσδοκιών του Λαού.

Η αγάπη του για τον Αγρότη, ξεκινάει από τα μικρά του χρόνια, όταν έβλεπε τους χωριανούς του «να ζούνε και να ζεύονται», καλλιεργώντας λίγα στρέμματα άγονης γης ή φροντίζοντας λίγα ζωντανά για να μπορούνε να πορεύονται στη ζωή, καθώς ήταν αποκλεισμένοι από τον άλλο κόσμο. Αυτή η αγάπη τον βασάνιζε ως τα στερνά του χρόνια. Σαν δημοσιογράφο, σαν εκδότη, σαν Γενικό Γραμματέα του Αγροτικού Κόμματος, σαν μεταφραστή διαφωτιστικών βιβλίων –μ' ένα λόγο σαν αγωνιστή της Δημοκρατίας. Ο Δημήτρης Πουρνάρας κρατούσε από μια γενιά που, μετά το '21, αναρωτιόντανε μαζί με τον στρατηγό Μακρυγιάννη «Πολεμήσαμε για τη λευτεριά της πατρίδας. Μα πού 'ναι τη η λευτεριά;»

Γι' αυτή τη λευτεριά, για το ξεσκλάβωμα του λαού από τις αόρατες αλυσίδες του, αγωνιζότανε ο Πουρνάρας. Και θέλω εδώ να θυμίσω πως, δύο Ευρυτάνες είχαν το θάρρος να τα βάλουν με τους βασιλιάδες και τα ανάκτορα που κρατούσαν αυτές τις αλυσίδες. Ο Γεώργιος Καφαντάρης, που απαντώντας σε λόγο του θρόνου είπε του βασιλιά πως η μοναρχία στην εθνική μας ζωή δεν ωφελεί σε τίποτα την πατρίδα και ο Δημήτρης Πουρνάρας, που με εκατοντάδες άρθρα κατηγορούσε συνεχώς τις καμαρίλες των ανακτόρων, φτάνοντας ως τους... φρειδερικισμούς του άβουλου νεαρού βασιλιά.

Τον προσδιόρισαν «Απόστολο της Δημοκρατίας». Δεν χαριζότανε σε κανέναν. Ούτε και στους συναγωνιστές του όταν παρατηρούσε κά-

ποια στραβοπατήματά τους. Συστοιχισμένος με τα μεγάλα πνεύματα του ευρωπαϊκού προοδευτικού χώρου μετέφρασε το «Κεφάλαιο» του Μαρξ, τον «Ιστορικό Ύλισμό και Ιδεαλισμό» του Ζαν Ζωρές και πολλά άλλα έργα κοινωνικού προσανατολισμού, γιατί πίστευε σ' αυτό που διακήρυξε κάποτε ο Ουγκώ: «Το κεφάλι του Λαού. Να το ζήτημα. Φωτίστε το. Δεν θα βρεθείτε ύστερα στην ανάγκη να το κόψετε». Φυσικά υπήρξαν και καθεστώτα που κόβανε τα κεφάλια αυτών που ήταν φωτισμένοι. Αλλά αυτό είναι άλλο ζήτημα. Ο Πουρνάρας ήθελε τη συμπόρευση της Ελλάδας με τις νέες ιδέες αλλά ποτέ δεν διέγραψε το παρελθόν. Πίστευε πως δεν υπάρχει μέλλον χωρίς παρελθόν. Αυτό προετοιμάζει το μέλλον. Με βάση αυτό ολοκληρώνουμε το οπλοστάσιο των επιχειρημάτων για να παλέψουμε για ένα καλύτερο Αύριο.

Σε ομιλίες του έλεγε συχνά: «Ο αγώνας είναι σαν του χωραφιού. Δε σταματάει. Θέλει δουλειά ώσπου να φτάσουμε στο θερισμό».

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως ο Πουρνάρας δεν υπέστειλε ποτέ τη σημαία του. Και είναι χαρακτηριστικό το γεγονός της αποχώρησής του από τη Γενική Διεύθυνση της Κρατικής, τότε, Ραδιοφωνίας, με μια παραίτηση που αποκάλυπτε τις επίσημες προδοσίες.

Στην ώρα του σχολιασμού των κυπριακών γεγονότων ήταν αμείλικτος στις βολές κατά των αποικιοκρατών Άγγλων, που κατέχουν την Κύπρο, αλλά και των Ελλήνων, που παραβλέπανε τις υποχρεώσεις τους. Με παρέμβαση της Βρετανικής Κυβέρνησης, Έλληνες υπουργίσκοι, σκυφτομέσηδες, προσπάθησαν να τον «συνετίσουν». Και μη μπορώντας να βρούνε άλλον σχολιαστή, ...κατήργησαν την εκπομπή εξυπηρετώντας την αγγλική προσταγή.

Δεν ήταν δυνατόν να αναφερθούν οι τίτλοι όλων των εφημερίδων και περιοδικών, που ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε τον πρώτο λόγο – ως διευθυντής σύνταξης. Προτιμήσαμε να παρουσιάσουμε αυτούς που έχουν ιστορική σημασία και ο αναγνώστης μπορεί να καταλάβει το κλίμα μέσα στο οποίο εξελίσσονταν τα ελληνικά πολιτικά πράγματα. Χωρίσαμε τα κείμενα αυτού του βιβλίου σε θεματικές ενότητες, έτσι που να μην επικαλύπτεται ή να μην επαναλαμβάνεται η μια δραστηριότητα από κάποια άλλη. Π.χ.: *«Παρεμβάσεις σε πνευματικά θέματα»*, *«Παρεμβάσεις σε εθνικά θέματα»*, *«Ξεφυλλίζοντας τον "Ανεξάρτητο"»*, *«Ελεύθερος – μια έπαλξη της Δημοκρατίας»*,

«Ο συγγραφέας», *«Ο υπέρμαχος των δικαιωμάτων της Αγροτιάς»* κ.λπ. *«Ο θεωρητικός του σοσιαλισμού»* κ.λπ.

Θέλω να επισημάνω κάτι σχετικό με τα ιστορικά βιβλία του. Δεν ήταν δυνατόν να παρουσιαστούν σε όλη τους την έκταση τα θέματα με τα οποία καταπιάστηκε. Θα θέλαμε εκατοντάδες σελίδες. Ο ίδιος όμως μας βγάζει από τη δυσκολία αυτή. Ο πίνακας περιεχομένων είναι γραμμένος με τέτοιον τρόπο, ώστε ο αναγνώστης παίρνει μια ιδέα για το σύνολο. Δηλαδή σαν να μας δίνει μια περίληψη των όσων γράφονται στο βιβλίο για κάθε κεφάλαιο. Είναι σημαντικός αυτός ο τρόπος καταχώρησης των περιεχομένων, γιατί ο αναγνώστης παίρνει μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας πλήρη γνώση των περιεχομένων στο βιβλίο. Και ο μελετητής κάποιου θέματος εύκολα μπορεί να βοηθηθεί στο να βρει αμέσως τις σελίδες που του χρειάζονται, για να τεκμηριώσει και δικό του μελέτημα.

Προτιμήσαμε, λοιπόν, εκτός από μια δική μας παρουσίαση του κάθε βιβλίου, να καταχωρήσουμε και τον πίνακα των περιεχομένων, όπως τον δίνει ο ίδιος.

Το θέμα Δημήτρης Πουρνάρας δεν ήταν εύκολο, γιατί ο μεγάλος και πολυσύνθετος αυτός δημιουργός πολιτικών και κοινωνικών απόψεων, υπέρ των οποίων βρισκόταν σε καθημερινή δραστηριότητα, είχε μέσα του έναν επαναστάτη ανυποχώρητο. Θα μπορούσε να πούμε πως ήταν ο μοναδικός Έλληνας δημοσιογράφος, που περισσότερο σκεφτότανε τους άλλους και για τους άλλους, παρά τον εαυτό του. Όταν οι συνάδελφοί του θησαύριζαν... ενοικιάζοντας την πένα τους σε κάθε κατεστημένο, αυτός αρνιόταν να υποστείλει ακόμα και για λίγο τη σημαία της Αλήθειας και της υπεράσπισης αυτών που δεν μπορούσαν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας ολοζωής στάθηκε υπόδειγμα Ανθρώπου και κοινωνικού παράγοντα, που άφησε σαν παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές το ύψιστο καθήκον της υπεράσπισης των λαϊκών και εθνικών συμφερόντων. Πίστευε πως μόνο αν ο καθένας μας γίνει καλύτερος, τότε και η κοινωνία θα γίνει καλύτερη. Κι αυτό είναι το μεγαλύτερο χρέος του κάθε πολίτη...

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ

Ο παπα-Γιάννης Πουρνάρας με τα παιδιά του Γιώργο και Εύα, Δημήτρη και Αναστασία και τα εγγόνια του Νίκο και Ελένη.

Ο Δημ. Πουρνάρας με τη σύζυγό του Αναστασία και τα δύο παιδιά τους Νίκο και Ελένη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Max Weber, ορίζοντας τον ιδεότυπο ως δυνάμενο να οδηγήσει στην κατανόηση μιας εποχής, υποστηρίζει ότι δεν είναι αναγκαίο κάποιο πρόσωπο να συγκεντρώνει όλα εκείνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθορίζουν μέσα στην ιστορική διαδρομή μιας κοινωνίας την ανεπανάληπτη μοναδικότητα μιας δεδομένης χρονικής περιόδου. Μερικές φορές και ένα χαρακτηριστικό ή/και η έλλειψη κάποιου άλλου μπορεί να σηματοδοτούν τον ιδεότυπο, ο οποίος mutatis mutandis μπορεί να θεωρηθεί αφαιρετικά και κατ' επέκταση να αξιολογηθεί «εν κενώ» θεωρητικά.

Η περίπτωση του Δημήτρη Πουρνάρα, του κορυφαίου δημοσιογράφου, που σημάδεψε μια ολόκληρη εποχή, κρίσιμη εποχή, κρίσιμη όσο και αποφασιστικής σημασίας για την ελληνική κοινωνία και την πολιτική, για το λαό και το έθνος μας, θα μπορούσε παρακάμπτοντας θεωρητικές αντεγκλήσεις να θεωρηθεί από μόνη της ένας ιδεότυπος καθόλου αφηρημένος, αλλά αντίθετα απόλυτα συγκεκριμένος, που, βιογραφούμενος, αποδίδει μια πολυτάραχη φάση του κοινωνικού και πολιτικού μας βίου. Ταυτόχρονα η εκρηκτική ιδιοσυστασία και ο ασυμβίβαστος και ευθύς χαρακτήρας του ήταν εκείνα που συνέδεσαν τους συνεχείς αγώνες και σε δίσεκτα χρόνια με τους αγώνες για τη δημοκρατία, τόσο πολιτική όσο και κοινωνική.

Οι συνταγματολόγοι του 19ου αι. και μέχρι των αρχών του περασμένου αιώνα –όπως ο Ν. Σαρίπολος– αναζητώντας τη δικαιολογητική αρχή, η οποία θα δικαιολογούσε την ελευθεροτυπία, τη θεωρούσαν ως αποτέλεσμα ιδεολογικών κινήτρων στην δημοσιογραφία και την αρθρογραφία των εντύπων – που ήταν και τα μόνα μέσα

του παρελθόντος. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση έθετε τα οικονομικά κίνητρα των συντακτών και, κυρίως, των εκδοτών ως αναιρετικά της συνταγματικής προστασίας προς τον στοχασμό τους, καθότι οικονομικές και άλλες ιδιοτέλειες και διαπλοκές ερχόνταν σε αντίφαση προς τον προστατευτέο ιδεολογικό τους στοχασμό. Ανεξάρτητα αν μια παρόμοια αντίληψη παρορά ότι κάθε ιδεολογία καλύπτει, έτσι κι αλλιώς, κάποια ιδιοτέλεια δεδομένου ότι το κρηπίδωμά της, σε τελική ανάλυση, αποτελούν κάποια συμφέροντα, όταν είχε υποστηριχθεί δεν υπήρχε η σημερινή ενδημούσα κατάσταση σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο ενός πλέγματος, στο οποίο οι δαιδαλώδεις διασυνδέσεις των εκδοτικών συγκροτημάτων με πάσης φύσεως και μορφής επιχειρηματικές επιχειρήσεις, όπου συμφύρονται πρόσωπα του δημόσιου βίου με επιχειρηματίες και δημοσιογράφους και όλοι μαζί συγκυλίονται στον βόρβορο ξένων κέντρων παντοειδούς εξουσίας.

Η παραπάνω βιωμένη εφιαλτική πραγματικότητα έχει ως αποτέλεσμα την εν ψυχρώ κατόπιν γκακστερικής μορφής ενός είδους «συμβολαίου δολοφονίας χαρακτήρων» για ανεπιθύμητα στην εξουσία πρόσωπα και, κυρίως, την ανταπόδοση του προφανούς και του πασίδηλου με τη μετατροπή του άλογου ως λογικό και του ψευδούς ως αληθές. Κάτι που οδηγεί σε απέλπιδες – και αυτόχρημα κωμικοτραγικές – προσπάθειες για αγώνες προς απόδειξη του αυτονόητου.

Μπορεί κανείς –και ορθά– να ισχυριστεί ότι η δεσπόζουσα στις μέρες μας στον τύπο και γενικότερα στα Μ.Μ.Ε. ελεεινή και τρισάθλια κατάσταση υπήρξε και κατά το παρελθόν, σε ηρωικές εποχές, όπως αυτές στις οποίες έδρασε και αγωνίστηκε ο Δημήτρης Πουρνάρας. Ωστόσο δεν θα πρέπει να διαλάθει από την προσοχή μας ότι εκείνο που κυριολεκτικά τρομάζει και οφείλει να μας προβληματίσει είναι η, με γεωμετρική πρόοδο, αύξηση των μεγεθών, τα οποία είναι ευθέως ανάλογα προς δυσθεώρητα χρηματικά ποσά, όσο και τεράστια οικονομικά / πολιτικά σκάνδαλα και παρανομίες. Ο «σπερματικός λόγος» του κακού αναπτύχθηκε επικίνδυνα σε πολλά επίπεδα που αφορούν τον δημόσιο βίο, αλλά και πιο γενικά την ισχύουσα και τρέχουσα αξιολογία. Η κλίμακα αξιών, στην οποία διαλέγεται η εποχή μας, είναι διαφορετική, στην οποία οι έννοιες των λέξεων ευτελίζονται, όσο εκχρηματίζονται τα πάντα.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας υπήρξε μια πολυσύνθετη και πολυτάλα-

ντη προσωπικότητα. Άνδρας παχυλής μόρφωσης και παιδείας, δημοσιογράφος ολκής, αρθρογράφος εξαίρετος, σχολιαστής απαράμιλλος, ιστορικός εξαίρετος, λογοτέχνης γλαφυρός, πολιτικός του μέτρου με οξυδέρκεια και πάθος για τη Δημοκρατία. Κάθε πλευρά των επιμέρους δραστηριοτήτων του μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης και έρευνας.

Ξεκινώντας από το Τρανό Χωριό της Ευρυτανίας, από την νεαρή ηλικία, αμέσως μετά την εγκύκλια παιδεία του, εντάσσεται στο δυναμικό του τότε αθηναϊκού τύπου και σταδιοδρομεί ως ανταποκριτής σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, όπου και συμπληρώνει τις σπουδές του. Είναι τα κρίσιμα για τον Ελληνισμό χρόνια – ίσως τα κρισιμότερα στη μακραίωνη ιστορία του, – όπου τα πάντα παίζονται. Τάσσεται στο πλευρό του Ελευθερίου Βενιζέλου και της βενιζελικής, γενικά, παράταξης, παρότι παραμένει ένας από τους ακαταπόνητους μαχητές του αγροτισμού, βαθυστόχαστος μελετητής του αγροτικού ζητήματος και από τους πολιτικούς φίλους του συμπατριώτη του Γ. Καφαντάρη, υπερακοντίζοντάς τον σε προοδευτικές και καινοτόμες αντιλήψεις. Ηγετικό στέλεχος του Εθνικού Αγροτικού Κόμματος αγωνίστηκε ακλόνητος μέχρι τέλους υπερασπιζόμενος την αντίθεσή του προς την κηδεμονία του κόμματος από άλλους χώρους αυτοπροβαλλόμενους ως «συγγενείς».

Χαλκέντερος ο ίδιος –και αυτό υπήρξε το λογοτεχνικό του ψευδώνυμο –ως ιστορικός έχει εκδώσει πολύτομες βιογραφίες των δύο μεγάλων Ελλήνων πολιτικών ανδρών, του Χαρίλαου Τρικούπη και του Ελευθερίου Βενιζέλου, ηγετών της δημοκρατικής αστικής παράταξης και αναμορφωτών του κράτους και της κοινωνίας. Η εμβρίθεια των ιστορικών γνώσεων, η συστηματική αναδίφηση των πηγών, η αναλυτική και συνάμα κριτική σκέψη του συγγραφέα χαρακτηρίζουν το ιστορικό του έργο, έτσι ώστε παρόλο ότι αυτό απευθύνεται σε ένα ευρύτερο κοινό, καλύπτει απόλυτα τις ακαδημαϊκές προδιαγραφές. Αυτό αποκτά μέγιστη σημασία στην εποχή μας, όπου διάφορα δημοσιογραφικά συγκροτήματα και γνωστές εφημερίδες είτε ως ένθετα, είτε ως προσφορές βιβλίων, κατά σύστημα «ξαναγράφουν» την Ιστορία μέσω διαβλητέων νεόκοπων «ιστορικών», ειδικά επιλεγμένων, με εμφανή σκοπό την ανακατασκευή της κοινωνικής και εθνικής συνείδησης, όπου η αποσιώπηση γεγονότων ή και η διαστροφή άλλων, ακο-

λουθούν ξενόφερτες συνταγές μιας επίπλαστης όσο και επιστημονικά αδόκιμης αυτοαναγορευόμενης ως «προοδευτικής» ιστοριογραφίας.

Γενικά, ο ιδεοτυπικός χαρακτήρας της περίπτωσης του Δημητρίου Πουρνάρα προσφέρεται σε σύγκριση με τις κυκλοφορούσες στην εποχή μας θλιβερές, ως επί το πολύ, φιγούρες, που πληθωριστικά συνωθούνται στο προσκήνιο της δημοσιότητας, όπου η σύγκριση αποβαίνει μοιραία για την παρούσα κατάσταση. Γιατί η σύγκριση διαφεύγει από το πλαίσιο του ίδιου του προσώπου, αλλά οι ιδιότητές του ανευρίσκονται και σε άλλα πρόσωπα της εποχής και, τελικά, εκείνο που συγκρίνεται (και πρέπει να συγκρίνεται) είναι οι διαφορετικές εποχές και οι αξιολογικές κλίμακες που τις διέπουν. Ποιοι είναι οι αντίστοιχοι στη δημοσιογραφία των καιρών μας, μόνο μισού αιώνα πριν, ενός Αιμ. Χουρμούζιου, ενός Π. Τσιμπιδάρου, ενός Γ. Αθάνατου, ενός Κ. Τριανταφυλλίδη, ενός Μπάμπη Κλάρα, ενός Σπ. Μελά,, ενός Α. Συριώτη, ενός Ε. Ανδρουλιδάκη, ενός Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου, ενός Ηλία Μπρεδήμα, ενός Θανάση Τσουπαρόπουλου, ενός Τ. Βουρνά, μιας Ε. Βλάχου και έπεται συνέχεια. Αναμφίβολα στην κορυφή μιας παρόμοιας πυραμίδας ακριβοδίκαια τοποθετείται ο Δημήτρης Πουρνάρας. Και η ακριβοδίκαιη απάντηση με όσα ονόματα και αν παρατεθούν, που βρίσκονται σήμερα στο προσκήνιο του έντυπου και του ηλεκτρονικού τύπου και συνθέτουν το ανθρώπινο τοπίο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, συνοδεύεται από μια απέραντη θλίψη, γιατί κοινή συνείδηση αποτελεί πλέον το γεγονός της συρρίκνωσης των μεγεθών σε πολλαπλά επίπεδα. Σε επίπεδο εθνικό, αλλά και διεθνές, αλλά και σε επίπεδο διαφόρων επαγγελματικών σταδιοδρομιών. Αυτό που παρατηρείται στους δημοσιογράφους, παρατηρείται και στους πολιτικούς, στους ηθοποιούς, τους σκηνοθέτες, τους συγγραφείς, τους ζωγράφους, τους μουσικοσυνθέτες, τους καθηγητές στα πανεπιστήμια. Σε όλους δηλαδή τους πρωταγωνιστές της κοινωνικής και πολιτιστικής σφαίρας, αλλά – περιέργως – και της σφαίρας των επιχειρηματιών. Και είναι περίεργο γιατί ο πληθωρισμός που παρατηρείται σε όλους τους τομείς, μαζί με έναν παράδοξο «εκδημοκρατισμό» που κομίζει (ασυγκρίτως πολλοί περισσότεροι σε κάθε ειδικότητα από άλλοτε), συνοδεύεται από μια ολοένα και χαμηλότερη ποιότητα. Η πικρή αυτή διαπίστωση προκύπτει και πάλι από τη σύγκριση με την περίπτωση του Δημήτρη Πουρνάρα, ο οποίος είχε εκλεγεί καθηγητής στο Τμήμα

Δημοσιογραφίας της τότε «Παντείου Ανωτάτης Σχολής των Πολιτικών Επιστημών», το «Πάντειο Πανεπιστήμιο των Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών» των ημερών μας. Ένα Τμήμα, το οποίο, την εποχή εκείνη, δεν λειτούργησε, συνεπεία της αντίδρασης κάποιων σκοταδιστικών κύκλων. Σήμερα λειτουργεί στο ίδιο Πανεπιστήμιο ένα συναφές Τμήμα (ΜΜΕ και Πολιτισμού), ενώ παρόμοια υπάρχουν και σε διαφορετικά Πανεπιστήμια, όπως Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Συνεπώς, συγκρίνοντας το μέγεθος του Δημήτρη Πουρνάρα με εκείνο των καθηγητών και, γενικά, διδασκόντων, στα τμήματα αυτά και ο πιο κακόπιστος μπορεί να διαπιστώσει την πολλαπλή ένδεια των καιρών, γιατί το μέγεθος κατάντησε να είναι λιλιπούτειο και μηδαμινό.

Πώς συμβαίνει αυτό όταν στις μέρες μας η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει γενικευτεί όπως και τα μεταπτυχιακά προγράμματα. Όταν οι διδακτορικές διατριβές διαδέχονται η μία την άλλη και οι σπουδές στην εσπερία δεν αποτελούν πλέον προνόμιο των λίγων, αλλά κατάκτημα των πολλών. Όταν οι γνώσεις έχουν πολλαπλασιαστεί, όπως και οι διδάσκοντες και τα τεχνικά μέσα υποστηριχτικά της διδασκαλίας τους είναι όντως θαυμαστά; Γιατί στην εκπαίδευση, όπως και στη δημοσιογραφία, όπως και στην πολιτική και σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής δράσης, η ποσότητα κινείται σε αντιστροφή προς την ποιότητα ή/και ο εκδημοκρατισμός, που κομίζει ο θαυμαστός κόσμος της τεχνολογίας, θρυμματίζει την αξιακή βάση των θεσμών. Μπορεί οι γνώσεις να αυξάνονται, αλλά είναι απούσα η γνώση που απαιτεί η διαχείρισή τους. Ενίοτε η γνώση αυτή είναι η απλή και πεπατημένη, το προφανές και το αυτονόητο.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, σε επίπεδα που ξεπερνούν κατά πολύ τη φαντασία λίγων προηγούμενων δεκαετιών, έχει ανατρέψει όλα τα δεδομένα. Τα απτά και όντως εκπληκτικά επιτεύγματα είναι, κατά βάση, δυσδιάστατα και συγκεντρώνονται στους τομείς των επικοινωνιών και των συγκοινωνιών. Αυτά έχουν ανατρέψει τα δεδομένα στα Μ.Μ.Ε., εφόσον η επικοινωνία ανά πάσα στιγμή με οποιοδήποτε άτομο, σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη, είναι εφικτή με μηδαμινό κόστος, εφόσον απύθμενοι ωκεανοί από πληροφορίες μας κατακλύζουν καθημερινά. Παράλληλα η τεχνολογία στον έντυπο και τον ηλεκτρονικό τύπο κινείται σ' έναν γαλαξία εκτός του Γουτεμβέργιου – για να διασκευάσουμε τον γνωστό τίτλο του επι-κοινωνιολόγου Mc

Louhan. Ένα μεγάλο κεφάλαιο, που απαιτούνταν για την στοιχειοθεσία, πρακτικά έπαυσε να απασχολεί, όπως και για την εκτύπωση. Ωστόσο ο προϋπολογισμός μιας εφημερίδας ή ενός περιοδικού, αντί να μειώνεται, αυξάνει. Το ίδιο, περίπου, τοπίο απαντάται και στη ραδιοφωνία και στην τηλεόραση, όπου η ψηφιακή τεχνολογία δεν είναι ικανή να περιστείλει τις δαπάνες.

Η κατάσταση φαίνεται να έχει ξεφύγει από τον έλεγχο και οι ανεξέλεγκτες δαπάνες φαίνεται να αντιμετωπίζονται από άδηλες πηγές, με υπονοούμενα κεφάλαια, που κινεί το πολιτικό και δημόσιο χρήμα, έτσι όπως αμφότερα διαπλέκονται με μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, τράπεζες και πάσης φύσεως επιχειρήσεις. Οι εποχές, όπου οι εκδότες ήταν και ίδιοι δημοσιογράφοι, και πολλές φορές εκποιούσαν και δικά τους περιουσιακά στοιχεία, ακόμη και οικιακές συσκευές και σκεύη, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι δαπάνες της έκδοσης- όπως όντως έχει συμβεί με τον Δημήτρη Πουρνάρα – έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί. Τώρα, εφημερίδες και περιοδικά, συνεχίζουν την έκδοσή τους, παρά την μηδαμινή τους κυκλοφορία, ενώ τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί λειτουργούν ζημιογόνα για τους ιδιοκτήτες τους. Όλα αυτά αποτελούν συνήθεις πρακτικές, οι οποίες όμως δεν ξενίζουν κανέναν.

† ΝΕΟΚΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ

* Νεοκλής Σαρρής (1940-2011), Καθηγ. Κοινωνιολογίας της Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

1900 (Σεπτέμβρης). Γέννηση στο Μεγάλο Χωριό Ευρυτανίας.

1917 Φοιτητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών.
Συντάκτης εφημερίδων «Ακρόπολις» και «Πατρίδα».

1918 Ανταποκριτής στο Παρίσι των εφημερίδων «Έθνος» (Σπ. Νικολόπουλου), «Εμπρός» (Δ. Καλαποθάκη) και «Ριζοσπάστη» (Γ. Πετσόπουλου). Εγγράφεται στη Σχολή Πολιτικών Επιστημών στο Παρίσι.

1919 Διαπιστευμένος δημοσιογράφος στη Διάσκεψη Ειρήνης.

1923 Επιστροφή στην Ελλάδα. Αρχισυντάκτης ή Διευθυντής εφημερίδων:

1924 «Ελεύθερος Λόγος» (Γ. Παπανδρέου).

1925 «Δημοκρατία» (Α. Παπαναστασίου).
Διακοπή της εφημερίδας από τη Δικτατορία Πάγκαλου.
Δίωξη, φυλάκιση, εξορία.

1930-1933 «Ελεύθερος Άνθρωπος» (Κ. Αθάνατου). Διευθυντής.

1933-1935 Ιδρυτής, εκδότης και διευθυντής του «Ανεξάρτητου».

1936 Διακόπτεται η κυκλοφορία του «Ανεξάρτητου» από τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου. Δίωξη, φυλάκιση.

1936 Ίδρυση με τον αδερφό του Ανδρέα της εκδοτικής εταιρείας «Πάπυρος» (Μεταφράσεις Αρχαίων Συγγραφέων).

1940 (Μετά την κήρυξη του πολέμου). Διευθυντής της «Κοινωνίας».

1941 Δεν εργάζεται κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής.

1943 Εκδίδει κατά διαστήματα την παράνομη αντικατοχική εφημερίδα «Ελεύθερος».

1946-1951 Διευθυντής Συντάξεως της εφημερίδας «Το Βήμα».

1951 Διευθυντής Προγράμματος Ε.Ι.Ραδιοφωνίας με διοικητή τον Στρατηγό Τσιγάντε (Κυβέρνηση Κέντρου).

1952 Ειδικός Σύμβουλος του Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως με αρμοδιότητα ραδιοφωνικών σχολιασμών για το Κυπριακό.

1954 Παραίτηση με καταγγελία παρέμβασης Άγγλων αποικιοκρατών στο Κυπριακό.

Διευθυντής της «Αλλαγής» (Ν. Πλαστήρα), της «Αθηναϊκής» και συνεργάτης πολλών άλλων εφημερίδων.

1945, 1955 Εκδότης της εφημερίδας «Ελεύθερος» (Ανεξάρτητη Δημοκρατική και Μαχητική Εφημερίδα) αρχικά καθημερινή και μετά εβδομαδιαία.

1967 Διακοπή του «Ελεύθερου» από τη Δικτατορία 21ης Απριλίου. Φυλάκιση, εξορία στη Σύρο.

1986 (15 Μαρτίου) Πέθανε στην Αθήνα.

Μπογιάτι 1952. Εγκαίνια του νέου ραδιοπομπού Ε.Ι.Ρ. Με τους βασιλείς Παύλο και Φρειδερίκη, τον πρωθυπουργό Σοφοκλή Βενιζέλο και τον γεν. διευθυντή του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας, Χριστόδουλο Τσιγάντε.

1.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ο Δημήτρης Πουρνάρας γεννήθηκε το 1900 στο Μεγάλο Χωριό της Ευρυτανίας. Ο πατέρας του Γιάννης Πουρνάρας ήταν παπάς και η μάνα του, χωριανή, θυγατέρα του δάσκαλου Δημήτρη Γαληνού.

Αγωνιστές του ’21 με το όνομα Πουρνάρα από το Μεγάλο Χωριό βρίσκουμε σε Ιστορικά Αρχεία και, συνεπώς, μπορούμε να πούμε πως ο Δημήτρης Πουρνάρας, ο τόσο μαχητικός στο δημόσιο βίο, είχε στο αίμα του κάτι από αυτούς τους επαναστατημένους προγόνους του.

Ο σεβαστός πρωτοπρεσβύτερος Κων. Δ. Βαστάκης παρουσιάζει με λεπτομέρειες σε βιβλίο του, τα του γενεαλογικού δέντρου των Πουρναραίων και το ξεκίνημα των παιδιών του παπα-Γιάννη για σπουδές και σταδιοδρομία.

Τότε σε όλη την Ευρυτανία λειτουργούσε μόνο το Σχολαρχείο Προυσού και για παραπέρα σπουδές το Γυμνάσιο Λαμίας. Προτίμησε όμως, μετά το Σχολαρχείο, να κατέβει στην Αθήνα, όπου και τελείωσε το Ε΄ Γυμνάσιο της πρωτεύουσας.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε από πολύ νεαρός μια έφεση κοινωνικής προσφοράς. Το όνειρό του ήταν να γίνει δημοσιογράφος. Και ξέροντας πως γι’ αυτή τη δουλειά χρειάζονται γνώσεις, μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο, σε ηλικία 16 χρόνων, γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ παράλληλα ρίχτηκε στο διάβασμα διάφορων βιβλίων και στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Το όνειρό του ήταν να έρθει σε επαφή και με άλλους λαούς, να γνωρίσει και να μελετήσει τη ζωή τους και τους τρόπους σκέψης τους. Και έτσι, θωρακισμένος με ευρύτερες εμπειρίες και βιώματα, θα μπορούσε να προσφέρει στην πατρίδα του πολλά.

Η ανάμνηση της ζωής των συγχωριανών του, που πορεύονταν με στερήσεις και αποκλεισμούς από την κρατική φροντίδα σαν να ζούσαν πίσω από τον άλλο κόσμο, επέδρασε και διαμόρφωσε την ιδεολογία του. Αυτοί οι άνθρωποι που δε χάρηκαν ποτέ έστω και το ελάχιστο ενδιαφέρον της Πολιτείας, πρώτοι στις προσκλήσεις για πολέμους και τελευταίοι στη μέριμνα για τη ζωή τους.

Καθώς έβλεπε τους ξωμάχους της ελληνικής περιφέρειας να τους εκμεταλλεύονται κατά τον χειρότερο τρόπο ορκίστηκε στον εαυτό του πως θα σταθεί δίπλα τους, πως θα αγωνιστεί να καλυτερέψει τη θέση τους και να καταγγείλει τα «τζάκια» που κυβερνάνε την Ελλάδα από το 1821 ως σήμερα. Η Ιστορία τον έθελγε, αλλά πάντα ανέλυε κοινωνιολογικά τα γεγονότα.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας μπήκε στο χώρο της Αριστεράς μόνο με τη δική του διαίσθηση για εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και χωρίς κάποιους κομματικούς καθοδηγητές. Καθοδηγήτρια στάθηκε η φτώχεια και η περήφανη Ευρυτανία. Έτσι γίνεται πάντα με τους νέους που έχουν συναισθηματικές φορτίσεις με τον τόπο τους.

Αναμφίβολα στη διαμόρφωση της ιδεολογίας του έπαιξε ρόλο και η Ρωσική Επανάσταση του 1917, χωρίς βέβαια να ενστερνιστεί την κομμουνιστική ιδεολογία. Έβλεπε στις Επαναστάσεις μια αναγκαιότητα για να αλλάξει η μοίρα των ανθρώπων. Αργότερα μάλιστα τη Ρωσική Επανάσταση την επέκρινε για πολλές πολιτικές και κοινωνικές παραβατικότητες.

Ήξερε όμως πως, για να 'ναι ο λόγος του καταλύτης των ποικίλων εκμεταλλεύσεων του λαού, έπρεπε να διαμορφώσει τη σκέψη του κάτω από τη μελέτη των θεωριών εκείνων στις οποίες κατέληξαν συγγραφείς που πίστευαν στις κοινωνικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, με στόχο ένα κόσμο καλύτερο και δικαιότερο. Έτσι, όταν διάβασε στα γαλλικά το περισπούδαστο έργο «Κεφάλαιο» του Μαρξ βρήκε σ' αυτό απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα που τον βασάνιζαν, όπως π.χ. το πώς μπορεί να γίνει η Μεγάλη Αλλαγή, και τι πρέπει να έχει ο ηγέτης μιας τέτοιας Αλλαγής, που σίγουρα συνταράζει τα θεμέλια του αστικού κράτους. Ο Πουρνάρας διαπίστωσε πως για να μπει ο ελληνικός λαός στο νόημα των απαραίτητων εξελίξεων έπρεπε να δει τα πράγματα στη σωστή του βάση. Χαρακτηριστικό είναι πως σ' ένα άρθρο του είχε βάλει σαν μότο μια άποψη του Βίκτωρα Ουγκώ: «Το

κεφάλι του Λαού. Φωτίστε το, δε θα βρεθείτε ύστερα στην ανάγκη να το κόψετε». Τότε οι αποκεφαλισμοί είχαν τη νομική τους διασφάλιση.

Με όλα αυτά που άκουγε, έβλεπε, και διάβαζε, οδηγήθηκε εκεί που έμελλε να συνεχίσει την πορεία της ζωής και της δημιουργίας του κάτω από τις πιο προοδευτικές απόψεις. Έτσι, αποφάσισε να μεταφράσει το «Κεφάλαιο» του Μαρξ (τους έξι τόμους). Τόσο είχε επηρεαστεί από το μαρξισμό. Ωστόσο, παρέμεινε ένας αστός με προωθημένη αριστερή δημοκρατική συνείδηση. Είναι από τους πρώτους που διαχώρισε τους ρόλους της Αριστεράς από αυτούς του κομμουνισμού. Ήταν ένας επαναστάτης χωρίς επανάσταση. Πίστευε περισσότερο στη διαφώτιση. Την έβλεπε σαν το σπουδαιότερο όπλο, πιο επικίνδυνο για την αστική τάξη από κάθε άλλο μέσο κοινωνικής απελευθέρωσης της φτωχολογιάς, μέσα στην οποία υπολογίζονταν η περισσότερη εκμεταλλευόμενη αγροτιά με τους σκληρούς τσιφλικούχους – που ήταν ιδιοκτήτες απέραντων εκτάσεων με σουλτανικά φιρμάνια.

Αξίζει να επισημάνουμε πως ο Δημήτρης Πουρνάρας τη Ρωσική Επανάσταση την είδε στις πραγματικές της διαστάσεις και, καθώς περνούσαν τα χρόνια, δικαιώθηκαν οι διαπιστώσεις του. Αυτές τις δημοσιοποίησε μόλις γύρισε από το Παρίσι. Είχε συγκεντρώσει πολλά και υπεύθυνα στοιχεία, έτσι που φώτισε την υπόθεση τις μέρες που αυτή η Επανάσταση έδειχνε πως ήταν δίπλα σε κάθε εκμεταλλευόμενο από μια αδίσταχτη πλουτοκρατία – όπου γης.

Σ' αυτό, που οι άλλοι βλέπανε την επιφάνεια, ο Πουρνάρας είδε το βάθος. Το άρθρο του εκείνο συγκλόνισε πολλούς που ενώ ήταν υπερασπιστές της Μεγάλης Αλλαγής άρχισαν να αμφιβάλλουν για το αν το μέλλον αυτής της Επανάστασης θα είναι για ωφέλεια των λαών ή για ξεστράτισμα των επιδιώξεών τους.

Η μονολιθικότητα του νέου καθεστώτος στάθηκε ενάντια στους σοσιαλδημοκράτες και σοσιαλεπαναστάτες της Ρωσίας.

Η φλόγα των κοινωνικών προβληματισμών

Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στο ξεκίνημά του.

Όταν ένα παιδί, 16χρονο, είχε αναπάντητα ερωτήματα, σε μια εποχή που η πλουτοκρατία είχε πιασμένα όλα τα πόστα της εξουσίας, καταλάβαινε κανένας πως ο μικρός Πουρνάρας είχε μέσα του μια

φλόγα που τον κατάκαιγε. Έβλεπε πως κυριαρχούσε το ψέμα παντού. Το 1821 το υπηρέτησαν οι επώνυμοι καπεταναίοι κι όχι οι άλλοι, οι πολλοί, οι χωριάτες που μετά ήταν παραπεταμένοι. Πιστεύω πως υπήρχε και κάποιο γονίδιο από κοντινούς προγόνους του, που πολέμησαν για τη λευτεριά της πατρίδας και ακολουθούσαν τον καταδικασμένο σε θάνατο για απείθεια προς το βασιλιά Μακρυγιάννη, που ρώταγε τους πολεμιστές: «Γιατί πολεμήσαμε;», κι εκείνοι απαντούσαν: «Για τη λευτεριά της πατρίδας». Κι εκείνος υψώνοντας τη φωνή του ρωτούσε: «Και πού 'ναι τη η λευτεριά;»

Αυτό ρωτούσε κι ο Δημήτρης Πουρνάρας ολοζωής... Αναζητούσε την εθνική και την κοινωνική λευτεριά και την έβλεπε στα μπουντρούμια των διώξεων και της εγκατάλειψης των ανθρώπων στο έλεος του Θεού.

Μέσα από τα βιβλία, από τα κοινωνικά βιώματα, από τις παρατηρήσεις κι από τις μαρτυρίες διαμόρφωσε την προσωπικότητά του και ξεκίνησε την πορεία του, που έμελλε να τον ανεβάσει ψηλά στη συνείδηση του έθνους και του λαού.

Άρχισε να γράφει μικρά κείμενα και να τα δίνει στο «Ριζοσπάστη», την εφημερίδα που έλεγε την αλήθεια για πολλά και κατονόμαζε τους εκμεταλλευτές της ανθρώπινης δυστυχίας. Ήταν όργανο του τότε Εργατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Δεκαοχτάχρονος ανταποκριτής στο Παρίσι

Το 1917 ήταν ένας χρόνος δύσκολος για τη χώρα μας, αλλά και για την Ευρώπη. Η Γαλλία ήταν κέντρο γενικότερων εξελίξεων, γι' αυτό οι εφημερίδες που είχαν κάποια δυνατότητα, στο Παρίσι, στέλνανε ανταποκριτές τους. Η διεύθυνση του «Ριζοσπάστη» έκαμε τη μεγάλη υπέρβαση. Θα έστελνε το Δημήτρη Πουρνάρα ανταποκριτή της στο Παρίσι. Τι να είδαν άραγε σ' αυτό το 18χρονο παιδί και το φορτώσανε με το βάρος μιας τεράστιας ευθύνης και μάλιστα στο εξωτερικό; Και μάλιστα στη Γαλλία που είχε μια παράδοση από τα χρόνια της Μεγάλης Επανάστασης, σε αγωνιστικές λαϊκές κινητοποιήσεις, για περισσότερη Δημοκρατία και για περισσότερη ισοπολιτεία. Ο «Ριζοσπάστης», με Διευθυντή τον Γιάννη Πετσόπουλο, ήταν, τότε, εκφραστής των απόψεων της Αριστεράς των Φιλελευθέρων (Καφαντάρη,

Παπαναστασίου, Τριανταφυλλόπουλου, κ.λπ.), αλλά και της Σοσιαλιστικής Κίνησης που διαμορφώθηκε λίγο αργότερα σε Σοσιαλεργατικό Κόμμα (Α. Σίδερης, Ν. Γιαννιός, Αβραάμ Μπεναρόγιας κ.λπ.).

Οι εκδότες των εφημερίδων «Έθνος» (Διευθυντής Σπύρος Νικολόπουλος) και του «Εμπρός» (Διευθυντής Δ. Καλαποθάκης) ζήτησαν να δουλέψει και γι' αυτούς ο Πουρνάρας στο Παρίσι με ανταποκρίσεις και ό,τι άλλο θα μπορούσε να έχει ενδιαφέρον γενικότερο. Οι εκδότες του «Ριζοσπάστη» δε φέρανε αντίρρηση.

Και να 'τος ο μικρότερος Έλληνας δημοσιογράφος όλων των εποχών, στο Παρίσι. Θαρραλέος από φυσικού του δέχτηκε την πρόταση. Εδώ που τα λέμε δεν ήταν και πολύ εύκολο για ένα παιδί και, μάλιστα, από την καθυστερημένη ελληνική επαρχία, να βρεθεί στην πόλη του φωτός –όπως την προσδιόριζαν πάντα– και ήταν το χωνευτήρι ιδεών και διεκδικήσεων.

Στο Παρίσι εγγράφεται στη Σχολή των Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών και πιάνει δουλειά ως συντάκτης της αριστερής εφημερίδας «Ουμενιτέ» (που σήμερα είναι πολιτικό όργανο του ΚΚΓ) και της άλλης εφημερίδας της Γαλλικής Αριστεράς «Ποπουλέρ».

Διαπιστευμένος στη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης

Τόσο εκτιμήθηκε ο τρόπος εργασίας του ώστε τον ορίσανε ανταποκριτή στη Διάσκεψη Ειρήνης το 1919. Σ' αυτή τη Διάσκεψη ήταν εμπιστευμένοι οι διασημότεροι δημοσιογράφοι της Ευρώπης με τρανταχτά ονόματα και με θητεία πολύχρονη στις εφημερίδες τους.

Και οι πρωταγωνιστές αυτής της Διάσκεψης μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, κατά τον οποίο νικήθηκε η μιλιταριστική Γερμανία, ήταν μεγάλα ονόματα της εποχής όπως ο Κλεμανσώ, ο Λόυδ Τζωρτζ, ο Ουίλσον, ο δικός μας Βενιζέλος κ.λπ. Σαν παραμύθι φαίνεται όλη αυτή η πρωτοφανής εξέλιξη του Έλληνα ανταποκριτή, ο οποίος δεν ξέχασε τη χώρα του και παρακολουθούσε τα όσα γινότανε εκεί. Όταν η καταστροφική Μικρασιατική τραγωδία άφηνε την Ελλάδα, σχεδόν μόνη κάτω από τα τουρκικά γιαταγάνια και την, τάχα, ουδετερότητα των Μεγάλων Δυνάμεων, ο Δημήτρης Πουρνάρας ζητούσε από τον γαλλικό τύπο να καταγγείλει τους ενόχους αυτής της καταστροφής και το μαρτύριο των ελληνικών πληθυσμών της Μι-

κρασίας. Είχε και η Γαλλία μερίδιο ευθύνης για την εγκατάλειψη του Μικρασιατικού πληθυσμού. Και ο νεαρός Έλληνας δημοσιογράφος δεν υποχωρούσε σε τίποτα κι ούτε φοβότανε την απέλασή του από τη Γαλλία, προκειμένου να υπηρετήσει τη χώρα του. Η Umanité τον συνέδραμε σ' αυτόν τον αγώνα του. Και ήταν τόσο επικριτικός για όλους που εγκατέλειψαν ένα λαό, από τον οποίον πήραν τα φώτα του πολιτισμού, –όπως έγραφε– ώστε κινήθηκαν οι αρχές για την απέλασή του από τη Γαλλία.

Παρίσι, 1920

Παράλληλα με τη δημοσιογραφία εργαζόταν με την ιδιότητα του σοσιαλιστή και στο Σοσιαλιστικό Κόμμα. Είχε γίνει πια ένας κοσμοπολίτης με μεγάλες γνωριμίες και διασυνδέσεις. Κι όλοι μιλούσαν γι' αυτό το χαρισματικό ελληνόπουλο με το θάρρος της γνώμης του.

Ήδη το όνομά του είχε αρχίσει να γίνεται γνωστό στην Ελλάδα και το Υπουργείο Εξωτερικών που παρακολουθούσε, ως αρμόδιο, τις κινήσεις των επώνυμων Ελλήνων που μένουν και δρουν στο εξωτερικό – όπως γινόταν και με το Δημήτρη Πουρνάρα. Ο Υπουργός Εξωτερικών Νικόλαος Πολίτης όταν πήγαινε στη Γαλλία συναντιόνταν με τον Έλληνα δημοσιογράφο και πολιτικό παράγοντα. Εκείνος ζήτησε από το Γάλλο ομόλογό του να πάψει κάθε ενέργεια κατά του νεαρού Έλληνα δημοσιογράφου και εισακούστηκε.

Αυτό γράφεται και στο «Κοινωνιολογικό και Πολιτικό Λεξικό», που κυκλοφόρησε ο «Ανεξάρτητος» και στο οποίο ο Δημήτρης είχε τον πρώτο λόγο.

Αλλά εδώ υπάρχει κάποιο θέμα. Ένας βιογράφος του Δημήτρη Πουρνάρα, ο Κούλης Κάσσης, στο βιβλίο του «Ένας απόστολος της Δημοκρατίας – Δημήτρης Πουρνάρας» γράφει (σελ. 17):

«Η ελευθερία του λόγου του, το θάρρος του στην πολιτική πορεία, τον έφεραν σε διάσταση οξύτατη με τον διαπρεπέστατο τότε διπλωμάτη (μετά τον Ελευθέριο Βενιζέλο) τον παγκοσμίου φήμης καθηγητή του Διεθνούς Δικαίου και πρεσβευτή της Ελλάδος στο Παρίσι Νικόλαο Πολίτη. Αυτός μάλιστα ζήτησε την απομάκρυνση του Δημήτρη Πουρνάρα από τη Διάσκεψη της Ειρήνης. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος όμως, με τον υπουργό Ανδρέα Μιχαλακόπουλο, απέρριψε την πρόταση του πρεσβευτού, γιατί έτρεφαν απεριόριστη εκτίμηση στο μεστό και προφητικό έργο του Δημήτρη, και στο μέτωπό του είχαν δει τις αναλαμπές των δικών τους ιδεών, καθαρά, όπως το φως του ήλιου...».

Αυτή την περίπτωση, όπως τη λέει ο Κάσσης, την καταγράφει και ο ίδιος ο Πουρνάρας στο βιβλίο του «Στη φυλακή ο Γ. Παπανδρέου εκμυστηρεύεται και κατηγορεί» (έκδοση εφημ. «Ελεύθερος», 1974). Του την υπενθύμισε ένας στρατιωτικός συγκρατούμενος στις φυλακές της χούντας. «Νομίζω» του είπε, «πως σε "κανόνισε" πρώτος ο Υπουργός Εξωτερικών του Βενιζέλου καθηγητής Νικόλαος Πολίτης όταν ήσουνα ανταποκριτής εφημερίδων και φοιτητής στο Παρίσι πριν λίγα χρόνια. Ή όχι; Πέρασα τότε από τη Γαλλία με μια αποστολή και μου το είπε ο Ρέντης. Ή κάνω λάθος;».

Ο Κούλης Κάσσης (που ήταν φίλος μου στο ίδιο λογοτεχνικό σωματείο) όταν του είπα πως μπλέκει την ιστορία με τη λογοτεχνία, μου είπε πως «τα ιστορικά στοιχεία είναι απόλυτα σωστά, αφού μου τα είπε ο ίδιος ο κύριος Πουρνάρας». Φυσικά, ο Κάσσης, βάζει και το λογοτεχνικό του ύφος στο βιβλίο, αλλά αν δεν είχε ακούσει, από τον ίδιο τον Πουρνάρα, αυτά που έγραψε, δεν μπορούσε να έβαζε μπρος τη φαντασία του. Το επισημαίνω γιατί αυτή την αντίφαση δεν τη θεωρώ λεπτομέρεια.

Γυρισμός στην Ελλάδα

Μετά την αποπεράτωση των σπουδών του, το 1923, δεν ήθελε να μείνει άλλο στη Γαλλία. Γύρισε στην Ελλάδα με την απόφαση να υπηρετήσει το λαό της πατρίδας του μέσα από τη δημοσιογραφία και τη συγγραφή θεωρητικών έργων των μεγαλύτερων συγγραφέων, που αναπτύσσανε τις Νέες Ιδέες. Έγινε Διευθυντής της εφημερίδας

«Ελεύθερος Λόγος» και ύστερα της «Δημοκρατίας» (μαζί με τον αδερφό του, επίσης δημοσιογράφο, Ανδρέα Πουρνάρα), μιας μαχητικής εφημερίδας που, καθώς ήταν εναντίον κάθε πολιτικής παρεκτροπής και δικτατοριών, πολέμησε τον Θεόδωρο Πάγκαλο, όταν κήρυξε τη δικτατορία του.

Υπήρξε και κάτι προσωπικό με τον Πάγκαλο, που φαίνεται σαν ανέκδοτο. Την παραμονή της Δικτατορίας που επέβαλε, πέρασε από τα γραφεία της «Δημοκρατίας» και προέτρεπε τους αδελφούς Πουρνάρα λέγοντάς τους «Υπερασπισθείτε με περισσότερο θάρρος τη Δημοκρατία».

Το πρωί τους πρώτους που συνέλαβαν ήταν τα αδέλφια από τα οποία ζητούσε πριν λίγες ώρες μαχητικότερη δημοσιογραφία. Όπως ήταν επόμενο απαγόρευσε και τη συνέχιση της έκδοσης της εφημερίδας. Έτσι και η Δημοκρατία σαν πολίτευμα και η «Δημοκρατία» σαν εφημερίδα μπήκαν στο περιθώριο...

Εκείνον τον καιρό έβγαινε και η εφημερίδα «Αγροτική Ελλάς», που ήταν όργανο της νεοσύστατης Αγροτικής Συνομοσπονδίας. Με τη μαχητική, αντιδεξιά και αριστερή αρθρογραφία της αγαπήθηκε από ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Η ιδεολογική όμως διάσπαση της Αγροτικής Συνομοσπονδίας είχε ως αποτέλεσμα το κλείσιμο της εφημερίδας.

Οι αδερφοί Πουρνάρα το Μάρτη του 1927 πήραν την ιδιοκτησία του τίτλου και συνέχισαν την προτερινή ζωντανή και μαχητική αρθρογραφία. Το γεγονός ότι οι ιδιοκτήτες πλέον της «Αγροτικής Ελλάδος» ανέθεσαν τη διεύθυνσή της στον δημοσιογράφο Βασίλη Πάνου αποδεικνύει πως η φιλαγροτική τους πολιτική απέβλεπε στην εξυπηρέτηση του αγροτικού πληθυσμού και μόνο. Αυτοί είχαν άλλο δημοσιογραφικό όργανο, πρωτοποριακό και προοδευτικό για εκείνη την εποχή. Το 1928 ο Δημήτρης Πουρνάρας ανέλαβε την αρχισυνταξία της εφημερίδας «Ημερήσιος Τύπος» και σε λίγο τη διεύθυνσή του. Το 1930 ανέλαβε τη διεύθυνση της εφημερίδας «Ελεύθερος Άνθρωπος», που την κράτησε τρία χρόνια. Πάντα ήταν περιζήτητος για τις ιδεολογικά προοδευτικές εφημερίδες. Και, φυσικά, πρέπει να έχουμε υπόψη μας πως ο όρος προοδευτικός αλλάζει κατά εποχές. Αλλιώς ενεργοποιούνταν σαν λαϊκή έκφραση το 1930 κι αλλιώς σήμερα.

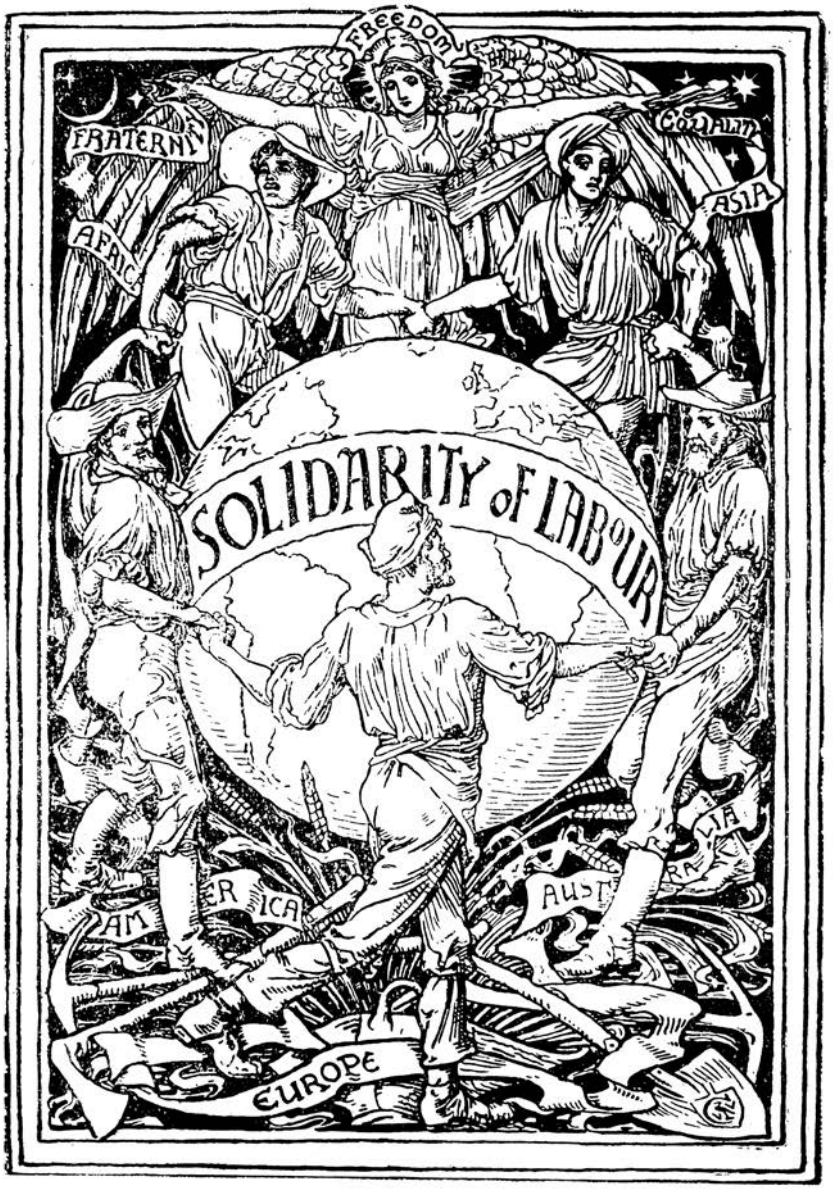

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ τῆς Διεθνοῦς Ἀλληλεγγύης τῶν ἐργατῶν, κατὰ ἕνα περίφημον ἔργον ζωγραφικῆς τοῦ Οὐάλτερ Κραίην.

Όπως έχει δημοσιευθεί στον «Ανεξάρτητο».

Ένθερμος υπερασπιστής της αγροτιάς

Το μεγάλο του όραμα όμως, με το οποίο ξεκίνησε τη ζωή του, ήταν η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του Αγρότη. Το Μάρτη του 1933 εξέδωσε την «Κοινωνική Έρευνα», σαν θεωρητικό όργανο του αγροτισμού και του σοσιαλισμού, που εξελίχτηκε σε ένα από τα καλύτερα και εγκυρότερα αριστερά θεωρητικά περιοδικά.

Μην βλέπουμε σήμερα που οι ιδεολογίες πήραν άλλο δρόμο και οι μεταπηδήσεις από το ένα στρατόπεδο στο άλλο είναι συνήθης τακτική. Ο σοσιαλισμός μέσα στις μαχητικές διεκδικήσεις του είχε και κάποιου είδους ρομαντισμό και μια περηφάνια για τη συμμετοχή του σε ένα τέτοιο κίνημα λαϊκών προσδοκιών.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας ως την τελευταία ώρα της ζωής του έμεινε ο ίδιος αγροτιστής σοσιαλιστής, μαχόμενος δημοσιογράφος και θεωρητικός του Αγροτικού Κινήματος.

Φυσικά, νομοτελειακά οι νέες εποχές επιβάλλουν νέα καθήκοντα. Πολλές όμως φορές οι νέες εποχές έχουν και κάποια πισωγυρίσματα – όπως στα μεταπελευθερωτικά χρόνια, όταν η επέμβαση των Άγγλων είχε κάνει σχεδόν προτεκτοράτο τη χώρα μας. Τότε ο Πουρνάρας είδε τον Γεώργιο Παπανδρέου με μια δική του οπτική και από τότε τον υπερασπιζότανε ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν ήταν όλο το δίκιο με το μέρος του. Αλλά γι' αυτό το θέμα θα τα πούμε διεξοδικά σε άλλο κεφάλαιο του βιβλίου.

Στέλεχος στο Αγροτοσοσιαλιστικό Κίνημα

Ο Δημήτρης Πουρνάρας μαχητικός και καταγγελτικός –όπως πάντα– διώχθηκε, επανειλημμένα, από τις δικτατορικές κυβερνήσεις και φυλακίστηκε. Ποτέ όμως δεν υπέστειλε τη σημαία των απόψεών του.

Αναμίχθηκε ενεργά στην οργάνωση συνειδητού αγροτοσοσιαλιστικού κινήματος και μπόρεσε να συγκεντρώσει δίπλα του προοδευτικούς ανθρώπους που αγαπούσαν την αγροτιά. Έτσι, ιδρύθηκε το Αγροτικό Κόμμα της Ελλάδας. Πολυσυλλεκτικό, όπως ήταν, διασπάσθηκε και ο Πουρνάρας έκαμε τα πάντα για να μη διαλυθεί, αλλά ούτε και να περάσει στα χέρια αυτών που επιδιώκανε την προσωπική τους προβολή. Ο Δημήτρης αναλαμβάνει τη Γενική Γραμματεία του Κόμματος. Έκαμε τα πάντα για να γίνει αυτό το κόμμα ένας συνεπής

πολιτικός οργανισμός για την υπεράσπιση του εργαζόμενου κόσμου της χώρας.

Αλλά ο οραματισμός του για τη μόρφωση του λαού, όπως το είδαμε κιόλας από τα πρώτα βήματα του δημόσιου βίου, τον ωθούσε στο να γράφει συνεχώς και να μεταφράζει πολλά έργα σημαντικά, πολιτικά και κοινωνικά, που αναπτύσσανε κάτω από τα δεδομένα της εποχής τις Νέες Ιδέες.

Η επιδίωξή του ήταν να ενστερνιστεί ο λαός τις κοσμογονικές θεωρίες των μεγάλων του παγκόσμιου αριστερισμού. Από την μια μεριά με τη μαρξιστική θεωρητική καθοδήγηση του αγροτικού κινήματος, που ουσιαστικά από το 1930 άρχισε να εμφανίζεται και από την άλλη να διαδοθεί και να εκλαϊκευθεί ο επιστημονικός σοσιαλισμός.

Από τα σπουδαιότερα έργα του είναι «Η Ιστορία του Αγροτικού Κινήματος εν Ελλάδι», «Η οικονομική θέσις των αγροτών», «Σοσιαλισμός, Κομμουνισμός και Αγροτισμός», «Μαρξισμός και Σοσιαλισμός», «Η Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού» (σαν παράρτημα της «Κοινωνικής Έρευνας», που είχε κυκλοφορήσει πρωτύτερα). Ακόμα έχει μεταφράσει πολλά έργα με κυριότερο, όπως το είπαμε και παραπάνω, τους έξι τόμους από το «Κεφάλαιο» του Μαρξ. Τις πολιτικές και δημοσιογραφικές δραστηριότητες του Δημήτρη Πουρνάρα δεν μπορούμε να τις δούμε με τα σημερινά μέτρα. Στην παλιά εκείνη εποχή οι μορφωμένοι που είχαν ευρύτερους στόχους γύρω από τη διαμόρφωση των κοινωνικών διαδικασιών, για καλύτερους όρους ζωής, ήταν λίγοι, οι περισσότεροι από τους οποίους αναζητούσαν κάποια ιδεολογική στέγη, ενώ τα πάντα ήταν ρευστά. Τότε αναδείχθηκαν μεγάλα ονόματα του δημόσιου βίου, που αποβλέπανε στην εξυπηρέτηση της πατρίδας κι όχι στα δικά τους συμφέροντα – όπως γίνεται σήμερα.

Αγήνορα Αστεριάδη: Γυναίκες στον τρύγο.

ΑΘΗΝΑΙ · ΕΤΟΣ Α'. ΑΡΙΘ. 1 — ΔΩΔΕΚΑΣΕΛΙΔΟΣ — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 1

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜ. ΠΟΥΝΡΑΡΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΛΕΩΦ. ΠΑΝΕΠΣΤΗΜΙΟΥ 36
Τηλέφωνα : 24—531 και 24—532

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΠΕΜΠΤΗ
26
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1933
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΟΒΑΝΤΟΥ
ΔΕΛΤΙΟΝ ΛΑΧΕΙΟΥ 50 ΛΙΑ ΔΡΧ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΥΠΕΡΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἡ εἰλικρινής Ἀγάπη πρός τόν Λαόν, τον ἐργαζόμενον, τὴν μισθοῦντα, τὸν τυραννούμενον, τὸν ἐρπαιζόμενον, τὸ θῦμα τῆς δουσσόλου πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ὁ βαθύς πόνος διά τά ἀμέτρητα δεινά του, ὑστηρέσεων καὶ ἐπέβαλον τὴν ἀνάγκην ἑνὸς τιμίου ἀγῶνος διά τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ἑνὸς ἀγῶνος ἀπροσώπου καὶ σκληροῦ, ὅπως εἶνε κάθε ἀγὼν διά τάς μεγάλας ὑποβάσεις τοῦ ἐργαζομένου καὶ παραγωγικοῦ λαοῦ τῆς Χώρας.

Πόσα δέν διετρέχησαν καὶ πόσα δέν ἐπετελέσθησαν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ; Πόσοι δέν ἐτελιώτισαν εἰς βάρος του καὶ πόσοι δέν ὁρχοῦται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἐλευθεριῶν του,τῶν συντριμμάτων τῶν ἐλπίδων του καὶ τῶν ρακῶν τῶν προσδοκιῶν του ; Πόσοι ψευδεῖς πολιτικοὶ ἀπάτησαν καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν ἀγνοίαν τοῦ λαοῦ διά μίαν καλλιτέραν ἀβριον καὶ πόσοι κεφαλαιοκρατικοὶ πολίτοδες δέν κρατοῦν μέ τοὺς πλουσίους τοὺς αἰῶνιόλατους τὴς δίφης τοῦ καὶ δέν ἀθμίτον πλούτον, ὅλας τάς παραγωγικάς δυνάμεις τοῦ δυστυχισμένου αὐτοῦ ἔθνους, ποὺ ἔδεξθη κάθε θυσίαν καὶ πολὺ δέν μρνήθη ποτέ εἰς τὸ Κράτος, ὡς μεγάλην θετικὴν εἰσφορὰν του, τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὴν ὑπομονὴν του διὰ τὰ δεινά ;

Ἔως πότε ἄρως θά συνεχισθῇ ἡ ἱστορία αὐτὴ τῶν οἰκτρῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῆς ἀνοικτίμονος παραγνωρίσεως τῶν μεγάλων ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀνευ τῶν ὁποίων δέν εἶνε δυνατόν νὰ ζήσουν οἱ λαοί ; Ἔως πότε θὰ κρατήσῃ ἡ ἀλληθεινὰ δεσμότης τῶν ταπεινῶν συμφερόντων καὶ ἔως πότε ἡ ἀθλιότης τῶν πολιτικῶν μεθόδων θὰ εἰνοῇ εἰς βάρος τοῦ Ἰδρότος τῶν βιοπαλαισιστῶν τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων τοῦς πολιτλλους ἐκμεταλλευτὰς τοιν ; Ἐφθάσαμεν μέ τάς μεθόδους αὐτάς εἰς τὴν σημερινὴν συμφορὰν. Βασανιζόμεθα ἀπό τὴν ἠθικὴν ἀναρχίαν. Μᾶς λείπει ἀγεξέλφ ἡ ἐλπὶς διά τὸ μέλλον.

Ἐάσαμεν ὡς λαός τὴν πίστιν μας εἰς τάς δυνάμεις μας. Διφῶμεν δι' ὀλίγην εἰλικρίνειαν, τινὶ γμένοι ἀπό τὰ φεύδη τῆς πολιτικῆς συναλλαγῆς. Γνωρίζομεν ὡς λαός ὅτι μᾶς ἀπατοῦν, ὅτι μᾶς ἐρπαιζοῦν. Καὶ ζητοῦμεν ὀλίγην ἀλήθειαν... Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἶνε τὸ πρόγραμμά μας. Διὰ νὰ ἐπιμμόν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν πρὸς ὅλους, μιπτεύομεθα εἰς τὸν σκληρὸν ἀγῶνα, ἑτοιμοι διὰ κάθε θυσίαν. Θέλομεν ν' ἀγωνισθοῦμεν διὰ τὰ ἐξογενέστερα ἰδεωκικὰ καὶ διὰ ἀπορρίψεις πολιτικὰ, κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Φιλοδοξεῖς μας εἶνε ἡ θυσία. Θὰ δρώσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἄλλοτε ὡς λαμπάδα διὰ νὰ φωτίσωμεν καὶ καθοθηγήσωμεν καὶ ἄλλοτε ὡς ἀμετίλικτον καὶ ἀδυσώπητον διὰ νὰ συντρίψωμεν κάθε ἐκμεταλλευτὴν καὶ κάθε ἐχθρὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ βιοπαλαιστοῦ, ὅπου καὶ ἂν τὸν εὕρωμεν, μέσα εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὴν διοίκησιν, μέσα εἰς τὴν Βουλὴν, τὴν Γερουσίαν, τὰς Τραπέζας καὶ τὰ κεφαλαιοκρατικὰ συγκροτήματα, ὅπου καὶ ἂν εἶνε, ὅπου καὶ ἂν κρύπτεται. Θὰ εὕρωμεν τὸν ἐκμεταλλευτὴ ὁπόμοιο ζᾶ τὸ αἷμα τοῦ ἐργάτου, ὅπως θ' ἀνακαλύψωμεν διὰ νὰ τὸν ρίψωμεν μὲ σιγουρίαν τὰ ἀποσκεύματα τῆς σπουδαιοτέρας τοῦ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, κάθε κερδοσκόπου τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου αὐτοῦ. Θέλομεν νὰ ὁρισθῶμεν συνήγοροι τῶν μεγάλων ζητημάτων τοῦ Ἔθνους καὶ τῶν παραγωγικῶν πληθυσμῶν του, ἐλεύθεροι κάθε εἴδους δεσμῶν.

Δέν παρασυρόμεθα ἀπό συμπαθείας πρὸς κόμματα καὶ δέν δουλεύομεν εἰς ὀπόπτους κεφαλαιοκρατικοὺς ὀργανισμούς. Ἐλεύθεροι δεσμῶν ἄλλων, μόνον ἀναλμβάνομεν ὑποχρέωσιν : Νὰ ὑπηρετήσωμεν τὸν ἐργαζόμενον λαόν. Εἴμεθα ἀνεξάρτητοι ἐι' ὅλους, ἀλλ' ἐξμεθα ὑπηρέται τοῦ Λαοῦ. Πιστεύομεν ὅτι μόνον ἐ ἐλεύθερος πάσης προκαταλήψεως καὶ πάσης συμπαθείας Ἕλληνας τὸν πράξεων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, θά διαλύση πλάνας πολλάς, θά διαφωτίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς σημερινῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μας ζωῆς. Διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὁ ποθούμενος ἠθικὸς καθαρμός, τὸν ὁποῖον θέλομεν ὅλοι καὶ ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ πλέον ἀναπότρεπτον καὶ ἐπιβλημένην ἀνάγκην.

Δέν εἰμποροῦμεν ἀναμμβόλλνς νὰ ζήσωμεν ὡς Κράτος καὶ νὰ προοδεύσωμεν ὡς λαός, ἀτιν κυβερνώμεθα —ἤθελε σήμερον ἡ ἀφρσον—μὲ μεθόδους ἀνηθίκους καὶ ἄτινα τὸ πολιτικὸν συμφέρον καὶ ἡ κομματική σκοπιμότης ζητοῦν νὰ παρασκευάσουν νέα δεινὰ διὰ τὸν τόσον ἐνῷ σοφῶς καταλύουν τάς αἰωνίους ἠθικὰς ἀρχὰς ποὺ πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὸ παλλάδιον τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων κάθε συγγρονισμένου Ἔθνους.

Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ρίπτεται ὁ «Ἀνεξάρτητος». Μὲ πίστιν βαθεῖαν ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Λαοῦ, ἐρχεται νὰ ἑνωσῇ κάθε ἐργαζόμενον, κάθε πονοῦντα, κάθε ἀδικούμενον. Εἰς τοὺς ἀγρούς μὲ τὸν ἀγρότην, εἰς τὸ ἐργοστάσιον μὲ τὸν ἐργάτην, εἰς τὸ κατάστημα μὲ τὸν ἐπαγγελματίαν καὶ κάθε βιοπαλαιστήν, εἰς τὸ ἀνῆλιον γραφεῖον μὲ τὸν ὑπάλληλον, εἰς τὸ πλευρὸν κάθε ἀγωνιζομένου διὰ τὰ ψωμί του καὶ διὰ τὴν Ζωήν, εἰς τὸ πλευρὸν κάθε ἐκμεταλλευομένου καὶ ἀντεπιλαίου, κάθε ἐκμεταλλευτοῦ, ποβοῦμεν νὰ δωρήσωμεν τὰς θυσίας μας εἰς τὸν μεγάλον ἀγῶνα πρὸς ὁρισιτκὸν θρίαμβον τῶν ἐργεινῶν ἰδεωκικῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἐδρυθμίσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Διὰ τὸν τίμιον αὐτὸν ἀγῶνα κάθε θυσία εἶναι μικρά.

Ο "ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ"

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΗΣ ΘΥΕΛΛΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ ἀειφόρος κατάστασις εἶνε ἐκτάκτως ἀνάκουρα. Δέν συγχωρεῖται πλέον κύπασεις. ΦΑ ΓΙΝΗ ΚΕΝΟΣ. Δεν μπορεῖ ἀκόμη φορεῖν ἐνδύματα δὲ ἐδηγηθοῦν εἰς τὴν ὀφεγὴν ὁδὸ καὶ τακτοποιεῖσθε οἱ ὁποῖοι ἀνοιθέσεις τὸ μεγάλον κεφάλαιον. Κφρίς ἄτινες, χωρὶς ἀνεξόφον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κρατῶν θὰ ταράξουν καὶ πάλιν τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου ἀνὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη. Ἀλλὰ ἀνεπιτρέπεται νὰ ἀνεφρέσετε τὴν ἀνθρωπινον ἐκείνων, εἰ ἑποῖοι ἔχον μὲ τὴν ὑλίφα τῶν ἀγκίλων κεφάλ ἀνὰ ΣΗΥΟΥΝ ΝΑ ΑΧΣΕΙΛΟΥΝ ΤΑ ΠΛΟΥΤΗ ΤΩΝ.

Παρελλλάλως ἡ ἀιόνιος κοινωνική κρίσις ἀπειλεῖται. Αἱ κφρίστεις τοῦ γεφυνικοῦ φαινομένου καὶ τῆς ἀφρεκκινῆς προσπαθείας εἶνε σε κακοί σιωνιά ἐνῷ ἀιεξφρεῖ χαμένος μκίμος ἀνεφρεῖ. Ἀι ἑσωτερικαὶ ἀντιθέσεις τῆς διεθνοῦς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας καὶ οἱ ἐξωτερικαὶ αἰσυνιγμαὶ ἀντιγωνιστικαὶ τῶν διφρφων κεφαλαιοκρατικῶν ἀιόιδων, ἡ κρίσις τῆς κατανάλωσεως καὶ ἡ πλήθυσις τῆς ἀνεργοῦς ΜΙΑΝ ΕΚΕΥΝ ΜΟΙΡΑΙΑΝ ΑΥΣΙΝ, τὸν παγκόσμον πόλεμον. Τὸ τέρατι τὸν οἰκονομικῶν συμφεφόντων ΔΙΨΥΝ ΔΙ' ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ ΑΙΜΑ.

Πρὸ τῆς ἐπερχομένης ἀνανεώσεως διπλάσιμ ἢ δέκις μιᾶς ἑλκοῦς ἀνεξφρεῖται καὶ πραγματικὴς λύσεις ἀφίχνονται ἀφρῆς. Θὰ ἀντιδρόσωμεν μὲ ἕλας μας τὴν δύναμις ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ. Ἡ λαϊκὴ ὀιχη πρόσβλλα μὲν ἀντιπαθεῖ ΔΕΙΔΟΝΑ ΚΑΤΑ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ. Αὐτὴ ἡ κραυγὴ, ΦΙΝΗ ΠΟΝΟΥ διὰ τὸ ἀνθρωπινον αἷμα καὶ φρίκης διὰ τὴν ἀπόφασιν ΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ. Ἡ ἀνάγκη τῶν κρατῶν ἀλλὰ καὶ τακτοποιεῖσθε καὶ ἡ ἑλπὶς τῆς ἀνεξφρεῖ ΜΙΑΝ ΕΚΕΥΝ ΜΟΙΡΑΙΑΝ ΑΥΣΙΝ, τὸν παγκόσμον πόλεμον. Τὸ τέρατι τὸν οἰκονομικῶν συμφεφόντων ΔΙΨΥΝ ΔΙ' ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ ΑΙΜΑ.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΕΞΑΙΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΜΑΣ

Η ΑΜΕΡΟΛΗΨΙΑ ΤΟΥ „ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ" ΕΙΝΕ ΕΘΝΙΚΗ ΕΓΓΥΗΣΙΣ

Ὁ κ. Π. Τσαλδάρης

Ὁ κ. Γ. Κοφαντάρης

Ὁ κ. Ἀλ. Παπαναστασίου

Ὁ κ. Γ. Κονδύλης

Ἐρωτηθέντες ἐπὶ τῆς συντάξεως τῆς ἐφημερίδος μας ἐν' ἐκκαίρᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ἀνεξαρτήτου», ὁ κ. Πρωθυπουργὸς καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Κομμάτων μᾶς ἀπέδωκαν τὰς κάτωθι ὁλίγας.

Ἡ Κυβέρνησις δὲν φοβεῖται τὸν ἔλεγχον τῶν πράξεων της, οὐδ' ἀποφεύγει τὴν αὐστηρὰν τοῦ ἔρ γου της κριτικήν.

Ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ κριτικὴ αὐτὴ, ἐφόσον μάλιστα πρόκειται νὰ διεξάγωνται μὲ ἀντικειμενικότητα, ὡς ὑπάρχει ὁ «Ἀνεξάρτητος» δὲν εἶνε μόνον εὐπροσδέκτος ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητὸς διὰ τὴν Κυβέρνησιν.

Π. Ε. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ

Ο κ. ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Ὁ Ἀγραγὸς τῶν Φιλελευθέρων κ. Ἐλ. Βενιζέλος μᾶς εἴπλωσεν ὅτι θαυμεῖ ἀναγκαῖον τὴν ἔκδοσιν μιᾶς πραγματικῶς ἀνεξαρτήτου ἐφημερίδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας θεωεν ὅτι θὰ εξασκεῖσθαι ὡ ἐξετάζη ἀπὸ πεφωνῆς καὶ ἀμερόληψιας τὰ φλέγοντα ζητήματα τοῦ τόπου, διαφωτίζουσα κατελλήλως τὴν κοινὴν γνώμην.

Ο κ. Γ. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ

Ἡ προσθήκη μιᾶς νέας ἐφημερίδος εἰς τὴν χορείαν τῶν ἤνων ὀργάνων τῆς κοινῆς γνώμης δὲν εἶνε περιττὴ πολυτέλεια ἀλλὰ νέα δύναμις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὑφηλοτέρων συμφερόντων τοῦ τόπου καὶ ἐπιτυγίας εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς διαφώτισιν καὶ καθοδήγησιν τῆς κοινῆς γνώμης καὶ κατὰ κτῆσιν αὐτῆς, μὲ μέσα, ἄχι ἐκκνοσοῦντα τὰς κατωτέρας αἰσθήσεις, ἀλλὰ μὲ μέσα ψυχωτικά, ἐκκνοσοῦντα τὸν νοῦν καὶ τὰ γνωστικὰ κοινωνικὰ αἰσθήματα. Ἔσχον μὰ ἐν Ἀνεξαρτήτος κάποῖ ἔνα ἀξιόλογο ὀδηγὸς πρὸς ἐξόμιον τῶν ἐκκκλησιαστικῶν τάξεων τῆς ὁποίας καὶ τῶν πλέκεις, πρὸς ὀπαίδευσιν καὶ τὸν πολιτεύ, πρὸς ἐπιφόρτισιν καὶ κανὴν καὶ σπφδοκοτὸν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος.

ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ἡ ἀμερόληπτος καὶ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων, ἀπαραίτητος διὰ μίαν εἰσυνείδητον δημοσιογραφικὴν κριτικὴν προσώπων καὶ φρόγμάτων τοῦ δημοσίου βίου τῆς χώρας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῇ παρὰ διὰ δημοσιογραφίας ἀνεξαρτήτου, κομματικῶς καὶ οἰκονομικῶς.

Τὸ ὄνομα τῆς ἐφημερίδος σας καὶ ἡ ἀγγελία τῆς ἐκδόσεώς της μᾶς ὑπόσχονται τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀντικειμενικότητος αὐτῆς ἐν τῇ πολιτικῇ δράσει της.

Εἴμεθα συνεπεῖς ὑπογραμμένοι νὰ τὸνοθῆμεν δλωφέρως εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» ἀτοιθοδρομίαν ἐπιτυχῆ, λαμπρὰν καὶ ἐθνοειδῆ.

Γ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Ο κ. ΙΩΑΝ. ΜΕΤΑξΑΣ

Ἡ ὀπαρξις πραγματικῶς ἀνεξαρτήτου ἐφημερίδος, ἡ ὁποία νὰ δύναται νὰ ἐξετάζῃ ἀντικειμενικῶς τὰ πράγματα καὶ νὰ διαφωτίζῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἀποτελεῖ εὐτύχημα. Δεν θέλω, ἐνεκα ἐμοῦ νὰ μείνω, οὐδὲ τὸ κρίνω τὴν μενάλην συμφέρλῃ τὴν ὁποῖαν παρέχουν αἱ κομματικαὶ ἐφημερίδες. Διότι ἐκρίθεις ἐν τῇ θέρμῃ μὲ τὴν ὁποῖαν ὑποστηρίζουν τὰς ἀποψεις τῶν κομμάτων, ὅπερ τῶν ὁποίων ἀγωνίζονται, παρέχουν εἰς τὸ κοινὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ζυγίζῃ τὰ ἐκατέρωθεν ἐπιχειρήματα καὶ νὰ σχηματίζῃ γνώμην περὶ τοῦ καὶ εἰσέρχεται τὸ δίκαιον. Τὸ κριτικὸν τοῦτο ἔργον τοῦ κοινοῦ ὁποδοκεῖ, ἀνεμφιβόλως, τὴν ὑπόθεσίν τῆς ἀνεξαρτήτων ἐφημερίδων.

ΙΩΑΝ. ΜΕΤΑξΑΣ

Ο κ. Ι. ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδος πράγματι τὴ ἀνεξαρτήτου εἶνε ἐθιαιτέρως σήμερα ἐπιτακτικὸς ἀναγκαία, διότι ἔνα τοιοῦτον δημοσιογραφικὸν ὄργανον ἐμπορεῖ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης. Ἐξω ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν πολιτικῶν ὀπῶν. Ὁ ἀντικειμενικὸς χειρισμὸς τῶν προβλημάτων τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδος εἶνε πράγματι τὸ ἔργον κάθε εὐσυνείδητου σήμερα δημοσιογράφου. Εὐχομαι καὶ ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐφημερὶς σας, ἐντὸς τοῦ ὁρίσου τῆς ἀντικειμενικότητας, νὰ δείξῃ ἱδιαιτέρα προσοχὴν εἰς τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς μεγάλης μάζης τῶν ἐργαζομένων, ἡ ὁλικὴ καὶ τρίκλη εὐχόμενος ὁποῖος εἶνε πλέον ἡ ἐπιδιωκόμενη.

Ι. ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΥΓΗΣ

ΤΟ ΣΤΑΡΙ

Μὲ τὸ ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ πολὺ περισσότερα τὰ φυσικά τὰ κάτι ἡ ἀτέλεια μαζὶ μὲ τὸ δάθρωσε τὸ σταρί.

Νὰ ἤξεύρωμεν, "Ὀχι τὸ ξέρω, πολὺ μὲς ἔρχεται γνωστικὸ στὰ ἀλπίρια τῶν φυστικιῶν καὶ ἀνάβει μόνο αὐτὴ ὁ φωλὲς κοκλὲς τῶν ἄρ κοὶ ξέρω, ποὺ μοῦ ρωτᾶς, δλλάφω καὶ δλλάφω, ἀπὸ τὸ κάσκο ἀπὸ λαμπάκι θυσιασμὸν σὲ σαρδοκόπι, γιὰ νὰ πάν τὴν κοὶ φτάσῃ ἀπὸ τὸ κτῆνο ἀπὸ σταφίδα τὸν λαόν...

"Ὀχι, Σίκορε θὰ γνωρίζαμε μαζὶ τὸ νόημα Ζνέξ, τὸ φυσικὸν, τὸ φυσικὸν καὶ ἀλλφωνὸν ἀπὸ τὴς Ἑλληνικὴς πεδιάδος. Ἔρτιος, ὁ θεὸς εἰλόγησε τοὺς Ἕλληνικὴς τοὺς κάλιστος καὶ ὁ ἔνδοξος λαὸς τοῦ. Οἱ θεοκλεῖς, τὴς Ἑλλάδος ἔρχοτος ἐγκλίσεων ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη. Ἐκεῖθε θαυμαστὲς σκεγκὲς. Καὶ ἐκ ἀγωνίας ἐδίκαιον τὴν ἔλεξα τὴς τὴς ἀπόρρητα τὴς ἀπόρρητα τὴς γνωστικὲς τὴς κοὶ πάρρε τὴ σκῆπα ἐνὸς γνωστικοῦ Κυρίλλου.

Ὀφειλόμεν Ἕλλα νὰ κάλλιστε καὶ τὰ σφυκτὴς κοκκίνου ἀκρίβειας κοὶ "Ἀ ἀπὸ τὴς Ἕλλας τὴς τὴς ἀπὸ τὴς κοὶ κατέγκρῃς τὴ κολλεπίμορφο γνωστικὸν νὰν ἀκόμα ἀπὸ τὴν φύσιν τὴ νὰ τὴν ἀπόρρητα τὴς ἀπόρρητα τὴς ἀπόρρητα τὴς

2.

Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ» ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Τον Οκτώβρη του 1933 οι αδελφοί Πουρνάρα εκδώσανε την εφημερίδα «Ανεξάρτητος», που από την πρώτη μέρα της κυκλοφορίας του αγαπήθηκε από τον καταπιεζόμενο λαό, αφού σαν σημαία του, διακήρυξε πως είχε, τον συνεπή αγώνα για την ελευθερία και τα συμφέροντα των εκμεταλλευόμενων ανθρώπων από ένα καταπιεστικό Κράτος. Η αγάπη και συμπάθεια του εργαζόμενου λαού, που μοχθούσε και ήταν θύμα της πλουτοκρατίας και των κυβερνώντων, έκαμε τον «Ανεξάρτητο» μοναδικό βήμα του ειλικρινούς αστικού αριστερισμού.

Οι ανακοινώσεις της έκδοσής του περιείχαν με σαφήνεια το ιδεολογικό πιστεύω της εφημερίδας.

«Ο "Ανεξάρτητος" ετήρησε και τηρεί πιστώς και ειλικρινώς τας προγραμματικάς αρχάς του. Και ζητάει:

"Ελεύθεροι Πολίται! Βοηθήσατε τον "Ανεξάρτητον" εις το έργον του. Γράφετε ό,τι γνωρίζετε διά σπατάλας, καταχρήσεις, παρανομίας, αυθαιρεσίας κρατικών οργάνων».

Ο Πουρνάρας ήθελε τους αναγνώστες ρεπόρτερς και την εφημερίδα όργανο του Λαού. Και είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι αδικούμενοι και εκμεταλλευόμενοι και αυτόπτες μάρτυρες κρατικών αυθαιρεσιών χωρίς φόβο, αλλά με πολύ πάθος για το δίκιο και την αγάπη, προσέτρεχαν στον «Ανεξάρτητο», όπου βρίσκανε καταφύγιο και ανοιχτές στήλες της εφημερίδας για καταχώρηση των πληροφοριών τους. Αλλά η εφημερίδα αυτή ενδιαφερόταν και για τη μόρφωση του ελληνικού

λαού. Και άρχισε να εκδίδει βιβλία γνώσεων και αφύπνισης από την πνευματική και κοινωνική μακαριότητα.

Μεγάλη προσφορά του μοναδικού σε περιεχόμενα «Κοινωνιολογικού και Πολιτικού Λεξικού», της «Παγκόσμιας Φιλολογικής Εγκυκλοπαίδειας» κ.λπ. Ακόμα, και το πολύκροτο έργο «Πανωλεθρία» του Εμίλ Ζολά, που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στον «Ανεξάρτητο», απέβλεπε στο να ξυπνήσει συνειδήσεις. Σημαντικό είναι και το ότι για πάρα πολύ καιρό πρόσφερε στους αναγνώστες του ένα βιβλίο την εβδομάδα. Αυτές οι εκδόσεις προσδιορίστηκαν ως έκφραση μιας μορφωτικής επανάστασης. Ο «Ανεξάρτητος», όπως ήταν επόμενο, σταμάτησε με τη δικτατορία του Μεταξά.

Ο «Ανεξάρτητος» η «ακτινογραφία» μιας κρίσιμης περιόδου

Διαβάζοντας τους σημαντικότερους τίτλους του «Ανεξάρτητου», επιγραμματικά, ο αναγνώστης ενημερώνεται για πρόσωπα και πράγματα πριν από την Κατοχή. Μια εφημερίδα που οι εκδότες της, ξεκινώντας την περιπέτεια της κυκλοφορίας της, δηλώνουν πως δεν έχουν σχέση με κάθε λογίς κατεστημένο, θα πει πως δεν είναι μια απλή έκδοση, αλλά ένας αγώνας.

Το τι πρόσφερε ο «Ανεξάρτητος» για την πατρίδα και τον πολιτισμό, δεν θα το δούμε μόνο με το παρακάτω ξεφύλλισμα, αλλά και σε άλλες σελίδες πιο συγκεκριμένα.

Ἐπί μῆνας ἐκδιδόμενος
Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ»
ἐτήρησε καί τηρεῖ πιστῶς καί εἰλικρινῶς τάς προγραμματικάς ἀρχάς του:
ΜΕ ΚΑΝΕΝ ΚΟΜΜΑ!
ΜΕ ΚΑΜΜΙΑΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ!
ΜΕ ΚΑΝΕΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ!
ΤΟ ΒΕΒΑΙΟΥΝ ΕΧΘΡΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ

Η πνευματική και πολιτιστική προσφορά του

Ο «Ανεξάρτητος», με διευθυντή τον Δημήτρη Πουρνάρα, πρόσφερε πολλά για τη μόρφωση του λαού. Μετά από πολλούς μήνες έκδοσής του επαναλαμβάνει την πρόσκλησή του με την εξής ανακοίνωση: «Ελεύθεροι Πολίται. Βοηθήσατε τον "Ανεξάρτητο" εις το έργον του. Γράφετε αφόβως ό,τι γνωρίζετε διά σπατάλας, καταχρήσεις, παρανομίας, αυθαιρεσίας κρατικών οργάνων». Και συνεχίζει: «Ο "Ανεξάρτητος" ετήρησε και τηρεί πιστώς και ειλικρινώς τας προγραμματικάς αρχάς του. Με κανέν Κόμμα. Με καμμίαν Τράπεζαν. Με κανέν συγκρότημα. Το βεβαιούν εχθροί και φίλοι». Τα γραφεία του «Ανεξάρτητου» είχαν γίνει το σημείο αναφοράς όσων είχαν κάποιο πρόβλημα, κάποια ταλαιπωρία από κρατικές υπηρεσίες, από κακή συμπεριφορά αξιωματούχων. Ήταν πραγματικά η εφημερίδα του Λαού. Ας σημειωθεί πως την ευθύνη της τηρητέας πολιτικής γραμμής την είχε ο Δημήτρης ως διευθυντής ύλης, ενώ ο αδελφός του Ανδρέας είχε την οικονομική διεύθυνση της εφημερίδας.

Οι σχέσεις όμως των δύο αδελφών το 1946 πέρασαν από μια δύσκολη καμπή, κυρίως εξαιτίας των εκδόσεων του «Παπύρου» και όπως ο ίδιος το επισήμανε «λόγω οξυτάτων διαφωνιών μου με τον συνιδρυτήν του «Παπύρου» αδελφόν μου, όσον και με τον πρόεδρον της Εταιρείας καθηγητήν Ν. Λούβαριν και διά την χρησιμοποιουμένην εις τας μεταφράσεις των εκδιδομένων αρχαίων συγγραφέων, γλώσσαν». Και συνεχίζει ο ίδιος: «Είχα προτείνει και επιμείνει ευθύς εξαρχής να προτιμηθεί εις αυτάς η ομιλουμένη απλή δημοτική και όχι υπερκαθαρεύουσα».

Και ως προς τον Λούβαριν είχε αντιρρήσεις γιατί –όπως ήταν γνωστό– δεν είχε την «έξωθεν καλήν μαρτυρίαν» ως προς τις σχέσεις του με τη δικτατορία Μεταξά. Αλλά ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε και μια άλλη διαφωνία πολιτικών απόψεων τις οποίες διατύπωσε τότε, αλλά αργότερα τις αναθεώρησε, γιατί είχαν γίνει σημαία των ακροδεξιών.

Και προσδιορίζει ο ίδιος αυτές τις απόψεις, που ήταν «επί των πολιτικών κατευθύνσεών μας κατά την Κατοχήν, τα Δεκεμβριανά και την έναρξιν του Συμμοριτοπολέμου». Είναι λίγο παράξενο πως ο Πουρνάρας χαρακτήρισε τον Εμφύλιο, συμμοριτοπόλεμο, αφού αγωνίστηκε

για την αποφυλάκιση των πολιτικών κρατουμένων και την αναγνώριση της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης. Αν και τα χρόνια της Κατοχής εννοούσε τον γερμανομαθή καθηγητή Λούβαρι μπορεί να είχε και δίκαιο. Διαφορετικά δεν θα μπορούσε να έχει αντιρρήσεις ως προς τις οργανώσεις της Εθνικής Αντίστασης ούτε καλές διαθέσεις ως προς τα Τάγματα Ασφαλείας. Εξάλλου τα Δεκεμβριανά είναι μια ιστορία που δεν είχε ξεκαθαρίσει ποτέ από τα σύννεφα των από δω και των από κει προπαγανδιστών. Είναι γεγονός, πάντως, πως και οι δύο πλευρές έχουν ανάλογη ευθύνη. Η μια υποταγμένη στη Μεγάλη Βρετανία, που είχε πάρει και την έγκριση του σοβιετικού ηγέτη Στάλιν, για την «προστασία» της Ελλάδας και η άλλη, η αποικιοποίησή μας.

Ξεφυλλίζοντας τον «Ανεξάρτητο»

Τα όνειρα του Δημήτρη Πουρνάρα για μια εφημερίδα καθαρά δημοκρατική και χωρίς παρωπίδες, για μια εφημερίδα που να καταπιάνεται με τις προσδοκίες του λαού, μέσα σε μια πατρίδα ελεύθερη και υπερήφανη, γίνανε πραγματικότητα με την έκδοση του «Ανεξάρτητου», που μαζί με τον αδερφό του Ανδρέα, αγωνίστηκαν για το επίπεδό της.

Η εφημερίδα αυτή και τώρα είναι θησαυρός ενημέρωσης για εκείνα τα ταραγμένα χρόνια που εκδιδόταν, όχι μόνο για τον ιστορικό που θα θελήσει να συνθέσει την νεοελληνική ιστορία αλλά και για τον καθένα. Με τα χρονογραφήματα, τα πρωτοσέλιδα σκίτσα, τις φιλολογικές ειδήσεις, τα επιστημονικά επιτεύγματα, τα λαϊκά αιτήματα και τα εθνικά θέματα. Και προπαντός με εκείνα τα πύρινα άρθρα, που έσπαγαν κόκκαλα. Μια εφημερίδα υποδειγματική. Μπορεί να κλείστηκε από τη δικτατορία του Μεταξά, αλλά πρόσφερε πολλά και μένει ως σήμερα σαν σημείο αναφοράς στον ελληνικό τύπο που οριοθέτησε την εποχή της έκδοσής της.

Από τα άρθρα με την υπογραφή ο «Ανεξάρτητος», που είναι γραμμένα από τον Δημήτρη Πουρνάρα, πράγμα που φαίνεται σαν ύφος και από την αρθρογραφία του στον «Ελεύθερο». Αξίζει να δούμε μερικούς τίτλους των κυρίων άρθρων του, από τους οποίους θα καταλάβουμε την πολιτική γραμμή που ακολουθούσε η εφημερίδα.

Η μαχητικότητά της και το θάρρος επώνυμων καταγγελιών είχε

κάνει την εφημερίδα αυτή γνωστή και στο εξωτερικό, όπου αναδημοσίευαν άρθρα και πολιτικά ρεπορτάζ.

Τίτλοι του 1934

1 Απριλίου 1934: «Κατά της πλουτοκρατίας και της κομματικής συναλλαγής». Στην πρώτη επίσης σελίδα τα «Χρονικά» (σχόλια), το χρονογράφημα και οι ειδήσεις της ημέρας, το είδος των οποίων διαφαίνεται και από τους καλά διατυπωμένους τίτλους.

2 Απριλίου 1934: «Σας ειδοποιούμεν: ο Λαός θα κινηθεί και επαναστατικώς ακόμη». Η «Γένεσις του φασισμού» είναι ένα ανάγνωσμα σε συνέχειες για να μάθουν οι αναγνώστες για το απάνθρωπο αυτό σύστημα διακυβέρνησης –συχνά δικτατορικό.

3 Απριλίου 1934: «Αφού δεν αντέχει ο Λαός, να φορολογηθούν οι πλουτοκράται».

7 Απριλίου 1934: «Είσθε συνένοχοι Κυβέρνησις και Αντιπολίτευσις». Στο φύλλο αυτό αναγγέλλεται ότι με το Ιστιοφόρο «Ταξιάρχης» θα γίνει μια περιοδεία συντακτών στα νησιά των εξοριών.

13 Απριλίου 1934: «Και εις την Ελλάδα παρασκευάζεται η γένεσις απατεώνων Σταβίσκυ». Χαρακτηριστική είναι και η έναρξη της μεγάλης «εκστρατείας» της εφημερίδας με τίτλο «Γαύδος η νήσος του θανάτου –πώς μαστιγώνονται υπό ελονοσίας οι εξόριστοι».

16 Απριλίου 1934: Με οχτάστηλους τίτλους και σε πέντε σειρές διαβάζουμε: «Καταγγέλλομεν εις τον εργαζόμενον λαόν της Ελλάδος. – Παρασκευάζεται στρατιωτικόν κίνημα προς εγκαθίδρυσιν δικτατορίας. – Επήλθε συνεννόησις μεταξύ Κονδύλη. Μεταξά, Χατζηκυριάκου – Και οι φίλοι του Πλαστήρα απειλούν κίνημα διά να μην τροποποιηθεί η επετηρίς. – Ο Μεταξάς προσπαθεί να προσεταιρισθεί τους λαϊκούς αξιωματικούς κατά του κ. Τσαλδάρη».

20 Απριλίου 1934: Οχτάστηλο κείμενο με έξι αράδες «Περιφανής Ηθική και Πολιτική νίκη του «Ανεξάρτητου» – Εματαιώθη οριστικώς το κίνημα προς εγκατάστασιν δικτατορίας. – Αποκαλύψεις διά τα παρασκήνια της αποτυχίας της συνωμοσίας. – Η απειλή του λαού ότι θα κατήρχετο ένοπλος εις τους δρόμους. – Μια ζωηρά

στιχομυθία Τσαλδάρη και Μεταξά. Η αγανάκτησις του κ. Πρωθυπουργού».

25 Απριλίου 1934: Κύριο άρθρο του Δ. Πουρνάρα «Ο Αγών κατά της Δικτατορίας θα επεκταθεί εις τας επαρχίας». Συνεχίζεται η περιοδεία στα νησιά των εξόριστων με τη Γαύδο αρχικά.

26 Απριλίου 1934: «Ιδού οι τραγικοί αριθμοί της φοβεράς εξαθλιώσεως του λαού». Μεταξύ των άλλων και ανταπόκριση από το Παρίσι για τον Τρότσκυ (η τραγική τύχη ενός επαναστάτου).

29 Απριλίου 1934: Ένα χαρακτηριστικό άρθρο εναντίον οποιασδήποτε δικτατορίας: «Ούτε Μεταξάν-Κονδύλην αλλ' ούτε και Πλαστήραν» και «Αι σημεριναί τάσεις του Αγροτικού Κόμματος».

3 Μαΐου 1934: «Πλανάσθε κ.κ. Βενιζέλε και Τσαλδάρη εάν νομίζετε ότι θα αιματοκυλίσετε και πάλιν τον τόπον». Βλέπουμε εδώ πως η εφημερίδα είναι κάθετη σε κάθε πολιτική ή πολιτειακή εκτροπή οποιασδήποτε παράταξης. Αυτή είναι η πραγματική Ανεξαρτησία του «Ανεξάρτητου».

6 Μαΐου 1934: «Εν ονόματι του Ελληνικού Λαού κατηγορούμεν ως εκ προθέσεως παραβάτας του Συντάγματος τον κ. Ζαΐμην και τους πολιτικούς Αρχηγούς».

10 Μαΐου 1934: ρεπορτάζ «Το αθώον αίμα των Μεσσηνίων εργαζομένων επί τας κεφαλάς σας» κ.λπ. (Το θέμα αυτό αναφέρεται σε ειδικό κεφάλαιο του βιβλίου εκτενώς).

18 Μαΐου 1934: «Μη χρησιμοποιείτε τον στρατόν εναντίον του εργαζομένου λαού». Άλλο κείμενο πρωτοσέλιδο: «Πώς εξηναγκάσθη εις παραίτησιν ο Γεν. Διοικητής Κ. Φ. Δραγούμης. – Αι Αθήναι εκλαμβάνουν την Μακεδονίαν ως απλήν αποικίαν». – «Η Φρίκη του πολέμου» σε συνέχειες το έργο του Αιμ. Ζολά.

17 Μαΐου 1934: «Προσέξατε κ. Τσαλδάρη τους κακούς σας δαίμονας κ.κ. Μεταξάν και Κονδύλην».

Καθώς βλέπουμε ο «Ανεξάρτητος» καταγγέλλει πάντα επώνυμα και χωρίς να κρύβει τα ονόματα των δραστών. Η μόνη εφημερίδα που δεν φοβάται τις διώξεις προκειμένου να υπηρετήσει την πατρίδα και το λαό –παρ' ότι εδιώχθη επανειλημμένα.

19 Μαΐου 1934: «Ενθυμηθείτε κ. Πρωθυπουργέ διατί έπεσεν ο κ. Βενιζέλος».

20 Μαΐου 1934: Καταγγέλλει με την ερώτηση: «Τι ήλθε να κάμει εις

την Ελλάδα ο χιτλερικός Γκαίριγκ; Θα γίνωμε στίβος ανταγωνισμού των προπαγανδών του προσεχούς πολέμου;» κ.λπ. «Επεβλήθη βασιλοφασιστική δικτατορία με κίνημα εις Βουλγαρίαν».

Εδώ βλέπουμε την διορατικότητα του Πουρνάρα ως προς τον προετοιμαζόμενο πόλεμο.

22 Μαΐου 1934: «Οι υποψήφιοι δικτάτορές μας και το παράδειγμα της Βουλγαρίας» (Ο Πουρνάρας διαισθανότανε πως θα γίνει δικτατορία και εκτός από τα πύρινα άρθρα του επισκέπτονταν τους πολιτικούς αρχηγούς ενημερώνοντας για όσα μάθαινε ως δημοσιογράφος από τα ρεπορτάζ).

29 Μαΐου 1934: «Ο θαυματοποιός κ. Μουσολίνι και τα 35 εκατομμύρια έλλειμμα». Και επισημαίνει τι έλλειμμα θα είχαμε στην Ελλάδα αν κάναμε και εμείς δικτατορία – όπως στην Ιταλία.

6 Ιουλίου 1934: «Να διαλυθεί η Βουλή της Καρέκλας και των τραμπούκων» (Καταγγέλλεται στο άρθρο ο τραυματισμός του αρχηγού κόμματος Αλ. Παπαναστασίου μέσα στη Βουλή).

Η χειμαρρώδης αρθρογραφία του Δημήτρη Πουρνάρα, πάντοτε βασισμένη στα γεγονότα, αρθρογραφία καταγγελτική και χωρίς φοβίες και προσχήματα, συνεχίζεται καθ' όλη την περίοδο της έκδοσης του «Ανεξάρτητου». Θα θέλαμε τόμους ολόκληρους για να παρουσιάσουμε τα περιεχόμενα της εφημερίδας. Θα περιορισθούμε στην παράθεση των τίτλων από κάποια κύρια άρθρα χαρακτηριστικά της μαχητικότητας του αρθρογράφου Δημήτρη Πουρνάρα. Πάντως, αν τα κυριότερα περιεχόμενα της εφημερίδας δινότανε σε μερικούς τόμους, οι αναγνώστες θα μαθαίνανε την Ιστορία της χώρας πολιτική, κοινωνική, στρατιωτική κ.λπ. Ιδού ακόμα μερικά άρθρα του 1934, χωρίς ημερομηνίες. Μόνο όταν παρουσιάζουμε το 1935 θα υπάρχει και η ημερομηνία, γιατί τότε έγιναν συγκλονιστικά γεγονότα, όπως καταδίκες για το Κίνημα, δημοψήφισμα, επάνοδος του Βασιλιά κ.λπ.

«Η ανήθικος συναλλαγή του εκλογικού συστήματος».

«Ενώ γνωρίζετε ότι δεν μπορείτε να κάμετε κίνημα» (τους απογοητεύει με στοιχεία σοβαρά) – «Δεν υπάρχει εντροπή;».

«Ο αγών μας υπέρ της εξυγιάνσεως δεν τερματίζεται με την απομάκρυνσιν του φοροκλέπτου υπουργού Οικονομικών».

«Όχι κ. Πλαστήρα δεν χρειαζόμεθα Κυβέρνησιν όπως την θέλετε σεις. Μας αρκεί το υπόδειγμα του Χίτλερ».

«Οι κ.κ. Βενιζέλος και Τσαλδάρης εχθροί του λαού και της Δημοκρατίας. Ετοιμάζουν εμφύλιον σπαραγμόν. Προσέξατε ο Λαός θα σας κρεμάσει Κύριε Βενιζέλε, αν φανείτε διαλλακτικός σώζετε τον τόπον από τον εμφύλιον σπαραγμόν».

«Η αναλογική θα δώσει εις τον τόπον ομαλότητα».

«Κλέφτες και σκάνδαλα έχουν και αι δύο παρατάξεις. Διδάγματα από την υπόθεσιν Ζαχάρωφ».

«Τι φρονείτε κ. Ελευθ. Βενιζέλε περί των μεγαπλούτων φοροκλεπτών και του αρχηγού των κ. Σπ. Λοβέρδου;» (Ο Λοβέρδος ήταν υπουργός Οικονομικών).

«Η εθνοκτόνος λύσσα του κομματικού τύπου δηλητηριάζει τον τόπον».

«Διά να απαλλαγώμεν από τους γκάγκστερς του κομματικού τύπου».

«Ο εργαζόμενος λαός πρέπει να είναι ενωμένος διά να είναι ισχυρός».

«Κάτω ο πόλεμος. Η Ελλάς πρέπει να μείνει μακράν από τα καταχθόνια σχέδια των τυχοδιωκτών του αίματος μετά το έγκλημα της Μασσαλίας».

«Τι μας χρειάζεται τέτοιο κράτος; Πώς το κατήντησε ο κομματικός εκτραχηλισμός».

«Φέρεται δουλικώς προς τους φοροκλέπτας αλλά ανάνδρως σκληρός προς τους αγρότας».

«Ζήτω η Κοινωνική Δημοκρατία. Ο εργαζόμενος λαός και τα πλουτοκρατικά καθεστώτα του Βενιζελισμού και του Μοναρχισμού».

«Προσέξατε κ. Τσαλδάρη και Πεσμαζόγλου. Ο εργαζόμενος λαός θα αρνηθεί να πληρώσει τους καταθλιπτικούς φόρους του εάν δεν εξαναγκάσετε τους μεγιστάνας του πλούτου να πληρώσουν τους ιδικούς τους».

«Ο κ. Μεταξάς θέλει να καταρρεύσει ο κ. Τσαλδάρης διά να κυβερνήσει αυτός». (σημ. Τελικά ο Μεταξάς έγινε πρωθυπουργός με τις ψήφους όλων των κομμάτων, εκτός του ΚΚΕ, και μετά έκαμε δικτατορία).

Τίτλοι του 1935

Στις *3 Ιανουαρίου 1935* γράφει: «Πώς εισήλθε το 1935 από διεθνούς απόψεως. Το έτος των δολοφονιών και η κρίσις των δικτατοριών».

6 Ιανουαρίου 1935: «Το Κράτος υποκύπτει ανάνδρως εις τους εκβιασμούς των τυχοδιωκτών της πλουτοκρατίας και δέχεται τας ύβρεις των, ενώ απαντά εις τους εργαζομένους με κλόμπς και σφαίρας». «Εις τον ελληνικόν κεφαλαιοκρατικόν Μολώχ θυσιάζονται χιλιάδες ανηλίκων αθώων υπάρξεων».

7 Ιανουαρίου 1935: «Η επιδρομή των λύκων» (εννοεί εκμετάλλευση αγροτών).

«Αι θυσίαι προς τον κεφαλαιοκρατικό Μολώχ εις ανθρωπίνας υπάρξεις προκαλούν φρίκην».

10 Ιανουαρίου 1935: «Όχι! Ο εργαζόμενος Λαός δεν εξεδίωξε τον κ. Λοβέρδον επαισχύντως διά να συνεχίζει την αυθάδη πλουτοκρατικήν πολιτικήν του ο κ. Πεσμαζόγλου».

12 Ιανουαρίου 1935: «Ο κ. Βενιζέλος έγινε συνένοχος του κ. Τσαλδάρη και αμφότεροι όργανα της ιταμωτέρας πλουτοκρατίας».

«Ο Π. Δαμασκόπουλος (συνδικαλιστής των Δημοσίων υπαλλήλων) κηρύσσει απεργίαν πείνης. Μετεφέρθη με χειροπέδας ως κοινός εγκληματίας και κρατείται εν απομονώσει εις το μποντρούμι Μυτιλήνης. Διανοούμενοι στιγματίζουν το Ιδιώνυμον». (σημ. Το ιδιώνυμο είναι νόμος που περιορίζει την ελεύθερη σκέψη και ψηφίστηκε από δημοκρατική Κυβέρνηση!!!).

[;] Ιανουαρίου 1935: «Εμπρός λοιπόν, εκτοπίσατε εις τα ξερονήσια του θανάτου και τον κ. Δεκάζον, τον κ. Καλαμάραν και τους καθηγητάς Πανεπιστημίου».

«Ώστε ο κ. Τσαλδάρης θα γίνει δικτάτωρ με μάσκαν; Αλλ' ο λαός δεν θα του συγχωρήσει την προδοσίαν των ελευθεριών του».

[;] Ιανουαρίου 1935: «Ο απερίγραπτος κ. Κοτζιάς θρασύτατος και μωρότατος πράκτωρ του μισέλληνος φασισμού, δεν μπορεί να παραμένει Δήμαρχος Αθηναίων».

«Μετά την αποδοκιμασίαν του προδότου Δημάρχου Αθηναίων Διάβημα του πρεσβευτού της Ιταλίας διά τα προχθεσινά ζωηρά επεισόδια εναντίον του κ. Κ. Κοτζιά».

29 Ιανουαρίου 1935: «Ιδού διατί ηττήθητε κ. Βενιζέλε, χωρίς να

νικήσει ο κ. Τσαλδάρης. Προς αποτίναξιν της δουλείας εις τα προσωπικά κόμματα».

«Η Οχράνα ενίκησε τον λαόν. Ο κ. Δαμασκόπουλος θα παραμείνει εις την εξορίαν».

1 Φεβρουαρίου1935: «Καταγγέλλομεν ως άτιμον έγκλημα εσχάτης προδοσίας την αντεθνικήν εκστρατείαν εις Λονδίνον των Ελλήνων ομολογιούχων».

2 Φεβρουαρίου 1935: «Οι ψευδοπατριώται της... τσέπης των προδίδουν φανερά τα συμφέροντα του τόπου. Ο απαίσιος ρόλος των αριστεροφάγων». – «Η άμυνα των εργαζομένων κατά της τρομοκρατίας. Οι χθεσινοί πρωτοφανείς βανδαλισμοί εις βάρος των Δημοσίων υπάλληλων». – «Οι κατώτεροι αστυνομικοί ηρνήθησαν να υπακούσουν εις τους ανωτέρους των. Συλλήψεις».

5 Φεβρουαρίου 1935: «Ούτε ο κ. Βενιζέλος, ούτε ο κ. Τσαλδάρης εμπνέουν εμπιστοσύνην εις τον λαόν. Οι εργαζόμενοι ας κινηθούν μόνοι διά την χειραφέτησίν των» (στο ίδιο φύλλο δημοσιεύουν στην πρώτη σελίδα με μεγάλο πλαίσιο τις εντός των ημερών δημοσιεύσιμες συνέχειες του έργου του Κώστα Βάρναλη «Τριάντα χρόνια ελληνικής ζωής»). – «Πώς εκρεουργήθησαν οι δύο δικασταί της Λαμίας από τους αιμοβόρους ληστάρχους Τσουλήν και Παπακυριτσόπουλον».

10 Φεβρουαρίου 1935: «Ο ηθοποιός της Ρώμης και η γελοιοποίησις του φασισμού εις τα γεγονότα της Αβησσυνίας».

17 Φεβρουαρίου 1935: «Έλληνες κερδοσκόποι και ξένοι επιδρομείς απομυζούν το αίμα μας».

Στο πρωτοσέλιδο αρχίζει η δημοσίευση του έργου του Βάρναλη («διαπρεπούς, μεγάλου μας λογοτέχνου»).

19 Φεβρουαρίου 1935: «Κάτω οι κλέφτες των δύο παρατάξεων».

«Ποίας εκπλήξεις θα παρουσιάσει η δίκη; Σήμερον θα εξετασθούν οι σωματοφύλακες του κ. Βενιζέλου. Κατήγοροι και κατηγορούμενοι». (πρόκειται για τη δίκη των κινηματιών).

20 Φεβρουαρίου 1935: «Ο Ελ. Βενιζέλος αποχωρεί της πολιτικής».

«Οι αθλιότητες των δύο παρατάξεων εις το Δικαστήριον».

21 Απριλίου 1935: «Όχι αποχήν». – «Ο κυβερνητικός επίτροπος εζήτησε την καταδίκην εις θάνατον των στρατηγών Παπούλα, Κοιμήση και του συντ/χου Βακκά».

6 Μαΐου 1935: «Κατεδικάσθησαν εις θάνατον οι: Ελευθ. Βενιζέλος, Νικ. Πλαστήρας. Εμμ. Τζανακάκης και Ιωσήφ Κούνδουρος. Ηθωώθησαν οι κ.κ. Γ. Καφαντάρης, Παπαναστασίου, Μυλωνάς και Σοφούλης. Εις τον κ. Στυλ. Γονατάν επεβλήθη φυλάκισις 5 ετών και εις τον Παύλον Γύπαρην 2 ½ ετών».

14 Μαΐου 1935: «Έχομεν την σημαίαν μας συνεχίζομεν τον τίμιον αγώνα μας» – «Ζωηρά η προεκλογική κίνησις».

18 Μαΐου 1935: «Μήπως παρεφρονήσαμεν; Το αξιοθρήνητον θέαμα των κομματικών παρατάξεων». – « Να μην καταπατείται το Ακαδημαϊκόν άσυλον».

21 Μαΐου 1935: Σε εξάστηλο τίτλο: «Ζήτω η Δημοκρατία. Οι λαοί δεν οπισθοχωρούν» – «Το Κράτος αντιγράφει φασιστικο-χιτλερικάς μεθόδους εκκαθαρίσεων» (των δημοσίων υπαλλήλων).

24 Μαΐου 1935: «Νέοι της Ελλάδος, προασπίσατε την Δημοκρατίαν σας».

25 Μαΐου 1935: «Ο κ. Ι. Μεταξάς και η Δημοκρατία».

26 Μαΐου: «Διατί δεν θα επανέλθη ο Βασιλεύς. Το ψεύδος της βασιλευομένης Δημοκρατίας».

31 Μαΐου 1935: «Μη προδίδετε τον όρκον σας προς την Δημοκρατίαν».

1 Ιουνίου 1935: «Θα ταφεί πανηγυρικώς ο θεσμός της Βασιλείας. Ένας θεσμός κατηραμένος».

2 Ιουνίου 1935: «Οι μεγαλοκαρχαρίαι πρωτοπόροι της Βασιλείας. Προκήρυξις του κ. Γ. Καφαντάρη διατί εξηναγκάσθη εις Αποχήν. Βαρείαι αι ευθύναι της κυβερνήσεως. Καταγγέλλει την παλιμβουλίαν του κ. Μεταξά».

5 Ιουνίου 1935: «Προδότης της Βασιλείας, εξωμότης της δημοκρατίας» (ο Μεταξάς). – «Πώς επολιτεύθη ο κ. Ι. Μεταξάς επί 11 έτη εντός του πλαισίου της Δημοκρατίας. Καίτοι «Ηρακλής του Στέμματος» συνετέλεσε εις την εκθρόνησιν δύο βασιλέων».

13 Ιουνίου 1935: «Οι χαμαιλέοντες της Βασιλείας και της Δημοκρατίας. Πανηγυρική δικαίωσις του "Ανεξαρτήτου" εις τους αγώνας κατά του φασισμού. Ηθωώθη ο διευθυντής μας κατά την χθεσινήν δίκην διά τας αποκαλύψεις κατά των ξένων προπαγανδών».

17 Ιουνίου 1935: «Κύριε Τσαλδάρη Σας καταγγέλλουν σκάνδαλον. Το Υπουργείον Εξωτερικών διευθύνεται από βασιλόφρονας. Βασι-

λείς έκφυλοι Βασιλείς εγκληματίαι. Οικογένεια εστεμμένων παραφρόνων».

24 Ιουνίου 1935: «Η Δημοκρατία μας θα θριαμβεύσει και χωρίς Κονδύληδες. Ανοικτή επιστολή προς τον εξωμότην υπουργόν της Δημοκρατίας».

6 Ιουλίου 1935: «Η απολογία του κ. Γ. Κονδύλη διά την προδοσίαν κατά της Δημοκρατίας. Ποίοι οι λόγοι της μεταστροφής του».

7 Ιουλίου 1935: «Ο εστεμμένος φελλός».

9 Αυγούστου 1935: «Όταν ο «πρίγκηψ του Σαγγαρίου» αποθρασύνεται» (πρόκειται περί του πρίγκιπα Ανδρέου).

20 Αυγούστου 1935: «Η Βασιλεία-επιχείρησις και η Δημοκρατία-Ιδέα».

1 Σεπτεμβρίου 1935: «Διατί επιβάλλεται να ματαιωθεί το Δημοψήφισμα. Δεν θα είναι γνήσιον και θα προκαλέσει αιματηράς συγκρούσεις».

15 Σεπτεμβρίου 1935: «Ο κ. Ζαΐμης επίορκος και συνένοχος της συνωμοσίας».

26 Σεπτεμβρίου 1935: «Δεν χρειαζόμεθα «Βασιλέα» ύπατον αρμοστήν της Αγγλίας».

30 Σεπτεμβρίου 1935: «Ταραχαί εις την Θεσσαλονίκην τρομοκρατικαί επελάσεις εφίππου χωροφυλακής διά να εμποδισθεί ο κ. Σοφούλης να ομιλήσει».

12 Νοεμβρίου 1935: «Η Γενική αμνηστία και οι επαναδιορισμοί των εκκαθαρισθέντων».

23 Νοεμβρίου 1935: «Η παλινωδία του κ. Ελ. Βενιζέλου. Οι λαοί δεν συγχωρούν τους επίορκους πολιτικούς» – «Πώς κατελύθη η Δημοκρατία και διεξήχθη το Δημοψήφισμα της 3ης Νοεμβρίου».

28 Νοεμβρίου 1935: «Χορηγείται Γενική αμνηστία» – «Ο Ελ. Βενιζέλος αμνηστεύεται» – «Εις τον κ. Πλαστήραν δίδεται χάρις. Οι κ.κ. Σοφούλης, Καφαντάρης και Παπαναστασίου εκλήθησαν υπό του βασιλέως εις τα ανάκτορα την πρωΐαν. Ο κ. Ν. Πλαστήρας διαφωνεί ριζικώς προς τον κ. Ελευθ. Βενιζέλον δηλοί ότι παραμένει πιστός εις την Δημοκρατίαν».

4 Δεκεμβρίου 1935: «Με το πλειοψηφικόν θα αλληλοσπαραχθεί και πάλιν ο τόπος». – «Να ανακληθούν εντός της ημέρας όλοι οι εξόριστοι».

19 Δεκεμβρίου 1935: «Πόλεμον κατά της νοθείας».

Ο «Ανεξάρτητος» μένει στην ιστορία του ελληνικού τύπου, σαν η εφημερίδα που υπηρετούσε τα λαϊκά και εθνικά συμφέροντα. Παράλληλα βρισκόταν στις απαιτήσεις της εποχής του για διαφώτιση του λαού πάνω στα ζητήματα που έπρεπε να έχει γνώμη σαν ελεύθερος πολίτης. Γι' αυτό τα βιβλία που έδινε ήταν από αυτά που θα του δίνανε μια καλύτερη θέση στην κοινωνία, αφού θα είχε δική του γνώμη βασισμένη σε εμπειρίες μεγάλων συγγραφέων που κάνανε και τη δική του σκέψη ελεύθερη με κοινωνικούς οραματισμούς. Μερικές από τις Εγκυκλοπαίδειες που έδινε: Παγκόσμια Φιλολογική, Αγροτική, Παιδαγωγική, Κοινωνιολογική, Ιατρική. Και βιβλία των μεγάλων Ρώσων συγγραφέων αλλά και άλλων χωρών. Ακόμα τα εβδομαδιαία βιβλία με Αρχαίους συγγραφείς που περιείχαν το Αρχαίο κείμενο παράλληλα με την μετάφρασή τους.

Γι' αυτό που κάνουν σήμερα (2013) οι εφημερίδες (προσφορά βιβλίων) ο «Ανεξάρτητος» είχε προηγηθεί κατά πολλές δεκάδες χρόνια. Γιατί είχε προοπτική και όραμα.

ΑΝΔΡ. & ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1945

Τιμή φύλλου Δρχαι. 20.

ΟΙ ΜΑΥΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ

Τὸ γεγονὸς τοῦ Δεκεμβρίου ἐξωπλισθοῦν νὰ συντριφοῦν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ μὲ τὶς συνέπειές των. Ἡ κοινὴ γνώμη μὲ ἀγωνία περιμένει νὰ ρυθμισθοῦν τὰ πράγματα ἀλλὰ τὰ ζητήματα αὐτὰ κρατοῦν ἀνάστατο τὸν Ἑλληνικὸ λαό. Καὶ ἡ ἀγωνία τῆς μὲ ὅσους μεγαλύτερο,ὅσου ἐλάτη μερικὲς ἐκδηλώσεις ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ ἐκμετταλλευθοῦν τὰ γεγονότα, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν στὴν ἀντιφάσεων καὶ τὴν ἀνωμαλία τῆς λαϊκὴς κατοχυρώσεις.

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑπάρχει ἕνας μεγάλος κίνδυνος, γιὰ ὅν ἀναφερόμαστε τὴς ἀρμόδιους καὶ τὴς γνώστες ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν τῆς Ἑλλάδος. Πράγματι, αὐτὰ ποὺ γίνεται μὲ τὴς ἀλλαγὲς, αὐτὰ ποὺ γίνεται στὸ ἀγγελοστάσιο καὶ τὴς ἀλλαγὲς, οἱ ἀμπελικὲς καὶ ἀδιαπολιτίες ἀπαλοιμὲς, ἡ ἐκρεκτίνες καὶ αὐτὸν ἀκόμα ὅκόμα τῶν ἀκατοκρατῶν κατασκευασμένες τὴς ἀδιάλειπτου καὶ τὴς Κατοχῆς, τὰ ἄρτια τὴς ἀντιδρᾶσεις καὶ τὴν πλάνον ἀκατοκρατῶν τὴς ἀκόμα, εἶναι ἀκόμα ἀρκετὰ ἀπὸ μεγαλόκαρπος αἰτίαιους. Οἱ μπόρεν ἀνθρωποι καὶ τὰ ἀπόρριφα ἀρκετὰ ἀνάστατοι κεφάλια, ποὺ ἔζησαν τὴν ἀκόμα ἀκόμα τὴς καὶ τὴν ἀπόγνωσι, ποὺ ἐδημιούργησαν ἔνατ τὸ κοντινοὶ ἀεὶνὸ ἔβρωμε καὶ ἐφεμιτολεβόμενοι σὲ ἐνδρικὰ τὴς ἐκείνες ἐξαίρετοι καὶ τὴν τόπους, κόμνων καὶ τὴρα τὸ ἔθνα καὶ χειρόφοτα. Ἐν ἀπόρρητι φυσικὰ καὶ αἰτιοκαρφωνοφορία καὶ τὴς ἐθνικὲς ἀνεξαρτησίας.

Στὴν χώρα ὅμως αὐτὰ ἀνάφορα κάτωχρὰς καὶ ἄλλοι, ποὺ ἀλλοῦμονον κάτι ἀπὸ τὰ πράγματα, κοιλιόφοτοι, ἀφοτινὰ χρεγνοὶ. Κι οἱ ἄλλοι αὐτοὶ δείλιοιν τὸ κυρίεστο τὸ ἀνακαθάρσεις τὸ ἀστυνομίας, αὐτὰ ποὺ νὰ κοιτοῦν τὸν ἀνθρωποφάγον τὸ Ἔθνος καὶ τὸν Λαό, ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τὸν ἀνθρωποφάγον τὸν μὲς ἀπὸ σκυλιά. Ἀπὸ τὴν ἀστυνομία τὸ ἐρείς συζήτησις στὴν Βόρειαν τὸ ἄλλον, οἱ Βολιγκαν, ΠΡΟΧΩΡΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ. Καὶ ὅτον ὅν συνεχίσουν τὴν ἀνωμαλία τὸν λίγον ἀλίμα καιρὸ, τὴν ἄρθρα τὸ πάρουμε, ἄ ὑπόθεσις μας ἐ ἀθάνατη, καὶ συμπέτνει ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀποβάτες τὴς ἀκόμα τὸν μεγάλων θωτῶν τὸ ἀγωνιζομένου Λαοῦ, θὰ εἶνε γιαὶνὸς ἀνεκόλουθοι.

Αὐτὰ εἶνε τὰ πράδιμμα ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ σήμερα ἡ Κυβέρνησις. Τὰ ἀντιδρᾶσεις πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀκόμα τὸν μὲ χωρὶς κομμὰ ἀνοβαλὰ. Ὁ ἀπαρχιμὸς τὸν κοινωνικοῦ ἀνὰ ἀκτοῦνικὸ μπορεσκὰ οἱ κάμνει τὰ ἀνάκτα τὸν ἀνάκτα ἀνάκτα βεκτικὰ καὶ βρ ἀρκνικὰ. Θὰ κτυνηθῇ ἄκαν ἐκλείσουν τὸ ἀκόμα ἀπὸ τὸν κοινὸν τὸν κρεκτὸν καὶ τὸν ἀκόμα ἀκόμα βρ μὲ τὸ ἀκόμα ἀκόμα ἀκόμα τὴν ἀρκνικὰ τὸν κλεφὰ καὶ κρεκτὸν ἀκόμα βρ ἀκόμα ἀκόμα ἀκόμα

Οι εκδόσεις του «Ανεξάρτητου» εφόδια για την ελληνική παιδεία και την αυτομόρφωση – Δύο σημαντικές εγκυκλοπαίδειες

«Η Παγκόσμιος Φιλολογική Εγκυκλοπαίδεια», 14 τόμοι, με άρθρα διεθνούς φιλολογικής κίνησης, μελέτες, διηγήματα, κ.λπ. Με αλφαβητική σειρά ο βίος των μεγάλων συγγραφέων που οριοθέτησαν την εποχή τους με την ελεύθερη σκέψη τους και την αγωνιστικότητά τους.

Από την Εισαγωγή των τόμων θα καταχωρήσουμε μια ανάλυση του τι ακριβώς είναι αυτή η Εγκυκλοπαίδεια και πού αποβλέπει – όπως είχε αναγγελθεί η έκδοσή τους:

Ενώπιον της κοινής γνώμης παρουσιάζεται και πάλιν ο «Ανεξάρτητος» με νέον δώρον ανά χείρας.

Την «Παγκόσμιον Φιλολογικήν Εγκυκλοπαιδείαν».

Όπως και το «Κοινωνιολογικόν Λεξικόν», έτσι και η νέα προς τους αναγνώστας μας παροχή – η «Εγκυκλοπαιδεία» είναι δώρον διανοητικόν, είναι δώρον πνεύματος και ύψους, από εκείνα, που χαράζονται ανεξίτηλα επί της μνήμης των πολιτισμένων λαών.

Η εφημερίς αυτή, εκδοθείσα με πρόγραμμα πολέμου κατά της αντιδράσεως· κατά της παρακμής· κατά της οπισθοδρομικότητος· κατά του σκότους που ενταφιάζει την Ελλάδα και μέγα μέρος της γης, θέλει να διαλύη τα τέλματα των κοινωνικών ερεβών με ακτινοβόλους ηλίους.

Όταν άλλοι αυταρέσκως κυλίουν τους αναγνώστας των εντός λίμνης ολεθρίων σκιών, ο «Ανεξάρτητος» φιλοδοξεί –το κατά δύναμιν– να φωτίζη. Όταν άλλοι επιθυμούν τους αναγνώστας των όχλους, ο «Ανεξάρτητος» τους θέλει λαούς.

Λαούς με συνείδησιν. Λαούς με επίγνωσιν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Λαούς δυνατούς και υγιείς, όχι μόνον με το δέρμα του ανθρώπου, αλλά και με περιεχόμενον ανθρώπους. Τους ποθεί πολίτας συνειδητούς, από κορυφής μέχρις ονύχων, τους ποθεί πάλην και όχι ήτταν, όχι μόνον σάρκας, αλλά και νουν.

Ας μη απατώμεθα.

Η γη –ολόκληρος η γη μας!– κινείται προς ιστορικά πεπρωμένα. Έφθασε και κάμπτει τώρα την ιεράν καμπήν, που οδηγεί

προς την κοινωνικήν απολύτρωσιν. Η ναύς της –ιδέτε την!– αφίνει πλέον τα βορβορώδη πελάγη, αρμενίζει προς νέους ωκεανούς. Η υφήλιος αντικαθιστά τας παλαιάς ιδέας με νέας, τα παλαιά πληρώματα με νέα, η υφήλιος αλλάζει και πηδαλιούχους και πηδάλια, με το ίδιον σκάφος, πλην με διαφορετικούς κυβερνήτας, κατακτά νέα εδάφη και νέας ηπείρους ιδεών.

Η Ελλάς μας, τμήμα της γης, οφείλει να συνταξειδεύη με το όλον. Δεν έχει το δικαίωμα να καθυστερήσει· να μεταβληθεί εις ουραγόν· να χωρίσει την τύχην της· να διαζευχθή την υπόλοιπον σφαίραν· να προστάξη εις τους οφθαλμούς της:

«Τυφλωθήτε!...»

Να προστάξη εις τον λαόν της:

«Μείνε αμαθής!...»

Όχι!

Κάτι το Μέγα· το Ιλιγγιώδες· το Ιερόν ανατέλλει. Από τα βάθη των κοινωνικών οριζόντων μεταρσιώνουν τα πρώτα των φέγγη ήλιοι πραγματικής Δικαιοσύνης, πραγματικής Ισότητος, πραγματικής Αδελφότητος.

Τα έθνη αφυπνίζονται. Πιλότοι γίγαντες κατά φάλαγγας οδηγούν τας πατρίδας προς την νέαν κοινωνικήν χαραυγήν. Αι φυλαί συναγείρονται· οι χαρακτήρες επιστρατεύονται· τα κρανία θωρακίζονται με μάθησιν, οι εγκέφαλοι οπλίζονται με σκέψιν, τα κράτη αρχίζουν να αποβάλλουν τους αρχαίους των χιτώνας.

Η γη και πάλιν γεννάται από την τέφραν των ζοφερών φεουδαρχιών, η νέα θρησκεία της γενικής αδελφοσύνης και της γενικής εργασίας, εντός ολίγου θα καλέση εις σύναξιν τους λαούς. Η Ελλάς οφείλει να ευρεθή το όνομά της εις το σεπτόν προσκλητήριον της προόδου, οφείλει να απαντήσει:

Είμαι εδώ!...

Λιποταξία της, απουσία του χώματος, που πρώτον εδημιούργησε την σκέψιν, από τον συναγερμόν, της Νέας Σκέψεως, θα ήτο έγκλημα κατά του ανθρώπου, καταισχύνη του Έλληνος – αληθινόν ρήγμα της σφαίρας...

Ιδού ο λόγος που παρακινεί τον «Ανεξάρτητον» να διανείμη μαζί με το «Κοινωνιολογικό Λεξικόν» του την «Φιλολογικήν Εγκυκλοπαιδείαν». Μετά την πρώτην έκδοσιν φωτός, δευτέρα.

Ουδεμία διάκρισις μεταξύ θανάτου και ζωής.

Να αναφέρωμεν ονόματα;

Είναι αναρίθμητα.

Ιδού μερικά, κατά χώρας, κατ' εθνικότητα, ονόματα τεχνιτών, που καλόβολα προσέρχονται εις το προσκλητήριον της «Εγκυκλοπαιδείας».

Ρώσσοι: Ντοστογιέβσκυ, Πούσκιν, Γκόγκολ, Λέρμοντωφ, Τολστόι, Κούπριν, Αντρέγιεφ, Τουργκιένιεφ, Μπιελίνσκυ, Τσέχωφ, Γκόρκυ, Μπουνίν (βραβείον Νόμπελ 1933), Αρτσιμπάτζεφ, Νεκράσωφ κ.λπ.

Και οι μετεπαναστατικοί ποιηταί και λογογράφοι, που –αλλοίμονον!– τραγικώς και προώρως τους αφήρεσεν ο θάνατος, πριν προλάβουν να οικοδομήσουν στερεάν τέχνην επί των ερειπίων του Τσαρισμού:

Μπλοκ, Μαγιακόβσκι, Εσσενίν κ.λπ.

Επίσης ο ισχυρότατος φιλολογικός συγγραφεύς και κριτικός Τρότσκυ, εξόριστος μεν ως πολιτικός, μέγιστος όμως ως τεχνίτης.

Άγγλοι: Σαίξπηρ, Μάρλοου, Μπουρνς, Τζόνσον, Φλέτσερ, Μίλτον, Μπάυρον, Σέλλευ, Κητς, Ελισσάβετ Μπάροου, Μπράουνιγκ, Τέννυσον, Κόλεριτζ, Ροσέτι, Σουίφτ, Σέρινταν, Ρόμπερ, Μπρουκ, Κίπλιγκ, Ντίκενς, Μπέρναρ Σόου, Στίβενσον, Ουέλς, Ντόυλ, Τόμας Χάρντυ, Κάρλαυλ, Ράσκιν, Ουόρτσβορ, Ντε Φόε κ.λπ.

Γερμανοί: Μπετόβεν, Μόζαρτ, Μπράμς, Γκαίτε, Σίλλερ, Χάινε, Κλάιστ, Κλόπστοκ, Νίτσε, Τόμας Μαν, Τζβάιχ, Λούντβιχ, Αϊνστάιν, Βάγκνερ, Ρεμάρκ, Ρένν, Άλμπερ Ντύρερ κ.λπ.

Γάλλοι: Φρανσουά Βιλλόν, Ντύ Μπελλαί, Μαρώ, Ρονσάρ, Μαλέρμπ, Ντ' Ωμπινιέ, Ρενιέ, Ρακίνας, Κορνήλιος, Μολιέρος, Μαριβώ, Μπωμαρσαί, Ουγκώ, Λαμαρτίνος, Αντρέ Σενιέ, Βινύ, Βολταίρος, Ντιντερώ, Γκριμ, Ρουσσώ, Σατωμπριάν, Μυσσέ, Αρβέρ, Νοντιέ, Ντ' Ωρεβιγύ, Μπερλιόζ, Ραβέλ, Βερλαίν, Μπωντλαίρ, Ρεμπώ, Λαφόργκ, Σινιορέ, Μιλαέλ, Μπαλζάκ, Στεντάλ, Φλωμπέρ, Μωπασσάν, Ζολά, Χισμάν, Αλεξί, Νοάιγ, Βαλερύ, Ροστάν, Ροντέν, Μπουρντέλ, Βαττώ, Κορώ, Ντελακρουά, Ανατόλ Φρανς, Μπαρμπύς, Ρομαίν, Ρολάν, Γεωργία Σάνδυ, Γκογκούρ, Μπουρξέ, Ζιρωντόν, Ντεκομπρά, Ζεραλντύ, κ.λπ.

Ιταλοί: Πετράρχης, Ντάντε, Αρετίνος, Αριόστος, Ντ' Ανού-

ντζιο, Λεοπάρντι, Βέρντι, Καρντούτσι, Στεκέττι, Πάσκολι, Μαντζόνι, Παρίνι, Σύλβιο Πέλλικο, Λεονάρντο ντα Βίντσι, Ραφαέλο Τιτσιάνο, Κορέτζιο, Τσελλίνι, Νικοντέμι, Φογγατζάρο, Πουτσίνι, Μασκάνι, Λεονκαβάλλο, Μπελλίνι, Τσορντάνο κ.λπ.

Ισπανοί: Θερβάντες, Μπλάσκο Ιμπάνεθ, Ουναμούνο κ.λπ.

Αμερικανοί: Έντγκαρ Πόε, Ουίτμαν, Λογκεφελόου, Σίγκλαιρ, Τζακ Λόντον, Φένιμορ Κούπερ, κ.λπ.

Τελευτώντες, εκφράζομεν τας θερμοτάτας ευχαριστίας μας προς τους εκλεκτούς διανοουμένους της Ελλάδος και του εξωτερικού, οι οποίοι έσπευσαν να μας συντρέξουν εις το έργον μας.

Ο καθείς των ενετοίχισε και από ένα λίθον εις το πνευματικόν οικοδόμημα, του οποίου τα θεμέλια ριζούνται εις τα βάθη της προϊστορίας και η οροφή του ατενίζει το σήμερον.

Εις ημάς ανήκει η ιδέα του τολμήματος, αλλ' εις αυτούς ανήκει ο μόχθος και η τιμή.

Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ»

Η σκέψη του μέσα από τα κοινωνικά φαινόμενα

Ο Δημήτρης Πουρνάρας τη μόρφωση του Λαού την έβλεπε σαν πρωταρχικό καθήκον όλων των δημόσιων ανδρών γι' αυτό και καθιέρωσε ειδικές στήλες του «Ανεξάρτητου» με τον γενικό τίτλο «Ελεύθερον Πανεπιστήμιον». Πρόκειται για μια σειρά δημοσιευμάτων γενικού ενδιαφέροντος, με ποικιλία θεμάτων, γραμμένα από σημαντικούς ανθρώπους του Πνεύματος και της Επιστήμης.

Εκείνο όμως που είναι αληθινά σημαντικό είναι η προσφορά Εγκυκλοπαιδειών, Λεξικών και βιβλίων – και είναι τόσα πολλά που σχηματίζεται ολόκληρη βιβλιοθήκη. Η «Κοινωνιολογική και Πολιτική Εγκυκλοπαίδεια» με 16 τόμους. Πρόκειται για ένα έργο που εκπλήσσει ακόμα και τον σημερινό αναγνώστη με το εύρος της θεματολογίας του και την ποιότητα της ανάλυσης στα επιμέρους λήμματα. Κατά κοινή διαπίστωση ο «Ανεξάρτητος» δεν προσφέρει βιβλία για εισπρακτικούς λόγους αλλά σαν μέσο διαμόρφωσης πολιτικής και κοινωνικής συνείδησης της μεγάλης μάζας των αναγνωστών.

Από τον πρόλογο των τόμων θα καταχωρήσουμε ένα μέρος του, δηλαδή του Κοινωνιολογικού Λεξικού.

Τὸ «Κοινωνιολογικὸν Λεξικὸν» τὸ ὁποῖον ὁ «Ἀνεξάρτητος» παρέχει εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, δὲν ἐκδίδεται εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἓν ἀκόμη «λεξικὸν» εἰς τὴν σειρὰν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων.

Ὁ «Ἀνεξάρτητος» ἀποτελεῖ, ὡς ἐφημερὶς καὶ ὡς πολιτικὴ τάσις, μίαν ἐντελῶς νέαν κατάστασιν, μίαν ξεχωριστὴν πνευματικὴν κατεύθυνσιν. Ἐξετάζει κατ' ἴδιον τρόπον τὰ πολιτικοκοινωνικὰ ζητήματα τῆς χώρας καὶ, ὅπως εἶναι φυσικόν, δίδει εἰς αὐτὰ νέας λύσεις.

Εἷς ἀγνὸς λαϊκὸς σοσιαλισμός, εἷς εἰλικρινὴς ἐργατοαγροτισμός, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἀριστεροῦ σοσιαλισμοῦ, εἶναι τὸ βάθρον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ «Ἀνεξάρτητος» διεξάγει, μετὰ τόσης τόλμης καὶ ἐπιτυχίας, τοὺς πολιτικούς του ἀγῶνας.

Διὰ τὴν καλλιτέραν κατανόησιν τῶν ἀγώνων τούτων ἐκδίδεται ἀκριβῶς τὸ «Κοινωνιολογικὸν Λεξικόν». Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν χιλιάδων συναγωνιστῶν μας, οἱ ὁποῖοι εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας ἑνώνουν τὰς προσπαθείας των μὲ τὰς ἰδικάς μας, διὰ τὴν διαφώτισίν των εἰς τὰ κοινωνιολογικὰ θέματα καὶ τὸν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀκονισμὸν τῶν μαχητικῶν ὅπλων των, ἐκδίδεται τὸ «Κοινωνιολογικὸν Λεξικόν».

Εἰς αὐτὸ φιλοδοξοῦμεν νὰ περιλάβωμεν ἐκ τῶν πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν πᾶν ὅ,τι πρέπει νὰ γίνῃ κτῆμα τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Θ' ἀποφύγωμεν πᾶσαν περιττὴν καὶ προσβλητικήν, θὰ εἴπωμεν, διὰ τὸν μοχθοῦντα ἀγωνιστήν, ἐπίδειξιν πολυμαθείας. Θ' ἁπλουστεύσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ φθάσουν μέχρι τοῦ τελευταίου χωρικοῦ, μέχρι τοῦ ἐργάτου, τοῦ ὑπαλλήλου, τοῦ διδασκάλου, τοῦ ἐπαγγελματίου καὶ γενικῶς τοῦ τιμίως σκεπτομένου ἀνθρώπου.

Αναγγελία έκδοσης του «Κοινωνιολογικού Λεξικού».

Ο Δημήτρης με τον πατέρα του και τα δύο
μεγαλύτερα αδέλφια του Νικόλαο και Ανδρέα.

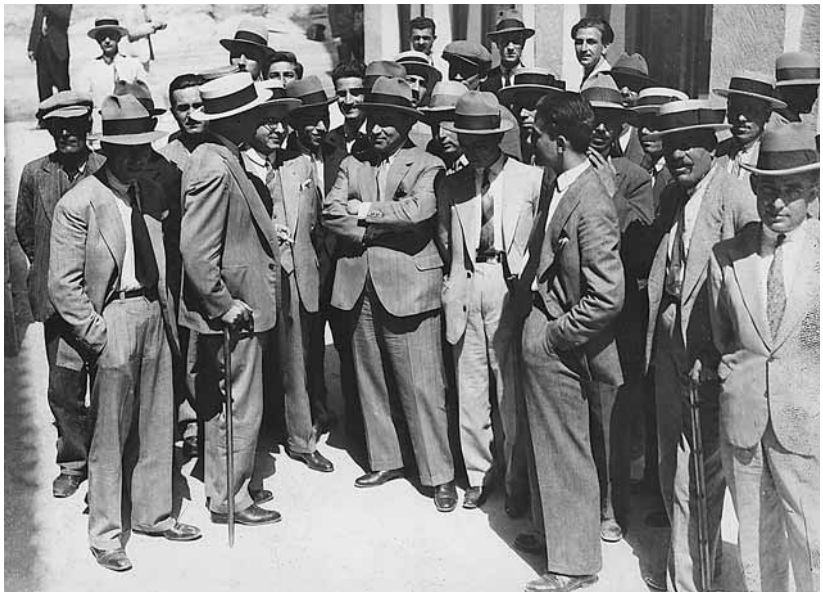

Αθήνα 1920. Ο Δημήτρης Πουρνάρας με συναδέλφους του.

3.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Ιστορικές προσωπικότητες
«Χαρίλαος Τρικούπης. Η ζωή και το έργον του»

(Όπως γράφει ο Πουρνάρας σε μια ανακοίνωση, ο ίδιος ο Βενιζέλος του σύστησε να βιογραφήσει τον Μεγάλο Μεσολογγίτη πολιτικό και τον καθοδήγησε πώς να γράψει τη δραματική ζωή του και τον τραγικό του θάνατο).

Δεν ξέρω αν υπάρχει άλλος συγγραφέας με τον τρόπο παρουσίασης των ιστορικών γεγονότων, όσο ο Δημήτρης Πουρνάρας. Αυτό διαπιστώνεται από το βιβλίο του «Χαρίλαος Τρικούπης. Η ζωή και το έργον του».

Θέλοντας να δώσει όλο το διαμορφωμένο κλίμα της εποχής ξεκινάει από την Επανάσταση του ’21, περνάει στους Φαναριώτες και στον εθνικό διχασμό. Σα μια από τις αιτίες του είναι πως η πολιτική ορισμένων πατριαρχών της Κωνσταντινούπολης «υπεστήριζαν, μονοπωλιακώς σχεδόν, τους βλαστούς της πλουτοκρατικής ελληνοτουρκικής αριστοκρατίας του Φαναριού...»

Αλλά και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, παρά τις διπλωματικές αρετές του και την πολιτική ευφυΐα του, «δεν μπόρεσε να αποβάλλει τα φαναριώτικα ελαττώματα, καίτοι πρόσφερε πολλά κατά τη διάρκεια του Αγώνα».

Προχωρώντας ο Πουρνάρας μιλάει για την «τυραννία» του Καποδίστρια αλλά, παρ’ όλα αυτά θεωρεί λάθος τη δολοφονία του και αποκαλύπτει τα παρασκήνια. Σε όλη αυτήν την περίοδο έναν από

Χαρίλαος Τρικούπης

τους βασικούς ρόλους έπαιζε και ο Σπύρος Τρικούπης, πατέρας του Χαρίλαου.

Με το βιβλίο αυτό ο αναγνώστης πληροφορείται για όλα τα μεταπελευθερωτικά συμβάντα, για πρόσωπα και πράγματα – τα οποία κρίνει με τεκμηριωμένες κατηγορίες ή επαίνους.

Πιστεύοντας πως δεν υπάρχει μέλλον χωρίς παρελθόν, πιστεύει πως για να δούμε τα ιστορικά γεγονότα σωστά, θα πρέπει να γυρίσουμε πίσω κάποια χρόνια εκτός των άλλων για να διδαχτούμε και από τα σφάλματα των προγόνων.

Ένας λόγος αυτής της παρουσίασης του Χαρίλαου Τρικούπη είναι και η σύγκριση της πολιτικής πορείας του, με την πορεία των προηγούμενων κυβερνητών.

Αλλά εκτός αυτού το βιβλίο «Χαρίλαος Τρικούπης» έχει και μια άλλη ουσιαστική παράμετρο: Θέλει να δώσει στους Έλληνες την Ιστορία τους, την αληθινή Ιστορία την ξελαμπικαρισμένη από σκοπιμότητες, από υποκειμενικές κρίσεις και από προσπάθειες προβολής ανθρώπων που, ενώ δεν έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις, υπήρξαν «ιστορικοί» που τους πρόβαλλαν ατεκμηρίωτα.

Μετά από τόσα χρόνια ο Μεσολογγίτης πολιτικός μένει σαν παράδειγμα ήθους, εργατικότητας και προσήλωσης στο συμφέρον της πατρίδας. Το ιστορικό εκείνο διάγγελμά του «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν», μένει σαν υπόδειγμα πολιτικής ειλικρίνειας.

Και είναι τιμητικό και γι' αυτούς που πριν από λίγα χρόνια έδωσαν το όνομά του στη μεγάλη γέφυρα του Ρίου-Αντιρρίου.

Για να αντιληφθεί ο αναγνώστης την εγκυρότητα των ιστορικών γεγονότων, ακόμα και των χαρακτηριστικών λεπτομερειών, κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε τους πίνακες περιεχομένων. Και των δυο τόμων. Και είναι σημαντικό αυτό που μας είπε ένα αναγνώστης αυτών των περιεχομένων:

«Διαβάζοντάς τα, έμαθα πολλά για την Ιστορία των πιο δύσκολων μετεπαναστατικών χρόνων. Όσοι δεν έχουν καιρό να διαβάσουν το κλασικό αυτό έργο ακόμα και από τα περιεχόμενα μπορούν να μά-

θουν πολλά και, ενδεχομένως, να βγάλουν και τα ανάλογα προσωπικά τους συμπεράσματα».

Χρονολόγιο της ζωής του Χαρίλαου Τρικούπη

1832 (11 Ιουλίου).- Γέννησις του Χαριλάου Τρικούπη εις Ναύπλιον.

1858 Γραμματεύς της εν Λονδίνω Ελληνικής Πρεσβείας υπό τον πατέρα του.

1863 (Μάιος).Πληρεξούσιος Ελληνικής κοινότητος Λονδίνου εις την Εθνοσυνέλευσιν.

1865 Βουλευτής Μεσολογγίου διά πρώτην φοράν.

1866 (18 Δεκεμβρίου). Υπουργός Εξωτερικών εις την Κυβέρνησιν Κουμουνδούρου.

1873 Θάνατος του Σπυρίδωνος Τρικούπη.

1874 (Ιούνιος). Αρθρογραφία του «Τις Πταίει» και φυλάκισις του Χαρ. Τρικούπη.

1875 (27 Απριλίου). Σχηματίζει Κυβέρνησιν διά πρώτην φοράν προς διενέργειαν ελευθέρων εκλογών (εξάμηνος πρωθυπουργία).

1877 (26 Μαΐου). Υπουργός των Εξωτερικών εις την Οικουμενικήν Κυβέρνησιν υπό την προεδρίαν του ναυάρχου Κ. Κανάρη.

1878 (21 Οκτωβρίου). Δευτέρα σύντομος πρωθυπουργία (5 ημερών).

1880 (10 Μαρτίου). Τρίτη πρωθυπουργία (7 μηνών).

1881 (20 Δεκεμβρίου). Πρώτη πλειοψηφία κατά τας εκλογάς.

1882 (3 Μαρτίου). Πρώτη μεγάλη κοινοβουλευτική πρωθυπουργία (3 έτη και 1½ μήνα).

1885 (7 Απριλίου). Καταψήφισις εις τας εκλογάς.

1886 (9 Μαϊου). Δευτέρα μεγάλη κοινοβουλευτική πρωθυπουργία (4 έτη και 6 περίπου μήνες).

1887 (4 Ιανουαρίου). Θριαμβευτική επιτυχία εις τας εκλογάς.

1890 (14 Οκτωβρίου). Καταψήφισις εις τας εκλογάς.

1891 (Θέρος). Περιοδεία ανά τας Βαλκανικάς πρωτευούσας.

1892 (3 Μαΐου). Νέος θρίαμβος εις τας εκλογάς.

1892 (10 Ιουνίου). Έκτη πρωθυπουργία (11 μήνες).

1893 (27 Απριλίου). Διαφωνία προς το Στέμμα. Παραίτησις της Κυβερνήσεως Τρικούπη.

1893 (30 Οκτωβρίου). Σχηματισμός 7ης και τελευταίας κυβερνήσεως (1 έτος, 2 μήνες και 13 ημέραι).

1893 (10 Δεκεμβρίου). Επίσημος κήρυξις της πτωχεύσεως.
1895 (16 Απριλίου). Πανωλεθρία εις τας εκλογάς. Προσωπική αποτυχία εις το Μεσολόγγι.
1895 (19 Απριλίου). Δήλωσις περί αποχής εκ της πολιτικής ζωής.
1895 (5 Μαΐου). Αναχώρησις εις το εξωτερικόν.
1896 (30 Μαρτίου). Θάνατος εις τας Κάννας.
1896 (9 Απριλίου). Μετακομιδή της σορού εις Αθήνας.
1896 (11 Απριλίου). Εθνική αποθέωσις κατά την κηδείαν.

«Ελευθέριος Βενιζέλος. Η ζωή και το έργον του»

Μέσα σε τρεις πολυσέλιδους τόμους, ο Δημήτρης Πουρνάρας παρουσιάζει έναν από τους σημαντικότερους πολιτικούς της χώρας που, χρονικά, είναι «δεμένοι» με τη νεότερη Ελληνική Ιστορία. Σαν πρωταγωνιστής συχνά κινούσε τα νήματα των εξελίξεων, φυσικά χωρίς να ξεφύγει από λάθη και από ανεπιτυχείς χειρισμούς. Η γενική αποδοχή του όμως από το Λαό φανερώνει πως ήταν αληθινά Μεγάλος.

Αλλά ο Δ. Πουρνάρας τα λέει όπως τα αισθάνεται και τα βλέπει. Ιδού μερικά από τα κείμενά του.

3 Μαΐου 1934: «Πλανάσθε κ.κ. Βενιζέλε και Τσαλδάρη εάν νομίζετε ότι θα αιματοκυλίσετε τον τόπον».

Και το 1935 επανειλημμένα κατηγόρησε τον Ελ. Βενιζέλο με τα καταγγελτικά άρθρα του. Θα δούμε εδώ τους τίτλους μερικών:

[;] «Ο Βενιζέλος και Τσαλδάρης εχθροί το λαού και της δημοκρατίας. Ετοιμάζουν εμφύλιον σπαραγμόν».

[;] «Κύριε Βενιζέλε αν φανείτε διαλλακτικός, σώζετε τον τόπον από τον εμφύλιον σπαραγμόν».

[;] «Τι φρονείτε κ. Βενιζέλε περί των μεγαπλούτων φοροκλεπτών και του αρχηγού των κ. Λοβέρδου (υπουργού)».

12 Ιανουαρίου 1935: «Ο Βενιζέλος έγινε συνένοχος του κ. Τσαλδάρη και αμφότεροι όργανα των πλουτοκρατών».

29 Ιανουαρίου 1935: «Ιδού διατί ηττήθητε κ.Βενιζέλο».

5 Φεβρουαρίου 1935: «Ούτε ο κ. Βενιζέλος ούτε ο κ. Τσαλδάρης εμπνέουν εμπιστοσύνην εις τον λαόν».

Και ο Πουρνάρας φανερώνοντας σοσιαλιστικά, φιλεργατικά ορά-

ματα επισημαίνει «Οι εργαζόμενοι ας κινηθούν μόνοι των διά την χειραφέτησίν των».

Και σήμερα (2013) υπάρχουν δημοσιογράφοι και πλήθος λαού που δεν εμπιστεύονται τους αρχηγούς των μεγάλων κομμάτων. Ίδιες πολιτικές απόψεις όπως πριν από μισό, και πολύ παραπάνω, αιώνα.

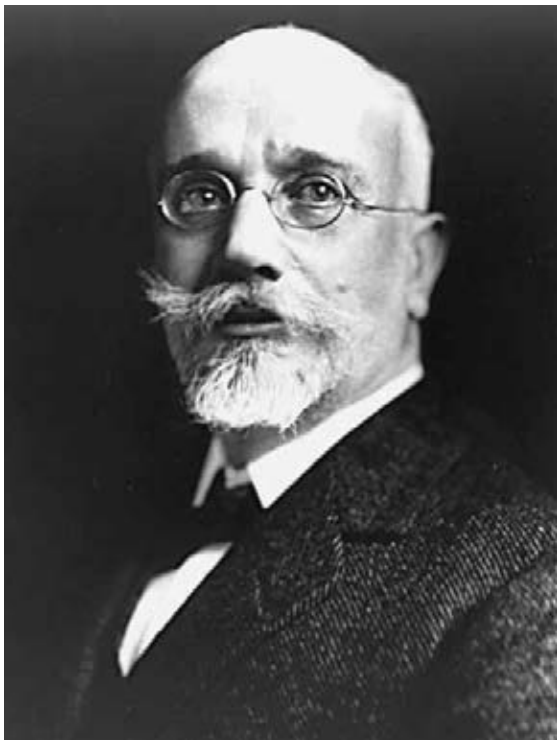

Ελευθέριος Βενιζέλος

Κι όμως αυτός ο συγγραφέας, ο Δημήτρης Πουρνάρας, που κατακεραύνωνε τον Βενιζέλο, έγραψε τρίτομη βιογραφία του. Φυσικά και υπάρχει δικαιολογία. Ο Πουρνάρας ως μαχόμενος δημοσιογράφος δεν μπορούσε να κλείσει τα αυτιά του σ' εκείνα που έλεγε ο λαός για τους ηγέτες του, ούτε και στην επικαιρότητα. Κι ακόμα αυτός σαν άνθρωπος, που έβλεπε και ανέλυε δημιουργικά τα γεγονότα, ήξερε πως αν συνεχιζόταν εκείνο το πολιτικό παιχνίδι των πολιτικών η Ελλάδα θα οδηγούνταν στον όλεθρο. Πολλές φορές η πολιτική συμπεριφορά έχει στοιχεία παραλογισμού ακόμα και σε ανθρώπους ήθους.

Ο Πουρνάρας ήταν πατριώτης με την καλή σημασία του χαρακτηρισμού. Ένας πατριώτης ανάμεσα στους ιδιοτελείς εμπόρους της πατρίδας. Το είδαμε και με την απελευθέρωση από τη Γερμανική Κατοχή. Αυτοί που πρόδωσαν τη πατρίδα προσδιορίστηκαν από τα ανώμαλα καθεστώτα πατριώτες κι όσοι αγωνίστηκαν για την πατρίδα προδότες. Το επάγγελμα του εθνικόφρονα δεν είχε κάμει την εμφάνισή του όταν ο Πουρνάρας πάλευε αληθινά για το μεγαλείο του Έθνους. Άλλωστε είναι γεγονός πως στα χρόνια της Κατοχής άρχισε να βγάζει τον «Ελεύθερο» παράνομα στην αρχή και μετά μαχητικά αδιάλλακτο, μπροστά στα όσα συμβαίνανε.

«Ελευθέριος Βενιζέλος – Η ζωή και το έργον του» στη σειρά της

«Ιστορίας των νεότερων Ελλήνων». Είναι σημαντικό βιβλίο γραμμένο με τρόπο που να διαβάζεται ευχάριστα κι από ένα πλατύτερο κοινό. Δεν κρύβει τίποτα, δεν αθωώνει κανέναν. Ξέρει πως έχει ευθύνη απέναντι στο Λαό που πρέπει να μάθει την ελληνική ιστορία του, χωρίς παρωπίδες και αλλοιώσεις ρόλων.

Το βιβλίο για τον Βενιζέλο ξεκινάει από τα παλιότερα χρόνια, για να δει ο αναγνώστης την πορεία του ελληνικού έθνους. Βλέπει πως η ελληνική ιστορία διαστρεβλωνόταν από πολλούς που είχαν υποκειμενικούς λόγους για να την αλλοιώσουν. Ακόμα και σήμερα πολλά σημεία της ιστορίας από το 1821 και δώθε αμφισβητούνται, γιατί έτσι τα μάθαμε. Απόδειξη πως πρόσφατα κόντεψε να γίνει εμφύλιος πόλεμος με δυο καθηγήτριες Πανεπιστημίου, που στα βιβλία τους διατύπωσαν διαφορετικές απόψεις από τις «ισχύουσες».

Ολόκληρες 178 σελίδες με ιστορικά στοιχεία υπάρχουν πριν από το ενδέκατο κεφαλαίο με το θέμα «Πρόσκληση του Βενιζέλου» από την Κρήτη με την πρώτη του απάντηση, μετά την Επανάσταση Ζορμπά στο Γουδί.

Δεν κρύβει τίποτα. Υπάρχει ακόμα και κεφάλαιο με τίτλο «Ο Βενιζέλος φιλοβασιλικός». Οι αντιδυναστικοί είχαν λόγους να στραφούν εναντίον του, αφού ο Βενιζέλος ζήτησε να μείνει άθικτος ο βασιλικός θεσμός και πρέπει να αποκτήσει αίγλην αφού φυσικά περιορισθεί στα συνταγματικά του καθήκοντα. Ίσως τότε να μην ήθελε να πολλαπλασιαστούν τα σοβαρά άλλα προβλήματα που ανέκυψαν, αφού αργότερα ήρθε σε ρήξη με το βασιλιά. Στους αντιβενιζελικούς έδωσε δριμύτατη απάντηση ο ευρυτάνας δημοσιογράφος Στέφανος Γρανίτσας, αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Χρόνος» (αργότερα έγινε και βουλευτής του Βενιζέλου, αλλά πέθανε στα 35 του χρόνια). Όλα τα σκαμπανεβάσματα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, τις εκλογικές νοθείες, τις διώξεις, την καταδίκη του σε θάνατο, την πρωθυπουργία του, την Κυβέρνηση Θεσσαλονίκης, τους πολέμους, την Μικρασιατική Καταστροφή και τις εκτελέσεις των έξι, τις επαφές του και συμμαχίες με τις μεγάλες δυνάμεις, τις εναντίον του απόπειρες δολοφονίας, τους πολέμους, τις δικτατορίες, τις βασιλικές παρεκτροπές, τον εθνικό διχασμό, τη φυγή του στο εξωτερικό, την ανάθεση του Κόμματος των Φιλελευθέρων στον Γεώργιο Καφαντάρη, την ανάθεση της Προεδρίας της Δημοκρατίας σε πρόσωπο ακατάλληλο. Όλα, μα όλα,

καταγράφονται – κάποτε και με ένταση.

Για τον τρίτο τόμο του σημαντικότατου βιβλίου για τον Ελευθέριο Βενιζέλο πρέπει να κάνουμε μια ιδιαίτερη αναφορά. Περιέχει τα σημαντικότερα γεγονότα που καθόρισαν το «πρόσωπο» της χώρας μας. Η Βασιλεία που μας επέβαλαν τα ξένα συμφέροντα και ο διχασμός των Ελλήνων. Η δυναστεία των Γλυξβούργων (Γλύξμπουργ) που για χρόνια ταλαιπώρησε την Ελλάδα και έγινε αφορμή πολλών κακών. Αυτή που, υπερβαίνοντας τις συνταγματικές της αρμοδιότητες, ανέβαζε και κατέβαζε κυβερνήσεις.

Ελευθέριος Βενιζέλος (φωτογραφία ενώ ομιλεί εις δημόσιαν συγκέντρωσιν).

Η Μικρασιατική Καταστροφή με όλα τα θλιβερά επακόλουθα, η Σφαγή της Κύπρου και η Αγγλική Κατοχή της, όλα όσα έχουν κάποια σχέση, μικρή ή μεγάλη, με τον Ελευθέριο Βενιζέλο, παρουσιάζονται με τη γλαφυρή πέννα του Δημήτρη Πουρνάρα. Προπαντός με τα αδιάψευστα στοιχεία που καταθέτει, όχι μόνο για να τεκμηριώσει τα όσα γράφει, αλλά και να ξελαμπικάρει κάποια από αυτά που αλλοιώθηκαν κάτω από πολλές σκοπιμότητες.

Από τον πίνακα των περιεχομένων θα αντιληφθούμε τη μεγάλη εθνική προσφορά του συγγραφεα, γράφοντας αυτό το τρίτομο βιβλίο με την βιογραφία του Ελ. Βενιζέλου.

Είναι αδύνατο να παρουσιασθούν με τις απαραίτητες λεπτομέρειες όλα τα νέα και άγνωστα στοιχεία, που υπάρχουν στο τρίτομο πολυσέλιδο βιβλίο του Δημήτρη Πουρνάρα. Αλλά ο ίδιος ο συγγραφέας μας βγάζει από αυτό το αδιέξοδο. Οι πίνακες περιεχομένων είναι γραμμένοι έτσι που ο αναγνώστης όχι μόνο μπαίνει στο νόημα των γραφομένων, αλλά σχηματίζει νοερά όλες τις εικόνες από τη διαδρο-

μή των Ελλήνων στη μικρή και ταλαιπωρημένη χώρα τους, αλλά και ταυτόχρονα, μεγαλειώδη «μητέρα» όλων των εθνών από την αρχαιότητα.

Η νεότερη ελληνική ιστορία χωρίς παρωπίδες

Μετά τους δυο τόμους με τη βιογραφία του Ελευθερίου Βενιζέλου, έγραψε και τρίτον αυτοτελή, αλλά με πολλούς τίτλους: «Η σφαγή της Κύπρου, Οι Γλυξβούργοι, Η Μικρασιατική Καταστροφή και η Δημοκρατία».

Πρόκειται για ένα ιστορικό βιβλίο με πολλά άγνωστα στοιχεία και με απόψεις πολλών σημαντικών πολιτικών, που ήταν ενήμεροι για το πώς προκλήθηκαν τα γεγονότα και ποιοι οι αίτιοι του κακού.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας ελεύθερος και ανεπηρέαστος από τις γνωστές πολιτικές ίντριγκες κι από προσωπικά συμφέροντα, έδωσε την πληρέστερη ιστορία χωρίς πλατειασμούς για να γεμίζουν οι σελίδες, -αρκέστηκε στην ουσία των γεγονότων και στην τεκμηριωμένη αναφορά τους χωρίς να κρύψει ή να διαστρεβλώσει κάτι που μπορούσε να οργίσει το ποικιλόμορφο κατεστημένο.

Όπως είναι γνωστό ο Πουρνάρας βρισκόταν πάντοτε εναντίον του κατεστημένου και εκείνο εναντίον του, φυσικά, με πολλές διώξεις του, που δεν μπόρεσαν να κάμψουν τη μαχητικότητά του.

Η ανάγνωση αυτού του τόμου δίνει στον αναγνώστη τα όσα συνέβησαν, με τρόπο απλό, για να μπορεί να πληροφορηθεί ο καθένας το πώς γίνανε τα πράγματα και ποιοι φταίνε για τα τραγικά γεγονότα, που τα πλήρωσε ακριβά ο ελληνικός λαός. Από τον πίνακα περιεχομένων θα αντιληφθεί ο καθένας αναγνώστης πόσο μεγάλη και καλή προσφορά είναι αυτή του Δημήτρη Πουρνάρα, καθώς φωτίζει όλη την εθνική μας πορεία από το 1914 ως τα πιο πρόσφατα.

Ο θάνατος του Βενιζέλου και οι προσπάθειες του Δ. Πουρνάρα για την ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων

Ο Πουρνάρας μελέτησε καλά τη ζωή και το έργο του Ελευθερίου Βενιζέλου. Για πολλά χρόνια μελετούσε, ερευνούσε παντού και πάντα να βρει άγνωστα στοιχεία, που θα δίνανε στο βιβλίο που ήθελε να

βγάλει κάτι άγνωστο και καινούργιο σ' ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

Κατέβηκε ό ίδιος στην Κρήτη για να μάθει από πρώτο χέρι το πώς γινήκανε τα πράγματα και ήρθε σε ρήξη με τον Πρίγκιπα, που εξουσίαζε το νησί. Επιδίωξη του Βενιζέλου ήταν να φύγουν οι ξένοι με τα στρατεύματά τους και να συσταθεί Κρητική Πολιτοφυλακή για τη διατήρηση του νόμου και της τάξης. Ο διευθυντής του πολιτικού γραφείου του Πρίγκιπα Παπαδιαμαντόπουλος χαρακτήρισε την πρόταση Βενιζέλου ως επιθυμία του να εγκαταλειφθεί η Ιδέα της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Αυτός, ο Παπαδιαμαντόπουλος, όπως αποκάλυψε πρώτος ο Δημήτρης Πουρνάρας, έστειλε κρυφά ειδικό απεσταλμένο με δήθεν ανταπόκριση, που ενημέρωνε τους αναγνώστες της εφημερίδας (και φυσικά όλον τον ελληνικό λαό) πως ο Βενιζέλος ήθελε να δημιουργηθεί Αυτοτελής Πολιτεία στην Κρήτη, ενώ ο Βενιζέλος υποστήριζε ακριβώς το αντίθετο. Πάνω στις έρευνες που έκανε σχετικά ο Πουρνάρας ανακάλυψε και αυτήν την πριγκιπική ψευδοανταπόκριση.

Αλλά μη νομίσει κανένας πως η βιογραφία του Βενιζέλου, που έγραψε ο Πουρνάρας, ήταν υμνωδία από αυτές που γράφονταν συνέχεια κι από πολλούς, νομίζοντας πως με το να κρύβεις την Αλήθεια εξυπηρετείς τον οποιονδήποτε παρουσιάζεις. Η ιστορία δεν διαστρεβλώνεται. Και έρχεται ώρα που με την αποκάλυψη της απόκρυψης γεγονότων υποβαθμίζονται και τα καλά και σημαντικά που είναι αληθινά...

Τον Μάρτη του 1936 ο Πουρνάρας, σαν διευθυντής του «Ανεξάρτητου», έγραψε ένα καταπληκτικό άρθρο με αφορμή τον θάνατο του Βενιζέλου. Στο άρθρο έδινε και διαστάσεις πολιτικών εισηγήσεων για το καθήκον του πολιτικού κόσμου. Θα το καταχωρήσουμε ολόκληρο, γιατί έχει και την ιστορική σημασία του -αφού σε λίγους μήνες είχαμε τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου από έναν πρωθυπουργό, τον Ι. Μεταξά, που ανέλαβε την πρωθυπουργία με ψήφο ανοχής από όλα τα πολιτικά κόμματα, εκτός από τους 15 βουλευτές του ΚΚΕ.

Ιδού το κύριο άρθρο του «Ανεξαρτήτου» (19 Μαρτίου 1936) με τίτλο «Το καθήκον του πολιτικού κόσμου μετά τον θάνατον του Ελευθερίου Βενιζέλου».

Πρωτοσέλιδα εφημερίδων για το θάνατο του Ελ. Βενιζέλου.

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Το εκ της απωλείας του Βενιζέλου κενόν γίνεται ημέρα τη ημέρα πλέον αντιληπτόν. Αλλ' ακριβώς εν ονόματι αυτής της επιγνώσεως των συνεπειών που προκαλεί ο θάνατος του μεγαλυτέρου Νεοέλληνος, επιβάλλονται εις την συνείδησιν του απορφανισθέντος πολιτικού κόσμου της Ελλάδος και ορισμένα βαρύτατα επιτακτικά και επείγοντα καθήκοντα.

Και ας μη μας αντιταχθεί ότι η εκπλήρωσις τοιούτων καθηκόντων θα προσκόψει κατά το άμεσον τουλάχιστον μέλλον, εις τας κομματικάς ζυμώσεις αι οποίαι θα αρχίσουν τελούμεναι, εις την ρευστότητα την οποίαν επί τινα χρόνον θα παρουσιάζη η εξέλιξις της πολιτικής ζωής και εις το πένθος το οποίον συνέχει τους Φιλελευθέρους και το οποίον θα αναστέλλη επί καιρόν ίσως κάθε των ομαδικήν ενέργειαν.

Αι αντιρρήσεις αυταί είναι ίσως ορθαί. Αλλά παν εμπόδιον πρέπει να υπερνικηθή, διότι μεγάλοι είναι, αντιστρόφως, οι κίνδυνοι που θα προκύψουν αν αφεθούν τα πράγματα εις την τύχην των. Από προχθές που απέθανε ο Βενιζέλος, ωρισμένοι κύκλοι δεν ώκνησαν: οι δε αναπτύξαντες, εκ του εμφανούς πλέον, να προπαγανδίζουν την δικτατορίαν Μεταξά.

Εάν λοιπόν ο πολιτικός κόσμος δεν σπεύση και αυτός, εκ παραλλήλου, να συνειδητοποιήση τα ογκώδη καθήκοντα που η στιγμή του υπαγορεύει, δεν είναι καθόλου απίθανον να ευρεθή προ τετελεσμένων γεγονότων και πάλιν, ή τουλάχιστον προ δημιουργημένων νέων καταστάσεων τοιούτων, ώστε κάθε καθυστερημένη, έπειτα, ενέργειά του να εξουδετερωθή. Αλλά και τοιαύτη εάν δεν θα είναι η εξέλιξις παραμένει πάντοτε ο κίνδυνος του κενού, του χάους.

Πώς καθορίζονται όμως τα καθήκοντα αυτά του πολιτικού κόσμου; Κάθε μελλοντική τούτου ενέργεια πρέπει, εν πρώτοις, να ξεκινήση από την βεβαιότητα ότι αρχίζει από σήμερον έν νέον κεφάλαιον της πολιτικής μας ζωής. Και ότι το νέον αυτό κεφάλαιον θα έχη μεν τα μειονεκτήματά του απέναντι του προηγουμένου, με την εξαφάνισιν του Βενιζέλου, αλλά και το κακόν αυτό δεν

θα είναι αμιγές ενός καλού και δη πολυτίμου, διότι εις την νέαν περίοδον της κοινής μας ζωής δεν θα υπάρχη πλέον κανείς συντελεστής, είτε πραγματικός, είτε και προσχηματικός, περαιτέρω εθνικού διχασμού.

Εκκινών δε από την διαπίστωσιν αυτήν, ο πολιτικός μας κόσμος πρέπει να αντιληφθή ότι όχι μόνον ο διχασμός του πλέον δεν δικαιολογείται, αλλά και η πρακτική εκδήλωσις της αλληλεγγύης του ήδη επιβάλλεται. Αλληλεγγύης απέναντι πάσης δικτατορικής προπαγάνδας ή προετοιμασίας. Απέναντι παντός παραγοντισμού. Απέναντι κάθε αστηρίκτου πλέον –και ψυχικώς ακόμη– αδιαλλαξίας. Αλλά και απέναντι κάθε δημαγωγίας. Και αυτή η έναντι πολλαπλών μετώπων αλληλεγγύη δεν ημπορεί να μεταφρασθή πρακτικώς παρά διά της συνειδητοποιήσεως του πνεύματος της συνεργασίας.

Αλλά δεν σταματά και εκεί το πολιτικόν καθήκον της κρισίμου σημερινής ώρας. Πρέπει και θετικώς από κοινού να αντιμετωπίσουν αμέσως τα κόμματα, τα δύο τουλάχιστον πλέον επείγοντα προβλήματα της σεισμικής περιόδου την οποίαν, μαζί με την Ευρώπην ολόκληρον, διανύει σήμερον και η Ελλάς ήτοι το του στρατιωτικού μας ανεφοδιασμού, ως προς τον οποίον δεν ημπορεί να αφεθή ελεύθερος να διαπράξη ο κ. Μεταξάς τας οιασδήποτε ανεξελέγκτους αυθαιρεσίας του, – και το της εξωτερικής μας πολιτικής, απέναντι του οποίου δεν ημπορεί να εγκαταλειφθή έκθετος η Ελλάς εις την κλασσικήν του κ. Δεμερτζή αναρμοδιότητα. Αμφότερα δε τα ζητήματα αυτά δεν επιδέχονται ούτε εβδομάδος παρέλκυσιν.

Και πέραν όμως των δύο αυτών προβλημάτων, ίσως μάλιστα και υπεράνω αυτών, ο πολιτικός κόσμος πρέπει ιδίως και κυρίως να σκεφθή το σύνολον του ελληνικού προβλήματος. Εις την χώραν αυτήν, που εισέρχεται από σήμερον εις μίαν νέαν περίοδον του βίου της, πρέπει να δοθή μία γενική κατεύθυνσις, μια φιλοσοφημένη στροφή, μια ορισμένη και συγκεκριμένη ώθησις, αναλόγως των αναγκών της και των δυνατοτήτων της, και διά μέσου μιας προσηρμοσμένης εις τους σκοπούς οργανώσεως.

Της εκπληρώσεως του τεραστίου αυτού πολιτικού καθήκοντος της σημερινής χλωμής και παγεράς χαραυγής, ποίος θα αναλά-

βη την πρωτοβουλίαν; Ποίος, πρώτος, εκ των πολιτικών μας θα κατανοήση ότι μίαν τοιαύτην πρωτοβουλίαν αναμένει ο λαός, με την ελπίδα ότι την παγεράν χαραυγήν θα επακολουθήση κάποιας νέας ζεστής ημέρας η ανατολή; Ποίος θα είναι ο ιατρός –ή οι ιατροί– όχι πλέον των ελληνικών προώρων αναπτύξεων ή οδυνηρών εγχειρήσεων, αλλά της βαθμιαίας και συστηματικής της χώρας εναρρώσεως, της οποίας και μόνης έχομεν ανάγκην.

Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ»

Οι προβλέψεις του Δ. Πουρνάρα για πολιτική εκτροπή Η ενότητα των Δημοκρατικών Δυνάμεων

Ο Δημήτρης Πουρνάρας δε στάθηκε μόνο στο ενωτικό κύριο άρθρο που έγραψε στον «Ανεξάρτητό» του τις μέρες που πέθανε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Προχώρησε και παραπέρα. Εκεί που έπρεπε να προχωρήσουν οι ηγέτες των Δημοκρατικών Δυνάμεων, προχώρησε εκείνος.

Επισκέφτηκε όλους αυτούς, με την ιδιότητα του δημοσιογράφου, που ακουρμαίνεται τους λαϊκούς παλμούς, να τους ενημερώσει ως προς τις προσδοκίες των Ελλήνων για την μεταβενιζελική περίοδο και για τους εθνικούς κινδύνους που καραδοκούν. Ο Πουρνάρας είχε μια παράξενη διαίσθηση. Προαισθανόταν πως επίκειται ανατροπή της ομαλότητας από τους συντηρητικούς, που για κάμποσα χρόνια βρίσκονταν στο περιθώριο της πολιτικής ζωής του τόπου. Και τώρα, με το θάνατο του Μεγάλου Ηγέτη, άρχισαν να ανασυντάσσουν τις δυνάμεις τους. Όλα τα σημάδια έδειχναν πως η Ελλάδα κατευθυνόταν προς μια ανώμαλη κατάσταση.

Μέσα στους συντηρητικούς ήταν και οι ακραίοι που ήθελαν να πάρουν εκδίκηση για την εκτέλεση των έξι το 1922.

Ο Πουρνάρας ξεκίνησε από τον Μιχαλακόπουλο, συνέχισε στον Μυλωνά, στον Παπαναστασίου και τελευταία στον Καφαντάρη. Ήθελε να έχει τις απόψεις των άλλων για να ενημερώσει τον Γεώργιο Καφαντάρη σχετικά με την πολιτική φιλοσοφία των άλλων ηγετών. Φυσικά, με τον συμπατριώτη του Καφαντάρη είχε άλλες σχέσεις και μπορούσε να του τα πει πιο ελεύθερα. και να αποκαλύψει τα όσα γνωρίζει ή προαισθάνεται.

Ο Ανδρέας Μιχαλακόπουλος σε μια συνέντευξή του στο περιοδικό «Θεωρία», που είχε υπότιτλο «περιοδικό δημοκρατικής γραμμής», (Αύγουστος 1936 τ. Β΄ σελ.5) απάντησε στην εξής ερώτηση.

– Πώς εσείς οι πολιτικοί του Κέντρου δεν οσμιστήκατε την επερχόμενη πολιτική καταιγίδα και δεν είχατε τους φόβους που είχε και ο τελευταίος Έλλην ότι «μυρίζει μπαρούτι» στα πολιτικά πράγματα του τόπου; Και ο Μιχαλακόπουλος απάντησε ως εξής:

– Έχετε δίκιο. Περιμέναμε ως μωραί παρθέναι την επιφοίτησιν του Αγίου Πνεύματος. Διότι τον κώδωνα του κινδύνου έκρουσε προς όλους μας ο Δημοσιογράφος κ. Δημήτριος Πουρνάρας, διευθυντής της πλέον δημοκρατικής εφημερίδος «Ανεξάρτητος», ο οποίος μας επεσκέφθη όλους, όπως μανθάνω και πολλούς άλλους δυναμένους να έχουν λόγον επί των πολιτικών εξελίξεων και με το θάρρος της γνώμης του μας κατηγόρησε ότι κακώς εδώσαμεν ψήφον εμπιστοσύνης εις τον Ιωάννην Μεταξάν διά να καταλάβει τον πρωθυπουργικόν θώκον. Μας υπέμνησε μάλιστα και την πάντοτε ύποπτον πολιτικήν πορείαν του και την εκ βαθέων επιθυμίαν του να γίνει πρωθυπουργός. Και εγένετο με τας ψήφους ημών των Δημοκρατικών. Είναι δε προς τιμήν του ΚΚΕ που ήτο το μόνον που ηρνήθη την ψήφον του.

– Και τώρα;

– Τώρα είναι δύσκολον να άρομεν την δοθείσαν εμπιστοσύνην. Εμπόδιον διά τούτο είναι και ο βασιλεύς.

Δεν άργησε να έρθει το κακό. Ο Μεταξάς κήρυξε δικτατορία στις 4 Αυγούστου και όλα πήραν το δρόμο τους, όπως τον ξέρουμε.

Το περιοδικό αυτό ήταν να κυκλοφορήσει αρχές του Αυγούστου του 1936. Διανεμήθηκε όπως όλα τα έντυπα, αλλά κατασχέθηκε με εντολή του Μανιαδάκη.

Το παράδοξο είναι πως ο διευθυντής της «Θεωρίας» Ισίδωρος Μανιάτης δεν συνελήφθη, όπως όλοι οι άλλοι αντιπολιτευόμενοι δημοσιογράφοι, διότι (όπως διέρρευσε η πληροφορία) ήταν συγγενής του επί του Τύπου και της Προπαγάνδας υπουργού Θεόδουλου Νικολούδη, ο οποίος ήταν γνωστός δημοσιογράφος.

Και χάρις στην πολιτική μυωπία των Δημοκρατικών η χώρα μας με τον Μεταξά μεταμορφωμένο σε φασίστα τύπου Μουσολίνι, έφτασε στο χείλος του γκρεμού και της γενικότερης περιφρόνησης.

Θά ἔλεγε κάποιος πως η θεία δίκη έβαλε το χεράκι της ώστε αυτοί που έκαναν, το εθνικό ανοσιούργημα να χρίσουν Πρωθυπουργό έναν ανυπόληπτο δήθεν ηγέτη των Ελευθεροφρόνων, να οδηγηθούν σε εξορίες. Αλλά ο απλός λαός, που έπαθε τόσα πολλά με φυλακές, εκτοπίσεις και συρματοπλέγματα, ενώ δεν είχε καμιά ευθύνη, πλήρωσε ακριβά το ... δημοκρατικό λάθος.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας, που έκαμε το εθνικό καθήκον της ενημέρωσης για τους τεκμηριωμένους φόβους εκτροπής, πρώτος υπέστη τις διώξεις με κλείσιμο της εφημερίδας «Ανεξάρτητος».

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ

ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΞΙΟΤΙΜΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

Δημήτριον Πουρνάραν

ΑΞΙΟΤΙΜΕ ΚΥΡΙΕ,

Ἡ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ» ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰς μεγάλας πρὸς τὸ Ἔθνος πατριωτικὰς ὑπηρεσίας Ὑμῶν, ὡς καὶ τὸ πατριωτικὸν ἐνδιαφέρον Σας ὑπὲρ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐν κρισίμοις τῆς Πατρίδος περιστάσεσιν ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης της, ἐξελέξατο Ὑμᾶς διὰ παμψηφίας κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1966 Ἐφέτιμον Μέλος αὐτῆς.

Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ ἀποδεχθῆτε τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Φεβρουαρίου 1966

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ
ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
Ε.Π.Ε.Κ.Α.
ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ 3, ΤΑΧ. ΚΙΒ. 348, ΛΑΡΝΑΞ - ΚΥΠΡΟΣ

Ἐν Λάρνακι - Κύπρου τῇ 24/11/1976.

Ἀξιότιμον Κύριον
Δημ. Πουρνάρα,
Ζωγραφέα,
Εἰς Ἀθήνας,
Ἔχθάς.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ

Ἡ Ἐθνικὴ Πατριωτικὴ Ἕνωσις Κυπριακοῦ Ἀγῶνος (ΕΠΕΚΑ), αἰσθάνεται βαθυτάτην ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἱκανοποίησίν της, διὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συμβολὴν Σας εἰς τὸν ἐθνικὸν Κυπριακὸν ἀπελευθερωτικὸν μας ἀγῶνα.

Τὰ ἔργα Σας, ἔργα ἀρίστης καλλιτεχνικῆς συλλήψεως καὶ μόχθου μεγάλου, προβάλλουν λαμπρῶς τὴν Κυπριακὴν ψυχὴν καὶ ἐνισχύουν σοβαρῶς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας Κυπριακὸν ἀγῶνα.

Πρὸς τοῦτο ἡ ΕΠΕΚΑ ἔχει ἐκλέξει Ὑμᾶς ὡς Ἐπίτιμον Μέλος αὐτῆς, εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἡ ἐκλογὴ Σας θέλει γίνῃ ἀποδεκτὴ παρ' Ὑμῶν.

Μὲ ὅλως ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν,
Κατ' ἐντολὴν τῆς ΕΠΕΚΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ
1963
ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ «ΕΠΕΚΑ»

Γεώργιος Εὐστρατιάδης

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ

4.

ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΜΕ ΜΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΟΥ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΖΕ Η ΑΝΤΙΑΓΓΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΤΟΥΡΚΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Το «Κατηγορώ»

Για την πρόοδο του Κυπριακού ο Δημήτρης Πουρνάρας κατηγορεί τους ενόχους ανοιχτά και με το όνομά τους.

Ο τίτλος «Κατηγορώ» σε δύο τόμους, με ένα τεκμηριωμένο κατηγορητήριο, δεν ήταν δυνατόν να είναι διαφορετικός. Ο Δημήτρης Πουρνάρας τη δημοσιογραφία την έβλεπε και τη ζούσε σαν έπαλξη Αγώνα και Αλήθειας.

Ανυποχώρητος στις απόψεις του, που τις «οικοδομούσε» μπαίνοντας στην ουσία των γεγονότων, πολλές φορές πήγαινε ακόμα και εναντίον των προσωπικών του συμφερόντων.

Μικρή απόδειξη το πέρασμά του από το Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης. Την 1η Απριλίου 1955 η Κυβέρνηση Παπάγου (με συγκατάθεση του Σοφοκλή Βενιζέλου) του ανέθεσε άκρως εμπιστευτική αποστολή ταυτόχρονα με την ένοπλη δράση της ΕΟΚΑ στην Κύπρο. Τη θέση αυτή την αποδέχτηκε, ύστερα από συνεννόηση με τον Σοφοκλή Βενιζέλο, ο οποίος ενημέρωσε και όλους τους αρχηγούς των κομμάτων της Αντιπολίτευσης. Η αποστολή αφορούσε το έργο της εθνικής διαφώτισης, κυρίως στο Κυπριακό. Ο Πουρνάρας το μόνο που ζήτησε ήταν να έχει απόλυτη ελευθερία γνώμης – αφού το θέμα της Κύπρου το θεωρούσε εθνικά πρωταρχικό και καθόλου κομματικό. Ο ελληνικός λαός μάθαινε την αλήθεια γύρω από όσα γίνονται ή προετοιμάζονται για το Κυπριακό. Ο Πουρνάρας πάντα του μαχητής, δεν

υποχωρούσε ούτε στις «φιλικές υποδείξεις», ούτε στις απειλές. Το να δίνει τα γεγονότα στη σωστή τους έκταση το θεωρούσε εθνικό χρέος. Έβλεπε καθαρά πως την προδοσία οι ελληνικές κυβερνήσεις προσπαθούσαν να την τυλίξουν στο χρυσόχαρτο του «εθνικού συμφέροντος».

Ήρθε όμως η ώρα να αυτοαποκαλυφθούν τα αφεντικά των δικών μας υποταχτικών, μη αντέχοντας το «μαστίγιο της Αλήθειας», με το οποίο ο Πουρνάρας καθημερινά χαλούσε τον αποικιοκρατικό τους ρυθμό.

Και διαβάζουμε στην εφημερίδα «Καθημερινή» (16.IV.1955) την παρακάτω ανταπόκριση.

«ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ»: Λονδίνον, 15 – Εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών της Βρετανίας προέβη σήμερον εις σχόλια επί του προχθεσινού διαβήματος του εν Αθήναις πρεσβευτού σερ Τσαρλς Πηκ προς τον υπουργόν Εξωτερικών κ. Στέφανον Στεφανόπουλον διά τας προς Κύπρον εκπομπάς του ραδιοφωνικού σταθμού των Αθηνών. Ο εκπρόσωπος του Φόρεϊν Όφφις αφού επανέλαβε την απάντησιν του Έλληνος υπουργού προς τον Άγγλον πρεσβευτήν, παρετήρησεν ότι αυτή δεν είναι σύμφωνος προς τα γεγονότα. Η ενέργεια, προσέθεσεν, της εν Αθήναις βρετανικής διπλωματικής αποστολής απεσκόπει εις το να επιστήση και πάλι την προσοχήν της ελληνικής Κυβερνήσεως επί των εκπομπών των ραδιοφωνικών σταθμών Αθηνών και να υπενθυμίση ότι είναι απαράδεκτος η επέμβασις της Ελλάδος εις τα εσωτερικά ζητήματα της Μεγάλης Βρετανίας. Δυνάμεθα να συμπεράνωμεν, κατέληξεν, ότι αι ενέργειαι αυταί δεν είναι φιλικαί, και να υπογραμμίσωμεν ότι αν συνεχισθούν αι εκπομπαί θα δημιουργηθή ατμόσφαιρα ανωμαλίας εις τα φιλικάς σχέσεις των δύο χωρών».

Ο Πουρνάρας δεν διστάζει να δημοσιοποιήσει τις απόψεις του, χωρίς φόβο και πάθος. Μπορούσαν να τον παραπέμψουν ακόμα και στο Δικαστήριο ως εχθρό της πατρίδας. Ας δούμε όμως, πολύ συνοπτικά, πώς έβλεπε την εξέλιξη των πραγμάτων.

«Εάν η κυβέρνησις της Ουάσιγκτον, το ΝΑΤΟ και ο Ο.Η.Ε. δεν κρίνουν υποχρέωσίν των και συμφέρον των να θέσουν αμέσως τέρμα εις τα Κυπριακά όργια των Χιτλερίσκων της Λευκωσίας και του Λονδίνου, αλλοίμονον εις την ειρήνην και το μέλλον του κόσμου ολοκλήρου, ιδίως του λεγομένου «ελευθέρου»!... Εάν δεν φροντίσουν να

μην επαναληφθούν αι βάρβαροι σκηναί του Ιουνίου, του Σεπτεμβρίου και της αγρίας 3ης Οκτωβρίου 1958, αλλά και να αποδοθή το ταχύτερον η ελευθερία εις τους Κυπρίους, χωρίς απειλάς διχοτομήσεως και άλλους χονδροειδείς εκβιασμούς, εάν δεν ενδιαφερθούν όλοι οι Σύμμαχοι του ΝΑΤΟ, η Αμερική ιδίως, να σβύση το ηφαίστειον τούτο της Μέσης Ανατολής, θα πληρώσουν όλοι τας συνεπείας της αφροσύνης των. Είναι ίσως δικαίωμα της ηγεσίας των Τόρηδων να κατέχεται από τον εφιάλτην παρελθόντος μεγαλείου. Ένας προκάτοχος άλλωστε του σημερινού πρωθυπουργού της Αγγλίας, ο Κάστελρηγ, παρεφρόνησε και ηυτοκτόνησε πριν από ένα αιώνα. Η ηγεσία όμως του ελευθέρου κόσμου δεν δικαιούται να ανέχεται απαθώς αγχόνας και θηριώδη δουλείαν αποικιακήν ενός λαού Ευρωπαϊκού και πολιτισμένου. Οφείλει να την τερματίση χωρίς και υπεκφυγάς».

Ο Πουρνάρας δεν ήταν από τους ανθρώπους που το έβαζαν κάτω. Παραιτήθηκε και ο ίδιος εξιστορεί παρακάτω το τι επακολούθησε:

Γιατί παραιτήθηκα

Το πρωί της 14ης Ιανουαρίου 1958 απεχώρησα οριστικώς από το Υπουργείον Προεδρίας Κυβερνήσεως, όπου μου είχεν ανατεθή άκρως εμπιστευτική αποστολή, η οποία ήρχισε την 1ην Απριλίου του 1955, ταυτοχρόνως με την ένοπλον δράσιν της ΕΟΚΑ. Την ιδίαν ημέραν απηύθυνα προς τον πρωθυπουργόν κ. Καραμανλήν την παραίτησίν μου εκ της ανωτάτης θέσεως την οποίαν κατείχον επί τριετίαν, αφού ενημέρωσα σχετικώς και τους αρχηγούς της αντιπολιτεύσεως, ιδιαιτέρως τον κ. Βενιζέλον, κατ' ειδικήν εξουσιοδότησιν του οποίου και εδέχθην τον Μάρτιον του 1955 το έργον εθνικής διαφωτίσεως επί του Κυπριακού, που μου επρότεινε τότε η κυβέρνησις Παπάγου. Την παραίτησίν μου ανήγγειλαν αι απογευματιναί εφημερίδες της ιδίας ημέρας (14 Ιανουαρίου). Μεταξύ αυτών η «Εστία» ανέφερε την αποχώρησίν μου ως εξής:

«Λόγω οξείας διαφωνίας προς τους υπουργούς Εξωτερικών και Προεδρίας της Κυβερνήσεως κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσον, επί της ακολουθουμένης πολιτικής εις το Κυπριακόν, ο επί τριετίαν Ειδικός Σύμβουλος, Γεν. Επιθεωρητής της Ραδιοφωνίας και διπλωματικός

σχολιαστής των Ραδιοφωνικών Σταθμών του Ε.Ι.Ρ. κ. Δ. Πουρνάρας υπέβαλε την παραίτησίν του προς τον πρωθυπουργόν κ. Καραμανλήν, αποχωρήσας του Υπουργείου Τύπου. Από σήμερον διέκοψε και τας επί του Κυπριακού καθημερινάς ομιλίας του από το Εθνικόν Πρόγραμμα της Ραδιοφωνίας.

Η επιστολή παραιτήσεως του κ. Πουρνάρα, μακρά και αποκαλυπτική επί των γεγονότων και των παρασκηνίων της τελευταίας τριετίας του Κυπριακού, καθώς και των λόγων της διαφωνίας, δεν εδόθη εις την δημοσιότητα. Φαίνεται, όμως, ότι καταγγέλλει τα όσα από έτους και πλέον διεπράττοντο με τας ραδιοφωνικάς εκπομπάς, εις τας οποίας παρενέβαινε συνεχώς το Υπουργείον, προς νόθευσιν αυτών, συμφώνως προς την Αγγλοαμερικανικήν γραμμήν. Ενώ δηλαδή, η Κυβέρνησις ισχυρίζετο, ότι ηγωνίζετο υπέρ του αγώνος των Κυπρίων και του Διγενή, τον υπονόμευε συστηματικώς, επειδή δεν ετόλμα να εξαγγείλει ευθέως ειλικρινώς τας απόψεις της».

Εις απάντησιν της παραιτήσεως και αντί να δώσουν προς δημοσίευσιν την επιστολήν μου προς τον κ. Πρωθυπουργόν, ο υπουργός των Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ, ο συνάδελφός του επί της Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Κ. Τσάτσος και ο υπό τον έλεγχόν του Γεν. Διευθυντής του Ε.Ι.Ρ. κ. Φρειδ. Σμίτ εξέδωκαν ανακοινώσεις με ασύστολα ψεύδη ως προς την τριετή εργασίαν μου εις το Υπουργείον Προεδρίας Κυβερνήσεως και την Ραδιοφωνίαν. Χαρακτηριστικοί της εντυπώσεως την οποίαν προεκάλεσαν εις την Κοινήν Γνώμην αι ψευδολόγοι ανακοινώσεις των δύο υπουργών υπήρξαν οι κάτωθι δίστηλοι τίτλοι με τους οποίους ανήγγειλε την παραίτησίν μου η μεγαλυτέρα εφημερίς της Θεσσαλονίκης «Μακεδονία»:

«Ο κ. Δ. Πουρνάρας –έγραφε– παραιτηθείς του Ε.Ι.Ρ. καταγγέλλει κυβερνητικάς παρεμβάσεις εις τας εκπομπάς επί του Κυπριακού συμφώνως προς την αγγλικήν γραμμήν. Η κυβέρνησις κατεθορυβήθη. Οι υπουργοί Εξωτερικών και Προεδρίας Κυβερνήσεως εξέδωκαν ανακοινώσεις. Το Ε.Ι.Ρ. προσπαθεί να μειώση την προκληθείσαν εντύπωσιν».

Η εφημερίς «Εστία» των Αθηνών εξ άλλου έγραφε την επομένην 15^{ην} Ιανουαρίου:

«Διότι δεν συνεμορφώθη προς τας υποδείξεις...»

«Δεν έχομεν κανένα λόγον να αναλάβωμεν την υπεράσπισιν του κ. Πουρνάρα, ο οποίος διωρίσθη υπό της Κυβερνήσεως των Τεμενάδων και διετηρήθη εις άκρως εμπιστευτικήν θέσιν υπό της Ευνοιοκρατίας, τόσον εις το Υπουργείον Προεδρίας, όσον και εις το Ραδιόφωνον. Ομολογούμεν, όμως, ότι –δι' όλους τους παροικούντας την Ιερουσαλήμ– κινεί το γέλωτα ο σημερινός ισχυρισμός του κ. Τσάτσου, ότι «ουκ οίδε τον άνθρωπον». Αλλά τότε, πώς κατείχεν ο άνθρωπος αυτός το υπ' αριθ. 20 γραφείον εις το Υπουργείον Προεδρίας και τι έκαμνεν εκεί μέσα, μισθοδοτούμενος αδρώς;... Καλόν είναι, λοιπόν, να δημοσιευθή το ταχύτερον η προς τον κ. Πρωθυπουργόν επιστολή του παραιτηθέντος «αγνώστου» εις τρόπον ώστε να έχη και ο κ. Τσάτσος την ευκαιρίαν να αποδείξη εις την Κοινήν Γνώμην, ότι δεν εψεύδετο αναιδώς σήμερον!».

Όταν εξέδιδαν τα ψευδολόγα ανακοινωθέντα των οι δύο υπουργοί, είχαν λησμονήσει την φοβεράν επίθεσιν που εξαπελύθη εναντίον μου μόλις εγνώσθη η έναρξις της εμπιστευτικής εργασίας μου, ταυτοχρόνως με την έκρηξιν του εθνικού κινήματος της ΕΟΚΑ. Τι έγραφαν την 9ην 10ην, 12ην, 14ην και 15ην Απριλίου του 1955 εναντίον μου και εναντίον της κυβερνήσεως Παπάγου η «Καθημερινή» –το ημιεπίσημον δημοσιογραφικόν όργανον, και τότε και τώρα– εις ένα οργίλον κυριακάτικον χρονογράφημα της διευθύντριας της κ. Ελένης Βλάχου και ο «Εθνικός Κήρυξ» –ετέρα μαχητική εφημερίς της σημερινής κυβερνήσεως– εις βιαιότατα και πολύστηλα κύρια άρθρα επί τέσσαρας ημέρας, εις μίαν καλώς ορχηστρωμένην επίθεσιν τόσον εναντίον του τότε αντιπροέδρου της κυβερνήσεως και υπουργού των Εξωτερικών κ. Στ. Στεφανοπούλου και του υφυπουργού Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Γερ. Λύχνου, όσον –εμμέσως– και κατά του ιδίου του πρωθυπουργού στρατάρχου Παπάγου, διότι επροτιμήθην άλλων επιφανών δημοσιογράφων, φίλων του Ελληνικού Συναγερμού, και διωρίσθην Ειδικός Σύμβουλος επί του Κυπριακού. Ελησμόνησαν επίσης διατί παρέμεινε κατ' αρχάς μυστική διά λόγους εθνικούς –έναντι των Άγγλων– η χρησιμοποίησίς μου εις την Προεδρίαν της Κυβερνήσεως και εις την αναδιοργάνωσιν των ραδιοφωνικών εκπομπών και τον έλεγχόν των. Μία μυστι-

κότης την οποίαν απεκάλυψαν δυστυχώς αμέσως εις τον εχθρόν της Κυπριακής ελευθερίας αι άδικοι και πρωτοφανούς βιαιότητος επιθέσεις της «Καθημερινής» και του «Εθνικού Κήρυκος», ενώ δεν ήτο δυνατόν να ανακοινωθή τότε πλήρης η αλήθεια ως προς τον σκοπόν της προσλήψεώς μου ως Ειδικού Συμβούλου επί του Κυπριακού και Γεν. Επιθεωρητού των Ραδιοφωνικών Εκπομπών, χωρίς να επανέλθω τυπικώς εις την εν τη Εθνική Ραδιοφωνία παλαιάν θέσιν του, του Γεν. Διεθυντού Εκπομπών και Προγράμματος της Εθνικής Ραδιοφωνίας.

Κατόπιν των θρασυτάτων υπουργικών δηλώσεων εναντίον μου, ηναγκάσθην να απευθύνω προς τας εφημερίδας την κάτωθι επιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Εις την ματαίαν των προσπάθειαν να μειώσουν την προκληθείσαν εκ της παραιτήσεώς μου και των αιτίων αυτής γενικήν εντύπωσιν, οι δύο Μέττερνιχ της Κυπριακής πολιτικής που αποβλέπει εις συνθηκολόγησιν και εγκατάλειψιν του εθνικού απελευθερωτικού αγώνος έγιναν από χθες και βαρώνοι Μυγχάουζεν. Απεπειράθησαν να αρνηθούν μιαν τριετή πραγματικότητα πανελληνίως γνωστήν και εγελοιοποιήθησαν. Όλοι οι υπάλληλοι των υπουργείων Προεδρίας της Κυβερνήσεως και Εξωτερικών, όλος ο δημοσιογραφικός και πολιτικός κόσμος, καγχάζουν με τας δήθεν διαψεύσεις των. Ο κ. Τσάτσος μαζί με τον συνένοχόν του τον κ. Τοσίτσαν ελησμόνησαν τας καθημερινάς σχεδόν προστριβάς που μας εχώριζαν από τον Ιούλιον του 1956 σχετικώς με τον στραγγαλισμόν των Κυπριακών εκπομπών της Ραδιοφωνίας, τον οποίον ήρχισαν ενώ εμαίνετο η επανάστασις της μεγαλονήσου και τον συνεπλήρωσαν δυστυχώς έκτοτε παρά τας εντόνους διαμαρτυρίας μου. Ελησμόνησαν και τας τρεις παραιτήσεις μου. Ακόμη και εκείνην η οποία υπεβλήθη τον Μάρτιον του 1957 και απετράπη τελικώς με την έντονον επέμβασιν και τας επιμόνους συστάσεις του επανελθόντος τότε εκ της εξορίας εθνάρχου – αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Οι δύο υπουργοί προσποιούνται ότι αγνοούν τι έκαμνα μαζί με γραμματείς, συνεργάτας, συντάκτας, επιμελητάς εκπομπών, δακτυλογράφους και κλητήρας, εγκατεστημένος ο ίδιος επί δύο μεν χρόνια εις ιδιαίτερον γραφείον, το υπ' αριθ. 20 του υπουργείου

Προεδρίας Κυβερνήσεως, επί δέκα δε μήνας μετέπειτα εις το γραφείον 13 της Διευθύνσεως Ραδιοφωνίας του ιδίου υπουργείου, από την 1ην Απριλίου 1955 –ότε ήρχισε το ένοπλον κίνημα της ΕΟΚΑ– έως την 9ην πρωινήν της παρελθούσης Τρίτης 14 Ιανουαρίου 1958 οπότε απεχώρησα οριστικώς του υπουργείου μετά την τετάρτην και αμετάκλητον παραίτησίν την οποίαν υπέβαλον εις τον κ. Καραμανλήν την εσπέραν της Παρασκευής 10ης Ιανουαρίου. Αμφισβητούν την τριετή ιδιότητά μου επειδή δεν ήμουν μόνιμος Δημόσιος υπάλληλος. Αλλά τότε τι ήσαν αι ευρύταται εξουσίαι και τα συγκεκριμένα δικαιώματα που είχα από την 1ης Απριλίου 1955 επί των εκπομπών της Ραδιοφωνίας με τον προληπτικόν έλεγχον τον οποίον ήσκησα επ' αυτών μέχρι του Ιουνίου 1956 και με την κατασταλτικήν εποπτείαν την οποίαν συνέχισα μετέπειτα μέχρι της παραιτήσεώς μου την παρελθούσαν Παρασκευή; Δι' όλα τα ανωτέρω έχω φωτοτυπημένα και πρωτότυπα αποδεικτικά στοιχεία αδιάψευστα. Ωμίλησε και διά την αμοιβήν της εργασίας μου ο κ. Τσάτσος. Αλλά προφανώς δεν ξεύρει καθόλου τι γίνεται μέσα εις το υπουργείον του ούτε εις την Ραδιοφωνίαν, διότι άλλως δεν θα υπεστήριζε τόσον χονδροειδείς ανακριβείας. Ως προς τον κ. Τοσίτσαν, ας ερωτηθή σχετικώς με τον ρόλον μου ο υφιστάμενός του μόνιμος υφυπουργός των Εξωτερικών κ. Σκέφερης. Ποιος εκ των δύο λ.χ. συνωμίλησε μαζί μου επί μακρόν τελευταίως και μου εζήτησε να παύσω επικρίνων εις τας ραδιοφωνικάς εκπομπάς τους Τούρκους ηγέτας Μεντερές, Ζορλού κ.λπ. και την πολιτικήν των εις το Κυπριακόν.

Ας διαψεύδουν λοιπόν τα αδιάψευτα οι δύο βαρώνοι της οδού Ζαλοκώστα. Η δημοσίευσις της επιστολής παραιτήσεώς μου προς τον κ. Πρωθυπουργόν θα φέρη εις φως όσα επιτρέπεται να αποκαλυφθούν σήμερον διά τον στραγγαλισμόν των Κυπριακών εκπομπών και την επιβληθείσαν πλήρη συσκότισιν επί του μεγάλου εθνικού ζητήματος. Διότι δυστυχώς μερικά δεν γράφονται. Ούτε καν λέγονται. Και το ξεύρει πολύ καλά ο κ. Τσάτσος μαζί με τον συνένοχόν του.

Μετ' ευχαριστιών και τιμής

ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Οι Άγγλοι ομολογούν

Τα υπουργικά ψεύδη δεν τα επίστευσαν ούτε οι ξένοι. Τους κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσον διέψευσαν παταγωδώς όλοι οι ευρισκόμενοι ενταύθα ανταποκριταί μεγάλων οργάνων του παγκοσμίου τύπου, γνωρίζοντες επακριβώς τι συνέβαινε πράγματι εις τα παρασκήνια γύρω από το Κυπριακόν εις τας Αθήνας και ποίον ρόλον διεδραμάτιζα από την 1ην Απριλίου 1955, παρ' όλην την μυστικότητα που ετηρείτο σχετικώς διά λόγους εθνικής σκοπιμότητος και προσωπικής ασφάλειας. Μεταξύ των άλλων, αι δύο κυριώτεραι εφημερίδες της βρετανικής κυβερνήσεως, οι «Τάιμς» και το «Νταίλυ Τέλεγκραφ» του Λονδίνου, εδημοσίευον την επομένην (15 Ιανουαρίου) εις περίοπτον θέσιν τηλεγραφήματα των εν Αθήναις απεσταλμένων των εξ ολοκλήρου αντίθετα προς το περιεχόμενον των ψευδολόγων υπουργικών ανακοινώσεων. Οι «Τάιμς» υπό τον τίτλον: «Παραίτησις Έλληνος εμπειρογνώμονος επί της προπαγάνδας. Ρήξις επί του Κυπριακού» ανήγγελλον την είδησιν ως εξής: «Ο κ. Δημήτρης Πουρνάρας, Ειδικός Σύμβουλος και Γενικός Επιθεωρητής του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών, παρητήθη σήμερον. Επίσημος ανακοίνωσις αναφέρει ότι υπέβαλε την παραίτησίν του εις τον πρωθυπουργόν κ. Καραμανλήν λόγω οξείας επί του Κυπριακού διαφωνίας με τους υπουργούς των Εξωτερικών κ. Αβέρωφ και Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Τσάτσον, που ήτο ο άμεσος προϊστάμενος του παραιτηθέντος. Η επιστολή της παραιτήσεως δεν εδημοσιεύθη. Ο κ. Πουρνάρας ο οποίος είχε το γραφείον του μέσα εις το Υπουργείον Τύπου διωρίσθη εις την θέσιν του τον Μάρτιον 1955 από τον τότε πρωθυπουργόν στρατάρχην Παπάγον όταν ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών ήρχισεν ειδικά προγράμματα διά την Κύπρον. Έγιναν επανειλημμέναι βρετανικαί παραστάσεις και διαμαρτυρίαι διά τον βίαιον τόνον ο οποίος εχρησιμοποιείτο εις αυτά τα προγράμματα, αλλά αι εκπομπαί δεν διεκόπησαν. Αι βρετανικαί αρχαί της Κύπρου παρενέβαλον εις αυτάς παράσιτα από τον Ιανουάριον του 1956. Ο κ. Πουρνάρας, συνέβαλεν εις τας εκπομπάς με εν καθημερινόν σχόλιον, συνήθως δριμύ...

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Συγγραφέως: *Τα παράσιτα τα ήρχισεν ο Χάρντιγκ όχι τον Ιανουάριον του 1956, αλλά δύο μήνας αργότερον, τον Μάρτιον του ιδίου έτους. Όταν ο αιμοσταγής στρατάρχης και σατράπης διέκοψε τας διαπραγματεύσεις με τον εθνάρχην*

Ὁ κ. Γαρουφαλιᾶς μετέβη εἰς Βόννην διὰ νὰ συζητήση ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ!...

Τοῦ κ. ΚΙΤΣΟΥ)

«Ελεύθερος», 8 Νοεμβρίου 1964.

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΛΙΡΑ

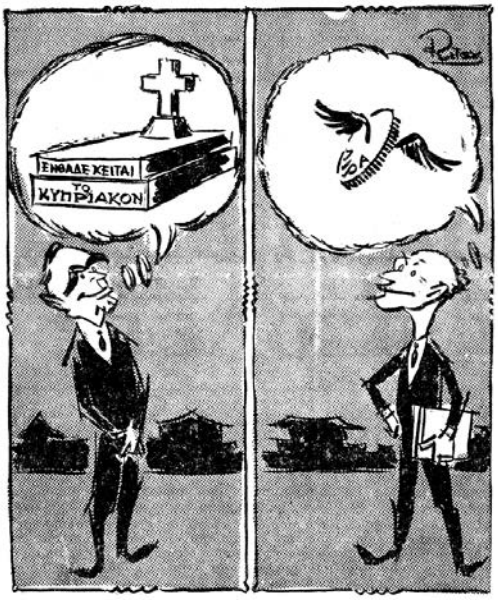

«Ἡ εὐτυχεστέρα ἡμέρα τῆς ζωῆς των» !..

«Η ευτυχεστέρα ημέρα
της ζωής των»!.

«Ελεύθερος»,
2 Φεβρουαρίου 1964.

Ο κ. ΔΟΒΑΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ...

— Κι' ἂν σὲ πειράξῃ κανείς, Γιῶργο μου, ἐγὼ εἶμαι 'δῶ!..
(Τοῦ κ. ΚΙΤΣΟΥ)

Κι αν σε πειράξει κανείς, Γιώργο μου,
εγώ είμαι 'δω!...

«Ελεύθερος»,
1 Νοεμβρίου 1964.

αρχιεπίσκοπον Μακάριον, τον συνελάμβανε κατά τρόπον γκαγκστερικόν και τον εξετόπιζε εις την νήσον Μάχε, των Σεϋχελλών μαζί με τον μητροπολίτην Κυρηνείας Κυπριανόν, τον δημοσιογράφον Πολύκαρπον Ιωαννίδην και τον πρωθιερέα Παπασταύρον Παπαγαθαγγέλου, διέτασσε δε την έναρξιν των απαγχονισμών και του απηνούς ολοκληρωτικού πολέμου προς εξόντωσιν της ΕΟΚΑ και πλήρη καθυπόταξιν του Κυπριακού λαού. Εις τα βάρβαρα και άγρια μέτρα που εγκαινίαζαν, οι Βρετανοί Τόρηδες δεν ήθελαν επ' ουδενί λόγω να ακούεται ελευθέρως ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών –υπό την άμεσον εποπτείαν και τον έλεγχόν μου τότε– ως θερμός συμπαραστάτης του εθνικού αγώνος και του μαρτυρίου των υποδούλων αδελφών μας, ούτε να γίνεται αυστηρός αλλά δίκαιος κατήγορος των επαισχύντων δυναστών και δημίων. Δι' αυτό επέβαλε παράσιτα εις τα Κυπριακάς εκπομπάς. Εις μάτην όμως, διότι εκτός από ωρισμένας περιοχάς ο Ραδιοφ. Σταθμός Αθηνών ηκούετο ευκρινώς εις όλην σχεδόν την μεγαλόνησον και τα σχόλιά του, αι ειδήσεις του, μετεδίδοντο αμέσως από στόματος εις στόμα και εις πολυγραφημένα φυλλάδια ή χειρόγραφα, όπως εγίνετο με τας εκπομπάς του Σταθμού του Λονδίνου εις την Ελλάδα επί Χιτλερικής Κατοχής. Ο ξένος τύραννος δεν κατώρθωσε να επιβάλη εις την Κύπρον σιγήν νεκροταφείου. Η φωνή της ελευθέρας Ελλάδος ηκούετο και κατεδίωκε ως Ερινύς τον ανθύπατον της αποικιοκρατίας.

Μετά την επιβολήν αγγλικών παρασίτων εις τας Κυπριακάς μας εκπομπάς, το Ε.Ι.Ρ. τη εισηγήσει μου εσταμάτησε την αναμετάδοσιν ελληνικών εκπομπών του Ραδιοφ. Σταθμού του Λονδίνου και όλα τα Κυπριακά προγράμματα του Σταθμού Αθηνών μετεδίδοντο εις το εξής όχι μόνον διά Βραχέων κυμάτων αλλά και από το Εθνικόν πρόγραμμα διά Μεσαίων κυμάτων.

Εις το επίσημον όργανον του Συντηρητικού Κόμματος, το «Νταίλυ Τέλεγκραφ» του Λονδίνου, και υπό τους τίτλους: «Ο διευθυντής του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών παραιτείται. Κατείχε αντιβρετανικήν θέσιν», εδημοσιεύετο το κάτωθι τηλεγράφημα του εν Αθήναις ανταποκριτού του:

«Ο κ. Δημήτρης Πουρνάρας, ο οποίος είχεν υπό τον έλεγχόν του τας αντιβρετανικάς Κυπριακάς εκπομπάς του ελεγχομένου από την Κυβέρνησιν Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών κατά την τελευταίαν

τριετίαν, παρητήθη σήμερον. Είχε διορισθή εις την θέσιν Σχολιαστού και Κυβερνητικού Συμβούλου επί της προπαγάνδας υπέρ της Κύπρου, όταν η ΕΟΚΑ ήρχισε την τρομοκρατίαν εις τον νήσον. Ο κ. Πουρνάρας –ως πληροφορούμεθα– εις επιστολήν του προς τον πρωθυπουργόν κ. Καραμανλήν εδήλωσεν ότι δεν ηδύνατο πλέον να παραμείνη εις την θέσιν του λόγω διαφωνιών του προς την πολιτικήν την οποίαν ακολουθούν οι υπουργοί των Εξωτερικών κ. Αβέρωφ και Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Τσάτσος. Το κείμενον της επιστολής δεν εδημοσιεύθη. Από του Μαρτίου του 1955, ο κ. Πουρνάρας μετέδιδε ραδιοφωνικώς εμπρηστικά σχόλια εναντίον της Μεγ. Βρετανίας, κατηγορών την βρετανικήν διοίκησιν της Κύπρου ότι παρεβίαζε τα ανθρώπινα δικαιώματα εναντίον των Ελλήνων Κυπρίων. Ωργάνωσε πέντε ειδικάς εκπομπάς καθημερινώς προς εσωτερικήν ελληνικήν και κυπριακήν κατανάλωσιν. Τα σχόλιά του απετέλεσαν αντικείμενον επανειλημμένων βρετανικών διαμαρτυριών. Αυταί όμως παρέμειναν άνευ αποτελέσματος μέχρι του Ιανουαρίου του 1956, ότε ήρχισεν η παρεμβολή παρασίτων εις τας Κυπριακάς εκπομπάς των Αθηνών από τους Βρετανούς της Κύπρου». (Σ.Σ. Ο ανταποκριτής του «Νταίλυ Τέλεγκραφ» υπέπεσεν εις το ίδιον λάθος, όπως και ο συνάδελφός του των «Τάιμς», ως προς την χρονολογίαν ενάρξεως και τους αληθινούς λόγους παρεμβολής παρασίτων του Χάρτνιγκ. Ήρχισαν τον Μάρτιον όταν ο στρατάρχης της κρεμάλας υπό τας ευλογίας του Ήντεν ανέλαβε να πνίξη την Κύπρον εις το αίμα και να την γονατίση διά πυρός και σιδήρου).

Ως προς την προκληθείσαν από την παραίτησίν μου εντύπωσιν μεταξύ των Άγγλων ιμπεριαλιστών, η εφημερίς «Ελευθερία» των Αθηνών, εδημοσίευσε την επομένην το κάτωθι τηλεγράφημα του ανταποκριτού της:

Η επιστολή παραιτήσεώς του

«Την ιδίαν ημέραν (16 Ιανουαρίου) απηύθυνα προς τα εφημερίδας την κάτωθι επιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Επί ημέρας τώρα –από τας 10.1.58– ο κ. Τσάτσος αρνείται να ανακοινώση τους λόγους της διαφωνίας και αποχωρήσεώς μου.

Αντιθέτως μάλιστα αποτολμά ανακριβείας να αμφισβητήση την εργασίαν μου εις το υπουργείον Προεδρίας της Κυβερνήσεως επί τριετίαν ολόκληρον (από 1ης Απριλίου 1955 μέχρι 14ης Ιανουαρίου 1958), όπου ησχολούμην αποκλειστικώς με το Κυπριακόν και με την εποπτείαν και τον έλεγχον των εκπομπών της Ραδιοφωνίας εκτός των καθημερινών ομιλιών μου από το Εθνικόν Πρόγραμμα του Ε.Ι.Ρ. Κατόπιν τούτου, είμαι υποχρεωμένος να δώσω εις την δημοσιότητα την επιστολήν που απηύθυνα την 14ην Ιανουαρίου προς τον κ. Πρωθυπουργόν οριστικοποιών την παραίτησίν και αποχώρησίν μου εκ του Υπουργείου, ως και την άμεσον διακοπήν των ραδιοφωνικών ομιλιών μου.

Εδίσταζα να προβώ εις λεπτομερή κάπως ανακοίνωσιν των διαφωνιών μου προς τους κ.κ. Τσάτσον και Αβέρωφ. Αλλά εφ' όσον οι Βρετανοί Τόρηδες και η Ιντέλλιτζενς Σέρβις πανηγυρίζουν και θριαμβολογούν με την αναγγελίαν της οριστικής παραιτήσεώς μου, δεν διστάζω πλέον. Προς αποτροπήν της συνθηκολογήσεως επί του Κυπριακού, επιβάλλεται ανοικτός, θαρραλέος αγών κατά των συνθηκολόγων.

Το κείμενον της επιστολής μου προς τον κ. Καραμανλήν έχει ως εξής:

Κύριε Πρόεδρε,

Ως θα ενθυμείσθε ασφαλώς, τον Μάρτιον του 1955 επί τη ενάρξει του ενόπλου αγώνος της ΕΟΚΑ και εις εφαρμογήν της κοινής όλων των εθνικών κομμάτων πολιτικής επί του Κυπριακού, την οποίαν ηκολούθει η τότε κυβέρνησις Παπάγου με βάσιν την εφαρμογήν της αυτοδιαθέσεως εντός τακτής και ευλόγου προθεσμίας, ο στρατάρχης Παπάγος, εισηγήσει των τότε υπουργών των Εξωτερικών, της Προεδρίας Κυβερνήσεως και του Τύπου κ.κ. Στ. Στεφανοπούλου, Γεωργ. Ράλλη και Γερ. Λύχνου, με εκάλεσε –μολονότι αντιπολιτευόμενον– να αναλάβω, ως πρώην Γεν. Διευθυντής Εκπομπών και Προγραμμάτων της Εθνικής Ραδιοφωνίας, την θέσιν Ειδικού Συμβούλου επί του Κυπριακού, κυρίως προς αναδιοργάνωσιν, έλεγχον και εποπτείαν των ελληνικών ραδιοφωνικών εκπομπών. Κατόπιν συνεννοήσεως με την Αντιπολίτευσιν, εδέχθην να αναλάβω το προταθέν εθνικόν έργον, το οποίον και επετέλεσα μέχρι τούδε επί τριετίαν μετά μεγάλης επιτυχίας –ως αναγνωρίζεται πανταχόθεν–, η

οποία όμως δυστυχώς διεκυμάνθη κατά περιόδους αναλόγως προς τας πιέσεις τας οποίας υφιστάμην από ωρισμένους υπουργούς της Κυβερνήσεώς σας, ως γνωρίζετε προσωπικώς πολύ καλά.

Αρκεί να σας υπενθυμίσω ότι επανειλημμένως εζήτησα να αποχωρήσω της θέσεώς μου και υπέβαλα την παραίτησίν μου διαφωνών προς την ακολουθουμένην –ιδίως υπό των υπουργών κ.κ. Ε. Αβέρωφ και Κ. Τσάτσου– πολιτικήν επί του Κυπριακού αλλά σεις προσωπικώς δεν την απεδέχεσθε. Επιμένατε όπως παραμείνω εις την ανωτάτην εμπιστευτικήν θέσιν την οποίαν κατείχον και συνεχίσω το έργον μου. Συγκεκριμένως σας υπέβαλα την παραίτησίν μου:

Τον Οκτώβριον του 1955, όταν εσχηματίσθη η πρώτη κυβέρνησίς σας, οπότε μου εξεφράσατε την απόλυτον εμπιστοσύνην σας και τα θερμότατα συγχαρητήριά σας διά το έργον μου, εζητήσατε δε όπως μεταδίδω προσωπικάς μου ομιλίας τουλάχιστον τρις της εβδομάδος με το όνομά μου. Επίσης ολίγους μήνας βραδύτερον και πριν παραιτηθή εκ της κυβερνήσεώς σας ο κ. Σπ. Θεοτόκης, ότε ως υπουργός των Εξωτερικών μου εζήτησεν επιτακτικώς εντός του γραφείου του να σταματήσω την ραδιοφωνικήν μετάδοσιν και τον σχολιασμόν των προκηρύξεων της ΕΟΚΑ παρουσία και του συναδέλφου του κ. Γ. Ράλλη, τη επεμβάσει του οποίου εν τούτοις απετράπη η αποχώρησίς μου και συνεχίσθη η μετάδοσις και η έξαρσις των προκηρύξεων του Διγενή.

Τον Ιούλιον του 1956 ότε διεφώνησα προς τους κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσον διά την αποφασισθείσαν τότε συσκότισιν επί του Κυπριακού διά του περιορισμού εις το έν τρίτον και του αποχρωματισμού των Κυπριακών εκπομπών των διαφόρων σταθμών του Ε.Ι.Ρ. και των Ραδιοφωνικών Σταθμών των Ενόπλων Δυνάμεων, ως και αναλόγου πολιτικής εις τας ελεγχομένας υπό της κυβερνήσεως εφημερίδας, ενώ απεκορυφούτο ο αγών της ΕΟΚΑ, απηγχονίζοντο οι νέοι της Κύπρου και οι εθνικοί ηγέται της ευρίσκοντο εξόριστοι εις Σεϋχέλλας. Επιμονή τότε της κυβερνήσεως απέσυρα την παραίτησίν μου και εδέχθην να μεταδίδωνται καθημερινώς ομιλίαι με το όνομά μου από τους Ραδιοφωνικούς Σταθμούς προς τόνωσιν του φρονήματος του Κυπριακού λαού και ολοκλήρου του Ελληνικού Έθνους. Την συμφωνίαν αυτήν όλως οι κ.κ. Τσάτσος και Αβέρωφ

παρέβησαν αμέσως εφαρμόσαντες αυστηροτάτην προσωπικήν λογοκρισίαν επί των ομιλιών και επιβαλόντες μετά τινας μήνας αξιοθρήνητον αλλοίωσιν του τόνου των προς συσκότισιν της Κοινής Γνώμης και εγκατάλειψιν του βασικού αιτήματος των Κυπρίων.

Παρητήθην και τον Μάρτιον του 1957 ότε εξεδηλώθησαν απροκάλυπτοι και σαφείς διαθέσεις προς πλήρη στραγγαλισμόν του Κυπριακού ζητήματος και ουσιαστικήν εγκατάλειψιν της αυτοδιαθέσεως. Την παραίτησίν μου τότε απέτρεψε τελικώς ο επιστρέψας εκ της εξορίας Μακαριώτατος αρχιεπίσκοπος και εθνάρχης Κύπρου Μακάριος εις τον οποίον εξέθεσα του λόγους της παραιτήσεώς μου:

Ήδη εν όψει νέας και σοβαρωτάτης αποπείρας προς παραπλάνησιν του Ελληνικού λαού από Ραδιοφώνου επί των μυστικών διαπραγματεύσεων και σχεδίων προς τερματισμόν του εθνικού αγώνος της ελευθερίας, σας υπέβαλον από της παρελθούσης Παρασκευής -10ης Ιανουαρίου– την αμετάκλητον παραίτησίν μου από της θέσεως του Ειδικού Συμβούλου της Κυβερνήσεως επί του Κυπριακού, Γενικού Επιθεωρητού της Εθνικής Ραδιοφωνίας και καθημερινού Σχολιαστού του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών επί του εθνικού ζητήματος. Αντιλαμβάνεσθε ότι δεν είναι δυνατόν να δεχθώ όπως συμπράξω –έστω και διά της σιωπής μου– εις την επιβολήν λύσεως αντιθέτου προς τους πόθους του λαού της μεγαλονήσου και τα συμφέροντα του Ελληνικού έθνους. Επανειλημμένως σας επέστησα την προσοχήν επί των θανασίμων κινδύνων τους οποίους διατρέχει σήμερον το Κυπριακόν πρόβλημα, με την τακτικήν της παραπλανήσεως του Έθνους την οποίαν ακολουθούν από του Ιουλίου 1956 οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος, οπότε ήρχισαν την συστηματικήν συσκότισιν επί των αληθινών προθέσεών τους εις το Κυπριακόν.

Δεν γνωρίζω ποίοι μυστηριώδεις λόγοι επέβαλον: 1) Την όσον το δυνατόν μεγαλυτέραν και διαρκή απόκρυψιν της ευθύνης των κυβερνητών της Τουρκίας (γεγονότα 6ης Σεπτεμβρίου 1955) και των Ηνωμένων Πολιτειών (Επιστολή Ντάλλες, αμερικανικαί πιέσεις, ρόλος Ντιούι κ.λπ.) ως και των ωμοτήτων και βασανιστηρίων εις την Κύπρον. 2) Την μη έγκαιρον κατατόπισιν του διεθνούς Τύπου, την μη έκδοσιν εντόνων φυλλαδίων και Μαύρης Βίβλου διά τους κανιβαλισμούς της Κωνσταντινουπόλεως και Σμύρνης, διά τας φρικα-

λεότητας των πραιτωριανών εις την μεγαλόνησον, την οποίαν επιμόνως αλλ' εις μάτην εζήτησα. Επίσης δεν δύναμαι να αντιληφθώ ποιους εθνικούς σκοπούς εξυπηρετεί η από ραδιοφώνου και διά του τύπου πλήρης και συστηματική διαστρέβλωσις της αληθείας: 1) Διά την απόφασιν της Συνελεύσεως του Ο.Η.Ε. του παρελθόντος Φεβρουαρίου. 2) Διά τας τελευταίας ψηφοφορίας της 12ης και της 14ης Δεκεμβρίου εις τα Ηνωμένα Έθνη. 3) Διά το τελευταίον αγγλικόν σχέδιον ρυθμίσεως του Κυπριακού –όπως μετεδόθη από το Γαλλικόν Πρακτορείον Ειδήσεων– και το οποίον παρουσιάσθη ανακριβώς από τον Ραδιοφωνικόν Σταθμόν Αθηνών την 10ην Ιανουαρίου ότι παραχωρεί δήθεν την αυτοδιάθεσιν εις τους Κυπρίους και ευρείαν αυτοκυβέρνησιν, ενώ εις την πραγματικότητα οδηγεί εις τον διαμελισμόν και το αιματοκύλισμα της Κύπρου. 4) Διά τον ρόλον του κ. Φουτ και ωρισμένων παραγόντων της βρετανικής αντιπολιτεύσεως, του Ζουρλού και του Μεντερές, της τουρκοφίλου μερίδος του Αμερικανικού τύπου κ.λπ. 5) Διά τας δήθεν παραχωρήσεις εις τας οποίας προβαίνουν οι Τόρηδες (Εικονική αυτοκυβέρνησις, απόλυσις εκατό μόνον κρατουμένων επί συνόλου 1.200 κ.λπ.). 6) Διά τα συστηματικά χονδροειδή ψεύδη του Μεντερές, του Ζουρλού και του Κιουτσούκ. 7) Διά την άρσιν της υπερορίας των 4 Κυπρίων εξορίστων του Ινδικού Ωκεανού. 8) Διά την συμπαιγνίαν του Φόρεϊν Όφφις και της Αγκύρας. 9) Διά το ενδεχόμενον επαναλήψεως του αγώνος της ΕΟΚΑ και διά τας συνεπείας τας οποίας θα είχε τούτο. 10) Διά την στάσιν των κ.κ. Ντάλλες, Κάμποτ Λοτζ και των Συμμάχων του ΝΑΤΟ. 11) Διά την έναρξιν νέων διαπραγματεύσεων μετά ή άνευ του εθνάρχου Μακαρίου. 12) Διά τον πραγματικόν χαρακτήρα των τελευταίων αποφάσεων του αγγλικού υπουργικού συμβουλίου και διά τους επιδιωκομένους υπό της κυβερνήσεως Μακμίλλαν σκοπούς. 13) Διά τον ρόλον του εθνάρχου αρχιεπισκόπου, του μητροπολίτου Κυρηνείας, του Διγενή και της ΕΟΚΑ. 14) Διά πλείστα άλλα, τα οποία δεν είναι η στιγμή σήμερον να σας τα υπενθυμίσω.

Από τας προηγουμένας παραιτήσεις μου, κ. Πρόεδρε, έχετε πληροφορηθή ότι διιστάμην ριζικώς προς την κίνησιν να κλείση το Κυπριακόν διά της συστηματικής από Ραδιοφώνου και διά του Τύπου μειώσεως του αμερίστου και ζωηρού πανελληνίου ενδιαφέρο-

ντος. Δυστυχώς τα πράγματα χειροτερεύουν ολονέν περισσότερον από ημέρας εις ημέραν.

Λυπούμαι αλλά αυτήν την φοράν αδυνατώ να επανέλθω επί της παραιτήσεως την οποίαν σας υπέβαλον την παρελθούσαν Παρασκευήν (10 Ιανουαρίου). Αι τελευταίαι εκδηλώσεις του κ. Τσάτσου την 9ην-10ην Ιανουαρίου και χθες 13ην Ιανουαρίου προς συνέχισιν και επίτασιν της πολιτικής της συσκοτίσεως και της συστηματικής διαστροφής της πραγματικότητος με έπεισαν ότι δεν μου επιτρέπεται πλέον να σιωπώ. Εσιώπησα συνεχώς από τον Οκτώβριον του 1955. Ηνέχθην φοβερά πράγματα έκτοτε, και ιδίως από τον Ιούλιον του 1956. Δεν αντέχω πλέον. Θα ήτο ανάξιον εμού και των επί τριετίαν υπηρεσιών μου προς τον αγώνα της Κύπρου, προς τον εθνάρχην Μακάριον, τον Διγενή, προς τους μαχητάς της ΕΟΚΑ και ολόκληρον τον λαόν της μεγαλονήσου, εάν επρόδιδα αυτήν την κρίσιμον στιγμήν ό,τι νομίζω ότι εξυπηρετεί το Ελληνικόν Έθνος εις το σύνολόν του: Την ταχυτέραν εκτός προκαθορισμένης προθεσμίας εφαρμογήν της αυτοδιαθέσεως. Σας εξορκίζω, κ. Πρόεδρε, να επέμβετε αμέσως και θέσετε τέρμα εις ό,τι συμβαίνει εν κρυπτώ και παραβύστω εις τα υπουργεία Εξωτερικών και Προεδρίας της Κυβερνήσεως γύρω από το Κυπριακόν. Οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος σας οδηγούν εις καταστροφήν. Προσωπικώς λυπούμαι διότι διακόπτω τον τριετή ραδιοφωνικό μου αγώνα υπέρ της ελευθερίας. Αλλά αρνούμαι να εγκαταλείψω ή απαρνηθώ την εθνικήν επανάστασιν του λαού της Κύπρου.

Μετά της οφειλομένης τιμής
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

«Δεν αποτολμούν μήνυσιν»

Την επιστολήν της παραιτήσεώς μου αι εφημερίδες που την εδημοσίευσαν –ολόκληρον ή ελαφρώς περικεκομμένη– την παρέθεσαν με τους κάτωθι τρίστηλους τίτλους, μεταξύ πολλών άλλων, της πρώτης των σελίδος:

«Η Κυβέρνησις συσκοτίζει τας εκπομπάς του Ε.Ι.Ρ. διά την Κύπρον. Οδηγίαι: Να μη μεταδίδωνται προκηρύξεις της ΕΟΚΑ και να μετριασθή η αντιτουρκική και αντιαγγλική κριτική». «Η επιστολή

παραιτήσεως του κ. Δ. Πουρνάρα. Καταγγέλλει την συσκότισιν επί του Κυπριακού και την ύποπτον κίνησιν προς συνθηκολόγησιν». «Ο κ. Πουρνάρας παρητήθη από το Ε.Ι.Ρ. διότι οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος τον επίεζαν να παραπλανά την Κοινήν Γνώμην επί του Κυπριακού. Ήθελαν να διοχετεύεται εις τας εκπομπάς η πολιτική του συμβιβασμού». Κ.λπ. κ.λπ.

Η «Εστία» αφιέρωσε το κάτωθι αρθρίδιον την 17ην Ιανουαρίου υπό τον τίτλον «Βαρύταται κατηγορίαι»:

«Άκρως ενδιαφέρον είναι πράγματι, το περιεχόμενον της επιστολής, την οποίαν απηύθυνε προς τον κ. Πρωθυπουργόν, υποβάλλων την παραίτησίν του, ο μέχρι τούδε διευθύνων την διά του Ε.Ι.Ρ. εθνικήν προπαγάνδαν επί του Κυπριακού. Ιδού δε, σημεία τινά:

«Ο κ. Θεοτόκης, ως υπουργός των Εξωτερικών, άμα τη εγκαταστάσει της ευνοιοκρατίας, διατάσσει, παρουσία του τότε υπουργού της Προεδρίας κ. Γ. Ράλλη, να σταματήσουν η ραδιοφωνική ανακοίνωσις των προκηρύξεων της ΕΟΚΑ και τα επ' αυτής σχόλια. 2) Οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος, τον Ιούλιον 1956 περιορίζουν εις το εν τρίτον τας περί του Κυπριακού εκπομπάς και τας αποχρωματίζουν συγχρόνως... διά να μη λέγουν τίποτε. 3) Οι ίδιοι ολίγον αργότερον επιβάλλουν λογοκρισίαν εις όλας τας περί Κύπρου ομιλίας, με μίαν αξιοθρήνητον αλλοίωσιν του τόνου των, προς συσκότισιν της κοινής γνώμης, ενώ σπεύδουν προς πλήρη στραγγαλισμόν του Κυπριακού και ουσιαστικήν εγκατάλειψιν της αυτοδιαθέσεως. 4) Πλήρης διαστρέβλωσις της αληθείας διά του Ραδιοφώνου, το οποίον παρουσίασε προ ημερών το τελευταίον Αγγλικόν σχέδιον ρυθμίσεως του Κυπριακού, με τον ισχυρισμόν ότι παραχωρεί δήθεν την αυτοδιάθεσιν εις τους Κυπρίους και ευρείαν αυτοκυβέρνησιν, ενώ οδηγεί πράγματι εις τον διαμελισμόν...» κ.λπ. κ.λπ.

«Δεν αντέχω πλέον!», αναφωνεί εν τέλει, ο επιστολογράφος του κ. Καραμανλή. Επειδή, όμως, δεν πρόκειται περί προσωπικών ζητημάτων, έχουν επιτακτικήν πλέον υποχρέωσιν οι εν τη επιστολή αναφερόμενοι να υποβάλουν αμέσως μήνυσιν επί συκοφαντία κατά του τέως ειδικού συμβούλου των. Διότι αι κατ' αυτών διατυπούμεναι κατηγορίαι είναι εξ εκείνων, που οδηγούν εις το Ειδικόν Δικαστήριον».

Η «Ελευθερία» των Αθηνών εξ άλλου έγραψε την ίδιαν ημέραν:

«Η δημοσιευομένη εις άλλην στήλην επιστολή του κ. Δημ. Πουρνάρα προς τον πρωθυπουργόν επιβεβαιοί κατά τρόπον συγκεκριμένον και σαφή όσα κατά καιρούς έχει καταγγείλει ο ελεύθερος τύπος περί της στραγγαλιστικής του κυπριακού πολιτικής των τεμενάδων. Ο κ. Πουρνάρας, άλλωστε, δεν είναι ούτε ο πρώτος, ούτε ο μόνος, ο οποίος κατέχων ειδικήν θέσιν σχετικήν προς το κυπριακόν δεν διεφώνησεν απλώς προς τους οκτωβριανούς, αλλά τους επέταξε κατά πρόσωπον συντριπτικάς κατηγορίας. Θα ανέμενε βεβαίως κανείς ταχυτέραν την εκδήλωσιν κρίσεων συνειδήσεως εις τοιαύτας περιπτώσεις. Αλλά «κάλλιο αργά, παρά ποτέ». Όσον αφορά την κυβέρνησιν, είναι περιττόν να αναμένη κανείς ουσιαστικήν απάντησίν της εις τας καταγγελίας. Αυτά τα ενοχλητικά πράγματα δεν αντιμετωπίζονται με την ευθιξίαν, αλλά... με την εύνοιαν!».

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Συγγραφέως: Ο συντάκτης της «Ελευθερίας» έπεσε προφανώς θύμα πλάνης ή ανακριβών πληροφοριών. Κανείς άλλος έως τότε, «κατέχων ειδικήν θέσιν σχετικήν προς το Κυπριακόν», δεν διεφώνησε ούτε παρητήθη ούτε «επέταξε κατά πρόσωπον συντριπτικάς κατηγορίας».

Η «Αυγή» αφιέρωσε την επομένην εις την αποχώρησίν μου το κάτωθι «Έμμετρο Ξύπνημα» του τακτικού της συνεργάτου εις την πρώτην σελίδα της εφημερίδος:

Ο Μήτσος ο Πουρνάρας εξαπολύει βέλη
κατά του Κωστάκη Τσάτσου και γόητος Βαγγέλη.
«Με πίεζαν δηλώνει, με τρόπο εμφανή,
να πνίγω, κάθε τόσο, της Κύπρου τη φωνή,
και ν' αποκρύπτω αίσχη των «φίλων» Βρετανών,
του Ντιούι και του Ντάλλες και των Οθωμανών».

Αυτά ο κ. Πουρνάρας μας λέει δημοσία
κι ενώ πολλά γνωρίζει για τη συνωμοσία
Ερέδων και «συμμάχων», που πάνε, να τυλίξουν
το ζήτημα της Κύπρου κι εν τέλει να το πνίξουν,
ο φίλτατος Πουρνάρας, με τρόπο... αφελή
ζητεί μ' επιστολή του απ' τον Καραμανλή,

στο εθνικό το θέμα πολιτική ν' αλλάξη
κι απ' τους Τσάτσο-Τοσίτσες τον τόπο ν' απαλλάξη!

Αυτά ο κυρ-Πουρνάρας εσκέφθη να ζητήση,
κι ο Κώστας ο Σερραίος, που έχει αποκτήσει
την εύνοια των ξένων κι ανήλθε στην Αρχήν,
γιατί έχει αναλάβει να θάψη «κατ' ευχήν»
το ζήτημα της Κύπρου, που «φίλους» ενοχλεί
εσκέφθη για το Μήτσο, τον κάπως αφελή:
-Πώς τούρθε να μου γράψει μια τέτοια σαχλαμάρα,
ν' αφήσουμε το γάμο, να πάμε για... Πουρνάρα;

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

Την 19ην Ιανουαρίου η ιδία εφημερίς υπό τον τίτλον «Συντριπτικό κατηγορώ» εσχολίαζε την παραίτησίν μου με το κάτωθι αρθρίδιον:

«Ο Κυβερνητικός Τύπος απέφυγε να σχολιάση το συντριπτικό κατηγορητήριο που περιέχεται στην επιστολή του παραιτηθέντος διευθυντού του Ε.Ι.Ρ. κ. Πουρνάρα εναντίον των κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσου. Τα στοιχεία όμως που περιέχονται στην επιστολή αυτή συνιστούν πράξεις συγκεκριμένες εναντίον του κυπριακού αγώνος, ασυγκρίτως βαρύτερες από εκείνες που κατελογίζοντο στον κ. Θεοτόκη και ηνάγκασαν τον κ. Καραμανλή να «θυσιάση» τον τέως υπουργό των Εξωτερικών. Με τέτοιες συντριπτικές κατηγορίες δεν ημπορούν να παραμένουν οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος υπουργοί. Κι αν η παχυδερμία των ελεφάντων θεωρή το ζήτημα επουσιώδες, η Βουλή έχει υποχρέωσιν να ζητήση από τον καταγγέλλοντα όλα τα στοιχεία και να λάβη τα μέτρα της. Διότι αποδεικνύεται με γεγονότα πλέον ανεπίδεκτα αμφισβητήσεως ότι οι εχθροί του αγωνιζομένου κυπριακού λαού δεν ευρίσκονται μόνον στην πλευρά των αποικιστών, αλλά και στους κόλπους της ίδιας της κυβερνήσεως, η οποία αποκαλύπτεται πλήρως ως συνεργός των αδιστάκτων εχθρών της κυπριακής ελευθερίας».

Την 20ην Ιανουαρίου η «Εστία» έγραφεν υπό τον τίτλον «Ανάθεμα τα γράμματα!...» τα εξής:

«Γράφει μια κυβερνητική εφημερίς, μισο-σοβαρά, μισο-ειρωνικά, ότι ο κ. Πρωθυπουργός έχει το ατύχημα, τελευταίως, να διαβάζη

εις τας εφημερίδας γράμματα, τα οποία απευθύνονται προς αυτόν και των οποίων δεν έχει λάβει ακόμη γνώσιν:

«Αυτό έγινε –διευκρινίζει η εφημερίς– με την πρώτην επιστολήν Μπουλγκάνιν, έγινε με την Ουγγρικήν διακοίνωσιν και έγινε και με το γράμμα ενός τέως κρατικού υπαλλήλου (της Ραδιοφωνίας)». Και τα τρία, όμως, γράμματα τα είχε λάβει πολύ ενωρίτερον ο κ. Πρωθυπουργός. Άλλο ζήτημα, αν αποφεύγη συστηματικώς οιονδήποτε διάβασμα...».

Την 21-1-58 το «Βήμα» των Αθηνών υπό τους τίτλους: «Εξ αφορμής μιας παραιτήσεως. Επεβάλλετο να ασκηθή δίωξις ώστε να εξακριβωθή η αλήθεια. Αι κατηγορίαι της Επιστολής Πουρνάρα διά το Κυπριακόν. Ανοικτή επιστολή του πρώην Υπουργού, Βουλευτού Αθηνών κ. Αγγ. Κ. Τσουκαλά», εδημοσίευσε τα εξής:

«Αναφερόμενος εις την δημοσιευθείσαν προ ημερών εις τας εφημερίδας –και εις το «Βήμα»–επιστολήν προς τον κ. Πρωθυπουργόν, διά της οποίας ο διευθύνων μέχρι προ τινός τας Κυπριακάς εκπομπάς του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών κ. Πουρνάρας υπέβαλε την παραίτησίν του, ο πρώην Υπουργός και ήδη βουλευτής Αθηνών κ. Τσουκαλάς μας απέστειλε την κάτωθι ανοικτήν επιστολήν προς τον κ. Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών:

Κύριε Εισαγγελεύ,

Προ δύο περίπου μηνών μία ημερησία εφημερίς εδημοσίευσε την είδησιν –συνοδευομένην από λεπτομερείας και σχόλια– ότι ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και ο κ. Υπουργός του Εμπορίου και της Βιομηχανίας «συνεβίβασαν» τας υφισταμένας ως τότε ενδοκυβερνητικάς διαφοράς των ως εξής: ο μεν κ. Παπαληγούρας προσεχώρησεν εν όλω ή εν μέρει εις τας απόψεις του κ. Καραμανλή –διϊσταμένας, ως φαίνεται, προς τας ιδικάς του– επί του θέματος των διϋλιστηρίων, εις αντάλλαγμα δε ο κ. Πρωθυπουργός ανέλαβε την υποχρέωσιν να καλύψη εις την Βουλήν τον Υπουργόν του επί του θέματος του μεταλλείου Βάβδου.

Το δημοσίευμα εθεωρήθη ως επιλήψιμον, εφ' ω και ησκήθη αυτεπάγγελτος δίωξις εναντίον της εφημερίδος διά τον λόγον: α) ότι «ενέσπειρε ψευδείς ειδήσεις επιτηδείας να φέρουν ανησυχίαν εις τους πολίτας» και β) ότι «Δημοσίως περιύβρισεν Αρχήν Δημοσίαν,

ήτοι τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως και τον Υπουργόν του Εμπορίου». Κατόπιν της ασκηθείσης διώξεως οι υπεύθυνοι της εφημερίδος παρεπέμφθησαν εις δίκην, εκηρύχθησαν ένοχοι και κατεδικάσθησαν.

Εις εφημερίδας της παρελθούσης Παρασκευής, 17 Ιανουαρίου, εδημοσιεύθη επιστολή του κ. Δημ. Πουρνάρα, εις το σώμα της οποίας περιελήφθη ολόκληρον το κείμενον άλλης προγενεστέρας επιστολής του ιδίου, προς τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως, ένθα εξηγούντο οι λόγοι της αμετακλήτου παραιτήσεώς του από το Υπουργείον Προεδρίας. Το περιεχόμενον της επιστολής αυτής είναι το ολιγώτερον καταπληκτικόν. Ούτε ολίγον ούτε πολύ ο κ. Πουρνάρας καταγγέλλει δημοσία τον κ. Υπουργόν των Εξωτερικών και τον κ. Υπουργόν Προεδρίας της Κυβερνήσεως ότι «εξεδήλωσαν απροκαλύπτους και σαφείς διαθέσεις προς πλήρη στραγγαλισμόν του Κυπριακού ζητήματος», ότι «αποπειρώνται την παραπλάνησιν του Ελληνικού λαού από Ραδιοφώνου επί των μυστικών διαπραγματεύσεων και σχεδίων προς τερματισμόν του αγώνος της Ελευθερίας και άλλα πολλά, πάμπολλα, ασύλληπτα και ανήκουστα και μάλιστα με λεπτομερείας και με χρονολογίας. Χρήσιν ομολογουμένως του όρου «εσχάτη προδοσία» –που θα ήτο ίσως ο μόνος αρμόζων εάν τα καταγγελλόμενα ήσαν αληθή– δεν γίνεται εις την επιστολήν. Η χρησιμοποίησις όμως της νομικής «ορολογίας» είναι άραγε απαραίτητος, όταν τα περιστατικά που εξιστορούνται εκεί οδηγούν;

Επεκαλέσθην το πρόσφατον παράδειγμα της αυτεπαγγέλτου διώξεως μιας εφημερίδος, επί άλλου θέματος, διά λόγους συγκρίσεως μόνον. Η αναγραφή της ειδήσεως, ότι έγινε μέσα εις τους κόλπους της Κυβερνήσεως κατά την διαχείρισιν των Κρατικών υποθέσεων μια «συναλλαγή», με υπονοούμενον κίνητρον κάποιο πολιτικόν ή κομματικόν ενδιαφέρον και τίποτε άλλο, εθεωρήθη ότι εμπνέει ανησυχίαν εις τους πολίτας και περιυβρίζει την Αρχήν. Αν όμως διά το δημοσίευμα εκείνο ετέθη εις κίνησιν η Ποινική Δικαιοσύνη και επεβλήθησαν κυρώσεις, ποια άραγε θα έπρεπε να υπάρξη η «αντίδρασις» εις την περίπτωσιν της επιστολής Πουρνάρα; Εκεί η μομφή που απεδόθη προσδιορίζεται επιγραμματικώς με την λέξιν «φαυλοκρατία». Εδώ προσδιορίζεται μα την λέξιν «προδοσία!» Εκεί οι πολίται –αν επίστευαν εις την είδησιν– «ανησύχησαν», διότι το Κράτος θα

εζημιούτο μερικάς δραχμάς από την κακήν διαχείρισιν του ζητήματος των διϋλιστηρίων. Εδώ –αν την πιστεύσουν– θα ανησυχήσουν, διότι οι αρμόδιοι και υπεύθυνοι Υπουργοί θάπτουν «εν γνώσει και εκ προθέσεως» την αγίαν υπόθεσιν της Κύπρου. Ιδού η σύγκρισις...

Και εκείνοι μεν που θίγονται από το δημοσίευμα έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν εις την Δικαιοσύνην διά να διεκδικήσουν την αποκατάστασιν της τιμής των. Θα προσφύγουν δε ασφαλώς, εφ όσον και καθ' όσον πιστεύουν ότι εσυκοφαντήθησαν, διότι τα όσα τους αποδίδονται είναι ομολογουμένως βαρύτατα. Αλλ' αυτό, επί τέλους είναι ατομική υπόθεσις των ιδίων. Η περιΰβρισις όμως της Αρχής εν τω προσώπω των φορέων της και μάλιστα επί θέματος εθνικής σημασίας και –ακόμη περισσότερον– η ζωηροτάτη ανησυχία την οποίαν είναι δυνατόν να εμπνεύσουν εις τους πολίτας δημοσιεύματα του είδους αυτού, είναι υπόθεσις που ενδιαφέρει το κοινωνικόν σύνολον. Και περί αυτού τώρα πρόκειται.

Γνωρίζετε, κ. Εισαγγελεύ, πόσον βαθύτατα πιστεύω εις την αμεροληψίαν και την ανωτερότητα των Ελλήνων δικαστών. Και γνωρίζετε ακόμη πόσον ιδιαιτέρως τιμώ το δικαστικόν ήθος και το πνεύμα της ισότητος που χαρακτηρίζουν τον κατέχοντα σήμερον την θέσιν του προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών. Αι γραμμαί αύται ένα έχουν σκοπόν. Να επιστήσουν απλώς την προσοχήν της διωκτικής Αρχής επί θέματος, το οποίον προφανώς δεν υπέπεσεν εις την αντίληψίν της».

Μετά την δημοσίευσιν της επιστολής της παραιτήσεώς μου, ο κ. Κ. Τσάτσος –όπως ανεγράφη εις κυβερνητικάς εφημερίδας– βαθύτατα θορυβημένος και οργισμένος ανήγγειλε την 17ην Ιανουαρίου ότι θα εξεδίδετο αυθημερόν απάντησις εις τας συγκεκριμένας κατηγορίας που διετύπωσα και θα εδημοσιεύετο εις τας εφημερίδας της επομένης. Αλλά η απάντησις, μολονότι συνταχθείσα και δακτυλογραφηθείσα δεν εδόθη προς δημοσίευσιν. Όπως βεβαιούται από εγκύρους κύκλους, η νέα απάντησις του κ. Τσάτσου περιείχε τόσον χονδροειδή ψεύδη, ανακριβείας και υπεκφυγάς, ώστε ο κ. Καραμανλής λαβών γνώσιν του κειμένου της την εξέσχισε, φοβούμενος ότι θα είχε και αυτή την οικτρά τύχην των πρώτων ψευδολόγων ανακοινώσεων των δύο υπουργών και την εκ νέου γελοιοποίησίν

των. Ο κ. Πρωθυπουργός επετίμησε δριμύτατα τον υπουργόν Προεδρίας Κυβερνήσεως διά το ανακριβές και όλως ασύστατον περιεχόμενον των πρώτων υπουργικών δηλώσεων, αι οποίαι προεκάλεσαν γενικώς θλιβεράν εντύπωσιν, εθνικήν αγανάκτησιν και πανελληνίους γέλωτας, διότι οι δύο υπουργοί αποτολμούσαν να διαψεύσουν γεγονότα περιπεσόντα εις την κοινήν αντίληψιν από τριετίας.

Με την επανάληψιν των εργασιών της Βουλής την 20ην Ιανουαρίου ανεμένετο ότι οι κοινοβουλευτικοί αρχηγοί όλων των κομμάτων θα επωφελούντο των καταγγελιών και αποκαλύψεών μου διά να ασκήσουν δριμείαν κριτικήν εναντίον των δύο υπό κατηγορίαν υπουργών επ' ευκαιρία της συζητήσεως επί του Κυπριακού και του προβλήματος της εγκαταστάσεως εν Ελλάδι βάσεων και αποθηκών θερμοπυρηνικών όπλων, μετά τας σχετικάς ανακοινώσεις του κ. Αβέρωφ. Την 21ην Ιανουαρίου, όταν ωμίλησαν οι πολιτικοί αρχηγοί, μόνον οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι του ΔΚΕΛ κ. Στ. Αλαμανής και της ΕΔΑ κ. Ηλ. Ηλιού διηρμήνευσαν την γενικήν εθνικήν ανησυχίαν εκ των αποκαλύψεών μου και των βαρυτάτων –όπως εχαρακτηρίσθησαν πανταχόθεν– κατηγοριών που διετύπωσα εναντίον των δύο υπευθύνων υπουργών. Σχετικώς η «Καθημερινή» –το κυριώτερον και σοβαρώτερον όργανον της Κυβερνήσεως– ανέγραψε τα εξής την επομένην, 22 Ιανουαρίου, εις τα πρακτικά της Βουλής:

«Ο κ. Αλαμανής προσέθεσεν... ότι αι αποκαλύψεις του κ. Δ. Πουρνάρα διά τον χειρισμόν του Κυπριακού υπό της Κυβερνήσεως προκαλούν ανησυχίας... ο κ. Η. Ηλιού ανεφέρθη εις τας καταγγελίας του κ. Δ. Πουρνάρα και είπεν ότι ούτε διάψευσις γίνεται ούτε κατηγγέλθη ως συκοφάντης. Εις το σημείον τούτο ο κ. Καραμανλής διακόπτων είπεν ότι ο κ. Ηλιού κάμνει χρήσιν ανευθύνων κειμένων ή ανευθύνων καταγγελιών ενώ υπάρχουν συγκεκριμέναι πράξεις της κυβερνήσεως...».

Η «Ακρόπολις», άλλη κυβερνητική εφημερίς η οποία έχει και την μεγαλυτέραν ημερησίαν κυκλοφορίαν εξ όλου του Ελληνικού Τύπου, έγραφε: «Ο κ. Ηλιού εκτός των άλλων λέγει ότι υπάρχουν και πρόσφατοι φοβεραί καταγγελίαι του διευθυντού της Ραδιοφωνίας, αι οποίαι μάλιστα έμειναν αναπάντητοι».

Τρίτον κυβερνητικόν όργανον ο «Εθνικός Κήρυξ», εδημοσίευσε τα εξής εις την πρώτην του σελίδα και εις περίοπτον θέσιν:

«Κατά την χθεσινήν συνεδρίασιν της Βουλής και διαρκούσης της αγορεύσεως του εκπροσώπου της ΕΔΑ κ. Η. Ηλιού, όστις μεταξύ άλλων ανεφέρθη εις την επιστολήν του κ. Δημητρίου Πουρνάρα μετά την παραίτησίν του εκ της θέσεώς του εις την Ραδιοφωνίαν, παρεμβαίνων ο πρόεδρος της κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλής λέγει τα εξής: «κάμνετε χρήσιν ανευθύνων κειμένων ή καταγγελιών εις μίαν περίπτωσιν κ.λπ. κ.λπ...».

Το «Βήμα», αφού προσέθεσε το τι είπεν ο κ. Αλαμανής διά τας γενικάς ανησυχίας εκ των αποκαλύψεών μου, ανέγραψε την επί της παραιτήσεώς μου στιχομυθίαν του κ. Πρωθυπουργού με τον κ. Ηλιού ως εξής:

«Ο κ. Η. Ηλιού επέκρινε δριμύτατα την κυβερνητικήν πολιτικήν εις το Κυπριακόν, επειδή δε ανεφέρθη εις τας αποκαλύψεις Πουρνάρα ειπών ότι ούτε διάψευσις γίνεται, ούτε καταγγέλλεται ο κ. Πουρνάρας ως συκοφάντης, ενώ αι πράξεις αι αποκαλυπτόμεναι προσδιορίζουν –εάν αληθεύουν– πράξεις εσχάτης προδοσίας, ο πρόεδρος της Κυβερνήσεως κ. Καραμανλής παρετήρησε διακόπτων ότι ο ρήτωρ κάμνει χρήσιν ανευθύνων κειμένων ή καταγγελιών κ.λπ....».

Η «Ελευθερία» των Αθηνών παρέθεσε τα σχετικά σημεία των πρακτικών της συνεδριάσεως ως εξής:

«Ο κ. Αλαμανής υπεγράμμισεν ακολούθως τας κυβερνητικάς ευθύνας εκ του κακού χειρισμού του Κυπριακού κι εξέφρασε την βαθειάν ανησυχίαν του από τα αναφερόμενα εις την επιστολήν του παραιτηθέντος εκ του Ε.Ι.Ρ. δημοσιογράφου, του εντεταλμένου με την επί του Κυπριακού διαφώτισιν... Ο κ. Ηλιού επέκρινε την έλλειψιν μαχητικότητος και την διστακτικότητα η οποία χαρακτηρίζει τον κυβερνητικόν χειρισμόν του Κυπριακού, ανέφερε δε ότι δεν διαψεύδει η κυβέρνησις ως ανακριβείς τας γενομένας αποκαλύψεις και δεν καταγγέλλει ως επαίσχυντον συκοφάντην τον παραιτηθέντα εκ του Ε.Ι.Ρ. δημοσιογράφον, δι' όσα στοιχεία απεκάλυψε κατά της κυβερνήσεως, που συνιστούν την πράξιν της εσχάτης προδοσίας...».

Η «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης παρέθεσε την περικοπήν της αγορεύσεως του κ. Ηλιού ως εξής:

«Έτσι εφθάσαμεν –ετόνισεν ο αντιπρόσωπος της ΕΔΑ– εις το

να καταγέλλωνται δημοσία και επωνύμως παρά δημοσίου λειτουργού, διατελέσαντος Γ. Δ/ντού Προγραμμάτων της Ραδιοφωνίας, συγκεκριμέναι πράξεις και παραλείψεις μελών της κυβερνήσεως, αι οποίαι, εάν αληθεύουν, περιέχουν όλα τα στοιχεία που προσδιορίζουν την πράξιν της εσχάτης προδοσίας και ούτε διάψευσις γίνεται, ούτε καταγγέλλεται ως επαίσχυντος συκοφάντης, εκείνος ο οποίος θαρραλέως, επωνύμως και ενυπογράφως τα καταγγέλλει».

Η «Αυγή», τέλος, εδημοσίευσε την περικοπήν της αγορεύσεως του κ. Ηλιού υπό τον τίτλον «Η επιστολή Πουρνάρα» ως εξής: «Καλλιεργείται η απογοήτευσις με τον σκοπόν να επιδιωχθή ο συμβιβασμός εγκαταλειπομένης της αυτοδιαθέσεως. Και έτσι εφθάσαμεν εις το να καταγγέλλωνται –το εμνημόνευσεν ο αξιότιμος εκπρόσωπος του Δημοκρατικού Κόμματος– δημοσία και επωνύμως παρά του Γενικού Διευθυντού των Κυπριακών Προγραμμάτων της Ραδιοφωνίας συγκεκριμένα γεγονότα, συγκεκριμέναι πράξεις και παραλείψεις μελών της Κυβερνήσεως δι' επιστολών προς τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως, αι οποίαι, εάν αληθεύουν, περιέχουν όλα τα στοιχεία που προσδιορίζουν την πράξιν της εσχάτης προδοσίας. Και ούτε διάψευσις γίνεται, ούτε καταγγέλλεται ως επαίσχυντος συκοφάντης εκείνος ο οποίος θαρραλέως, επωνύμως και ενυπογράφως τα καταγγέλλει».

Η «Εστία» σχολιάζουσα την όλην συζήτησιν εις την συνεδρίασιν της Βουλής κατά την 21ην Ιανουαρίου έγραφε την επαύριον:

«Κατηγορών την Κυβέρνησιν ο κ. Σ. Βενιζέλος, δι' έλλειψιν μαχητικότητος, υπήρξεν εν τούτοις ο ίδιος, τόσον υποτονικός, κατά την χθεσινήν του αγόρευσιν, ώστε να απορή κανείς, διατί δεν άφηκε καλύτερον τον κ. Τοσίτσαν μονολογούντα. Αντιπαρήλθε, πράγματι, γεγονότα, σημαντικώτατα και θέτοντα υπό βαρυτάτην κατηγορίαν την Κυβέρνησιν της συνθηκολογήσεως, διά να ελέγξη απλώς την αρχιτεκτονικήν των αγορεύσεων του κ. Τοσίτσα εις τα Ηνωμένα Έθνη, αναφερόμενος εις όλα εκείνα τα πασίγνωστα πλέον «κατορθώματα» της Τοσιτσείου μωρίας και ουδέν προσθέτων πέραν αυτών.

»Ηδύνατο εν τούτοις ο κ. Σ. Βενιζέλος να αποδείξη, ότι η Κυβέρνησις της Ευνοιοκρατίας δεν έχει να κατηγορηθή καθόλου δι' έλλειψιν «μαχητικότητος», αλλ' αντιθέτως: Διότι ανέπτυξεν όλας

της τας δυνάμεις εις την μάχην του συμβιβασμού, αδιάφορον αν δεν είχε την τόλμην να την κερδίση, συμφώνως προς την εντολήν που είχε λάβει και προς όσα έλεγεν ο κ. Καραμανλής εις το Υπουργικόν Συμβούλιον του 1955, όταν εδήλου ότι διεφώνει προς την πολιτικήν Παπάγου, χωρίς όμως να παραιτήται! Είναι, απλώς, η αντίδρασις του Κυπριακού και του Ελληνικού λαού, η οποία εμποδίζει το «κλείσιμον» του θέματος και είναι η έλλειψις ακόμη, μιας καταλλήλου «φόρμουλας» –η οποία και υπετέθη κάποτε ότι ευρέθη και ετηλεγραφήθη μάλιστα εις Αθήνας υπερηφάνως από τον πρώτον υπουργόν των Εξωτερικών της Ευνοιοκρατίας– που συγκρατεί το μετά τόσης βεβαιότητος αναμενόμενον υπό του Αγγλικού Τύπου «ναι» της Ελληνικής Κυβερνήσεως.

»Αυτά μπορούσε να αποδείξη ο κ. Σ. Βενιζέλος. Αντί τούτου, όμως, εδέχθη ν' ακούση αδιαμαρτυρήτως τον κ. Τοσίτσαν ισχυριζόμενον ότι ακολουθεί την ιδικήν του διαλλακτικότητα του 1955 –προ της Τριμερούς Διασκέψεως του Λονδίνου– όπως θα ηδύνατο να είπη και ότι ηκολούθησε το παράδειγμα του Βασιλέως Κωνσταντίνου, απορρίψαντος την προσφοράν της Κύπρου, το 1915! Ενώ θα ημπορούσε να τον γελοιοποιήση, εντός δευτερολέπτων, ο αρχηγός της Αντιπολιτεύσεως, υπενθυμίζων ότι άλλαι ήσαν αι συνθήκαι προ της Τριμερούς και άλλαι μετ' αυτήν και, ιδίως, μετά τους Τουρκικούς κανιβαλισμούς της 6ης Σεπτεμβρίου, τους οποίους η κακοήθης και αντεθνική Ευνοιοκρατία εφρόντισεν επιμελώς να αποκρύψη από την διεθνή κοινήν γνώμην. Από της εποχής εκείνης, άλλωστε, συνετάχθη πλέον και ο κ. Βενιζέλος απολύτως προς την κοινήν γραμμήν της Αντιπολιτεύσεως, αξιούσης την αυτοδιάθεσιν εντός τακτού και ευλόγου χρόνου – την οποίαν και σήμερον ακόμη αρνείται, ως γνωστόν, η Ευνοιοκρατία!...

»Συμπέρασμα: Με όλας αυτάς τας παραλείψεις –ηθελημένας ή μη– του Αρχηγού της Αντιπολιτεύσεως, απέληξαν εις το μηδέν η χθεσινή συζήτησις. Και, όμως, από αυτήν ανέμενον οι δυστυχείς ψηφοφόροι του κόμματος των Φιλελευθέρων –εχθροί της Ευνοιοκρατίας, εχθροί των βάσεων, εχθροί του Εθνικού Ιδρύματος και των μεγαλοσταύρων, αλλ' υπέρμαχοι του Κυπριακού αγώνος– να πληροφορηθούν περί της πορείας των εθνικών ζητημάτων!...

»Από τας σοβαρωτέρας παραλείψεις του κ. Σ. Βενιζέλου κατά

την χθεσινήν του αγόρευσιν, είναι τα θέματα της ανταλλαγής των πληθυσμών και της θέσεως του Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως. Ουδέ λέξιν είπε περί αυτών ο κ. Σ. Βενιζέλος, μολονότι έχει λόγους να πιστεύη, ότι ο «Χριστιανικός Μηνύτωρ» της Βοστώνης δεν εδημοσίευσε σπερμολογίας και ότι υπάρχουν, σχετικώς, εις τους απορρήτους φακέλους του κ. Τοσίτσα πολλά και άκρως ενδιαφέροντα στοιχεία.

»Διατί, λοιπόν, αυτή η συγκατάβασις και η έναντι ενός τόσον φλέγοντος εθνικού προβλήματος αδιαφορία;... Και διατί, επίσης, δεν ηξίωσεν από τον κ. Τσάτσον μίαν σαφή και απερίφραστον απάντησιν επί των καταγγελιών του τέως ραδιοφωνικού συμβούλου της Κυβερνήσεως, διατί την από έτους και πλέον κακοήθη προσπάθειαν φιμώσεως της φωνής της Ελλάδος επί του εθνικού θέματος;...».

Την 5ην Φεβρουαρίου 1958 ο βουλευτής και πρώην υπουργός κ. Άγγελος Τσουκαλάς κατέθεσε σχετικώς εις την Βουλήν την εξής ερώτησιν προς τον υπουργόν της Δικαιοσύνης:

«Ερωτάται ο κ. υπουργός της Δικαιοσύνης, διατί ουδεμία εδόθη συνέχεια ουδέ ησκήθη ποινική δίωξις εναντίον του τέως ανωτέρου υπαλλήλου του υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως κ. Δημητρίου Πουρνάρα, κατόπιν των όσων εδημοσίευσεν ούτος εις τον ημερήσιον αθηναϊκόν τύπον εις βάρος του κ. υπουργού των Εξωτερικών και του κ. υπουργού της Προεδρίας Κυβερνήσεως. Συγκεκριμένως, την 17ην Ιανουαρίου 1958 ο εν λόγω, άρτι τότε παραιτηθείς της θέσεώς του, δημόσιος υπάλληλος, έδωκε προς δημοσίευσιν επιστολήν –εις το σώμα της οποίας περιέλαβεν ολόκληρον το κείμενον άλλης προγενεστέρας τοιαύτης του ιδίου προς τον κ. πρόεδρον της κυβερνήσεως– εξηγών τους λόγους της παραιτήσεώς του. Ως εκ του δημοσιεύματος εκείνου σαφώς και ανενδοιάστως προέκυπτεν, ο επιστολογράφος απέδιδεν ευθέως εις βάρος των καταγγελλομένων κ.κ. υπουργών την μομφήν, ότι ενσυνειδήτως και ηθελημένως επεδίωξαν την εγκατάλειψιν του Πανελληνίου αιτήματος της αυτοδιαθέσεως του κυπριακού λαού, ότι απεδύθησαν επιμόνως και εσκεμμένως εις μυστικάς διαπραγματεύσεις κατατεινούσας εις τον τερματισμόν του Αγώνος της Ελευθερίας και εν γένει –άγνωστον εκ τίνων κινούμενοι ελατηρίων– εχειρίσθησαν εν γνώσει το κυπριακόν ζήτημα κατά τρόπον αυτόχρημα αντεθνικόν, αν μη και κατά τρόπον

δυνάμενον να προσδιορισθή και δι' έτι βαρυτέρου χαρακτηρισμού. Τα περιστατικά όμως ταύτα, τα οποία εκτίθενται λεπτομερώς εις το ως άνω δημοσίευμα, εφ' όσον τυγχάνουσιν αναληθή, παρεκτός των αδικημάτων της εξυβρίσεως και συκοφαντικής δημοσιεύσεως, δυναμένων, ως γνωστόν, να διωχθώσι μόνον κατόπιν εγκλήσεως των προσβληθέντων υπουργών, συνιστώσι παραλλήλως και τα αδικήματα: α) Της διαδόσεως ψευδών ειδήσεων επιτηδείων να φέρουν ανησυχίαν εις τους πολίτας (άρθρον 191 Π.Κ.) και β) Της περιϋβρίσεως Δημοσίας Αρχής (άρθρον 181 Π.Κ.), αμφοτέρων, ως γνωστόν, διωκομένων αυτεπαγγέλτως υπό του αρμοδίου Εισαγγελέως. Ανεξαρτήτως του ότι ουχί άπαξ κατά το πρόσφατον και απώτερον παρελθόν εσημειώθησαν επανειλημμένα παραδείγματα αναλόγων διώξεων διά τα αυτά ή παρεμφερή αδικήματα επί των περιπτώσεων καταφανέστατα κατά πολύ ελαφροτέρων της παρούσης, υπομιμνήσκομεν προς τον κ. υπουργόν της Δικαιοσύνης το άρθρον 30 του Κ.Π.Δ., συμφώνως προς το οποίον ούτος δικαιούται να παραγγείλη την ποινικήν δίωξιν πάσης αξιοποίνου πράξεως. Ευνόητον, άλλα, ότι, τόσον η αναμφισβήτητος ανησυχία, την οποίαν προεκάλεσεν εις τους πολίτας η διάδοσις της ανωτέρω ειδήσεως, όσον, ιδίως και η περιΰβρισις Αρχής εν τω προσώπω υπουργών – συναδέλφων του κ. υπουργού της Δικαιοσύνης εν τη κυβερνήσει, καθιστά πλέον ή επιβεβλημένη εν προκειμένω την άσκησιν της υπό του ως άνω άρθρου 30 του Κ.Π.Δ. παρεχομένης αυτώ εξουσίας. Είναι δε τοσούτω μάλλον αναγκαία η επί του ζωτικού τούτου θέματος παρέμβασις της δικαιοσύνης, αν ληφθή ιδίως υπ' όψιν η δυνατότης εκμεταλλεύσεως της επί εβδομάδας ήδη παρατεινομένης σιγής, δυναμένης, ίσως, να ερμηνευθή –κακοβούλως, έστω– ως οφειλομένης εις το ότι εκ των ανωτέρω αδικημάτων ελλείπει το υπό του νόμου απαιτούμενον στοιχείον της «αναληθείας».

Με διαταγή του Προέδρου της Κυβερνήσεως, οι δύο κατηγορηθέντες υπουργοί του εσιώπησαν επί των συγκεκριμένων καταγγελιών μου. Ούτε καν μου υπέβαλον μήνυσιν επί δυσφημήσει και συκοφαντία, όπως προεκλήθησαν σαφώς να κάμουν από ποικίλας πλευράς: 1) Από την εφημερίδα «Εστίαν». 2) Από το «Βήμα» (επιστολή του δικηγόρου, βουλευτού και πρώην υπουργού κ. Αγγέλου Τσουκαλά προς τον κ. Εισαγγελέα Αθηνών). 3) Από την «Αυγήν».

4) Από τον βουλευτήν και πρώην υπουργόν κ. Στ. Αλαμανήν εις την Βουλήν. 5) Από τον βουλευτήν κ. Άγγ. Τσουκαλάν δι' ειδικής ερωτήσεώς του προς τον υπουργόν Δικαιοσύνης. 6) Από τον κ. Ηλιού. Ο κ. Καραμανλής εξέσχισε την απάντησιν που ετοίμασαν οι δύο υπουργοί του. Προφανώς την εθεώρησε γελοίαν. Αναξίαν να γίνη πιστευτή από οιονδήποτε. Επικίνδυνον. Και προ παντός δυναμένην να προκαλέση την συντριπτικήν ανταπάντησίν μου.

Τα αποδεικτικά στοιχεία της ενοχής των δύο υπουργών ευρίσκονται εις χείρας μου. Άλλα φωτοτυπημένα. Άλλα πρωτότυπα. Όλα αδιάψευστα. Εξοντωτικά. Δεν τα φέρω όλα εις την δημοσιότητα επί του παρόντος. Είναι φοβερά. Αλλά ο κ. Καραμανλής κατά την συνεδρίασιν της Βουλής της 21ης Ιανουαρίου επιθυμών να μειώση τας συνεπείας της παραιτήσεώς μου και την βαθυτάτην απήχησιν που είχαν αι καταγγελίαι μου, αντί να υποχρεώση τους δύο υπουργούς του να με μηνύσουν και προκαλέσουν την καταδίκην μου εάν δεν ημπορούσα να αποδείξω ότι είναι απολύτως ακριβείς αι αποκαλύψεις μου, επέβαλε σιγήν εις τους δύο συνεργάτας του. Εφοβήθη την... συνέχειαν. Και δικαίως άλλωστε, διότι γνωρίζει καλώς ποίας αποδείξεις κατέχω ως προς τους πραγματικούς σκοπούς της Κυπριακής πολιτικής των δύο υπουργών. Ο κ. Τσάτσος όμως παρέσυρε τον κ. Πρωθυπουργόν να προβή ενώπιον της Βουλής εις μίαν αόριστον αλλά ασύνετον δήλωσιν περί δήθεν ανευθύνων κειμένων και καταγγελιών, η οποία επιβάλλει ήδη να απαντήσω, αποδεικνύων ότι αι καταγγελίαι μου όχι μόνον δεν είναι καθόλου ανεύθυνοι, αλλά περιέχουν την πλέον υπεύθυνον απόδειξιν των εναντίον της υπουργικής δυάδος κατηγοριών μου. Είναι επίσημα κείμενα. Συγκεκριμένα γεγονότα και πράξεις των δύο υπουργών. Αρχίζουν – όπως θα τα φέρω εις φως– από την προτεραίαν της οριστικής μου παραιτήσεως, από την 13ην Ιανουαρίου 1958. Από τα τελευταία δηλαδή κατά χρονολογικήν σειράν. Και τελειώνουν εις τας ημέρας που έγιναν υπουργοί οι κ.κ. Τσάτσος και Αβέρωφ, την άνοιξιν του 1956. Ή –αν προτιμά ο κ. Καραμανλής– εις την 6ην Οκτωβρίου 1955, όταν εσχημάτισε την πρώτην του κυβέρνησιν με τον κ. Σπ. Θεοτόκην υπουργόν επί των Εξωτερικών!...

Τα επίσημα κείμενα τα οποία θα παραθέσω προς απόδειξιν των καταγγελιών μου θα δημοσιευθούν κατά τρόπον πρωθύστε-

ρον κάπως, αντίθετον προς τους συνήθεις κανόνες της ιστορικής αφηγήσεως. Αλλά τούτο ήτο απαραίτητον, επιβεβλημένον, διά να αποδειχθή ανάγλυφον το μέγεθος της σκοπίμου παραπλανήσεως η οποία επιχειρείται συστηματικώς από 28 μηνών εις βάρος του Κυπριακού λαού και ολοκλήρου του Ελληνικού έθνους, ιδίως από τον Ιούλιον του 1956. Αρχίζομεν από την διάπραξιν του εθνικού εγκλήματος της συνθηκολογήσεως εις τους ξένους ιμπεριαλιστάς διά να προχωρήσωμεν προς τα οπίσω ανατρέχοντες ημέραν με την ημέραν εις την προϊστορίαν της πράξεως. Παρακολουθούμεν τους δύο δράστας υπουργούς επί ενάμισυ έτος βήμα προς βήμα. Με τα επίσημα κείμενα ανά χείρας αναπαριστώμεν ό,τι εσκέφθησαν και ό,τι επεχείρησαν να κάμουν και τι επέτυχαν να φέρουν εις πέρας. Φέρομεν εις φως μόνον όσα είναι δυνατόν, μόνον όσα νομίζομεν ότι επιτρέπεται σήμερον να περιέλθουν εις την δημοσιότητα. Όχι όλα τα αποδεδειγμένα στοιχεία που έχομεν εις την διάθεσίν μας. Αυτό θα γίνει βραδύτερον. Πολύ γρήγορα ίσως. Όταν παραστή ανάγκη. Προς το συμφέρον του έθνους πάντοτε.

Ο αγώνας του συνεχίζεται

Αλλά ο Πουρνάρας δεν ήταν δυνατόν να αφήσει την πέννα του μπροστά στους εκβιασμούς και τις απειλές μηνύσεων. Άρχισε να βγάζει ένα εβδομαδιαίο 16σέλιδο έντυπο με τίτλο «Ελεύθερος» και υπότιτλο «εφημερίς πολιτική, οικονομική, λογοτεχνική». Κυριαρχεί σ' αυτά τα έντυπα το Κυπριακό με συχνά δοσμένο το σύνθημα «Οι πράκτορες της Ιντέλιτζενς Σέρβις έχουν αποθρασυνθεί. Μη διστάζετε να τους στιγματίζετε, να τους καταγγέλλετε. Είναι εχθροί. Είναι μίσθαρνα όργανα ξένης Δυνάμεως».

Αναζητώντας πληροφορίες για εκείνη την εποχή, ξεφύλλισα πολλές εφημερίδες πολλών αποχρώσεων. Σε καμία δεν βρήκα αυτήν τη δυναμική των αποκαλύψεων, αυτό το θάρρος καταγγελιών με σοβαρά επιχειρήματα. Ο Πουρνάρας, έκαμε το καθήκον του υπερασπιζόμενος την ελληνικότατη Κύπρο. Οι κυβερνήτες, στις ξένες δυνάμεις υπακούοντας, την επρόδωσαν. Αυτοί οι έμποροι της εθνικοφροσύνης άφησαν τα πράγματα να εξελιχθούν για να φτάσουμε σήμερα στο να υπάρχουν τουρκικά στρατεύματα Κατοχής στη Νησί.

Κατηγορούνται όσοι υπέγραψαν την άτιμη συμφωνία των εγγυητριών δυνάμεων Αγγλίας, Ελλάδος, Τουρκίας, δίνοντας την πρωτοβουλία κινήσεων και αποφάσεων στους δύο θανάσιμους εχθρούς της χώρας μας και της Κύπρου.

Αυτά η πρωτότυπη εφημερίδα, γραμμένη αποκλειστικά για την προβολή των εθνικών θεμάτων βγήκε ως το τέλος Δεκέμβρη του 1959 με το 57ο φύλλο.

Αυτοί οι «Ελεύθεροι» αποτελούν τους δύο τόμους του «Κατηγορώ». Με αυτά ο λαός συνειδητοποίησε την προδοσία και κατέληξε στο συμπέρασμα πως η Ελλάδα μας κυβερνιέται μέσω πρακτόρων των ξένων δυνάμεων. Κανένας ως τότε δε μίλησε για εθνοπροδοσία γιατί ήταν απασχολημένοι να κατηγορούν και να κυνηγάνε τους πατριώτες που δημιούργησαν την τιμημένη Εθνική Αντίσταση. Ο Πουρνάρας έβγαλε από πάνω τους τον μανδύα της επαγγελματικής εθνικοφροσύνης και τους παρέδωσε στην Ιστορία γυμνούς και γονυπετείς ζητώντας μόνο στήριξη των ξένων Κυβερνήσεων για να μπορούν να κλέβουν και να προδίδουν ανενόχλητοι.

Η ραδιοφωνική θητεία του Δ. Πουρνάρα εν συντομία

Μετά την αποχώρηση του Δημήτρη Πουρνάρα η φωνή της Αλήθειας για το Κυπριακό σώπασε και αντικαταστάθηκε με τη φωνή του Ψεύδους και της εθνοπροδοσίας. Ο ρόλος τους αποκαλύφθηκε και οι καταδίκες τους άρχισαν να γίνονται όλο και πιο πυκνές.

Υπάρχει η παρακάτω ανταπόκριση στην αθηναϊκή εφημερίδα «Καθημερινή» (2 Απρίλη 1955) που φανερώνει την αλήθεια για τους εθνοπροδότες. «ΤΟ ΑΚΕΛ ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΕΙ: Λονδίνον 1 – Το Κομμουνιστικόν Κόμμα της Κύπρου ΑΚΕΛ εις αποψινήν ανακοίνωσιν καταδικάζει τας δυναμιτιστικάς επιθέσεις. {...} και ζητεί από τους Έλληνας της Κύπρου {...} να μην ακούουν ΤΑΣ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΑΣ ΕΚΠΟΜΠΑΣ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΣΤΑΘΜΟΥ ΑΘΗΝΩΝ».

Μπροστά σ' αυτές τις αντεθνικές εκπομπές-σχολιασμούς του Ρ.Σ. Αθηνών και την αναστάτωση που προκαλούσαν στην Κύπρο, η Κυβέρνηση Παπάγου την ανάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενη, παρακάλεσε τον Πουρνάρα να αναλάβει εκείνος τους σχολιασμούς επί του Κυπριακού. Νόμιζαν πως να του προσφέρουν μια διευθυντική θέση θα

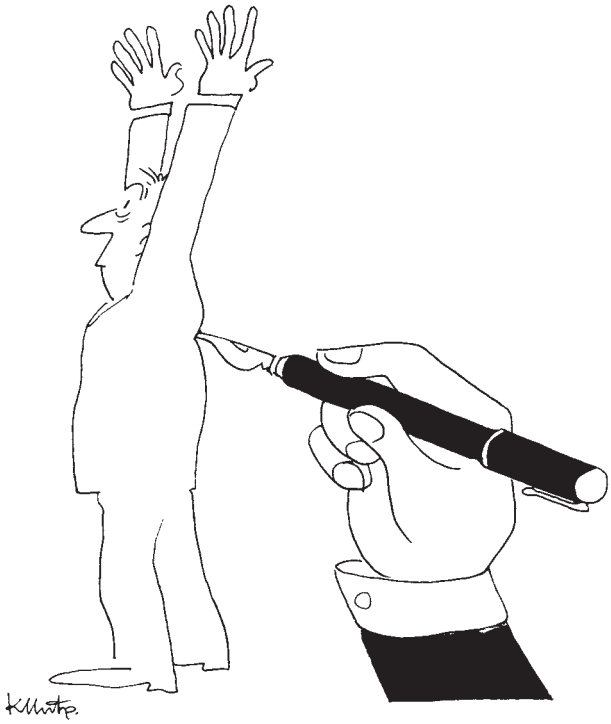

μπορούσαν να προωθήσουν «...αντικειμενικά» τις επίσημες απόψεις τους. Κούνια που τους κούναγε. Ο Δημήτρης Πουρνάρας από την πρώτη μέρα των εκπομπών του έβανε τα πράγματα στο σωστό τους δρόμο, καταγγέλλοντας ευθέως τους Άγγλους για όσα κακά γίνονταν στην Κύπρο και για όσα προετοίμαζαν να ακολουθήσουν.

Η Αγγλική Κυβέρνηση έπεσε από τα σύννεφα. Το προτεκτοράτο τους η Ελλάδα άρχισε να μπάζει νερά. Και άρχισαν οι πιέσεις διά της διπλωματικής οδού στην αρχή. Για να ακολουθήσουν αργότερα άλλες δριμύτερες.

Δεν πέρασαν ούτε 15 μέρες από την πρώτη εκπομπή-σχολιασμό του Πουρνάρα και ο άγγλος πρέσβης σερ Τσαρλς Πηκ άρχισε να πηγαινοέρχεται στο Υπουργείο Εξωτερικών, διαμαρτυρόμενος.

Ο Πουρνάρας, ήταν αδύνατο να συμμορφωθεί... προς τας υποδείξεις. Άντεξε όσο άντεξε, με τη φωνή του φώναξε για κάμποσο καιρό η Ελλάδα, ο κόσμος κατάλαβε και προσδιόρισε τους εθνοπροδότες. Ο ελεύθερος σχολιαστής άναψε τη φωτιά και παραιτήθηκε. Ήταν δύσκολο ύστερα να τη σβήσουν, δηλαδή να σβήσουν την αλήθεια. Και τα πράγματα πήρανε το δρόμο προς το τούνελ του αδιεξόδου...

Μπογιάτι 1952. Από τα εγκαίνια του ραδιοπομπού Ε.Ι.Ρ.

5.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ»: ΜΙΑ ΕΘΝΙΚΟΛΑΪΚΗ ΕΠΑΛΞΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Όταν απαγορεύτηκε η κυκλοφορία του «Ανεξάρτητου» από τη δικτατορία του Μεταξά οι αδελφοί Ανδρέας και Δημήτρης Πουρνάρας πήραν ο καθένας το δρόμο του. Ο Ανδρέας με την ίδρυση του εκδοτικού οίκου «Πάπυρος», με την έκδοση του μνημειώδους έργου «Τα Άπαντα των Αρχαίων Συγγραφέων» και ο Δημήτρης να συνεχίσει τη δημοσιογραφία διευθύνοντας πολλές αθηναϊκές εφημερίδες κατά καιρούς.

Πάντα επιδείκνυε μαχητικότητα, θάρρος, αποκαλύψεις ατασθαλιών και συμμετοχή με ουσιώδη και καταγγελτική αρθρογραφία γύρω από τα εθνικά θέματα, που κάθε φορά ανέκυπταν στο δημόσιο βίο.

Αλλά για όλα αυτά και για την όσο γίνεται πληρέστερη ενημέρωση, για την πορεία και τους αγώνες του «Ελεύθερου» θα τα δούμε παρακάτω. Εδώ με δυο λέξεις μόνο θα χαρακτηρίσω τον Δημήτρη Πουρνάρα, διαβάζοντας τα φύλλα του Ελεύθερου, ο εκδότης του ήταν ένας επαναστάτης χωρίς επανάσταση. Όπλο η σκληρή, επιθετική και αποκαλυπτική, δημοσιογραφική πέννα του.

Θαρραλέος εκφραστής της επικαιρότητας

Ο Πουρνάρας στα χρόνια της Κατοχής έγραψε πολλά βιβλία που μεταπελευθερωτικά τα κυκλοφόρησε, αλλά και άρθρα τα οποία θα τα δημοσίευε, όπως το έκανε όταν θα ελευθερωνότανε η χώρα και θα συνέχιζε τους δημοσιογραφικούς αγώνες... Αλλά δεν άντεξε. Το Γενάρη του 1944 κυκλοφόρησε τον «Ελεύθερο», μυστικά, αλλά σε ευρεία κλίμακα. Και ο τίτλος είναι χαρακτηριστικός. Αλλά αυτός ο τίτλος έμεινε και χαρακτηριστικός και μετά, γιατί η κατάσταση με την Απε-

λευθέρωση λίγο απείχε από την τυραννία. Με τους παρακρατικούς, τους οργανωτές της Αστυνομίας (βλ. Γουϊκαμ κ.λπ.) τις φυλακές, τις εξορίες, τα θανατοδικεία.

Οι παρεμβάσεις του Δημήτρη Πουρνάρα ήταν καίριες και πολλές φορές ξεπερνούσαν τα όρια του ποινικού νόμου. Θαρραλέος, όπως πάντα, δήλωσε πως προτιμά τη φυλακή από κλειστό στόμα. Δεν μπορούσε να ανεχτεί τους εξευτελισμούς που «υφίστατο η πατρίδα μας», τις ταπεινώσεις, τη φαυλοκρατία, τις ανακτορικές παρεμβάσεις. Ο «Ελεύθερος» ήταν η μόνη εφημερίδα που αρνούνταν τις κρατικές επιχορηγήσεις και η μόνη με επικαιρική αρθρογραφία, η οποία όμως αρθρογραφία, στηριζόταν πάντα σε ιστορικά γεγονότα, τα οποία κανένας δεν μπορούσε να διαψεύσει.

Η υποδειγματική γραφή των άρθρων του

Καταχωρούμε εδώ μια σειρά κύριων άρθρων του Δημήτρη Πουρνάρα για να πάρει ο αναγνώστης μια ιδέα από τον σαφή, μαχητικό και τεκμηριωμένο λόγο του. Επιλέξαμε άρθρα δημοσιευμένα περίπου την ίδια χρονική περίοδο, για να διαπιστωθεί πως κάθε φορά τα κείμενά του έχουν το δικό τους παλμό και την ξεχωριστή εκφραστική γραφή, χωρίς σε κανένα να επαναλαμβάνεται. Δηλαδή απέφευγε κάτι που συνηθίζεται από πολλούς. Να λένε τα ίδια και τα ίδια για διαφορετικά θέματα.

«Κάϊν... Κάϊν...» (15 Απριλίου 1962)

Ένα άρθρο του, που αποκαλύπτει πως η Αστυνομία εκτελούσε «διαταγές από άνωθεν» για αιματοκύλισμα διαδηλωτών την εποχή που το Κυπριακό ήταν στο φόρτε του. Οι Άγγλοι κρεμούσαν Κύπριους αγωνιστές, και ο φοβερός άγγλος εγκληματίας με τρομοκρατία προσπαθούσε να «συνετίσει» τους κατοίκους της Μεγαλονήσου. Οι διαδηλωτές χτυπήθηκαν άγρια, να δείξει η Κυβέρνηση την υπακοή της στους Άγγλους. Αιματοκύλισαν την Αθήνα παίρνοντας θέση ενάντια σε ένα εθνικό ζήτημα.

Αυτοί που μιλούσαν συνεχώς περί εθνικής αξιοπρέπειας καταρράκωσαν το ελληνικό γόητρο. Αλλά είναι συγκλονιστικό. Ο Πουρνάρας ήταν μαζί με τον Υπουργό Προεδρίας Κ. Τσάτσο και διαπίστωσε πως ο Υπουργός ήξερε πως θα γίνει το αιματοκύλισμα πριν αυτό συντελεστεί.

ΑΘΗΝΑΙ, 28 Μαΐου 1945

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΟΡΓΑΝΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

ΕΤΟΣ Α'—ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 1 | ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Φ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ | ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ | ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ. 30

ΝΑ ΠΑΡΑΙΤΗΘΗ Ο ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ

Αἱ πανκοσμιοκαὶ ἀθλιότητες ποὺ συνοδεύουν τὴν ἀπομάκυνσιν τῆς ἐκβιασθείσης βλακτόρας καὶ τὴν μετατροπὴ τοῦ «ὑπερκοσμικοῦ ὁπουρχείου Βουλγαρίας, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀποτελοῦν ἕνα καὶ «ἐξαιρετικὸν» παράγωγον. Καὶ ἀς σηκώσ μᾶς τοὺς δεύτερους δὲν εἶναι κέρδος ἡ σιγὴ κὶ λεχθοῦν ὁρισμένα πράγματα, νὰ τονισθοῦν μερικὰ ἀλήθειες κὶ γίλοιος σὰν δίλοιμα κὶ εἶναι κάποτε φίλοι τοῦ λαοῦ μας καὶ ὄχι ἐχθροί του.

Ἐπιτέλους ἕμοις οἱ ἑλληνικοὶ παράγοντες κὶ μ' κάποιὰ ἔμφαση τὴν ὑποχρέωσὴ τὰ ἀναλαμβάνομ. Ἐὰν γεγονὸς ἔκ τὰ συγκοπτόμενα τὰν ἐκπλοφόμενων γύρω ἀπὸ τὰ ἀγκαμεμνόνεις «Βάτοις» κὶ «Ἑλληνικὴν Ἀβασιλεία» ρόλοι ἀπὸ θρασυμαζὴ ὑπόθεσ δὲν θὰ μὰς εἶναι σχολίμ. Ἤξιοιν τὴ γνώμας τοῦ λαοῦ κὶ ἀνοιχτὸν νὰ τὰ ὑποστηρίζοιν ὅσοιοι κὶ ὅπ' ὅ,τι ἀξίοιν (θέσεις, ἐλεύθεροιν πολίτες, κὶ ἡ εὐθύνιν τοὺς εἶναι παρακοιμένεις.

Δὲν συμβαίνει ἕμοις τὸ ἴδιο μὲ τὰν ἐφάρμογ ὀλίγ ἀπὸ κὶ κοιθέμενοις ἀντιβασιλέως. Ἐὰν τὸ θέλοιν ὁ λαὸς ὁ Ἀρεοιπάγιος «Ἀλῆθειὰ ἐν Τοῖς Ἀνθρώποις» τὰν ὑπ' ἀφεθέμας τὰν θρόνοιν τοῦ σουλτανίφ τῆς χώρας τὰν κατὰ τὴς κατοχῆς δὲν κυριαρχοῦσιν ἀλλὰ τὰν ἐξόριστοιν κὶ πολλὲς ἀπομακρύσεις δίκτυ. «ὑπνοιν». Τὴ ζήτ-ται κὶ τὸ ἐπὶ ἕμοις μὰ ἐξ ἀφορμὴς τὰ ἀπὸ τὰ ἔτοιν τὰ τέρου Κάβαλλοιν ἀπὸ τὰν 1941 ἕως τὰ 1944 ἕως τὰ τέλ τὰ ἐξόντος ἡ Ἑθνοσυνέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἄτοιν ἀρμόζοιμ ἡ τύποις καὶ γίνοιν κὶ ἀλλοιγέδ.

Ἤτοιν λάθοις τρεχτὰ καὶ ἀστοχήματ τὰ κὶ κατὰ τὰ γιοιν κὶ τὰ πολιτικὰ μὲς τὰν παρακάμ Δεκέμβριον ἀτοιν «Ἀκριπεδοκοιν» τὰς ἐπαναστατικὰς ἀκμὲς τὰ τὰν γίνιν ἀντιβασιλέως κὶ μὰ τὰν τὰν κρίσιμ γιὰ τὰν τόπ-ον στιγμὴ. Ἤτοιν λάθοις ποὺ δὲν ἔγιν ἕνα πολιτικὸ ἢ στρατιωτικὸ πρόγραμμ κὶ κάλοιοιν μὰ τὰν τρεχτὰ ἀντιβασιλεὶς ἀπὸ ἕνον ἀντιπρόσωπον κὶὰν παρατέξοιοιν. Ἄλλὰ τὸ λάθος ἔγιν. Ὁ Ἀκριπεδοκοιν τὰς ἐπιλογὴ γιὰ κοιθέμενὰ κατοχῆς εἶχε τὴ χάρ ἑξωτικὸ πλεκτοῦ καὶ ἀπὸ ἀπόψ ἀντιπροσωπευτικὸν ἀπὸ κὶ τὰν κοιθέμενὰ.

Ἀκριπεδοκὸ κὶ ἀπόδειξ τὰς βάζοιν ἀπόφασιν τὰν ἀντιβασιλεὶς κὶ τὰ πρόξεις ποὺ βλέπ-ον τὰ πρόξιοιν **1941 - 1944 ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΑ** τὰ κὶ τὰν ἀνάγκ τὰ κὶ κοιθέμενοιν τὰ τὰν ἀντιβασιλέως. Ὁ Ἀκριπεδοκοιν τὰς ἐπιλογὴ γιὰ κοιθέμενὰ κατοχῆς ἀπέβλεψ πὰς δὲν ἀντιπροσώπευ τὰ τὰ κὶ τὰ ἀλλὰ πλεκτόμας. Ἀπὸ τὰ παρελθόν πὰς καὶ ἀπὸ τὰν ἀπόψ τὰ τὰν κρατεῖ μὰ κὰ τὰ ἀνάγκ ἀνάγκ τὰ κὶ ἀκριπεδοκοιν τὰ τὰν ἀνάγκ τὰ κὶ τὰ ἀνάγκ τὰ κὶ τὰ ἀνάγκ τὰ κὶ τὰ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Ἀθῆναι-Δευτέρα 4 Ἰουνίου 1945

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΟΡΓΑΝΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

ΕΤΟΣ Α'—ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 2 | ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Φ. ΠΑΠΔΑΚΗΣ | ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ | ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ. 30

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ἀπό τήν ἐστορία ὅλων τῶν λαῶν ἀλλά καί ἀπό τήν ἰδική μας τήν πρόσφατη ἔνα πράγμα ξεξώρισε : ὅτι ἡ μεγαλύτερη συφορά γιά μιά χώρα εἶναι νά χάσῃ τούς δημοκρατικούς της θεσμούς.

Αὐτό εἶναι ἔνα θανάσιμο, ἔνα πάρκο δίδυγμα ἀπό ἕλες τίς περιφέτειες τῶν διαφόρων λαῶν, πού πάντων τά τελευταῖα χρόνια, ἀπό τά παγκόσμιο πόλεμο (1914—18) ἕως σή μερα.

Τό δίδαγμα αὐτό σέζεται κάθε φορά.

Μέτωμε γ' αὐτό δύο ἐχῶμε τοῦ αἷμα τῶν περισσότερο Δελιμέρου καί ἀπό τίς δυό συνταρράξεις πλευρές ;

Αἷμα ἐχύθηκε τό Δεκέμβριο. Πολλοί ἐπαναλήφαμε γιά ἕνα ἐ δυνατό. Πόρισαλλοι ἐπέφερον καί ἀπό τίς δυό πλευρές. Ποιός ἔνιξ ἐ αὐτός ;

Ἄν τήν 4 Αὐγούστου 1936 ὁ δυνατλίας δέν κατορθωνόταν νά σύνταγμα καί δέν ἐκρούδλε τόν ἄρκα τοῦ, δν ἐγκαμμίζαμε νά σε δίωμετε τή λαική θέλησης καί νά ζοῦμε ἔνεγκα στόν ἀμαλέα λιτική ζωή, ὁ ἐφάλτης σπαρτγτής δέν θά εἶχε γίνει. Τό αἷμα δέν θά εἶχε χυθῆ καί ἡ χώρα θά ἔνιωθε τό ἀπόφαρτο κατό σπαστ.

Ὅλα τά ἐνέμερα δίμματα θά ἐλέοντα ἀπό τό λαό καί τούς νόμιμους ἀντιπροσώπους του. Δέν θά ἔχαν ξύλωλο σπάν καθ' νά γεγονότῆς πρόγεμμα — πρόγεμμα κάφρωνα, νά γίνεται ἀνεύλυπος ἀπωγμός καί νά σιμπεκνοῦῃ τήν τάνα.

Δ Δ Δ

Πρέπει λοιπόν νά τό μάθομε καί νά μή τό λησμονήσομε ποτέ. Κάθε συφορά, κάθε καταστροφή, τίς χώρας ἀφείλεται στόν κατνόμενο τῶν ἐλεύθερων πολίτικῶν θεσμῶν.

Κάθε στιγμή ἀνεβάσεις στή λαική θέλησης ἀντιστοιβάζεται μέ μιά συφορά καί προκαταρχίζει τόν αἰμοσταφό σπαρτγτό καί τόν ἐξωλέθ θύελλα. Ἡ ἀνατροπή τῆς δημοκρατικῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος ἀδηγεῖ στή λαική ἐξέγερση καί στήν ἀνοπάτασταση.

Ἐπομένως ἡ αἰτία τῆς τελευταίας δράμα δρίσκεται κάπου βαθύτερα ἀπό ἐκεί ποῦ τήν τοποθετεῖ ἡ πρόχειρη φιλολογία τῶν μεγάλων κυβερνήσεων.

Ἀναστρέχει στήν ἐπαίσχυντη ἔκεινη ἐμέρα κατά τήν ὁποία ἡ λαική πορεία ἀπό τίς ἐνεργοφόρες τοῦ, ἐξαντάσεις τοῦ λαοῦ, διέλυσε δάνασα καί πανούργα τήν ἐθνική ἀντιπροσωπεία καί παρέδωκε τίς εξωστίες στόν μισητήρα καί πλέον ἀνεπιπόθ Ἑλληνα πολίτη τῆς ἐποχῆς τῆς μεταξικῆς φιμώσεως τῆς ἐν δυστρόπῃ τῆς δημόσιας θεμοφόρ καί τῆς ἀπόλυτης ἀφαίρεσης τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς χώρας.

Ἀπό τήν ἔκεινη τήν ἐμέρα ἄρχισε ἡ ἀρρή τοῦ λαοῦ καί ἡ ἐξαντάσεις καί τό αἷμα θά τρέξῃ. Ἀυτοκαμένα φόνοι γιά ὅτι τό αἷμα αὐτό σκόμεν στό ἐπιπέδ, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά σκόμε μέ τόν ἀγώνα ἐγθρούς τοῦ.

Ἀλλά δέν ἐχῶμε μόνοι. Ὁ πρόσφορος ἐρεύλιος σπαρτγτός δίδαξε τίς σπαρτγτοφόρες τάξεις τῆς ἀνθρωπότητας νά σεβόμεθα τή λαική θέλησης. Διδάσκει τήν ἀξία τῆς δημοκρατίας καί τίς πολιτικές ἐλευθερίες.

Δ Δ Δ

Ἐάν τό ἀπέγγυμα τοῦ πολεμοφόβου σί ἀρκετοφοβ ὑπνωμ γνοῦ, λειτουργήσουν οἱ δημοκρατικοί θεσμοί, τό αἷμα δέν θά ἐ χύνετο. Ἡ κατοστρφαν θα εἶχε ἀποφευχθῆ. Θά ἀντιμετωπίζετο μιά ἀνεξάρτητη ἐκπροσώπευσι τοῦ λαοῦ. Ἡ λαική ἀντιπροσωπεία θά ἄκουε τή μία πλευρά. Θά ἄκουε τήν ἄλλη μία θά ἀποφασίζε. Καί ἡ ἀνάμεσή της θά ἔπαιν νόμος ἀφοῦ λοιπόν, ἄν θά ἐχρειάζετο νά ἀπόφασιν Ἕλληνες ἐναντίον Ἑλλήνων, αὐτό ἐ ο Σκόμπτο νά κινήσῃ τό πόνος μέ τούς ἀνθρώπους ἀνάδοτοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνάδοτοι τοῦ. Δέν θά ἔπρεπε τό αἷμα καί τό κακό θά ἀπαρχίστετο.

Ἀλλά χρειάζεσθαι τό αἰμοτοφό γεγονόνα γιά νά δίδάξουν ἔνα ἀξιόλογο ἐπιστημονικό ἔργο τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνάμεσή τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐλευθερία τῆς ἐρεύνας καί τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεύνας. Ἀλλά ἐρεύνα δέ ἐπιτρέπεται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀπολυταρχία καί ἀνελευθερία.

Ἀλλά χρειάζεσθαι τό αἷμα τῶν ἀνθρώπων γιά νά ἀποδείξουν ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι ἀναγκαία γιά τήν ἀνθρωπότητα. Τό ἀγγλικό ἔθνος ἔπρεπε νά ἐπιβεβαιωθῆ ἀπό τήν ἀπόλυτη κυβέρνηση τῆς Βαβυλῶνος ἀπό τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλά τό ἀγγλικό ἔθνος ἔπρεπε νά ἐπιβεβαιωθῆ ἀπό τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλά τό ἀγγλικό ἔθνος ἔπρεπε νά ἐπιβεβαιωθῆ ἀπό τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλά τό ἀγγλικό ἔθνος ἔπρεπε νά ἐπιβεβαιωθῆ ἀπό τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλά χρειάζεσθαι τό αἰμοτοφό γεγονόνα γιά νά δίδάξουν ἔνα ἀξιόλογο ἐπιστημονικό ἔργο τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνάμεσή τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐλευθερία τῆς ἐρεύνας καί τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεύνας. Ἀλλά ἐρεύνα δέ ἐπιτρέπεται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀπολυταρχία καί ἀνελευθερία

Ήταν βέβαιος ότι η Κυβέρνηση είχε δώσει ρητές εντολές να χτυπηθεί η διαδήλωση των φοιτητών, να υπάρξει αίμα για να καταλάβουν οι Άγγλοι πως δεν ενδιαφέρεται η Ελλάδα για την τύχη της Κύπρου. Αυτά τα φοβερά και απίστευτα καταγγέλλει ο Πουρνάρας σε άρθρο του με τίτλο «Κάιν... Κάιν...» στον «Ελεύθερο» στις 15 Απρίλη του 1962.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΣΕ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΑΣ (Λεπτομέρειαι εἰς τὴν 10ην σελίδα)

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Σήμερον 10 Σελίδες

ΚΥΡΙΑΚΗ

ΚΑ·Ι·Ν... ΚΑ·Ι·Ν...

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ "ΕΛΕΥΘΕΡΟν,,

Ο κ. ΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕΙ ΤΗΝ ΕΡΕ ΟΤΙ ΕΞΕΠΟΥΛΗΣΕ ΤΟ ΕΘΝΟΣ

'Η Δημοκρατία ἔπαυσε πλέον νὰ λειτουργῇ εἰς τὴν χώραν ὅπου ἐγεννήθη

ΥΨΙΣΤΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΕΠΙ-

ΚΑ·Ι·Ν... ΚΑ·Ι·Ν...

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Πρὸ ἓξ ἐτῶν, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1956, ἐνῶ εἶχον ἀρχίσει καὶ συνεχίζοντο εἰς Λευκωσίαν οἱ ἀπαγχονισμοὶ τῶν Κυπρίων ἀγωνιστῶν, ἤμουν ἀκέμη Εἰδικὸς Σύμβουλος τῆς Προεδρίας Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ, ἑδρεύων εἰς τὸ ὑπουργεῖον Τύπου. Δὲν εἶχα ἐκδηλώσει ἀκέμη τὴν ριζικὴν διαφωνίαν μου πρὸς τὴν ἀνανδρον πολιτικὴν τῆς συνθηκελογήσεως καὶ τῆς παραδόσεως τῆς μεγαλονήσου εἰς τοὺς Τούρκους. Δὲν εἶχα ἀκέμη ἀπτὰς καὶ συγκεκριμένας ἀποδείξεις δι' ὅσα φοβερὰ ἐμελλον νὰ διαπράξουν οἱ 'Οκτωβριανοὶ "Ενοχοι. Τὰ διησθανόμην. 'Αλλὰ δὲν ἤμην ἀκέμη εἰς θέσιν νὰ τὰ βεβαιώσω. Τὸ μνημόνιον Καραμανλῆ — Πιπινέλη δὲν εἶχον ἔλθει εἰς φῶς. Παρηκολούθησα λοιπόν, εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ τότε προϊσταμένου μου ὑπουργοῦ κ. Κ. Τσάτσου, ἀπὸ μέσα ἀπ' τὰ ἐνδότερα τῆς κυβερνήσεως Καραμανλῆ, τὴν ἀντίδρασίν της εἰς τὸ συλλαλητήριον ποὺ ἔγινε εἰς τὰς 'Αθήνας κατὰ τῆς τρομοκρατίας Χάρντιγκ. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνώτεροι κρατικοὶ λειτουργοί, διπλωμάται καὶ Κύπριοι ἐκπρόσωποι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἀείμνηστος Ν. Κλ. Λανίτης, εἴχομεν μακρὰν συνεδρίασιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Τσάτσου διὰ τὴν «Μαύρην Βίβλον» ἐπὶ τῶν ἀπιστεύτων φρικαλεοτήτων τοῦ Σεπτεμβρίου 1955 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην καὶ τὰς βαρβαροτήτων τῆς Κύπρου. Προτάσει τοῦ κ. Τσάτσου μοῦ ἀνετέθη ἡ σύνταξίς της κατ' ἐκείνην τὴν σύσκεψιν.

'Αλλὰ τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν ἔγινε καὶ τὸ συλλαλητήριον διαμαρτυρίας τῶν φοιτητῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῶν 'Αθηνῶν διὰ τὰς ἀγχόνας Καραολῆ, Δημητρίου κλπ. εἰς Λευκωσίαν. Καθ' ἣν ὥραν μάλιστα συνεδριάζομεν εἰς τὴν εἰκίαν τοῦ ἀοιδεύοντος γηραιοῦ Ν. Λανίτη διὰ τὸ Κυπριακόν, διεθιέζοντο τηλεφωνικῶς εἰς τὸν κ. Τσάτσον παρουσία μου ἀναφοραὶ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἄλλης τινὸς ὑπηρεσίας, διὰ τὰ αἱματηρὰ γεγονότα ποὺ ΠΡΟΕΚΛΗΘΗΣΑΝ ΕΣΚΕΜΜΕΝΩΣ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρου ὑπηρεσίας, ὅπως ἀντελήφθην ἀμέσως. Τὸ σπουδαιότερον ἐμως εἶναι ὅτι ὁ Κ. Τσάτσος, ὑπουργὸς Προεδρίας Κυβερνήσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἔχει μόνον ἤτο ἐκ τῶν προτέρων ἐνήμερος τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ δημοσία αὐτὴ ὑπηρεσία, πανισχυρὸς ἀπὸ τότε, ΘΑ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΕ ΤΑΣ ΟΔΟΥΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ, ἀλλὰ καὶ ηὐφραίνετο, ἐξεδήλωνε παντοιοτρόπως παρουσία μου τὴν βαθυτάτην του ἱκανοποίησιν. Διότι 'ΤΟ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΝ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΣΘΗ ΕΣΚΕΜΜΕΝΩΣ, ΟΠΩΣ ΕΙΧΕ ΔΟΘΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΝΩΘΕΝ, ὑπὸ τῆς παντοδυνάμου ἐκείνης ὑπηρεσίας.

Τὰς βαρβάρους σκηνὰς τοῦ 1956, τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τῆς χώρας πρὸ ἑξαετίας γεγενέτα μοῦ ἐθύμισαν ὅσα ἐξετυλίχθησαν τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς παρελθούσης ἑβδομάδος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν, μὲ θύματα καὶ πάλιν τοὺς φοιτητὰς τοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀφορμῆς ἄλλης αἰτίας. Τὸ 1956 ἤτο τὸ Κυπριακόν. Σήμερον εἶναι τὸ Σπουδαστικόν. Καὶ τὰ δύο, κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὰ ζητήματα. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις διεπιστώθησαν τὰ αὐτὰ γεγονότα καὶ παρέμειναι ἀκριβῶς παρασκηνιακοὶ εὐθύνοι. ΤΟ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΣΜΑ ΔΙΕΤΑΧΘΗ ΑΝΩΘΕΝ. Τὸ ἐνεπνεύσθη καὶ τὸ ὠργάνωσε τὴν Τετάρτην ἡ ἰδία ΚΡΥΦΗ ΥΠΕΡΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ἡ ἰδία ὑπηρεσία, ποὺ τὸ διηύθυνε καὶ τὸ διέταξε πρὸ ἑξαετίας. ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΣΚΟΠΟΝ. Διὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἐπιριτάς τῆς κυβερνήσεως Καραμανλῆ, πρωτοσπείραν τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ παντοτε ὁ σπουδαστικὸς κόσμος. Διὰ νὰ σταματήσῃ τὸν ἔλεγχόν των. Διὰ νὰ τοὺς ἐπιθάλῃ σιγὴν ΜΕ ΤΟ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΣΜΑ. Ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε τὸ θέρος τοῦ 1956. Καὶ ἔπως συνέθη —ἂς μὴ τὸ λησμονῶμεν— τὸ θέρος τοῦ 1936, ὀλίγον πρὶν ἐγκαθιδρυθῇ ἡ βασιλε - μεταξικὴ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου.

⁂

'Ενώπιον λοιπὸν τῶν τρομακτικῶν αὐτῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν συνεχιζομένων ἐθνικῶν ἐγκλημάτων τῆς "Ακρας Δεξιᾶς καὶ τῆς ΚΡΥΦΗΣ ΥΠΕΡΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἀπ' ἑλὼν τὴν 'Ελλάδα ἀκούεντοι λαϊκοὶ κατάραι, ἐξεγέρσεις καὶ διαμαρτυρίαι :

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες τὸν ἀδελφόν σου;

Καὶ ὡς ἠχὼ ἐρωτοῦν οἱ νεκροὶ τῆς τελευταίας ἐθνικῆς μας πεντηκονταετίας :

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες τ' ἀδέλφιά σου; Τί ἔκαμες τὰ δύο ἑκατομμύρια "Ελληνας ποὺ τοὺς ἐξώντωσε ἡ τοὺς ἔσφαξε ὁ φίλος καὶ σύμμαχός σου Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος τῆς Τουρκίας Λίμαν φὸν Σάνδερς καὶ κατόπιν ὁ Μουσταφὰ Κεμάλ, ἀπὸ τὸ 1915 ἕως τὸ 1922, εἰς τὴν Μικρὰν 'Ασίαν, τὴν Φράκην καὶ τὸν Πόντον;

Καὶ ἐρωτοῦν ἀκέμη οἱ ἐπιζῶντες τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων καταστροφῶν:

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες τὰς 300.000 "Ελληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰς 500.000 τῆς Κύπρου, τὰς 300.000 τῆς Βορείου 'Ηπείρου, τὰς 150.000 τῆς Αἰγύπτου, τὰ δύο ἄλλα ἑκατομμύρια "Ελληνας ποὺ κατώρθωσαν νὰ φύγουν ζωντανοὶ τὸ 1922 ὡς πρόσφυγες ἀπὸ τὰς προαιωνίας ἑστίας των ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου :

Τὸ πανελλήνιον ἐλόληρον ἐρωτᾶ :

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες τ' ἀδέλφιά σου; Τί ἔκαμες τὸ θέρος τοῦ 1956, ποὺ αἱματοκύλισες τὰς 'Αθήνας; Τί ἔκαμες τὸ θέρος τοῦ 1936, ποὺ αἱματοκύλισες τὴν Θεσσαλονίκην; Τί ἔκαμες τὴν παρελθοῦσαν Τετάρτην καὶ Παρασκευήν, ποὺ αἱματοκύλισες καὶ πάλιν τὴν πρωτεύουσαν;

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες τ' ἀδέλφιά σου μέσα σὲ πενῆντα χρόνια; Τί ἔκαμες τὴν πατρίδα σου, τὴν μητέρα σου τὴν 'Ελλάδα;

— Κάϊν..., Κάϊν..., τί ἔκαμες; Τί κάμνεις τ' ἀδέλφιά σου, ἀκέμη καὶ σήμερα;

— Κάϊν..., Κάϊν..., θὰ σὲ πνίξῃ τὸ αἷμα τῶν θυμάτων σου! Τῶν ἀδελφῶν σου!

«Το προτεκτοράτον» (28 Απριλίου 1963)

Κάτι που δεν τολμούσε κανένας ή σχεδόν κανένας δημοσιογράφος να βγάλει στο φως της δημοσιότητας θέματα που καίγανε ο Πουρνάρας τα έβγαζε στη φόρα. Ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, που περηφανευόταν πως ήταν συμπατριώτης ενός παράτολμου αγωνιστή της πένας, θυμόταν κιόλας πως πέρασε κι από το Γυμνάσιο της Λαμίας. Χαρακτηριστικά θυμάμαι αυτό που είπε ο Παναγιωτόπουλος στον Δημοσθένη Γούλα, όταν διάβασε το κύριο άρθρο του «Ελεύθερου» στις 28 Απρίλη του 1963, «Ο Δημήτρης άστραψε και βρόντηξε πάλι σήμερα».

Αυτό το «φλογώδες» άρθρο θα το καταχωρήσουμε για να το χαρούν οι αναγνώστες μας. Είναι διαχρονικό.

Οἱ Γερμανοὶ ξανάρχονται

«Ελεύθερος», 21 Οκτωβρίου 1962.

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΞΕΔΟΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ
28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1963

ΠΑΝΕΛΛΗΝΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ — ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ — ΑΓΡΟΤΙΚΗ — ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 1.50

ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ

ΤΟΥ κ. Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ:

ΤΡΙΤΗ ΣΕΛΙΣ

ΠΡΟΣ ΑΝΑΚΤΟΡΑ

Τελευταία προειδοποίησις

ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑΤΟΝ

ΤΟΥ κ. Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Ἐλευθέρου». Ἀπὸ τὰς δεκάδας χιλιάδων τιμίους καὶ θαρραλέους Ἕλληνας ποὺ παρακολουθοῦν τοὺς ἀνιδιοτελεῖς καὶ ὑπερκομματικοὺς ἀγῶνας τῆς ἐφημερίδος μας καὶ θέλουν νὰ μανθάνουν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὰ ἐθνικά μας πράγματα, ὅπως τὴν παρέχομεν κάθε ἑβδομάδα χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς πάθος. Μὲ παρρησίαν. Ἔστω καὶ μὲ κινδύνους.

Εἰς τὸ κύριον ἄρθρον τῆς παρελθούσης Κυριακῆς, στιγματίζοντες τὰ διπλωματικὰ ραπίσματα ποὺ δέχεται σήμερον ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς, τὰ παρεβάλαμεν πρὸς ὅσα παρόμοια συνέβαινον κατὰ τὸ παρελθόν. Πρὸς τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰς ταπεινώσεις ποὺ ὑφίστατο ἡ χώρα μας ἐπὶ κυβερνήσεων ἀνακτορικῆς εὐνοίας, φουλοκρατίας, ξένης ἐξαρτήσεως, ὅπως καὶ σήμερα, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1909 καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ Κωνσταντινικοῦ καθεστώτος τῶν ἐτῶν 1915—17 καὶ 1920—22.

Ἀλλ' ἀδικήσαμεν τὴν πρὸ τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου (1910) ἐπονείδιστον περίοδον περιπετειῶν τοῦ Ἔθνους. Τὸ ὁμολογῶ. Βεβαίως ἐδέχετο ἠχηροὺς κολόφους ἡ «μικρὰ καὶ ἔντιμος Ἑλλάς» — ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσαν οἱ ἴδιοι προσποιοῦντες νὰ δικαιολογηθοῦν — τοῦ Γεωργίου Α', τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Δημητρ. Ράλλη καὶ τοῦ Γεωργ Θεοτόκη ἢ τοῦ Θεοδ. Δηλιγιάννη. Ἐξευτελίζετο. Μὲ τὴν φουλότητα, τὴν Ἐλλειψιν ἀνδρισμοῦ καὶ ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας τῶν ἡγετῶν της, μὲ τὸ ὅλως ἀπροράσκευον τῶν ἐνόπλων ἐθνικῶν δυνάμεων, ἠνείχετο συνεχεῖς ταπεινώσεις, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἕνα χαμάλην Τούρκον. Τὰς ἑκατόπτινε ἀδιαμορτύρητα καὶ ἐσιώπα πρὸ τῶν Ἰταμῶν βανουσσοτήτων τοῦ Σεφκέτ, τοῦ Ἐμβέρ ἢ τοῦ Ταλαάτ.

Ἀλλὰ τὸ θέαμα ποὺ παρουσιάζει ἡ σημερινὴ ἐπίσημος Ἑλλὰς τῆς βασιλικῆς εὐνοίας καὶ δουλικῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοὺς ξένους εἶναι κατὰ πολὺ χειρότερον ἀπὸ τὴν περίοδον μεταξὺ τοῦ 1896 καὶ τοῦ 1909. Μέχρι δηλαδὴ τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος ποὺ ἐξεδηλώθη εἰς τὸ Γουδὶ τὸ πρωῖ τῆς ἡμέρας τῆς Παναγίας. Ἀπείρως φοβερώτερον καὶ μὲ ἐπαισθόλυσθα πολὺ δυσμενέστερα. Σχεδὸν ἀνεπανόρθωτα. Φαινόμεναν κυριολεκτικῶς ἀπίστευτον. Οἰκτρὸν ταυτοχρόνως καὶ ἀποκρουστικόν, ποὺ μόνον τὴν θλιβεράν, τὴν τραγικὴν κατάπτωσιν τοῦ κωνσταντινικοῦ βασιλικοῦ καθεστῶτος τοῦ 1915—17 καὶ 1920—22 ἐνθυμίζουν αἱ ἀθλιότητες τοῦ 1963. Ἀκόμη καὶ μὲ τὰ ΤΕΑ καὶ τὴν νέαν ΕΟΝ μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ΕΡΕ θέλει νὰ μιμηθῇ τὴν μωράν, ἐγκληματικὴν καὶ ἀντεθνικὴν δράσιν μερικῶν συλλόγων κἀπιστράτων τοῦ πρώτου ἐθνικοῦ διχασμοῦ ὅπως τοὺς διωχέτευσε πρὸς τὴν φονικὴν ἀσυδοσίαν, τὴν τρομοκρατίαν καὶ τὴν αἰσχρὰν κομματικὴν κακουργίαν εἰς χεῖρας τοῦ διαβοήτου βαρώνου Σένγκ καὶ τῆς φιλογερμανικῆς καϊζερικῆς προπαγάνδας του ὁ σατανικὸς ἐκ τῶν παρασκηνίων δημιουργὸς των Ἰωάννης Μεταξᾶς, ὁ μετέπειτα δικτάτωρ.

Αὐτὴν τὴν τρομερὰν διὰ τὸ Ἔθνος ἐποχὴν τοῦ Κωνσταντινισμοῦ φέρει ἐνώπιόν μας ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς χώρας. Μίαν αὐτόχρημα κατατρεπτικὴν περίοδον τῆς νεωτέρας του ἱστορίας. Μίαν ἀπίστευτον ἐσωτερικὴν καὶ διεθνῆ περιπετειάν του, διὰ τὴν ὁποίαν τὴν μεγαλυτέραν εὐθύνην εἶχον οἱ σύμβουλοι τοῦ τότε βασιλέως Μεταξᾶς, Στρεῖτ, Γούνωρης, Δούσμανης κλπ., κοθὼς καὶ ἡ Γερμανὶς σύζυγός του βασίλισσα Σοφία παρὰ ὁ ἴδιος ὁ Κωνσταντῖνος. Ἰδίως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του τὸ καλοκαίρι τοῦ 1915, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε ὄβουλον νευρόσπαστον εἰς χεῖρας τῆς δυναμικῆς Σοφίας καὶ τοῦ «ἐλεεινοῦ περιβάλλοντος».

Καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα μετὰ πενῆντα χρόνια σχεδόν, οἱ βασιλικοὶ κυβερνήσεις εἶχον καταστήσει τὴν Ἑλλάδα, ἔστω καὶ τὸ τμῆμα μόνον ποὺ εἶχαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των, ἐπαρχίαν μιᾶς ξένης Μεγάλης Δυνάμεως. Τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της. Τοῦ μισέλληνος καισαροβασιλέως τῆς Αὐστροουγγαρίας. Τοῦ τσαρίσκου Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας. Καὶ τέλος, τὸ φοβερώτερον, τοῦ σουλτάνου τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Γερμανοῦ στρατηγοῦ Λίμαν φὸν Σάντερς ἤρχιζε καὶ συστηματοποιοῦσε τὴν ἐξόντωσιν, τὴν γενοκτονίαν, τοῦ συμπαγοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ της.

Σήμερα, μετὰ ἡμισυν αἰῶνα, ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Αἱ ἀπὸ ὀκταετίας κυβερνήσεις βασιλικῆς εὐνοίας καὶ ξενικῆς ἐξαρτήσεως ποὺ ἐνθυμίζουν τοὺς ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας Γραικύλους μετέβαλον καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐπαρχίαν ξένης Μεγάλης Δυνάμεως. Τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Ἐὰν ὅμως λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ τελευταῖα συνταρακτικὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, τὴν κατέστησαν ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΗΝ. Ἀληθινὸν προτεκτοράτον τῶν ἰμπεριαλιστῶν τοῦ Πενταγώνου, τῆς ΚΥΠ καὶ τοῦ Στέητ Ντιπάρτμεντ. Κυριολεκτικῶς κατεχομένην ὑπὸ ξένων στρατευμάτων ἐπαρχίαν. Ὅπως ἡ Μοραβία τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπὶ προέδρου Χόχα κατὰ τὸ χιτλερικὸν μαρτυρίον της μετὰ τὸ 1938.

Διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν Τουρκίαν νὰ μεταβάλῃ ἐξωτερικὴν πολιτικήν, οἱ τυχοδιῶκται τῆς Οὐάσιγκτων ὑποκύπτουν εἰς τοὺς ἐκβιασμούς της καὶ ὑποδουλώνουν τὴν χώραν μας εἰς τὸν νεοϊμπεριαλισμὸν τῆς Ἀγκύρας. Τῆς παραχωροῦν τὴν Κύπρον, ἀλλά... «τρώγοντας ἔρχεται ἡ δρεξίς» της. Ζητεῖ καὶ τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου. Γίνεται κυρίαρχος εἰς τὸ πέλαγος ποὺ μᾶς χωρίζει καὶ μᾶς ἑνώνει, ἐξασφαλίσασα τὴν ἀπόλυτον ναυτικὴν ὑπεροπλίαν, μὲ τὴν συνενοχὴν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀσυνειδήτων, ἠλιθίων καὶ ἀνιστορήτων στρατοκρατῶν τοῦ Πενταγώνου (Βλέπε μωρὰς δηλώσεις τοῦ γεν. ἐπιτελάρχου Τέϋλορ ποὺ θεωρεῖ τὸν τουρκικὸν στρατὸν ὡς τὸν... καλύτερον τοῦ κόσμου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀπάλεμος ἀπὸ σαράντα ἐτῶν!). Κρατεῖ αἰχμάλωτον τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ ἐπιζητεῖ ἢ ἁπλῶς ἀπειλεῖ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ, διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τοὺς προστάτας του Ἀμερικανοὺς καὶ λάβῃ γενναῖαν... οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν! Θὰ διεκδικεῦσε καὶ τὴν ἑλληνικὴν Θράκην, ἐὰν δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σοβιετ. Ἐνώσεως καὶ τῶν βορείων γειτόνων μας!....

Σήμερον ὅμως ἡ κατάστασις ποὺ ἔχει δημιουργηθῆ μὲ τὴν Εὐνοικρατίαν, χειροτέρα εἰς τὰς ἐκδηλώσεις καὶ συνεπείας της καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρὸ τοῦ Γουδὶ (1909) καὶ ἀπὸ τὴν περίοδον 1915—1917, εἶναι πολὺ περισσότερον ἀδικαιολόγητος. Κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἡ Εὐνοια καὶ ἡ Φουλοκρατία δὲν ἐφρόντιζαν διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνόπλων δυνάμεων. Στρατὸς καὶ ναυτικὸν ἦσαν οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτα ἢ τὰ εἶχε διολύσει τὸ βασιλικὸν καθεστώς. Τὸ 1963 δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Τώρα ἔχομεν ἐνόπλους δυνάμεις ἱκανὰς καὶ εἰς ἔμψυχον ὑλικὸν καὶ εἰς ἐξοπλισμόν, νὰ κατοστήσουν τὴν Ἑλλάδα σεβαστὴν διεθνῶς. Εἰς ἐχθροὺς καὶ φίλους. Τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1920, ὅτε ἀνετράπη ἠλιθίως διὰ τῶν ἐκλογῶν ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος. Διατί λοιπόν, μᾶς ἐξευτελίζουν οἱ ξένοι καὶ οὐτὴ ἡ Τουρκία; Διατί μᾶς ἐπῆραν τὴν Κύπρον καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου; Διατί μᾶς φέρονται ὡς ἐπαρχίαν των καὶ προτεκτοράτον ἀμερικανο-τουρκικόν; Διατί τὰ ἀνέχεται ὅλα αὐτὰ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἀναμένει ἀποθῶς νὰ ὑποδουλωθῆ καὶ τυπικῶς ἢ νὰ διαμελισθῆ τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον; Ἰδοὺ τὰ τραγικὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτουν εἰς ἑαυτοὺς οἱ Ἕλληνες. Τὸ 1909 καὶ τὸ 1916 καὶ τὸ 1922, μὲ τρεῖς ἀληθῶς ἱστορικὰς ἀφυπνίσεις καὶ γενναίας ἐξορμήσεις των, ἔδωσαν τὴν ἀπάντησιν ποὺ ἐχρειάζετο τὸ Ἔθνος διὰ νὰ ἐπιζήσῃ. Σήμερον πότε θὰ ἀντιληφθοῦν τὸν θανάσιμον κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ ἐκ βάθρων τὴν Ἑλλάδα;

«Μεντερέδες και Καραμανλήδες» (12 Ιουνίου 1960)

Ο Δημήτρης Πουρνάρας δεν κρυβόταν πίσω από το δάχτυλό του – όπως έκαναν οι πολιτικοί αλλά και η πλειονότητα του Τύπου για να απολαμβάνει της εύνοιας των κρατούντων. Όλα τα έλεγε με το όνομά τους – όπως το παρακάτω άρθρο που εντυπωσίασε για τη σφοδρότητά του.

Ἐθνικὸν σύνθημα εἶναι: Νὰ παραιτηθῆ ἀμέσως ἡ Κυβέρνησις Καραμανλῆ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 1960 — 6 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΜΕΝΤΕΡΕΔΕΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΔΕΣ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Σοβαραὶ πολιτικαὶ ἐξελίξεις ἀναμένονται

ΒΑΙΝΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΕΚΛΟΓΑΣ ΠΙΘΑΝΩΣ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ

ΜΕΝΤΕΡΕΔΕΣ ΚΑΙ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΔΕΣ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

«Τὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς Κορέας καὶ τῆς Τουρκίας μᾶς δεικνύουν πόσον σφαλερὰ εἶναι ἡ πολιτική μας εἰς καθεστῶτα δικτατορικά, μόνον διότι ἀντιπαρατάσσονται πρὸς τὰ κομμουνιστικὰ συστήματα...».

ΧΕΡΤΕΡ, ὑπουργὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς

(Ἀπὸ μυστικὴν ἔκθεσίν του τὴν ὁποίαν ὑπέβαλε πρὸς τὸν Ἀϊζενχάουερ μόλις ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Κων/πολιν ὅπου παρέστη μάρτυς τῶν κατὰ τοῦ Μεντερὲς διωγμῶν).

Τὰ λάθη βεβαίως εἶναι ἀνθρώπινα. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀλάθητος. Συγχωρεῖται δὲ πολλάκις ὁποιος διαπράττει σφάλμα, ὅταν εἰλικρινῶς καὶ τιμίως προσπαθεῖ νὰ τὸ ἐπανορθώσῃ. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον, ὅταν ἐπιμένει οὗτος εἰς τὸ σφάλμα του, ἀδιαφορῶν διὰ τὰς συνεπείας καὶ παρὰ τὰς προειδοποιήσεις ποὺ λαμβάνει.

Καὶ εἰς μὲν τὴν σύντομον ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅταν παρατηροῦνται λάθη, τὰ ἐπακολουθοῦν αὐτῶν δυνατὸν νὰ περιορίζωνται κάπως, ὅσον τρομερὰ καὶ ἂν εἶναι. Ἀλλὰ εἰς τὸν παραχώδη καὶ μακραίωνα βίον τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν, αἱ συνέπειαι τῶν σφαλμάτων ποὺ διαπράττουν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ κυβερνῆται των ἀποβαίνουν ἀπροσμέτρητοι, μὲ τεραστίας καὶ συχνακὶς διεθνεῖς ἐπιπτώσεις.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς προσέφεραν πολύτιμον βοήθειαν εἰς τὸν παγκόσμιον ἀγῶνα τῶν λαῶν διὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ φασισμοῦ ἢ διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν ἀπειλὴν ὑποδουλώσεως τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸν Χίτλερ. Σφάλματα βεβαίως διέπραξαν καὶ μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον, ὁπότε οἱ Ρεπουμπλικάνοι νικήσαντες τὸν δημοκρατικὸν πρόεδρον Γούντρω Οὐίλσον ἐπανέφερον τὴν μεγάλην χώραν των εἰς τὴν ἐγωϊστικὴν ἀπομόνωσιν. Ἀλλὰ ὑπερβαίνουν κάθε ὅριον τὰ λάθη ποὺ διαπράττουν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ πάλιν οἱ Ρεπουμπλικάνοι, μὲ ὁδηγὸν τὸν ἐκλιπόντα ἤδη Τζὼν Φόστερ Ντάλλες ἢ τὸ ἐπιδιώσαν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του κακοποιὸν πνεῦμα τοῦ. Καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῶν ἀλλεπαλλήλων σφαλμάτων τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἀσθενοῦς ἀπὸ τινων ἐτῶν προέδρου Ἀϊζενχάουερ ἀπειλοῦν νὰ προκαλέσουν ἀνεπανόρθωτον συμφορὰν εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, δεδομένου τοῦ σπουδαιοτάτου ρόλου, τὸν ὁποῖον διαδραματίζει μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἀμερικανικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική.

Δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐντοῦθα μὲ ὅλας τὰς ἐκπληκτικὰς ἀσυνεπείας, ὀδιδιακὰς μεταμορφώσεις καὶ ἀσυγχωρήτους ἀντιθέσεις της ἀνὰ τὸν κόσμον, ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε πρὸ τινων ἐτῶν τὴν δικτατορικὴν χάραξιν καὶ διεύθυνσίν της ὁ ἀποθανὼν μέγας Ρεπουμπλικάνος ὑποκριτὴς καὶ ἀθεράπευτος μισέλληνας, μετὰ τὴν ἐκλογικὴν νίκην καὶ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὸν Λευκὸν Οἶκον τοῦ ἄλλοτε ἀρχιστρατήγου τοῦ Δυτικοῦ μετώπου κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ πρώτου ἀρχιστρατήγου τοῦ ΝΑΤΟ.

Θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν θλιβερόν, δυστυχῶς ὁπολογισμὸν τῆς συνεχοῦς ἀναμίξεως τῶν Ρεπουμπλικάνων — διότι περὶ οὗτῶν πρόκειται καὶ ὄχι περὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἔθνους οὐδὲ κἂν περὶ τοῦ ἀντιπάλου τῶν σήμερον κυβερνώντων Δημοκρατικοῦ κόμματος — εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Ἀδιστάκτως εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι ἡ Οὐάσιγκτον μόνον σφάλματα διαπράττει εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ δεκαετίας, ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ μοιραίου δι' ἡμᾶς 1955. Ἀποκορύφωμα αὐτῶν ὑπῆρξαν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ εὐθυγράμμισίς της πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν Βρεταννῶν ἀποικιοκρατῶν καὶ τῶν Τούρκων νεοϊμπεριαλιστῶν εἰς τὸ Κυπριακόν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπροκάλυπτος ἐπέμβασίς της διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ γνωστὴ πλέον εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας της Ὀκτωβριανὴ συνωμοσία μὲ κύριοι ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν πλήρη ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, τόσον εἰς τὸ Κυπριακὸν ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας διεθνεῖς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτικῆς τῶν ἀδελφῶν Ντάλλες, Ντιοὺϊ, Νίξον κλπ.

Ποῖα ὑπῆρξαν διὰ τὸ ἔθνος μας τὰ ἀποτελέσματα τοῦ σκανδαλώδους «ἐνδιαφέροντος» τῶν Ρεπουμπλικάνων διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τῆς ὑπόπτου «προστασίας» των πρὸς τὸ Ὀκτωβριανὸν καθεστὼς της εἶναι πασίγνωστα πλέον. Ἡ χώρα μας δὲν μετεβλήθη ἁπλῶς εἰς δορυφόρον, ἀληθινὸν προτεκτοράτον —πολιτικόν, οἰκονομικὸν καὶ στρατιωτικὸν —, ὄχι κἂν τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν ἐν τῷ συνόλῳ των, ἀλλὰ μιᾶς οἰκονομικο-πολιτικο-στρατιωτικῆς κλίκας τοῦ κόμματος τῶν Ρεπουμπλικάνων. Ἔγινε κυριολεκτικῶς ὑποπόδιον, προγματικὸν τσιφλίκι, καὶ οὐτῶν ἀκόμα τῶν συνεταίρων ἢ προστατευομένων τοῦ Ντάλλες: τῶν Μεντερέδων δολοφόνων καὶ παμφάγων λωποδυτῶν, τῶν ἰμπεριαλιστῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τελευταίως τῆς Ρώμης, ὡς καὶ τοῦ νέου «Ντράγκ νάχ Ὄστεν» τῶν πλουτοκρατῶν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας.

«Το ποτήρι εξεχείλισε...» (25 Σεπτεμβρίου 1960)

Η ατολμία της Κυβέρνησης σε όλα τα θέματα και η υποταγή της σε ξένα συμφέροντα και κελεύσματα αποδεικνύει πως ο Λαός δεν μπορεί άλλο να δεχθεί την υποτίμηση. Οι ολιγαρχίες δεν καταλύονται με λόγια. Θέλουν έργα. Όλα τα κόμματα πρέπει να ζητήσουν από το βασιλιά την αποκατάσταση της εύρυθμης λειτουργίας του Κράτους – πριν επέλθουν τα αυτονόητα. Ιδού το χαρακτηριστικό άρθρο του:

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ · ΑΓΡΟΤΙΚΗ · ΠΟΛΙΤΙΚΗ · ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1960

ΤΟ ΠΟΤΗΡΙ ΕΞΕΧΕΙΛΙΣΕ...

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΤΟ ΠΟΤΗΡΙ ΕΞΕΧΕΙΛΙΣΕ...

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Ὁ ἑλληνικὸς τύπος ὁλόκληρος, ἐξωνημένος ἢ φιμωμένος, ἐκτὸς τοῦ «Ἐλευθέρου» καὶ ἐλαχίστων ἄλλων ἐξαιρέσεων, κατ' ἐντολὴν τῆς Εὐνοικρατίας, «ἐλησμόνησε» τὴν πέμπτην ἐπέτειον τῶν καννιβαλικῶν γεγονότων τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1955 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην. Τὴν ἀντιπαρῆλθε μὲ χαρακτηριστικὴν σιωπήν, ποὺ περιλαμβάνεται εἰς τὸ σχέδιον τῶν Γραικύλων νὰ παύσουν ὁριστικῶς οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν ἄτιμον ἐξευτελισμὸν ποὺ ἔπαθαν ἀπὸ τοὺς νεοτουρανοὺς Μεντερέδες λωποδύτας, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Ρεπουμπλικάνων καὶ τὸ μαστίγιον τοῦ ἀλησμονήτου ἐκείνου Τζὼν Φόστερ Ντάλλες, τοῦ μεγάλου αὐθέντου τοῦ προτεκτοράτου τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σχέδιον περὶ «λήθης» ὠργανωμένης ἄνωθεν ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζεται ἤδη ἀπὸ τὴν ἐπαύριον τῆς Ὀκτωβριανῆς συνωμοσίας τῶν αὐλικῶν, τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν ξένων, ποὺ ἐπέβαλε πραξικοπηματικὸς τὸν γνωστὸν κ. Εὐνοούμενον. Τὸ διεπίστωσα ἐγὼ ὁ ἴδιος προσωπικῶς καὶ ὑπευθύνως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1956, ὅταν ὡς Εἰδικὸς Σύμβουλος ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ παρὰ τῇ Προεδρίᾳ Κυβερνήσεως τότε ἔλαβον ἐντολὴν νὰ συντάξω τὴν Μαύρην Βίβλον τῶν ἀγγλοτουρκικῶν ἐγκλημάτων —κυρίως τῶν βανδαλισμῶν τῆς Κων)πόλεως—, τὴν συνέταξα καὶ τὴν παρέδωσα μὲ ἐξαιρετικὴν ταχύτητα εἰς τὸν ὑπουργὸν κ. Κ. Τσάτσον, ἀλλ' ἡ Μαύρη Βίβλος δὲν ἐξεδόθη οὔτε ἐκυκλοφόρησεν ἀκόμη..., ἂν καὶ ἐπέρασαν τέσσαρα χρόνια ἀπὸ τότε, ἂν καὶ εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἄμεσος ἔκδοσίς της !...

Τὴν φοβερὰν ὅμως ἐπέτειον τὴν ἐνεθυμήθησαν οἱ διάδοχοι τῶν Μεντερέδων καὶ τὴν ἐπανηγύρισαν διττῶς. Ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὀργανώσεως τῶν καννιβαλισμῶν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς τότε κυβερνήτας τῆς Τουρκίας, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὸ πόρισμα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ συνεστήθη ἀπὸ τὸ νέον καθεστὼς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γκιουρσὲλ διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐρεύνης ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τῶν ἐν Τουρκίᾳ φίλων καὶ ὁδελφοποιῶν τοῦ κ. Καραμανλῆ, τοῦ κ. Τσάτσου καὶ τοῦ κ. Ἀβερωφ, οἱ ὁποῖοι μὲ ἠμπόδιζαν νὰ ἀναφέρω κἀν τὴν εὐθύνην τῶν Μεντερέδων εἰς τὰς βανδαλικὰς σκηνὰς καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν τότε κυβερνητῶν τῆς Τουρκίας «προκλησινὶ» καὶ ἐξαπόλυσιν τῶν βαρβάρων γεγονότων, ἀπαγορευόντες ἢ κατακρεουργοῦντες τὰς σχετικὰς ὁμιλίας μου ἐπὶ δυόμισυ χρόνια εἰς τὴν Προεδρίαν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Ραδιοφωνικὸν Σταθμὸν Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου διηύθυνα τότε τὰς πρὸς Κύπρον καὶ διὰ τὸ ἐθνικόν μας θέμα ἑλληνικὰς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπάς, μολονότι καὶ οἱ τρεῖς συνένοχοι ἐγνώριζον λεπτομερῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ «γένεσιν» τῶν καννιβαλισμῶν τῆς Κων)πόλεως, ὡς ἀπέδειξαν αἱ διεξαχθεῖσαι τότε εἰς τὴν μακεδονικὴν πρωτεύουσαν ἀνακρίσεις καὶ ἡ ἐξ Ἀθηνῶν κυβερνητικὴ ἐπέμβασις νὰ μὴ γνωσθῇ τὸ πόρισμα τῶν ἀνακρίσεων διὰ τὴν ὀργανωθεῖσαν ὑπὸ Τούρκου φοιτητοῦ «ἔκρηξιν» εἰς τὴν οἰκίαν Ἀτατοῦρκ ἐν Θεσσαλονίκῃ !...

★

Τὴν ἐνεθυμήθησαν τέλος πέραν τοῦ Αἰγαίου τὴν Σεπτεμβριανὴν ἐπέτειον καὶ μὲ τὰ τελευταῖα φονικὰ Σεπτεμβριονὰ ἐπεισόδια τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων τοῦ Ἔβρου, ὑπὸ τὴν αἰγίδα πάντοτε καὶ τὸ μαστίγιον τοῦ ἐν Οὐάσιγκτων αὐθέντου μας ἀξιοτίμου κ. Ἀϊζενχάουερ. Ὑπενθύμισαν εἰς τοὺς ἐδῶ Μεντερέδες καὶ Πεσινέδες ὅτι θὰ ἐξευτελίζουν ἀκαταπαύστως τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα, εἴτε κυβερνᾷ ὁ Ζορλοῦ εἴτε ἄλλος τις Σαρπέρ, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν χώραν μας θὰ κυριαρχῇ ἀνεξελεγκτος ἀσύδοτος, προστατευομένη τῆς Αὐλῆς, τῆς Ὀλιγαρχίας καὶ τῶν ξένων, μία εὐνοικρατικὴ κλίκα, ποὺ ὁδηγεῖ τὸ Ἔθνος εἰς τὴν ἐξουθένωσιν καὶ τὴν καταστροφήν. Ἂς μὴ διαμαρτύρωνται ὑποκριτικῶς λοιπὸν τὰ φερέφωνα τῆς κυβερνήσεως, ὁμιλοῦντα περὶ «ἀνάνδρου ἐπιθέσεως», ὅλως αἰφνιδίας δῆθεν καὶ ἀπροσδοκήτου. Τὰ ἐπεισόδια δὲν εἶναι οὔτε σημερινὰ μόνον, οὔτε χθεσινά. Οὔτε αἰφνίδια, οὔτε ἀπροσδόκητα. Εἶναι τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ καραμανλικὴ κυβέρνησις, ποὺ εἶχε τὴν ἀπροσμέτρητον, τὴν κυνικὴν ἀναίδειαν νὰ διακηρύσσῃ ὁ κ. Εὐνοούμενος εἰς τὸν λόγον του ἐνώπιον τῶν ἐθνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων δυστυχώς, εἰς τὸ Κιλκὶς τὴν 2αν Σεπτεμβρίου, ὅτι χάρις εἰς αὐτὸν ἐνισχύθη τὸ γοῆτρον καὶ ἡ διεθνὴς θέσις τῆς Ἑλλάδος ! Τὸ ἀσύστολον ψεῦδος του ἦλθον ἐπικαίρως νὰ τὸ ἀποκαλύψουν τὰ φονικὰ ἐπεισόδια τοῦ Ἔβρου καὶ ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια τῶν Ἑνόχων νὰ μὴ γνωσθοῦν λεπτομέρειαι τῶν διαρκῶν ταπεινώσεων, τὰς ὁποίας ὑφίσταται τὸ Ἔθνος ἀπὸ μιᾶς πενταετίας ἀκαταπαύστως.

Τὰ ραπίσματα πρὸς τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα συνεχίζονται ἀτελεύτητα, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ πενῆντα χρόνια ἐκ μέρους τοῦ περιωνύμου Σεφκέτ καὶ τοῦ ἀρχιχαμάλη τῆς Θεσσαλονίκης Κεριὴμ ἀγᾶ, προτοῦ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1909 ἐπονείδιστον ἐποχὴν ἡ ἐθνικὴ ἐπανάστασις ποὺ ἐδόξασε τὸ ὄνομα καὶ τὴν τοποθεσίαν Γουδί !... Δὲν ὑπάρχει δὲ πιθανότης ἢ ἐλπὶς νὰ σταματήσουν τὰ ραπίσματα, ἐφ' ὅσον κυριαρχεῖ πάντοτε ἡ Εὐνοικρατία καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται ἡ Ἀντιπολίτευσις ὅτι μπορεῖ καὶ ὀφείλει νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κακοποιὸν δράσιν της, ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσῃ !... Φθάνει νὰ κινήσῃ τὸ δαχτυλάκι της ἀπειλητικῶς, προειδοποιητικῶς, ἐκεῖ ὅπου πρέπει !...

★

Τὸ ποτήρι ἐξεχείλισε !..., διεκηρύξαμεν εἰς τὸ τελευταῖον ἄρθρον μας. Τί τὸ ὄφελος ὅμως, ὅταν δὲν συνετιζώμεθα ἀπὸ τὰ παθήματα τοῦ παρελθόντος ; Ὅταν δὲν μᾶς γίνωνται μαθήματα καὶ δὲν κάμνωμεν ὅ,τι ἀναμένει ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Ἑλληνικὸς Λαός ; Ὅταν παρακολουθοῦμεν ἀπαθεῖς σχεδόν, μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, τὸ ὄργιον τῶν ἐντοπίων Μεντερέδων καὶ Πεσινέδων, τοὺς κολάφους ποὺ δέχεται ἀπὸ παντοῦ ἡ πατρίδα μας εἰς τὸ ἀνευρυθρίαστον πρόσωπον τοῦ κ. Εὐνοουμένου ; Ὅταν ἀφήνωμε νὰ γίνεται γενικὸ ξεπουλήμα τοῦ ἐθνικοῦ μας πλούτου καὶ δὲν κολοῦμεν τὸν Ἀνώτατον Ἄρχοντα νὰ σταματήσῃ τὸν κατήφορον, εἰς τὸν ὁποῖον φερόμεθα ὡς Κράτος καὶ ὡς ἀνεξάρτητον Ἔθνος ; Ὅταν παρατηροῦμεν τὴν γενικὴν ἐξαθλίωσιν τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ μας, ἰδίως τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου, καὶ ἀρκούμεθα εἰς δηλώσεις διὰ τοῦ τύπου, ἐνῷ ἐχρειάζετο ἄλλην μεταχείρισιν μία κατάστασις ἀπαράδεκτος ὡς ἡ σημερινή ; Ἔχουν δίκαιον ποὺ τὴν στιγματίζουν οἱ κ. κ. Βενιζέλος καὶ Γρίβας καὶ ζητοῦν τὴν κατάρριψιν τοῦ «Κάστρου τῆς Φαυλοκρατίας» καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς Εὐνοικρατίας ποὺ ἀπεργάζεται συμφοράς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καθεστὼς ὡς τὸ τῆς Ὀκτωβριανῆς Ὀλιγαρχίας δὲν καταλύονται μὲ λόγια. Χρειάζονται ἔργα. Πράξεις θαρραλέαι καὶ ἀποφασιστικαί. Καὶ αὐτὰς ἀναμένει ὁ ὑποδουλωμένος εἰς τὴν Εὐνοικοκατίαν Ἑλληνικὸς Λαός. Τὰς περιμένει ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν Ἀντιπολίτευσιν καὶ ἀπὸ τὸν Τηρητὴν τοῦ Πολιτεύματος, πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά. Πρὶν ἐπέλθουν τὰ ἀνεπανόρθωτα.

«Το "ΟΧΙ" του '40 και το "ΟΧΙ" του 1960» (30 Οκτωβρίου 1960)

Παίρνοντας αφορμή από τις γιορτές του «ΟΧΙ» της 28ης Οκτωβρίου 1940, με τον πόλεμο κατά των Ιταλών, ο Πουρνάρας συνδυάζει αυτή την ημερομηνία με κάτι πρόσφατο που αμαυρώνει τη μεγαλοσύνη του ελληνικού λαού και τα λέει έξω απ' τα δόντια όπως στο παρακάτω άρθρο:

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1960

ΤΟ «ΟΧΙ» ΤΟΥ 40 ΚΑΙ ΤΟ «ΟΧΙ» ΤΟΥ 1960

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΤΟ «ΟΧΙ» ΤΟΥ 40 ΚΑΙ ΤΟ «ΟΧΙ» ΤΟΥ 1960

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Μία εἰκοσαετία συνεπληρώθη ἀφ' ὅτου τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, μολονότι ἀλυσοδεμένον ἀπὸ μίαν δικτατορίαν, τὴν ὁποίαν ἀπεδοκίμαζεν ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία του, δὲν εἶπε μόνον τὸ θρυλικὸν ἐκεῖνο «ΟΧΙ» εἰς τὸν Μουσολίνι, διὰ τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ - δικτάτορος Ἰω. Μεταξᾶ, διαβλέποντος ὀρθότατα ποία ἦτο ἡ στερρὰ θέλησις τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν ἀσήμαντον μειονότητα φίλων τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ γελοίου συνεταίρου του τῆς Ρώμης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο κατ' ἀρχὰς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰω. Μεταξᾶς. Μολονότι ἀντετίθετο πρὸς τὸ δικτατορικὸν καθεστὼς καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ δρᾶξῃ τὰ ὅπλα ποὺ τοῦ ἐδίδοντο διὰ νὰ τὰ στρέψῃ κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῆς ἐσωτερικῆς τυραννίας, δὲν ὑπέκυψεν ἐν τούτοις εἰς τὸν πειρασμόν. Ἠγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος καὶ περιέβαλε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας διὰ νὰ τὴν ἐνισχύσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως Φασισμοῦ, ἐπιφυλασσόμενον νὰ κανονίσῃ κατόπιν τοὺς λογαριασμούς του μὲ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παρέδῃσαν τὸν συνταγματικὸν των ὅρκον καὶ κατέλυσαν τὴν 4ην Αὐγούστου 1936 τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς χώρας. Προεῖχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ προάσπισις τοῦ πατρίου ἐδάφους. Ἡ ἄμυνα τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Καὶ δι' αὐτὴν ἐθυσίαζε πρὸς στιγμὴν τὴν ἀποκατάστασιν καὶ κατοχύρωσιν τῶν πολιτικῶν ἐκ τοῦ Συντάγματος δικαιωμάτων του. Τὴν ἀναστύλωσιν τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος. Τὴν ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τὸν λαὸν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος.

★

Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ ἐκπλήσσῃ κανένα ὁ παγκόσμιος θρῦλος ποὺ ἐδημιουργήθη γύρω ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν ἀντίστασιν ποὺ ἤρχισε τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομέων καὶ κατακτητῶν. Τὰ γεγονότα ποὺ διεδραματίσθησαν πρὸ εἴκοσι ἐτῶν κατέδειξαν ὅτι, ὑπὸ οἱονδήποτε ἐσωτερικὸν καθεστώς, εἴτε ἡνωμένον εἰς ἓν κράτος εἴτε διηρημένον εἰς κρατίδια ἀλληλοπολεμούμενα καὶ ὑπὸ διαφορετικὸν πολίτευμα ἕκαστον, τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος τάσσει ὑπεράνω ὅλων τὴν ἐθνικήν του ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Ὄχι τὴν «ἀνεξαρτησίαν» ποὺ «ἐχάρισαν» εἰς τὴν ἠρωϊκὴν Κύπρον οἱ κ.κ. Μεντερές, Μακμίλλαν καὶ Καραμανλῆς. Ἀλλὰ πραγματικήν, οὐσιαστικὴν καὶ ὄχι τυπικὴν ψευδοανεξαρτησίαν. Ἀληθινὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν. Καὶ ὄχι ἐκείνην ποὺ ἐξαρτᾶται δουλικώτατα ἀπὸ τὰς διαταγὰς τῶν ξένων. Ὄχι τὴν «ἐλευθερίαν», τὴν ὁποίαν ἀνεξαρτησίαν ποὺ ὑπέσχετο ὁ Ξέρξης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Περσικῶν πολέμων, τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμῖνος, διὰ νὰ ὀνομεύσῃ τὴν ἑνότητα τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας του. Οὔτε τὴν ψεδοανεξαρτησίαν ποὺ ἔδιδον εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἱ τότε καὶ τώρα «ἄσπονδοι φίλοι καὶ προστάται»!.... Οὔτε τὴν ψευδοελευθερίαν καὶ ψευδοανεξαρτησίαν ποὺ παρεῖχον ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι εἰς τὰς κατακτωμένας καὶ οὐσιαστικῶς ὑποδουλουμένας πλήρως χώρας τῆς Εὐρώπης. Οὔτε ἐκείνην ποὺ ὑπέσχετο ὁ Ἅντεν εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1955 καὶ τὴν παρεχώρησε τὸ 1959 ὁ Μακμίλλαν, ἀπείρως δυσμενεστέραν ἀπὸ τὸ καθεστὼς ποὺ παρεχωρεῖτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου. Ἀλλὰ ἐθνικὴν ἐλευθερίαν πραγματικήν, ἀληθινήν. Καὶ ὄχι ὁμοίωμά της μὲ ἀνδρείκελα καὶ κουΐσλιγκς, ἐκτελοῦντας τὰς διαταγὰς τῶν ξένων οὐσιαστικῶς κυριάρχων.

★

Διὰ παρομοίαν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν ἠγωνίσθησαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Καὶ κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Καὶ κατὰ τὸ 1940, τοῦ ὁποίου ἑορτάζομεν τὴν εἰκοστὴν ἐπέτειον. Καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1955—1959 ἡ μαρτυρικὴ καὶ ἡρωϊκὴ μας Κύπρος, σάρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἔθνους, αἷμα ἑλληνικό...

Βεβαίως θλιβόμεθα διότι οἱ ἀγῶνες τοῦ λαοῦ μας διὰ τὴν ἐθνικὴν του ἐλευθερίαν δὲν εὑρίσκουν τὴν παγκόσμιον ἀπήχησιν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν. Πικρία συνέχει καὶ σήμερον τὸ Γένος ὁλόκληρον. Ἐλευθέρους ὑποδούλους ἢ ξενηγεμένους ἀδελφούς, διότι δὲν ἐξησφαλίσθη ἐλευθερία εἰς τὴν Κύπρον, παρὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας της καὶ τὰς θυσίας της, παρὰ τὴν συμπαράστασιν τοῦ ἐλευθέρου Ἔθνους. Δυστυχῶς, λόγῳ τῆς ἠττοπαθείας καὶ τοῦ πνεύματος ὑποταγῆς καὶ συνθηκολογήσεως ποὺ κατέλαβε τοὺς κυβερνῶντας τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1955, παρὰ τὰς νίκας τοῦ μαχομένου Κυπριακοῦ λαοῦ, μολονότι ἡ μάχη κατὰ τῆς βρεταννικῆς ἀποικιοκρατίας εἶχε κερδηθῆ οὐσιαστικῶς καὶ δὲν ὑπελείπετο παρὰ ἡ διεθνὴς ἐπισφράγισίς της, ἡ λιποψυχία τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1956 καὶ ἐντεῦθεν ἐστέρησε τὴν μεγαλόνησον ἀπὸ τὸν καρπὸν τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων της. Ἡ ὑποδούλωσις τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν Τζὼν Φόστερ Ντάλλες, ἡ τυφλὴ ἐξάρτησίς της ἀπὸ τὴν ἠλιθίως φιλότουρκον καὶ φίλαγγλον ἀμερικανικὴν πολιτικήν, ἡ μωρὰ Ἰταμότης τοῦ Στέπτ Ντιπάρτμεντ καὶ τῶν στρατοκρατῶν τοῦ Πενταγώνου τῆς Οὐάσιγκτων, κατέστρεψαν μίαν λαμπρὰν ἑλληνικὴν νίκην ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ τὸν παρέδωσαν δέσμιον εἰς τοὺς νικητὰς τῶν συμφωνιῶν Ζυρίχης καὶ Λονδίνου.

★

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1941 ἀνετράπησαν οἱ καρποὶ τῶν νικῶν τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς ἥττης τοῦ Ἰταλικοῦ φασισμοῦ. Αἱ μηχανοκίνητοι φάλαγγες τοῦ κατακτητοῦ τῆς Εὐρώπης Ἀδόλφου Χίτλερ κατέκλυσαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον. Νικηταὶ ὅμως τελικῶς ἀπέθησαν καὶ πάλιν οἱ Ἕλληνες. Εἰς οὐδὲν ὠφέλησαν τοὺς καταλυτὰς τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν δικτάτορας αἱ παροδικαὶ ἐπιτυχίαι των. Μάταιοι ὑπῆρξαν οἱ θρίαμβοι καὶ αἱ νικητήριαι ἰαχαί των. Ἦλθε γρήγορα ἡ ὥρα ποὺ ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν λαῶν.

Τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ καὶ μὲ τὴν προδομένην Κύπρον. Ἀρκεῖ νὰ μὴν ἐγκαταλείψουν οἱ Κύπριοι τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐθνικῆς των ἐλευθερίας —καὶ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος δι' αὐτό—, γρήγορα θὰ σημάνῃ καὶ διὰ τὴν ὑπόδουλον ἑλληνικὴν μεγαλόνησον ἡ ὥρα τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, ἐκείνης διὰ τὴν ὁποίαν ἀπέθαναν οἱ ἥρωες τῶν Θερμοπυλῶν.

«Ο Άϊκ και τα ανδρείκελά του» (13 Νοεμβρίου 1960)

Ο Άϊκ (Αϊζενχάουερ, πρόεδρος ΗΠΑ) και τα ανδρείκελά του υπονομεύουν την Ειρήνη και την Ελευθερία των Λαών. Μια καταγγελία τεκμηριωμένη με γεγονότα. Ιδού αυτή:

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ο Α·Ι·Κ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΔΡΕΙΚΕΛΑ ΤΟΥ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΓΓΕΙΛΗ ΤΟ «ΜΗΝΥΜΑ ΝΤΑΛΛΕΣ»

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΠΙΠΤΟΥΝ ΑΙ ΕΞΑΓΩΓΑΙ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

ΣΟΒΑΡΑ ΔΙΟΓΚΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ

ΤΗΣ Κυβερνήσεως ἐκφράζει τὸ νέον δάνειον

Νέα μειώσις ἐσημειώθη

Ο Α·Ι·Κ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΔΡΕΙΚΕΛΑ ΤΟΥ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΓΓΕΙΛΗ ΤΟ «ΜΗΝΥΜΑ ΝΤΑΛΛΕΣ»

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Παρ' ὅλα τά μειονεκτήματα, τά ὁποῖα παρουσίαζεν ἡ ὑποψηφιότης του (τὸ καθολικόν του θρήσκευμα εἰς χώραν κατ' ἐξοχὴν φανατικῶν διαμαρτυρομένων, τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, ἡ ἐχθρότης μεγάλου μέρους τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν πανισχύρων τράστ, ἡ δημοτικότης τοῦ 'Αϊζενχάουερ, ποὺ ὑπεστήριζε μὲ φανατισμὸν τὸν Νίξον κλπ.), ὁ Κέννεντυ ἐξελέγη πρόεδρος τῶν 'Ηνωμ. Πολιτειῶν, παρ' ὅλον τὸν λυσσῶδη ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγαγε τὸ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κόμμα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀπερχόμενον πρόεδρον. Παρ' ὅλην τὴν κινητοποίησιν ἀφαντάστων μέσων πρὸς καταδημαγωγήσιν καὶ ἐκφοβισμὸν τῶν μετριοπαθῶν ἐκλογέων. 'Η ἐκλογή του, μολονότι οὐσιαστικῶς ἀντίπαλός του παρουσιάσθη ὁ ἴδιος ὁ 'Αϊζενχάουερ, διαθέτων ἀκόμη εὐρύτατον γόητρον μεταξὺ τῆς κοινῆς γνώμης ὡς καὶ τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν ἐφημερίδων. ἀποτελεῖ βαρεῖαν ἧττα τῶν Ρεπουμπλικάνων καὶ προσωπικῶς τοῦ 'Αϊζενχάουερ, ποὺ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ παραπλανήσῃ εὐρέα στρώματα λαοῦ, ὅπως ἔγινε κατὰ τὰς δύο προηγουμένας προεδρικὰς ἐκλογάς. 'Η λαϊκὴ πλειοψηφία τῶν 'Ηνωμ. Πολιτειῶν ἐπροτίμησε τὴν ἀπειρίαν τοῦ Κέννεντυ καὶ τὴν ἀδοκίμαστον ἀκόμη καλὴν του θέλησιν, τόσον εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὅσον καὶ εἰς τὰ διεθνῆ ζητήματα, παρὰ τὴν χρεωκοπήσασαν παταγωδῶς μεγάλην πεῖραν τοῦ 'Αϊζενχάουερ καὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀντιπροέδρου του Νίξον. Αἱ δημαγωγικαὶ παροχαὶ πρὸς τὸν παραγωγικὸν κόσμον (ὑπεχρέωσαν καὶ τοὺς Καραμανλῆδες μας νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν 'Ελλάδα ἀμερικανικὸν σῖτον καὶ σπορέλαιον, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἑλληνικὸν ἐλαιόλαδον καὶ σιτάρι μένει ἀδιάθετον!...) ἡ ὑποστήριξις πρὸς τὰς μεγάλας ἑταιρίας καὶ πρὸς τὰ ἀνομολόγητα συμφέροντα, ἡ ἀσκηθεῖσα πίεσις τῶν προτεσταντικῶν ὀργανώσεων καὶ ἐκκλησιῶν νὰ καταψηφισθῆ ὁ πρῶτος ἐκλεγεὶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν 'Ηνωμ. Πολιτειῶν καθολικὸς πρόεδρος, αἱ παντοειδεῖς ἄλλαι ἀδίστακτοι ἐξορμήσεις τοῦ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κόμματος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς προεδρικῆς πλειοψηφίας, δὲν ἴσχυσαν νὰ πείσουν τὸν λαὸν τῆς Συμπολιτείας νὰ ψηφίσῃ διὰ τρίτην φορὰν Ρεπουμπλικάνον πρόεδρον.

'Η ἀντιδραστικότης τοῦ ἡττηθέντος κόμματος, τόσον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ἡ χρεωκοπία του κυρίως εἰς τὸν ἐπονείδιστον χειρισμὸν τῶν μεγάλων διεθνῶν προβλημάτων, ὑπῆρξαν τόσον ἐμφανεῖς ὥστε ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ τῆς δῆθεν σοβιετικῆς ἀπειλῆς μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Φιντὲλ Κάστρο, ἡ κινητοποίησις τῶν χαμηλοτέρων ἐνστίκτων καὶ τῶν πλέον τρομακτικῶν φοβήτρων μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἡ ἀπειλὴ ὅτι μὲ τὸν Κέννεντυ οἱ 'Ανατολικοὶ θά... κηρύξουν τὸν Γ' παγκόσμιον πόλεμον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπηρεάσουν τὰ εὐρύτατα στρώματα, τὰ ὁποῖα προσείλκυσαν κατὰ τὸ 1952 καὶ τὸ 1956 μὲ ὑποψήφιον πρόεδρον τὸν 'Αϊζενχάουερ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καταπτύστου ἐκείνου μισέλληνος ὑπουργοῦ του Τζὼν Φόστερ Ντάλλες ἀπεδείχθη ὅτι εὐθύνεται καὶ ὁ ἴδιος ὁ 'Αϊζενχάουερ διὰ τὴν πορείαν ποὺ ἠκολούθησαν αἱ 'Ηνωμ. Πολιτεῖαι κατὰ τὴν διαρρεύσασαν ὀκταετίαν. 'Εχρεωκόπησε καὶ ὁ ἴδιος, ἀποτελῶν μέγαν κίνδυνον τόσον διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν.

Τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιφαρισαίου Ντάλλες, δὲν ἔπαυσαν νὰ διευθύνουν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἰδίως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς μεγάλης χώρας αἱ σκοτειναὶ ἐκεῖναι δυνάμεις ποὺ ἐστήριξαν ἐπὶ ἔτη τοὺς Μεντερέδες, τοὺς Σήγκμαν - Ρῆ, τοὺς Καραμανλῆδες καὶ ὅλλα εὐνοιοκρατικά, ἀντιλαϊκὰ καὶ διεφθαρμένα καθεστῶτα μισθοφόρων, δορυφόρων καὶ εὐτελῶν ἀνδρεικέλων ποὺ ἔχουν ἀτιμάσει τὸν Δυτικὸν κόσμον, ἀπεδείκνυε περιτράνως, ἀσχέτως ὑποκριτικῶν ἐπαγγελιῶν περὶ ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας, ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ πολιτικὴ μὲ τοὺς Ρεπουμπλικάνους εἰς τὴν κυβέρνησιν, εἴτε μὲ πρόεδρον τὸν 'Αϊζενχάουερ, εἴτε μὲ οἱονδήποτε ἄλλον Νίξον, Ντιοῦϊ, Κάμποτ Λότζ ἤ... Μακάρθυ, ἀπετέλει ὀφθαλμοφανῶς μέγαν διεθνῆ κίνδυνον. "Οπως καὶ ζῶντος τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ὁ "Αλλεν Ντάλλες ὁ ἐπαισχύντως χρεωκοπήσας ἀρχικατάσκοπος τῶν κυβερνήσεων 'Αϊζενχάουερ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι πανίσχυρος — ὅπως ἀπέδειξε τὸ δραματικὸν ἐπεισόδιον τοῦ ἀεροπλάνου Υ—2 ποὺ ἐξηυτέλισε τὸν πρόεδρον καὶ τὴν πολιτικὴν του ἔναντι τῆς Σοβιετικῆς 'Ενώσεως — καὶ νὰ ἐπηρεάζῃ μὲ τὰς ἐσκεμμένας ψευδολογίας καὶ μηχανορραφίας του τὸν 'Αμερικανὸν πρόεδρον, τὸ Στέπτ Ντιπάρτμεντ καὶ τὸ Πεντάγωνον τῆς Οὐάσιγκτων. Ποίαν πορείαν συνίστα ὁ ἐπίζων νεώτερος τῶν ἀδελφῶν Ντάλλες καταφαίνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κατασκοπευτικὴν πτῆσιν τοῦ ἀεροπλάνου Υ—2 ποὺ ἐματαίωσε τὴν Διάσκεψιν.

«Ο "μπαμπούλας" και το ψέμμα» (4 Σεπτεμβρίου 1960)

Πάντα στο νου του είχε τους αγρότες ο Δημήτρης Πουρνάρας και υπήρξε μαχητής για καθιέρωση αγροτικών συντάξεων. Τότε που έθετε το θέμα ήταν σαν να βρίσκονταν σε φανταστικούς κόσμους. Όμως καθιερωθήκανε οι συντάξεις. Και πρέπει να μην ξεχνάμε πως αυτές οφείλονται στις επανειλημμένες αγωνιστικές αρθρογραφίες του διευθυντή του «Ελεύθερου» Δημήτρη Πουρνάρα.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ - ΑΓΡΟΤΙΚΗ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1960

Ο «ΜΠΑΜΠΟΥΛΑΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΨΕΜΜΑ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΤΑΙ Ἡ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΙΣ...

ΜΕ ΤΑΧΥΤΑΤΟΝ ΡΥΘΜΟΝ ΜΟΝΟΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ ΜΑΣ

Ἡ ΑΤΕ ὀγωγὸς τοῦ γεωργικοῦ κεφαλαίου;

ΣΚΑΝΔΑΛΩΔΗΣ... ΕΚΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ

Κολοσσιαῖα ποσὰ ἁρπάζονται ἀπὸ τὸν λαὸν διὰ νά... χαρισθοῦν εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀλουμινίου

ΠΟΙΑ ΤΑ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΚΕΡΔΗ ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

Τοῦ κ. Α.Δ. ΑΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΣΕΚΑΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝΤΩΣ ΤΩΝ «ΝΕΤΕΡΩΝ»

ΠΟΙΟΙ «ΑΓΡΟΤΑΙ» ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΣΑΝ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ Α.Γ.Ρ.Ε.Ξ.

Φίλοι καὶ συγγενεῖς τῶν ὑπουργῶν

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ

Ἡ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Ο «ΜΠΑΜΠΟΥΛΑΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΨΕΜΜΑ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

"Οταν οἱ ἀγρόται μας, διὰ μέσου τῶν κομμάτων τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἐζήτησαν τὴν καθιέρωσιν μικρῶν συντάξεων εἰς τοὺς ἀπόρους γέροντας τῶν χωρίων ἢ ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως εἰς τὸν κόσμον τῆς ὑπαίθρου, ἡ Εὐνοιοκρατία καὶ τὰ ἀνδρείκελά της ἀπαντοῦσαν θρασύτατα:

—Τρελλοί εἰσθε; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ διατρέξωμεν τὸν σοβαρώτατον κίνδυνον νομισματικῆς ἀσταθείας καὶ καταστρεπτικοῦ πληθωρισμοῦ;

"Οταν οἱ παραγωγοὶ τῶν κυριωτέρων καὶ πολυτιμοτέρων γεωργικῶν μας προϊόντων ζητοῦσαν ὁλοκληρωτικὴν συγκέντρωσίν των μὲ τιμὰς ἀναλόγους πρὸς τὸ πραγματικὸν των κόστος, ἐδέχοντο τὴν ἐξῆς στερεότυπον ἀπάντησιν τῶν ἐκπροσώπων τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας, ποὺ μᾶς κυβερνᾶ σατραπικῶς ἀπὸ τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1955 :

—Πρὸς Θεοῦ! Ἡ ὁλοκληρωτικὴ συγκέντρωσις τῶν προϊόντων θὰ μᾶς φέρῃ ἀσφαλῶς τὸν πληθωρισμόν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ. Δὲν τὸ ἐπιτρέπει ἡ νομισματικὴ κατάστασις.

"Οταν οἱ ἐργαζόμενοι τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, οἱ παντὸς εἴδους συνταξιοῦχοι καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐκαμνον ἔκκλησιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν διὰ νὰ αὐξηθοῦν αἱ ἀποδοχαί ἢ αἱ συντάξεις των. ὅταν οἱ ἀγρόται λόγω τῆς ἐπιδεινώσεως τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ποὺ μαστίζει τὴν ὑπαιθρον ὑπέβαλλον τὴν ἰδέα νὰ ἀνασταλῇ προσωρινῶς ἡ εἰσπραξις τῶν χρεῶν των πρὸς τὴν 'Αγροτικὴν Τράπεζαν καὶ πρὸς τὸ Δημόσιον, τοὺς ἀντετάσσετο πάντοτε ἄρνησις κατηγορηματικὴ μὲ τὸ ἴδιο ὑποκριτικὸν πρόσχημα :

—Τί νὰ σᾶς κάμωμε; Ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ κίνδυνος πληθωρισμοῦ, πολὺ εὐχαρίστως!...

"Οταν ἡ ἀντιπολίτευσις διεμαρτύρετο, διότι δὲν ἐγίνοντο παραγωγικὰ ἔργα μακρᾶς πνοῆς εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν 'Ελλάδα ἢ διότι ἡ κυβέρνησις παρέδιδε προοδευτικῶς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον τῆς χώρας εἰς τὸ ξένον ἢ τὸ ἑλληνικὸν κεφάλαιον σκανδαλωδῶς, μὲ ἀπαραδέκτους παροχὰς καὶ διευκολύνσεις, μὲ μονοπωλιακὰ δικαιώματα καὶ μὲ δεσμεύσεις πρωτοφανοῦς ἐκτάσεως, ποὺ ἀποτελοῦσαν οὐσιαστικῶς χαριστικὴν ἐκποίησιν τῶν κυριωτέρων πλουτοπαραγωγικῶν πόρων τοῦ ἔθνους, ἐπεσείετο καὶ πάλιν τὸ αἰώνιον φόβητρον, ὁ «μπαμπούλας» τοῦ πληθωρισμοῦ! Αὐτὸς δήθεν δὲν ἐπέτρεπε νὰ ληφθοῦν διαφορετικαὶ ἀποφάσεις, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ μετατροπὴ τῆς 'Ελλάδος εἰς προτεκτοράτον τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου καὶ ἡ κατάργησις τῆς ἐθνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας του!...

★

Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἀποτελοῦσε εἰς τὴν πραγματικότητα ἕνα ἰταμὸν καὶ ἀστήρικτον πρόσχημα, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐξειλίχθη εἰς πολιτικοοικονομικὸν φόβητρον, ἕνα εἰδεχθῆ «μπαμπούλαν», τὸν ὁποῖον ἐπέσειεν ἑκάστοτε ἡ Εὐνοιοκρατία διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀντιλαϊκήν, ἀντεθνικήν, ἀντιαγροτικὴν καὶ ἀντιεργατικὴν πολιτικήν της. Ἡ γελοία πρόφασις, ὅταν ἐσημείωσε τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν καὶ δι' αὐτῆς ἐξηπατήθησαν καὶ ἐτρομοκοστήθησαν εὐρεῖαι λαϊκαὶ μάζαι, μετεβλήθη εἰς σύστημα παραπλανήσεως, ἐκφοβισμοῦ καὶ ἀπάτης τελικῶς, ὥστε νὰ κυβερνᾶ ἀνενόχλητος ἐφεξῆς ἡ 'Οκτωβριανὴ 'Ολιγαρχία.

Εἶναι γνωστόν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρᾶξιν, ὅτι ἡ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ὅλων τῶν ἐργαζομένων μιᾶς χώρας, ἡ ἀνύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἡ ἐκτέλεσις μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων, γενικῶς ἡ παραγωγὴ καὶ λελογισμένη ἐπένδυσις χρημάτων τοῦ Δημοσίου καὶ κεφαλαίων τῶν 'Οργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου ('Ασφαλιστικῶν 'Οργανισμῶν), ἡ ἐκ δοσις παραγωγικῶν δανείων κ.λ.π., δὲν ἀπειλοῦν τὴν νομισματικὴν σταθερότητα μιᾶς χώρας, ἐφ' ὅσον διενεργοῦνται μὲ ψύχραιμον σταθμισιν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν δυνατοτήτων ἑνὸς ἔθνους.

Εἶναι ψεῦδος ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος πληθωρισμοῦ, ἐὰν ἐδίδοντο ἀπὸ καιροῦ αὐξήσεις ἀποδοχῶν καὶ συντάξεων εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, δημοσίους καὶ ἰδιωτικούς, τοὺς ἐργάτας, τοὺς συνταξιούχους, ἢ ἂν καθιεροῦτο μικρὰ σύνταξις εἰς ἀπόρους γέροντας ἀγρότας, ἢ ἀνεστέλλετο προσωρινῶς ἡ εἰσπραξις τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν πρὸς τὴν Τράπεζαν καὶ τὸ Δημόσιον.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΟΥΤΕ ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΥΘΗ;

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΟΥΤΕ ΤΩΡΑ ΛΟΙΠΟΝ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΥΘΗ;

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Ἡ Βουλὴ ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας της. Ὁ βασιλεὺς, ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ ταξιδίου του, ἀσκεῖ καὶ πάλιν τὰ συνταγματικά του καθήκοντα. Καὶ ὅμως δὲν παρετηρήθη καμμία πρόοδος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τοῦ Πολιτεύματος. Ἡ κυβέρνησις ποὺ ἀνεδείχθη ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαΐου 1958 κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον, μολονότι δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ, ἐν τούτοις ἐξησφάλισε τὴν κοινοβουλευτικὴν πλειοψηφίαν, κατόπιν μιᾶς πρωτοφανοῦς κομματικῆς συναλλαγῆς καὶ κρατικῆς τρομοκρατίας. Ὀχυρουμένη δὲ ὄπισθεν αὐτῆς ἀπὸ δυόμισυ ἔτων, προσέθεσε εἰς τὴν παλαιὰν κακοποιὸν δρᾶσιν της καὶ τὴν νεωτέραν καταπληκτικὴν της χρεωκοπίαν. Ἐσωτερικῶς ἦν καὶ ἐξωτερικῆν. Εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἐργαζομένου κόσμου τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων διὰ τὴν ἐπιτεινομένην ἐξαθλίωσίν του προσετέθη ἡ ἀποκάλυψις τῆς πλήρους ἀποτυχίας τῆς δημοσιονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς πολιτικῆς της, συνέπεια τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἐπιδείνωσις τῆς ἀκριβείας τοῦ ἁλὸς διὰ τῶν λαμβανομένων ἀστόχων μέτρων. Τόσον εἰς τὸν καθαρῶς διπλωματικὸν— πολιτικὸν τομέα ὅσον καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἡ Ἑλλὰς μετεβλήθη εἰς προτεκτοράτον τῶν ξένων. Καὶ μάλιστα εἰς ἀνδρείκελον ἐχθρῶν τῆς χώρας, ὅπως ἀπεδείχθη μὲ τὴν στάσιν τῶν Ρεπουμπλικάνων τῆς Οὐάσιγκτων ἀπὸ πενταετίας. ὁπότε ἐγκατέστησαν εἰς τὰς Ἀθήνας κυβέρνησιν ὄργανόν των ἐφάσει μιᾶς ἐπισχύντου συμφωνίας, κύριαι ἐκδηλώσεις τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν τὸ ἄτιμον «μήνυμα Ντάλλες» καὶ τὸ «μνημόνιον Καραμανλῆ» τοῦ Σεπτεμβρίου 1955 ἀμφότερα.

Ἔκτοτε ἡ χώρα εὑρίσκεται ἐν οὐσιαστικῇ ἐσωτερικῇ ἀνωμαλίᾳ, ἀσχέτως πρὸς τὸ ἂν τὰ πολιτικὰ κόμματα ἐκ λόγων σκοπιμότητος ἀνέχωνται τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν. Προφανῶς ταῦτα ἠλπιζον πάντοτε ὅτι οἱ ἁρμόδιοι πολιτειακοὶ παράγοντες θὰ ἀνεγνώριζον τοὺς ἐπικιρεμαμένους ἐκ τῆς δημιουργηθείσης ἀνωμαλίας κινδύνους καὶ θὰ ἐπωφελοῦντο ἀπὸ τὴν πρώτην παρουσιαοθησομένην εὐκαιρίαν διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν ἐκρηκτικὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν. Ἡ πρώτη καὶ σοβαρωτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐθνικὴ ἐπανάστασις τῆς Κύπρου, τὴν ὁποίαν ἀποδεδειγμένως καὶ ἐπισήμως ὑπενόμευε, κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπομένην τῶν ἐπονειδίστων ἐκλογῶν τοῦ Φεβρουαρίου 1956, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς διεβεβαίωσε ΨΕΥΔΩΣ ΚΑΙ ΥΠΟΥΛΩΣ (κατὰ τρόπον κατοδικάζοντα ἀνεκλήτως ἕνα πολιτικὸν ἄνδρα ἀσκοῦντα ὑπεύθυνον κυβερνητικὴν ἐξουσίαν, ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν σπανίαν τελευταίως καὶ τελείως ἀπαράδεκτον ὑπὸ τὰς ἀνωμάλους ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς συνθήκας ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ἀπὸ τὸ 1955 ἐνὸς τμήματος ὑποδούλων ἀδελφῶν μας) ὅτι ΕΞΗΣΦΑΛΙΣΕ ΔΗΘΕΝ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΛΑΟΥ. Τοῦτο ἦτο σκόπιμον ψεῦδος πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Ἑλλήνων ἐκλογέων. Μόλις δὲ ἀπεκαλύφθη ἡ ἀπάτη τὴν ἐπαύριον τῆς λαϊκῆς ἐτυμογορίας, ὁ ψευσθεὶς πρωθυπουργὸς ἔπρεπε νὰ παυθῇ ἀμέσως ὡς ἀνάξιος νὰ ἀσκῇ τὸ ἀνώτατον τοῦτο λειτουργημα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς μίαν εὐνομουμένην πολιτείαν.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΕΠΑΥΘΗ. ΟΥΤΕ ΕΠΕΒΛΗΘΗΣΑΝ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΤΟΥ. Ἀντιθέτως ἐνθαρρυνθεισα ἐκ τῆς ἀτιμωρησίας συνέχισε τὴν διαπραγμάτευσιν μὲ τοὺς ξένους πρὸς παράδοσιν τῆς Κύπρου εἰς τοὺς ἐχθροὺς της, ἐνῶ ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς ἐξηκολούθησε νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ «μήνυμα Ντάλλες» καὶ τὸ συμπληρωμά του «μνημόνιον Καραμανλῆ» μὲ ὅλας τὰς τρομακτικὰς διὰ τὸ Ἔθνος συνεπείας των, ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικάς.

★

Δευτέραν μεγάλην εὐκαιρίαν ἀπετέλεσαν αἱ νέαι σκανδαλώδεις ἐπεμβάσεις τοῦ Ντάλλες καὶ τῶν μισθάρνων τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἀγγλίας συνεργατῶν του, Ντιοῦι, Ἄλλεν Ντάλλες κλπ., τόσον διὰ τὴν πλήρη ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἡλιθίως φιλοτουρκον πολιτικὴν τοῦ εὐτυχῶς ἀπερχομένου προέδρου Ἀϊζενχάουερ, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ὑποδούλωσιν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας εἰς τὰ ἰσχυρότερα ἐγωϊστικὰ συμφέροντα τῶν ἐκλογέων τοῦ Ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος. Ἡ προκλητικὴ συνήθεια τῆς Οὐάσιγκτων νὰ δίδῃ ἐντολὰς εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ θρασεῖα ἀξίωσίς της νὰ ἐκτελοῦνται, ἔστω καὶ ἂν ἐστρέφοντο καταφῶρως εἰς βάρος τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων, εἶχε τὸ ἀποκορύφωμά της τόσον εἰς τὴν βαθμιαίαν προδοσίαν καὶ ἐγκατάλειψιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων εἰς τὸ πεδίον τῆς διπλωματικῆς μάχης ἐνώπιον τοῦ ΟΗΕ καὶ τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος εἰς τὸ κυπριακὸν ἔδαφος, ὅσον καὶ εἰς τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς εἰς τοὺς Μεντερέδες καὶ τοὺς Ἥνγεν—Μακμίλλαν. ΤΟΥΤΟ ΥΠΟ ΤΑΣ ΤΟΤΕ ΣΥΝΘΗΚΑΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΚΗΡΥΚΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΥΟ ΤΑΥΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠΕΤΕΛΕΙ ΑΥΤΟΧΡΗΜΑ ΕΘΝΙΚΗΝ ΠΡΟΔΟΣΙΑΝ. Κατὰ τὸ 1956 καὶ τὸ 1957 οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Τοῦρκοι ἠττήθησαν εἰς τὴν Κύπρον, παρὰ τὴν ὑποστήριξίν των ἀπὸ τοὺς Ρεπουμπλικάνους καὶ τὰ ἐν Ἀθήναις ἀνδρείκελά των. Καὶ ὅμως ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς δὲν ἐδέχθη νὰ ἀξιοποιηση τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην νίκην τοῦ Κυπρίου Δαυΐδ πρὸς τὸν Βρεταννότουρκον Γριλάθ.

Ἀλλ' οὔτε τότε, κατὰ τὰ δύο κρίσιμα ἐκείνα ἔτη τῆς Κυπριακῆς ἐπαναστάσεως, ἐκρίθη ἀπὸ τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὸ Πείραμα Καραμανλῆ. Οὔτε τὸ 1956 ἐπαύθη ἡ κυβέρνησις. Οὔτε τὸ 1957. Παρὰ τὴν ἀντίθεσιν τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΕΝ ΗΣΚΗΣΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ, ΩΣ ΩΦΕΙΛΕ.

Ἀνέμενε μολαταῦτα ὁ λαὸς ὅτι δὲν θὰ ἐπετρέπετο τουλάχιστον εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς λαϊκῆς μειοψηφίας ΝΑ ΠΑΡΑΔΩΣΗ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΤΗΣ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔγινε, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1959, παρὰ τὴν ἔντονον ἐξέγερσιν τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως.ἐκπροσωπούντων ἐν προκειμένῳ τὴν θέλησιν τῆς λαϊκῆς πλειοψηφίας. ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΑΠΕΤΟΛΜΗΘΗ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ. Ἐπραγματοποιήθη ἡ παράδοσις τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου εἰς τοὺς Τούρκους τοῦ Μεντερὲς καὶ τοὺς Ἄγγλους ἀποικιοκράτας, ἐνῶ ἀπηλεύθερώνετο ὁλόκληρος ἡ ἀφρικανικὴ ζουγκλα. Ἡ Ἑλλὰς ἐξετέλεσε πλήρως τὸ «μήνυμα Ντάλλες» καὶ τὸ «μνημόνιον Καραμανλῆ» τοῦ 1955 περὶ πωλήσεως τῆς Κύπρου. ΚΑΙ Η ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΟΥΤΕ ΤΟΤΕ ΕΠΑΥΘΗ.

Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1958, ἐπὶ δυόμισυ χρόνια τώρα, ἡ ἰδία κυβέρνησις ἤσκησε τὴν ἐξουσίαν ἀπερίσπαστος, κοινοβουλευτικῶς ἰσχυρά, ἀπολαύουσα τῆς εὐνοίας τῶν ἀνακτόρων. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐν τούτοις ἀπέδειξε τὴν πλήρη χρεωκοπίαν της, τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ἀποτυχίαν τῆς εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν τομέα, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν. ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΟΥΤΕ ΤΟΤΕ ΑΠΕΜΑΚΡΥΝΘΗ. Ἐπηκολούθησε τὸ φορὸν καὶ διεθνῶς δυσφημιστικὸν τῆς χώρας ΣΚΑΝΔΑΛΟΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ ΜΕΡΤΕΝ, τὴν ὁποίαν ἀρνεῖται πεισμόνως νὰ ἐκκαθαρίσῃ ἡ κυβέρνησις. ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΥΘΗ ΛΟΙΠΟΝ ΟΥΤΕ ΔΙ' ΑΥΤΟ; ἐρωτᾷ εὐλόγως ὁ Ἑλληνικὸς λαός. ΕΧΕΙ ΓΝΩΣΙΝ ΟΛΩΝ ΤΟΥΤΩΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΚΑΜΗ; Δὲν νομίζει ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ γίνουν ταχύτατα ἐκλογαὶ μὲ ἀναλογικήν;

«Κατά τας υπαρχούσας ενδείξεις,
το θέμα των εκλογών έχει ήδη
ωριμάσει εις την συνείδησιν»
(Αι ειδήσεις)

Ο ΛΑΟΣ: Ρε πατριωτάκια,
για κατεβήτε κάτω.
Εσείς φάγατε και τα φύλλα
«Ελεύθερος»,
22 Μαΐου 1966.

«Ελεύθερος»,
9 Δεκεμβρίου 1962.

«Ελεύθερος»: Παρεμβάσεις για εθνικά θέματα

Ο Δημήτρης Πουρνάρας μπροστά στα εθνικά θέματα ήταν απόλυτος. Χτυπούσε αμείλικτα με την πύρινη πέννα του καθέναν που ήθελε να διαστρεβλώσει την Ελληνική Ιστορία, που να συκοφαντήσει ανθρώπους που ήταν μπροστάρηδες στην υπεράσπιση του λαού και της πατρίδας.

Θα δούμε μερικά από τα υπερασπιστικά ή καταγγελτικά άρθρα και σχόλιά του για να μπούμε στο πνεύμα της Αντίστασής του. Όλα παρμένα από τον ανυποχώρητο «Ελεύθερό» του.

Βάζω μόνο τις ημερομηνίες δημοσίευσης και –φυσικά– τα χαρακτηριστικά των τίτλων. Μερικά άρθρα είναι με άλλο όνομα και αργότερα με το ψευδώνυμο Π. Χαλκέντερος.

Συχνά οι ημερομηνίες κειμένων δεν είναι στη σειρά, γιατί προτιμήθηκε το να έχουν κάποια θεματική «συγγένεια».

28 Μαΐου 1945: «Ο Λαός ζητεί να γίνει κυβέρνηση Εθνικής ενότητας» (σημ. Αν ακούγονταν αυτή η άποψη πολλά κακά θα είχαν αποφευχθεί). «Ο Αλ. Σβώλος αρχηγός του κόμματος της ΕΛΔ».

4 Ιουνίου 1945: «Δημοκρατία ή Θάνατος» – «Τα γιαταγάνια σας να τα βάλετε στη θήκη όψιμοι υπερπατριώτες». – «Κατηγορώ τον Γεώργιον Β΄».

11 Ιουνίου 1945: «Λάθος κ. Τσώρτσιλ, τον πόλεμο τον κερδίσατε με τους σοσιαλιστές κι όχι με τους συντηρητικούς».

18 Ιουλίου 1945: «Μαίνονται αι Ηρωδιάδες του Βασιλισμού» – «Αφόρητη η ζωή στις επαρχίες από έλλειψη ασφάλειας».

25 Ιουνίου 1945: «Και το αίμα μας για τη Δημοκρατία».

9 Ιουλίου 1945: «Δημοκρατία ή Βασιλεία;».

16 Ιουλίου 1945: «Η Μακεδονία» – «Προσοχή κ. Τίτο. Θα σπάσετε τα μούτρα σας».

2 Ιουλίου 1945: «Άρθρο του Αλ. Σβώλου για τα Δεκεμβριανά, τη Δημοκρατία και τα εθνικά ζητήματα».

23 Ιουλίου 1945: «Είσθε ένοχος εσχάτης προδοσίας, Μακαριώτατε».

30 Ιουλίου 1945: «Ζήτω ο Βρετανικός Λαός. Ο σοσιαλισμός ενίκησε τον Τσώρτσιλ».

6 Αυγούστου 1945: «Προδοσία της Δημοκρατίας».

13 Αυγούστου 1945: «Ας είναι καταραμένοι». – «Κατηγορώ τους πολιτικούς μας άνδρας».

20 Αυγούστου 1945: «Ο άταφος νεκρός». – «Ο μικρός Αντιβασιλεύς».

27 Αυγούστου 1945: «Κατηγορώ τον κ. Παπανδρέου και την ηγεσία του ΚΚΕ».

3 Σεπτεμβρίου 1945: «Όχι κ. Ζαχαριάδη». – «Οι Αγρόται και η Δημοκρατία».

10 Σεπτεμβρίου 1945: «Πού πηγαίνετε κ. Ζαχαριάδη;» (σημ. Αν άκουγε ο Ζαχ. θα γλυτώναμε πολλές οδυνηρές περιπέτειες).

17 Σεπτεμβρίου 1945: «Ούτε τον εστεμμένο φελλό ούτε τον Δημητρώφ».

24 Σεπτεμβρίου 1945: «Γιατί οι αγρότες να μην διεκδικήσουν την Εξουσία; Είναι τα ⅔ του πληθυσμού».

8 Οκτωβρίου 1945: «Σοσιαλισταί όλης της Ελλάδος ενωθείτε».

15 Οκτωβρίου 1945: «Μετεστράφη η βρετανική πολιτική. Οι φραγκολεβαντίνοι του κ. Μπέβιν» (σημ. Οι εργατικοί αποδείχθηκαν ιδεολογικά κίβδηλοι).

22 Οκτωβρίου 1945: «Ο Γ. Παπανδρέου κοινός στασιαστής και όμως δεν συνελήφθη».

29 Οκτωβρίου 1945: «Το σκάνδαλο του εορτασμού. Το Όχι δεν είναι του βασιλιά - Μεταξά αλλά του Ελληνικού λαού».

5 Νοεμβρίου 1945: «Οι νεκροθάφτες». – «Εις φως η προδοσία του κ. Γ. Παπανδρέου».

12 Νοεμβρίου 1945: «Αυτό είναι το "Καθεστώς του Μακαριωτάτου". Κράτος τρόμου».

26 Νοεμβρίου 1945: «Ανοχή, όχι εμπιστοσύνη. Ας προσέξει το κόμμα των Φιλελευθέρων».

10 Δεκεμβρίου 1945: «Η Κυβέρνησις Σοφούλη πλήγμα κατά της Δημοκρατίας».

15 Απριλίου 1946: «Δεν είναι Βουλή αυτή αλλά πάνθεο Εθνικής καταισχύνης».

8 Απριλίου 1946: «Δεν θα μπορέσετε να τον φέρετε το Βασιλέα σας».

31 Μαρτίου 1946: «Ο λιποτάκτης. Η κατάρα του Έθνους σε συνοδεύει κ. Σοφούλη».

25 Μαρτίου 1946: «Γ. Καφαντάρης βράχος της δημοκρατίας, Σοφούλης Πόντιος Πιλάτος».

18 Μαρτίου 1946: Τον Ελ. Βενιζέλο τον κρίνει ο σοσιαλιστής συγγραφέας κ. Δημ. Πουρνάρας. – «Αγρότες προσέξατε το Κόμμα σας δεν μετέχει στην εκλογική κωμωδία». Στο ίδιο φύλλο του «Ελεύθερου» ο Πουρνάρας με δεκάδες υπογραφών αποκηρύσσει τον Αλεξ. Μυλωνά. Εκ μέρους του Αγροτικού Κόμματος Ελλάδος υπογράφει την αποκήρυξη ο Γενικός Γραμματέας του Δ. Πουρνάρας. Βλέπουμε εδώ πως ταυτίζει την ιδιότητα του σοσιαλιστή με αυτή του αγροτιστή.

11 Μαρτίου 1946: «Όχι κ. Τσώρτσιλ, ούτε εμείς είμαστε ελεύθεροι».

4 Μαρτίου 1946: «Η δημόσια εμφάνιση των υπουργών της δικτατορίας είναι πρόκληση στα αισθήματα του ελληνικού λαού».

19 Φεβρουαρίου 1961: «Η Κυβέρνησις δεν θα σώσει το Κόμμα του κ. Γ. Παπανδρέου».

4 Ιουνίου 1961: «Εκτέλεσις αγρότου διά χρέος 180 δραχμών. – Προϊόν αντιαγροτικού εκτραχηλισμού της ΕΡΕ». – (κύριο άρθρο Δ. Πουρνάρα). Ο υπ' αριθ. 1 Εθνικός κίνδυνος 25 Ιουνίου 1961: «Με τον Λαόν ή εναντίον».

2 Ιουλίου 1961: «Εθνικόν Μέτωπον Ελευθερίας».

9 Ιουλίου 1961: «Η Λαϊκή εξέγερσις. – Καθεστώς τρόμου εις Β. Ελλάδα διά να ματαιωθεί το Συλλαλητήριον».

16 Ιουλίου 1961: «Συναγερμός κατά της βίας».

23 Ιουλίου 1961: «Να ελαττωθούν οι φόροι. – Προετοιμάζεται αγρία επιδρομή εναντίον του αγροτικού κόσμου».

30 Ιουλίου 1961: «Οργή Λαού. – Τα άθλια σκάνδαλα».

6 Αυγούστου 1961: «Η Σατραπεία. – Εκλογές τύπου Σαλαζάρ ετοιμάζει η Κυβέρνησις».

20 Αυγούστου 1961: «Από τας βάσεις του ΝΑΤΟ κινδυνεύει η Ακρόπολις».

27 Αυγούστου 1961: «Φωνή Λαού. – Κυοφορείται Υπηρεσιακή Κυβέρνησις συνέχεια της σημερινής».

3 Σεπτεμβρίου 1961: «Πρωτοφανείς μεθόδους προς πλαστογράφησιν της θελήσεως του Λαού χρησιμοποιεί η ΕΡΕ».

10 Σεπτεμβρίου 1961: «Εθνικόν Αγροτικόν Κόμμα».

24 Σεπτεμβρίου 1961: «Η Αυλική Κυβέρνησις υπηρετεί τα σχέδια της ΕΡΕ. – Ψηφίζοντες Εθν. Αγροτικόν Κόμμα - ΕΔΑ θέτετε τέρμα εις το όργιον της ΕΡΕ»

10 Δεκεμβρίου 1961: «Λαϊκά συλλαλητήρια».

17 Δεκεμβρίου 1961: «Μέχρι της νίκης».

24 Δεκεμβρίου 1961: «Εις τον Εισαγγελέα (διά την παρωδίαν των εκλογών)».

31 Δεκεμβρίου 1961: «Κου-Κλούξ -Κλαν. – Επιδιώκει μεταβατικήν ο κ. Μαρκεζίνης».

8 Απριλίου 1962: «Όχι νέα λάθη. – Απειλείται η ζωή των ηγετών της Αντιπολιτεύσεως».

15 Απριλίου 1962: «Να διαλυθεί η ΚΥΠ - η κρυφή Κυβέρνησις». – «Η Κυβέρνησις του αίματος αιματοκύλισε τους φοιτητάς».

22 Απριλίου 1962: «Ο Λαός των Αθηνών ενίκησε». – «Η συμμορία που έχει καταλάβει ανόμως την εξουσίαν και παριστάνει την Κυβέρνησιν».

13 Μαΐου 1962: «Οι ρινόκεροι συνεκινήθησαν. Ο κ. Κανελλόπουλος υπέβαλε μήνυσην κατά του "Ελεύθερου"».

20 Μαΐου 1962: «Ο κ. Αβέρωφ ένοχος σκανδάλου προμηθείας τριών Ιταλικών πλοίων».

13 Ιανουαρίου 1963: «Δεξιώτερα Κουροπάτκιν». – «Μετέρχεται τας μεθόδους των τελευταίων ημερών του το Κράτος Μεντερές η ΕΡΕ».

20 Ιανουαρίου 1963: «Άμεσον λύσιν». – «Συνομωσία κατά του Λαού». – «Συνεπεία αγών όλων των λαϊκών δυνάμεων ηνωμένων».

5 Μαΐου 1963: «500.000 χαφιέδες κατασκοπεύουν τους αντιπάλους της ευνοιοκρατίας».

5 Μαΐου 1963: «Η βασιλική περιοδεία ενθυμίζει Όθωνα και Αμαλία. – Εκλογαί βίας και τρόμου».

12 Μαΐου 1963: «Εμπόλεμος κατάστασις μεταξύ Λαού και ευνοιοκρατίας. – Βασιλικής συζύγου περιπέτειαι έμειναν αδιάφοροι οι έλληνες». – «Την προδοσίαν πολλοί ηγάπησαν τον προδότην κανείς».

19 Μαΐου 1963: «Η "Μπανανία" ετοιμάζει ψευδοεκλογές τύπου Σιγκμαν Ρη Κορέας». – «Πολιτικοί κρατούμενοι φασιστικά κάτεργα».

26 Μαΐου 1963: «Συνδικάτον γκάγκστερ κυβερνά την Ελλάδα. – Ο Λαός θα αντιδράσει με αυτοάμυναν εναντίον της συμμορίας των νεοχιτλερικών σφαγέων. – Προς Εμφύλιον πόλεμον».

14 Ιουλίου 1963: «Κατά το σχέδιον ΕΡΕ - Αμερικανών ετοιμάζεται

πραξικόπημα υπό στυγνόν καθεστώς της βίας. – Πλούσια διδάγματα διά την Φρειδερίκην. – Ψυχρολουσία το βασιλικόν ταξίδιον εις Λονδίνον».

23 Ιουλίου 1963: «Υπουργός της ΕΡΕ ένοχος της δολοφονίας Λαμπράκη». – «Ο σκουπιδιάρης».

28 Ιουλίου 1963: «Κρεμάλα (κύριο άρθρο)». – «Η αντιπολίτευσις θεωρεί απαράδεκτον το εκλογικόν σύστημα της βίας και της νοθείας».

4 Αυγούστου 1963: «Όχι, Μεγαλειότατε». – «Η ΕΡΕ εξαφάνισε έγγραφα της ΕΥΠ».

11 Αυγούστου 1963: «Στο Γουδί κατ' ευθείαν» (κύριο άρθρο). «Ο Κ. Λιάπης: Ο επ' αδελφή γαμβρός του κ. Κ. Καραμανλή. Πώς επλούτισε η οικογένεια Τρουχίλλο της Ελλάδος».

25 Αυγούστου 1963: «Και τώρα τολμήσατε...» (κύριο άρθρο). – «Εκρηκτική η πολιτική ατμόσφαιρα. Τα σχέδια Πιπινέλη -ΕΡΕ. – Βαρείαι κατηγορίαι εναντίον της βασιλίσσης Φρειδερίκης επί ναζισμώ».

1 Σεπτεμβρίου 1963: «Η Απάτη» (κύριο άρθρο). «Πείσμων προσπάθεια διά την επάνοδον της «συμμορίας» εις την εξουσίαν». – «Ο Θρόνος διέρχεται στιγμάς δυσκόλους».

15 Σεπτεμβρίου 1963: «Μαζί όλοι οι Έλληνες» (κύριο άρθρο). «Εις το κακουργιοδικείον Αθηνών νέα αναμέτρησις "Ελεύθερου" - Κανελλόπουλου».

27 Οκτωβρίου 1963: «Οι Δημοκρατικοί» (κύριο άρθρο). – «ΕΡΕ = Τετέλεσται». – «Μαύρο εις το κόμμα των δολοφόνων».

8 Δεκεμβρίου 1963: «Το βραχυκύκλωμα». – «Σμήνη τρωκτικών ελυμαίνοντο το Δημόσιον». – «Μυστικά κονδύλια. Όλα εις φως».

15 Δεκεμβρίου 1963: «Συνωμοσία Ανακτόρων - Ξένων - Δεξιάς». – «Παγίς η φυγάδευσις του Αρχηγού της ΕΡΕ».

22 Δεκεμβρίου 1963: «Τα βρώμικα χέρια». – «Φύλακες, Γρηγορείτε! Αμερικανοί, στρατοκράται και παρακρατικοί απεργάζονται πυρετωδώς λύσεις ανωμαλίας».

21 Απρίλη 1963: «Εθνικό έγκλημα και σκάνδαλο. Διαρπάζεται ο αρχαιολογικός θησαυρός. Οι σημερινοί συνεχισταί του Ελγίνου».

9 Ιουνίου 1963: «Πουλημένα τομάρια». Ντροπή σας μεγαλόσχημοι γκάγκστερ των «Τάϊμς».

16 Ιουνίου 1963: «Ένας εθνικός κίνδυνος. Ρίχνει στάχτη στα μάτια του κόσμου η εύνοια για να μη δυσαρεστήσει τους πλούσιους φίλους».

30 Ιουνίου 1963: «Κατηγορώ τον Οικουμενικό Πατριάρχη, την ΑΧΕΠΑ κλπ. Χάνουμε τον ελληνισμό της Αμερικής».

21 Ιουλίου 1963: «Η Κατσαρίδα, η Καρφίτσα, η σαρανταποδαρούσα... Τα φάρμακα που ...δηλητηρίασαν τον Παπάγο».

21 Μαΐου 1961: «Ο Νέρων και ο Ελγίνος. Δεν κατακρατούν αρχαιότητες μόνο οι Άγγλοι. Έχουν και οι Γάλλοι, Ιταλοί, Γερμανοί και πρέπει να τα επιστρέψουν. Χρειάζεται άμεσος συναγερμός του πνευματικού κόσμου».

10 Φεβρουαρίου 1963: «Ακολουθούν τα ίχνη της ΕΟΝ και των φασιστικών νεολαιών».

27 Δεκεμβρίου 1964: «Μια φορά και έναν καιρό οι πολιτικοί μας άνδρες πέθαιναν στην... ψάθα αλλά ήτανε τίμιοι, όχι αγύρτες, προδότες ή λωποδύτες».

27 Ιανουαρίου 1963: «Οι σημερινοί Γραικύλοι. Χειρότεροι από τους παλαιότερους της Τουρκοκρατίας και της Κατοχής».

17 Μαρτίου 1963: «Η καταστροφή του 1922 και η ανάμνηση της τραγωδίας. Ευθύνες των Μεγάλων Δυνάμεων αλλά και δικές μας».

5 Μαΐου 1963: «Απαράδεκτος ραγιαδισμός. Μια αθεράπευτη εθνική γάγγραινα και κάτι "κορυφαίοι"».

7 Απριλίου 1963: «Πλαστογράφοι της Εθνικής Ιστορίας αλλά και της σημερινής πραγματικότητος».

20 Ιουνίου 1965: «Ο Σπ. Μαρκεζίνης, η "Εστία" και οι βασιλικές ατιμίες μισού αιώνα (1913-1963). Η ...άτιμος Ελληνική Δημοκρατία και οι βασιλικές ατιμίες».

16 Οκτωβρίου 1964: «Ο "τρελός" Δελαπατρίδης έγινε πρότυπο για μερικούς πολιτικούς μας άνδρες».

10 Μαΐου 1964: «Το "πλιάτσικο" και οι "προστάτες μας"».

5 Ιουλίου 1964: «Η πυθία του Φρειδερικισμού - Λωποδυσίες, σπίτια, οικόπεδα και ... υποκρισία».

26 Οκτωβρίου 1964: «Πλαστογράφοι της πρόσφατης Εθνικής μας Ιστορίας. Η Αγγλία, ο βασιλιάς Γεώργιος ο Β΄, ο Γ. Παπανδρέου...»

13 Οκτωβρίου 1963: «Φωνάζει ο κλέφτης ...για να φύγει ο νοικοκύρης. Αυτά συμβαίνουν στην Μπανανία (Ελλάδα)».

19 Μαΐου 1963: «Και πάλιν οι θεομπαίχτες. Σε ανίερη εκμετάλλευση επικαλούνται την "επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος"».

24 Μαΐου 1964: «Το ψάρι βρωμάει απ' το κεφάλι. Πώς θα εκκαθαριστεί η κοπριά των Τουχίλλιο».

15 Ιανουαρίου 1961: «Αμερικάνοι προσέξατε το "κλίμα μίσους"».

22 Ιανουαρίου 1961: «Έλληνες νέοι σας παρασύρουν εις τον ολισθηρόν δρόμον. Θέλετε να γίνετε κομματικοί τραμπούκοι;».

24 Νοεμβρίου 1963: «Τα βήματα των ερινυών. Αγωνία, Ανησυχία στον κόσμο της προδοσίας και της λωποδυσίας».

11 Αυγούστου 1963: «Καθαρή προδοσία η σκόπιμη εύνοια του εχθρού».

29 Ιανουαρίου 1961: «Ο τρόμος των ενόχων μήπως δημοσιευθούν αποκαλύψεις».

4 Σεπτεμβρίου 1966: «Το "φαινόμενο" Παν. Κανελλόπουλος και το ... μυστικό του».

24 Φεβρουαρίου 1963: «Φοβερή "βρώμα" και δυσωδία την εγέμισαν οι Γραικύλοι την Ελλάδα πατρίδα της αγνότητας».

23 Αυγούστου 1964: «Γραικύλοι σημερινοί και παλαιότεροι. Τι μας διδάσκει η Εθνική ιστορία».

19 Ιουλίου 1964: «Ξανάρθανε τα μαύρα κοράκια της εθνικής υποτέλειας και αυτοκτονίας».

4 Σεπτεμβρίου 1966: «Απειλούν εγκαθίδρυσιν Δικτατορίας αν εις τας εκλογάς νικήσει το Κέντρον» (το προαισθάνθηκε ο Πουρνάρας).

11 Σεπτεμβρίου 1966: «Ρεμούλα εις το κράτος της Μπανανίας».

16 Σεπτεμβρίου 1966: «Εάν εγκαθιδρυθεί Δικτατορία θα σημαίνει κατάλυσιν της Βασιλείας» (μάντης ήταν ο Πουρνάρας, αυτό έγινε).

31 Μαΐου 1966: «Τα χαϊδεμένα παιδιά της Οκταετίας».

3 Οκτωβρίου 1965: «Θύελλα στον ορίζοντα. Οι ένοχοι τρέμουν και... εκστρατεύουν να "αποκτήσουν" τον ελληνικό λαό».

14 Αυγούστου 1964: «Τα μαύρα κοράκια ξαναφάνηκαν στον ορίζοντα».

10 Ιουλίου 1966: «Η Αντεθνική συνωμοσία. Ενθυμηθείτε τον Δ. Γούναρη και τον Ν. Στράτο».

24 Ιουλίου 1966: «Πυροτέχνημα το κ. Κανελλόπουλου κατέπεσεν εις το κενόν».

21 Αυγούστου 1966: «Η Οξύτης του Κυπριακού και η κοινωνική κρίσις».

28 Αυγούστου 1966: «Δραματικαί εξελίξεις. Παροχή πλήρους αυτονομίας εις τους Τούρκους της Μεγαλονήσου».

10 Δεκεμβρίου 1945: «"Όχι στράτευμα" από πραιτοριανούς αλλά εθνικό στρατό».

17 Δεκεμβρίου 1945: «Οι νέοι γραικύλοι».

24 Δεκεμβρίου 1945: «Πού οδηγείτε την Ελλάδα κύριοι Άγγλοι; Τολμήσατε κ.κ. Αρχηγοί (των κομμάτων)».

31 Δεκεμβρίου 1945: «Δεν θα θάψετε την Ελλάδα. Πίστη στη Δημοκρατία και στο Σοσιαλισμό».

25 Φεβρουαρίου 1946: «Εμφύλιος σπαραγμός θα προκληθεί με την κατάφωρη εκλογική φάρσα. Μεγάλη η ευθύνη των Δυνάμεων».

16 Φεβρουαρίου 1946: «Η τρομοκρατία. – Οι αγρότες έδειξαν το δρόμο».

11 Φεβρουαρίου 1946: «Η Πυριτιδαποθήκη. Να φύγουν τα ρωσικά και βρετανικά στρατεύματα από την Ανατολική Ευρώπη».

8 Φεβρουαρίου 1946: «Όχι γκάγκστερς. – Οι Άγγλοι στην Ελλάδα. – Να φύγουν οι άγγλοι αλλά όχι να έλθουν Σλάβοι».

28 Ιανουαρίου 1946: «Φταίνε οι Άγγλοι αλλά και οι Ρώσοι». – «Έλληνες σταματήστε το αιματοκύλισμά σας».

21 Ιανουαρίου 1946: «Να σταματήσει το αίμα». – «Η απογοήτευση των Λαών».

14 Ιανουαρίου 1945: «Πολιτικοί απατεώνες». – «Το κατάντημα της Ελλάδος μας».

7 Ιανουαρίου 1946: «Η ανθρωπότης μέσα στην αγωνία μπήκε στο 1946 με τον εφιάλτη πολέμου, στερήσεων και πείνας».

8 Δεκεμβρίου 1954: «Οδηγείται προς χρεωκοπίαν η οικονομία της χώρας μας».

6 Δεκεμβρίου 1954: «Τρομοκράται κατέλυσαν το κράτος του κ. Παπάγου».

3 Δεκεμβρίου 1954: «Συμβιβασμός Παπάγου-αποστατών. – Ο Τσουδερός ρυθμιστής».

2 Δεκεμβρίου 1954: «Αγωνία» (κύριο άρθρο).

13 Δεκεμβρίου 1954: «Νέα υπόθεσις αεροπόροι. – Απεκαλύφθη σατανικόν σχέδιον».

10 Δεκεμβρίου 1954: «Μαύρα σύννεφα» (κύριο άρθρο).

[;] Δεκεμβρίου 1954: «Διορίσθησαν δύο δικασταί που εδίκασαν την μήνυσιν του Ελευθ. Γονή κατά του Δ. Πουρνάρα. εις ανωτάτας δημοσίας θέσεις».

23 Δεκεμβρίου 1954: «Να παραιτηθεί η Κυβέρνησις αμέσως διά να λυθεί το Κυπριακόν».

30 Δεκεμβρίου 1954: «Αν μία βόμβα υδρογόνου έπιπτεν εις την Ομόνοιαν. – Η μόνη λύσις ο αφοπλισμός».

28 Δεκεμβρίου 1954: «Το Δημοκρατικόν κόμμα υπέρ της ενοποιήσεως. – Αι προσπάθειαι του Παπανδρέου προς ενταφιασμόν του ζητήματος».

«Ελεύθερος», 25 Μαρτίου 1962.

Ο Δ. Πουρνάρας προλαβαίνει στρατιωτικό κίνημα...

Δυο παρεμβάσεις σημαντικές τις ανακαλύψαμε στην «Καθημερινή» της 19 Φεβρουαρίου του 1994, σε κείμενο του Γ.Α. Λεονταρίτη. Από αυτό το κείμενο φαίνεται πως ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε άριστο δημοσιογραφικό επιτελείο, που μπορούσε να πληροφορηθεί τα πάντα. «Το 1951 οι στρατιωτικοί ετοίμαζαν κίνημα. Οι στρατοκράτες Χρηστέας και Κουρούκλης έθεσαν υπό τον έλεγχο στρατιωτικών μονάδων το Λεκανοπέδιο Αττικής με το ανόητο πρόσχημα πως ήθελαν να αναγκάσουν τον Παπάγο να ανακαλέσει την παραίτησή του από την πρωθυπουργία... Ο Χρηστέας, μάλιστα, είπε στον αρχηγό του ΓΕΣ: «Δεν θα αφήσωμεν να γίνει εδώ Μέση Ανατολή». Ο Αρχηγός τηλεφώνησε στον Παπάγο. Ήταν 5.30΄ το πρωί, αλλά ο στρατάρχης είχε ήδη σηκωθεί. Τον είχαν μάλιστα ενημερώσει σχετικά ο στρατηγός Αλέστας και ο δημοσιογράφος Δημήτρης Πουρνάρας» Βλέπουμε εδώ πως ο Πουρνάρας είχε πάντα θετικές πληροφορίες, γι' αυτό και δεν φοβόταν να χτυπάει με τόση ένταση καθετί που υποβάθμιζε την εθνική μας ζωή. Και παρ' ότι με τον Παπάγο δεν είχε ποτέ καλές σχέσεις, στην περίπτωση του κινήματος υπερίσχυσε το εθνικό του καθήκον.

Προχουντικές διώξεις

Στις 11 Δεκεμβρίου 1966 ο συνεργάτης του «Ελεύθερου», πρώην εισαγγελέας Λ. Α. Ρακόπουλος[1], κατηγόρησε τους συνωμότες αξιωματικούς που δημιούργησαν το θέμα «Ασπίδα» και οι εισαγγελικές αρχές αντί να δούνε το θέμα σωστά από τη νομική του πλευρά άσκησαν δίωξη κατά του «Ελεύθερου» και του Δημήτρη Πουρνάρα. Ο Ρακόπουλος ανέλαβε την ευθύνη με το «ένοχος ένοχον ου ποιεί», αλλά η δικαστική εξουσία, που συμπορεύονταν με την πολιτική, τον Πουρνάρα ήθελε να κυνηγήσει. Αυτός τους έμπαινε στο μάτι για κάθε στραβοπάτημά τους. Λιγότερο από δυο μήνες έγινε η χούντα κι έτσι πήραν την εκδίκησή τους με τη σύλληψη και τη φυλάκισή του.

1. Λάμπρος Ρακόπουλος, «Φωτίζοντας την αλήθεια». Εκδ. Στεφ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 2007.

6.

ΤΡΙΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΕΧΟΥΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ό,τι δεν λέγανε οι κυβερνήσεις... Μπροστά σε κάθε εθνικό θέμα

Ο Δημήτρης Πουρνάρας προλάβαινε τις κυβερνήσεις για πολλά εθνικά θέματα, που λιμνάζανε, επειδή σχεδόν παίζαμε το ρόλο προτεκτοράτου, υπακούοντας στις συμβουλές-διαταγές των Άγγλων. Η μεταπελευθερωτική περίοδος δεν έχει ακόμα ιστορηθεί αντικειμενικά και με στοιχεία, γιατί θα έβγαινε το συμπέρασμα πως «πουλήσαμε» την Ελλάδα στους στυγνούς αποικιοκράτες. Η απαράδεκτη ενέργειά τους να διασπάσουν τις αντάρτικες ομάδες, που θαυματούργησαν στο Γοργοπόταμο, και να ρίξουν το βάρος στη μια και τις συκοφαντίες στην άλλη, φανέρωνε τις μελλοντικές προθέσεις τους – που με τη «συνδρομή» μιας ηλίθιας ηγεσίας του ΚΚΕ– γίνανε τα Δεκεμβριανά και ο Εμφύλιος που κόντεψε να μας ρίξει στον γκρεμό. Και θα ρωτήσει κάποιος. Με τις πολεμικές επανορθώσεις τι γίνεται; Μας δώσανε κάποια ψίχουλα σαν να ζητιανεύαμε, ενώ σε άλλες χώρες περισσότερα, γιατί δείξανε την απόλυτη άρνησή τους να δεχθούν αυτά που τους προσφέρανε.

Εμείς που δικάσαμε έναν Γερμανό βασανιστή και φονιά της Κατοχής (τον Μέρτεν αν δεν κάνω λάθος) και τον στείλαμε να εκτίσει... την βαριά ποινή του στην πατρίδα του, τη στιγμή που αυτούς που τον πολεμήσανε τους στήνανε στον τοίχο με στιγμιαίες διαδικασίες.

Κάτω από αυτή την απαράδεκτη κατάσταση δε βάλαμε το θέμα των πολεμικών επανορθώσεων στη σωστή τους βάση και αφήσαμε τους υπεύθυνους φονιάδες των λαών και καταστροφείς των κρατών να πέσουν στα μαλακά και ύστερα από λίγο να πάνε οι Έλλη-

νες εργάτες στα γερμανικά εργοστάσια. Και είναι χαρακτηριστικό που ένας δικός μας εργάτης γνώρισε στο πρόσωπο του επιστάτη του έναν κατακτητή που τον είχε βασανίσει στο κολαστήριο της Μέρλιν.

Ο Πουρνάρας, που δεν άφηνε εθνικό θέμα που να μην το παρουσιάσει με το γνωστό σκληρό, μαχητικό, αλλά και τεκμηριωμένο τρόπο, κατήγγειλε τους υπεύθυνους της αρχειοθέτησης των πολεμικών επανορθώσεων. Τα στοιχεία που παρέθετε ήταν συντριπτικά, αλλά εις ώτα μη ακουόντων. Το κακό είναι πως η Ιστορία μας γράφεται ανάποδα, αφού τους υπεύθυνους πολλών «εθνικών εγκλημάτων» τους παρουσιάζουμε ως εθνικά κεφάλαια, ως εθνάρχες και δεν συμμαζεύεται.

Ιδού και το άρθρο του Δημήτρη Πουρνάρα, πρωτοσέλιδο στον «Ελεύθερο» (2 Δεκεμβρίου 1962). Τίτλος του: «Να πληρώσουν οι υπεύθυνοι.

ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΟΥΝ ΟΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ

Δεν μας εμπνέει καμιάν εμπιστοσύνην η πολιτική και της μεταπολεμικής Ιταλίας, όπως ήτο ύποπτος, απολύτως εχθρική πολλάκις, και η πολιτική της προπολεμικής με τον Μουσσολίνι, ακόμη και πριν μας επιτεθή δολίως και ανάνδρως το 1923 εις την Κέρκυραν και το 1940 εις την Ήπειρον. Όπως άλλωστε ήτο και προ του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, προ του 1914 δηλαδή, ιδίως μετά την είσοδόν της εις τον πόλεμον εκείνον και με τον οξύτατον ανταγωνισμόν της προς τα εθνικά αιτήματα των Ελλήνων. Φυσικόν, λοιπόν, είναι να προκαλούν την βαθυτάτην δυσπιστίαν του Λαού μας διπλωματικαί συνομιλίαι διεξαγόμεναι σήμερον με μίαν κυβέρνησιν, η οποία δεν έσπευσε να αποκηρύξη το επονείδιστον εκείνο πρόσφατον έγγραφον του Ιταλικού Επιτελείου Στρατού, που προδίδει τας ιδίας ιμπεριαλιστικάς διαθέσεις, όπως και προ 45 ετών ή προ 20-25 ετών. Τοσούτω μάλλον καθίστανται ύποπτοι αι συνομιλίαι αύται, όταν είναι γνωστόν από ποίους διευθύνονται από ελληνικής πλευράς και με ποίον πνεύμα, όπως καταδεικνύουν το Κυπριακόν ζήτημα και η εξέλιξις των σχέσεών μας με την Τουρκίαν ή την Γιουγκοσλαβίαν. Το μόνον που πρέπει να συζητηθή σοβαρώς με την Ιταλικήν κυβέρνησιν, όπως και με την

Γερμανικήν, είναι το ζήτημα των επανορθώσεων που οφείλουν αι δύο αυταί χώραι εις την Ελλάδα, την οποίαν ελεηλάτησαν κυριολεκτικώς επί μίαν τετραετίαν κατά την κατοχήν του 1941-44. Τώρα, οπότε απεκαλύφθη η απάτη, της οποίας έπεσε θύμα η Ελλάς, μη αξιώσασα γενναίαν αποζημίωσιν των καταστροφών και οικονομικών αφαιμάξεων που επροξένησαν αι κυβερνήσεις Γερμανίας και Ιταλίας εις την χώραν μας, επιβάλλεται να ζητήση η Ελλάς όπως αναθεωρηθούν αι δοθείσαι εις αυτήν κατά το παρελθόν ασήμαντοι πολεμικαί επανορθώσεις. Εφ΄ όσον Άγγλοι και Γάλλοι και Αμερικανοί ομολογιούχοι των παλαιών ελληνικών δανείων προς το εξωτερικόν αξιούν και επέτυχον ήδη σκανδαλώδεις παραχωρήσεις προς αυτούς, έχει υποχρέωσιν η ελληνική κυβέρνησις να αξιώση αναθεώρησιν και των γελοίων ποσών πολεμικών επανορθώσεων, που εδόθησαν εις την Ελλάδα αξιώσει της Αγγλίας και της Αμερικής, διότι δήθεν η Γερμανία και η Ιταλία είχαν υποστή ... καταστροφάς κατά τον πόλεμον! Αι δύο αυταί χώραι είναι γνωστόν ότι με την βοήθειαν των Ηνωμ. Πολιτειών έχουν ανασυγκροτήσει τα οικονομικά των και ευημερούν ήδη, ενώ το θύμα των επιδρομών των, η Ελλάς, πληρώνει ακόμη τα σπασμένα των λεηλασιών των. Αι συνέπειαι της τετραετούς ξενικής κατοχής των εθνικών μας εδαφών είναι ακόμη αισθηταί εις την χώραν μας. Επιβάλλεται επομένως να πληρώσουν και οι χθεσινοί επιδρομείς, ήδη δε «σύμμαχοι», εφόσον άλλοι μεγάλοι Σύμμαχοι αξιούν ως Σάϋλωκ να πληρώσωμεν εκ νέου εξοφληθέντα παλαιά δάνειά των. Και από τας επανορθώσεις που θα δώσουν η Ιταλία και η Γερμανία, πρώτα πρέπει να αποζημιωθούν οι καταθέται και οι κάτοχοι ομολογιών εσωτερικών δανείων.

Μετά τον πόλεμο οι λεγόμενοι Σύμμαχοι (Αγγλία, Ρωσία, Αμερική) προσπαθούσαν να συνεταιριστούν τους Γερμανούς και τους άφηναν να επαναλαμβάνουν τα καμώματα των ναζιστών, περήφανοι γιατί κατακτήσανε τόσους λαούς – έστω κι αν τελικά χάσανε το παιχνίδι. Πιστεύοντας πως η ιστορία επαναλαμβάνεται, προχώρησαν στην ανασύσταση των «Ταξιαρχιών Θανάτου». Στον «Ελεύθερο» (2-12-62) ο Πουρνάρας με τίτλο «Είναι αμετανόητοι και αρχίζουν πάλι τα ίδια του 1914, 1939-1945». Μικρό, αλλά περιεκτικό.

Το Μακεδονικό και οι γενοκτόνοι

Ο Δημήτρης Πουρνάρας συνεχίζοντας την καλώς εννοούμενη αλλά μαχητική και αποκαλυπτική αρθρογραφία του, τα λέει όλα έξω από τα δόντια. Κάνει αυτό που έπρεπε να κάνει το ίδιο το Κράτος αν δεν δεσμεύονταν από συμφωνίες, που ποτέ δεν ανακοινώθηκαν. Δεσμεύσεις με προστάτες – στους οποίους πάντα υπακούαμε από το 1821 ως τα σήμερα.

Το Μακεδονικό ζήτημα είναι ένα θέμα που μας ταλαιπωρεί ως τα σήμερα, με τους Αμερικανούς να θέλουμε να το κλείσουμε συμφωνώντας με τον Νίμιτς και τα αμφίπλευρα πολιτικά του ταξίδια.

Για πολλά χρόνια απασχολεί η ονομασία του κρατιδίου των Σκοπίων και δεν μπορέσαμε να καταλήξουμε σε μια κάποια λύση. Ο Πουρνάρας είδε το θέμα και κάτω από το φως της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας, που οι δικοί μας υπεύθυνοι δεν το χρησιμοποίησαν. Πολλοί «Σύμμαχοι» τα αναγνώρισαν ως «Μακεδονία», και εκείνος ο ηλίθιος Αμερικανός πρόεδρος Μπους προσπάθησε να πείσει και άλλους.

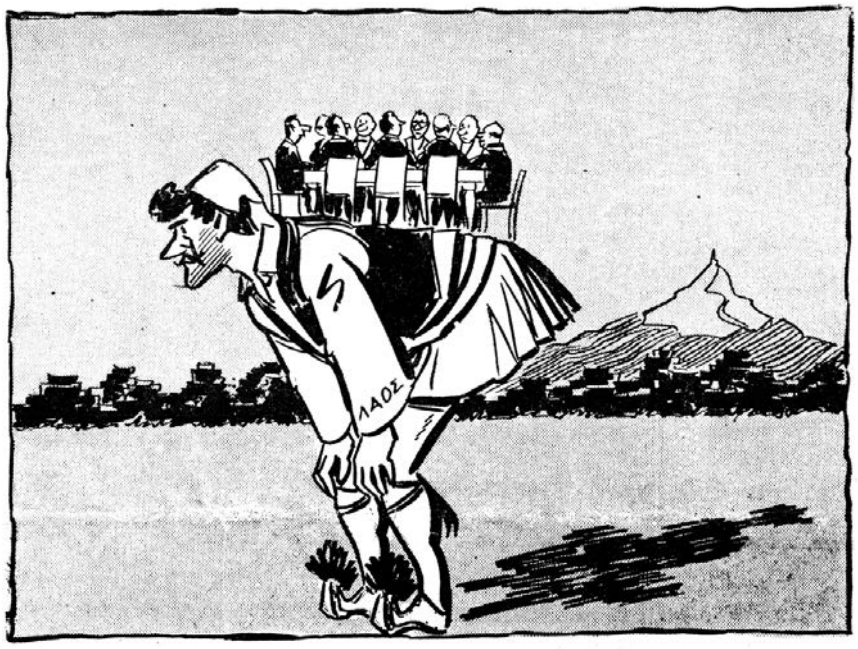

Ἡ σύνοδος τῶν ὑπουργῶν τοῦ NATO!...

«Ελεύθερος», 6 Μαΐου 1962.

Γιατί όμως πήρε τέτοια έκταση; Ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε κάποιες σοβαρές απόψεις γύρω από το θέμα, που οι δικοί μας κυβερνήτες δεν τις χρησιμοποίησαν καθόλου. Λέει, λοιπόν, ο Πουρνάρας: Το 1900 ζούσαν στα εδάφη βόρεια των ελληνικών συνόρων εκατοντάδες χιλιάδες Ελλήνων. Τι απέγιναν; Από τον καιρό του Τίτο οι Σκοπιανοί δεν διεκδικούσαν εδάφη τους που είχαν προσαρτηθεί στη Βουλγαρία και στη Γιουγκοσλαβία. Γιατί δεν έχουν διεκδικήσεις σ' αυτές τις χώρες και ζητάνε από την Ελλάδα, που εμείς έπρεπε να διεκδικήσουμε εδάφη τους, που ήταν δικά μας από αρχαιοτάτων χρόνων. Αλλά ας δούμε στο σύνολό τους τις απόψεις του Δημήτρη Πουρνάρα για το θέμα των σκοπιανών διεκδικήσεων από τότε που υπήρχε η παντοδυναμία του Τίτο. Τίτλος τους «Γενοκτόνοι είσθε σεις...» (δημοσιευμένες στον «Ελεύθερο» τις 16 Σεπτέμβρη 1962). Ένα κείμενο τεκμηριωμένο, που έβαζε τα πράγματα στη θέση τους, αλλά η επίσημη ελληνική πλευρά ή το αγνοούσε ή ήταν ανίκανη να το κατανοήσει σε βάθος.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ»

Είναι απόλυτα δικαιολογημένη η συγκίνηση και η αγανάκτηση με την οποία οι εκπρόσωποι της Αριστεράς εθεώρησαν επιτακτικό καθήκον τους να διαψεύσουν κατηγορηματικά τις δήθεν δηλώσεις που είχαν αποδοθεί στον κ. Μ. Γλέζο για το ανύπαρκτο «Μακεδονικό ζήτημα» από τον ανταποκριτή του Γαλλικού Πρακτορείου στη Μόσχα. Όλοι οι αληθινοί Έλληνες πιστεύουμε πως δεν υπάρχει πλέον τέτοιο πρόβλημα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών. Και αν αυτό υπάρχη, αυτό δεν αφορά τα ελληνικά μακεδονικά εδάφη, αλλά περιοχές των βορείων γειτόνων μας. Βουλγαρικές δηλαδή και γιουγκοσλαβικές, μια και οι νότιοι μεθοριακοί πληθυσμοί αυτών των δύο χωρών μιλούν το ίδιο σλαβικό γλωσσικό ιδίωμα. Ζήτημα «Μακεδονικό» σχετικά με τον ελληνικό χώρο δημιουργούν μονάχα μερικοί έξαλλοι τυχοδιώκτες του νεοϊμπεριαλιστικού επεκτατισμού που καλλιεργούν δυστυχώς ακόμα και ηγετικοί παράγοντες του καθεστώτος Τίτο. Συγκεντρωμένοι μετά το 1944 στα Σκόπια ενόμισαν πως μπορούν να κατέβουν στη Θεσσαλονίκη... Διαφημίζουν πως είναι δήθεν «Μακεδόνες» και διεκδικούν μια ανύπαρκτη «Μακεδονία του Αιγαίου» –όπως τη λένε–, που είναι

κυριολεκτικά νοσηρό δημιούργημα της φαντασίας τους. Για ένα διάστημα ο Τίτο εφίμωσε τους τυχοδιώκτες των Σκοπίων και σωπάσανε. Αφότου όμως στην Ελλάδα κυβερνούν οι άνθρωποι της εθνικής μειοδοσίας που είναι συνηθισμένοι να παραδίδουν ελληνικά εδάφη στους γείτονας (στα 1916 στην Ανατολική Μακεδονία και τη Βόρ. Ήπειρο, στα 1926 τη Θεσσαλονίκη, στα 1941-44 την Ανατολική και Δυτική Μακεδονία, στα 1959 στην Κύπρο κ.λπ.), οι ιμπεριαλισταί του Βελιγραδίου και των Σκοπίων εσήκωσαν και πάλι κεφάλι. Φωνασκούν και προπαγανδίζουν την... προσάρτηση της Ελληνικής Μακεδονίας...

ΓΕΝΟΚΤΟΝΟΙ ΕΙΣΘΕ ΣΕΙΣ....

Οι Έλληνες θέλουν να ζουν εν φιλία και στενή συνεργασία με όλους τους γειτονικούς λαούς. Ιδίως με τους κατοικούντας εκείθεν των βορείων συνόρων μας. Δι' αυτό και δυσφορούν διά την ηλιθίαν και δουλοπρεπή προς μερικάς ξένας Μεγάλας Δυνάμεις πολιτικήν της ευνοιοκρατίας μας. Δεν υπάρχει όμως Έλλην, εκτός από ελαχίστους Γραικύλους και ευνοουμένους της ΕΡΕ, που να μην εξοργίζεται βαθύτατα με την στάσιν της κυβερνήσεως του Βελιγραδίου και ιδίως των ανθρώπων της, που κινούνται δήθεν εν αυτονομία εις τα Σκόπια. Ως γνωστόν, το γιουγκοσλαβικόν καθεστώς από δεκάδων ετών είναι στυγνή δικτατορία. Άλλοτε υπό τους Καραγεώργεβιτς και από του τελευταίου πολέμου υπό τον Τίτο. Τίποτε επομένως που δημοσιεύεται εις Γιουγκοσλαβίαν δεν παύει να είναι επίσημος εκδήλωσις της κυβερνήσεώς της. Την 3ην Σεπτεμβρίου η σερβική εφημερίς των Σκοπίων «Νέα Μακεδονία» - δηλαδή ο Τίτο ουσιαστικώς και οι συνεργάται του εις άρθρον του κατηγορούσε τους Έλληνας επί ... γενοκτονία! Μη γελάσετε, αλλά φαίνεται ότι η Ελλάς έχει εξοντώσει τους Σλαβομακεδόνες που ζούσαν εις το έδαφός της!... Και μας απειλεί φυσικά η εφημερίς των τρομοκρατών Κολιφέσκι και Σίας, ότι εις την επίλυσιν του «Μακεδονικού» αι Ην. Πολιτείαι θα είναι εις το πλευρόν του Τίτο και των φίλων του. Ότι ο Τίτο παζαρεύει την «φιλίαν» του με τον δυτικόν ιμπεριαλισμόν δεν είχομεν καμμίαν αμφιβολίαν. Ιμπεριαλιστής είναι και αυτός, άρα όμοιός των, συγγενής των. Το να κατηγορούν όμως τους Έλληνας οι Γιουγκοσλάβοι ηγέται επί

... γενοκτονία Σλαβομακεδόνων πάει πολύ! Γίνονται γελοίοι. Αν θέλουν να ομιλήσωμεν περί γενοκτονίας, ευχαρίστως, να συζητήσωμεν. Και μάλιστα δημοσία. Θα ερωτήσωμεν τότε: Τι απέγιναν, κύριε Τίτο, αι εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες που ζούσαν το 1900 λόγου χάριν, εις τα εδάφη βορείως των Ελληνικών συνόρων, από την Αδριατικήν έως την Μαύρην Θάλασσαν και ήδη εις γιουγκοσλαβικάς περιοχάς του Μοναστηρίου, των Σκοπίων κ.λπ. διά να μη ομιλήσωμεν περί των Αλβανών περιοχών Κοσσυφοπεδίου κ.λπ.; Ανελήφθησαν ήδη εις τους ουρανούς; Ή τους «παρουσιάζετε» ως Γιουγκοσλάβους και μερικούς ως Σλαβομακεδόνας;. Φοβούμεθα ότι δεν θα απέμειναν πολλοί. «Κρυφοί» Έλληνες υπάρχουν βεβαίως πάρα πολλοί. Πόσοι όμως; Και εν τοιαύτη περιπτώσει ημείς έχομεν το δικαίωμα να σας απαντήσωμεν: Σεις, κύριοι του Βελιγραδίου και των Σκοπίων, είσθε γενοκτόνοι! Τι απέγιναν οι Έλληνες των νοτιωτέρων εδαφών σας; Σας ερωτώμεν. Και φυσικά δεν θα μας απαντήσετε, όπως και δεν μας απαντούσαν και προ του πολέμου αι κυβερνήσεις των Καραγεώργεβιτς!

Το επίκαιρο που μας ταλανίζει

Ο Πουρνάρας συνεχίζει την αρθρογραφία του για το «Μακεδονικόν», το οποίο ως χαρακτηρισμό το απορρίπτει. «Δεν υπάρχει "Μακεδονικό"», λέει, και μάλιστα παίρνοντας αφορμή από ανύπαρκτες δηλώσεις του Μανώλη Γλέζου, που τις διέδωσε ένας ανταποκριτής του Γαλλικού Πρακτορείου Ειδήσεων στη Μόσχα. Και ιδού η απάντηση του Πουρνάρα.

Αξίζει να σημειωθεί πως εκείνες τις μέρες είχε ανατεθεί στο Δημήτρη Πουρνάρα η σύνταξη της «Μαύρης Βίβλου», για τα απίστευτα φοβερά σε βάρος των Ελλήνων γεγονότα του Σεπτέμβρη του 1955 στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και στην Κύπρο. Αυτά της Κύπρου η Κυβέρνηση την ανάγκην φιλοτιμίαν ποιούσα, ήθελε να συμπεριλάβει σ' αυτήν τη «Βίβλο» - αλλά με κάποια «πολιτικότητα». Πώς να προχωρούσε ο Πουρνάρας γι' αυτήν τη «Μαύρη Βίβλο», αφού ο ίδιος διαπίστωσε πως το αιματοκύλισμα των φοιτητών για την Κύπρο ήταν προσχεδιασμένο;

«Κύπρος; Γιοκ»

Η προδοσία της Κύπρου δεν έχει τέλος ως τα σήμερα. Οι Αγγλοαμερικάνοι ούτε σαν αστείο δεν έβλεπαν πόλεμο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία για την Κύπρο. Δεν τους ένοιαζε τόσο για μας, όσο για την «δική τους» Τουρκία, που υπήρχε κίνδυνος να μπλεχτεί και η Σοβιετική Ένωση, να κατέβει προς τα κάτω και τότε θα άλλαζαν πολύ τα δεδομένα σε βάρος τους.

Βέβαια η προδοτική εκείνη συμφωνία, που έβαζε εγγυητές για την Κύπρο, την Αγγλία, την Τουρκία και την Ελλάδα. Τόσο ηλίθιοι ήταν οι Έλληνες που την υπέγραψαν ώστε δεν είχαν καταλάβει πως με την υπογραφή τους βάζανε βρόγχο στον κυπριακό λαό. Και τα αποτελέσματα τα είδαμε και τα βλέπουμε με τον «εγγυητή» τούρκικο στρατό στη βόρεια Κύπρο και το Κυπριακό χρόνια τώρα να μπαίνει για επίλυση και ποτέ να μην επιλύεται. Και να επιλυθεί σίγουρα σε βάρος της ελληνικής Κύπρου θα γίνει. Ας δούμε όμως και το άρθρο του Πουρνάρα στον «Ελεύθερο» της 2 Φλεβάρη του 1964. Είναι φοβερά αποκαλυπτικό, που κάθε Έλληνας, που το διαβάζει, θα αισθάνεται οργή και αγανάκτηση για τους Έλληνες που «πούλησαν» την Κύπρο μας, ακολουθώντας την πολιτική της προδοσίας.

'Η... Κοινή 'Αγορά!...

«Ελεύθερος», 28 Ιανουαρίου 1962.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 2 Φεβρουαρίου 1964

ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ — ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ — ΑΓΡΟΤΙΚΗ — ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ; ΓΙΟΚ..:

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Διαβάστε σήμερα:

ΤΡΙΤΗ ΣΕΛΙΣ ΚΥΠΡΟΣ: Ἀνησυχοῦν οἱ Ἄραβες

ΠΕΜΠΤΗ ΣΕΛΙΣ Σκάνδαλα στὶς μεταφορές

ΟΓΔΟΗ ΟΙΛΩΠΟΛΥΤΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕ

ΚΥΠΡΟΣ; ΓΙΟΚ.

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Πολὺ ἀφελεῖς ἦτανε ὅσοι φαντάσθηκαν ἢ φοβήθηκαν πὼς θὰ γίνῃ πόλεμος γιὰ τὴν Κύπρο. Λάθος. Δὲν γίνεται πόλεμος, ἔστω καὶ τοπικός, στὸ Αἰγαῖο καὶ στὴ νοτιοανατολικὴ Μεσόγειο, καὶ μάλιστα γιὰ τὴν Κύπρο. Οὔτε οἱ Ἀμερικανοὶ οὔτε οἱ Ἄγγλοι θ' ἀφίσουν τελικὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία νὰ πολεμήσουν μεταξύ τους γιὰ τὴ μεγαλόνησο. Ξέρουν πολὺ καλὰ τί ἐπακολουθα μπορεῖ νάχῃ ἕνας τέτοιος πόλεμος. Ἀνάμιξη τοῦ Ἀνατολικοῦ Συνασπισμοῦ. Κάθοδος τοῦ σοβιετικοῦ στόλου. Ἀεραγήματα στὴν Κύπρο. Εἰσβολὴ στὴ βορειοανατολικὴ Τουρκία. Κατάληψη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Δαρδανελλίων. Ἀνάφλεξη στὴ Μέση Ἀνατολή. Τὰ πετρέλαιά της γίνονται... καπνός. Πνίξιμο τοῦ Ἰσραὴλ ἀπ' τὰ Ἀραβικὰ Κράτη κλπ. Κι' αὐτὰ ὅλα ἐδῶ γύρω, ἂν δὲν γενικευθῇ ἡ σύρραξη γιὰ νὰ γίνῃ παγκόσμια!...

Πόλεμος γιὰ τὴν Κύπρο δὲν θὰ γίνῃ. Ὅπως δὲν ἔγινε καθόλου ἀπὸ τὸ 1955 ποὺ ἤρθε ὀξύτατη μορφὴ τὸ Κυπριακό. Ὅσο κι' ἂν μᾶς τρόμαζε τόσα χρόνια μὲ τὸ σκιάχτρο του ὁ δραπέτης ἀρχιπροδότης. Πόλεμος δὲν θὰ γίνῃ, γιατὶ ξέρουν οἱ Δυτικοὶ ἱμπεριαλισταὶ πὼς αὐτοὶ προπάντων θὰ βγοῦν ζημιωμένοι ἀπ' αὐτόν. Δὲν τὸν θέλουν ἄλλωστε οὔτε οἱ Τοῦρκοι ἡγέτες. Χθὲς ὁ Μεντερές. Σήμερα ὁ Ἰσμὲτ Ἰνονου. Ἴδιοι κι' ἀπαράλλακτοι καὶ οἱ δυό. Γιατὶ νὰ κάμουν πόλεμο, ἄλλωστε; Ἡ Τουρκία τότε θὰ διαλυθῇ. Μὲ τὸν ἐκβιασμὸ καὶ τὴ μπλόφα τὰ καταφέρνουν καλύτερα παρὰ μὲ τὸν πόλεμο. Ὅταν μάλιστα ἔχουν ἐξαγοράσει τόσους Ἀμερικανούς, σὰν τὸν διαβόητο Ντιούι παλιότερα καὶ τώρα πολλοὺς ἄλλους, ρεμπουμπλικάνους ἢ δημοκρατικοὺς τοῦ κόμματος ποὺ κυβερνάει μετὰ τὸν Ἀϊζενχάουερ καὶ τὸν φρικαλέο φαρισαῖο κακοῦργο, τὸν Τζ. Φόστερ Ντάλλες. Ὅταν πιάνει τόσο πολὺ ὁ ἐκβιασμός τους. Ὅταν καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ στρατοκράτες καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀποικιοκράτες θέλουν νὰ τοὺς ἔχουν μισθοφόρους καὶ πλιατσικολόγους σὲ μιὰ στρατηγικὴ περιοχὴ μὲ ἄφθονα μάλιστα πετρέλαια...

Δὲν ἀφίνουν νὰ γίνῃ πόλεμος γιὰ τὴν Κύπρο οἱ Ἀγγλοαμερικάνοι, γιατὶ ὅ,τι θέλουν οἱ ἴδιοι, ὅ,τι ἐπιθυμήσουν οἱ Τοῦρκοι, τελικὰ τὸ παίρνουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀφότου ἐγκαθίδρυσαν στὴν κυβέρνησή της κοιθάρματα γραικυλικὰ ποὺ τάχουν ἀνδρείκελά τους. Τὸν τρέμουν μάλιστα τὸν πόλεμο, γιατὶ φοβοῦνται πὼς θὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὴ ληστρικὴ ἁρπαγή τους. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ κάμουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ μὴ γίνῃ πόλεμος καὶ νὰ μᾶς πάρουν ὁριστικὰ τὴν Κύπρο καὶ νὰ τὴ δώσουν στὴν Τουρκία, δῶρο γιὰ τὶς ἀτιμίες της, ἀντάλλαγμα στὴ βρώμικη ἱμπεριαλιστικὴ συναλλαγή τους.

Τὸ σχέδιό τους γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ χρονολογεῖται ἀπὸ ἐννέα χρόνια περίπου. Ἀφότου ἄρχισε ἡ ἐθνικὴ ἐπανάσταση τῆς Κύπρου τὴν 1η Ἀπριλίου 1955 καὶ οἱ τρεῖς κυβερνήσεις, στὴν Ἄγκυρα, στὸ Λονδῖνο καὶ στὴν Οὐάσιγκτων, εἶδαν πὼς θὰ τὴν ἔχαναν τὴ μεγαλόνησο καὶ θὰ γινόταν γρήγορα ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Γι' αὐτὸ διορίσανε πρωθυπουργό μας τὸν φυγάδα ἀρχιγκάγκστερ. Γι' αὐτὸ τοποθέτησαν στὶς νευραλγικὲς θέσεις μας νευρόσπαστα δικά τους. Γι' αὐτὸ ὑποχρέωσαν τὴν ΚΥΠ τοῦ Νάτσισμα καὶ τοὺς ἀρμόδιους στρατοκράτες μας νὰ βεβαιώνουν ἀδιάντροπα πὼς θὰ μᾶς ἔπνιγε δῆθεν ἡ διαλυμένη Τουρκία τοῦ Μεντερὲς μὲ τὸ στρατό της, ἐνῶ ὅσοι στρατιωτικοὶ παράγοντες δὲν ἤτανε ἀνδρείκελα καὶ ἤξεραν τὴν πραγματικὴ στρατιωτικὴ κατάσταση τῶν δύο γειτονικῶν χωρῶν, ἔλεγαν ἀπερίφραστα πὼς ἂν μᾶς ἄφιναν οἱ Σύμμαχοι τοῦ ΝΑΤΟ θὰ φτάναμε στὴν Κωνσταντινούπολη μέσα σὲ λίγα εἰκοσιτετράωρα!...

Τὸ παλιὸ ἐκεῖνο σχέδιο, μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἀτιμίες τοῦ Αἴζενχάουερ καὶ τοῦ Ντάλλες, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζεται. Περνάει μιὰ καινούργια φάση. Ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο. Ὅπως ἄρχισε μὲ τὸ «μνημόνιο» Καραμανλῆ — Πιπινέλη — Ἀβέρωφ — Τσάτσου — Φρειδερίκης — Θεοτόκη — Ἐλ. Βλάχου — Ἰωάν. Τσάτσου — Ροδοπούλου— — Νάτσινα — Ράλλη — Κασιμάτη κλπ. Ὅπως συνεχίσθηκε μὲ τὰ γεγονότα τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1955 στὴν Πολη καὶ στὴ Σμύρνη καὶ μὲ τὴν ἔκτακτη ἀποστολὴ στὴν Κύπρο τοῦ ἴδιου τοῦ ἐπιτελάρχη Βρεταννοῦ στρατάρχη Χάρτιγκ. Ὅπως ἤρτε τέλος ἡ πρώτη φάση του μὲ τὸ ἀνάνδρο «μήνυμα Ντάλλες» γιὰ τὰ Σεπτεμβριανὰ καὶ μὲ τὴν ἐκτόπιση τοῦ Στέφ. Στεφανόπουλου ἀπ' τὴν πρωθυπουργία, ὅταν πέθανε ὁ Παπάγος στὶς 5 Ὀκτωβρίου 1955. Ὅπως ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴ δράση τῆς κλίκας τῶν Γραικύλων κυβερνητῶν μας νὰ σταματήσουν τὴν Κυπριακὴ ἐπανάσταση καὶ νὰ πάρουν μὲ τὸ μέρος τους τὸν Μακάριο. Τελικὰ τὸ πέτυχαν, ὅταν ἤτανε ἀκόμα στὶς Ζεύχέλλες καὶ προχώρησαν στὴν προδοσία τῆς Κύπρου μὲ τὶς συμφωνίες τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1959.

Ἔτσι τελείωσε καὶ ἡ δεύτερη φάση τῆς συνωμοσίας γιὰ νὰ δώσουν οἱ Ἀγγλοαμερικάνοι στρατοκράτες καὶ ἀποικιοκράτες τὴν Κύπρο στὴν Τουρκία. Μὲ τὴ συνενοχὴ τοῦ γνωστοῦ ρασοφόρου τῆς Λευκωσίας καὶ τὴν ἀδράνεια τῶν ἀντιπολιτευόμενων κομμάτων στὴν Ἑλλάδα, σημείωσε κι' αὐτὴ μεγάλη ἐπιτυχία.

Τὸ μῆλο ὅμως ἦταν ἄγουρο καὶ τοὺς κάθησε στὸ στομάχι. Ὁ προδομένος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Κύπρου, ὅσα κι' ἂν ἤτανε τὰ καμώματα τοῦ Μακάριου καθεστῶτος τῆς ψευδοανεξαρτησίας, ξύπνησε. Ἄνοιξε τὰ μάτια του. Ἄρχισε νὰ καταλαβαίνῃ ποῦ τὸν ὁδηγοῦσαν ἀλυσοδεμένον οἱ Καραμανλῆδες καὶ οἱ Μακάριοι. Ἀντιδροῦσε. Ἡ ἀκατάπαυστη προώθηση τῶν Κιουτσοὺκ καὶ Ντενκτὰς πρὸς τὴ διχοτόμηση ἦταν ὁλοφάνερη. Προχωροῦσε. Ἐφαρμοζόταν τὸ σχέδιο στὴ νέα φάση του. Τὴν τρίτη. Ἡ τέταρτη φαίνεται πὼς εἶναι ἡ ὁλοκληρωτικὴ κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν Τουρκία.

Ἔτσι φτάσαμε στὰ Χριστουγεννιάτικα αἱματηρὰ γεγονότα. Οἱ τρεῖς συνένοχοι —Ἄγκυρα, Οὐάσιγκτων, Λονδῖνο — ὑπολόγιζαν πὼς μὲ τὴν ἐκλογική μας ἐκκρεμότητα δὲν θὰ ἀντιδροῦσε τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. «Θὰ τὴν πνίξουμε στὰ σκοτεινὰ τὴ μεγαλόνησο!...», εἶπαν οἱ τρεῖς δολοφόνοι. Γελάσθηκαν ὅμως. Ὅσες περιποιήσεις κι' ἂν ἔκαμαν στὴ βασιλικὴ σύζυγο οἱ διπλωμάτες καὶ ἡ ΚΥΠ τῆς Οὐάσιγκτων, δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ξαναπαίξῃ τὸ τηλεφώνημα τοῦ 1959 στὸν Μακάριο. Καίει στὸ τέλος ἡ ὑπόθεση. Ἡ ὁδηγεῖ κάπου. Ἐκεῖ ποῦ πῆγε καὶ ἡ πεθερά της ἡ Σοφία. Στὴν ἐξορία. Οὔτε προδότες συνειδητοὶ καὶ ἀδίστακτοι μᾶς κυβερνοῦν σήμερα. Οὔτε αὔριο. Ἄλλωστε τρέμουν ὅλοι γιὰ τὰ ἐπακολουθα. Οἱ «φίλοι μας» τοῦ ΝΑΤΟ εἶναι γνωστὸ τὶ ἐπιδιώκουν. Μὲ τὴν ἀποστολὴ στρατευμάτων τους στὴν Κύπρο θέλουν νὰ διευκολύνουν τὰ τούρκικα σχέδια. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ σταλοῦν δυνάμεις τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ νὰ περιέλθῃ τὸ ζήτημα στὴν ἁρμοδιότητα τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ. Ἡ ἀπειλὴ τῆς Ρωσίας θὰ σταματήσῃ τὸ ἄτιμο σχέδιο. Ἐκτὸς ἂν ἡ κυβέρνηση Παπανδρέου, ποὺ θὰ ξαναπάρῃ τὴν ἐξουσία, ὕστερα ἀπὸ 15 μέρες, ἀποφασίσῃ νὰ δηλώσῃ πὼς μόνον ἡ αὐτοδιάθεση τερματίζει τὸ Κυπριακό. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐθνικὸ της χρέος. Καὶ θέλουμε νὰ ἐλπίζουμε πὼς θὰ τὸ πῇ ἀπερίφραστα. Νὰ τελειώσουν ἐπιτέλους οἱ τουρκικοὶ ἐκβιασμοὶ γύρω ἀπὸ τὴν τύχη 500 χιλιάδων Ἑλλήνων. Πόλεμος, ναί, δὲν θὰ γίνῃ. Ἀλλὰ Κύπρος, γιόκ γιὰ τὴν Ἄγκυρα. Ἂς τῆς δώσουν δολλάρια, ἀφοῦ πεινᾶνε οἱ Μεντερέδες της!... Κύπρος, γιόκ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ
ΠΟΡΕΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1956 ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 4

ΣΤΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Πουρνάρα, κάθε σου φωνὴ ἀνοίγει κι' ἕναν κόσμο
καινούργιον, π' ἀναδέβεται καὶ λευτεριὰ ζητάει.
Θέλεις νὰ κάψεις τὴ σκλαβιὰ νὰ μὴ ξαναφυτρώσει
στὴ χώρα σου ἄλλη φορὰ τὸ δέντρο τοῦ θανάτου.
Κάνεις τὴ γλῶσσα σου σπαθὶ στὸ δίκιο ἀκονισμένη
καὶ κόβεις τ' ἄγγλου τ' ἄχαρο περήφανο κεφάλι,
ποὺ πάει στῆς Κύπρου τὸ νησὶ ἀφέντης νὰ ριζώσει.
Εἶσαι τῆς ρούμελης παιδὶ κι' ἔχεις τὸ Μεσολόγγι
σὲ κάθε σου ξεκίνημα, σὲ κάθε μιά σου πάλη
εἰκόνα ποὺ διδάσκεσαι γιὰ τὸ δικόσ' ἀγῶνα.
Ποτέ σου δὲν προσκύνησες τοῦ σκλαβοτὴ τὸ χέρι
πάντοτε ἐστάθεις σὰν τρανὸς βράχος, ποὺ δὲν τρομάζει
τὸν κρότο τ' ἀστροπελεκιοῦ, τὰ σύγνεφα τὰ μαῦρα.
Πουρνάρα εἶσαι ἀδούλοτος κι' ἀφέντες δὲ γνωρίζεις
ἀνθρώπους ποὺ δουλώνουνε στὴ γῆς ἄλλους ἀνθρώπους,
ξάστερο βλέπεις οὐρανό, ἥλιο στὴν Κύπρο πάνω
κι' ἕναν ἀγέρα λέφτερο ποὺ πνέει σ' ὅλη τὴν πλάση.

Μ. ΑΣΤΡΙΚΟΣ

7.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τα κείμενα του Δημήτρη Πουρνάρα είναι αποκαλυπτικά με αντικειμενικότητα αλλά και χωρίς να χαρίζεται σε κανέναν. Ενώ ανήκε στην Σοσιαλιστική Αριστερά, με την ευρεία έννοια του όρου, αν σε κάποια θέματα ένας δεξιός είχε πάρει θέση σωστή, την κατέγραφε με ανάλογους επαίνους, αλλά και όταν ένα ομοϊδεάτης του έγραφε ή έκανε κάτι που στερούνταν αντικειμενικότητας δεν το άφηνε στην άκρη. Η κριτική του ήταν ανάλογη με το μέγεθος ... του λάθους.

Παρακολουθούσε την πνευματική κίνηση με πολύ ενδιαφέρον. Έδειχνε στοργή στους νέους λογοτέχνες που ξεκίναγαν την πνευματική τους πορεία παρουσιάζοντας τα έργα τους. Και ήταν ένας από τους ελάχιστους παρουσιαστές λογοτεχνικών έργων, που δεν πετούσε στο καλάθι των αχρήστων τα βιβλία που λάβαινε αλλά τα έβλεπε με κατανόηση. Δέχονταν ακόμα και κείμενα, μελέτες, διηγήματα και άλλα είδη του λόγου, συμβουλεύοντας κιόλας για μια καλλίτερη προσοχή στα γραπτά τους. «Η προχειρότητα στη γραφή είναι κακός σύμβουλος για κάθε κείμενο». Η προσωπική μου επαφή με τον Δημήτρη Πουρνάρα ήταν, θα 'λεγα τακτική. Του πήγαινα κανένα κείμενο για όσα ανακάλυπτα στο υπουργείο που δούλευα και, φυσικά, δεν έβαζα το όνομά μου για τον φόβο των Ιουδαίων. Θυμάμαι πόσο χάρηκε για δυο βιβλία μου, το θεατρικό «Πατροκοσμάς» και το ποιητικό «Μοιρολόι για το Δάσκαλο που σκοτώθηκε». Έβαλε εκτεταμένα κομμάτια από τα βιβλία με επαίνους. Όταν τον ευχαρίστησα μου είπε: «Τα ευχαριστώ όχι σε μένα. Σε σένα». «Πώς να τα δώσω», του είπα γελώντας, και εκείνος

με κεραυνοβόλησε: «Να κοιταχτείς στον καθρέφτη και να του τα πεις». Ο Πουρνάρας χρησιμοποίησε πολλά ψευδώνυμα. Το κυριότερο ήταν Π. Χαλκέντερος. Και ήταν το πιο επιτυχημένο, γιατί ήταν πραγματικά χαλκέντερος. Εκατοντάδες χιλιάδες τα δημοσιεύματά του στα χρόνια που έζησε.. Θα μπορούσε, αν μαζεύονταν όλα, να αποτελέσουν μια τεράστια βιβλιοθήκη.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε και τους αγώνες του με την Ακαδημία Αθηνών, που δεν έβαζε στους κόλπους της συγγραφείς με μεγάλο, τεράστιο έργο, που τους καταξίωσε. Θυμάμαι το μεγάλο του ρεπορτάζ στον «Ελεύθερο» της 25 Νοέμβρη του 1962. Με πεντάστηλους τίτλους έγραφε:

Μικράνθρωποι στο χώρο των Γραμμάτων

Η Ακαδημία Αθηνών πρέπει να επανορθώσει την αδικία που έκαμε.

Να τους αφιερώσει ιδιαίτερη τιμητική τελετή.

Και στους τίτλους έκανε αναφορά στους αποκλεισμένους από το Ανώτατο αυτό Πνευματικό Ίδρυμα. Τον Καζαντζάκη, τον Σικελιανό, τον Βλαχογιάννη, τον Βάρναλη, τον Γρυπάρη κ.λπ. Παίρνοντας αφορμή από ένα οργισμένο άρθρο του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου στην εφημερίδα «Ελευθερία», στις 18 Νοέμβρη του 1962 για τα πέντε χρόνια από το θάνατο του Καζαντζάκη, μίλησε για την αδυσώπητη έχθρα που δείχνουν προς τη μνήμη του και το έργο του, που προπάντων ομότεχνοί του αληθινοί... μικράνθρωποι, ας είναι και μεγάλοι συγγραφείς ή σπουδαίοι δημοσιογράφοι.

«Ελεύθερος»: Υπερασπιστής των ανθρώπων του πνεύματος

Κάθε βιβλίο του τάραζε τα θολωμένα νερά. – Υπερασπιστής των πνευματικών ανθρώπων (Καζαντζάκη, Σικελιανού, Βάρναλη, Βλαχογιάννη κ.λπ.). – Αναφορά στα έργα που εκδόθηκαν. – Οι μεταφράσεις βιβλίων ευρωπαίων διανοουμένων και κοινωνικών μεταρρυθμιστών. – Το «Κεφάλαιο» του Μαρξ. – Η κοινωνική, η πνευματική και πολιτιστική προσφορά του. – Οι ξένες επεμβάσεις. – Η παραπαίουσα Παιδεία μας που συνεχίζεται. – Κριτικός παρουσιαστής βιβλίων και πνευματικών θεμάτων. – Οι συντηρητικοί. – Μικρή αναφορά σε βιβλία του για μεγάλες πολιτικές προσωπικότητες.

Στις 12 Μάη 1963 γράφει: «Έκτροπα καλλιτεχνικά θεατρικά κοσμο-

πολίτικα. Γάμοι και κουμπαριές «στάρλετς» σαν παραστάσεις και δεξιώσεις... επαφής».

29 Δεκέμβρη 1963: «Να ιδρυθεί Πανεπιστήμιο Γλωσσών. Για να μαθαίνουν τα παιδιά μας συστηματικά ξένες γλώσσες». Ο Πουρνάρας διέβλεπε πως οι ξένες γλώσσες θα γίνουν -όπως έγιναν- ένα σημαντικό προσόν για τους νέους που ξεκινάνε την κοινωνική ζωή τους.

3 Μάρτη 1963 με αφορμή της επέτειο του θανάτου του Παλαμά ξεσπαθώνει: «Μέγας Βεζύρης και Γενίτσαροι -μασκαράδες - σαλτιμπάγκοι και τρίποδες. - Ο Κωστής Παλαμάς και οι σημερινοί «Κορυφαίοι». Μάντης ήτανε ο Πουρνάρας. Οι «κορυφαίοι» σήμερα επιπλέουν στα θολά νερά. Αυτοί μοιράζονται βραβεία, θέσεις, τα πάντα.

15 Νοέμβρη 1963: «Λογοτέχνες γκαφατζήδες - «Ξεφτέρια της Διπλωματίας». Αποκαλύπτει το πάθημα του υφυπουργού και λογοτέχνη Άγγελου Βλάχου.

17 Δεκέμβρη 1962: «Να γίνουν Πανεπιστήμια στις περιφέρειες. – Να καταργηθεί η καθαρεύουσα σε όλα τα σχολεία και να πέσει ο σημερινός κυκεών της διγλωσσίας. – Το μέγα θέμα της πνευματικής ανασυγκρότησης».

31 Δεκέμβρη 1961: «Ένας ιδιότυπος αποκρουστικός «ιμπεριαλισμός». – Το μέγα παγκόσμιο σκάνδαλο του Νόμπελ της λογοτεχνίας. – Πώς δεν εδόθη σε κανέναν Έλληνα».

8 Γενάρη 1961: «Άγνωστα λογοτεχνικά μας παρασκήνια. Η Δικτατορία του "Φαταουλισμού". Είναι δίκαια τα παράπονα των μεταπολεμικών λογίων».

14 Απρίλη 1963: «Όταν οι άνθρωποι των Γραμμάτων πέφτουν τόσο χαμηλά. Καινούριο σκάνδαλο της παρέας των 12. Δεν εβράβευσαν ένα μυθιστόρημα για λόγους πολιτικούς από μισαλλοδοξία». Στη συνέχεια καταγγέλλει πανεπιστημιακό καθηγητή, υπερκαθαρευουσιάνο, που θέλει να ξαναζήσουμε τα «Ορεστειακά» και «Ευαγγελικά» με αρχαϊστικά παραληρήματα.

24 Μάρτη 1963: «Ο βεντετισμός στη Νεοελληνική Λογοτεχνία - Ο «πριμαντονισμός» και οι αστέρες της ... Γενιάς. Από ποιους λοιπόν να εμπνευστούν οι νέοι μας; Από τις αθλιότητες των σημερινών κυβερνητών;» Και στην ίδια σελίδα φιλοξενεί ανοιχτή επι-

στολή του Λογοτέχνη Λάμπρου Μάλαμα με τίτλο «Πού βαδίζει η Λογοτεχνία μας;»

27 Δεκέμβρη 1964 καταγγέλλει: «Το σκάνδαλο της αγοράς βιβλίων από το κράτος. - Τα μέλη της Επιτροπής «Βλογάνε μόνο τα γένια τους». Όπως πάντα οι Επιτροπές έχουν το μέλι και βάζουν το δάχτυλο σ' αυτό για τους ίδιους και τα τσανάκια τους.

30 Αυγούστου 1964: «Μεγάλοι Λογοτέχνες - Μικροί Άνθρωποι». – Η νέα ευνοιοκρατία στη Λυρική Σκηνή, το Εθνικό Θέατρο και το Ε.Ι.Ρ.

2 Φλεβάρη 1964: «Αιδώς Αργείοι... .Τενεκέδες του Αθήνησι και της Ακαδημίας. Και μερικοί φαρισαίοι της Θεσσαλονίκης».

1 Γενάρη 1961: «Άγιοι» και «Καταφερτζήδες» στα Νεοελληνικά Γράμματα. Η νέα γενεά κατηγορεί την προηγούμενη.

25 Οκτώβρη 1964: «Η αξιοκρατία στη Λογοτεχνία. Οι 12 εβράβευσαν την παρέα τους ΟΙ ΣΦΟΓΓΟΚΟΛΛΑΡΙΟΙ ΕΘΡΙΑΜΒΕΥΣΑΝ». 12 είναι οι «μεγάλοι» λογοτέχνες, που έκαμαν μια μικρή Ακαδημία και βραβεύουν τους δικούς τους.

14 Ιούνη 1964: «Το σκάνδαλο του Εθνικού Θεάτρου. Ένα πρωτάκουστο και ανεκδιήγητο ρεζιλίκι με ...συνέχεια. Καυγάδες, αθλιότητες μίση και γκάφες». «Δεν εντρέπεσθε λοιπόν να κρατάτε τους ίδιους ακόμα στη Λυρική Σκηνή;» «Να παύσει να είναι... σταύλος το σπίτι του Αγγ. Σικελιανού στους Δελφούς».

16 Ιουλίου 1966: «Δεν έχουμε σοβαρή και αμερόληπτη φιλολογική Κριτική». – Ολοκληρωτικό και ευνοιοκρατικό καθεστώς στην παρουσίαση νέων βιβλίων.

7 Μάη 1961: «Πρωτοπόροι και πρόδρομοι στην υπηρεσία του Λαού. Λογοτέχνες ιστορικοί και πολιτικοί Ψυχάρης, Πλ. Δρακούλης, Παλαμάς, Γ. Σκληρός, Μ. Αντύπας, Κορδάτος, Βάρναλης, Καζαντζάκης. Κι όμως η Ακαδημία δεν έκαμε το χρέος της». Στη συνέχεια ο Πουρνάρας παρουσιάζει πολλούς λογοτέχνες με μικρά, περιεκτικά κείμενα.

7 Αυγούστου 1966: «Το ελληνικό φεστιβάλ - καπετανάτα και παθήματα. Η ασυδοσία στις μεταφράσεις. Οι αναιδέστατοι ξένοι «αστέρες».

9 Απριλίου 1961: «Επί της πυράς οι... ασεβείς. Μισαλλοδοξία και υποκρισία. Κοιλιοδουλεία και βόρβορος».

1ης Νοεμβρίου 1964: «Το Νόμπελ, ο Παλαμάς και οι... Σεφέρηδες της Ελενίτσας». Ο Σαρτρ κατηγόρησε τους δότες του Νόμπελ Λογοτεχνίας γιατί δώσανε το βραβείο στον Σεφέρη κι όχι στον Καζαντζάκη ή τον Παλαμά.

12ης Γενάρη 1963: «Ο Ιανός με τα δυο πρόσωπα. Βλέπουν τον γκρεμνό όπου μας οδηγούν».

10 Μάρτη 1963: «Η λιποταξία των λογίων. Γιατροσόφια και κομπογιαννίτες. Εγκληματική η αδιαφορία των δημοτικιστών της Δεξιάς».

6 Γενάρη 1963: «Τους αναθεματίζω. Γκαγκστερισμοί, διαφθορά και διαστροφή. – Ο κακός κινηματογράφος και τα κακά αναγνώσματα δημιουργούν την εγκληματικότητα».

22 Σεπτέμβρη 1963: «Ο κρεμασμένος και η ηγεσία. Η πίττα, ο βόθρος και η ... ικρίωμα».

19 Μάρτη 1961: «Γιατί δεν διαβάζουν οι νέοι.. Δεν μαθαίνουν ούτε Δημοτική, ούτε Καθαρεύουσα. Ο Πνευματικός μαρασμός».

5 Σεπτέμβρη 1965: «Τα αλληλοαποκαλυπτήρια του Παπανούτσου, Μινωτή, Ακρίτα κ.λπ. Οι σατραπισμοί».

17 Μάη 1964: «Τηλεόραση. Νέο πελώριο σκάνδαλο που ετοιμάζεται (Μάντης ήσουνα Δημήτρη Πουρνάρα;) Έως τώρα το Ε.Ι.Ρ. ήταν αληθινό αίσχος. Τώρα έγινε και γελοίο».

18 Οκτωβρίου 1964: «Μουγγαμάρα διά τα σκάνδαλα του Ε.Ι.Ρ.».

7 Απριλίου 1963: «Ο Γ. Θέμελης επήρε στίχους του Πωλ Βαλερύ;».

21 Μαΐου 1961: «Τα κακά έντυπα».

13 Οκτωβρίου 1963: «Η επιβολή της Δημοτικής εθνική ανάγκη. Η κατακόρυφη παρακμή του Εθνικού Θεάτρου».

20 Σεπτεμβρίου 1964: «Θα αποτύχει και η νέα διοίκηση στη Λυρική Σκηνή».

24 Μαΐου 1964: «Ο Κουφιοκεφαλάκιας και η Νεφελοκοκκυγία στο Εθνικό Θέατρο».

5 Ιουλίου 1964: «Ο Σαρτρ, οι συγγραφείς και η Λογοτεχνία».

27 Δεκεμβρίου 1964: «Το σκάνδαλο αγοράς βιβλίων».

24 Νοεμβρίου 1963: «Ο Γ. Σεφέρης δεν εκφράζει τη νεοελληνική Λογοτεχνία».

10 Μαΐου 1964: «Οι διαγωνισμοί της Λογοτεχνίας. Μια κυρία Νου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης».

24 Φεβρουαρίου 1963: «Οι Διαγωνισμοί Λογοτεχνίας του Δήμου Θεσσαλονίκης».

21 Απριλίου 1963: «Η Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων να φύγει από την Προεδρία της Κυβερνήσεως» (σημ. έφυγε μετά από κάποια χρόνια).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σε κάθε φύλλο της εφημερίδας η δεύτερη σελίδα είναι αφιερωμένη στα πνευματικά θέματα. Καταγγελτικά άρθρα για πνευματικά ζητήματα, κλίκες και ευνοιοκρατία. Παρουσιάσεις βιβλίων και συγγραφέων. Πρέπει να επισημάνουμε πως σε αντίθεση με όλα τα άλλα έντυπα (εφημερίδες και περιοδικά) κάθε βιβλίο που θα λάβαινε το παρουσίαζε με αγάπη προς τον συγγραφέα. Δεν υπάρχει λογοτεχνικό ζήτημα που να μην το παρουσιάσει με ένταση και με υποδείξεις τρόπων επίλυσής του. Για κάθε δημιουργό Συγγραφέα, Μουσικό, Ζωγράφο, Επιστήμονα ο Δημήτρης Πουρνάρας ήταν δίπλα του αγωνιστής και συναγωνιστής.

«Ελεύθερος»: Παρεμβάσεις για πολιτιστικά θέματα

Στις 23 Ιουλίου 1961 ο «Ελεύθερος» κυκλοφόρησε με έναν τεράστιο τίτλο καταγγέλλοντας μια «απαράδεκτη Μουγγαμάρα των λογίων μας». Αποκαλύπτει ένα «λογοτεχνικό σκάνδαλο». Ο Ανδρέας Καραντώνης πριν από κάποια χρόνια κυκλοφόρησε ένα πανάκριβο βιβλίο με τίτλο «ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης». Και ο Χαλκέντερος είναι βέβαιος πως γίνονται τα πάντα για να ανακηρυχθεί «ένας στιχοπλόκος ο ... μεγαλύτερος σύγχρονος ποιητής μας». Ο Καραντώνης «λιβανίζει» τον πρεσβευτή της ευνοιοκρατίας Σεφεριάδη (Σεφέρη) στον οποίο, καταλογίζει ο Πουρνάρας τις ευθύνες του για τον κακό δρόμο που πήρε το Κυπριακό ζήτημα. Ο Καραντώνης μειώνει όλους τους άλλους, για να φανεί ο Σεφέρης ως σημαντικότερος όλων. Αλλά δεν αφήνει ανέπαφο ούτε και τον Κωνσταντίνο Τσάτσο. Με την μαρτυρία του Αλεξ. Ραβέννα καταγγέλλεται ότι ζήτησε, όταν ήταν υπουργός να μπει στο μαυροπίνακα των απαγορευμένων βιβλίων για τους στρατευμένους και το βιβλίο του Παλαμά «Γράμματα στη Ραχήλ». Και το κωμικό είναι πως ο Τσάτσος γι' αυτό (όπως γράφεται) θυμήθηκε δημοσίευμα του Παλαμά πως προσπαθούσε με κάθε μέσον να απαλλα-

γεί από το στρατό όπως οι στρατεύσιμοι «από σόι». Καταγγέλλεται μάλιστα πως ο Τσάτσος παρουσιαζότανε ως θαυμαστής του Παλαμά, που πηγαινορχόντανε στο σπίτι του. Αυτό το δημοσίευμα έχει πολλές παραμέτρους και πολλά ονόματα, αλλά θα μας έπαιρνε πολλές σελίδες.

Στο φύλλο της 10ης Δεκεμβρίου 1961 πρωτοσέλιδα με πεντάστηλους τίτλους αποκαλύπτεται με στοιχεία αδιάσειστα: «Μια φρικαλέα εικών της «καλής» τάξεως - Υψηλή Κοινωνία: Λαθρέμποροι, ανήθικοι, προαγωγοί, απατεώνες - Τα σκάνδαλα των «Βασιλικών Ιδρυμάτων», ο ανεψιός του Μεγάλου Αυλάρχου κ.λπ. κ.λπ.

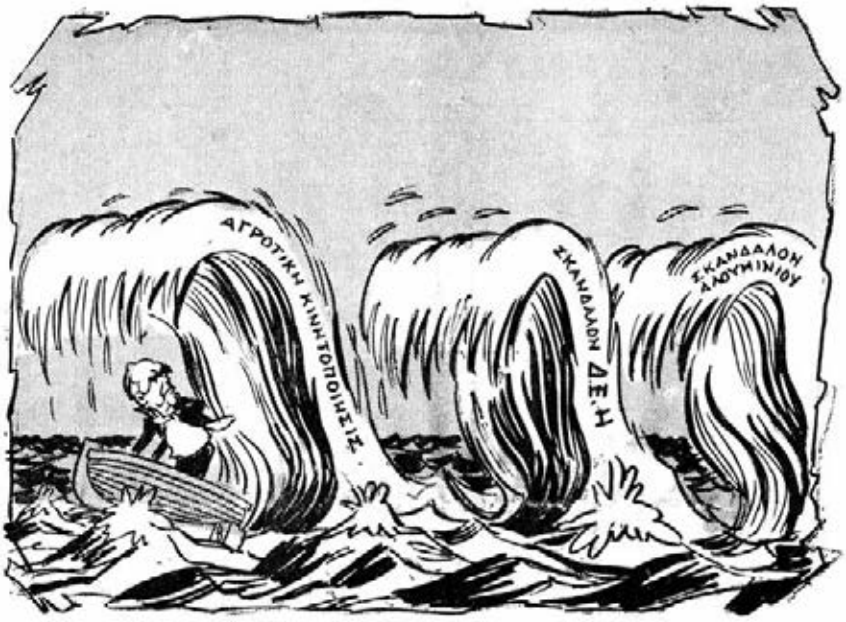

Ἡ ναυτικὴ ἑβδομάς!

«Ελεύθερος», 1 Ιουλίου 1962.

Κωνσταντινούπολη 1946. Με τον πρόεδρο της Τουρκικής Δημοκρατίας Ισμέτ Ινονού και δημοσιογράφους.

Κωνσταντινούπολη 1946.

Η παραπαίουσα παιδεία μας

Πολλές φορές ο Πουρνάρας παίρνοντας αφορμή από ένα γεγονός το ανάδειχνε με ολοσέλιδα δημοσιεύματα και έλεγε τη γνώμη του – πάντα βασισμένη σε στέρεες βάσεις.

Ένα παράδειγμα, ο διαγωνισμός τελειοφοίτων του Γυμνασίου, που καθιέρωσε ένας Υπουργός Παιδείας για να δουν οι ταλαίπωροι γονείς των παιδιών την πρόοδό τους στα Γράμματα. Οποία απογοήτευση! Φανερώθηκε με στοιχεία από τα γραπτά της πλειονότητας των μαθητών πως κάπου κουτσαίνει η Εκπαίδευσή μας. Κάπου έχει χάσει το δρόμο της. Χωρίς να πούμε πολλά πάνω σ' αυτό το κατάντημα θα παραθέσουμε ένα μικρό σχολιασμό του Χαλκέντερου που λέει τα πράγματα καθαρά και ξάστερα. Ιδού αυτό:

> *Έγινε κι εφέτος ο περίφημος «διαγωνισμός» που καθιέρωσε στους τελειόφοιτους των γυμνασίων ο τελευταίος υπουργός της Παιδείας, για να ρίξη ... στάχτη στα μάτια του κόσμου. Για να λησμονηθή η φοβερή κατάντια μας σ' έναν από τους σπουδαιότερους τομείς της εθνικής ζωής. Τα αποτελέσματα δεν τα ξέρω ακόμα. Είτε όμως είναι κάπως καλύτερα από πέρυσι είτε τα ίδια είτε λίγο χειρότερα, το... ίδιο κάνει! Θάναι οπωσδήποτε αποκαρδιωτικά. Και «θαύμα» να γινότανε μέσα σ' ένα χρόνο, πάλι απογοητευτικά θάτανε.*
>
> *Και δεν θα μπορούσε νάναι διαφορετικά με το «κατ' εξακολούθησιν έγκλημα» που διαπράττει από οχτώ χρόνια τώρα η Ευνοιοκρατία και δολοφονεί κυριολεκτικά το Ελληνικό έθνος. Όσο δεν αποφασίζουν οι κυβερνήσεις να καταλάβουν την πρωταρχική σημασία της Παιδείας για τη χώρα μας στα σημερινά κρίσιμα χρόνια για την επιβίωση και το ανεξάρτητο μέλλον των λαών εκείνων που θέλουν να μείνουν ανεξάρτητοι κι όχι ν' αφομοιωθούν και να χάσουν την σκληρή αυτή μάχη με πιο μεγάλα έθνη ή παρατάξεις, ο κίνδυνος θα γίνεται ολοένα πιο απειλητικός. Για μας τους Έλληνας είναι μαθηματικά βέβαιο πως θα τη χάσουμε αυτή τη μάχη και σιγά – σιγά θα σβήση και το έθνος μας και η γλώσσα μας, αν δεν καταπιασθούμε σοβαρά με το θέμα της Παιδείας. Αν δεν της δώσουμε τη θέση που της ανήκει για να επιζήσουμε και να γλυτώσουμε τελικά απ' τη μεγάλη εκείνη συμ-*

φορά που μας απειλούσε με τη Ρωμαιοκρατία πριν δυο χιλιάδες χρόνια και με την Τουρκοκρατία ύστερα απ' την κατάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως, της Κρήτης και της Κύπρου.

Στο φύλλο τη 17 Ιουλίου 1966 γράφει: «Η γελοιοποίηση της Εκπαιδευτικής Μεταρρυθμίσεως».

2 Ιουλίου 1967: «Να δοθεί ένα καλό μάθημα στον Πρύτανη Θεσσαλονίκης. Οι δικτατορίσκοι δεν είναι ανεκτοί. Οι Χρήστου και Κορωναίος κ.λπ. είναι ακατάλληλοι να αρχηγεύουν».

12 Μάρτη 1967: «Παθήματα καθηγητάδων – Υπουργών. Να τους χαιρόμαστε τους πνευματικούς ηγέτες».

12 Φλεβάρη 1967: «Το... ψητό που προσφέρουν στον εαυτό τους οι καθηγητές. Τα εξέταστρα. – Η κουκούλα, η παρεξήγηση, οι χιλιαδούλες».

8 Δεκέμβρη 1963: «Όχι νέος τραγέλαφος στην Παιδεία. Να λειτουργήσουν Ανώτατες Σχολές στην Επαρχία». (**Σημ.** Αυτή η προσδοκία του έγινε πραγματικότητα με τα επαρχιακά Πανεπιστήμια).

17 Νοέμβρη 1963: «Το γλωσσικό μας ζήτημα να λυθεί τώρα μια για πάντα. – Να κληθούν να διδάξουν και Έλληνες επιστήμονες του εξωτερικού».

17 Μάη 1964: «Να φύγει ο Υφυπουργός της Παιδείας. – Απερίγραπτο χάος και σάλος στα εκπαιδευτικά μας πράγματα».

10 Ιουλίου 1966: «Αίσχη, εσχάτη αναίδεια και θρασύτης δεσποτάδων. Μόνον η κάθαρσις σώζει».

11 Σεπτεμβρίου 1966: «Η ηγεσία της εκκλησίας να εκκαθαριστεί – Το άγος της λιβελλογραφίας».

4 Σεπτεμβρίου 1966: «Μια επονείδιστος συναλλαγή. Νέον σκάνδαλον Αυλής-Κυβερνήσεως διά την Εκκλησίαν».

23 Αυγούστου 1964: «Το κατάντημα των Ανωτάτων ιδρυμάτων μας».

29 Σεπτεμβρίου 1963: «Ο Κ. Μπαστιάς έπρεπε να παυτεί από Ε.Ι.Ρ.».

26 Ιανουαρίου 1964: «Το Βραβείο Νόμπελ και πώς το κατάντησαν – Το θράσος στην ευνοιοκρατία».

Το θέμα στην Παιδεία ταλανίζει τα ελληνόπουλα, γιατί όσες προ-

σπάθειες κι αν έγιναν για να βρει την οριστική λύση του καμιά κυβέρνηση δεν τα κατάφερε, ως σήμερα. Από σχεδιασμούς πάμε καλά, αφού όλοι βρίσκονταν και βρίσκονται εκτός πραγματικότητας.

Αφήνω τα θέματα των πανελλήνιων εξετάσεων, των βιβλίων και ερευνών. Κάθε φορά που ένα βιβλίο «χτυπιέται» από κάποιους εξωεκπαιδευτικούς παράγοντες αποσύρεται και «ρίπτεται εις την πυράν», πράγμα που φανερώνει πως οι εισηγητές καθιέρωσης των σχολικών βιβλίων επιπόλαια αποφασίζουν.

Με μεγάλο τίτλο στον «Ελεύθερο» στις 16 Ιουνίου 1963 «Ένας εθνικός κίνδυνος»: Κατηγορεί τα αρμόδια για την Αγωγή των Ελληνοπαίδων πως «Ρίχνει στάχτη στα μάτια του κόσμου η εύνοια για να μη δυσαρεστήσει πλούσιους φίλους». Εννοούσε τα πολλά κακά που υποβαθμίζουν την Εκπαίδευση, ένα από αυτά τα Φροντιστήρια που έγιναν μεγάλες επιχειρήσεις.

Και αναρωτιούνταν σε άλλο φύλλο της εφημερίδας του: «Τόσο άσχημα δουλεύουν τα Ελληνικά μας Σχολεία και πρέπει οι μαθητές να συμπληρώνουν τις γνώσεις τους μέσα από τους ιδιωτικούς φορείς;».

Προσδιορίζει αυτήν την κατάσταση της απαιδευσίας και της υποβάθμισης των δημόσιων διδακτηρίων και σε ένα άλλο λόγο. Στο ότι δεν δίδονται οι απαραίτητες επιχορηγήσεις για τη λειτουργία των Σχολείων. Στερούνται Βιβλιοθηκών, εποπτικών μέσων διδασκαλίας, με ένα λόγο όσα θα μπορούσε η Εκπαίδευση να βρει το σωστό δρόμο δημιουργικής δουλειάς.

Στο φύλλο της 25ης Σεπτεμβρίου 1966 καταγγέλλει: «Δείξτε στοργή και κατανόηση στον φοιτητικό κόσμο».

Στον «Ελεύθερο» 17 Ιουλίου 1966 γράφει: «Η γελοιοποίηση της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης».

Στον «Ελεύθερο» της 25ης Σεπτεμβρίου 1966 καταγγέλλει χωρίς φόβο και πάθος. Για πολλά φταίνε οι υπέρογκες στρατιωτικές δαπάνες και οι «Σύμμαχοι» οι οποίοι συμβουλεύουν τους άβουλους κυβερνήτες μας να αγοράζουν τα όπλα τους.

Οι στρατιωτικές δαπάνες εμποδίζουν την ανάπτυξη της χώρας μας σε πολλούς τομείς. Στο θέμα των στρατιωτικών δαπανών ο Δημήτρης Πουρνάρας ήταν ανυποχώρητος. Έχουμε Ευρωπαϊκές Συμμαχίες, Νάτο, Οργανισμούς Ενωμένων Εθνών. Τι δουλειά κάνουν όλοι αυτοί οι φορείς; Και γιατί πρέπει να στερούμε το ψωμί της πλειοψηφίας

των Ελλήνων για να αντικαταστήσουμε τα παλαιά όπλα με νεότερα, και τα νεότερα με ακόμα νεότερα για να ξεζουμίζονται οι εργαζόμενοι;

Η χρεωκοπία των κομμάτων

Ο Δημήτρης Πουρνάρας στα χρόνια της Κατοχής (1941-43) κυκλοφορούσε την εφημερίδα «Ελεύθερος». Σαν ιστορικός που ήταν δεν μπορούσε να μην πει την Αλήθεια, ως προς τα ελληνικά πράγματα. Δεν μπορούσε να κρύψει πως από την ανικανότητα των πολιτικών φτάσαμε στη φασιστική δικτατορία της 4ης Αυγούστου.

Στο άρθρο του «Η Χρεωκοπία των κομμάτων» τα λέει όλα σταράτα και χωρίς καμιά απόκρυψη των γεγονότων.

Η ΧΡΕΩΚΟΠΙΑ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Η εθνική καταστροφή του Απριλίου 1941 βρήκε τα πολιτικά κόμματα της χώρας σε αποσύνθεση. Ο πεντάχρονος σχεδόν αποκλεισμός τους από κάθε δράση ή απλή κίνηση στο δημόσιο βίο του τόπου απ' τον Αύγουστο του 1939 και ύστερα είχε δείξει πως δεν στηρίζονταν σε πλατιά λαϊκά στρώματα. Η δικτατορία του Ιω. Μεταξά με την τρομοκρατία, την διαφθορά, την παντοειδή δράση κρυφών και φανερών πρακτόρων του καθώς και με άλλα μέσα, πετύχαινε πάντα να εξουδετερώνει κάθε ενέργεια εναντίον του. Απ' τα παλιά προσωπικά κόμματα, τα δύο μεγάλα συγκροτήματα και το Φιλελεύθερο και το Λαϊκό, είχαν διασπασθεί ουσιαστικά απ' το 1935-1936, όταν ακόμα ζούσαν οι αρχηγοί τους Ελ. Βενιζέλος και Π. Τσαλδάρης. Όταν πέθαναν οι δύο αντίπαλοι πολιτικοί ηγέτες, καθένας από τους πιο επιφανείς συνεργάτες τους διεκδικούσε την αρχηγία του κόμματος. Συγκεντρώνοντας γύρω τους ομάδες από πολιτευόμενους παρουσιάζονταν όλοι –καθένας για λογαριασμό του– σαν εκπρόσωποι του παλιού κόμματος. Αυτό έγινε με τον Θ. Σοφούλη, τον Σ. Γονατά, τον Γ. Παπανδρέου κ.λπ. Δεν αναφέρουμε τον Γ. Καφαντάρη γιατί από το 1928 –αν όχι και πολύ πιο πριν– εμφανιζόταν σαν ηγέτης ξεχωριστού κόμματος με αυτοτέλεια και άλλο τίτλο. Κι αυτός όμως διεκδικούσε την αρχηγία του παλιού Φιλελευθέρου κόμματος που διατέλεσε μάλιστα κι επίσημος ηγέτης του ένα διάστημα στα πρώτα χρόνια της Β΄ Δημοκρατίας έως το 1928.

Το ίδιο μπορούμε να ειπούμε και για τους «λαϊκούς». Μπροστά τους παρουσιάσθηκαν σαν υποψήφιοι ηγέτες ο Κ. Τσαλδάρης, ο Στ. Στεφανόπουλος, ο Πέτρος Ράλλης, ο Περ. Ράλλης, ο Π. Μαυρομιχάλης κ.ά. για να μην αναφέρουμε τον Ιω. Θεοτόκη, που εμφανίσθηκε σαν ηγέτης χωριστού κόμματος, του «εθνικολαϊκού» από το 1935 με μια μερίδα σημαντική απ' το παλιό Λαϊκό Κόμμα.

Την ίδια, αν όχι και χειρότερη τύχη, είχαν και τ' άλλα κόμματα, παλιά και νέα, αστικά ή όχι. Και το Αγροτικό, χωρισμένο σε δύο μερίδες. Κι αυτό ακόμα το Κομμουνιστικό, μ' όλη την πειθαρχία και τον άρτιο κομματικό μηχανισμό του, δεν είχε κατορθώσει να ανθέξη στην τρομοκρατία του Μανιαδάκη. Την εξόντωσή του προσπάθησε προπάντων να πετύχει η δικτατορία Μεταξά για να δικαιολογεί και την ύπαρξή της και να παρουσιάζεται στο μεγαλοαστικό κόσμο, εδώ και στο εξωτερικό, σαν ένα καθεστώς απαραίτητο στη διεθνή και στη ντόπια κεφαλαιοκρατία. Γι' αυτό και τα πιο πολλά στελέχη του Κ.Κ.Ε. ή είχαν συλληφθεί και φυλακισθεί μαζί με τον αρχηγό τους Ν. Ζαχαριάδη ή σάπιζαν εξόριστοι στα διάφορα ερημόνησα. Άλλοι πάλι αμνηστεύθηκαν με τις περίφημες «δηλώσεις μετανοίας», όπως ο Μανωλέας, ο Τυρίμος κ.ά. για να περάσουν ανοιχτά στο αντικομμουνιστικό στρατόπεδο.

Έτσι, στις 28 Οκτωβρίου 1940 δεν υπήρχε καμιά δράση στα διάφορα κόμματα. Όλα είχαν νεκρωθεί. Η άνανδρη όμως επίθεση του ιταλικού φασισμού κατά της Ελλάδος άρχισε να ζωογονεί τα πολιτικά φρονήματα του λαού μας. Ο παλιός αντιφασισμός του αναπτερώθηκε κι αγκαλιασμένος με το αίσθημα της εθνικής άμυνας έκαμε το θαύμα ώστε η μικρή χώρα μας να νικήσει την κραταιότατη Ιταλία στη Βόρειο Ήπειρο. Ο στρατός που αντιστάθηκε στον Καλαμά και στην Πίνδο, οι ένοπλοι νέοι μας, έδειξαν στα κόμματα, δεξιά και αριστερά, πως αν ήθελαν και το έπαιρναν απόφαση οι κομματικοί οργανισμοί, ούτε ένα μήνα ζωή δεν είχε ο ψευδοφασισμός του Ιω. Μεταξά.

Ο ΛΑΟΣ ΕΜΕΙΝΕ ΑΚΑΘΟΔΗΓΗΤΟΣ

Παρ' όλα αυτά ούτε ύστερα από την έκρηξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου κατορθώσανε τα κόμματα να ορθοποδήσουν. Η εθνική καταστροφή του Απριλίου 1941 βρήκε τον Ελληνικό λαό ακαθοδήγητο. Και το χειρότερο ήταν πως κι έξω από τα κόμματα, δεν υπήρχε καμιά οργάνωση να τον καθοδηγήσει. Το γκρέμισμα της εθνικής άμυνας με τη

δεύτερη δολοφονική επίθεση του Χιτλερισμού απ' τα νώτα και με την προδοσία μερικών στρατηγών και υπουργών του Μεταξά, ήταν τόσο γρήγορο, η κατάρρευση τόσο ραγδαία, το ηπειρωτικό έδαφος της χώρας εγκαταλείφθηκε τόσο άμεσα κι ολοκληρωτικά, ώστε η μεγάλη μάζα του Έθνους έμεινε ακέφαλη. Για μια φορά ακόμα η κομματική ηγεσία είχε χρεοκοπήσει.

Γιατί, αλήθεια, δύο πράγματα ήταν φυσικό και λογικό να συμβούν τη δραματική εκείνη στιγμή. Ή έπρεπε να μείνει εδώ ένα κλιμάκιο της Κυβερνήσεως που έφευγε με το Βασιλιά Γεώργιο Β΄ στην Κρήτη κι αυτό με μερικούς δυναμικούς και αποφασιστικούς άνδρες να πάρει την αρχηγία του λαού και να διευθύνει από τα παρασκήνια τον κρατικό μηχανισμό, που είχε περιέλθει στην κυριαρχία του κατακτητή. Ή, αφού αυτό δεν πραγματοποιήθηκε απ' την Κυβέρνηση που έφυγε, να παίξουν παρόμοιο ρόλο τα πολιτικά κόμματα αφού οι αρχηγοί τους έμεναν στα εθνικά εδάφη που υποδουλώθηκαν. Για μας και για το λαό αυτό το τελευταίο ήταν προτιμότερο και πιο χρήσιμο γιατί οι υπουργοί του Βασιλιά που τυχόν θα έμεναν, αν επιχειρούσαν να αναλάβουν την ηγεσία του λαού, δεν θα είχαν το κύρος και τη δύναμη που χρειαζόταν γι' αυτή την εργασία ή και να μην αναγνωρίζονταν καν σαν αρχηγοί του Έθνους, αφού μάλιστα δύσκολα θα επικοινωνούσαν και με το εξωτερικό.

ΦΩΝΕΣ

Ἰδανικὲς φωνὲς κι ἀγαπημένες
ἐκείνων ποὺ πεθάναν, ἢ ἐκείνων ποὺ εἶναι
γιὰ μᾶς χαμένοι σὰν τοὺς πεθαμένους.

Κάποτε μὲς στὰ ὄνειρά μας ὁμιλοῦνε·
κάποτε μὲς στὴν σκέψι τὲς ἀκούει τὸ μυαλό.

Καὶ μὲ τὸν ἦχο των γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐπιστρέφουν
ἤχοι ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησι τῆς ζωῆς μας —
σὰ μουσική, τὴν νύχτα, μακρυνή, ποὺ σβύνει.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1894)

Ο Μποστ στον «Ελεύθερο».

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣΤΑΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΙΑ — Εκφέρεται δ' πρωτοκαλάνας τέλους (10λπ.)
ΠΑΤΡΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΙΑ — Δημοσιεύεται δ' δυο τέλους
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΙΑ — Δημοσιεύεται δ' πελωτικάς τέλους (10λπ.)
ΑΥΡΙΟΝΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΙΑ — Τίμος τέλους (40λ. τέλους Δεξιοκ)
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑ — Τίμος ένος
ΔΕΚΑΕΝΕΝΗΜΕΡΟΙ ΤΟΜΟΙ — Δημοσιεύεται δ' δυο τέλους
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΙ ΕΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΗ — Δυο τέλους
ΕΡΓΑ ΤΟΛΣΤΟΥ — Δυο τέλους

Οἱ νέοι ἀναγνώσται μας παρουσιάζοντες 30 νέα δελτία οἱοσδήποτε ἡμερομηνίας ἡμεροῦν ν' ἀποκτήσουν τὴν σειράν τῶν βιβλίων μας μὲ τὴν κανονικὴν μικρὰν τιμήν των. Συμπληρώσατε τὰ ἐλλείποντα δελτία μὲ φύλλα νεωτέρων ἡμερομηνιῶν. (Τὰ δελτία εἰς τὴν 2η σελίδα).

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ:
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 36. Τηλεφ. 24531 — 24532
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Οδός Λεωφόρος 55 —Τηλεφωνο 12-02
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γραφεία Δ. Αρ. 34—Τηλεφ. 2-12

ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Β'. — ΑΡΙΘ. 560

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ
1
ΙΟΥΝΙΟΥ 1935
Μία Δραχμή
Αν. Κύριο 1.50
Αν. Εξωτερικόν 2.50

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ 1

ΘΑ ΤΑΦΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΩΣ Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ!

Λοιπόν, ἀφοῦ τὸ θέλουν, ΔΕΧΟΜΕΘΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ. Ἀφοῦ ἡ κυβέρνησις παραιτηθεῖσα ἀπὸ τοὺς δεδομένους βασιλοφρόνους, ἔκρινε ἐπιτρεπτὸν νὰ καλέσῃ τὸν λαὸν εἰς δημοψήφισμα, δὲν ἔχομεν ἀντίρρησιν, μολονότι ἀποφασίζουσα τοῦτο ἡ κυβέρνησις ΑΘΕΤΕΙ ΤΟΝ ΛΑΟΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ, ἀνεκηρύσσει δὲ ἀπηρχαιωμένον καὶ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΗΝΗΣΟΜΕΝΟΥΣ. Διότι, ἀφοῦ ἐπίσης, ὅπως ἐτόνισε ἡ πολιτεία, ἡ δημοκρατικοὶ πολῖται ΔΕΝ ΕΙΣΟΥΝ ΚΑΛΕΝΑ ΛΟΓΟΝ ΝΑ ΦΟΒΟΥΝΤΑΙ ΤΗΝ ΜΑΛΗΝ. Διότι εἶναι ἀπρόσωποι, διότι εἶναι ἡ μεγάλη λαϊκὴ πλειονοψηφία. Αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ πολῖται καὶ αὐτοὶ θὰ ΟΔΗΓΗΣΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΡΙΑΜΒΟΝ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ.

Δὲν φοβούμεθα ἡμεῖς τὸ δημοψήφισμα. Αὐτὸ τὸ φοβοῦνται — καὶ πρέπει νὰ τὸ φοβοῦνται — οἱ θορυβοποιοί καὶ οἱ δημαγωγοὶ τῆς βασιλοφροσύνης, οἱ διαβολοποιοὶ τοῦ βασιλέως, οἱ ὁποῖοι ἐνδομύχως ὀτι θὰ ἤσαν δυνατὸν νὰ κερδίσουν μίαν ἐκλογικὴν νίκην.

ΑΝΑΣΥΡΟΝΤΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟ ΠΤΩΜΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ. Αὐτοὶ πρέπει νὰ φοβοῦνται, οἱ ὁποῖοι διεστεύων ὅτι θὰ ἤσο δυνατὸν μὲ τὴ συνδρομὴ τῆς βασιλείας νὰ ἐξαλείψουν τὴν κυβερνητικὴν συνταγὴν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν. ΑΝ ΑΛΗΘΙΝΟ ΗΤΟ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΘΑ ΚΑΤΕΠΙΠΛΗΤΟ ΤΟΝ ΦΟΥΒΟΝ ΤΟΥ. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις δὲν ἠθέλησε ΝΑ ΣΕΒΑΣΘΗ καὶ αὐτὴ τὴ πολιτικὴ μας. Καὶ ἐπεὶ ἔχει ἀρκετὴ εἰς τὴν βασιλικὴν φρόνησιν, ἀφῆκε αὐτὴν ἐκθεσιν εἰς τὰς ὄρμας καὶ τοὺς προπηλακισμοὺς τῶν ἄλλων βασιλοφρόνων, τῶν ὁποίων τὰ μὲν μὴ γνωρίζομεν πλέον ΑΝ ΕΧΟΜΕΝ ΚΑΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ.

Δεύρομεν, λοιπόν, τὸ δημοψήφισμα, ἀν τρέχουσι μάλιστα δι' αὐτοὺς Ν' ΑΠΟΨΥΓΩΜΕΝ ΤΟΝ ΣΠΑΨΑΙΟΝ ΣΠΑΡΑΓΜΟΝ, ἀν τρέχουσι δι' αὐτοὺς νὰ ἀδηγήθῶμεν εἰς τὴν γκάφην καὶ ἀν τρέχουσι νὰ ἐξαναγκάσωμεν τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν ἐργασίαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι τὸ δημοψήφισμα ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ, ΤΙΜΙΟΝ, ΑΠΟΘΕΥΤΟΝ. Θὰ δοθοῦν— πρέπει νὰ δοθοῦν—ἐγγυήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν καὶ τὴν τηρήσουν. Ὁ δημοκρατικὸς κόσμος πρέπει νὰ πεισθῆ καὶ νὰ πεφεισθῆ εἰς αὐτὸ τὸ ἐκπρόσωπον τοῦ· νὰ εἶναι πραγματικὸν καὶ ὄχι ἐλεεινόν. ΕΝΑ ΠΛΑΣΤΟΝ, ΨΕΥΔΕΣ, ΚΙΒΔΗΛΟΝ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΘΑ ΕΧΗ ΑΠΕΠΛΗΠΟΡΩΤΟΥΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ. Διότι, ἀλλωστε, αὐτὲ ἡ κυβέρνησις, οὔτε οἱ βασιλοφρόνοι θὰ τιμήσουν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ δημοκρατικοῦ ἔθνους. Εἶναι γνωστὸς ὁ ἀγκυλωτὸς ΕΛΛΗΝΟΠΑΤΡΙΣΣΟΤΕΡΟΣ. Καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἔπεψε τὴν κακοβουλεστάτην πλειοψηφίαν εἰς βουλευτὰς ἔβρας ἡ δημοκρατικὴ παράταξις, ΕΚΦΑΝΣΗ ΥΠΕΡ ΑΥΤΗΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ. Δὲν θὰ καταθυμώσω τὸν δοκτορίνον, ὅν ἀποκαλοῦσιν, ΝΑ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΣΟΥΝ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ. Τοῦς εἰδοποιοῦμεν ΕΙΜΕΘΑ ΟΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ. Καὶ τὸ γνωρίζουν ἤδη ὁ κ. Μεταξᾶς ὁ ΟΠΟΙΟΣ ΤΟ ΔΗΛΟΓΟΝΗΣΕΝ ΑΠΟ ΤΟΥΙ 1924, ἀπὸ τῆς ἐπορείας τοῦ πρώτου δημοψηφίσματος.

ΔΕΗ ΦΟΒΟΥΜΕΘΑ ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ. Ὁ δημοκρατικὸς κόσμος θὰ εὑρεθῆ εἰς τὴν θέσιν του. Κάθε δημοκρατικὸς πολίτης ΘΑ ΓΙΝΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ. Οἱ νέοι τῆς δημοκρατίας θὰ διαδέχουν ἄλλας τὰς ἡλικίας καὶ θὰ ἀποφασίσουν τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ἀγκυλῶν τὸ δημοκρατικὸν ἰδεῶδες. Πρὸ τῶν φόβων τῶν δημοκρατικῶν πολιτῶν πρὸς τὴν κίνησιν τῆς δημοκρατίας μας, Η ΟΠΟΙΑ Ο ΑΠΑΒΛΙΤΙΣΕΗ ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ, διὰ τὸ ἐλλὴν ἰσοφρεστέρα. Οἱ δημοκρατικοὶ πολῖται δρεῖλουν νὰ κυρεῦσιν εἰς τὴν θέσιν των. Ὄχι ὡς σύραγγες, ἀλλὰ ὡς ἡγέται, ὅσον καὶ ἂν ὁ δημοκρατικὸς κόσμος ἀκολουθῆ πλέον εἰς τὸ ἐπόμενον κόνιν ΤΗΝ ΦΛΟΓΕΡΑΝ ΠΙΣΤΙΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΔΑΜΑΣΤΟΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΤΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ.

Ἂς τὸ ἐνισχύσωμεν: Ο ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΘΑ ΝΙΚΗΣΗ. Καὶ δέχεται μὲ χαρὰν τὸ δημοψήφισμα, διότι θὰ εὕρῃ τὴν εἰλικρινῆ καὶ θάρρη — ΝΑΙ, ΝΑ ΘΑΛΗ — τὴν βασιλείαν ὑπὸ τὰς μαύρας ψήφους τῆς ἀνεκηρύξεται κατοίκεια. Σὰν τὸ λέγω μὲν: Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΘΑ ΤΑΦΗ! Δὲν θὰ σπαρῇ ἐν' σύνθημα πλέον κομμὰ συστῆσι. Ὅσον οἱ βασιλόφρονες κρυσταλλοῦν ἐναντίον τοῦ δημοψηφίσματος, γρηγόρεστε εἰς τὸ θόλος, σὰν τὸ γνωρίζουν καὶ αὐτοὶ θέλουν ν' ἀποφεύγουν τὰς βασιλεῖς τὸν ΣΥΝΓΕΥΟΥΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΣ.

Θέλομεν τὸ δημοψήφισμα. ΑΣ ΓΙΝΗ ΑΛΕΣΟΣ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΕΚΛΟΓΑΣ. Διὰ νὰ τελειώσωμεν. Διὰ νὰ ἔχωμεν πολίτας, ἀφοῦ σήμερον. ΧΑΡΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΒΟΥΛΙΑΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ. Δὲν σπάρχει κατὰ τόπους ἀπόλυτος τρόπος. Θέλομεν τὸ δημοψήφισμα, ΑΛΛΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΙΜΙΟΝ, διὰ νὰ τελειώσωμεν μὲ τὴν βασιλείαν καὶ τοὺς δημαγωγοὺς της. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΨΗΦΟΣ ΘΑ ΕΡΓΑΜΒΕΥΣΗ. Καὶ ἡ βασιλεία θὰ ταφῇ ἐπὶ τῆς κοινῆς περιφρονήσεως καὶ πολιτικῶς καὶ ὡς ἀκάθαρτος δημαγωγία.

Ο «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ»

Μία ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Π. Τσαλδάρην

ΕΝΑΣ ΘΕΣΜΟΣ ΚΑΤΗΡΑΜΕΝΟΣ!
Η ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ
ΘΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΗ ΜΕΓΑΛΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΣ
ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΓΑΛΗΝΗΝ

Ἔντονοι δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀγροτοεργατικοῦ κόμματος κ. ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ

ΠΑΡΗΤΗΘΗ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΦΛΑΝΤΕΝ
ΕΝΙΚΗΣΕ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ ΣΧΗΜΑΤΙΖΕΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ
Η ΕΝΤΟΛΗ ΑΝΕΤΕΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ κ. ΜΠΟΥΙΣΣΟΝ

ΘΑ ΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΑΙ;

Ο κ. ΦΛΑΝΤΕΝ

Ο κ. ΜΠΟΥΙΣΣΟΝ

Ο κ. ΖΕΡΜΑΝΜΑΡΤΕΝ

Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ

ΜΙΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΝΥΞ

Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος δὲν σπαπιλᾶ ἀκόμη τὴν ἐκλογικὴν νίκην τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων. Η κίνησις ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴν νίκην τῶν ἀριστερῶν. Ἀπὸ τὴν ἐν δίδυμον τῆς ἐκλογικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀνεξαρτήτων ἀνεφάνη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως ἐκ τῶν ἀριστερῶν δυνατὸν ἐπιτυχοῦς τῆς ἀριστερᾶς ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς ἐκλογικῆς ἀρχῆς. Τὸ τὸ ἀνεφάνη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως ἐκ τῶν ἀριστερῶν

8.

Ο ΑΝΤΙΜΟΝΑΡΧΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Ανοικτή επιστολή προς τον Βασιλέα Παύλον «Ερρέτω παρομοία Κυβέρνησις», (16 Οκτωβρίου 1960)

Ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε το θάρρος να καταγγείλει την αγγλική καμαρίλα που συνδεδεμένη με την Κυβέρνηση Καραμανλή αποκρύπτει την καταπάτηση των εθνικών υποθέσεων. Αλλά πίσω από την καταγγελία ο καθένας καταλαβαίνει πως υπεύθυνος είναι και ο Παύλος – φερέφωνο κι αυτός των Άγγλων.

Ευθείες βολές κατά του Βασιλιά, της Φρειδερίκης και των Αυλικών

Μετά τον ευρυτάνα Γεώργιο Καφαντάρη, που σαν απάντηση στο λόγο του θρόνου, στη Βουλή, είπε στο βασιλιά Αλέξανδρο (1918) πως κυρίαρχος είναι μόνο ο λαός κι όχι οι βασιλιάδες, ένας άλλος ευρυτάνας με θάρρος και κοφτερή σκέψη, δημοσίευσε στον «Ελεύθερό» του (Μάρτη του 1966) σε πολλές συνέχειες το ιστορικό αφήγημα «Βασιλικά Πραξικοπήματα». Ο καθένας καταλάβαινε τότε πως αυτά τα κείμενα ήταν ευθείες βολές κατά του Βασιλιά, ο οποίος υπερέβη τις αρμοδιότητές του και θεωρούσε το Λαό «ταπεινό υπήκοό» του.

Μιλάει για «κακούς δαίμονες», για «σατανική ανακτορική καμαρίλα» και δε φοβάται. Το θεωρεί εθνικό καθήκον να πει την Αλήθεια,

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ-ΑΓΡΟΤΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1960

ΕΡΡΕΤΩ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ!...

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

ΕΡΡΕΤΩ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ!...

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΠΑΥΛΟΝ

Τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα

Μεγαλειότατε!

Τρεῖς σχεδὸν ἑβδομάδες παρῆλθον ἀφ' ὅτου ἐξέσπασε καὶ κατέκλυσε τὴν Ἑλλάδα ὁ ἐρωμερὸς ὀχετός, τὸ κῦμα τῶν ἀπιστεύτων καταγγελιῶν καὶ ἀποκαλύψεων ἐνὸς ἐκ τῶν δημίων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, σημαίνοντος ἐκτελεστικοῦ ὀργάνου τῶν χιτλερικῶν ὠμοτήτων εἰς τὴν χώραν μας, ἡ ὁποία οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ τὰς βαρβαρότητας καὶ ἀγριότητας ποὺ διεπράχθησαν εἰς τὰ αἱματοβαμμένα ἐδάφη της εἰς βάρος Ἑλλήνων, τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Κρήτης, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, τῆς Θράκης καὶ τῶν Νήσων. Δι' αὐτὸ ὅσοι ἐνθυμοῦνται τὸ Δίστομον καὶ τὰ Καλάβρυτα, τὸν Κάνδανον καὶ τὴν Καισαριανήν, τὰς θυείας καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα (καὶ εἴμεθα συνολικῶς περὶ τὰ δώδεκα ἑκατομμύρια ὁμοεθνεῖς, ἐλεύθεροι, ὑπόδουλοι ἢ ξενητεμένοι, ποὺ ζῶμεν μὲ τὴν ἀκοίμητον ἀνάμνησιν τοῦ ἐθνικοῦ δράματος τῆς τετραετίας 1940 — 1944) συγκινοῦνται βαθύτατα, ἰδιαιτέρως μὲ πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ταυτοχρόνως τραγικὴν ἐκείνην περίοδον. Καὶ δι' αὐτὸ ἀπὸ εἴκοσι ἡμερῶν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ὁλοκληρον κατέχεται ἀπὸ φοβερὰν ἀγανάκτησιν, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζομεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποῦ ἠμπορεῖ νὰ τὸ ὁδηγήσῃ τελικῶς. Τόσον πολὺ ἔχει συγκλονισθῆ ἀπὸ τοὺς τρομακτικοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἐγκληματίου πολέμου Μάξ Μέρτεν, ποὺ ἔτυχε τῆς ἀπιστεύτου προστασίας τῆς κυβερνήσεώς σας διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ σκανδαλωδῶς ὑπὸ τὴν γενικὴν κατακραυγὴν διὰ τὰς μυστηριώδεις συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀποφυλάκισίς του, δι.ὰ νὰ μὴ ἐκτίσῃ τὴν ἀτιμωτικὴν ποινὴν τῆς 25ετοῦς καθείρξεως, ἡ ὁποία τοῦ ἐπεβλήθη ἐπειεικῶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν δικαιοσύνην.

Ἀπουσιάζατε ἐξ Ἑλλάδος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο καὶ μὲ τὴν ὑποκριτικὴν δουλοφροσύνην της ποὺ ἐκθέτει καὶ ὑπονομεύει τὸν Θρόνον σας ἡ κυβέρνησις Καραμανλῆ δὲν ἔκριναν ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ παραμείνῃ τουλάχιστον εἰς τὴν χώραν ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος διὰ νὰ σᾶς ἐνημερώνῃ ἐπὶ τῶν ἐκτυλισσομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐπιβάλλει ἄλλωστε τὸ Σύνταγμα, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν νὰ ἀσκῇ ὑποχρεωτικῶς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀντιβασιλέως ὁ ἐνήλικος διάδοχός του. Ἡ παρουσία τοῦ διαδόχου — ἀντιβασιλέως ἦτο κατὰ τὴν ἀπουσίαν σας ἀπόμη περισσότερον ἐπιβεβλημένη ἐκ τοῦ λόγου ὅτι οἱ μὲν ἐν τῇ κυβερνήσει συνταγματικοὶ σύμβουλοί σας περιεπλάκησαν εἰς ἀγῶνα δικαστικὸν καὶ διεθνεῖς ἀντεγκλήσεις μὲ τὸν διαδόχτον Μέρτεν, ποὺ δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ πράξουν τὸ καθῆκον των καὶ, ἀφοῦ σᾶς καταστοπίσουν, σᾶς παρακαλέσουν νὰ ἐπισπεύσητε τὴν ἐπάνοδόν σας, ἀσχέτως πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ διαδόχου νὰ μὴ ἀπουσιάζῃ ἐξ Ἑλλάδος καθ' ὃν χρόνον ἦσθε κοὶ σεῖς μετὰ τῆς Βασιλίσσης μακρὰν τῆς χώρας. Ἐπὶ πλέον, δέ, διότι οἱ αὐλικοί σας σύμβουλοι συνδέομενοι στενώτατα μὲ τὴν κυβέρνησιν Καραμανλῆ δὲν ἔκριναν σκόπιμον νὰ σᾶς ἐκθέσουν τὴν δημιουργηθεῖσαν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ παρελθὸν εἰκοσαήμερον ἀπαράδεκτον ἐθνικῶς καὶ ἠθικῶς κατάστασιν ἢ δὲν ἐτόλμησαν νὰ σᾶς τὴν παρουσιάσουν ὁποία ἀκριβῶς εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ ποίους κινδύνους ἐγκυμονεῖ διὰ τὸ Κράτος καὶ τὸν Λαόν μας, ἐσωτερικῶς καὶ διεθνῶς, ἐξ ἀποκλειστικῆς ὑπαιτιότητος τοῦ κ. Καραμανλῆ καὶ τῶν συνεργατῶν του, καὶ διότι δὲν ἔκριναν ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ ἐκκαθαρισθῇ τὸ ταχύτερον δικαστικῶς — καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν — ἡ «νέα ὑπόθεσις Μερτεν» μὲ τὰς φρικιαστικὰς λεπτομερείας της καὶ τοὺς φοβεροὺς ὑπαινιγμοὺς ἑνὸς διαδοήτου κακούργου, ποὺ συνταράσσουν αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν κυβερνητῶν της.

★

Δὲν σᾶς ἐκθέτω ἐν λεπτομερείᾳ τὴν «νέαν ὑπόθεσιν Μέρτεν». Μία ἁπλῆ φυλλομέτρησις καὶ ἀνάγνωσις τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ὄχι βεβαίως τῶν κρυφῶν ἢ φανερῶν ὀργάνων τῆς κυβερνήσεως, μία συλλογὴ τῶν τίτλων τῆς ἐπὶ τοῦ τρομεροῦ σκανδάλου εἰδησεογραφίας των, ἂν δὲν περιορισθῆτε εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συνοπτικῶν ἐκθέσεών της ποὺ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ τρία τελευταῖα φύλλα τοῦ «Ἐλευθέρου», ἀρκοῦν νὰ σᾶς κατατοπίσουν ἐπὶ τοῦ κρισίμου θέματος ποὺ κρατεῖ ἀνάστατον τὸν Ἑλληνισμὸν ὁλόκληρον καὶ ἐν εὐλόγῳ ἀπορίᾳ καὶ συγκινήσει τὴν παγκόσμιον κοινὴν γνώμην. Ὁ διακεκριμένος συνεργάτης μας καὶ νομομαθὴς κ. Ἀλ. Δρακόπουλος ἐκθέτει κατωτέρω τὰ συντριπτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπὸ οὐσιαστικῆς, νομικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως ἑνοχοποιητικὰ διὰ τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως Καραμανλῆ καὶ διὰ τὸν ἴδιον τὸν κ. πρωθυπουργὸν προσωπικῶς, ἐφ ὅσον δὲν εἶχε τὴν στοιχειώδη εὐθιξίαν νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησιν τῆς κυβερνήσεώς του καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν της εἰς μίαν ἐθνικὴν οἰκουμενικὴν τοιαύτην μέχρι πλήρους ἐκκαθαρίσεως τῆς ἀνατριχιαστικῆς ὑποθέσεως ἢ τουλάχιστον νὰ ζητήσῃ τὴν παραίτησιν τῶν κατηγορουμένων ὑπουργῶν του καὶ νὰ ὑποβάλουν ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ μήνυσιν ἐπὶ συκοφαντικῇ δυσφημήσει κατὰ τοῦ Μέρτεν εἰς τὰ γερμανικὰ δικαστήρια, ἀξιοῦντες τὴν ἄμεσον ἐκδίκασίν της. Ἤδη τὸ κακὸν ὠλοκληρώθη. Ὅσας δικαιολογίας ἢ προφάσεις καὶ ἂν προβάλῃ ὁ κ. πρωθυπουργὸς σας, ἴσως καὶ τὴν ἀπουσίαν σας εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἡ εὐθύνη του διὰ τὸν ὅλον χειρισμὸν τοῦ ἀνακύψαντος μεγίστου ἠθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ζητήματος εἶναι κολοσιαία καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραμείνῃ ἄνευ κυρώσεων. Ἀσχέτως πρὸς τὴν χρεοκοπίαν της εἰς ἄλλα μεγάλα ζητήματα καὶ τὴν ἀναγκὴν ὅπως ἀπομακρυνθῆ ἐκ τῆς ἐξουσίας, προκηρυσσομένων ἐουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τοῦ ταχυτέρου δυνατοῦ χρονικοῦ διαστήματος, ἢ μέχρι τοῦδε ἐξέλιξις τῆς «νέας ὑποθέσεως Μέρτεν» καὶ ἡ ἐπ' αὐτῆς στάσις τῆς Κυβερνήσεως Καραμανλῆ ἐπιβάλλουν τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασίν της. Ἡ προσπάθειά της νὰ σᾶς ἐπηρεάσῃ μὲ τὴν ψῆφον τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας της, τελείως εἰκονικῆς καὶ ἀληθοῦς φαντάσματος - μπαμπούλα, ἀποδεικνύει πόσον εἶναι ἐπιτακτικὴ ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ μὴν ἔχῃ ἡ Ἑλλὰς κυβέρνησιν Καραμανλῆ — Μακρῆ — Θεμελῆ κλπ. καθ' ἣν στιγμὴν ἐκδικάζεται ἡ «νέα ὑπόθεσις Μέρτεν» εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔστω, καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἡ κυβέρνησις Καραμανλῆ ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ ΑΝΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

..Ἀκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ὁλοκλήρου, Μεγαλειότατε:

— ΕΡΡΕΤΩ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ!....

προς εκείνους που την διαστρεβλώνουν. Αλλά και για απεχθή δουλοπρέπεια Ελλήνων πολιτικών, για όργιο ξένης προπαγάνδας.

Στις 20 Μαρτίου 1966 ο «Ελεύθερος» κυκλοφορεί με 8στηλους τίτλους (όλο το πλάτος της σελίδας). «Δραματικές εξελίξεις της καταστάσεως εις τα παρασκήνια. Οι Αμερικάνοι αξιούν να διευθύνουν οι ίδιοι τας ενόπλους μας δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας με «Κουίσλιγκς» υπουργούς Εθν. Άμυνας και Δημοσίας Τάξεως». Στην ίδια σελίδα «Μια επιτυχία του «Ελεύθερου». Αι Αμερικανικαί στρατιωτικαί αποστολαί - οργανώσεις κατασκοπείας. Το πλήρες κείμενον απορρήτου ημερησίας διαταγής». Πρόκειται για μια «αποκαλυπτική ανταπόκριση από την Κωνσταντινούπολη του Κ. Βοσπορίτη» (πρόκειται για ψευδώνυμο του γνωστού πανεπιστημιακού-συγγραφέα Νεοκλή Σαρρή).

Στο φύλλο της 26 Γενάρη 1964 με τεράστιους τίτλους γράφει: «Ο Βασιλιάς - Νευρόσπαστο και η κακιά βασίλισσα». Το μυαλό του αναγνώστη πάει στον βασιλιά και τη Φρειδερίκη, που έκανε κουμάντο στα κυβερνητικά. Αλλά από κάτω με μικρότερα γράμματα γράφει: «Ένα παραμύθι του παλιού καιρού». Στο φύλλο της 7ης Αυγούστου 1966 καταγγέλλει την «Ευθύνη του Βασιλέως» με αδιάσειστα στοιχεία.

Στις 18 Σεπτέμβρη 1966 με εξάστηλους τίτλους, κάνει μια αναδρομή στην παγκόσμια Ιστορία. Αλλά χτυπάει τον τοίχο ν' ακούσουν τα ποντίκια. Ιδού οι υπερμεγέθεις τίτλοι του δημοσιεύματος «Όργια και σκάνδαλα βασιλέων - η δυναστεία των Λουδοβίκων της Γαλλίας... Σπατάλαι και διαφθορά», «Η Αυλή είναι ο τάφος του Έθνους».

28 Αυγούστου 1966: «Βασιλεύ έπεσες θύμα. Ανήλθε πάλιν τας βαθμίδας του θρόνου».

17 Ιουλίου 1966: «Θα αιματοκυλίσουν την Ελλάδα: Αυλή, Δεξιά και αποστάται».

27 Ιουλίου 1966: «Ο Παύλος και η "καμαρίλα". Οι βασιλιάδες μας και οι "σύμβουλοί τους"».

20 Ιουνίου 1965: «Οι βασιλικές ατιμίες μισού αιώνα».

30 Αυγούστου 1964: «Ο νέος βασιλιάς και ο Ε. Βενιζέλος. Μια απρέπεια. Τίποτα δεν εδιδάχθησαν».

26 Ιουλίου 1964: «Παλάτι. Απολυταρχία. Ανδρείκελα».

18 Σεπτεμβρίου 1966: «Η Αυλή προστατεύει τους αντάρτες δεσποτάδες και τους ψευδεπισκόπους».

21 Αυγούστου 1966: «Να εγκλεισθούν εις μοναστήρια οι 15 παράνομοι μητροπολίται».

17 Δεκεμβρίου 1961: «Η τύχη του θρόνου εξαρτάται από την ακεραίαν επιτέλεσιν του καθήκοντος του βασιλέως».

24 Δεκεμβρίου 1961: «Ο χορός των Ανακτόρων ένα θορυβώδες ξεφάντωμα που θυμίζει Μαρίαν Αντουανέτταν. – Πρόκλησις προς τον λιμώτοντα ελληνικόν Λαόν. – Τι θα γίνει με την προίκα της πριγκηπίσσης Σοφίας;».

12 Φεβρουρίου 1961: «Κόμματα και Βασιλεύς».

7 Ιανουαρίου 1962: «Όργια χειρότερα από την Μπανανίαν εις την Ελλάδα».

14 Ιανουαρίου 1962: «Μάχη προς αποκάλυψιν του ρόλου Αυλής - Ξένων. – Το ελεεινόν περιβάλλον».

21 Ιανουαρίου 1962: «Εκκαθάρισιν».

28 Ιανουαρίου 1962: «Το υπερκράτος της ΚΥΠ».

4 Ιανουαρίου 1962: «Οι Ηρακλείς του Στέμματος. – Η ΕΟΚ θα τινάξει εις τον αέρα την οικονομίαν μας».

1 Φεβρουαρίου 1962: «Διχασμόν ετοιμάζουν Αυλή και Κυβέρνησις. – Η συμμορία» (κύριο άρθρο).

18 Φεβρουαρίου 1962: «Η ώρα του λαού φθάνει». – «Ούτε μιας πεντάρας προίκα εις τον Χουάν. Το Τατόι ανήκει εις το Έθνος». – «Η βασίλισσα και οι ασυγχώρητες γκάφες».

25 Φεβρουαρίου 1962: «Η προίκα ιταμή πρόκλησις προς τον Λαόν. – Τα συμφεροντολογικά της Αυλής εις τα ρύμας. Να καταργηθεί το Ανακτορικόν Ταμείον».

4 Μαΐου 1962: «Δολοφόνοι. – Η νέα περιπέτεια του στέμματος θέμα Διαδόχου. – Τα σφάλματα της Βασιλίσσης».

11 Μαρτίου 1962: «Κατελύθη. – Να καταργηθεί η Αυλή και να διαλυθούν τα «Βασιλικά» καρκινώματα των 1200 εκατομ. εσόδων».

18 Μαρτίου 1962: «Οι φαρισαίοι του Διχασμού. – ΚΥΠ και υπερκράτος καλλιεργούν την ανταρσίαν».

25 Μαρτίου 1962: «ΕΡΕ και Αυλή επιδιώκουν ένωσιν των «Βασιλικών». – Η Αυλή προετοιμάζει νέαν 4ην Αυγούστου».

1 Απριλίου 1962: «Το θράσος του Βασιλικού Συμβούλου. – Η έπαυλις των 10.000 λιρών».

8 Απριλίου 1962: «Αι σκανδαλώδεις σπατάλαι των Ανακτόρων. – 300.000 χρυσαί λιραι οι γάμοι Σοφίας-Δον Χουάν. – Οι ξεπεσμένοι ισπανοί ευγενείς και η βασίλισσα Φρειδερίκη».

29 Απριλίου 1962: «Προειδοποιούμεν» (κύριο άρθρο Δ.Π.). – «Η Αυλή μηχανεύεται λύσεις παρά την θέλησιν του λαού». – «Η κωμωδία των γάμων Σοφίας και Χουάν».

13 Μαΐου 1962: «Η Λεηλασία». – «Ρωμαϊκόν όργιον ο αυριανός γάμος». – «Οι βασιλείς δικαίως στερούνται αγάπης, γοήτρου και εκτιμήσεως». – «Το σκάνδαλον των γάμων συγκλονίζει την Ελλάδα. – Η θυγάτηρ των βασιλέων θα νυμφευθεί ως καθολική».

20 Μαΐου 1962: «Ο κ. Π. Κανελλόπουλος». – «Βαρβαρική επίδειξις προκλητικής χλιδής και σπατάλης». – «Πανελλήνιος σάλος διά τον εικονικόν ορθόδοξον γάμον Σοφίας-Χουάν».

27 Μαΐου 1962: «Ο Ρασπούτιν. – Εις το οπερεττικόν Βασίλειον όργια και σκάνδαλα».

24 Ιουνίου 1962: «Ο Κουίσλιγκ και η τσαρίνα». – «Κάθε είκοσι έτη οι Έλληνες εκδιώκουν τον βασιλέα των». – «Η βασίλισσα Φρειδερίκη θα πληρώσει πολύ ακριβά την ευτυχίαν της κόρης της». – «Ποία και πόσα ξοδεύει η οικογένεια Καραμανλή;».

1 Ιουλίου 1962: «Καρχαρίαι και βασιλεύς». – «Κράτος φασιστικόν εγκαθιδρύει η ΕΡΕ». – «Η κυκλοφορία της εφημερίδος μας προκαλεί συναγερμόν των μυστικών υπηρεσιών». – «Την 23ην του μηνός η δίκη του «Ελεύθερου». Η αναμέτρησις με την συμμορίαν».

15 Ιουλίου 1962: «Η νέα 4η Αυγούστου». – «Αι αποκαλύψεις διά τα τερατώδη σκάνδαλα των «Βασιλικών ανδρών».

22 Ιουλίου 1962: «Ο περιοδεύων Βασιλικός Θίασος».

16 Σεπτεμβρίου 1962: «Η σφαγή των αθώων καπνοπαραγωγών διέγραψε το τέλος της ευνοιοκρατίας». – «Οι αιμοσταγείς» (κύριο άρθρο).

23 Σεπτεμβρίου 1962: «Η Βασίλισσα» (κύριο άρθρο Δ. Πουρνάρα). – «Δύο δίκαι κατά του "Ελευθέρου" εντός της εβδομάδος».

14 Οκτωβρίου 1962: «Τα ανάκτορα η αιτία των δεινών του έθνους».

21 Οκτωβρίου 1962: «Τα ανάκτορα πιέζουν ισχυρώς διά την "λύσιν Μαρκεζίνη"». «Πραιτωριανοί».

Η Δεξιά και τα ανάκτορα πέμπτη φάλαγγα

15 Μαρτίου 1965: «Η Βασιλική Πρόνοια υπό την αιγίδα της Φρειδερίκης διεχειρίσθη 650.000.000 δραχμάς».

21 Μαρτίου 1965: «Η Αυλή και ο Ρασπούτιν». – «Ο Βασιλεύς και η Φρειδερίκη Οθωνικόν καθεστώς».

28 Μαρτίου 1965: «Αυλή και Δεξιά 5η Φάλαγγα ξένων εχθρών». – «Αμερικανικόν τελεσίγραφον προς την ελληνικήν και κυπριακήν Κυβέρνησιν».

4 Απριλίου 1965: «Είναι χρεωκοπία της εξωτερικής μας πολιτικής». – «Ο Παντελεήμων Θεσσαλονίκης κατηγορείται επί ομοφυλοφιλία και σοδομισμό».

11 Απριλίου 1965: «Η Φρειδερίκη και πάλιν επί σκηνής».

18 Απριλίου 1965: «Μαιευτήρια διά την Άνναν-Μαρίαν και την Σοφίαν, ανάκτορα διά την διαμονήν ξένων, σπατάλαι που πληρώνουν οι Έλληνες φορολογούμενοι». – «Η Κυβέρνησις υπέκυψε εις τον εκβιασμόν Αυλής και ΗΠΑ».

25 Απριλίου 1965: «Τεχνοκρατο-Αυλικήν Δικτατορίαν ετοιμάζουν Αγγλοαμερικανοί εφοπλισταί και ΝΑΤΟ εις Κύπρον». – «Δυστυχώς κύριοι της Κυβερνήσεως μας εξευτελίζετε».

2 Μαΐου 1965: «Δεν είναι τσιφλίκι ούτε του Παπανδρέου ούτε του Μητσοτάκη» (κύριο άρθρο). – «Τα ΤΕΑ αφήνιασαν και η Χωροφυλακή ενεθυμήθη παλαιάς "ένδοξους ημέρας"».

Ἀκοῦονται φιλοδικτατορικοὶ ψίθυροι!..

«Ελεύθερος», 8 Απριλίου 1962.

25 Ιουλίου 1965: «Παπανδρέου και Ανάκτορα». – «Ο Λαός ανατρέπει τα σχέδια Αυλής και Αμερικανών». – «Η Ελλάς αντιμοναρχικόν ηφαίστειον».

1 Αυγούστου 1965: «Δεν έμαθε λοιπόν την τραγική Ιστορία του παππού του;» (κύριο άρθρο για τον βασιλιά). – «Πρόκληση η Φρειδερίκη».

15 Αυγούστου 1965: «Και ο χιτλερικός αδελφός της Φρειδερίκης επί το προσκήνιον της αντεθνικής συνωμοσίας».

22 Αυγούστου 1965: «Καταρρέει το ανακτορικόν κατασκεύασμα (Αποστασία)».

29 Αυγούστου 1965: «Το μαύρο Μέτωπο». – «Και τώρα Μεγαλειότατε;».

12 Σεπτεμβρίου 1965: «Ανάκτορα, πορεία προς την Άβυσσον».

19 Σεπτεμβρίου 1965: «Τα ανάκτορα διέσπασαν την εξουσία».

26 Σεπτεμβρίου 1965: «Οι Ναιναίκοι». – «Η εγκαθίδρυσις βασιλικής δικτατορίας».

3 Οκτωβρίου 1965: «Ας προσέξουν». – «Αρμονική συνεργασία Αυλής-Αμερικανών - Στρατοκρατών».

21 Νοεμβρίου 1965: «Ο Βασιλεύς δεν έχει μόνο δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις».

5 Δεκεμβρίου 1965: «Η Ελλάς να παύσει να είναι φέουδον της Βασιλικής Αυλής και προτεκτοράτο Αμερικανών και Άγγλων».

19 Δεκεμβρίου 1965: (οι άφρονες) «Την Ελλάδα μέλλει να ανατινάξει η Βασιλική Αυλή με το πείσμα της».

26 Δεκεμβρίου 1965: «Η συνωμοσία Αυλής και Δεξιάς».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Θα θέλαμε τόμους ολόκληρους να παρουσιάσουμε τις επιθέσεις κατά των Ανακτόρων, που με εθνική, άγρυπνη, συνείδηση αποκάλυπτε τις ρεμούλες, τις επεμβάσεις στα εσωτερικά πολιτικά πράγματα του τόπου, στις προδοσίες, στη δημιουργία ενός κράτους-φασιστικού και υποταγμένου στις θελήσεις του. Ειδικότερα οι καταγγελίες εναντίον της Φρειδερίκης ήταν καταλυτικές, αφού ήταν απόλυτα τεκμηριωμένες με στοιχεία ατράνταχτα. Η Φρειδερίκη για έναν καιρό κυβερνούσε ουσιαστικά -ακόμα και με τις συμβουλές του ναζιστή αδερφού της. Ο Δημήτρης Πουρνάρας συνέβαλε αποφασιστικά στο να εδραιωθεί η πίστη των Ελλήνων στη Δημοκρατία. Τα

Ανάκτορα είχαν μεταβληθεί σε Σχολή δημιουργίας αποστατών και πιστών στα κελεύσματα των βασιλιάδων και των ξένων, που τους χρησιμοποιούσαν σαν πράκτορές τους.

Λίγο πριν από την 21η Απριλίου 1967

Τον Απρίλη όλα δείχνανε πως πάμε για δικτατορία. Το μόνο πρόβλημα ήταν ποιος θα έκανε τη δικτατορία. Οι συνταγματάρχες ή οι στρατηγοί των Ανακτόρων; Στις 9 αυτού του μήνα ο «Ελεύθερος» δημοσιεύει σε τρίστηλους τίτλους το άρθρο του Γ.Ι. Αρνέλλου «Θα αυτοκαταστραφούν όσοι τυχόν ονειρεύονται νέας δικτατορίας». Και δίπλα άλλο κείμενο με τίτλο «Ο κομματάρχης, ο βασιλιάς, το κυβερνάν και η Κυβέρνησις». Στα απριλιανά φύλλα του «Ελεύθερου» (ως τις 21, που απαγόρευσαν την έκδοσή του) διαβάζουμε: «Ο αφοπλισμός των ΤΕΑ» – τα γνωστά τρομοκρατικά τάγματα. «Η εκθρόνιση του Κωνσταντίνου αναπόφευκτη». Εννοούσε τον Κωνσταντίνο του 1916, αλλά Κωνσταντίνο είχαμε και το 1967. – «Θα μεταβάλλουν την Ελλάδα μας σε δεύτερον Βιετνάμ με την τρομοκρατίαν των». – «Κυβέρνησις Γ. Παπανδρέου, Ο Ασπίδα, η ασυλία και αι ευθύναι». – «Συκοφάντες της Δεξιάς».

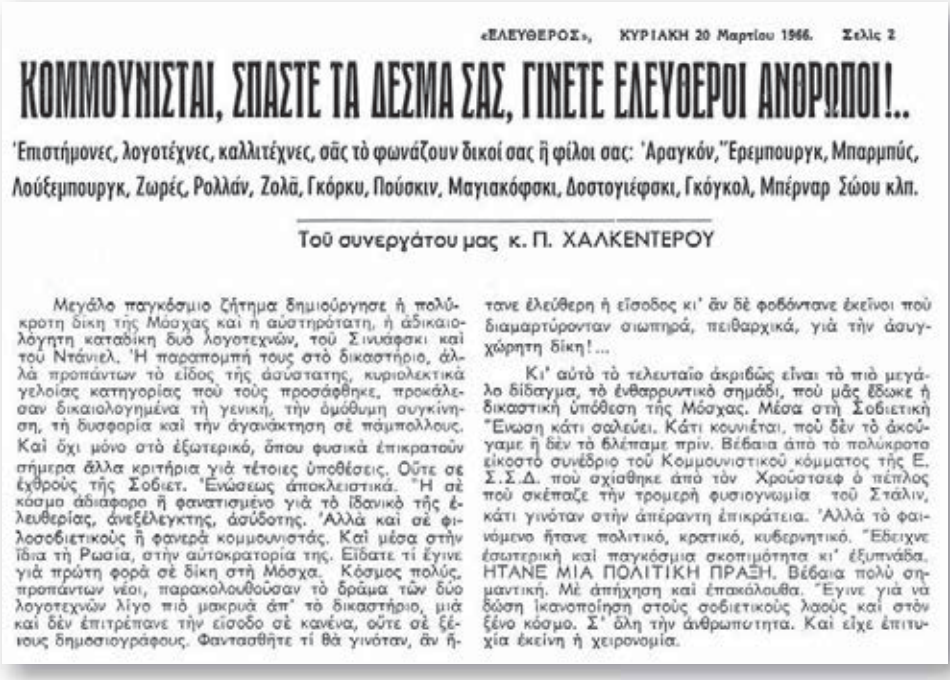

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ», ΚΥΡΙΑΚΗ 20 Μαρτίου 1966. Σελίς 2

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΑΙ, ΣΠΑΣΤΕ ΤΑ ΔΕΣΜΑ ΣΑΣ, ΓΙΝΕΤΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΑΝΟΡΩΠΟΙ!..

Ἐπιστήμονες, λογοτέχνες, καλλιτέχνες, σᾶς τὸ φωνάζουν δικοί σας ἢ φίλοι σας: Ἀραγκόν, Ἔρεμπουργκ, Μπαρμπύς, Λούξεμπουργκ, Ζωρές, Ρολλάν, Ζολᾶ, Γκόρκυ, Πούσκιν, Μαγιακόφσκι, Δοστογιέφσκι, Γκόγκολ, Μπέρναρ Σώου κλπ.

Τοῦ συνεργάτου μας κ. Π. ΧΑΛΚΕΝΤΕΡΟΥ

Μεγάλο παγκόσμιο ζήτημα δημιούργησε ἡ πολύκροτη δίκη τῆς Μόσχας καὶ ἡ αὐστηρότατη, ἡ ἀδικαιολόγητη καταδίκη δυὸ λογοτεχνῶν, τοῦ Σινυάφσκι καὶ τοῦ Ντάνιελ. Ἡ παραπομπή τους στὸ δικαστήριο, ἀλλὰ προπάντων τὸ εἶδος τῆς ἀσυστατης, κυριολεκτικὰ γελοίας κατηγορίας ποὺ τοὺς προσάφθηκε, προκάλεσαν δικαιολογημένα τὴ γενική, τὴν ἀμόθυμη συγκίνηση, τὴ δυσφορία καὶ τὴν ἀγανάκτηση σὲ πάμπολλους. Καὶ ὄχι μόνο στὸ ἐξωτερικό, ὅπου φυσικὰ ἐπικρατοῦν σήμερα ἄλλα κριτήρια γιὰ τέτοιες ὑποθέσεις. Οὔτε σὲ ἐχθροὺς τῆς Σοβιετ. Ἑνώσεως ἀποκλειστικά. Ἢ σὲ κόσμο ἀδιάφορο ἢ φανατισμένο γιὰ τὸ ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας, ἀνεξέλεγκτης, ἀσύδοτης. Ἀλλὰ καὶ σὲ φιλοσοβιετικοὺς ἢ φανερὰ κομμουνιστάς. Καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴ Ρωσία, στὴν αὐτοκρατορία της. Εἴδατε τί ἔγινε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ δίκη στὴ Μόσχα. Κόσμος πολύς, προπάντων νέοι, παρακολουθοῦσαν τὸ δράμα τῶν δύο λογοτεχνῶν λίγο πιὸ μακρυὰ ἀπ' τὸ δικαστήριο, μιὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπανε τὴν εἴσοδο σὲ κανένα, οὔτε σὲ ξένους δημοσιογράφους. Φαντασθῆτε τί θὰ γινόταν, ἂν ἤτανε ἐλεύθερη ἡ εἴσοδος κι' ἂν δὲ φοβόντανε ἐκεῖνοι ποὺ διαμαρτύρονταν σιωπηρά, πειθαρχικά, γιὰ τὴν ἀσυγχώρητη δίκη!...

Κι' αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἀκριβῶς εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο δίδαγμα, τὸ ἐνθαρρυντικὸ σημάδι, ποὺ μᾶς ἔδωκε ἡ δικαστικὴ ὑπόθεση τῆς Μόσχας. Μέσα στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση κάτι σαλεύει. Κάτι κουνιέται, ποὺ δὲν τὸ ἀκούγαμε ἢ δὲν τὸ βλέπαμε πρίν. Βέβαια ἀπὸ τὸ πολύκροτο εἰκοστὸ συνέδριο τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ε. Σ.Σ.Δ. ποὺ σχίσθηκε ἀπὸ τὸν Χρούστσεφ ὁ πέπλος ποὺ σκέπαζε τὴν τρομερὴ φυσιογνωμία τοῦ Στάλιν, κάτι γινόταν στὴν ἀπέραντη ἐπικράτεια. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενο ἤτανε πολιτικό, κρατικό, κυβερνητικό. Ἔδειχνε ἐσωτερικὴ καὶ παγκόσμια σκοπιμότητα κι' ἐξυπνάδα. ΗΤΑΝΕ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ. Βέβαια πολὺ σημαντική. Μὲ ἀπήχηση καὶ ἐπακόλουθα. Ἔγινε γιὰ νὰ δώση ἱκανοποίηση στοὺς σοβιετικοὺς λαοὺς καὶ στὸν ξένο κόσμο. Σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ εἶχε ἐπιτυχία ἐκείνη ἡ χειρονομία.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 Αὐγούστου 1964

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ – ΑΓΡΟΤΙΚΗ – ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

Μὲ σκοπὸν τὴν ἐπιβολὴν ταχείας λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ

ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ΝΑΤΟ

Ο ΓΡΙΒΑΣ ΣΥΡΕΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΕΙΣ ΕΜΦΥΛΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἀγεφύρωτος διάστασις κυβερνήσεως καὶ Μακαρίου ἐπὶ τοῦ σχεδίου Ἄτεσον

ΘΑ ΣΑΣ ΔΕΣΟΥΝ ΚΥΡΙΕ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΑΝ ΔΕΝ ΠΡΟΛΑΒΕΤΕ...

Οἱ γάμοι

ΡΩΜΑΪΚΗ ΛΑΜΠΡΟΤΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΙΔΕΞΙΣ

Σπατάλαι διὰ διαρρυθμίσεις Ἀνακτόρων - 900 προσκεκλημένοι

ΘΑ ΣΑΣ ΔΕΣΟΥΝ ΚΥΡΙΕ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΑΝ ΔΕΝ ΠΡΟΛΑΒΕΤΕ...

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Ἱκανοποίησε τὴ μεγάλη, τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ δήλωση τοῦ πρωθυπουργοῦ μας πὼς «θὰ συντριβοῦν» οἱ ἄνθρωποι τῆς Δεξιάς, ἂν ἐπιχειρήσουν πραξικόπημα. Ἂν ἀποτολμήσουν ἀνώμαλες λύσεις. Καὶ ἡ ἱκανοποίησή της εἶναι διπλή. Πρῶτα, γιατί εἶπε μιὰ μεγάλη ἀλήθεια. Καὶ ὕστερα, γιατί τὸ Ἔθνος αἰσθάνεται εὐχαρίστηση, ἀληθινὴ χαρά, ποὺ φαίνεται συνεπὴς πρὸς τὶς ἐπαγγελίες του ὁ σεβαστός μας φίλος Γ. Παπανδρέου. Ἔστω καὶ στὰ λόγια... Ἔστω καὶ θεωρητικά. Χαιρόμαστε νὰ τὸν ἀκουμε νὰ δίνη αὐτὴ τὴν παηγυρικὴ διαβεβαίωση στὸν φιλελεύθερο καὶ δημοκρατικὸ Λαὸ αὐτῆς τῆς τόσο προοδευμένης χώρας. Νὰ μᾶς θυμίζη τὸν Παπανδρέου τοῦ 1920—22 καὶ τοῦ 1962—63. Ὄχι τοῦ 1952—53 ἢ τοῦ 1958—59. Καὶ καταλαβαίνει πολὺ καλά, γιατὶ τὸ Ἔθνος προτιμάει αὐτὸν τὸν Παπανδρέου καὶ ὄχι τὸν ἄλλο!...

Εἶπε μιὰ συνταρακτικὴ ἀλήθεια ὁ πρωθυπουργὸς μας, ὅταν διακήρυξε πὼς θὰ χτυπηθοῦν κατακέφαλα οἱ συνωμότες τῆς Δεξιάς, ἂν ἀποπειραθοῦν ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως, γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸ ἐπαίσχυντο λωποδυτικὸ καὶ προδοτικὸ καθεστὼς τῆς ὀκταετίας 1955—63 ἢ σὲ ἄλλα παρόμοια προγενέστερα. Τοῦ 1915—17 π.χ. ἢ τοῦ 1936—40. Πραγματικά, πίσω ἀπὸ τὴ σημερινὴ κυβέρνηση, ἀποφασιστικὰ μαζί της στὸν ἀγώνα γιὰ νὰ ἐμποδίση ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο, θὰ βρεθοῦν τὰ 75% τοῦ Λαοῦ μας. Θὰ σηκωθοῦν στὸ πόδι, σὰν ἕνας ἄνθρωπος, γιὰ νὰ προτάξουν τὰ στήθη τους καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὶς λαϊκὲς ἐλευθερίες. Ὅ,τι ἔγινε πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια ἢ τὸν καιρὸ τῆς δικτατορίας Μεταξᾶ ἢ ὅταν ὁ ἐδῶ ἀρχιχαφιὲς τῆς ἀμερικάνικης ΚΥΠ ἔκανε «πρωθυπουργὸ» τοῦ βασιλιᾶ Παύλου τὸν γνωστὸ φευτοαγαπητικό, ΔΕΝ ΘΑ ΞΑΝΑΓΙΝΗ. Δίνουμε αὐτὴ τὴ διαβεβαίωση. Καὶ στὸν κ. πρόεδρο τῆς κυβερνήσεως. Καὶ σὲ ὅσους, Γραικύλους ἢ ξένους, βαυκαλίζονται μ' αὐτὴ τὴν ἰδέα!...

Σύμφωνοι. Θὰ ὑπερασπίσουμε τὴ δημοκρατική μας κυβέρνηση. Δὲν θὰ ἀφίσουμε τοὺς ἐχθροὺς ἢ ἐκβιαστάς της νὰ τὴ ρίξουν κάτω. Δὲν θὰ ἐπιτρέψουμε ὅμως οὔτε νὰ τὴν ὑπονομεύσουν κάτι ἄλλοι. Ἢ νὰ τὴν εὐνουχίσουν, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο, δυστυχῶς. Ἂν κατορθώσουν οἱ συνωμότες καὶ κάτι δολιοφθορεῖς σαλταδόροι «φίλοι» της νὰ τὴν ἀποκοιμίσουν ἢ νὰ τὴν ἐμποδίσουν νὰ λάβη τὰ ἀπαραίτητα ΠΡΟΦΥΛΑΚΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ, γρήγορα θὰ τὴν ἀνατρέψουν. Καὶ τότε ΘΑ ΣΑΣ ΔΕΣΟΥΝ, κύριε Γ. Παπανδρέου, ἢ θὰ σᾶς σκοτώσουν, ὁ φοῦ σᾶς ἀτιμάσουν. Ἔστω κι' ἂν δὲν θὰ ἐπικρατήσουν ΤΕΛΙΚΑ. Ἔστω κι' ἂν ΘΑ ΦΑΝΕ ΤΟ ΚΕΦΑΛΙ ΤΟΥΣ, μετὰ τὴν ἀνατροπή σας. Ἔστω κι' ἂν ἡ δική σας προσωρινὴ ἥττα δὲν θὰ σημάνη τὴ δική τους νίκη. Ὁριομδευτὴς στὸ τέλος θὰ εἶναι ὁ φιλελεύθερος καὶ δημοκρατικὸς Λαός μας.

Ὅ,τι κι' ἂν μεσολαβήση. Ὅσα λάθη κι' ἂν πρόκειται νὰ διαπράξη ἡ παράταξη ποὺ νίκησε στὶς 3 Νοεμβρίου πέρυσι καὶ στὶς 16 Φεβρουαρίου.

★

Γι' αὐτὸ καὶ δὲν θέλουμε, ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ νὰ κάμετε ἄλλα λάθη, κύριε πρόεδρε τῆς κυβερνήσεως. Δὲν συμφέρει στὴν Ἕνωση Κέντρου. Οὔτε στὴ νικητρια παράταξη. Οὔτε στὴν Ἑλλάδα. ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΣΗΜΕΡΑ. Οἱ Γραικύλοι, οἱ ξένοι καὶ οἱ «ἀλεξιπτωτισταῖοι» δολιοφθορεῖς ποὺ ἔχετε μέσα στὴν κυβέρνηση, μέσα στὸ κόμμα, καταβάλλουν κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνατροπή σας. Γιὰ νὰ ἐξασθενήσετε καὶ γίνετε ἀνδρείκελό τους. Βορὰ τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀντεθνικῶν ἐπιδιώξεών τους. Γιὰ νὰ σᾶς πνίξουν οἱ ὀχιὲς ποὺ ἔχετε κοντά σας ἢ τὶς θερμαίνετε στὸν κόρφο σας!...

Γι' αὐτὸ κρατοῦν στὸ πολάτι, στὶς ἔνοπλες δυνάμεις, στὰ σώματα ἀσφαλείας κι' ὅπου ἄλλοῦ μποροῦν, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη σταοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Συνωμοσίας. Γι' αὐτὸ λυσσᾶνε νὰ μὴ διαλυθοῦν τὰ ΤΕΑ οὔτε κἀν στὶς νότιες περιοχὲς τῆς χώρας. Οὔτε κἀν νὰ ἀλλάξη ἡ σύνθεση τους καὶ τ' ὄνομά τους. Γι' αὐτὸ ἐπιμένουν νὰ μὴ φύγη ὁ Γαρουφαλιὰς κι' ἄλλοι ὁμοιοί του ἢ νὰ συνεχίσουν ἢ Φρειδερίκη, ὁ Δόβας, ὁ Ποταμιάνος καὶ ὁρκετοὶ ἄλλοι τὴν παροσκηνιακή τους δράση. Γι' αὐτὸ πίσω, καὶ πάνω ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Ἀγόρο, τὸν καινούργιο ἀρχηγὸ τῆς ΚΥΠ, μυστικὰ ἢ φανερὰ δρίσκεται ὁ Νάτσινας μὲ τὴν ὑπερΚΥΠ τῆς Παρακυβερνήσεως.

Κακὰ τὰ φέματα!..., κύριε Γ. Παπανδρέου. Ἔχετε πληροφορίες καὶ σεῖς γιὰ τὸ πραξικόπημα ποὺ προετοιμάζεται. Γιὰ τὴν Παρακυβέρνηση ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ διευθύνη τὸν κρατικὸ καὶ παρακρατικὸ μηχανισμό, ὅπως καὶ πρὶν ἀναλάβετε τὴν ἐξουσία. Εἴμαστε δέδαιοι πὼς ἔχετε. Κι' ἂν τυχὸν δὲν τὶς ἔχετε, τὶς ἔχουμε ἐμεῖς στὴ διάθεσή σας. Εἶναι ΕΓΚΥΡΕΣ. ἀδιάφευστες, ἐξακριδωμένες. Ξέρετε πολὺ καλὰ τί θέλουν νὰ κάμουν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κύπρο οἱ συνωμότες. Καὶ μὲ τὸ δίκιο του ρωτάει μὲ ὀγωνία, ὀλλὰ καὶ μὲ ἀποφασιστικότητα, ὁ φιλελεύθερος καὶ δημοκρατικὸς λαός μας:

Ἔτσι, λοιπόν, μὲ τὴ σημερινὴ ἐρμαφρόδιτη πολιτική, μὲ τὴν ἀνοχὴ πρὸς τοὺς συνωμότες καὶ τοὺς δολιοφθορεῖς, θὰ ὑπερασπίση τὸν ἑαυτό του τὸ σημερινὸ καθεστώς; Ἀφίνοντας τὸ πραξικόπημα νὰ ὀργανωθῆ πιὸ καλά, πιὸ ἀποτελεσματικά, ὥστε νὰ εἶναι πιὸ δύσκολη, πιὸ αἱματηρὴ ὕστερα ἡ καταστολή του; Ναί, θὰ σπάσουμε τὰ κεφάλια ἐκείνων ποὺ θὰ ἀποτολμήσουν τὴν ἀνατροπὴ τῆς κυβερνήσεως ἢ καμιὰ καινούργια προδοσία στὴν Κύπρο. Ἀλλὰ γιατὶ ν' ἀφίσουμε τὸν ἐχθρὸ νὰ κατέχη ΟΧΥΡΑ, ἀκόμα καὶ μέσα στὴν κυβέρνηση; Φτάνει ποὺ τὸ Κράτος εἶναι γεμάτο ἀπὸ δολιοφθορεῖς, ἑτοιμους γιὰ ὅλα. Ὄχι μόνο νὰ φέρουν δυσκολίες στὸ κυδερνητικὸ ἔργο. Ἀλλά, κι' ἀφοῦ τὸ ὑπονομεύσουν, νὰ ἀνατινάξουν ὁλόκληρη τὴν κυβέρνηση. Νὰ διασπάσουν, νὰ διαλύσουν ὁλόκληρη τὴν Ἕνωση Κέντρου. Ὁλόκληρη τὴ φιλελεύθερη - δημοκρατικὴ παράταξη.

Ὁ Λαός, κύριε Παπανδρέου, περιμένει πολὺ γρήγορα καὶ δραστικὰ τὰ μέτρα ποὺ θὰ κατοχυρώσουν καὶ θ' ἀξιοποιήσουν τὸν ἐκλογικὸ θρίαμδο τοῦ Φεδρουαρίου. Θὰ εἶναι ἀνάξιο τῶν καλύτερων ἡμερῶν τοῦ πολυκύμαντου παρελθόντος σας νὰ σᾶς δέσουν καὶ νὰ σᾶς ἐξευτελίσουν οἱ ἄνθρωποι τῆς λωποδυσίας καὶ τῆς προδοσίας, τὰ ἀνδρείκελα καὶ τὰ «πουλημένα τομάρια» τῶν ξένων. Καὶ σεῖς μὲν μπορεῖτε νὰ ἀδιαφορῆται γιὰ τὶς συνέπειες μιᾶς ἐνδεχομένης ἀνατροπῆς σας. Ἢ νὰ μὴν τῆς ἀποδίδετε τὴ σημασία ποὺ θὰ ἔχη γιὰ τὸν τόπο. Τὸ Ἔθνος ὅμως δὲν ἐπιτρέπει σὲ κανένα νὰ παίζη μὲ τὸ μέλλον του καὶ μὲ τὴ δημοκρατική του ἀναγέννηση, κύριε πρωθυπουργέ... CAVEANT CONSULES!

9 Αυγούστου 1964, προφητικό...

SAMEDI-SOIR **France Dimanche** SAMEDI-SOIR

Sophie est aujourd'hui heureuse avec Don Juan **MAIS**

LA REINE RISQUE DE PAYER CHER le bonheur de sa fille

Un vrai mariage de rois

Il y a un mois tous les carillons d'Athènes sonnaient pour eux

Sophie et Don Juan s'aiment. Frédérika a tout fait pour favoriser leur bonheur. Ça risque de lui coûter cher.

Frédérika fait face à une violente campagne de presse : on l'accuse d'avoir essayé de rouler son peuple pour marier Sophie à Don Juan.

L'attaque a été menée...

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Ο ΡΑΣΠΟΥΤΙΝ

Le premier ministre est traité de Raspoutine

...au cri de "RASPOUTINE"

La conversion de Sophie (ci-dessus) a désarmé les attaques contre la reine.

★

★

Tous les 20 ans, les Grecs chassent leur roi...

★

«Ελεύθερος», 24 Ιουνίου 1962. Αναδημοσίευση από τη γαλλική εφημερίδα «France Dimanche» που γράφει:
«Κάθε είκοσι χρόνια οι Έλληνες εκδιώκουν τον βασιλέα τους».

9.

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ο Δημήτρης Πουρνάρας ήταν ένας από τους δημοσιογράφους που έδινε μεγάλη προσοχή στα βιβλία που του στέλνανε. Παρά το βάρος της δουλειάς του, τα διάβαζε με προσοχή και εκτός από τη γνώμη που διατύπωνε σχετικά, εύρισκε και τα κατάλληλα κομμάτια για να δει ο αναγνώστης τον τρόπο γραφής και να εκτιμήσει κι εκείνος την αξία του βιβλίου.

Και έδινε πολύ χώρο της εφημερίδας για την παρουσίαση πνευματικών θεμάτων. Με εφτάστηλους τίτλους είχε καθιερώσει τις «Ελεύθερες Εβδομάδες», στις οποίες σχολίαζε ως Π. Χαλκέντερος, κάθε πολιτιστικό γεγονός. Και μέσα σ' αυτές τις εβδομάδες ξεχωριστή θέση είχαν οι κριτικές με τον γενικό πανώτιτλο. «Απ' ό,τι βλέπω στη ζωή και στα βιβλία».

Δεν υπάρχει βιβλίο, που εκδιδόταν την εποχή του «Ελεύθερου», που να μην παρουσιάζονταν με κριτικά και συχνά ευνοϊκά σχόλια, όταν άξιζαν. Τα άλλα τα παρουσίαζε με ένα χαρακτηριστικό κείμενό τους.

Κώστας Αθάνατος: Μια χαρακτηριστική κριτική του

Ο Κώστας Αθάνατος, εκδότης και ιδρυτής της καθημερινής εφημερίδας «Ελεύθερος Άνθρωπος», με διευθυντή τον Δημήτρη Πουρνάρα, ήταν και συγγραφέας πολλών λογοτεχνικών έργων, που διακρίθηκαν για τον τρόπο γραφής και για την ποικιλία των θεμάτων, με τα οποία καταπιάνονταν. Ο Πουρνάρας όμως είχε το θέμα των πνευματικών θεμάτων, τις συνεντεύξεις με ανθρώπους του πνεύματος και των Τεχνών. Είχε συνδεθεί με τους κορυφαίους συγγραφείς και καλλι-

τέχνες, οι οποίοι τον εκτιμούσαν και δίνανε σημασία στα κείμενά του. Αυτό το βλέπουμε και στον «Ανεξάρτητο», που με πρωτοβουλία του εκδόθηκαν και δόθηκαν στους αναγνώστες του πολλά βιβλία και εγκυκλοπαίδειες. Το ξαναβλέπουμε στον «Ελεύθερο», που εκτός από τις παρουσιάσεις των ανθρώπων του πολιτισμού, προχωρούσε και σε μια μαχητική απαίτηση επίλυσης των θεμάτων, που τους απασχολούσαν.

Οι «Θλιμμένοι Θεοί» (1931), του Κώστα Αθάνατου, είναι ένα πραγματικά αριστουργηματικό βιβλίο, που επαινέθηκε από την υπεύθυνη Κριτική και γνώρισε μεγάλη κυκλοφορία. Μέσα σε 480 σελίδες καταγράφει τις εντυπώσεις από το Παρίσι. Η Ζωή και οι Τέχνες στη Γαλλία παρουσιάζονται κατά τέτοιο τρόπο έτσι που ο αναγνώστης νοιώθει πως ο ίδιος πήγε εκεί και έμαθε τα πάντα. Αυτήν την αμεσότητα επισήμανε ο Δημήτρης Πουρνάρας, που παρουσίασε το βιβλίο με μια κριτική που εντυπωσίασε, γιατί είχε μπει στο βάθος των μηνυμάτων του συγγραφέα. Του ήταν εύκολο άλλωστε, αφού έζησε και ο ίδιος στο Παρίσι και ήξερε πολλά για τα εκεί πρόσωπα και πράγματα. Μόνο λίγες αράδες από το κριτικό κείμενο του Δημήτρη Πουρνάρα.

«Έχω την τύχην να συνεργάζομαι με δύο Αθανάτους. Με τον Κώστα Αθάνατο, αλλά και με τον Αθάνατον συγγραφέα. Και το λέγω μετά λόγου γνώσεως πως οι "Θλιμμένοι Θεοί" του, που οριοθετούν μια ολόκληρη εποχή, τον καθιστούν αθάνατον διά το υποδειγματικό ύφος, την τέλειαν γραφήν και τα πολλά τα οποία μανθάνει ο αναγνώστης. Διότι εις την εποχήν μας το Παρίσι είναι το κέντρον του διεθνούς πολιτισμού, είτε το θέλομεν είτε όχι. Και ακριβώς στο Παρίσι εξελίσσονται τα θέματα του βιβλίου. Η οξυτάτη ματιά του Κώστα Αθάνατου μας προσφέρει εικόνας από πολλά και διάφορα συμβάντα και συμβαίνοντα, ακόμα και εις τον "Γολγοθάν της οδύνης" εις την "Ιστορίαν και Τέχνην", εις το "Μυστικόν της Ακμής", εις τα "Σύμβολα των αιώνων", δηλαδή εις τα πάντα. Σπανίως η ματιά ενός συγγραφέα ξεφεύγει από την τουριστικήν επιφάνειαν και παρουσιάζει με τόσην πνευματικήν ενέργειαν την πορείαν ενός λαού με όλας τας εκφάνσεις της ζωής του. Τας ποικίλας εκφάνσεις.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Ένα λαμπρό παράδειγμα Έλληνα διανοούμενου. Μεγάλος λογοτέχνης και συγγραφέας που δεν έγινε καταφερτζής.

"Ενας κορυφαίος διανοούμενος καὶ καλλιτέχνης πέθανε πρόωρα, πικραμένος καὶ κατατσακισμένος ἀπὸ ἕνα αὐτοκυνητικὸ δυστύχημα. Ὁ Φώτης Κόντογλου. Μιὰ ἀληθινὰ μεγάλη φυσιογνωμία τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης στὴν Ἑλλάδα. Λογοτέχνης καὶ ζωγράφος ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς ποὺ εἶχε ὁ τόπος ἀπὸ τὸν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο κι' ἔπειτα. "Ενας ἄνθρωπος μὲ σπάνια ἀντιμότητα. "Ενας χριστιανὸς μὲ εἰλικρίνεια καὶ πίστη πρωτοχριστιανική. "Ενας συγγραφέας μὲ θαυμάσια χαρίσματα. "Ενας ἀνιδιοτελὴς φίλος τοῦ σημερινοῦ λαοῦ μας (φιλοδοξοῦσε νὰ τὸν συνδέσῃ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ μὲ ὅ,τι καλύτερο παρουσιάζει τὸ βυζαντινὸ παρελθόν του, ὄχι βέβαια μὲ τὶς πολλές του ἀθλιότητες). "Ενας ζωγράφος ποὺ τὸ ἔργο του εἶχε βαθειὰ ἐπίδραση στὶς γενιὲς τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ 1922 ἕως σήμερα.

Μιὰ τέτοια νεοελληνικὴ προσωπικότητα, ὅμως, μόλις τελευταῖα, ἀργά, πάρα πολὺ ἀργά, σκέφτηκε νὰ τὴν τιμήσῃ, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν δίνοντάς του τὸ Ἀριστεῖο Γραμμάτων, ποὺ τὸ πῆραν ἀπὸ χρόνια τόσοι καὶ τόσοι κατώτεροί του. Ντράπηκε, φαίνεται, ποὺ ἔμαθε πὼς ὁ Κόντογλου κόντευε νὰ πεθάνῃ καὶ τοῦ ἔδωσε μερικά... ψυχία σὰν ἐλεημοσύνη! Πόλι καλὰ ποὺ τὰ δέχτηκε ὁ φίλος μας ὁ Φώτης καὶ δὲν τοὺς τὰ πέταξε στὰ μοῦτρα!... "Ηταν φτωχὸς γιατὶ ἤταν τίμιος κι' ἀξιοπρεπής. "Οχι καταφερτζῆς καὶ σφογκοκολλάριος ἀπὸ κείνους ποὺ ξέρουμε καὶ τοὺς ἔχω στιγματίσει τόσες φορὲς σ' αὐτὴ τὴ σελίδα.

"Εφυγες ἀπὸ κοντά μας, καημένε Ἀϊβαλιώτη, φίλε καὶ συνεργάτη, σύμβουλε πολύτιμε, ἀφοῦ σὲ πότισαν φαρμάκι ἐχθροὶ καὶ φίλοι σου!... Δὲν τὸ παραβεχόσουν, σιωπῶσες, τ' ἀρνιόσουν, ἀλλὰ βλέπαμε στὰ μάτια σου, στὴν ἀξιοπρέπειά σου, στὴν εὔγλωττη σιωπή σου, πόσο καημὸ εἶχες ποὺ σοῦ φέρθηκαν τόσο ἀνάξια κυβερνήσεις, πολιτικοὶ ἄνδρες, κόμματα καὶ συνάδελφοι. Μᾶς ἔφυγες χωρὶς νὰ σὲ ἰδοῦμε μέλος στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὅπως δὲν εἶδαμε οὔτε Καζαντζάκη, οὔτε Σικελιανό, οὔτε Βλαχογιάννη, οὔτε Δημοσθένη Βουτυρά. Προτίμησαν ἕνα Γ. Νόβα, ἕνα Κ. Τσάτσο, ἕνα Κανελλόπουλο κ.λ.π., γιατὶ αὐτὸ διέταξε ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ συναλλαγή, γιὰ νὰ μὴν τὴ χαρακτηρίσω πιὸ ἀσρεκά!...

Μικρασιάτης ἀπὸ τοὺς καλύτερους πνευματικοὺς ἀνθρώπους καὶ καλλιτέχνες τῶν «χαμένων πατρίδων» πέρα ἀπ' τὸ Αἰγαῖο, ἔρσουνα ἡ ζωντανὴ καὶ καθαρόαιμη δόξα τῆς δοξωμένης ἐκεῖ ἀντίκρυ ἑλληνικῆς γῆς, ποὺ τὴν ἀγάπησες τόσο πολὺ καὶ τὴν ἀπαθανάτισες μὲ τὸ ἔργο σου γιὰ νὰ μείνῃ αἰώνια στὴ μνήμη τῶν σημερινῶν καὶ τῶν αὐριανῶν Ἑλλήνων. Πλούτισες τὸ νεώτερο Ἑλληνικὸ κόσμο μὲ βιβλία λογοτεχνικά, ἱστορικά, βυζαντινολογικὰ κ.λ.π., μὲ ζωγραφικὴ δραγασία ποὺ ἀνεβάζει τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ στάθμη τοῦ "Εθνους. Μιὰ συνεισφορὰ ποὺ τιμάει σημαντικὰ καὶ σένα καὶ τὴν πατρίδα σου.

Τί κι' ἂν δὲν σ' ἔκαμαν ἀκαδημαϊκό; "Εχεις καλὴ συντροφιὰ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία. Καὶ μὲ παθαμένους καὶ μὲ ζωντανούς. Τί κι' δὲν δούλευες σκληρὰ γιὰ νὰ ζήσῃς, σὺ καὶ ἡ οἰκογένειά σου; Μὲ τὸ ἔργο σου, μὲ τὴ φήμη σου, μὲ τὴν ἀνάμνησή σου, ζῆσες μιὰ τεράστια κληρονομιὰ στοὺς δικούς σου καὶ στὸν Ἑλληνικὸ λαό. Σοῦ ἀφοσιώθηκαν μερικοὶ τὴν ἀρθότητα τῶν ἀντιλήψεών σου γιὰ τὴ θρησκεία, τὴν Ἐκκλησία, τὴν ἁγιογραφία, τὴ λογοτεχνία, ζηλόφρονοι ἢ μὲ παρωπίδες. "Ο,τι γράφτηκε μετὰ τὸ θάνατό σου ἀκόμα κι' ἀπὸ ἐπικριτάς σου, εἶναι ἡ καλύτερη ἀναγνώριση τῆς ἀνώτερης φυσιογνωμίας σου. Τῆς μεγάλης συμβολῆς σου στὴ νεοελληνικὴ Τέχνη καὶ στὰ Γράμματα. Κι' αὐτὸ σὲ καθιαράκει πιὸ πολὺ πανελλήνιο, παγκόσμια, θὰ ἔλεγα, παρὰ μιὰ ταπεινωτικὴ ἐκλογὴ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν!...

Ὁ Φώτης Κόντογλου μὲ τὰ ἑβδομήντα χρόνια σκληρῆς ζωῆς καὶ ἐργασίας, ἄφησε ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ. "Ενα πρᾶγμα ποὺ λίγοι ἀμάτεχναί ταν τὸ κληροδοτοῦν στὸ μέλλον, πεθαίνοντας. Κι' αὐτὸ εἶναι ἀληθινὴ δόξα γιὰ τὸν Ἀϊβαλιώτη κουρσάρο, συγγραφέα καὶ ἁγιογράφο ποὺ χάσαμε καὶ τὸν κλαῖμε.

«Ελεύθερος» 25-7-1965

Για το βιβλίο του Μιχάλη Σταφυλά «Ο Πατροκοσμάς», ένα εθνικό χρέος προς τον πάτερ-Κοσμά

«Και με την αφορμή που μας έδωκε η αυτοδιαφήμιση του Εθνικού, θυμόμαστε πως υπάρχει στην ... καμπούρα του κι ένα άλλο ζήτημα! Καλές, έστω, οι παραστάσεις των αρχαίων προγόνων, που μας κληροδότησαν αριστουργήματα, οι άτυχοι, και δεν είναι δα και τόσο δύσκολο να τ' αξιοποιήσουμε, μια και είναι ... αριστουργήματα! Μια κι έχουμε μπροστά μας τι έκαμαν οι «προκάτοχοι» ενάμισυ αιώνα ολόκληρο! Αλλά το Εθνικό έχει κι έναν άλλο προορισμό: Να προ-

ΠΑΤΕΡ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ
(1714 - 1779)
ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΥ ΓΛΥΠΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΑΚΑΛΑ

βάλλη και να υποστηρίζη έργα των νεώτερων θεατρικών συγγραφέων. Όσα τουλάχιστον είναι καλά. Μια επιτροπή από ειδικούς δίνει κάθε τόσο το Κρατικό Βραβείο Θεάτρου. Βραβεύονται ένα πρώτο έργο, ένα δεύτερο, ένα τρίτο κλπ. Τα παρουσιάζει το Εθνικό αυτά τα έργα που υποτίθεται πως είναι τα καλύτερα, αφού στην επιτροπή μετέχει και ο γεν. διευθυντής του; Τ' ανεβάζει στη σκηνή του; Τα προβάλλει, όπως έχει υποχρέωση, μια και πληρώνουν όλοι οι Έλληνες φορολογούμενοι και έχουν την αξίωση να παριστάνη και ελληνικά σύγχρονα, όχι μονάχα ξένα, όπως συνηθίζει κάποτε; Έπαιξε το έργο του Π. Πρεβελάκη που πήρε το πρώτο βραβείο, αν και μερικοί είχανε επιφυλάξεις. Τι έγιναν τ' άλλα που βραβευτήκανε; Περιμένει να τα πάρουν τα ιδιωτικά θέατρα; Αλλ' αυτά ξέρουμε τι κριτήρια έχουν και σε τι πειρασμούς υποκύπτουν. Το Εθνικό όμως καταβροχθίζει εκατομμύρια κάθε χρόνο. Κι αυτό είναι ανεκτό, όχι βέβαια για να παρουσιάση στο ελληνικό κοινό ξένα έργα που δεν είναι αναμφισβήτητα αριστουργήματα. Διαβάσαμε τον «Πατροκοσμά» του Μιχάλη Σταφυλά, που πήρε το τρίτο βραβείο και, κατά τη γνώμη μου, άξιζε να πάρη και δεύτερο ή πρώτο. Ποιος θα το παίξη αυτό, αν όχι το Εθνικό; Ή περιμένουμε απ' τους ιδιωτικούς θιάσους να κάμουν τη θυσία των ... κερδών τους και ν' αντιμετωπίσουν την οικονομική κρίση που μαστίζει το ελληνικό θέατρο γενικώτερα, τουλάχιστο μερικούς θιάσους; Θα μας απαντήσουν με το δίκιο τους ίσως μερικοί, πως αυτοί δεν διαθέτουν τα μερικά εκατομμύρια του Εθνικού για να κάμουν ό, τι είχε και έχει υποχρέωση να κάμη το Εθνικό, μια που είναι κρατικός οργανισμός και μάλιστα πλούσιος. Ας μην κάνη λοιπόν τον κουφό το Εθνικό κι ας ανεβάζη τα πρώτα

θεατρικά έργα που βραβεύονται απ' την Επιτροπή του Κρατικού Βραβείου. Μια κι αντιπροσωπεύεται σ' αυτή και το Εθνικό, με βαρύνουσα γνώμη μάλιστα, το καθήκον του είναι ολοφάνερο και παραξενευόμαστε που δε συμμορφώθηκε ως τα τώρα. Τα έργα που παίρνουν τα τρία τέσσερα πρώτα βραβεία πρέπει να τ' ανεβάζη το Εθνικό. Και το γρηγορώτερο μάλιστα. Ιδίως όταν είναι γενικώτερης εθνικής σημασίας σαν τον «Πατροκοσμά». Ο Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Πάτερ – Κοσμάς, είναι η μεγαλύτερη εθνική φυσιογνωμία πριν απ΄ την Επανάσταση του 1821, κι ας ήτανε άγνωστος ως πριν λίγα χρόνια. Χρωστάμε ευγνωμοσύνη στον Φάνη Μιχαλόπουλο και σ' όλους εκείνους που φέρανε στην επιφάνεια αυτόν τον τόσο άδικα λησμονημένο μεγάλον εθνεγέρτη, οργανωτή και εθνομάρτυρα. Είτε είναι λογοτέχνες είτε εκκλησιαστικοί.

Το έργο του Πάτερ – Κοσμά του Αιτωλού, του «Πατροκοσμά», όπως τον έλεγε ο υπόδουλος ελληνικός λαός της εποχής του, ήτανε αληθινά μεγάλο κι έσωσε το Έθνος σε μια νευραλγική περιοχή του και σ' έναν σπουδαιότατο τομέα της τότε ζωής του. Το κήρυγμά του για την ίδρυση σχολείων, για τη μόρφωση του σκλαβωμένου Γένους, ήτανε αληθινή πυρκαϊά που έκαψε τις καρδιές όλων των Ελλήνων, με την τεράστια απήχησή του και με τα επακόλουθα που είχε. Πρώτα σχολεία κι έπειτα εκκλησίες!, είπε ο Κοσμάς. Κι όταν το έλεγε αυτό ένας αγνός εκκλησιαστικός, ένας αδιάφθορος ιεροκήρυκας του Οικουμενικού Πατριαρχείου (έζησε απ' το 1714 έως το 1779) καταλαβαίνετε τι εσήμαινε αυτό στα μέσα του προπερασμένου αιώνα. Ήτανε μια πραγματική επανάσταση στην κατεύθυνση του δουλωμένου Γένους για την εθνική του απολύτρωση. Το έργο του Πατροκοσμά και όλων εκείνων που εργαστήκανε σαν κι αυτόν, πριν ή μετά απ' αυτόν ως το 1821, προπαρασκεύασε σημαντικά τη Μεγάλη μας Εθνεγερσία. Έφκιαξε τους οδηγούς του Έθνους με τη μόρφωσή τους. Με την πνευματική ανύψωση όλων των Ελλήνων.

Αυτόν τον «Πατροκοσμά», τον Εθνεγέρτη και Εθνομάρτυρα, έχει χρέος να τον «διδάξη» στο σημερινό ελληνικό κοινό το Εθνικό Θέατρο. Και το έργο που βραβεύτηκε απ' την Επιτροπή του Κρατικού Βραβείου Θεάτρου του δίνει αυτήν την ευκαιρία, παράλληλα προς τα αριστουργήματα των μεγάλων αρχαίων θεατρικών μας συγγραφέων Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη».

Κατοχή, 28 Φεβρουαρίου 1942, Αίγλη Ζαππείου, γεύμα εις τους αντιπροσώπους της Ερυθράς Ημισελήνου. Διακρίνονται (από δεξιά) οι Β. Μαλαβέτας, Γ. Βαβαρέτος, Δ. Πουρνάρας, Ν. Ζαρίφης, Φεριντούν Ντεμοκάν, Γ. Βούρος, Γ. Συριώτης, Ελ. Κοτσαρίδας, Σ. Μούσης.

Αγώνες Αθηνών-Πειραιώς Ενώσεως Συντακτών (1 Ιουνίου 1944).

10.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥΣ

Μια επιστολή του Δ. Πουρνάρα στην «Ακρόπολη» για τον Γ. Βουτσινά

Με την ευκαιρία της 97ης επετείου της εφημερίδας «Ακρόπολις» (και 50 χρόνια από τη νέα της δεύτερη περίοδο), ο Δημήτρης Πουρνάρας, έστειλε ένα γράμμα στην εφημερίδα, με χαρακτηριστικές αναμνήσεις του από τον ιδρυτή της εφημερίδας Γ. Βουτσινά, αλλά και για το κλίμα του τότε δημόσιου βίου. Ειδικά για τον Βουτσινά, όταν κάποτε απέτυχε, ο Βενιζέλος έλεγε: «Μ' έφαγε ο Γ. Βουτσινάς». Ο Πουρνάρας για τον Βουτσινά επισημαίνει: «Ο Βενιζέλος όμως αναγνώριζε την αντικειμενικότητα της πύρινης πέννας του». Δημοσιεύουμε ολόκληρη την επιστολή (3 Φλεβάρη 1978).

Από τον παλαίμαχο δημοσιογράφο και συγγραφέα κ. Δημήτρη Πουρνάρα, Διευθυντή αθηναϊκών εφημερίδων επί 35 χρόνια και παλαιότερα πρόεδρο της Ενώσεως Συντακτών Η.Ε.Α., βιογράφου του Ελευθ. Βενιζέλου και του Χαρ. Τρικούπη, του Ιω. Καποδίστρια και του Γ. Παπανδρέου, ελάβαμε την κατωτέρω επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,

Σας συγχαίρω θερμότατα και σας προσωπικά και τους ιδιοκτήτες της «Ακροπόλεως», καθώς και όλους όσους εργάζονται στα γραφεία ή τα τυπογραφεία της, για τα πενηντάχρονα που πέρασαν αφότου ο αείμνηστος Γεώργιος Βουτσινάς απεφάσισε

να εκδώση εκ νέου την εφημερίδα του Βλάση Γαβριηλίδη, που είχε σταματήσει λίγα χρόνια πριν, μόλις πέθανε ο μεγάλος εκείνος πρωτοπόρος των σύγχρονων εφημερίδων.

Ο τίτλος «Ακρόπολις» με συγκινεί παραπολύ, γιατί μπαίνοντας στη δημοσιογραφία, μόλις αποφοίτησα από το πέμπτο γυμνάσιο Αθηνών και είχα εγγραφή στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου, πριν καν συμπληρώσω το 18ο έτος της ηλικίας μου, εργάστηκα για λίγο στην «Ακρόπολι» του Βλ. Γαβριηλίδη, προτού ξενητευτώ για μερικά χρόνια στο Παρίσι και το Λονδίνο σαν απεσταλμένος των μεγάλων τότε ημερησίων εφημερίδων «Ελεύθερος Τύπος» του Ανδρέα Καβαφάκη, «Έθνος» του Σπ. Νικολοπούλου και «Εμπρός» του Δ. Οικ. Καλαπαθάκη. Και την πρώτη εκείνη επαγγελματική επιτυχία μου σε τόσο νεαρή ηλικία, την οφείλω κατά πολύ στον αξέχαστο δάσκαλό μου Γ. Βουτσινά. Τον εγνώρισα στην εφημερίδα «Πατρίς» του τότε Υπουργού Σπύρου Σίμου, στενού φίλου του Ελ. Βενιζέλου, λίγο πριν τελειώσει ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος του 1914-18, ενώ τα ελληνικά και συμμαχικά στρατεύματα με αρχιστράτηγο στο Μακεδονικό μέτωπο τον Γάλλο στρατάρχη Φρανσαί Ντ' Εσπραί νικούσαν τα στρατεύματα του Γερμανού κάιζερ Γουλιέμνου Β΄ Χοεντζόλλερν της Αυστροουγγαρίας των Αψβούργων, του τσαρίσκου Φερδινάρδου της Βουλγαρίας και του σουλτάνου Αβδούλ Χαμήτ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ήμουν μαθητευόμενος συντάκτης τότε στην «Πατρίδα», στην «Ακρόπολι» του Γαβριηλίδη (άμισθος σ' αυτήν γιατί είχε τελευταία... φτώχειες – είχε χάσει την παλιότερα μεγάλη κυκλοφορία της, επειδή απαρνήθηκε τον Βενιζέλο μετά τη διαφωνία του με τον βασιλιά Κωνσταντίνο και την έναρξι του Μεγάλου Εθνικού Διχασμού το 1915) και στην απογευματινή «Βαλκανικός Ταχυδρόμος» του Δημ. Λαμπράκη με διευθυντή τον Πότη Τσιμπιδάρο.

Ο Γ. Βουτσινάς είχε διατελέσει διευθυντής στην «Πατρίδα», πριν τον διαδεχθή ο Γεώργ. Βεντήρης, που αρρώστησε και πήγε στην Ελβετία για να θεραπευθή. Ο διάδοχος του Βλ. Γαβριηλίδη στην έκδοσι της «Ακροπόλεως» ήταν τότε νομάρχης και ήρθε στα γραφεία της «Πατρίδος», όπου τον εγνώρισα και έμαθε πως ήμουν μαθητευόμενος συντάκτης στις τρεις εφημερίδες. Απ' αυτόν πληροφορήθηκα τότε ότι δυο άλλες εφημερίδες βε-

νιζελικές, μια πρωινή και μια απογευματινή, ο «Ελεύθερος Τύπος» του Ανδρέα Καβαφάκη που δολοφονήθηκε το 1922 πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή και το «Έθνος» του Σπ. Νικολοπούλου ήθελαν να στείλουν ανταποκριτή στο Παρίσι και το Λονδίνο, μια και πλησίαζε το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με νίκη των Δυτικών Συμμάχων, και ο Βενιζέλος ετοιμαζόταν να μεταβή στην αγγλική και τη γαλλική πρωτεύουσα, όπου θα άρχιζε η διάσκεψι της Ειρήνης μετά τη συντριβή των τριών άλλοτε πανίσχυρων αυτοκρατοριών και των δορυφόρων τους. Η Ρωσία είχε εγκαταλείψει τον αγώνα ένα χρόνο μετά την επικράτηση του Λένιν και των Μπολσεβίκων του, αλλά έσωσε την ανθρωπότητα ο Αμερικανός Πρόεδρος Ουίλσων, που έσπευσε να βοηθήση τους εχθρούς του Γερμανού κάιζερ, όπως και μετά από είκοσι πέντε χρόνια ένας άλλος πρόεδρος, ο Φραγκίσκος Ρούσβελτ, έσωσε και πάλι την Ευρώπη από τα νύχια του Χίτλερ και του Μουσολίνι!...

Εζήτησα τότε από τον αλησμόνητο Γεώργιο Βουτσινά να με συστήση στον Ανδρ. Καβαφάκη και τον Σπ. Νικολόπουλο. Και ο θαυμάσιος εκείνος δημοσιογράφος, αφού συνεννοήθηκε με τον πρωθυπουργό Βενιζέλο, που τον εκτιμούσε παραπολύ, δεν διέψευσε τις ελπίδες του νεαρού συναδέλφου του. Μέσα σε λίγα εικοσιτετράωρα έφευγα για το Παρίσι με αμερικάνικο εμπορικό πλοίο, που ήταν στην υπηρεσία του συμμαχικού πολεμικού στόλου στη Μεσόγειο, και με συνοδεία μικρού ανθυποβρυχιακού σκάφους, ενώ τα γερμανικά υποβρύχια απειλούσαν ύπουλα να μας βυθίσουν και να πάρη τραγικό τέλος η πρώτη δημοσιογραφική αποστολή μου στο εξωτερικό!...

Έτσι ξεκίνησα τη σταδιοδρομία μου στις πολιτικές επιστήμες και τον Τύπο, όπου σε λίγα χρόνια ο Γ. Βουτσινάς θα διαδραμάτιζε έως το θάνατό του τον κορυφαίο ρόλο. Μέσα σε είκοσι χρόνια (1918 -1938) έπαιξε ρόλο αποφασιστικό που τον διαισθάνονται και σήμερα όλοι οι Έλληνες. Ρόλο πανελλήνιο και αναμορφωτικό, με την επανέκδοσι της «Ακροπόλεως» και την εξασφάλισι κυκλοφορίας πολύ μεγαλύτερης από κάθε άλλη εφημερίδα στο παρελθόν. Από την πρωτεύουσα έως το πιο μικρό και απομακρυσμένο χωριουδάκι.

Πριν γίνη νομάρχης σε μεγάλα επαρχιακά κέντρα επί κυβερνήσεων Βενιζέλου έως τις μοιραίες εκλογές της 1ης Νοεμβρίου 1920, ο Γ. Βουτσινάς σαν δημοσιογράφος και διευθυντής της «Πατρίδος» του Σπ. Σίμου, ήταν από τους πρωταγωνιστάς στη στρατιωτική επανάστασι του 1909, που έμελλε να υπερδιπλασιάση την Ελλάδα, ίσως και να την καταστήση Μεγάλη Δύναμι, αν δεν επακολουθούσε τον Σεπτέμβριο του 1922 η Μικρασιατική Συμφορά. Από τους κυριώτερους δημοσιογραφικούς συμβούλους του Ελ. Βενιζέλου από το 1910 έως το τέλος του 1920, αλλά και αρκετά χρόνια κατά την επόμενη δεκαετία, πάντοτε για το καλό του Έθνους και του μεγάλου πρωθυπουργού του, επάσχιζε ο κορυφαίος εκείνος δημοσιογράφος. Ακόμα και όταν ο λαός μας ή ο φιλελεύθερος πολιτικός αρχηγός δεν ακολουθούσαν τις συμβουλές του. Στις εκλογές του 1920 ή κατά την τελευταία πρωθυπουργία του το 1928-32. Όπως μου εκμυστερευότανε ο ίδιος ο Βενιζέλος – και τότε και αργότερα, προπάντων λίγο πριν από το τραγικό τέλος του - είχε παράπονο που τον επίκρανε με τη στάση της η «Ακρόπολις» το τελευταίο και πιο δραματικό διάστημα της φοβερής εκείνης τετραετίας του.

- Μ' έφαγε ο πόλεμος του Βουτσινά. Αν δεν είχα τις επικρίσεις του, δεν θα έχανα τις εκλογές του 1932!... μου το έλεγε ο μεγάλος Κρητικός.

- Μα έκανε έλεγχο δημοσιογραφικό, πολιτική ενημέρωσι της κοινής γνώμης, κύριε πρόεδρε, απαντούσα εγώ. Καταλαβαίνω την πικρία σας. Αλλά είναι ακομμάτιστο και ανεξάρτητο δημοσιογραφικό όργανο η «Ακρόπολις». Είναι μέσα στις υποχρεώσεις ενός αδέσμευτου Τύπου. Έχει την μεγαλύτερη κυκλοφορία. Γιατί δεν απομακρύνατε εγκαίρως μερικούς κακούς συνεργάτας σας, υπουργούς ή κρατικούς λειτουργούς; Αυτοί σας έκαμαν κακό στην κοινή γνώμη. Αυτοί και η διεθνής οικονομική κρίσις. Οι περισσότερες εφημερίδες είχαν στραφή εναντίον σας, ενώ ήσαν φιλικές στις αρχές της τετραετίας. Ακόμα και μερικές φιλελεύθερες. Αφού και πολιτικοί αρχηγοί που συνεργάσθηκαν μαζί σας στις εκλογές του 1928 σας εκήρυξαν τον πόλεμο. Ο Παπαναστασίου, ο Κονδύλης, εκτός από τον Καφαντάρη που σας επέκρινε δριμύτατα και το 1928. Ο Βουτσινάς, όπως και άλλες εφημερίδες

με μικρότερη κυκλοφορία, διερμήνευε τας αντιλήψεις μεγάλης μερίδος της κοινής γνώμης.

- Τον δικαιολογείς και συ γιατί συμμερίζεσαι τα αισθήματά μου, αγαπητέ μου. Από τον παλιό μου φίλο τον Βουτσινά δεν το περίμενα αυτό!... κατέληγε με πικρία ο Βενιζέλος.

Αλλά είχε άδικο. Και σε νέα συνομιλία μας, όταν επρόκειτο να εκδώσω δική μου εφημερίδα, τον «Ανεξάρτητο», το παραδέχθηκε ο μεγάλος πολιτικός στα τέλη του 1933.

Μήπως δεν έγινε και κάτι ανάλογο και κατά την Επανάσταση του 1922, μετά την Μικρασιατική Καταστροφή. Ο Πλαστήρας και ο Γονατάς προσέλαβαν δημοσιογραφικό σύμβουλο τον Γ. Βουτσινά. Αλλά δεν τον άκουγαν πάντοτε. Και στις περιπτώσεις αυτές τα πράγματα εδικαίωναν τον κορυφαίο δημοσιογράφο. Το ίδιο συνέβη και στον Τύπο. Ο Σπ. Σίμος, παλιός δημοσιογράφος και υπουργός του Βενιζέλου πριν από το 1920, παρακάλεσε τον Βουτσινά να αναλάβη και πάλι την διεύθυνσι της εφημερίδας του «Πατρίς» σε νέα εξόρμησί της κατά τα μέσα της δεκαετίας 1920-1930 για να πολεμήση το «Ελεύθερο Βήμα» του Δημ. Λαμπράκη. Ο Βουτσινάς εδέχθηκε και εθριάμβευσε, όπως πριν από δέκα χρόνια, πριν γίνη νομάρχης. Δεν συμφωνούσαν όμως να κάνουν την «Πατρίδα» ακομμάτιστη και ανεξάρτητη εφημερίδα. Και τότε αποφασίσθηκε η επανέκδοσι της «Ακροπόλεως» του Βλάση Γαβριηλίδη, συγχρονισμένη σύμφωνα με την εξέλιξη του παγκόσμιου Τύπου και με το σπουδαιότατο νέο δεδομένου του διπλασιασμού των κατοίκων της χώρας και με την εγκατάστασι των προσφύγων από την Μικρά Ασία, τον Πόντο, την Ανατ. Θράκη, την Κωνσταντινούπολι, τη Ρωσία και από άλλα μέρη.

Από την πρώτη στιγμή η «Ακρόπολις» του Βουτσινά εξασφάλισε την πρώτη κυκλοφορία σε όλη την Ελλάδα. Με την επανέκδοσί της άλλαξε το υπόβαθρο όπου στηριζόταν μέχρι τότε η κυκλοφορία μιας μεγάλης Εφημερίδας. Έως τότε υπήρχαν κομματικά όργανα. Κατά τον Εθνικό Διχασμό μάλιστα ούτε ο «Ελεύθερος Τύπος» του Ανδρέα Καβαφάκη, που πρωτοεκδόθηκε με δημοσιογραφικές φιλοδοξίες όπως του Βλ. Γαβριηλίδη ή του Γ. Βουτσινά, δεν μπόρεσε να κρατηθή στο επίπεδο ακομμάτιστου οργάνου. Ήμουν ανταποκριτής του στο Παρίσι το 1918-1922 και

ο τραγικός εκδότης και διευθυντής του τα φοβότανε τα επακόλουθα που θα είχαν γι' αυτόν τα κομματικά πάθη. Το επλήρωσε και με την ίδια τη ζωή του, όση προσπάθεια κι αν έκανε για να σταθή «υπεράνω παθών και κομματικού μίσους».

Και πάλι συγχαρητήρια θερμότατα για την περίλαμπρη επέτειο.

Μια συνέντευξη του Δ. Πουρνάρα στον Απόστολο Μαγγανάρη

Στην «Ελευθεροτυπία» (17 Απρίλη 1976) δημοσιεύθηκε μια συνέντευξη του Δημήτρη Πουρνάρα προς τον γνωστό δημοσιογράφο και συγγραφέα Απόστολο Μαγγανάρη. Μέσα σ' ένα πλαίσιο έχει τα βιογραφικά του στοιχεία και ακολουθεί η συνέντευξη, που την καταχωρούμε ολόκληρη, γιατί έχει σημασία για τις απόψεις αλλά και τα ιστορικά στοιχεία που καταθέτει ο Πουρνάρας – τα περισσότερα άγνωστα στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

Τιμά την Ένωση Συντακτών η απόφασή της να οργανώσει πάνδημη εκδήλωση για τα 150 χρόνια για την ηρωική έξοδο του Μεσολογγίου, του τραγικού προπύργιου της Μεγάλης Εθνικής μας Επανάστασης, και τον θάνατο του Ελβετού φιλέλληνα και κορυφαίου τότε δημοσιογράφου μας Ιωάννη – Ιάκωβου Μάγερ. Ο ακαταπόνητος αυτός εκδότης και συντάκτης των «Ελληνικών Χρονικών», μιας από τις πρώτες, τις θρυλικές και κυριότερες εφημερίδες του Απελευθερωτικού μας Αγώνα, μπορεί να θεωρηθεί πως έθεσε τις βάσεις της δημοσιογραφίας στη νεότερη Ελλάδα και την καθαγίασε με το αίμα του, με τον θάνατό του κατά την Έξοδο του 1826.

Με την ευκαιρία αυτή απευθύνθηκα σ' έναν από τους κορυφαίους συναδέλφους, τον παλαίμαχο ήδη δημοσιογράφο και εκλεκτό ιστορικό συγγραφέα Δημήτρη Πουρνάρα για μια συνομιλία πάνω στις προεκτάσεις που επιτρέπει η θυσία του μεγάλου φιλέλληνα. Πρώτο – πρώτο ερώτημα ήρθε στα χείλη μου αυτό:

*- **Υπήρξαν Έλληνες δημοσιογράφοι γενναίοι και αξιοπρόσεχτοι, πριν να πρωτοκυκλοφορήσουν στο Μεσολόγγι τα «Ελληνικά Χρονικά»;***

- Μήπως ο Ρήγας ο Βελεστινλής δεν πρέπει να θεωρηθεί και δημοσιογράφος εκτός από πρωτεργάτης της εθνικής απελευθέρωσης και ποιητής του «Θούριου», που είχε συναγείρει το υπόδουλο Έθνος, από το Σαύο και τη Μολδοβλαχία, έως το Ταίναρο και την Κρήτη, τα Ψαρά και τη Χίο; Μήπως κι αυτός δεν δημοσιογραφούσε ουσιαστικά τόσα χρόνια με τις επιστολές του κι αργότερα με τις διαμαρτυρίες του προς τον Καποδίστρια; Λίγοι ήταν οι δημοσιογραφικοί κάλαμοι κατά τον εφτάχρονο αγώνα του 1821-27; Ο Μάγερ όμως τους επισκίασε σχεδόν – όσο κι αν ήταν μερικοί πιο τολμηροί – και θα μείνει αλησμόνητος στην αιωνιότητα για το ρόλο που διαδραμάτισε στο Μεσολόγγι επί δύο σχεδόν χρόνια, αλλά και για την ύστατη θυσία του, που μας κάνει περήφανους όλους εκείνους τους δημοσιογράφους που αγωνίζονται και, στην ανάγκη, δε δειλιάζουν και να πέσουν στη μάχη για τον ιερό σκοπό του Τύπου στην υπηρεσία των Λαών.

- Η θυσία του Ι.Ι. Μάγερ και η δημοσιογραφική προσφορά του στο Έθνος μας σε μια κρίσιμη στιγμή των πεπρωμένων του αναμφίβολα ήταν μεγάλη εκείνες τις τραγικές ώρες του Αγώνα. Έγινε αληθινός σπορέας και κήρυκας της Ελευθεροτυπίας στον τόπο μας, ένας από κείνους που δεν έπαψαν από τότε να αγωνίζονται και να θυσιάζωνται ακόμα για την ελευθερία του Τύπου.

*«**Τις πταίει**»*

- Μήπως το παράδειγμά του, το ηρωικό και γενναίο δεν ακολούθησε ύστερα από πενήντα χρόνια, τον Ιούνιο του 1874 ένας Έλληνας αγωνιστής και εθνικός αναμορφωτής, όταν διερμηνεύοντας τη γενική δυσφορία εναντίον του πρώτου Γλύξμπουργκ και των ευνοιοκρατικών ή απολυταρχικών κυβερνήσεών του δημοσίευσε στους «Καιρούς» του Πέτρου Κανελλίδη ένα ιστορικό άρθρο, που έμελλε να τον οδηγήσει στη φυλακή, αλλά και μετά δέκα μήνες, τον Απρίλη του 1875 στην πρώτη πρωθυπουργία και στις πρώτες ελεύθερες ελληνικές εκλογές;

Μιλάω για τον μεγαλύτερο Έλληνα πολιτικό του περασμένου αιώνα. Για τον ηρωικό και τραγικό μαζί Χαρίλαο Τρικούπη, που ακολούθησε τ' αχνάρια του Δημοσιογράφου Ι. Ι. Μάγερ. Τον

Χαρίλαο Τρικούπη που έπεσε στο τέλος μιας εικοσάχρονης μάχης του για τις ελευθερίες του ελληνικού Λαού, πικραμένος και αυτοεξόριστος στα ξένα.

Ο Τρικούπης με το άρθρο του «Τις πταίει;» διακινδύνευσε το μέλλον του αλλά και έθεσε γερά θεμέλια στην ελευθεροτυπία μετά τις περιπέτειές της με τη μοναρχία του Όθωνα και τα πρώτα χρόνια των Γλύξμπουργκ. Τον Τρικούπη ακολούθησαν ο Βλάσης Γαβριηλίδης, ο Κλεάνθης Τριαντάφυλλος, ο Εμμ. Ροϊδης, ο Εμμ. Ρέπουλης, ο Κωστής Χαιρόπουλος, ο Γεώργιος Πωπ, ο Στέφανος Γρανίτσας, ο Γεώργιος Βεντήρης, ο Ανδρέας Καβαφάκης και όσοι μεταγενέστεροι συνάδελφοί τους αγωνίστηκαν για την ελευθεροτυπία στη χώρα μας.

Ο Ιωάννης – Ιάκωβος Μάγερ τους άνοιξε το δρόμο πριν από εκατονπενήντα χρόνια με το αίμα του. Ο Χαρίλαος Τρικούπης πριν από εκατό χρόνια έγινε περίδοξος φάρος του με το «Τις πταίει;» και με τον τραγικό του θάνατο τον Απρίλιο του 1896. Και στον αιώνα μας σε μια τραγική εθνική στιγμή ο Ανδρέας Καβαφάκης τον επότισε κι αυτός με το αίμα του στα 1922 λίγους μήνες πριν από τη Μικρασιατική καταστροφή.

- Αυτά τα τρία παραδείγματα είναι αρκετά για να δείξουν πόσο χρειάζεται η ελευθεροτυπία σ' έναν ελεύθερο λαό και τι κινδύνους διατρέχουν οι Δημοσιογράφοι που αγωνίζονται για να μην καταπέσει το Ιερό δέντρο της ελευθερίας του Τύπου και πόσο συνδέεται η Ελευθεροτυπία με την πρόοδο και την ανάπτυξη ενός έθνους που θέλει να ζήσει ελεύθερο και όχι υπόδουλο σε ντόπιους ή ξένους δυνάστες. Η βρωμερή περίοδος 1967-1974 δείχνει τι πρέπει να αποφεύγουν οι λαοί και οι δημοσιογράφοι τους, αν δεν θέλουν να θρηνούν συμφορές σαν του 1897 ή του 1922.

Αθήνα 1949. Με συνεργάτες του στην εφημερίδα «Αθηναϊκή».

Αθήνα, 27 Ιανουαρίου 1954.
Στη συνέλευση της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων.

Συζητοῦνται αἱ ἐπιπτώσεις τὰς ὁποίας θὰ ἔχῃ ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν

«Ελεύθερος», 11 Φεβρουαρίου 1962.

Οἱ νεκροθάπται τῶν καπνοπαραγωγῶν

«Ελεύθερος», 16 Σεπτεμβρίου 1962.

11.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΤΟΝ «ΕΛΕΥΘΕΡΟ»

ενδεικτικά: Νίκος Καζαντζάκης, Γιάννης Σκαρίμπας

Ο ΜΟΝΟΣ δρόμος σωτηρίας γιά τήν 'Ελλάδα ΕΙΝΕ Η ΕΝΩΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΟΥ Κ. **Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ**

Ο Ν. Καζαντζάκης στην Αίγινα γράφοντας το Ελληνογαλλικό Λεξικό στην καθαρεύουσα και στη δημοτική (άνοιξη 1931).

'Η μοῖρα τῆς 'Ελλάδας — ὅπως κάθε ἔθνους ποὺ ἔχει μεγάλη ἱστορική ἀποστολή—εἶνε τραγική· κάθε τόσο οἱ πλούσιες μέσα της ἀντινομίες τή σπρώχνουν στά χείλια τοῦ γκρεμοῦ. 'Η 'Ελλάδα, στή μακραίωνη ἱστορία της, ἔφτασε πολλές φορές στό γκρεμό· καὶ τότε γίνονταν τό ἀπροσδόκητο, δηλ. αὐτό ποὺ ὑπερβαίνει τήν ἀνθρώπινη λογική καὶ πρόβλεψη καὶ ποὺ ἀνομάζεται θαῦμα—τό ἑλληνικό θαῦμα—κι' ἡ 'Ελλάδα σώζονταν. Κι' ὄχι μονάχα σώζονταν παρά κι' ἔπαιρνε καινούργιες ἐντολές νά συνεχίση τή μοιραία τραγική ἀποστολή της: νά φωτίση τόν κόσμο.

"Εγινε τό θαῦμα αὐτό πολλές φορές —τρεῖς ἐντονώτερα: Στήν ἀρχαιότατη 'Ελλάδα, ὅταν κατέβηκαν οἱ βάρβαροι Δωριεῖς. καὶ δημιουργήθηκε ὁ ἑλληνικός πολιτισμός· στή χριστιανική ἐποχή, ὅταν κατέβηκαν οἱ ἄλλοι βάρβαροι, οἱ Ρωμαῖοι καὶ τήν ὑπέταξαν κι' ἀπό τά βάθη τῆς συμφορᾶς ἀνέλαβεν ἡ 'Ελλάδα καινούργια ἐντολή νά διαδόση στόν κόσμο μιά νέα θρησκεία· τέλος, στό πάρισμο τῆς Πόλης, ὅταν θρυμματισμένο ἀπό τόν τρίτο βάρβαρο, τόν Τοῦρκο, σκορπίστηκε τό ἑλληνικό πνεῦμα στή δύση, γονιμοποίησε τίς ψυχές καὶ γέννησε τήν 'Αναγέννηση.

Καὶ τώρα βρισκόμαστε πάλι στά χείλια τοῦ γκρεμοῦ, μετά τήν κάθοδο τῆς τελευταίας βαρβαρότητας, τῆς ἐπιστημονικῆς, τῶν Γερμανῶν. Εἴμαστε καὶ πάλι συντριμμένοι, θρυμματισμένοι, στέν γκρεμό τῆς ἀποσύνθεσης, μά πολλοί 'Ελληνες νοιώθουν μέσα τους, ἴσια-ἴσια ἀπό τήν ὠργανωμένη ἀτιμία κι' ἀθλιότητα ποὺ μᾶς ἐξουθενώνουν, μιά νέα ἀνάταση, ὁρμή ἀναγέννησης, βαθειά πίστη στήν ὑψηλή, ἀκατάλυτη ἀποστολή τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους.

'Η Μοῖρα τῆς νεώτερης ἱστορίας — καλά τό μάντεψε ὁ Μ. Ναπολέοντας — λέγεται «Πολιτική». Τίποτα σήμερα δέν μπορεῖ νά γίνει, καμμιά θελτίωση οἰκονομική, μήτε κοινωνική δικαιοσύνη, μήτε πνευματική, ἔξω ἀπό τούς πολιτικούς ἀγῶνες. 'Η ἀληθινή γλῶσσα μας καταδιώκεται, οἱ ἐπιτήδειοι ἐκμεταλλευτές τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης συσωματώνουνται καὶ θριαμβεύουν, ἀνώτατα πνευματικά ἱδρύματα καταντροπιάζουνται, τό κακό ὀργανώνεται καὶ πειθαρχεῖ στή χιλιοσβάλμη, χιλιοθράχιονη ἀτιμία καὶ τό καλό μένει ἄνεργο, ἀπροσανατόλιστο καὶ δέν τολμᾶ νά ἐπιστρατέψη καμμιάν ἡλικία.

Γι' αὐτό κι' ὁ πνευματικός ἄνθρωπος σήμερα νοιώθει ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη, παραιτώντας τίς ἀφηρημένες ἔννοιες ἤ τίς ποιητικές του δημιουργίες, νά κατέβει κι' αὐτός στήν πολιτική παλαίστρα καὶ νά παλέψει. Νά βοηθήσει κι' αὐτός μέσα στό πολιτικό μας χάος νά ἐρεθεῖ ἕνας δρόμος σωτηρίας.

Βαθύτατα πιστεύουμε πώς ἕνας σήμερα δρόμος σωτηρίας ὑπάρχει : **Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.** Γι' αὐτό κάνουμε ἔκκληση σέ ὅλους τούς φωτισμένους καὶ τίμιους 'Ελληνες, σέ ὅλους ποὺ δέν ἀνήκουν σέ καμμιάν πολιτικήν ἀκρότητα, μήτε καταδέχουνται πιά ν' ἀκολουθήσουν παλιές χρεωκοπημένες ἰδεολογίες, κάνουμε ἔκκληση στούς δημοκράτες σοσιαλιστές τῆς 'Ελλάδας καὶ τούς ἐξορκίζουμε νά ἑνωθοῦν. 'Ο σοσιαλισμός ὁ σκοπός, ἡ Δημοκρατία τό μέσο νά πραγματοποιήσουμε τό σκοπό. "Οχι βία ποὺ φέρνει τή βία καὶ τό ἕνα κεφάλι τῆς ἀντίδρασης δεκαπλασιάζεται· παρά ἐλεύθερος ἀγώνας, ὅπου τό κακό μοιραία μαραίνεται, ἐξαντλεῖται καὶ πέφτει.

'Ο συλλογισμός ποὺ μᾶς ἔφερε στήν προσπάθεια τῆς πανσοσιαλιστικῆς ἕνωσης εἶνε ἁπλούστατος καὶ, νομίζουμε, ἀκλόνητα λογικός :

1) 'Η ἱστορική ἀνάγκη σπρώχνει σήμερα τήν ἀνθρωπότητα στή σοσιαλιστική δημοκρατία.

2) 'Η σοσιαλιστική δημοκρατία εἶνε ἀκριβῶς ἡ πιό πολιτικῶς θρυμματισμένη στήν 'Ελλάδα.

3) 'Ανάγκη κατεπείγουσα — γιατί σέ αὐτή θά πέσει γρήγορα ἡ εὐθύνη τῆς ἐξουσίας — νά ἑνωθεῖ.

4) Μόνος τρόπος τῆς ἑνώσης εἶνε ἕνα πανσοσιαλιστικό Συνέδριο, ὅπου, ὕστερα ἀπό προσυνεδριακές ἐξονυχιστικές συμφωνίες, θ' ἀνοιχωνευτοῦν ὅλα τά σοσιαλιστικά δημοκρατικά κόμματα σ' ἕνα ἑνιαῖο. θά συνταχτεῖ τό πολιτικό πρόγραμμα καὶ θά ἐκλεγεῖ ἡ διοικητική 'Επιτροπή.

Βρισκόμαστε στά χείλια πάλι τοῦ γκρεμοῦ· κάνουμε ἔκκληση σέ ὅλους τούς τίμιους καὶ φωτισμένους "Ελληνες· σε ὅσους κλείνουν ἀκόμα μέσα τους τήν 'Ελλάδα καὶ νοιώθουν νά λαχταρίζει ἀκόμα ἐντός τους κάθε εἶδος μεγαλείου. Βρισκόμαστε καὶ πάλι στά χείλια τοῦ γκρεμοῦ· ἄς ἀνοίξουμε τά μάτια, ἄς πάρουμε τό δρόμο τῆς σωτηρίας, νά σωθοῦμε.

Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ», Κυριακὴ 24 Ἰουλίου 1966. — Σελὶς 2α

ΤΟ ΒΗΜΑ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΧΟΡΔΟΥ

Ἡ παραβολὴ τοῦ Φαρισαίου

ΤΟΥ ΕΚΛΕΚΤΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ **ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ**

Εἶναι περίεργο ὅ,τι συμβαίνει μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος...τῶν ζώων τῆς τάξεως τῶν «Ἀνθρωπιδῶν» τῆς οἰκογενείας τῶν «Πρωτευόντων»— δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο, ἐν συγκρίσει μὲ τὰ κατιόντα—αὐτοῦ- στὴν κλίμακα τὴ ζωϊκή, ἄλλα ζῶα.

Λόγου χάρι, ἡ μεταξὺ ...γάτας καὶ γάτας ἢ σκύλου καὶ σκύλου μυαλωὴ διαφορά, εἶναι ἁπλῶς σχετική, μὴ ὑπερβαίνουσα, ἂς ποῦμε τοῦ δεδομένου ἀριθμοῦ ἑκατό, τὰ 5—10 ἑκατοστά του, στὰ πάνω ἢ στὰ κάτω. Μπορεῖ δηλαδὴ ἕνας σκύλος νὰ εἶναι σχετικῶς μόνο κουτότερος ἢ πιὸ ξυπνὸς ἀπ' τὸν ἄλλον, ἀλλὰ, ὁ ἕνας νὰ εἶναι ἡλίθιος καὶ ὁ ἄλλος... μεγαλοφυΐα ἀποκλείεται.

Τοῦτο δὲν συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Μεταξύ μας — μερικῶν — χάσκει ἄβυσσος! Γιατί; Τρέχα βρέστο. Ἀνεξιχνίαστοι αἱ βουλαὶ τοῦ Κυρίου — ἄβυσσο ἡ κρίσι του...

Ἐλόγου μου — ἕνας ταπεινὸς τῆς ζωῆς, ποὺ οὔτε στὰ πορτογαλικὰ μεταφράστηκα — φυσικὰ καὶ μὲ τὸν κ. Γ. Μαῦρο δὲν ἔχω... προηγούμενα. Οὔδε κατ' ὄψι τὸν ξέρω, ἐν δὲ, τῇ ἐμοῦ ταπεινότητι (καὶ μὲ τὴν σχετικὴν ἀμοιβαιότητα) οὔδε ἂν ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει θὰ μ' ἔγνοιαζε. Ἤδη, μόνο ἀναπέμπω στὸν Κύριον ἐκείνην τὴν «προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ» τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου: Κύριε!... τοῦ λέω, εὐχαριστάω γιὰ τὰ δουνὰ καὶ γιὰ τὰ δάσα ποὺ εἶδα!»

Ὁ κ. Μαῦρος «προσευχηθέντας» κι' αὐτὸς πρὸ ἡμερῶν στὸ 'Αργοστόλι, τέκαιμε καθὼς τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Φαρισαῖος (γιὰ... τοὺς ἀποστάτες τελώνας): Κύριε, εἶπε: «ὑπῆρξα πάντοτε δημοκρατικὸς καὶ δὲν ἔχω νὰ μετανοιώσω δι' ὅ,τι ἔκαμα ἔγραψα ἢ εἶπα»! Νά, ἀκοῦστε τον καλύτερα μὲ τὰ ἴδια τ' ἀφτιά σας:

«Ἐνόμιζον καὶ ἤλπιζον ὅτι θὰ ἐγίνετο μία διάσπασις τοῦ Κέντρου ἀπὸ ἐμένα. Δὲν ξέρω γιατὶ τὸ ἐνόμιζον αὐτό. Προσωπικῶς πολιτεύομαι ἀπὸ τὸ 1945. Ὑπῆρξα πάντα δημοκρατικός. Ἀνήκω πάντοτε, ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια, στὴν οἰκογένεια τὴν δημοκρατικὴ καὶ δὲν ἔχω νὰ μετανοιώσω δι' ὅ,τι ἔκανα, ἔγραψα ἢ εἶπα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολιτικῆς μου ζωῆς. Ἀκολουθῶ μίαν γραμμὴν εὐθυτάτην καὶ οὐδέποτε ἐβγῆκα οὔτε κατὰ μίαν κεραίαν.

Εἰς τὴν Βουλὴν ἔχω τρεῖς στενοὺς συγενεῖς βουλευτάς. Ὑπῆρξαν οἱ συνεπέστεροι εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν ἀνένδοτον τῆς Δημοκρατίας πάντοτε. Συνεπῶς εἶχαν λόγον νὰ γνωρίζουν ὅτι δὲν εἶμαι ἀπὸ τὸ ὕφασμα ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι προδίδουν τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἀγῶνες του. Τὸ ὄνομά μου ἐγράφετο εἰς τὰς ἐφημερίδας κάθε ἡμέραν. Δὲν μοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπαντῶ διότι ἤμουν διοικητὴς ἑνὸς μεγάλου Ἱδρύματος καὶ δὲν ἠμποροῦσα νὰ πολιτεύωμαι». ('Από τὸν στὸ 'Αργοστόλι λόγο του τὴν 10)7)66 — ἐφημ. 12)7)66).

Τς «εὐτυχοδυστύχημα» γιὰ τὸν κ. Μαῦρο εἶναι ὅτι καὶ καλῆς πίστης εἶναι, καὶ μεγάλην... μυαλωκὴν διαφορὰν παρουσιάζει — φαινόμενο ποὺ μόνο μεταξὺ... τῶν γατῶν δὲν συμβαίνει. Πιστεύει (καθὼς καὶ ὁ κ. Γ. Παπανδρέου) ὅτι εἶναι δημοκρατικὸς καὶ ἀνένδοτος στὸν ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας ἀγῶνα! Καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ ὕφασμα (σὶκ) τῶν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι... κλπ., ὅσα διαβάσατε.

Κι' ἀρωτάω: Δηλαδὴ τί ἔκαμε ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας ὁ κ. Μαῦρος; Ὅτι πέρασε κάμποσα χρόνια τῆς ζωῆς του... βουλευτής; Ὅτι ἔγινε ..καὶ ὑπουργός; Ὅτι ἔγινε καὶ.. Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης; Ὅτι θὰ ξαναγίνη βουλευτὴς καὶ ὑπουργός, ἀκόμα καὶ πρωθυπουργὸς — καθὼς τὸ πᾶμε; Ἂν καὶ ἀντιστρόφως μᾶς τὰ λὲς κ. Μαῦρο, διότι αὐτά, δὲν τἄκαιμες οὐ ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας ἀλλὰ ἡ φουκαριάρα ἡ Δημοκρατία τἄκαμε ὑπὲρ σένα, καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι... θυσίες ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους (ὦ διάολε!) τότε, τί νὰ ποῦν οἱ μυριάδες οἱ σκοτωμένοι τῶν πολέμων μας καὶ οἱ πολὺ περισσότεροι ματωμένοι καὶ ἀνάπηροι; Οἱ πεντακοσιάδραχμες χῆρες καὶ μανάδες τους, τὰ μιξάριτκα καὶ ξυπόλητα παιδιά τους;

Σὲ ποιοὺς τὰ λὲς αὐτὰ κ. Μαῦρο; Καὶ νομίζεις ὅτι σὲ πιστεύει ὁ λαὸς ἀκούοντάς σου, τὰ χάφτει αὐτὰ — τὰ κατὰ συνθήκην ψεύδη καὶ τὶς τρίνες σου;

Ἀλλὰ ἔστω: Ἂς ὑποθέσωμε ὅτι καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ Ναζαρὲτ τῆς ἀγνοίας τῆς «ἀσυναισθησίας» καὶ πάσης μιξομωροφωνίας τῶν λόγων σου μπορεῖ νὰ προέλθει καὶ ἡ ἀλήθεια! Θὰ σ' ἀρωτήσω ἐγὼ (στὸ ἐπόμενο — γιατὶ τώρα θὰ παραβίαζα τὸν χῶρο) κι' ἐλόγου σου — ἂν μᾶς κατεδέχεσαι! — μᾶς λές. Γιὰ τὸ παρόν, πολὺ ἀπέχοντας ἀπὸ τὰ ὕψη, ἢ τὰ βάθη τῆς μεγαλοφυΐας ἢ τῆς ἠλιθιότητας, ἐφησυχάζω στὴν μετριότητά μου — ὡς κοινότατου ἀνθρώπου.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

12.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

«Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού»: Ο κόσμος πριν απ' τον πόλεμο του 1914

Είναι εκπληκτικό το γεγονός πώς μπόρεσε να συγκεντρώσει τόσο δυσεύρετο υλικό σχετικά με τον Διεθνή Σοσιαλισμό και να μας δώσει το βιβλίο «Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού» σε δυο τόμους. Η παγκόσμια διείσδυση της σοσιαλιστικής ιδέας. Από το 1870 ως το 1890 άρχισαν να συγκροτούνται σοσιαλιστικές οργανώσεις που, χρόνο με το χρόνο, γίνονταν πολυάριθμες και διαμορφώνανε το είδος της Ιδέας που θα εξέφραζε τους απλούς ανθρώπους του μόχθου και της ελπίδας. Οι γενναίοι ξεκίνησαν στις αρχές και με την ευρύτερη διαφώτιση οι εργάτες αποδέχθηκαν αυτό το πολιτικό σύστημα, που θα μπορούσε να τους δώσει καλλίτερους όρους ζωής. Ο Δημήτρης Πουρνάρας επισημαίνει πως σοσιαλιστική ιδεολογία που ξεκινάει θα βρεθεί μπροστά σε δυσκολίες πολλές από ένα κατεστημένο που συνήθισε στο καλώς έχειν για όλα. Ο αγώνας που ξεκινούσε ήταν τιτάνιος και σε πολλές περιπτώσεις επικίνδυνος, γιατί θίγονται τα προνόμια και η καλοπέραση της εκμεταλλευόμενης τα πάντα αστικής τάξης. Και δεν άργησαν οι καταδιώξεις, οι εκτοπισμοί, οι φυλακίσεις – ακόμα και η καθιέρωση της θανατικής ποινής.

Ωστόσο η σοσιαλιστική Ιδέα θέριευε και αποτελούσε τη μεγάλη ελπίδα των εργαζόμενων. Η ταυτότητα σκέψης και δράσης ανά τον κόσμο ήταν μια επιτακτική ανάγκη και ο μόνος τρόπος επικράτησής της. Δεν έπρεπε να παρουσιάζεται η εικόνα που, με πολύ ωραίο τρόπο, την παρουσιάζει μια δική μας λαϊκή ρήση «δυο λαλούν και τρεις χορεύουν». Αυτό ήθελαν να αποφύγουν και το πέτυχαν. Η Ιδέα εξελίχτηκε

ομοιόμορφα και κάθε φορά με προωθήσεις προς το ευρύτερο. Ο Πουρνάρας παρουσιάζει το σοσιαλισμό ως κίνημα κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας. Το πρώτο και σημαντικό άλμα ήταν η συγκρότηση της Α΄ Διεθνούς, που οριστικοποίησε την διεθνή συνοχή των σοσιαλιστών.

Βασικοί πρωταγωνιστές για την οριστικοποίηση των προσδοκιών ήταν οι Μαρξ και Έγκελς, που με το «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» έθεσαν τις βάσεις για ένα κίνημα συνεννόησης σε όλον τον κόσμο.

Ο Πουρνάρας το 1914 το βάζει ως ορόσημο για το πέρασμα του διεθνούς σοσιαλισμού σε πλαίσια μέσα στα οποία πρέπει να κινηθούν οι εκμεταλλευόμενοι λαοί από μια κάστα πλουτοκρατών. Η Β΄ Διεθνής έδωσε μια ώθηση ακόμα πιο πέρα μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Με αυτόν τον πόλεμο οι σοσιαλιστές γίνονται πιο μαχητικοί.

Το βιβλίο του Δημήτρη Πουρνάρα προσδιορίζει το εύρος προώθησης του σοσιαλισμού με ειδικά κεφάλαια για την Μεγάλη Βρεττανία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Ρωσία, την Ιταλία, το Βέλγιο.

Και στον δεύτερο τόμο παρουσιάζει τις Ενωμένες Πολιτείες, την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Ισπανία, τις Σκανδιναβικές Χώρες, την Ελβετία, την Ολλανδία, την Πολωνία, την Αυστραλία, την Χερσόνησο του Αίμου, την Αρμενία, την Ιαπωνία, την Κίνα, τις άλλες χώρες και την Ελλάδα με αναφορές στον Χαρίλαο Τρικούπη, στον Πλάτωνα Δρακούλη, στον Ρόκκο Χοϊδά, τον Μαρίνο Αντύπα και άλλους, στις οργανώσεις και στους αγώνες των πρώτων σοσιαλιστών, τις απεργίες, τις φιλοσοσιαλιστικές εφημερίδες. Σημαντική είναι η αναφορά σε μια ομάδα κοινωνιολόγων που εμπόδισε με τη στάση της τον σχηματισμό σοσιαλιστικού κόμματος.

Η «Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού» του Δημήτρη Πουρνάρα έχει απόλυτη τεκμηρίωση. Και είναι προς θαυμασμόν το γεγονός ότι μπόρεσε να μελετήσει και να παρουσιάσει χωριστά τα περισσότερα κράτη της Υφηλίου.

ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

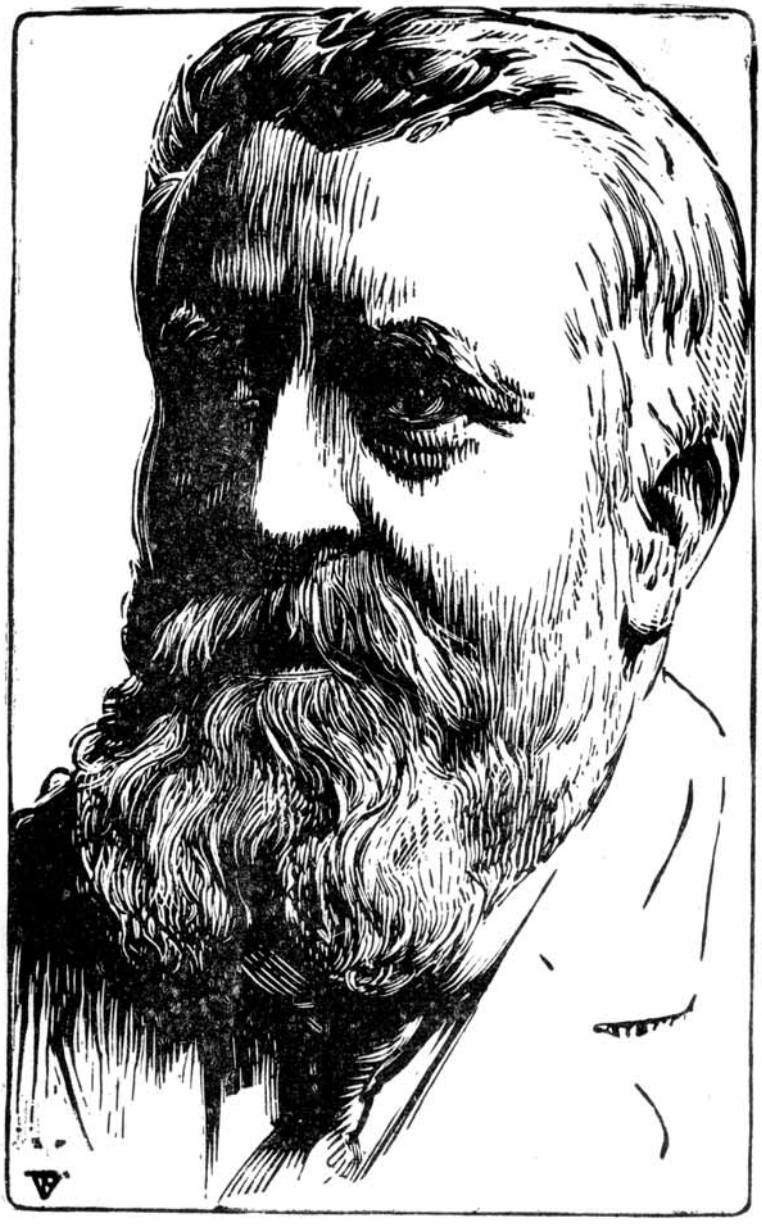

ΖΑΝ ΖΩΡΕΣ

Ὁ μέγας Γάλλος σοσιαλιστὴς ἡγέτης καὶ ῥήτωρ, ἐκ τῶν κυριωτέρων δημεγερτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων.

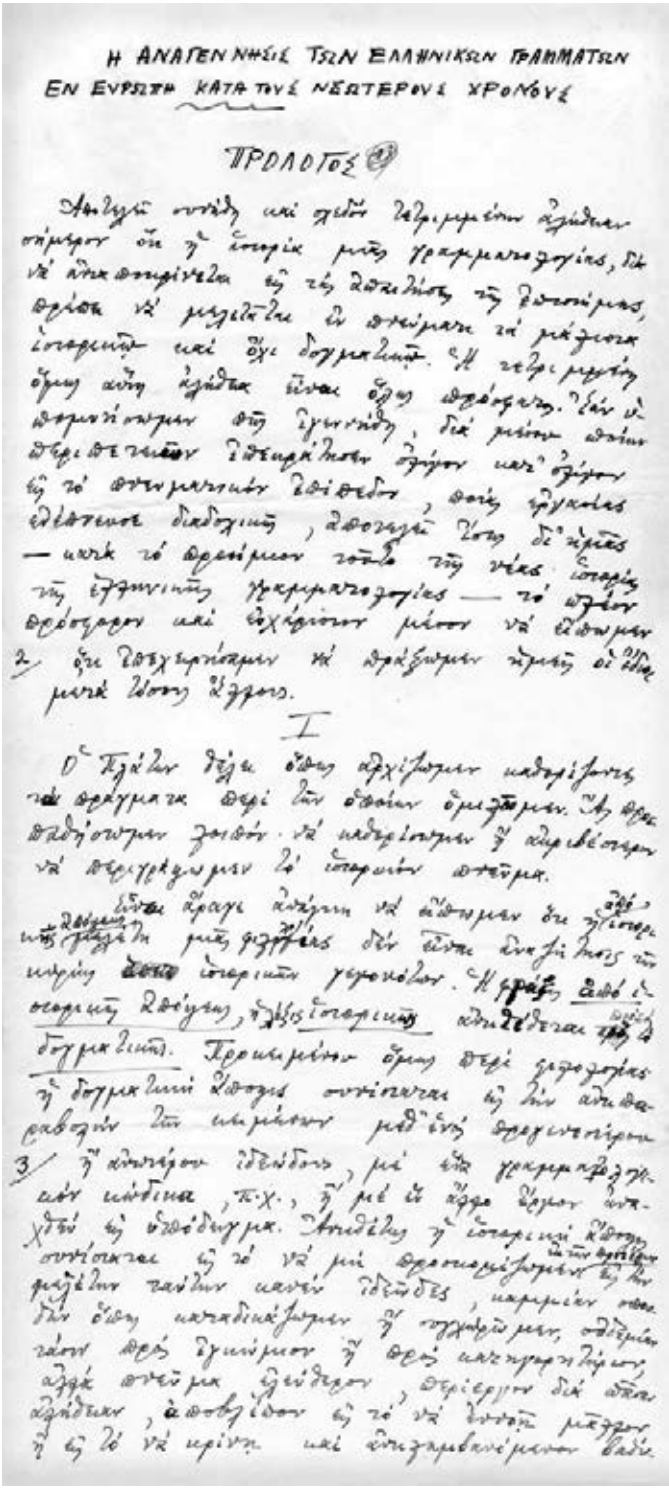

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

I

Χειρόγραφο
του Δημ. Πουρνάρα,
πριν αρχίσει να
χρησιμοποιεί την
ιστορική γραφομηχανή
Hermes Baby.

Εργογραφία του Δημήτρη Πουρνάρα

Θα δούμε τα δεκάδες βιβλία που κυκλοφόρησε ο Δημήτρης Πουρνάρας, για να πάρουμε μια ιδέα της τεράστιας προσφοράς του στο χώρο των Γραμμάτων, της Πολιτικής, των Κοινωνικών Επιστημών και των μεταφράσεων έργων αριστουργημάτων της παγκόσμιας κοινωνικής φιλοσοφίας.

Ένα μεγαλόπνοο έργο του ήταν και ο *«Καποδίστριας»*. Δυστυχώς χάθηκε σε μια πλημμύρα του οικήματος, που είχαν συγκεντρωθεί τα αντίτυπα και δεν μπορέσαμε να βρούμε ούτε ένα. Θα είχε ενδιαφέρον γιατί ο *Καποδίστριας* ήταν μεγάλος πολιτικός αλλά τον δολοφόνησαν εκείνοι που ήθελαν μερίδιο εξουσίας.

Ας δούμε όμως την ανεπανάληπτη συγγραφική προσφορά του στις πνευματικές και κοινωνικές εξελίξεις της χώρας.

Λογοτεχνικά – Μυθιστορήματα: 1. Η Παναγιά της Καλλιακούδας, 2. Ο Διαβολογιατρός, 3. Αστροπελέκι έπεσε..., 4. Η Βουρλιώτισσα, 5. Κάιν, Κάιν, πού είναι ο αδερφός σου; 6. Ο Τρελλός, 7. Κοντσίτα και Κάρμεν, 8. Το αγριοκάτσικο της Κηφισιάς, 9. Η Βλαμμένη.

Αναμνήσεις πολιτικό-λογοτεχνικές: 1. Στη φυλακή ο Γ. Παπανδρέου εκμυστηρεύεται και κατηγορεί, 2. Σοφ. Βενιζέλος, Γ. Παπανδρέου, Κ. Καραμανλής κ.λπ. αντιμέτωποι μια δεκαετία (1955-1965), 3. Ελευθ. Βενιζέλος, Ιω. Μεταξάς, Π. Τσαλδάρης, Γ. Καφαντάρης, Αλ. Παπαναστασίου, Ανδρ. Μιχαλακόπουλος, Γ. Κονδύλης κ.λπ., 4. Σφογγοκολλάριοι και παρακοιμώμενοι στη Λογοτεχνία, 5. Οι Τριάκοντα Τύραννοι, 6. Ο Γ. Σεφέρης και το βραβείο Νόμπελ, 7. Ν. Καζαντζάκης, Άγγ. Σικελιανός, Κ. Παλαμάς, Ιω. Ψυχάρης κ.λπ., 8. Η Ακαδημία Αθηνών και η «πνευματική ηγεσία».

Ιστορικά: 1. Ελευθέριος Βενιζέλος (πλήρης βιογραφία του σε 3 τόμους μεγ. σχήματος. Έκδοση μεγάλη σε τέσσερις τόμους), 2. Χαρίλαος Τρικούπης, πλήρης βιογραφία του, 3. Ιωάννης Καποδίστριας, η αληθινή φυσιογνωμία του, 4. Κατηγορώ! (Ιστορία και περιπέτειες του Κυπριακού ζητήματος. Η Επανάσταση της ΕΟΚΑ. Μακάριος και Γρίβας), 5. Ηρόδοτος ο πατήρ της Ιστορίας, 6. Ιστορία της Γαλλικής Επαναστάσεως, 7. Ιστορία των Ρωσικών Επαναστάσεων, 8. Φιλοσοφία της Ιστορίας των Ελλήνων, 9. Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού, 10. Ιστορία του

Επιλογή συγγραφικού έργου του Δημ. Πουρνάρα.

Αγροτικού Ζητήματος στην Ελλάδα, 11. Ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940-41, 12. Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδος, 13. Η Δεκεμβριανή επανάσταση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Ο συμμοριτοπόλεμος (1944-49).

Πολιτικά: 1. Η Βόρειος Ελλάς πνεύμων του Έθνους, 2. Le socialism dans la Grèce Ancienne, 3. Η οικονομική θέση των αγροτών μας, 4. Σοσιαλισμός, Κομμουνισμός και Αγροτισμός, 5. Ποια επανάσταση χρειάζεται ο τόπος μας, 6. Μαρξισμός και Σοσιαλισμός.

Μεταφράσεις: 1. Αλ. και Μ. Κρουαζέ, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, 2. Ηροδότου, Ιστορία, 3. Δημοσθένους, Οι τρεις Φιλιππικοί, 4. Αριστοτέλους, Περί Ποιητικής, 5. Πλουτάρχου, Βίοι Παράλληλοι, 6. Πλάτωνος, Φαίδρος – Πρωταγόρας, 7. Σοφοκλέους, Αντιγόνη, 8. Ευριπίδου, Μήδεια, 9. Καρλ Μαρξ, Το Κεφάλαιον, 10. Ζαν Ζωρές και Πωλ Λαφάργκ, Ιστορικός Υλισμός και Ιδεαλισμός, 11. Στέφαν Τσβάιχ, Ο Φρόυντ και η Ψυχανάλυση, 12. Στ. Τσβάιχ, Φρειδερίκος Νίτσε ο υπεράνθρωπος, 13. Δ/ρος Καμπανές, Οι Μεγάλοι Νευροπαθείς (Βύρων, Βίκτωρ Ουγκώ, Βάγνερ). Οι περισσότερες απ' τις πιο πάνω μεταφράσεις έγιναν κατά τη δικτατορία Μεταξά, στα 1936-1940, και κυκλοφορήσανε με διάφορα ψευδώνυμα, επειδή είχε απαγορευθεί τότε να αναφέρεται το όνομα του Δημ. Πουρνάρα και τον καταδιώκανε μερικοί παράγοντες της δικτατορίας.

Τα τρία μυθιστορήματά του

Θα δούμε όσο γίνεται πιο συντετμημένα τα τρία του μυθιστορήματα που έχουν και πολιτικοκοινωνικό βάθος. Ο ίδιος έλεγε πως η Τέχνη είναι κοινωνικό φαινόμενο που πρέπει να υπηρετεί και να φωτίζει τον Άνθρωπο που ζει μέσα σε μια Πολιτεία εκμετάλλευσης και βαρβαρότητας.

«Ο Βενιζέλος και οι ...Χίτλερ των Ελλήνων»

Υπάρχουν και κάποιες παραξενιές του Δημήτρη Πουρνάρα στον λογοτεχνικό τομέα. Δένει την πολιτική με τα προϊόντα των εμπνεύσεών του. Αυτό φανερώνει πως πριν απ' όλα υπάρχει η πολιτική. Όπου κι αν βρεθεί, όποια θέματα υπήρξαν σε συζητήσεις με φίλους και γνωστούς, αυτός θα το έριχνε και στην πολιτική. Τα πάντα τα ερμήνευε με το μικροσκόπιο της πολιτικής.

Μικρή απόδειξη το μυθιστόρημα όπως το λέει «Ο Βενιζέλος και

οι ...Χίτλερ των Ελλήνων». Ο τίτλος δεν έχει και πολλή σχέση με τα περιεχόμενα. Πρώτα πρώτα γιατί δεν είναι ένα, αλλά πολλά μυθιστορήματα και δεύτερο στην αρχή «σαν εισαγωγή», όπως λέει, με τίτλο «Μίσος και Πάθη – Αίμα και δάκρυα», αρχίζει από την πίστη της πατρικής του οικογένειας στον Χαρίλαο Τρικούπη και φτάνει ως την «δολοφονία» του Παπάγου.

Και μετά από αυτά τα μυθιστορήματα «Η Παναγία της Καλλιακούδας», «Ο διαβολογιατρός», «Αστροπελέκι έπεσε» και «Η βουρλιώτισσα». Όμως όλα δικαιολογούνται με μια εξήγηση που κάνει ξεκινώντας: «Μια συγκλονιστική τετραλογία του Μεγάλου Διχασμού και της Καταστροφής του 1922 με το «Μίσος και πάθη – αίμα και δάκρυα» και τα μικρά μυθιστορήματα.

Αυτό που είπαμε πιο πάνω. Δένει την πολιτική με τη Λογοτεχνία. Επιτυχημένα και πρωτότυπα. Γράφοντας δεν πετάει στα σύννεφα. Πατάει στέρεα στη γη και πιστεύει στη χρησιμότητα της λογοτεχνίας σαν κοινωνικό φαινόμενο. Γράφει για να ξυπνήσει συνειδήσεις, για να ερμηνεύσει γεγονότα ιστορικά, που αγγίξανε τις ψυχές των Ελλήνων.

Επιλογή λογοτεχνικών έργων του Δημ. Πουρνάρα.

Η Ευρυτανία στα μυθιστορήματά του

Είναι σημαντικό το ότι ενώ έφυγε μικρός από το χωριό του, συγκρατούσε πρόσωπα και πράγματα, τοποθεσίες, παραδόσεις, ψυχογραφίες των χωρικών. Δημιουργεί από κάποια ακούσματα των παιδικών του χρόνων ολόκληρες ιστορίες και, ντύνοντάς τες με λογοτεχνικό ύφος, μας τις δίνει ολοζώντανες και ευκολοδιάβαστες. Η «Παναγία της Καλλιακούδας» και ο «Διαβολογιατρός» είναι εμπνευσμένα από τα μέρη που ένοιωσε τον κόσμο. Θα καταχωρήσουμε λίγες σελίδες από το καθένα απ' αυτά, για να δούμε και τον Πουρνάρα ως μυθιστοριογράφο – πάντα με πολιτικές και ευρύτερα ιστορικές προεκτάσεις.

«Η Παναγία της Καλλιακούδας»

Τα πολλά λόγια με αναλύσεις είναι περιττά, όταν μπορούμε να έχουμε ένα δείγμα αυτής της «Παναγίας της Καλλιακούδας».

> *Νταγκ... Νταγκ... Νταγκ... Χτυπάνε πένθιμα οι καμπάνες. Σα να πενθούνε κι εκείνες... Σα να κλαίνε...*
>
> .....
>
> *Θρήνοι και κοπετοί στο προαύλιο και μέσα στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στο Μεγάλο Χωριό. Ένας αληθινός άρχοντας όλης της γύρω περιοχής της Ποταμιάς δεν υπάρχει πια. Τον κλαίνε τα παιδιά. Αλλά τον κλαίνε κι οι μεγάλοι. Όχι μόνο, κάτω απ' την Καλλιακούδα, που αγναντεύει περήφανη προς τη γειτόνισσά της τη Χελιδόνα. Προς την όμορφη μικρή κοιλάδα που την ποτίζει ο Καρπενησιώτης. Απ' το Κεφαλόβρυσο του Μάρκου Μπότσαρη, πιο κάτω απ' το Καρπενήσι, ως το Κλειδί και τον μεγαλοχωρίτικο Γαύρο των δώδεκα τουφεκισμένων της Κατοχής. Αλλά και προς τον Τυμφρηστό, το ξακουστό Βελούχι. Τον κλαίνε και στα γύρω χωριά. Απ' το Κλαψί –το αρχαίον Κάλλιον– και τα Δολιανά, το Μικρό Χωριό και την Ανιάδα, ως το Δερμάτι και τον ίδιο τον Προυσό. Γιατί ποιος δεν έμαθε τίποτε για το Δάσκαλο; Για τον Δημήτρη Γαληνό, που αφιέρωσε τη ζωή του ολόκληρη να μάθουν γράμματα τα παιδιά, πάνω από τριάντα χρόνια; Ποιος δεν πέρασε απ' το σχολειό του, μπρος στην Αγία Παρασκευή; Ποιος δεν τον άκουσε να ψέλνει στην εκκλησία και δεν συγκινήθηκε; Ποιος τον είχε δάσκαλο και*

δεν έμειναν στ' αυτιά του τα λόγια του; Και τι να πείτε για το παράδειγμα του μπάρμπα Γαληνού; Φωτιά και λαύρα τα διδάγματά του. Όχι μόνο για τους μικρούς φίλους του. Αλλά και για τους πατεράδες τους και τις μανάδες τους που δεν κάθισαν στα θρανία και δεν ήξεραν ούτε την υπογραφή τους να βάλουν. Κανέναν δεν φοβότανε. Ούτε πολιτικούς. Ούτε κρατικούς λειτουργούς. Ούτε τραμπούκους. Ούτε δεσποτάδες. Ούτε παπάδες. Κανέναν. Ιστορική έμεινε η απάντηση που έδωκε σ' έναν δεσπότη κάποτε, όταν ύστερα από πολλά χρόνια ήρθε στο χωριό, πηγαίνοντας στον Προυσό.

Είμαστε κι εμείς ορθόδοξοι χριστιανοί, δέσποτά μου. Ούτε προτεστάντες γίναμε. Ούτε μωαμεθανοί. Ούτε τώρα. Ούτε τον καιρό της σκλαβιάς. Ούτε παπίζουμε. Ούτε αθείζουμε.

Και γιατί το λες αυτό δάσκαλε; Έχετε 'δω πέρα κανένα παράπονο;

Και πώς δεν έχουμε; Και πολλά μάλιστα. Κι από σας κι' απ' το Κράτος. Παπάδες κάτι λίγοι. Δάσκαλοι; Μην τα ρωτάς. Εμένα μ' έχουν για δείγμα σ' όλη την Ποταμιά. Διορίζονται κάθε τόσο. Αλλά τους κυνηγάνε πιο συχνά. Τους μεταθέτουν. Κι έτσι μια περιοχή ολόκληρη, χιλιάδες κόσμος, μένει χωρίς δάσκαλο. Και πώς να έρθουν στο χωριό μας μικρά παιδιά, περνώντας βουνά και λόγγους, γιδόστρατες και ρέματα και λαγκάδια; Πώς να μη μείνουν, λοιπόν, τελείως αγράμματα; Να είχαμε τουλάχιστον αρκετούς παπάδες και πιο μορφωμένους, κάτι θα γινότανε. Αλλά κι αυτοί, ξέρετε τι σχολείο τελειώσανε. Σεις πάλι, έχετε χρόνια να περάσετε από δω. Η Ναύπακτος είναι παραθαλάσσια. Έχει κλίμα πιο μαλακό απ' το Καρπενήσι το χειμώνα. Γι' αυτό την προτιμάτε για έδρα σας, αν και έχετε υποχρέωση, όταν είστε δεσπότης σε δύο επαρχίες, να μοιράζετε εδώ κι εκεί τη διαμονή σας. Και όμως η Ευρυτανία έχει σχεδόν διπλάσιο πληθυσμό απ' τη Ναυπακτία. Και, φυσικά, είναι πιο πλούσια για σας. Αν μάλιστα υπολογίσουμε τα δύο περίφημα μοναστήρια της, στον Προυσό και στην Τατάρνα, η διαφορά είναι τεράστια για... σας. Και όμως την περιφρονείτε, σεβασμιώτατε!... Να με συγχωρείτε, αλλ' αυτή είναι η αλήθεια του Θεού. Μήπως δεν είναι έδρα και το Καρπενήσι; Δεν είχε δικό του δεσπότη παλιότερα; Δεν ήτανε

επισκοπή ιστορική, πλούσια και πολυάνθρωπη; Απ' τις μεγαλύτερες; Κέντρο εκπαιδευτικό κατά την τουρκοκρατία; Ακούσατε βέβαια για τον Κοσμά τον Αιτωλό!...

Άναυδος, ο δεσπότης τον αγριοκοίταξε στην αρχή, αλλά κατάλαβε με ποιον είχε να κάμει. Η φήμη του Δασκάλου είχε φτάσει και στ' αυτιά του. Κι ας ήτανε κάτι λίγο κουφός απ' τα χρόνια. Από τότε, κάθε χρόνο ο δεσπότης έμενε το καλοκαίρι στο Καρπενήσι και, όταν αρρώστησε παράγγειλε στο δάσκαλο να τον... «συχωρέσει» που δεν μπορούσε πια! Τον άλλο χρόνο πέθανε. «Συχωρεμένος νάναι!...», είπε θυμόσοφα ο Γαληνός. Ο καινούργιος δεσπότης, αν και πολύ νεότερος του μακαρίτη, άλλοτε ερχότανε στην Ευρυτανία κι άλλοτε προτιμούσε να εισπράττει με... γράμματα κι απεσταλμένους. Τα δύο μεγάλα μοναστήρια φροντίζανε να μη μένει παραπονεμένος. Μονάχα ένας γερο-δεσπότης, ο Σεραφείμ, πολύ αργότερα, θεωρούσε υποχρέωσή του και τιμή του, να μην ξεχνάει το μάθημα του Μεγαλοχωρίτη δασκάλου, κι ας είχε πεθάνει εκείνος από χρόνια. Όσο για άλλους δεσποτάδες, μην τα ρωτάτε!... Ο Έπαχτος τους τραβάει. Δεν τους αρέσουν τα βουνά. Κι ας βγάζουν χρυσάφι για τα γένια τους. Κι έπειτα, σου λένε, γιατί πολλοί δεσποτάδες γίνονται αντιπαθητικοί. Ευτυχώς υπάρχουν καλοί παπάδες. Δυστυχώς, όμως, όχι πολύ γραμματισμένοι.

Κλαίνε στο Μεγάλο Χωριό. Πριν τρία χρόνια πάλι, είχανε λείψανο. Κλαίγανε και τότε το δάσκαλο. Κηδεύανε τη γυναίκα του, που άφηνε δυό μικρά κορίτσια ορφανά. Γι' αυτό ο θρήνος σήμερα ήτανε διπλός και γοερός. Σπάραζε καρδιές. Μεσ' στα τρία αυτά χρόνια, ο κυρ-Δημήτρης είχε γίνει αγνώριστος. Πού εκείνη η σβελτάδα και το ενδιαφέρον του για κάθε τι που έπρεπε να μάθουν τα παιδιά ή παλιότερα συγκινούσε τόσο πολύ το μπάρμπα Γαληνό; Είκοσι χρόνια σχεδόν πιο γερασμένος φαινότανε, κι ας είχε τόσο μεγάλη ζωτικότητα μια εποχή ολόκληρη, που θα μείνει αξέχαστη για το Μεγάλο Χωριό.

Κλαίνε όλοι οι χωριανοί. Κλαίνε κι όσοι ήρθανε απ' την Ποταμιά, παλιοί μαθητές του ή φίλοι. Κι εκεί ξαφνικά μια κραυγή ακούστηκε που σπάραξε καρδιές κι όλοι γύρισαν να ιδούνε ποια ήτανε. Ποιο παιδί...

«Ο Διαβολογιατρός»

Ας δούμε ένα μικρό απόσπασμα από τον «Διαβολογιατρό» του (κι αυτό το μυθιστόρημα εμπνευσμένο από τη γενέθλια γη της Ευρυτανίας).

Τι είν' αυτά που σκάρωσε ο διαβολογιατρός;

Είδες τύχη που την έχει; Να πάει κυνήγι πέρα απ' τον Αηλιά, εκεί κοντά στις χειρότερες ρεματιές, και μάλιστα με τέτοιον καιρό, μεσ' τα χιόνι και στις παγωνιές, για να του πέσει αυτό το λαχείο. Χρόνια, λέει, είχε να κυνηγήσει σ' αυτές τις πλαγιές, και μάλιστα χωρίς συντροφιά. Ο δάσκαλος περίμενε χθες τον επιθεωρητή και τον άφησε μονάχο να 'βρει το... το λαγό! Εκείνος πάλι το είχε τάξει να το γλεντήσει με γουρουνόπουλο και λαγό αύριο στη γιορτή του. Περίμενε και μουσαφιραίους απ' τα Δολιανά. Κάτι συγγενείς του που ήρθανε τις προάλλες απ' την Πόλη και θα ξαναφύγουν για την Τουρκία, τώρα που είδανε για τελευταία ίσως φορά τον μπάρμπα Νώντα, τον θείο του που είναι άρρωστος. Τον είχε βοηθήσει πολύ το γιατρό μας ο γέρο Γραικός για να σπουδάσει. Όσο στρίγκλα κι αν ήτανε η συχωρεμένη η μάνα του που το τραβούσε πολύ, επειδή αυτή ήτανε Μεγαλοχωρίτισσα, κόρη παπά, βλέπεις, αλλά φτωχή κι έρημη, αφότου έμεινε ορφανή κι ατύχησε στον πρώτο γάμο της, μ' εκείνον τον αχαΐρευτο το δάσκαλο που χαράμισε τη ζωή του πάντα μεθυσμένος, ώσπου να τα τινάξη πέφτοντας σε μια κατηφόρα. Η κυρά Λέγκω πήρε τότε το Νίκο Γραικό, τον πατέρα του γιατρού, αν και δεν γεννήθηκε στο Μεγάλο Χωριό. Δολιανίτης, τίμιος, φτωχός, αλλά άνθρωπος μάλαμα. Παλιότερα, τον καιρό του Κατσαντώνη, ένας Γραικός πρόγονος του Νίκου και του Νώντα, κυνηγημένος απ' τους Τούρκους, έφυγε απ' το Μεγάλο Χωριό κι εγκαταστάθηκε στα απρόσιτα Δολιανά. Ο μπάρμπα Νίκος δούλευε με τον αργαλειό του εκεί δα στη Θήβα, αφότου αναγκάστηκε να ξεπουλήσει το μαγέρικο που είχε στη Λαμία και η παπαδοπούλα η Λέγκω δεν τον άφησε να πάει στην Πόλη κοντά στο Νώντα, τον ξάδερφό του απ' τα Δολιανά, που εργαζόταν παλιότερα υπάλληλος σ' ένα ελληνικό μεγάλο μπακάλικο, πριν ανοίξει δικό του και πλουτίσει με δουλειά σκληρή και στερήσεις.

Δεν τον χώνευε το Νώντα, γιατί εκείνος δεν της συγχωρούσε που έδερνε το μπάρμπα Νίκο, όταν της έλεγε ο καημένος να μην τσακώνεται μ' όλο το χωριό, προπάντων όταν έλειπε στη Θήβα. Το παρατραβούσε η παπαδοπούλα και της έφταιγαν όλοι που έχασε τον πρώτο άντρα της κι αναγκάσθηκε να παντρευτεί έναν... Δολιανίτη. Ακούς εκεί, έλεγε, εγώ, κόρη παπά και χήρα από δάσκαλο, να ξεπέσω και να πάρω έναν μεροκαματιάρη και μάλιστα όχι απ' το Μεγάλο Χωριό!... Δεν έδινε σημασία πως και οι Γραικοί καταγόντανε απ' το Μεγάλο Χωριό, πριν απ' το Εικοσιένα...

Καλά, δε μου λες, πώς μπόρεσαν κι ανέβασαν το συχωρεμένο το Χαραλάμπη απ' τη ρεματιά που κείτονταν μεσ' τα χιόνια; Εγώ έλειπα στον Προυσό και δεν με βρήκανε να τους βοηθήσω. Έμαθα πόσο δύσκολο ήτανε και κινδυνέψανε δυο-τρεις χωριανοί να πέσουν να τσακιστούν, την ώρα που τον τραβούσανε με τα σκοινιά. Άσε τη βρώμα...

Ευτυχώς που με την παγωνιά δεν τον πειράξανε τα όρνια, οι αλεπούδες και τα τσακάλια. Τον είχε σκεπάσει το χιόνι τόσες μέρες κι ας είναι καλά ο ...λαγός και ο σκύλος του γιατρού που βρήκανε τον σκοτωμένο. Αν δεν έπεφτε ο λαγός αντίκρυ, στα ριζά της ρεματιάς, όταν τον χτύπησε με το δίκαννο ο γιατρός, δεν θα 'βλεπε το κεφάλι του Χαραλάμπη να ξεπροβάλλει σαν κομμένο. Κουράγιο όμως που το είχε να γλιστρήσει πιο κάτω και να αναγνωρίσει τίνος ήτανε το κεφάλι!... Ο ανακριτής κι ο μοίραρχος που ήρθανε απ' το Καρπενήσι δεν σταματάνε να λένε για τη σύμπτωση που κυνηγούσε σ' αυτά τα μέρη ο γιατρός και βρήκανε το πτώμα. Αλλιώς θα τον έτρωγαν τα όρνια και κανένας δε θα μάθαινε ποτέ τι έγινε ο Χαραλάμπης.

Αλήθεια, έμαθες τίποτε; Ποιος τον σκότωσε;

Γυναικοδουλειές, φαίνεται. Τον ήξερες το μακαρίτη. Τώρα, που είχε μπλέξει και γιατί τον ξεμπέρδεψαν, κανένας δεν ξέρει. Ο ανακριτής κι ο μοίραρχος ανακρίνανε πάρα πολλούς, αλλά μονάχα ένα είναι σίγουρο. Αλλού τον σκότωσαν κι έπειτα τον πέταξαν στη ρεματιά. Και τη διάλεξαν τόσο μακριά, ώστε να μη βρεθεί εύκολα.

Βούιξε η Ποταμιά ολόκληρη. Απ' όλα τα χωριά φωνάζουν στο

Καρπενήσι γνωστούς του, παπάδες και δασκάλους, μπακάληδες, χασάπηδες, για να βρούνε άκρη με ποιους είχε δοσοληψίες ή με ποια γυναίκα νταραβεριζότανε. Γύριζε, βλέπεις, παντού εδώ γύρω, χτίστης και μαραγκός που ήτανε. Μικρό Χωριό, Καρύτσα, Κλαψί, Δολιανά, Δερμάτι, Νόστιμο, Κορυσχάδες, Βουτύρου. Ακόμα και στον Προυσό πήγαινε, στα Ψιανά, στη Ροσκά, στο Κρίκελο, Συγγρέλο, Μυρίση, Μουζίλο, Άγιο Αντρέα κ.λπ. Φαντάζεσαι τι θα περάσει απ' τον ανακριτή.

Φαίνεται, όμως, πως κάνει την ανάκρισή του κι ο διαβολογιατρός μας. Δεν ησυχάζει. Σ' όλη την Ποταμιά και στα τριγύρω χωριά. Άρχισε να βολοδέρνει παντού όπου έχει γνωστούς και πελάτες. Απ' τη στιγμή που βρήκε το πτώμα δεν ησυχάζει. Πάει σε φίλους κι αρρώστους για να ακούσει τίποτε σχετικό με το μακαρίτη. Το πήρε σαν προσωπικό του ζήτημα. Όλο τον ζητάνε άρρωστοι, λέει. Το άλογό του ξεθεώθηκε στις ανηφοριές και στα καλντερίμια. Όλο σε κίνηση είναι. Και δεν του παίρνεις ούτε κουβέντα. Τσιμουδιά. Αμίλητος έγινε. Όπως την εποχή που χάθηκε ο Νώντας ο Παλιούρας, πριν μάθουμε πως πήγε κοντά του, αντάρτης στη Μακεδονία. Έτσι και τότε. Νομίζαμε στην αρχή πως τον έφαγε το σκοτάδι για κανένα κοριτσόπουλο. Ήτανε κι εκείνος λίγο γυναικάς, αλλά σοβαρό παιδί. Αν ο γιατρός δεν έβρισκε το πτώμα του Χαραλάμπη, θα λέγαμε ίσως σε λίγο πως πήγε κι αυτός αντάρτης. Αλλά, τώρα, με τον Βενιζέλο πρωθυπουργό και τους Νεότουρκους στην Πόλη, τα πράγματα σφίξανε στη Μακεδονία. Τι λες, θα 'χουμε πόλεμο;

Μόνο να μην ξαναγίνουν όσα τραβήξαμε στα Ενενήντα Εφτά.

«Ο Τρελλός», η «Κοντσίτα» και ο «Κάϊν»

Πρόκειται για μια τριλογία με αριστοτεχνικό δέσιμο των υποθέσεων. Η πρωτοτυπία έγκειται στο ότι τα θέματά του είναι παρμένα από την πραγματικότητα και μάλιστα πάντα με κάποιο πολιτικοκοινωνικό υπόστρωμα... Η τριλογία του αυτή περιέχει τα μυθιστορήματα «Ο Τρελλός», «Κοντσίτα και Κάρμεν» και «Κάιν... Κάιν πού είναι ο αδερφός σου;»

Αυτήν την τριλογία την παρουσιάζει ως ένα μυθιστόρημα, γι' αυτό

θεωρούμε πως θα πάρουμε μια ιδέα από το μυθιστορηματικό ξετύλιγμα αυτών των θεμάτων καταχωρώντας μέρος του προλόγου, που προηγείται.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στα 1936-40 η φασιστικο-βασιλική και σκοταδιστική δικτατορία Μεταξά –και ποια δικτατορία δεν είναι σκοταδιστική, ουσιαστικά;– παρουσιάσθηκε και σαν καθεστώς... αρετής, εκτός από πολλά άλλα που προφασίσθηκε και τα διαφήμισε υποκριτικά, ακολουθώντας τ' αχνάρια των τότε φίλων της, Μουσολίνι, Χίτλερ, Γκάιμπελς, κ.λπ. Δεν έκλεισε μονάχα τις φιλελεύθερες και δημοκρατικές εφημερίδες, που είχανε τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στην πρωτεύουσα και στις επαρχίες. Από εκδίκηση κι αβυσσαλέο μίσος, γιατί πρώτος αποκάλυψα τα σχέδιά του και πάσχισα ν' ανοίξω τα μάτια του πολιτικού κόσμου για ό,τι σκευωρούσε μαζί με τον Γεώργιο Β΄, εξαπατώντας το Θεμιστοκλή Σοφούλη, όχι όμως τον Αλ. Παπαναστασίου, το Γ. Καφαντάρη, τον Ανδρ. Μιχαλακόπουλο, τον Γ. Παπανδρέου, τον ίδιο το βασιλικό Ιω. Θεοτόκη κ.λπ., μιμήθηκε το Χίτλερ μαζεύοντας όλα τα βιβλία που είχε εκδόσει η εφημερίδα μου, ο «Ανεξάρτητος», κι ας την πολεμούσε αδιάκοπα το Κ.Κ.Ε. με τον Ν. Ζαχαριάδη επικεφαλής. Όχι μόνο το «Κοινωνιολογικό Λεξικό» του, που αποτελούσε σταθμό στην εκδοτική – μορφωτική κίνηση της εποχής. Αλλά και τη «Φιλολογική Εγκυκλοπαιδεία» του. Ακόμα και τους «Άθλιους» του Βικτ. Ουγκώ!... κι άλλα παρόμοια μυθιστορήματα. Ο αντάξιός του υπουργός της Ασφάλειας Κωνστ. Μανιαδάκης, με την έγκρισή του, έδωκε διαταγή να πολτοποιηθούνε χιλιάδες αντίτυπα των εκδόσεων του «Α.», περιουσία ολόκληρη, με ολοφάνερο και πολύ ταπεινό σκοπό να με καταστρέψει. Γιατί, βέβαια, δεν ευσταθούσε καμιά άλλη δικαιολογία ή πρόφαση!...

Σε λίγον καιρό το μεταξικό «καθεστώς αρετής» φανέρωσε τους απώτερους σκοπούς του. Βλέποντας την αηδία του αναγνωστικού κοινού –όχι μονάχα του φιλελεύθερου, δημοκρατικού, αλλά και του βασιλικού– προς τις εφημερίδες που κυκλοφορούσανε μετά τις 4 Αυγούστου 1936 κι εξυμνούσανε μόνο τον δικτάτορα και τις δικτατορίες Χίτλερ και Μουσολίνι, παρασιωπώντας

γεγονότα συνταρακτικά, όπως π.χ. γιατί και πώς βρέθηκε σκοτωμένος ο πρώτος πρωθυπουργός της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας Αλ. Παπαναστασίου, πώς δολοφονήθηκε ουσιαστικά ένας άλλος πρώην πρωθυπουργός, ο Α. Μιχαλακόπουλος, πού εκτοπίσθηκε άρρωστος, επειδή ο Γεώργιος Β΄, φοβισμένος με τον κατήφορο που πήρε το καθεστώς Μεταξά, τον προόριζε για διάδοχο του δικτάτορα. Δεν αρκέσθηκαν όμως σ' αυτό και μόνο οι δικτατορικοί. Για να παραπλανούν, αποκοιμίζουν και διαφθείρουν την κοινή γνώμη, άφησαν τις λίγες τότε εφημερίδες και τα λαϊκά περιοδικά, να γεμίζουν με αναγνώσματα και μυθιστορήματα που έριχναν όλο και πιο χαμηλά το ηθικό και εκπολιτιστικό επίπεδο του Ελληνικού λαού. Από κάτι χιλιάδες αναγνώστες που είχανε πιο πριν, τα περιοδικά του εκμαυλισμού έφτασαν τις εκατοντάδες χιλιάδες, ρεκόρ για την Ελλάδα!...

Δυστυχώς και μεταπολεμικά το κακό που άρχισε με τη δικτατορία Μεταξά δεν εσταμάτησε. Ούτε διορθώθηκε. Η ασυδοσία στον Τύπο, τα περιοδικά και την εκδοτική κίνηση, έγινε αληθινή εθνική πληγή που χειροτέρεψε κατά τα τελευταία δέκα ως είκοσι χρόνια. Το θέαμα των εφημερίδων, περιοδικών και «λαϊκών» δήθεν βιβλίων που τυπώνονται ανεξέλεγκτα και κυκλοφορούν, είναι ντροπή για το Έθνος και προετοιμάζει γκαγκστεροποίηση και απερίγραπτη διαφθορά, διαστροφή, αλλά και συμπτώματα επικίνδυνα για το μέλλον του τόπου. Είναι, λοιπόν, καιρός να πάρει τέλος αυτό το κακό. Οι κινηματογράφοι, οι τηλεοράσεις, οι εφημερίδες, τα περιοδικά και τα βιβλία, προπάντων τα φθηνά και δήθεν... λαϊκά, πρέπει να πάψουν αμέσως να προβάλλουν ή να δημοσιεύουν –ουσιαστικά να διαφημίζουν και προπαγανδίζουν– εγκλήματα, βαρβαρότητες, γκαγκστερισμούς, βιασμούς, άσεμνες φωτογραφίες και προπάντων λεπτομέρειες για κακουργήματα, ελληνικά ή ξένα, βιασμούς, ασέλγειες, διαστροφή σεξουαλική, ναρκωτικά, κ.λπ. Με την ασυδοσία που έχουν ως τώρα γίνονται αληθινά... σχολεία για να μεταφυτευθούν και στην Ελλάδα τα «ήθη» που βασιλεύουν στην αμερικάνικη πανσπερμία ή στην πολιτισμένη... Ευρώπη. Εάν θέλουμε το καλό του Γένους, πρέπει να απαγορευθούν τα ύποπτα φτηνά βιβλία που γέμισαν τα σπίτια, στην πρωτεύουσα και στις επαρχίες. Οι εκδότες τους εξαπατούν

τον κοσμάκη, ιδιαίτερα τη νέα γενεά, αλλά και πιο ηλικιωμένους... όταν τα αποκαλούνε «αστυνομικά»!... Αυτό είναι ψέμα χονδροειδέστατο. Αστυνομικά έγραψαν και γράφουν συγγραφείς σαν τον Κόναν Ντόυλ, την Αγκάθα Κρίστι, τον Σιμενόν κ.λπ. Όχι όσα βρωμερά και ξετσίπωτα γκαγκστερικά έντυπα κυκλοφορούν ύποπτοι τύποι που παριστάνουν τον Σιμενόν, ενώ δημιουργούνε λωποδύτες και φονιάδες, που προπαγανδίζουν απαίσια κακουργήματα, ληστείες, κ.λπ. Αποκτηνώνουν και διαφθείρουν το αναγνωστικό τους κοινό, παίζουν δηλαδή ρόλο... Αλ Καπόνε, Ντίλλιγκερ και των σημερινών κακούργων της αμερικάνικης ή σικελικής Μαφίας. Όσοι κάνουν αυτή τη βρώμικη και αντεθνική δουλειά ΕΙΝΑΙ ΔΟΣΙΛΟΓΟΙ απέναντι στην Ελλάδα και στο λαό της. Όπως είναι δοσίλογοι και για όσα άλλα κακά συμβαίνουν μεταπολεμικά στον τόπο μας!... Αρκετά τραβήξαμε πριν από το 1940 με τους Γιαγκουλαίους, τους Ρετζαίους, με τη Φούλα ή την Κάστρο. Δεν χρειάζεται να δημιουργηθούν Έλληνες Αλ Καπόνε και Λαντρού ή φονιάδες «δράκοι» σύγχρονοι, με... ειδικά μαθήματα φτηνών βιβλίων ύποπτων. Πρέπει να απαγορευθούν αμέσως. Αρκετά ανέχθηκε ως τώρα η κοινή γνώμη τη... Σικαγοποίηση της χώρας. Αστυνομικά μυθιστορήματα, ναι. Όχι όμως γκαγκστερικά και πορνογραφικά!...

«Το Αγριοκάτσικο της Κηφισιάς»

Τον Οκτώβρη του 1972 κυκλοφόρησε το μυθιστόρημα «Το αγριοκάτσικο της Κηφισιάς», που έγινε δεκτό με επαίνους από την υπεύθυνη κριτική. Εντυπωσιάζει με τους ζωντανούς διαλόγους, την ωραία ροή των ιστορουμένων γεγονότων και, προπαντός, με την ψυχογραφία των εμπλεκομένων προσώπων. Διαβάζεται ευχάριστα, γιατί έχει την απλότητα του ρεαλισμού και την παρουσίαση ορισμένων επεισοδίων, που ο καθένας μπορεί να γνωρίζει κάποια παράλληλα, αφού όλοι ζούμε κάτω από την ίδια πατρίδα και την ίδια κοινωνική κατάσταση.

Ένα μικρό απόσπασμα από το «Αγριοκάτσικο της Κηφισιάς», θα παραθέσουμε παρακάτω με την επισήμανση πως σε όλα του τα πεζογραφήματα δεν παραλείπει να έχει και πολιτικά υπονοούμενα ή και

πραγματικά γεγονότα και υπαρκτούς ανθρώπους. Η φαντασία δεμένη με την πραγματικότητα δίνει τα καλύτερα αποτελέσματα.

Το λέμε κι αλλού, πως ο Πουρνάρας έχει την πολιτική μέσα του. Από μικρός ό,τι και να γράψει, έχει και κάποιες αλήθειες κοινωνικές, ένα κατηγορώ, μια προοπτική καλύτερης ζωής. Πριν από την καταχώριση του αποσπάσματος από το «Αγριοκάτσικο», θα παραθέσουμε τον πρόλογο, που τα λέει όλα χωρίς φόβο και πάθος:

Από καιρό, προπαντός όμως, αφότου ο Χίτλερ κι ο Μουσολίνι εγκαινιάσανε τη βάρβαρη εξόρμησή τους, στην Αβησσυνία και στην Ελλάδα ο ένας, σ' όλη την Ευρώπη ο άλλος, η Οικουμένη ολόκληρη έχει γίνει αληθινή ζούγκλα, όπου οι κυβερνήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων φέρνονται στους μικρούς λαούς σαν άγρια θηρία. Παραδείγματα έχουμε πάμπολλα, ακόμα και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο του αιώνα μας. Στις ημέρες μας. Στο Βιετνάμ, στην Ουγγαρία, την Τσεχοσλοβακία, στη Δομινικανή «Δημοκρατία» κι αλλού, μακριά και πολύ κοντά μας.

Αυτή την ατμόσφαιρα ζούγκλας και άγριων θηρίων μας φέρνει μπροστά μας το τελευταίο μακελειό που εκτυλίχθηκε μέσα στο ίδιο το Ολυμπιακό χωριό του Μονάχου. Δεν μπορούμε να μην κλάψουμε για τον άδικο σκοτωμό των Εβραίων αθλητών. Σκεπτόμαστε όμως και τους φονιάδες τους. Είτε είναι Παλαιστίνιοι είτε όχι. Και την ευθύνη για τη σφαγή την έχουν πρώτα οι κυβερνήσεις. Και της μιας πλευράς και της άλλης. Κυριότεροι υπεύθυνοι είναι όσοι στη Ρωσία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, «γλεντάνε» κυριολεκτικά με το ηφαίστειο που άναψε στη Μέση Ανατολή απ' τη δημιουργία κράτους του Ισραήλ και το εκμεταλλεύονται για τα συμφέροντά τους. Και όχι μόνο για τα αραβικά πετρέλαια. Η πρώτη για να μπορεί να έχει βάσεις στις αραβικές χώρες. Η δεύτερη για να εξασφαλίζει ο πρόεδρος Νίξον ή χτες ο Τζόνσον την εκλογική και οικονομική υποστήριξη που τους δίνουν πέντε-έξι εκατομμύρια Εβραίοι της Βορ. Αμερικής. Και δεν είναι μονάχα η ψήφος τους. Είναι και τα αμύθητα πλούτη μερικών Εβραιοαμερικανών, η παρασκηνιακή δράση πάμπολλων κρυφοΕβραίων που, σαν τον Χένρυ Κίσινγκερ, τον έμπιστο σύμβουλο του Νίξον, παίζουν κεφαλαιώδη ρόλο στη διαμόρφωση της αμε-

ρικάνικης πολιτικής. Η Σοβιετία έχει μερικές χώρες αραβικές σαν ανδρείκελά της και με σατανικότητα κάνει ό,τι μπορεί για να μη συμφιλιωθούνε οι Άραβες με το Ισραήλ. Τώρα μάλιστα που έχει και το στόλο της να περιπολεί στη Μεσόγειο και παρακολουθεί τον έκτο αμερικάνικο στόλο, η «υπόθεση Ισραήλ-Παλαιστίνιοι», έγινε, πραγματικά, ξετσίπωτα, εγκληματικά, διαφορά ανάμεσα στις δύο Υπερδυνάμεις. Ό,τι ασυγχώρητο γίνεται στο Βιετνάμ, παίζεται και στη Μέση Ανατολή. Μονάχα που δεν σκοτώνονται τόσο πολλοί γύρω απ' τη διώρυγα του Σουέζ όσοι στο τραγικό Βιετνάμ. Τον πόλεμο του 1967 τον έχασε ο Νασέρ, παρ' όλη τη βοήθεια της Μόσχας. Τον κέρδισε το Ισραήλ με τη στρατιωτική υποστήριξη και διπλωματική καθοδήγηση της Ουάσιγκτον, που έστησε παγίδα στον αφελή Αιγύπτιο πρόεδρο και τον παρασύρανε η ανεκδιήγητη Γκόλντα Μεΐρ, μαζί με τον πρόεδρο Τζόνσον, σε μια άνιση και ύπουλη αναμέτρηση με αμερικάνικα αεροπλάνα και Εβραιοαμερικανούς πιλότους.

*

Από τότε το κακό χειροτέρεψε. Με την ανέλπιστη νίκη τους, οι Εβραίοι έγιναν πιο απαιτητικοί κι έτσι εξυπηρετούν τόσο τη σοβιετική, όσο και την αμερικάνικη πολιτική. Αν ήθελαν πραγματικά η Μόσχα και η Ουάσιγκτον τη διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος, θα βρίσκανε τη λύση του από χρόνια τώρα. Αλλά δεν τη θέλουν. Ή δεν κάνουν ως τώρα ειλικρινή προσπάθεια για να συμφιλιώσουν τα δύο μέρη. Η Ρωσία –με το παλιό όνειρο των τσάρων!...– για να έχει ένα πόδι στη Μεσόγειο. Η Ουάσιγκτον, για να κρατάει προγεφυρώματα ιμπεριαλιστικά και να βαυκαλίζει τους γύρω λαούς πως τους προστατεύει δήθεν από τον ιμπεριαλισμό της Μόσχας. Έτσι και οι Εβραίοι και οι Άραβες παίζουν τυφλά το παιχνίδι των «προστατών» τους. Ακριβά και για τους δύο λαούς, όσο κι αν φαίνεται σήμερα πως το Ισραήλ κερδίζει, επειδή η Αμερική το εξοπλίζει, ώστε να είναι πανίσχυρο. Το μέλλον του είναι αβέβαιο, εφόσον δεν καταλαβαίνουν μερικοί ηγέτες του πως έχει συμφέρον να σταθεροποιήσει ανεκτές σχέσεις με τα γειτονικά κράτη. Κι αυτό θα το πετύχει, αν πάψει να διατηρεί υπερβολικές φιλοδοξίες εδαφικές. Η Ιερουσαλήμ πρέπει να

γίνει διεθνής πολιτεία, ανεξάρτητη, σαν κέντρο τριών θρησκειών. Ο επεκτατισμός τόσο τον Εβραίων, όσο και των Αράβων, δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους. Η παράταση της σημερινής καταστάσεως μπορεί να δημιουργήσει εκπλήξεις δυσάρεστες. Και για τις δύο πλευρές. Ήτανε λάθος της Γκόλντα Μεΐρ που αρνήθηκε κάθε υποχώρηση, μόλις της διατυπώσανε όρους οι Παλαιστίνιοι αντάρτες. Από το μοιραίο για όλη τη Μεσόγειο έτος 1967 συνεχίζεται ένας πόλεμος, με τυπική και επίσημο μονάχα εκεχειρία. Όχι με ουσιαστική κατάπαυση κάθε εχθροπραξίας. Έχουν δίκιο οι Εβραίοι να ζητούν κατάπαυση κάθε εχθροπραξίας. Έχουν δίκιο οι Εβραίοι να ζητούν αναγνώριση και εδαφική εξασφάλιση του Ισραήλ. Αλλά και οι Παλαιστίνιοι που θέλουν το έδαφός τους. Που ζητούν να επιστρέψουν στα σπίτια τους και να μην πληρώνουν την παγκόσμια ιμπεριαλιστική διαμάχη των «Μεγάλων». Με καλή θέληση κι από τις δύο πλευρές θα είχε πάρει τέλος το πρόβλημα. Αλλά πρώτα είχαμε την ιμπεριαλιστική ανάμιξη της Αγγλίας και της Γαλλίας. (Ποιος θα λησμονήσει τη γελοιοποίησή τους στα 1956, που σήμανε το πολιτικό τέλος ενός συντηρητικού πρωθυπουργού, του απαίσιου Ήντεν, κι ενός ψευτοσοσιαλιστή, του Γκυ Μολλέ, που δεν εσεβάσθηκε ο αλιτήριος τη μνήμη του μεγάλου Ζαν Ζωρές, που δολοφονήθηκε στα 1914, γιατί ήτανε εμπόδιο σε ιμπεριαλιστικές... εξάψεις και στους αλληλοσπαραγμούς των λαών, επειδή το ήθελε ο τσάρος της Ρωσίας Νικόλαος Β΄ και η Αγγλία ήθελε να ψαρέψει σε θολά διεθνή νερά;...).

Οι λαοί όλοι, αλλά προπάντων οι μικροί, πρέπει να καταλάβουν πως κινδυνεύουν να πληρώνουν τα... σπασμένα του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού. Δείγματα σημερινά έχουμε το Βιετνάμ, τη Μέση Ανατολή κ.λπ. Καιρός, λοιπόν, είναι να μη συγκινούνται απ' τα «δάκρυα» που χύνουν αμερικανοί ιθύνοντες ή Ρώσοι, γιατί σκοτώθηκαν στο Μόναχο Εβραίοι και Παλαιστίνιοι. Είναι ψεύτικα και υποκριτικά. Το συμφέρον τους είναι να κατανοήσουν πως οι διαφορές κρατών δεν διευθετούνται με σκοτωμούς, δολοφονίες, πολέμους επίσημους ή ακήρυκτους. Ή με επιδρομές που κάνουν είτε οι Ισραηλινοί, είτε οι Άραβες. Και οι κυβερνήσεις των αραβικών κρατών και η Γκόλντα Μεΐρ που παριστάνει τη

σοσιαλίστρια είναι καιρός να σβήσουν μόνοι τους τη φωτιά που έχουν ανάψει γύρω απ' την Ιερουσαλήμ και τη διώρυγα του Σουέζ. Βέβαια το πετρέλαιο είναι πολύτιμο είδος πρώτης ανάγκης στη σημερινή τεχνοκρατική κοινωνία. Καταλαβαίνουμε πόσο το χρειάζονται Υπερδυνάμεις σαν τη Σοβιετική Ένωση και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Αλλά τόσο οι Άραβες, όσο και οι Ισραηλινοί κάνουν κακό στον εαυτό τους με την αδιαλλαξία που δείχνουν τόσα χρόνια τώρα. Οι δήθεν φίλοι τους, Αμερικανοί ή Ρώσοι, κοιτάζουν πώς να έχουν στη διάθεσή τους το πετρέλαιο της περιοχής. Στο Ισραήλ πάλι δεν συμφέρει να διατηρεί τη σημερινή εχθρότητα, με τον αραβικό κόσμο. Όσο κι αν εκβιάζει την αμερικάνικη πολιτική με τις ψήφους των Εβραιοαμερικανών ή ομοθρήσκων τους μεγιστάνων του πλούτου, μπορεί να το πληρώσει ακριβά στο τέλος. Δεν πρέπει να λησμονεί τι έπαθαν οι Ισραηλίτες στη χιτλερική Γερμανία.

*

Το φρικαλέο «επεισόδιο» του Μονάχου, πρέπει να συνετίσει και τις δύο πλευρές. Όσο κι αν εκδηλώνουν κροκοδείλια λύπη στη Μόσχα ή στην Ουάσιγκτον για το «συμβάν», η αλήθεια είναι πως τους εσκότωσε ο ιμπεριαλισμός των δύο υπερδυνάμεων τους άτυχους Εβραίους και τα άλλα θύματα του μακελειού στο Ολυμπιακό χωριό. Μπορεί να πυροβολήσανε Άραβες αντάρτες ή Γερμανοί αστυνομικοί. Αλλά τις σφαίρες τις προμηθεύσανε και τις κατευθύνανε άλλοι. Εκείνοι που ουσιαστικά διευθύνουν την παγκόσμια διπλωματία. Είτε ζουν στη Μόσχα. Είτε στην Ουάσιγκτον. Αυτοί δημιουργήσανε μεταπολεμικά μια απέραντη ζούγκλα στις διεθνείς σχέσεις, όπου οι Μεγάλοι κινούν τα μικρά κράτη σαν ανδρείκελά τους!... Ας το προσέξουν αυτό οι Ισραηλινοί και οι Άραβες. Ζημιά δική τους προξενούν με την αδιαλλαξία τους.

Το θέμα όμως που έφεραν στην παγκόσμια επιφάνεια οι αιματόβρεχτοι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1972 δεν ενδιαφέρει μονάχα τον εβραϊκό και τον αραβικό κόσμο. Δικαιολογημένα συγκινεί όλη την ανθρωπότητα. Το μακελειό του Μονάχου είναι προειδοποίηση προς όλους τους λαούς. Και το συμπέρασμα όλων των

ελεύθερων ανθρώπων, είτε ζουν στο ανατολικό στρατόπεδο, είτε στο δυτικό, είναι ένα. Οι δύο Υπερδυνάμεις της μεταπολεμικής εποχής ακολουθούν τα χνάρια του Χίτλερ και του Στάλιν. Και το δείχνουν, όχι μόνο με τις ασυγχώρητες φονικές συγκρούσεις, αλλά και με τις Κουίσλιγκ κυβερνήσεις που έχουν εγκαταστήσει σε ανδρείκελα κράτη. Είτε λέγεται Πράγα η πρωτεύουσά τους. Είτε Σαϊγκόν...

Το ξαναλέμε. Μεγάλη λύπη και οργή αισθανόμαστε για τους Εβραίους νέους που σκοτώθηκαν στο Μόναχο το καλοκαίρι του 1972 ή πέφτουν θύματα αθώα στον ακήρυχτο πόλεμο που διεξάγεται στα σύνορα του Ισραήλ. Αλλά δεν μπορούμε να μην κλάψουμε και για τα παιδιά ή τις γυναίκες και τους χωριάτες που δολοφονούνται ακατάπαυστα στα σύνορα του Λιβάνου, της Συρίας ή του αιγυπτιακού Σουέζ. Οι πραγματικοί όμως δολοφόνοι και των μεν και των δε βρίσκονται στην Ουάσιγκτον και στη Μόσχα που χρησιμοποιούν τις αραβικές κυβερνήσεις και την ισραηλινή σαν οργανέτα τους. Καμιά δεκαριά Ισραηλίτες σκοτώθηκαν στο Μόναχο, αλλά και πολλές δεκάδες γυναίκες και παιδιά στο Λίβανο και στη Συρία, σαν αντίποινα. Όλες οι ελεύθερες συνειδήσεις, είτε ζούμε στην χιτλερομανή Αμερική και στα προτεκτοράτα της, είτε στη χιτλεροσταλινική Ρωσία και στα δικά της προτεκτοράτα, βλέπουμε ολοκάθαρη την πραγματικότητα. Την ωμή αλήθεια. Οι μωρίες του Νασέρ –προπάντων τον Ιούνιο του 1967 που διευκόλυνε τόσο ανόητα τα εβραϊκά και αμερικάνικα σατανικά σχέδια στον «πόλεμο των έξι ημερών»– ή του υπερφίαλου συνταγματάρχη Καντάφι της Λιβύης που «πήρε ψηλά τον αμανέ του» –επειδή πλέει μέσα στο πετρέλαιο της παλιάς Καρχηδόνας και της αρχαίας Φοινίκης– δεν θα μας κάμουν να λησμονήσουμε παρόμοιες ανοησίες της Ουάσιγκτον σε πολλά διεθνή ζητήματα. Ούτε τα εγκλήματα της Μόσχας –απόδειξη περίτρανη η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία κ.λπ.– θα επισκιάσουν παρόμοιες πράξεις των υπερατλαντικών ηγετών. Όλοι τους μας θυμίζουν Χίτλερ, Μουσολίνι και Στάλιν!... Όπως, π.χ., εκείνος ο σύγχρονός μας αιμοσταγής συνταγματάρχης Αμίν, ο «Χίτλερ της Αφρικής», όπως των είπανε τελευταία!...

Οκτώβρης του 1972

«Η Βλαμμένη»

– Πολύ ευχαριστήθηκα σήμερα, Καίτη. Φέρθηκες σαν να ήσουνα τριάντα-σαράντα χρονών!... Μου θύμισες τον καιρό που πρωτογνωρισθήκαμε και μ' έκαμες δικό σου... Τι απόλαυση αισθανόμασταν κι οι δυό. Και μάλιστα στα πρώτα ραντεβού μας στο ξενοδοχείο της οδού Αθηνάς. Τι φλόγα έβγαζες, όταν πέφταμε στο κρεβάτι; Εσύ, κυρία σοβαρή, Κηφισιώτισσα, γυναίκα ανώτερου υπαλλήλου, κόρη υπουργού του Γούναρη, πλούσια, με βίλλα αριστοκρατική και κοσμικές δεξιώσεις!... Εγώ, επαρχιωτάκι που σταδιοδρόμησε με στερήσεις και σπούδασε, αν και τον θέλανε έμπορο οι δικοί του, για να πάει κοντά στο θείο του, μπακάλη και μανάβη – μετανάστη στην Αμερική. Θυμάσαι τη συνάντησή μας μέσα στο... θηρίο της Κηφισιάς; Εγώ διάβαζα τον «Ανεξάρτητο» του Πουρνάρα και συ την «Καθημερινή» της Βλάχου. Τι ήτανε εκείνο που μας τράβηξε τον ένα κοντά στον άλλο; Καθόμασταν δίπλα-δίπλα και μια στιγμή μου ζήτησες και πήρες τη δική μου εφημερίδα να ρίξεις μια ματιά, όπως μου είπες, στο άρθρο και στις ειδήσεις. Σου είχαν κάμει εντύπωση οι τίτλοι και η γραμμή που ακολουθούσε. «Κινδυνεύει η Δημοκρατία;», τιτλοφορούσε το άρθρο της. Και τη διάβαζες όλη την ώρα, ώσπου να φτάσει το τραίνο στην Κηφισιά.

– Με μάγεψες!... Δεν σου το είπα από τότε; Γι' αυτό μου άρεσε κι η εφημερίδα σου, αν και ήμουνα τότε φανατική βασιλικιά. Δεν μου άρεσε ούτε ο Κονδύλης, αν και μας υποστήριζε κι έφυγε απ' τους δημοκρατικούς. Ούτε καν τον Παναγή τον συμπαθούσα στην αρχή, όταν πήρε στην κυβέρνησή του τον Κονδύλη. Τον είχε κάμει πρωτοπαλήκαρό του και φοβόμουνα πως θα 'χαμε κακά ξεμπερδέματα μαζί του. Έπειτα άλλαξα γνώμη. Προπάντων, όταν σκότωσε τον Παπούλια και μας ξανάφερε το Βασιλιά. Λυπήθηκα μάλιστα που τον ...έταξε τόσο άσχημα ο βασιλιάς, όταν γύρισε. Έδειξε αχαριστία. Και στον «Κεραυνό» σου και στον καημένο τον Τζων ... Παπάγο, ίσως δεν θα ξαναγύριζε. Ούτε καν μετά τα Δεκεμβριανά. Το πλήρωσε όμως κι εκείνος με τον καρκίνο!...

– Δε μου λες, τι κάνει η Μάρω; Την είδα τις προάλλες να ψωνίζει στου Βάρσου. Ένα κρύο «καλή μέρα» μου είπε κι έφυ-

γε τρέχοντας, αφού πήρε μερικά γαλακτομπούρεκα και γιαούρτι. Έχει πάλι τις κακές της, φαίνεται. Ή μήπως θυμήθηκε που μας τσάκωσε τότε;... Ευτυχώς που πρόλαβες και σηκώθηκες απ' το ντιβάνι, μόλις την άκουσες απ' έξω. Αλλιώς θα μας έβλεπε αγκαλιασμένους και σένα μισόγυμνη, ξαπλωμένη κι αναμαλλιασμένη!...

– Έχει πάλι κρίση, καημένε. Δεν ξέρω τι να την κάμω. Με μένα τα 'χει τώρα. Μου θυμώνει και γιατί είναι άρρωστος ο Σώτος. Όλο φωνάζει και γκρινιάζει, αφότου ξαναπήγε τελευταία στο νοσοκομείο ο πατέρας της. Δεν της είπαμε πως έχει καρκίνο, αλλά την επηρέασε πολύ. Ίσως και να το υποψιάζεται!... Μια μέρα, νομίζω, κρυφάκουγε που είχαμε κλεισθεί στην κρεβατοκάμαρα για πολλή ώρα και δεν φανταζόμασταν πως γύρισε απ' την λαϊκή αγορά τόσο γρήγορα.

Εύτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος

«Ελεύθερος», 30 Δεκεμβρίου 1962.

13.

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Οι αγώνες του Δημ. Πουρνάρα για τους σκλάβους της ελληνικής γης

Πιστεύω πως αυτός ο ολομέτωπος αγώνας του Δημήτρη Πουρνάρα για τους φτωχούς και βασανισμένους της χώρας, προήλθε από τον τόπο της καταγωγής του. Η Ευρυτανία ήταν ο θαμπός καθρέφτης της εγκατάλειψης. Η ευαισθησία του, φάνηκε πολλές φορές στα δύσκολα χρόνια. Ο Παντελής Πουλιόπουλος, που διετέλεσε και Γραμματέας του ΚΚΕ πριν από τη δικτατορία του Μεταξά (αργότερα τον εκπαραθύρωσαν οι ίδιοι οι σύντροφοί του), αποκαλούσε τον Δημήτρη Πουρνάρα Πρίγκιπα της Αγροτιάς, ενώ ο Πουρνάρας προσδιόριζε το Πουλιόπουλο ως Ντιλετάντη του κομμουνισμού («Κοινωνική Έρευνα» Μάιος 1932). Πάντα φιλικά και χωρίς ίχνος κακότητας.

Δεν μπορεί να πει κανένας πως η μαχητική επιθετικότητα του Πουρνάρα ξεκίναγε από προσωπικές αντιπάθειες. Αυτή προέρχονταν από την υπεράσπιση της Αλήθειας και μόνο.

Θα παρουσιάσουμε τώρα ένα κείμενο του Πουρνάρα για τον μεγάλο του οραματισμό: την αφύπνιση των σκλάβων της ελληνικής γης (βλ. «Ιστορία του Αγροτικού κινήματος εν Ελλάδι»). Πρόκειται για ένα κείμενο διαφωτιστικό με καλόπιστο καταμερισμό ευθυνών σε πρόσωπα που μπορούσαν να προωθήσουν μέτρα για την επίλυση των προβλημάτων της αγροτιάς.

Ας το δούμε για να διαπιστώσουμε και τον μεγάλο πόθο του συγ-

γραφέα του για το ξεσκλάβωμα της αγροτιάς από τσιφλικούχους και εκμεταλλευτές:

Το φαινόμενον που παρατηρείται εις την ύπαιθρον Ελλάδα με την συντελουμένην πολιτικήν χειραφέτησιν των εργαζομένων αγροτικών πληθυσμών, μολονότι προεκάλεσε, τελευταίως ιδία ζωηρόν το ενδιαφέρον της Κοινής Γνώμης, του Τύπου, των διανοουμένων μας και του πολιτικού κόσμου της χώρας, δεν μας απησχόλησε δυστυχώς βαθύτερον όσον αφορά τας απωτέρας και ριζικωτέρας αιτίας και τα διάφορα στάδια του Κινήματος. Η ιστορία της εξελίξεως του αγροτικού ζητήματος εις την Ελλάδα παραμένει γνωστή εις στενόν κύκλον μελετητών, οι οποίοι την έχουν παρακολουθήσει και την γνωρίζουν αναλόγως των ιδεολογικών των πεποιθήσεων. Οι συντηρητικοί πιστεύουν ότι το αγροτικόν ζήτημα, με τας ποικίλας φάσεις που προσέλαβεν εις το παρελθόν, έχει φθάσει εις το τέρμα της αναπτύξεώς του και ως απολύτως δήθεν οικονομικόν έχει ήδη λυθή οριστικώς, παρά την σημερινήν όλως παροδικήν κρίσιν που διέρχεται ο εργαζόμενος την γην και αποζών εξ αυτής πολυπληθής κόσμος.

Αι σημεριναί μικροεξεγέρσεις αγροτών –θα σας είπουν με απάθειαν οι αισιοδοξούντες αντιδραστικοί κατά την σκέψιν και τας ιδέας– οφείλονται εις στιγμιαίαν δυσφορίαν των πληθυσμών της υπαίθρου, επιτεινομένην εκ της πολιτικής δημαγωγίας των τελευταίων καιρών, ιδία διά του Τύπου. Αγροτικόν ζήτημα, θα προσθέσουν, δεν υπάρχει πλέον, εφ' όσον γην κατέχουν όλοι σχεδόν οι κάτοικοι της υπαίθρου, εις μεγάλην ή μικράν έκτασιν και προσωρινάς μόνον δυσχερείας αντιμετωπίζουν οι χωρικοί μας, τας οποίας και θα υπερπηδήσουν εάν ακολουθούν πολιτικήν «νηφάλιον», σύμφωνον προς τας υποδείξεις των κρατούντων.

Αι σκέψεις αύται, απέχουσαι παραπολύ της πραγματικότητος, δεν κατατοπίζουν κανένα ουδέ είναι σοβαραί, διότι είναι οφθαλμοφανές εις πάντας ότι εάν δεν υφίσταται εν «Αγροτικόν Ζήτημα», ως το απασχολήσαν μίαν συμπαγή τάξιν χωρικών εις την Ρωσσίαν π.χ., όπου οι πολλοί ήσαν καθ' αυτό δούλοι ελαχίστων

μεγιστάνων, υπάρχουν όμως εις τον τόπον μας πλείστα ζητήματα αγροτικά. Τα μερικά καθ' εκάστην ελληνικήν περιφέρειαν προβλήματα αυτά είναι πάμπολλα και ζωτικότατα τόσον διά τους εργαζομένους πληθυσμούς όσον και διά την εθνικήν οικονομίαν: Το σταφιδοπαραγωγικόν εις την Πελοπόννησον, το καπνοπαραγωγικόν κυρίως εις την Βόρειον Ελλάδα και εις άλλας επαρχίας του παλαιού τμήματος του Κράτους, το σιτοπαραγωγικόν εις την Θεσσαλίαν, το ελαιοπαραγωγικόν εις τας νήσους και εις τα πλείστα μέρη της χώρας, χωρίς να αναφέρωμεν άλλα δευτερεύοντα, εξ ίσου όμως σπουδαία.

Όλα αυτά κοινωνικά και οικονομικά, μαζί με την προσπάθειαν πολιτικής ανεξαρτησίας των αγροτών μας, αποτελούν το μέγα πρόβλημα της σημερινής και της αυριανής Ελλάδος: Το Αγροτικόν, το οποίον δεν θα παύση να προκαλή το γενικόν ενδιαφέρον, είτε το θέλουν φωνασκοί τινές της θεωρίας του «Καλώς έχει, εφ' όσον καλώς... κρατεί!» είτε εξοργίζονται από την καθημερινήν σχεδόν διάψευσίν των εκ των γεγονότων και της σκληράς πραγματικότητος.

Το αγροτικόν πρόβλημα, οσονδήποτε και αν το αμφισβητούν τινές, είναι το σπουδαιότερον της συγχρόνου Ελλάδος, θα απασχολή δε επί πολλά έτη την καθόλου εξέλιξιν του έθνους, μεθ' ης είναι συνυφασμένη και η τύχη, η ανάπτυξις και αι πρόοδοι και των αγροτικών πληθυσμών, της μεγάλης δηλ. πλειοψηφίας του ελληνικού λαού.

Από της τελευταίας αναπληρωματικής εκλογής της Θεσσαλονίκης (Φεβρουάριος 1931), καθ' ην κατεδείχθη η συμπαγής δύναμις ενός νέου Κόμματος αρχών, του Αγροτικού, ετέθη επί τάπητος σπουδαιότατον πράγματι ζήτημα διά την πολιτικήν και κοινωνικήν εξέλιξιν της χώρας.

Η νεαρά πολιτική οργάνωσις, η οποία ενεφανίσθη εκλογικώς εις τον κυριότερον νομόν της Μακεδονίας εξασφαλίσασα περί τας 10 ολοκλήρους χιλιάδας ψήφων της υπαίθρου, είχεν ανεπετάσει σημαίαν τολμηρού ριζοσπαστισμού, ελάχιστα απέχοντος του πλέον αδιαλλάκτου σοσιαλισμού.

Το Αγροτικόν Κόμμα ανασυγκροτηθέν επί νέων εντελώς βάσεων, ενισχυθέν δε και με δραστήρια και μορφωμένα στελέχη και ακαταπονήτους προπαγανδιστάς, είχε παύσει πλέον ν' αποτελή

στενώς θεσσαλικόν ή μακεδονικόν Κόμμα. Παρουσιάσθη εις την εθνικήν ολότητα ως πανελλήνιος οργάνωσις, αποβλέπουσα εις την πολιτικήν συσσωμάτωσιν των πληθυσμών της υπαίθρου ολοκλήρου της χώρας και αποφασισμένη, ως εκ των λαϊκών ριζών τας οποίας απέκτησεν αμέσως, να διεκδικήση ταχέως αυτήν την εξουσίαν.

Με νου και καρδιά στην αφύπνιση της αγροτιάς

Ο 18χρονος Δημήτρης Πουρνάρας ακόμα και στο Παρίσι που βρισκόταν σαν απεσταλμένος τριών αθηναϊκών εφημερίδων, διψασμένος για μάθηση φοίτησε στο εκεί Πανεπιστήμιο Πολιτικές και Κοινωνικές Επιστήμες. Παράλληλα με όλες τις υποχρεώσεις του, προσπαθούσε να ενημερωθεί και για τη ζωή των Γάλλων αγροτών και να τη συγκρίνει με τη ζωή των Ελλήνων. Φυσικά ήταν μεγάλες οι διαφορές – αυτές όμως έκαναν τον Πουρνάρα, αργότερα όταν γύρισε στην Ελλάδα, πιο μαχητικό στην καθοδήγηση και στη συμμετοχή του στις αγροτικές διεκδικήσεις.

Η αγάπη του για τον Έλληνα αγρότη αλλά και για κάθε εργαζόμενο, τον ώθησε στο να μεταφράσει βιβλία διάσημων ξένων κοινωνιολόγων και διανοουμένων (το «Κεφάλαιο» του Μαρξ, βιβλία του Ζαν Ζωρές και πολλών άλλων αριστερών και σοσιαλιστών κ.λπ.). Η «Ιστορία του Σοσιαλιστικού Κινήματος» είναι ένα έργο μεθοδικά συγκροτημένης ενημερωτικής ύλης.

Από νεαρός ως το τέλος της ζωής του την αγροτιά είχε στο νου του περισσότερο από όλα. Απόδειξη πως όχι μόνο στον «Ανεξάρτητο» αλλά και στον «Ελεύθερο» πάντα είχε και πληροφορίες για το Αγροτικό Ζήτημα (όπως είναι γνωστό άλλωστε, με τον «Ανεξάρτητο» κυκλοφόρησε και την «Αγροτική Εγκυκλοπαίδεια»).

Είναι πολλά που πρέπει να δούμε γύρω από την ιδεολογία και την προβολή του Αγροτικού Ζητήματος που παρουσίαζε ο ίδιος σε πληθώρα δημοσιευμάτων του.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας ξεκίνησε την πορεία της ζωής του, με τη σκέψη πάντα στην Αγροτιά. Άλλοτε στέλεχος και άλλοτε καθοδηγητής, πάντα υπερασπιστής των συμφερόντων της. Πολλές φορές στον «Ελεύθερο» βλέπουμε να υπογράφει ως Γενικός Γραμματέας του Αγροτικού Κόμματος.

Συνεπώς μόνο εκείνος θα μπορούσε να δώσει την ουσία και το εύρος του αγροτικού ζητήματος, το οποίο για πολλά χρόνια βρισκόταν στην πολιτική ζωή του τόπου.

Η ΘΥΕΛΛΑ ΕΡΧΕΤΑΙ!..

Εἰς τὴν 3ην σελίδα μας: Μία μεγάλη ἔρευνα διὰ τὸ τί θὰ συμβῆ εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Οἰκονομίαν μετὰ τὴν συμφωνίαν περὶ «κοινῆς γεωργικῆς πολιτικῆς» τῶν Ἓξ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

«Ελεύθερος», 28 Νοεμβρίου 1962.

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΑΤΙΡΑ

ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Τὸ εἰσόδημα πύξήθη! Βγάζει ὁ τόπος πιὸ πολύ!
Νά, τί τόνισε, μὲ οἶστρον, ὁ κύρ' Κώστας στὴ Βουλή.
Ἔστω, Κώστα μου, πύξήθη... Δὲν τ' ἀρνούμεθα, μὰ ἐξήγα,
πῶς συμβαίνει κι' ὁ λαός μας νἄχη σήμερα πιὸ λίγα;

★

Κι' ὁ Κώστας δὲν διστάζει,
ἀλλὰ σύνοφρυς κυττάζει
κι' ἀπαντᾶ στὸν ἴδιο τόνο: — Νὰ σᾶς ἐξηγήσω, ρέ!
Τὸ εἰσόδημα πύξήθη, μὰ ἐφρόντισε ἡ ΕΡΕ
καὶ τό... βάρος τοῦ πύξημένου εἰσοδήματος τοῦ τόπου
τὸ φορτώθηκε τῶν λίγων ἡ... κοιλία μετὰ κόπου!

★

— Ἄχ, δὲν ἄφηνες, Κωστάκη,
λίγο καὶ γιὰ τὸν κοσμάκη;
— Ὄχι! Ὁ λαὸς δὲν κάνει, ἄλλο εἰσόδημα νὰ πάρη,
γιατί φθάνει, ποὺ στοὺς ὤμους ἔχει ὁ δόλιος τόσα βάρη!
φθάνει, ποϋχει φόρους κι' ἐνοιες!... θἄτανε σκληρό, ρέ, νἄχη
καί... φαί, ποὺ θὰ τοῦ ἦταν μέγα... βάρος στὸ στομάχι!

Η ΣΦΗΚΑ

«Ελεύθερος», 27 Μαΐου 1962.

Η ιστορία της ίδρυσης του Αγροτικού Κόμματος

Ο Πουρνάρας μελέτησε όσο κανένας άλλος την Ιστορία των ελληνικών αγροτικών κινητοποιήσεων από το ξεκίνημά τους. Σε συνεχή αρθρογραφία, σε ομιλίες, σε δημόσιες συζητήσεις, και σε μαχητικές εκδηλώσεις, προσπαθούσε από τη μια μεριά να δημοσιοποιήσει την ανάγκη προστασίας των αγροτών από τους τσιφλικούχους κι από την άλλη να προχωρήσουν αυτοί οι ίδιοι σε συγκρότηση ενός Αγροτικού Κόμματος, που θα διεκδικούσε μερίδιο εξουσίας υπέρ των καταδυναστευομένων ανθρώπων της υπαίθρου.

Όπως θα δούμε, το πρόβλημα είχε πολλά σκαμπανεβάσματα και με έντονες αντιδράσεις όσων θέλανε τους αγρότες σκλάβους της γης. Και δεν έλειψαν ούτε και όσοι αποβλέποντας στις ψήφους των αγροτών, προσπαθούσαν να εντάξουν στα αστικά κόμματά τους αγροτικές διεκδικήσεις. Μαζί μ' αυτούς και οι άλλοι που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν ένα υποκατάστατο Αγροτικού Κόμματος χωρίς καταστατικές αρχές.

Και είναι κρίμα που, ενώ οι άνθρωποι που εργάζονται στις επαρχίες αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία του Λαού, ποτέ δεν ανδρώθηκε ένα Μεγάλο Αγροτικό Κόμμα.

Όλα όσα γίνανε γύρω από την ίδρυση Αγροτικού Κόμματος θα τα διαβάσουμε στο παρακάτω κείμενο του Δημήτρη Πουρνάρα, παραλείποντας κάποια στατιστικά στοιχεία με αριθμούς αγροτικών εκτάσεων, που μπορεί σήμερα να μην μένουν οι ίδιες.

ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Ήδη και κατά τα προηγούμενα έτη παρετηρήθη κάποια προσπάθεια ανεξαρτήτου πολιτικής εκπροσωπήσεως των αγροτικών πληθυσμών. Από του 1911 ευάριθμοι τινές υποψήφιοι με πρόγραμμα αγροτικόν κατήρχοντο εις τας εκλογάς συγκεντρώνοντες αριθμόν τινά ψήφων. Αι εργαζόμεναι μάζαι της υπαίθρου ήρχισαν συν τω χρόνω να αποβλέπουν εις την αποτίναξιν του ζυγού των παλαιών προσωπικών κομμάτων, τα οποία, καίτοι δεν υπεστήριξαν τα συμφέροντά των, δεν εδίσταζον να εκμεταλλεύωνται την έλλειψιν πολιτικής συνειδήσεως μεταξύ των χωρικών.

Χαρακτηριστικόν εν προκειμένω είναι και αξίζει να αναφερθή

το γεγονός ότι κατά τας εκλογάς του Νοεμβρίου 1920 πλείστοι υποψήφιοι του τότε εν πλήρει δράσει Σοσιαλεργατικού Κόμματος και άλλοι ανεξάρτητοι, εψηφίσθησαν υπό μεγάλου αριθμού χωρικών εις διαφόρους αγροτικάς περιφερείας. Συγκεκριμένως ο κ. Ανδρ. Πουρνάρας, εκτεθείς ως ανεξάρτητος.

Εκ των πρώτων Ελλήνων αγροτικών πολιτευομένων με συνείδησιν υπήρξεν ο φιλαγρότης δικηγόρος και παλαιός πολιτευτής Καρδίτσης Βελλίνης, όστις ηγωνίσθη από του 1884 και έκτοτε διά την απαλλοτρίωσιν των τσιφλικιών. Έτη ολόκληρα κατόπιν (1906) εμφανίζονται εις την ιδίαν περιφέρειαν ως αγροτισταί οι κ.κ. Αλεξανδρής, Μπούσδρας, Σταμούλης, Θανόπουλος κ.ά. και εις την Λάρισαν-Βόλον ο Σοφ. Τριανταφυλλίδης (δικηγόρος Βόλου) όστις με την εφημερίδα του «Πανθεσσαλικήν» προώθησε την λύσιν του αγροτικού ζητήματος και συνετέλεσεν εις το να σχηματισθή αγροτική συνείδησις εις την Θεσσαλίαν. Κατά την περίοδον 1909-1912 εκτός του Τριανταφυλλίδη εμφανίζονται ως αγροτισταί ο κ. Ζατζηγιάννης (από την επαρχίαν Λαρίσης) και ο Σχινάς (επαρχίας Βόλου), οι οποίοι συνέχισαν την αγροτικήν παράδοσιν του Μαρίνου Αντύπα.

Είναι γνωστόν εξάλλου ότι ο Ανδρ. Πουρνάρας, εκτεθείς ως ανεξάρτητος χωρικός υποψήφιος εις την περιφέρειαν Αιτωλοακαρνανίας και αναπτύξας καθαρώς αγροτικόν πρόγραμμα παρά το πάθος, με το οποίον αντηγωνίζοντο οι υποψήφιοι των δύο παρατάξεων, βενιζελικής και αντιβενιζελικής, συνεκέντρωσεν αρκετάς χιλιάδας εκλογέων, υπελείφθη δε ολίγων ψήφων για να εκλεγή τελικώς βουλευτής, ενώ απέτυχεν ολόκληρος ο ισχυρότατος συνδυασμός των φιλελευθέρων.

Μετά την Μικρασιατικήν καταστροφήν και την διαφαινομένην χρεωκοπίαν των παλαιών κομμάτων εις την συνείδησιν του εργαζομένου ιδίως λαού, η κίνησις προς σύμπτηξιν ανεξαρτήτου πολιτικής οργανώσεως του αγροτικού κόσμου ενετάθη περισσότερον, ενθαρρυνομένη και από την γενικήν δυσφορίαν, η οποία ήρχισε να παρατηρήται ζωηρά κατά των εκμεταλλευομένων την λαϊκήν δυστυχίαν παλαιών κομματαρχών. Ιδιαιτέρως μεταξύ των κυριωτέρων ιθυνόντων τους γεωργικούς συνεταιρισμούς της χώρας –οι οποίοι αντεπροσώπευον έως τότε την μόνην αξίαν λόγου

οργάνωσιν των πληθυσμών της υπαίθρου– διεπιστώθη η ανάγκη ιδρύσεως ενός Αγροτικού Κόμματος.

Εις το Α΄ Πανελλήνιον αγροτικόν συνέδριον που ωργάνωσαν οι συνεταιρισμοί κυρίως της Πελλοποννήσου κατά το 1922, γενομένης συζητήσεως, ανεγνωρίσθη υπό πλείστων αντιπροσώπων ότι αι ανάγκαι του αγροτικού κόσμου δεν ήτο δυνατόν να ικανοποιηθούν από τα υπάρχοντα κόμματα, επεβάλλετο δε συνεπώς η προσπάθεια προς συγκρότησιν ανεξαρτήτου κόμματος των χωρικών μας.

Χωρίς παρωπίδες

Ο Δημήτρης Πουρνάρας δεν μάσαγε τα λόγια του. Ήταν απόλυτος στις απόψεις του και τις έλεγε ή τις έγραφε ακόμα και για φίλους ή υψηλά ιστάμενους στην κομματική, πολιτική η κοινωνική ιεραρχία.

Ο Γιάννης Κορδάτος, για παράδειγμα, γράφει στην «Ιστορία της νεότερης Ελλάδας» (τ. 5ος, σ. 618) πως ο Πουρνάρας και άλλοι συχνά ειρωνεύονται τον Π. Πουλιόπουλο (ως ντιλεταντή της Αριστεράς), που έβλεπε το Αγροτικό Ζήτημα διαφορετικά από τους ορθόδοξους αγροτιστές. Αξίζει να θυμηθούμε πως εκείνη την εποχή οι χαρακτηρισμοί ήταν κατά τον Κορδάτο «ως τρέχον στοιχείο της πολεμικής που κάθε μερίδα της Αριστεράς ασκούσε στις υπόλοιπες».

Ο Πουρνάρας είχε πάντα όνειρο να ενώσει όλες τις «μερίδες της Αριστεράς» σε μια που θα έπαιζε ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις της χώρας. Με την αρθρογραφία του, τις δημόσιες συζητήσεις και εκδηλώσεις, αυτό το όνειρο διακήρυχνε.

Πρέπει να σημειώσουμε πως όλοι είχαν ένα σεβασμό στον Πουρνάρα, ακόμα και οι μεγαλύτεροί του στην ηλικία, για πολλούς λόγους. Γιατί ήταν «κοσμογυρισμένος», είχε μεταφράσει εκτός των άλλων αριστερών έργων και το «Κεφάλαιο» του Μαρξ. Τον καλούσαν σε Συνέδριά τους πολλοί φορείς που δεν βρίσκονταν στο ίδιο μήκος κύματος μ' αυτόν... Ως προς τις σχέσεις Πουλιόπουλου-Πουρνάρα ήταν σαν τη γάτα με το ποντίκι. Ο Πουλιόπουλος ήταν ο «αόρατος» ηγέτης του ΚΚΕ μέχρις ότου εξωπετάχτηκε από τους ίδιους τους συντρόφους του. Στη Δικτατορία Μεταξά «δούλεψε» παράνομα ώσπου τον συλλάβανε, τον πήγαν στην Ακροναυπλία για να τον παραδώσουν – όπως όλους τους κρατούμενους– οι Έλληνες στους Γερμανούς. Τελικά

εκτελέστηκε από τους Ιταλούς στο Νεζερό – σαν αντίποινα για ένα σαμποτάζ στην περιοχή (1943). Ο Πουλιόπουλος είχε την ίδια ηλικία με τον Πουρνάρα (γεν. 1900). Κι οι δυο έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις πολιτικοκοινωνικές εξελίξεις της χώρας. Μόνο που ο Πουλιόπουλος υπήρξε θύμα και των ίδιων των συντρόφων του, αφού και μετά τη εκτέλεσή του, όχι μόνο δεν βρήκαν λίγα καλά λόγια να γράψουν, αλλά απεναντίας υποτίμησαν την προσφορά του.

Σε αντίθεση με τους συντρόφους του Πουλιόπουλου, ο Πουρνάρας σε κείμενά του και σε ομιλίες του συχνά αναφερόταν στην προσωπικότητα αυτού του ανθρώπου που στα 43 χρόνια που έζησε, έδρασε υποδειγματικά. Ο Πουρνάρας κατηγορεί ευθέως τους συντρόφους του Πουλιόπουλου, που έβλεπαν τα κοινωνικά φαινόμενα από μια μόνο άποψη. Μπορούσαν να έχουν και άλλες διαστάσεις. Είναι χαρακτηριστικό πως ο Πουλιόπουλος απαντώντας στον Πουρνάρα για το «ντιλεντάντε» του έλεγε: «Εσύ ό,τι κι αν πεις δεν το λες με κακία όπως οι άλλοι. Απόδειξη πως στενούς φίλους και συντρόφους σου πολύ συχνά τους χαρακτήριζες μεταξύ σοβαρού και αστείου» (περ. «Νέοι Ορίζοντες»).

Η πίστη του στην αγροτική ιδέα χωρίς κρυφά ή φανερά «αφεντικά» – Οι προωθημένες ιδέες του

Ο Δημήτρης Πουρνάρας πίστευε στην Αγροτική Ιδέα. Την υπηρέτησε ποικιλοτρόπως, προσπάθησε να δημιουργηθεί ένα Αγροτικό Κόμμα που θα υπηρετούσε τα συμφέροντα της αγροτιάς. Απέβλεπε στην «αφύπνιση των σκλάβων της αγροτικής γης», που τους εκμεταλλεύονται οι τσιφλικάδες, που είναι οι κληρονόμοι των Τούρκων τσιφλικάδων.

Μερικοί αστοί πολιτικοί υποστήριζαν πως δεν υπάρχει αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα αφού κατέχουν τη γη όλοι οι κάτοικοι της υπαίθρου, σε μικρή ή μεγάλη έκταση. Δεν έδιδαν σημασία σε περιορισμένης έκτασης αγροτικές εξεγέρσεις και ρίχνανε την ευθύνη στην πολιτική δημαγωγία, που την υποδαύλιζε ο Τύπος. Οι συντηρητικοί πολιτικοί έκαναν τα πάντα για να μείνει ο αγρότης ήσυχος και να μην ταράζει τα θολωμένα νερά των επαγγελματιών πολιτικών που, τάζοντας και κοροϊδεύοντας, εμπόδιζαν την αφύπνιση του μεγαλύτερου μέρους του Ελληνικού Κράτους.

Ο Πουρνάρας διακήρυχνε συνεχώς πως υφίσταται Αγροτικό Ζήτημα το οποίο καταπνίγουν οι πλουτοκράτες που έχουν την εξουσία και σε περίπτωση αφύπνισης των αγροτών μπορούσαν να περάσουν στο περιθώριο της πολιτικής ζωής. Μια μικρή ομάδα δημοσιογράφων ενστερνιζόταν τις απόψεις του Ευρυτάνα δημοσιογράφου, ο οποίος με ευθύτητα και τεκμηρίωση έθετε τα θέματα καθαρά και ξάστερα. Προσδιόριζε όλες τις εξεγέρσεις των αγροτών για να αποδείξει και από την ίδια τη ζωή πως υπάρχει αγροτικό ζήτημα. Έγραφε: «Τα μερικά καθ' εκάστην ελληνικήν περιφέρειαν προβλήματα είναι πάμπολλα και ζωτικότατα τόσο για τους εργαζόμενους πληθυσμούς όσο και για την εθνική οικονομία. Όλα αυτά κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα, μαζί με την προσπάθεια πολιτικής ανεξαρτησίας των αγροτών μας αποτελούν το μέγα πρόβλημα της σημερινής και αυριανής Ελλάδος. Το Αγροτικόν το οποίον δεν θα παύσει να προκαλεί το γενικόν ενδιαφέρον είτε το θέλουν είτε δεν το θέλουν φωνασκοί τινές της θεωρίας του "Καλώς έχει, εφ' όσον καλά... κρατεί" είτε εξοργίζονται από την καθημερινήν σχεδόν διάψευσίν των εκ των γεγονότων και της σκληράς πραγματικότητος».

Ο Πουρνάρας για τους εξουσιαστές των τυχών του λαού ήταν το κόκκινο πανί. Τον κατηγορούσαν ότι οι ιδέες του είναι «επιζήμιοι διά το έθνος», γιατί οι αγρότες είναι «το μέτωπον επί του οποίου στηρίζεται το έθνος». Ένας βουλευτής μάλιστα ζήτησε «να λάβομεν μέτρα

ΔΗΜ. Ι. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΔΕΣΣΗΣ

Πρὸς τοὺς Ἀγρότας καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Κόμματος

Ἀγρότες! Ὅλοι σας ποὺ πονᾶτε γιὰ τὴν ἀγροτιὰ καὶ γιὰ τὸ ξύπνημα τοῦ ἀγρότη ψηφίσατε μὲ φανατισμὸ τὸ κόμμα μας, καὶ τὸν σταυρὸ τῆς προτιμήσεως δόσατέ τον στὸν Ἀρχηγὸ τοῦ συνδυασμοῦ κ.

Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΝ

γιατὶ ἔτσι ἐξυπηρετεῖτε καλλίτερα τὸ κόμμα.

Διότι ὁ κ. **ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ** παρεκλήθη καὶ ἀπὸ τὸ Κόμμα καὶ τὸ τμῆμα νὰ τιμήσῃ μὲ τὴν ὑποψηφιότητά του τὸν Νομό μας.

Διότι ὁ κ. **ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ** εἶναι πρωτεργάτης τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ θεωρητικώτερος ὁπαδός του.

Διότι μὲ συγγράμματα, ἀγῶνας, ἄρθρα καὶ τὸ περιοδικό του «Κοινωνικὴ Ἔρευνα» συνεισέφερε τὰ μέγιστα γιὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος.

Διότι εἰργάσθη, ἐργάζεται, καὶ θὰ ἐργασθῇ γιὰ τὴν μεγάλην Ἰδέαν τοῦ Ἀγροτισμοῦ καὶ γιὰ τὸ ξύπνημα τοῦ Ἀγρότη.

Διότι τὸ κόμμα μας, σὰν καινούργιο, πρέπει νὰ στείλῃ στὴ Βουλὴ τὰ καλλίτερα, τὰ πλέον μορφωμένα καὶ τὰ μαχητικώτερα στελέχη του, καὶ ἀπὸ τοὺς λίγους τέτοιους εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ συνδυασμοῦ μας κ. **Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ**.

Ὅλοι λοιπὸν τὸν σταυρὸ τῆς προτιμήσεως δόσατε τὸν στὸν Ἀρχηγὸ τοῦ συνδυασμοῦ κ. **Δ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ**

Τὸ τμῆμα Ἐδέσσης
τοῦ *Α. Κ. Ε.*

διά τους ολίγους που προσπαθούν να αφιονίσουν τους αγρότες μας». Δεν ονόμασε κανέναν αλλά ήταν βέβαιο πως ανάμεσα σ' αυτούς σκεφτότανε πρώτα-πρώτα τον Πουρνάρα.

Αλλά τα επιχειρήματα του Πουρνάρα και της ομάδας των πολιτών που πίστευαν στις απόψεις του έπρεπε να υποστηριχτούν δυναμικά, αφού οι τσιφλικούχοι για να πείσουν τους κυβερνώντες πως οι αγρότες που ζητούνε να μοιραστούν τα τσιφλίκια κατέφευγαν και στην ιστορία των αρχαίων προγόνων μας.

«Έχουν και ιστορικά άδικο» έγραφε ο Δ.Κ.Τσοποτός, ιστορικός της αγροτιάς, όπως παρουσιαζότανε αφού «η ανισότης της ιδιοκτησίας της γης δεν απετέλει εξαίρεσιν και ιδιορρυθμίαν της Θεσσαλίας αλλά επεκράτει καθ' όλην σχεδόν την Αρχαίαν Ελλάδα» (βλ. Δ.Κ. Τσοποτού «Ιστορία των γεωργών και της ιδιοκτησίας εν Θεσσαλία από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της τουρκοκρατίας», 1915).

Οι αγρότες όμως απαντούσαν πως η ιστορία «δεν χορταίνει τα στομάχια των φτωχών». Και συνέχιζαν μαχητικά τις διεκδικήσεις.

Το Φιλελεύθερο Κόμμα υπέρ των τσιφλικούχων

Ο Δημήτρης Πουρνάρας αναλύοντας αυτό το θέμα δίνει τα παρακάτω σημαντικά στοιχεία, που το βάζουν στη σωστή του θέση, απόλυτα τεκμηριωμένα. Αυτά τα περί αρχαιότητας του φιλοτσιφλικούχου συγγραφέα Τσοποτού τα θεωρεί όχι μόνο άκαιρα αλλά και ύποπτα, αφού φαίνεται καθαρά πως σκοπός του ήταν να υποστηριχθεί η αντιαγροτική πολιτική των Κυβερνήσεων, αφού ακόμα –όπως λέει– και το Κόμμα των Φιλελευθέρων ήταν υπέρ των τσιφλικούχων.

> *Εις 1.228 υπελογίσθησαν το 1913 τα απαλλοτριωμένα τσιφλίκια της Νέας Ελλάδος εξ ων τα 818 εις Μακεδονίαν και τα υπόλοιπα 410 εις την Ήπειρον. Η Κυβέρνησις Βενιζέλου ήτο υποχρεωμένη πλέον να λύση οριστικώς το χρονίσαν αγροτικόν ζήτημα και να διανείμη την γην εις τους καλλιεργητάς της. Η αναβλητικότης δεν ήτο εφεξής δυνατή. Οι χωρικοί της Θεσσαλίας και γενικώς ο αγροτικός κόσμος της χώρας είχε μετάσχει των δύο βαλκανικών πολέμων και διά παντοειδών θυσιών συνέβαλεν εις την διπλήν νίκην. Δεν ήτο του λοιπού εύκολον εις το κόμμα των Φιλελευθέρων*

να φαίνεται ευχάριστον ταυτοχρόνως εις τους πενομένους ακτήμονας και εις τους εκμεταλλευτάς των τσιφλικιούχους.

Η δυσφορία των πληθυσμών της υπαίθρου είχε φθάσει εις το απροχώρητον. Η απαλλοτρίωσις επροχώρει μετά πρωτοφανούς βραδύτητος. Κατεβάλλετο πάσα προσπάθεια διά να ματαιωθή το έργον της αποδόσεως της ιδιοκτησίας της γης εις τους φυσικούς κατόχους της. Η εξαγορά των τσιφλικίων εδυσχεραίνετο ποικιλοτρόπως, οι τσιφλικιούχοι δε επωφελούντο πάσης αφορμής διά να προβαίνουν εις έξωσιν και πιέσεις των κολλήγων. Καθ' όλον το από του 1907 μέχρι του 1914 χρονικόν διάστημα μόνον 51 κτήματα είχον διανεμηθή, ως ανεφέραμεν ήδη, εκτάσεως 1.058,700 στρεμμάτων. Εξ αυτών 514,700 στρέμματα περιελαμβάνοντο εις τα Στεφανοβίκεια, 350,00 εις τα Ζάππεια, 120,00 εις τα Τοπάλεια και Καρτάλεια και 80,00 εις τα Μουφήτεια.

ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟ 1909 ΤΣΙΦΛΙΚΙΟΥΧΟΙ

Οι τσιφλικιούχοι, όπως και προ του 1909, διέθετον πολιτικήν και οικονομικήν δύναμιν: χρήμα και ψήφους. Εξ αυτού εξηγείται πώς παρέμενεν εκκρεμές και μετά το 1913 το αγροτικόν ζήτημα. Οι γαιοκτήμονες δεν εξεμεταλλεύοντο μόνον οικονομικώς τους κολλήγους των, πλουτίζοντες εκ των κόπων των σκλάβων της γης. Τους εξεμεταλλεύοντο και πολιτικώς διαθέτοντες χιλιάδες ψήφων αμορφώτων και αδιαπαιδαγωγήτων αγροτών, με τας οποίας εξελέγοντο οι ίδιοι βουλευταί ή υπεδείκνυον αυτοί τους φίλους των υποψηφίους. Το κόμμα των Φιλελευθέρων, καθαρώς αστικόν και πλουτοκρατικόν κόμμα, δεν ήτο δυνατόν να απομακρυνθή της μεταξύ κεφαλαιοκρατών αλληλεγγύης. Δι' αυτό και εψήφιζε το 1914 νόμον, δι' ού διηυκολύνετο δήθεν η εξαγορά των τσιφλικίων υπό των ακτημόνων καλλιεργητών της γης, πράγματι όμως διηωνίζετο και επεδεινούτο η εκμετάλλευσις και υποδούλωσις του κολληγικού κόσμου.

Αλλ' η φανερά προστασία, την οποίαν παρείχεν η φιλελευθέρα κυβέρνησις εις τους απειλουμένους εκ της αγροτικής αφυπνίσεως τσιφλικιούχους, αντί να βελτιώση την εκ της εκκρεμότητος του ζητήματος των απαλλοτριώσεων δημιουργηθείσαν κατάστασιν, προεκάλεσε νέαν κρίσιν. Οι ακτήμονες ήρχισαν να δεικνύουν διαθέσεις νέας εξεγέρσεως, εκ της άλλης δε πλευράς οι τσιφλικι-

ούχοι αποθρασυνθέντες απετόλμων παντοειδείς αυθαιρεσίας εις βάρος των κολλήγων. Κατόπιν τούτου ο κ. Βενιζέλος ηναγκάσθη να επέμβη. Νόμοι ψηφισθέντες το 1914 και το 1915 (φέροντες τους αριθμούς 138 και 670) απηγόρευον την έξωσιν των ακτημόνων εκ των τσιφλικίων τα οποία εκαλλιέργουν. Εντός των κόλπων όμως του κόμματος και της κυβερνήσεως των Φιλελευθέρων ενεφώλευον οι τσιφλικιούχοι και τα όργανά των, ούτε δε, παρά τας επανειλημμένας υποσχέσεις του τότε και σήμερον πρωθυπουργού, δεν απετολμάτο. Η τάξις πραγμάτων ήτο εκπρόσωπος της ολιγαρχίας του χρήματος και του πλούτου και δεν ηδύνατο να προβή εις θυσίας άνευ πιέσεων των ενδιαφερομένων λαϊκών στρωμάτων. Έπρεπε προφανώς να σημειωθή νέα αιματηρά εξέγερσις των αγροτικών μαζών για να στέρξη ο κ. Βενιζέλος εις παραχώρησιν προς τους κολλήγους της οικονομικής ελευθερίας των.

Η νέα όμως βιαία πίεσις του πληθυσμού της υπαίθρου κατά της πλουτοκρατικής κυβερνήσεως των Φιλελευθέρων δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθή. Εμεσολάβησεν η διαφωνία του Βασιλέως Κωνσταντίνου μετά του πρωθυπουργού του και η εξ αυτής εσωτερική κρίσις, τοιουτοτρόπως δε τα μεγάλα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα της χώρας –μεταξύ των οποίων την πρώτην θέσιν κατείχεν αναμφισβητήτως το αγροτικόν– αφέθησαν εις δευτέραν μοίραν.

Ο ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Ο οξύς κομματικός ανταγωνισμός παρέσυρε και τους σκλάβους της γης εις την τρομεράν διαπάλην που ήρχισε το 1915 και τους έκαμε να λησμονήσουν το μέγα πρόβλημα της ζωής των. Εάν το 1915 οι αγρόται έθετον επί τάπητος την άμεσον διευθέτησιν του προβλήματος της απαλλοτριώσεως των τσιφλικίων, η διανομή της γης των μεγάλων φεουδαρχικών κτημάτων της Ελλάδος θα είχε πραγματοποιηθή από τότε και η κατάστασις των πληθυσμών της υπαίθρου εις την εντεύθεν του Ολύμπου χώραν θα ήτο διαφορετική σήμερον.

Αλλά η δυστυχία είχεν εξουθενώσει τας δυνάμεις του Θεσσαλού είλωτος και κατεσίγασε την φωνήν της διαμαρτυρίας του. Η αγροτική κίνησις είχε νεκρωθή.

Εν τω μεταξύ όμως νέα εδημιουργήθη ευκαιρία να τεθή πάλιν

επί τάπητος το ζήτημα. Εις την Θεσσαλονίκην ο κ. Βενιζέλος επαναστατήσας ωργάνωσε το κίνημα της Εθνικής Άμυνας. Είχεν ανάγκην των συμπαθειών και της συνδρομής του αγροτικού κόσμου εις τον αγώνα του προς ανατροπήν του Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Εξ αυτού προεκλήθη και η απόφασις της επαναστατικής κυβερνήσεως της Θεσσαλονίκης, να ρυθμίση νομοθετικώς την «αναγκαστικήν απαλλοτρίωσιν των αγροτικών ακινήτων» (Νομ. Διατάγματα 2466, 2467, 2469 και 2470), η οποία ολίγον αργότερον, αποκατασταθείσης της εθνικής ενότητος (1917), εκυρώθη και διά του νόμου 1072 Α΄, Β΄, Δ΄ και Ε΄.

Το ληφθέν νομοθέτημα καθιέρωσε:

Την αναγκαστικήν υπό του Κράτους απαλλοτρίωσιν του μεγίστου μέρους των τσιφλικίων και την πληρωμήν των ιδιοκτητών εις κτηματικάς μετοχάς.

Την διανομήν της γης εις τους ακτήμονας γεωργούς προς σχηματισμόν μικροϊδιοκτησιών αυτοκαλλιεργουμένων.

Τον καθορισμόν κλήρου ικανού να ζήση μίαν αγροτικήν οικογένειαν, αναλόγως των κατά τόπους συνθηκών.

Την αναγκαστικήν συνένωσιν των αποκαθισταμένων γεωργών εις συνεταιρισμούς ενισχυομένους οικονομικώς.

Την περιφρούρησιν της συνιστωμένης μικροϊδιοκτησίας διά του αναπαλλοτριώτου και αδιανεμήτου αυτής.

Ιδού πέντε θαυμάσιαι αρχαί, αι οποίαι, εφαρμοζόμεναι και εκτελούμεναι ειλικρινώς, θα είχον σημαντικά αποτελέσματα και θα συνετέλουν εις την εξασφάλισιν κάποιας κοινωνικής και οικονομικής δικαιοσύνης εις τον τόπον μας.

Ο αγροτικός νόμος του Καφαντάρη
Ο Δ. Πουρνάρας πίστευε στην αποτελεσματικότητά του

Το βασικό στέλεχος του Κόμματος των Φιλελευθέρων, ο Ευρυτάνας πολιτικός Γεώργιος Καφαντάρης, στο Αγροτικό Ζήτημα ήταν αντίθετος με τις απόψεις και τις επιδιώξεις του αρχηγού του Ελευθερίου Βενιζέλου. Όταν η Κυβέρνηση της Εθνικής Άμυνας εγκαταστάθηκε στην Αθήνα μετά από τη Θεσσαλονίκη, οι αγρότες περίμεναν την εκπλήρω-

ση όχι απλά των υποσχέσεων του Βενιζέλου αλλά και την εφαρμογή του νομοθετικού Διατάγματος «περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως των αγροτικών ακινήτων» που εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη. Αυτό το νομοθέτημα το είχε συντάξει ο Γεν. Γραμματέας του Υπουργείου Γεωργίας Αλέξανδρος Μυλωνάς με υπουργό τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο. Ο Μυλωνάς αργότερα έγινε και αγροτικός Γερουσιαστής.

Ο Βενιζέλος όμως αυτά τα νομοθετήματα τα έβαλε στην άκρη δίνοντας έτσι το δικαίωμα σε όλους να πιστέψουν πως οι διακηρύξεις και τα νομοθετήματα της «Εθνικής Άμυνας» γίνονταν για τα μάτια του κόσμου.

Ο Γεώργιος Καφαντάρης όμως –αγροτόπαιδο κι αυτό– ήταν υπέρ της αποκατάστασης των αγροτών και όταν ανάλαβε το Υπουργείο Γεωργίας στην Κυβέρνηση Φιλελευθέρων φυσικά απλοποίησε το Νομοθετικό Διάταγμα για να μπορεί να πραγματοποιηθεί, χωρίς γραφειοκρατικές διατυπώσεις και αργοπορίες, η γρηγορότερη αποκατάσταση των ακτημόνων αγροτών.

Ο Πουρνάρας έβλεπε στον Γεώργιο Καφαντάρη έναν συνεπή πολιτικό ο οποίος δεν μασάει τα λόγια του σεβόμενος τις υποσχέσεις του.

Το ιστορικό του νόμου Καφαντάρη για την επίλυση του αγροτικού ζητήματος

Αν ψηφίζονταν ο νόμος του Καφαντάρη κατά το 1919, που ήταν Υπουργός Γεωργίας, το πρόβλημα θα είχε λυθεί. Γιατί υποστήριζε την ανάγκη πολιτικής και οικονομικής χειραφέτησης των πληθυσμών της υπαίθρου.

Γεώργιος Καφαντάρης

Ας δούμε πώς έβλεπε το Αγροτικό ζήτημα ο Ευρυτάνας πολιτικός:

Η σύνταξίς του οφείλεται σε άνθρωπο που είχε ακριβή γνώση του προβλήματος.

Ο ήδη αρχηγός των Προοδευτικών, μη υπακούων ιδεολογικώς εις τας φιλοτσιφλικάς διαθέσεις της κυβερνήσεως Βενιζέλου, απετέλει τότε την ριζοσπαστικήν αριστεράν, συμπράττων και με την αναφαινομένην (1918) σοσιαλεργατικήν

κίνησιν. Εθεώρησε συνεπώς τιμήν του να πρωτοστατήση εις την ικανοποίησιν των απαιτήσεων του αγροτικού κόσμου, επιβαλών εις την φιλελευθέραν Κυβέρνησιν την αγροτικήν πολιτικήν του (1919).

Την εποχήν εκείνην ευρίσκετο εις τα πρώτα βήματά του, αλλά και εν πλήρει δράσει, το νεαρόν Σοσιαλιστικόν Εργατικόν Κόμμα, εγκολπωθέν τον αγώνα της αγροτικής τάξεως και προσπαθών διά συντόμου δημοσιογραφικής (Ιω. Πετσόπουλος, Αρ. Σίδερης, Ιω. Κορδάτος, Γ. Γεωργιάδης) και πολιτικής εκστρατείας ν' αποκαταστήση οικονομικώς τας εργαζομένας μάζας της υπαίθρου και ηγηθή της πολιτικής αυτών χειραφετήσεως. Ήτο η εποχή των μεγάλων ιδεολογικών ρευμάτων, τα οποία συνεκλόνιζον τον κόσμον αλλά και ολόκληρον την Ελλάδα. Δεξιά διαχείρισις του αγροτικού αγώνος από το Σοσιαλεργατικόν Κόμμα, θα απέσπα τους σκλάβους της γης από την οικονομικήν δουλείαν και την πολιτικήν εκμετάλλευσιν των Φιλελευθέρων. Αλλά το κόμμα της εργατικής τάξεως, διασπασθέν και παραδοθέν εις εσωτερικήν εντός των κόλπων του αναρχίαν, αντιμετωπίζον δε και την φυσικήν εν τινι μέτρω διαφοράν που χωρίζει ενίοτε τα συμφέροντα αγροτών και εργατών, δεν ηδυνήθη να δικαιώση τας ελπίδας, αι οποίαι εστηρίχθησαν εις την δράσιν του επί του σημείου τούτου. Η ολοκληρωτική κομμουνιστοποίησις και διάλυσις του Κόμματος συνεπλήρωσε το κακόν. Η έλλειψις εξ άλλου στελεχών καθαρώς αγροτικού κινήματος εματαίωνε προς το παρόν την ίδρυσιν ανεξαρτήτου Κόμματος των Ελλήνων χωρικών.

Ψηφιζομένου του αγροτικού νόμου Καφαντάρη κατά το 1919, οι υποστηρίζοντες την ανάγκην πολιτικής και οικονομικής χειραφετήσεως των πληθυσμών της υπαίθρου επίστευον ότι διά της εφαρμογής του νέου νομοθετήματος το αγροτικόν μας ζήτημα θα εσημείωνε νέον σταθερόν βήμα προς την λύσιν του. Υπό την πίεσιν της μάζης των σκλάβων της γης, εν προφανεί εξεγέρσει διά την σημειουμένην εκκρεμότητα της απαλλοτριώσεως των τσιφλικίων, ανεφαίνοντο καλλιεργητών θα επροχώρει βραδέως μεν, αλλά ομαλώς και ασφαλώς. Μετά τινας όμως μήνας και πριν δοθή ο απαιτούμενος χρόνος διά να δικαιωθούν αι προσδοκίαι του αγροτικού κόσμου, νέα ανατροπή επήλθεν εις τα εσωτερικά

μας πράγματα. Καταψηφισθείσα η κυβέρνησις Βενιζέλου εγκατέλιπε την αρχήν, παραδώσασα αυτήν εις τους νικητάς της 1ης Νοεμβρίου 1920 υπό τον Δ. Γούναρην. Εκ πνεύματος συστηματικής αντιπολιτευτικής μεταβολής, είτε εξ άλλων, η υπό εφαρμογήν αγροτική νομοθεσία ανεστάλη και πάλιν διά να παρέλθη αρκετός καιρός και ψηφισθή αργότερον υπό της κυβερνήσεως Γούναρη νέος νόμος, ο 2922, ο οποίος, καίτοι εξ ίσου ριζοσπαστικός με τον προηγούμενον 2052 (Καφαντάρη), εξήρει της απαλλοτριώσεως διάφορα αγροκτήματα. Επηκολούθησεν η επανάστασις του 1922 και η έκδοσις του Νομοθ. Διατάγματος της 15 Φεβρουαρίου 1923, το οποίον καθιέρωσεν οριστικώς τον τρόπον της απαλλοτριώσεως των τσιφλικίων και της αποζημιώσεως των γαιοκτημόνων. Το επιδικαζόμενον τελεσιδίκως τίμημα της αποζημιώσεως καθωρίζετο ότι θα ελάμβανεν ο ιδιοκτήτης εις ομολογίας τοκοφόρους προς 1% και εξοφλητέας εντός 30ετίας.

Έκτοτε αι διάφοροι Κυβερνήσεις, ευρισκόμεναι υπό την συνεχή πίεσιν της κοινής γνώμης της υπαίθρου και τας διαμαρτυρίας των ενδιαφερομένων αγροτών, δεν ηδυνήθησαν να παρεμβάλλουν σοβαρά προσκόματα εις την απαλλοτρίωσιν των τσιφλικιών και προσπαθούσαν με εμβαλωματικές λύσεις να καθησυχάσουν τους οργισμένους αγρότες. Αν υλοποιούνταν ο Νόμος του Καφαντάρη, το Αγροτικό Ζήτημα θα είχε λυθεί και θα αποφεύγονταν αιματηρές συγκρούσεις αγροτών-Κράτους.

Κοντά στους αγωνιζόμενους: Τα γεγονότα της Καλαμάτας το 1934

Ο Δημήτρης Πουρνάρας σαν δημοσιογράφος βρισκόταν στις επάλξεις της Δημοκρατίας, αλλά όχι θεωρητικά από το γραφείο. Κατέβαινε στους χώρους των αγώνων, εκεί που έπρεπε να δει τα όσα γινόντανε και να καταγγείλει τους υπεύθυνους με στοιχεία ατράνταχτα, που δεν μπορούσε να τον διαψεύσει κανένας. Είχε φίλους και συναγωνιστές στις περισσότερες πόλεις της Ελλάδας και μπορούσε να ξέρει τους παλμούς των απλών ανθρώπων της επαρχίας, που αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού.

Όντας διευθυντής του «Ανεξαρτήτου», για παράδειγμα, όταν χρειαζότανε έκανε ο ίδιος ρεπορτάζ. Το γεγονός ότι ο «Ανεξάρτητος» θεωρούνταν η πιο έγκυρη εφημερίδα, το χρωστάει στην τελειομανία του διευθυντού του. Εξάλλου η μαχητικότητα αυτής της εφημερίδας κάποτε έφτανε και μέχρι την ποινική παραβατικότητα προκειμένου να υπηρετήσει και να προβάλλει σε βάθος τα λαϊκά αιτήματα. Έτσι έκαμε τον «Ανεξάρτητο» εφημερίδα και καταφύγιο των αδικουμένων ποικιλότροπα. Θαρραλέος αγωνιστής έφτανε στο σημείο να καταγγέλλει το «άτιμον κράτος, το απάνθρωπον κράτος,» («Α» 10-5-1934) το «ανήθικον κράτος της πλουτοκρατίας και τα όργανά του να δολοφονούν τίμιους και αθώους ανθρώπους. Εφόνευσαν; Θα πληρώσουν. Διότι υπάρχουν αι φυλακαί ή μήπως αι σφαίραι υπάρχουν μόνον να σκοτώνονται οι εργάται από τους επισήμους δημίους;»(«Α» 11-5-1934). Έτσι, για παράδειγμα, θα θυμηθούμε τα γεγονότα της 10 του Μάη του 1934 στην Καλαμάτα. Οι ιστορικοί της πόλης τα προσδιορίζουν ως «Κίνημα της Καλαμάτας» και άλλοι ως «σφαγή των λιμενεργατών» Το πρόβλημα ξεκίνησε από την εγκατάσταση μηχανημάτων εκφόρτωσης στο λιμάνι, πράγμα που θα είχε ως αποτέλεσμα την απόλυση μεγάλου αριθμού λιμενεργατών. Στην απεργία τους, η Κυβέρνηση Τσαλδάρη έβαλε το στρατό να επιβάλλει την τάξη με οποιοδήποτε τρόπο... Και σαν πιο κατάλληλο τρόπο ήταν να απαντήσουν με οπλοπολυβόλα και με πυροβολισμούς κατά του πλήθους. Το αποτέλεσμα ήταν πέντε νεκροί και δεκαπέντε τραυματίες. Όχι μόνο η Μεσσηνία αλλά ολόκληρη η Ελλάδα καταδίκασε αυτήν την σφαγή και με ψηφίσματα καταγγελτικά κατά της «εγκληματικής κυβερνήσεως»

έδειξε την οργή της και τη συμπαράστασή της στα θύματα της κρατικής τρομοκρατίας.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας με την ευαισθησία που είχε, δεν αρκέστηκε στην αποστολή των συντακτών του «Ανεξάρτητου» Χρ. Γάϊου και Ν. Ηλιόπουλου, αλλά κατέβηκε και ο ίδιος στην Καλαμάτα... Η πρώτη του ενέργεια ήταν να συναντήσει τον Νομάρχη Σπηλιωτόπουλο και να του εκφράσει την οδύνη και την αγανάκτηση ολόκληρου του ελληνικού λαού. Ο Σπηλιωτόπουλος, ένας τύπος άξεστου παλληκαρά, είχε δηλώσει προς τους δημοσιογράφους πριν από τα επεισόδια πως «εν ανάγκη θα στρωθούν και πτώματα».

Ο ορμητικός Πουρνάρας τον συνάντησε και με οργίλο ύφος τον κατηγόρησε πως η ευθύνη του είναι τεράστια και θα φτάσει ως τα ποινικά δικαστήρια και δεν πρόκειται να καλυφθεί πίσω από τον Παναγή Τσαλδάρη-τον ανάξιο πρωθυπουργό. Ο Νομάρχης του απάντησε πως η διαταγή ήταν του υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας Στέφ. Στεφανόπουλου, του γνωστού μεταπελευθερωτικά υπουργού, στον οποίο ανέθεσε την πρωθυπουργία ο βασιλιάς επί Αποστασίας... Σαν αποτέ-

«Ανεξάρτητος», 24 Μαΐου 1935.

λεσμα αυτής της επίσκεψης του Πουρνάρα ήταν να σταματήσει στο ατμόπλοιο την εκφόρτωση. Ο Δημήτρης Πουρνάρας τηλεγράφησε στον Υφυπουργό καθιστώντας αυτόν υπεύθυνο της αιματοχυσίας. Πριν γυρίσει στην Αθήνα βρήκε τον στρατιωτικό διοικητή και κατήγγειλε ότι «ο λοχαγός Παναγόπουλος "ήρξατο χειρών αδίκων" πυροβολώντας και σκοτώνοντας λιμενεργάτες, που με λέμβους είχαν προσπαθήσει να σταματήσουν το ατμόπλοιον».

Το Φρουραρχείο, στο μεταξύ, κατηγόρησε τους λιμενεργάτες πως πίσω από τις κινήσεις τους υπάρχουν «αναρχικά στοιχεία διά την αποκάλυψιν και τιμωρίαν των οποίων ενεργούν οι αρμόδιοι». Δηλαδή εκεί που χρωστάγανε τους πήραν και το βόδι – που λέει ο λαός.

Ο Πουρνάρας γυρίζοντας στην Αθήνα κεραυνοβόλησε Κυβέρνηση και επωνύμως ένοχους με μια αρθρογραφία που όχι μόνο εντυπωσίασε, αλλά είχε ως αποτέλεσμα πολλοί οπαδοί του Λαϊκού Κόμματος και του αρχηγού Παναγή Τσαλδάρη να δηλώνουν τον αποτροπιασμό τους για τα γεγονότα και τη απόφασή τους να εγκαταλείψουν το κόμμα, γιατί πλέον δεν τους εκφράζει.

«Το άτιμον κράτος»

Την Πέμπτη 10 Μαΐου 1934, οι αναγνώστες του «Ανεξάρτητου» έκπληκτοι διαβάζουν το καταγγελτικό έντονο κύριο άρθρο και όλοι σκέπτονται πως μονάχα ο Δημήτρης Πουρνάρας με το σθένος που έχει θα μπορούσε να γράψει ένα τέτοιο άρθρο, γιατί πιστεύει πως ο Τύπος αν δεν μάχεται σθεναρά για τα δίκαια του Λαού, κυκλοφορεί μόνο για τον τύπο.

> *Το άτιμον κράτος ήνοιξε και πάλιν πυρ εναντίον πτωχών εργατών. Το απάνθρωπον κράτος, αδίστακτον, εξαπέλυσε τας σφαίρας του μέσα εις τον σωρόν διά να χύση αίμα πτωχών βιοπαλαιστών που εζήτησαν το δίκαιόν των, που ηθέλησαν να διεκδικήσουν τα δικαιώματα της ζωής και της εργασίας των. Το κράτος, που διστάζει και αναβάλλει να λύση τα ζητήματα των εργατών, εθριάμβευσε και πάλιν εις αποφασιστικότητα και θρασύτητα, αφού έστρωσε κατά γης νεκρούς, με ανοικτάς σάρκας, θύματα της ανάνδρου επιθέσεώς του πτωχούς λιμενεργάτας και μυλεργάτας των Καλαμών, ακόμη και μίαν γυναίκα!*

Τι θα είπη τώρα το ανάλγητον κράτος; Ποίαν δικαιολογίαν θα εύρη; Όταν φονεύη εις την Μακεδονίαν, όταν αιματοκυλίη την Δυτικήν Θράκην, τας Αθήνας, τον Πειραιά, το Αλιβέρι, προβάλλει μίαν πρόφασιν: Είνε κομμουνισταί! Είνε η αιωνία συκοφαντία, είνε η εγκληματική δικαιολογία. Αλλά τώρα; Είνε κομμουνισταί οι εργάται των Καλαμών; Η Πελοπόννησος όμως ολόκληρος είνε ο λαός που πιστεύει εις τας παλαιάς παραδόσεις, είνε ο τόπος της αόκνου, της νοικοκυρευμένης εργασίας, είνε ο συντηρητικός κόσμος. Και, ειδικώς διά την σημερινήν κυβέρνησιν, η Πελοπόννησος είνε η περιφέρεια που απομένει το ισχυρότερον στήριγμα του Λαϊκού Κόμματος. Λοιπόν; Ανοίγει πυρ, ρίπτει νεκρούς, χύνει αδίκως αίμα πολύ το άνανδρον, το απάνθρωπον κράτος και βυθίζει την Ελλάδα ολόκληρον εις το πένθος διά την φρικιαστικήν αυτήν τραγωδίαν των Καλαμών. Αλλά δεν ημπορεί, δεν είνε δυνατόν να παραμείνη ατιμώρητον το φοβερόν αυτό έγκλημα. Δεν πιστεύομεν ότι ο κ. Τσαλδάρης θα θελήση να συγκαλύψη την απαισίαν αυτή ανθρωποσφαγήν και να σώση τους αιμοσταγείς δολοφόνους, εκείνους που διέταξαν τους στρατιώτας να πυροβολήσουν. Πρέπει να σχισθούν αι επωμίδες, να ξηλωθούν τα γαλόνια, να παυθούν οι νομάρχαι, πρέπει να κτυπηθούν αλύπητα οι δολοφόνοι των εργατών. Έχυσαν αίμα. Πρέπει να πληρώσουν. Εκτύπησαν αθώους. Πρέπει να κτυπηθούν. Εβύθισαν εις το πένθος. Πρέπει να πενθήσουν και δι' αυτούς. Το αίμα των εργατών ζητεί εκδίκησιν, το αίμα των αθώων ζητεί τους ενόχους. Το αίμα των θυμάτων γίνεται κατάρα και υψώνεται εναντίον των δημίων των, εναντίον του κράτους, εναντίον της απανθρώπου πλουτοκρατίας. Από την μίαν έως την άλλην άκραν η Ελλάς ζητεί την τιμωρίαν του τρομακτικού εγκλήματος. Πρέπει να το γνωρίζει ο κ. Τσαλδάρης: Οφείλει να κτυπήση αλύπητα. Αν δεν το κάμη είνε συνένοχος με τους δημίους αυτούς. Έχει την υποχρέωσιν να φανή αμείλικτος. Διότι το αίμα των αδελφών μας, που εχύθη εις τας Καλάμας, θα πνίξη τους ενόχους και τους υπερασπιστάς των. Το αίμα αυτό θα παρασύρη τα θεμέλια του κράτους. Σας είχε μείνει η Πελοπόννησος και τώρα την χάνετε και αυτήν. Διότι το αίμα των αθώων θα γίνη πύρινος ποταμός που θα καύση το καθεστώς των δημίων και του πλούτου, το κα-

θεστώς της οργανωμένης δολοφονίας. Το αίμα των πτωχών ζητεί την κεφαλήν των δολοφόνων. Αν το σημερινόν κράτος δεν είνε ικανόν να τιμωρήση τους δημίους, η ώρα της αγίας εκδικήσεως θα έλθη. Το αίμα των πτωχών θα βαρύνη σαν εφιάλτης τα στήθη σας. Το αίμα των δυστυχισμένων θα πέση επί τας κεφαλάς σας. Θα σύρουν εις τον θάνατον, οπίσω των, κάθε ένοχον. Αυτά τα θύματα είνε η μοίρα σας, η μοίρα όλου του ανήθικου καθεστώτος της βίας, της απάτης και του φόνου.

Ο «Ανεξάρτητος»
ΚΑΛΑΜΑΙ, 9 Μαΐου.

«Το ανήθικον κράτος»

Ο Πουρνάρας δεν το βάζει κάτω εύκολα όταν αντιμετωπίζει δημοσιογραφικά κάποιο θέμα βίας, που ακυρώνει τη νομιμότητα με τις παρασκηνιακές ευλογίες ή και εντολές του Κράτους. Δεν φοβάται εισαγγελικές διώξεις εναντίον του, ούτε τραμπουκισμούς των εκπροσώπων της Εξουσίας.

Και να το δεύτερο άρθρο - καταπέλτης δημοσιευμένο την άλλη μέρα (11 Μαΐου).

Το ανήθικον κράτος, μόλις ευρέθη ενώπιον των πτωμάτων των πτωχών εργατών, τρέμον διά τας ευθύνας του, προσπαθεί ν' αποτινάξη την ενοχήν του. Αλλά πώς; Μήπως είναι ψεύδος ότι η υπόθεσις των διεκδικήσεων των λιμενεργατών και μυλεργατών των Καλαμών είναι παλαιά και έμενεν άλυτος διά να μη θιγούν τα συμφέροντα των πλουτοκρατών ιδιοκτητών του αλευρομύλου με τα «σιλό»; Μήπως είνε ψεύδος ότι όλοι εκεί κάτω, νομάρχης, διοικητής συντάγματος, διοικητής χωροφυλακής, λιμενάρχης συνήργησαν εις το έγκλημα; Μήπως είναι ψεύδος ότι υπουργοί, όπως ο κ. Γιαννόπουλος των Εσωτερικών, υφυπουργοί όπως ο κ. Στεφανόπουλος της Εθνικής Οικονομίας, και ο κ. πρωθυπουργός του δυστυχισμένου αυτού λαού, ενεφανίσθησαν εις την Βουλήν και την Γερουσίαν, διά να δηλώσουν ότι δεν εγνώριζον ακόμη ακριβώς πώς επήλθεν η σύγκρουσις, ενώ αι φρικιαστικαί πληροφορίαι έτρεχον εις τους δρόμους και αι λεπτομέρειαι όλαι ήσαν

γνωσταί εις τον τύπον; Αλλ' έπρεπε να συγκαλυφθούν αι ευθύναι, έπρεπε να προστατευθούν τα όργανα της κυβερνήσεως. Και διά τούτο προσήλθε η Κυβέρνησις ενώπιον των κοινοβουλευτικών σωμάτων, ενώπιον του λαού, σιωπώσα, μη γνωρίζουσα ή μη θέλουσα να ομολογήση την αλήθειαν. Ενεφανίσθη η κυβέρνησις παραπαίουσα, διά να δηλώση διά του κ. Στεφανοπούλου ότι έδωσε διαταγάς, αι οποίαι δεν εξετελέσθησαν. Και ως να μετενόησε διά την αποκάλυψιν αυτήν, απέκρυψε το όνομα εκείνου, ο οποίος ηγνόησε τας διαταγάς της. Ποίος ήτο; Δεν τον κατωνόμασε.

Αλλά δεν θ' αποφύγη η κυβέρνησις τας τραγικάς ευθύνας της αντιδραστικής πολιτικής της, τας οριστικάς, τας θετικάς αποκαλύψεις διά το έγκλημα των Καλαμών. Όλος ο εργαζόμενος κόσμος, κάθε τίμια συνείδησις, θέλουν να μάθουν διατί το κράτος έγινεν υπηρέτης των αλευροβιομηχάνων, ζητούν από την κυβέρνησιν να ομιλήση. Αν ήτο κακότροπος ή ηλίθιος ο νομάρχης, τι σημασία έχει τούτο διά τον λαόν; Είνε νομάρχης της Κυβερνήσεως. Αν ο κ. συνταγματάρχης του συντάγματος Καλαμών ώπλισε τους νεοσύλλεκτους, παιδιά του λαού, διά να κτυπήσουν τους αδελφούς των και αν ο διοικητής χωροφυλακής δεν εφρόντισε να προλάβη την σύγκρουσιν, ποίος πταίει; Μήπως πταίουν τα

Η οικία του αλευροβιομηχάνου κ. Πάστρα, εις την οποίαν εισήλθον οι απεργοί των Καλαμών κατά την διαδήλωσίν των («Ανεξάρτητος», 11 Μαΐου 1934)

θύματα; Μήπως πταίει η δυστυχισμένη, η πτωχή γυναικούλα του λαού που έπεσε από τας σφαίρας; Πταίουν αυτοί. Διότι όλοι αυτοί, οι ανώτατοι λειτουργοί του κράτους, έχουν όλην την δύναμιν όχι μόνον διά να σκοτώνουν, αλλά και διά να διευθετούν και να ρυθμίζουν τας υποθέσεις. Δεν έγιναν νομάρχαι και συνταγματάρχαι διά να σκοτώνουν τον κόσμον, αλλά διά να τον υπηρετούν. Αυτοί τον εσκότωσαν. Τώρα πρέπει να πληρώσουν.

Αν μέχρι της χθες η κυβέρνησις δεν εγνώριζε τας λεπτομερείας του σπαρακτικού δράματος και τας ευθύνας των πρωταγωνιστών του, τώρα πλέον είνε εις θέσιν να γνωρίζη επακριβώς όλα τα αίτια και όλην την έκτασιν του στυγερού εγκλήματος. Ας ακούση τον λαόν: Ζητεί εκδίκησιν. Ζητεί τιμωρίαν. Δεν θα ικανοποιηθή ο λαός αν μάθη ότι παρητήθη ή επαύθη ο ανάξιος νομάρχης, αν μετετέθησαν ο περίφημος κ. συνταγματάρχης και ο αντεργάτης κ. λιμενάρχης, ή αν ετιμωρήθη ο διάσημος κ. διοικητής της χωροφυλακής, διότι εζήτησε να κηρύξη τον στρατιωτικόν νόμον! Δεν ικανοποιείται η δικαιοσύνη με παύσεις και απολύσεις και με μεταθέσεις και με πειθαρχικός τιμωρίας. Πρέπει να πληρώσουν ακριβά το έγκλημά των όλοι οι δολοφόνοι, όλοι οι σφαγείς των αόπλων και αθώων. Πρέπει να κτυπηθούν αμείλικτα και να παραδοθούν εις τους νόμους, αν υπάρχουν νόμοι και αν δεν ενεκρώθησαν και αυτοί. Είνε αξίωσις του λαού να οδηγηθούν εις τας φυλακάς όλοι αυτοί οι δήμιοι. Αν δεν

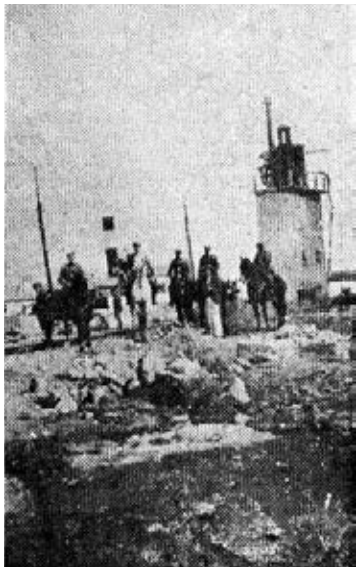

Τα περίφημα σιλό με ένα μέρος της φρουράς μετά τα γεγονότα («Ανεξάρτητος», 12 Μαΐου 1934)

Η τραγική μαούνα, εντός της οποίας εδολοφονήθησαν οι εργάται, κατειλημμένη ήδη από φαντάρους, χωροφύλακας και χαφιέδες («Ανεξάρτητος», 12 Μαΐου 1934)

είνε συνένοχος με αυτούς η κυβέρνησις, δεν πρέπει να διστάση. Οφείλει να τους παραδώση εις την δικαιοσύνην, διά να δώσουν εκεί λόγον, ως κοινότατοι φονείς. Το αίμα των θυμάτων ζητεί εκδίκησιν. Το αίμα των αθώων πρέπει να ικανοποιηθή. Ο λαός δεν θα συγχωρήση ποτέ την απαισίαν αυτήν ανθρωποσφαγήν και θα κτυπήση τους ενόχους όπου και αν κρυφθούν.

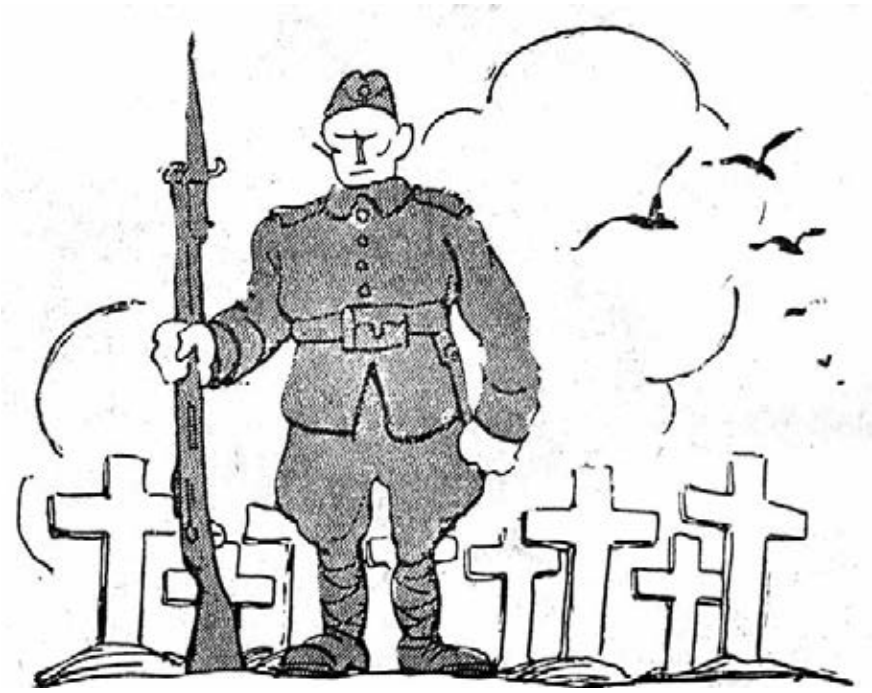

«Η τάξις αποκατεστάθη εις τας Καλάμας!» («Ανεξάρτητος», 11 Μαΐου 1934).

Καὶ ἀπὸ σήμερον ἂν ἀρχίσητε νὰ παρακολουθῆτε τὸν «Ἀνεξάρτητον» θὰ λάβητε ὅλας τὰς ἐκδόσεις του
Τὴν «Κοινωνιολογικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν», τὴν «Παγκόσμιον Φιλολογικὴν» κάθε μῆνα καὶ ἓν νέον βιβλίον κάθε Κυριακὴν

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΠΕΜΠΤΗ
10
ΜΑΪΟΥ 1934

ΤΟ ΑΘΩΝ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΜΕΣΣΗΝΙΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΠΙ ΤΑΣ ΚΕΦΑΛΑΣ ΣΑΣ!

ΠΡΩΤΟΦΑΝΟΥΣ ΑΓΡΙΟΤΗΤΟΣ ΣΚΗΝΑΙ ΑΙΜΑΤΟΚΥΛΙΣΑΝ ΧΘΕΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

ΠΟΛΥΒΟΛΟΝ ΚΑΙ ΟΠΛΟΠΟΛΥΒΟΛΑ ΕΘΕΡΙΣΑΝ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΠΡΩΪΑΝ ΤΟΥΣ ΑΟΠΛΟΥΣ ΑΠΕΡΓΟΥΣ

ΕΦΟΝΕΥΘΗΣΑΝ ΠΕΝΤΕ ΕΡΓΑΤΑΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΡΑΥΜΑΤΙΣΘΗΣΑΝ ΔΕΚΑ ΟΚΤΩ

Ο ΛΙΜΗΝ ΜΕΤΕΒΛΗΘΗ ΕΙΣ ΠΕΔΙΟΝ ΜΑΧΗΣ.- ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΙΣ ΚΑΙ ΠΑΝΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ

ΜΑΚΡΑΙ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΤΩΝ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΩΝ ΣΥΝΕΛΚΤΩΝ ΤΟΥ «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ» ΚΡ. ΓΑΤΟΥ ΚΑΙ Ν. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΟΣ ΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΜΕΤΑΒΕΒΟΥΝ κα πολμοκε κόν ἀπομῶν θυρῶνων θέρμανσε

ΜΙΑ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΠΟΥ ΚΑΛΑΜΑΣ ΑΠ ΤΟΝ ΔΙΕΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Χρονικά

Ὁ «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ»

Τὸ τόλμημα πού ἀνεστάτωσε τὰς ἀρχάς

Τὸ ζωντανὸν μυθιστόρημα τῆς ἀποδράσεως τῶν κομμουνιστῶν ἀπὸ τὰς φυλακὰς Αἰγίνης

Ὁ μυστηριώδης ρόλος τριῶν Γερμανίδων

Τοῦ ἀπεσταλμένου συντάκτου μας κ. Ν. ΣΥΡΙΟΥ

Ο ΦΥΛΑΞ ΦΩΝΑΖΟΝΤΑΣ: Ἐκεῖ ἀπὸ τὸν κόν κόν κό

Α' ριον Σάββατον διανέμεται εἰς τὰ γραφεῖα μας τὸ νέον ἑβδομαδιαῖον βιβλίον «Σκιές» τῆς συγγραφέως Μ. Ντελλῦ

Ἀπὸ μεθαύριον Κυριακὴν θὰ ἀρχίσῃ δημοσιευόμενον εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» τὸ πολύκροτον ἔργον τοῦ Αἰμ. Ζολᾶ «Ἡ Πανωλεθρία» (Ἡ φρίκη τοῦ πολέμου), ἓν γιγάντιον ἀνάγνωσμα τρόμου, πανικοῦ, ἀγωνίας καὶ θανάτου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ
ΤΡΑΠΕΖΑ
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 38
Τηλέφ. 24-331 — 24-332
ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ Α' — ΑΡΙΘ. 124

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
11
ΜΑΪΟΥ 1934
Σελίδες 32 ἡμέρας
κοστ. δρ. 1.50 φυλλ. 1.50
Μονοῦ ἀριθμοῦ φύλλον
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 1

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΜΑΔΙΚΗΝ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΝ ΤΩΝ ΚΑΛΑΜΩΝ

Η ΠΟΛΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΚΑΙ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ

ΝΕΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ.- ΕΚΗΡΥΧΘΗ ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ

ΕΝΕΤΑΘΗ Η ΕΞΑΨΙΣ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ.- ΑΠΕΓΝΩΣΜΕΝΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΔΙΑΣΠΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΠΕΡΓΩΝ

Τὸ ἀνάκτορον κράτος, μᾶλλον τὸ τρόπον ἑνώσεων τῶν πνευμάτων τῶν πολιτῶν ἐργατῶν, τρέχουν διὰ τὰς εὐθύνας τοῦ κρυπτοκόλλα ἀστυνομικοῦ τὴν ἑνότητα τῶν Ἑλλήνων; Μήπως εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ἑνότης τῶν διεκδικήσεων τῶν λιρετζήδων καὶ μελτζαγιάδων τῶν Καλαμῶν εἶναι πολλαπλῶς ἐμπόδιον διὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῶν ἀλλοτριοτάτων ἰδιοτήτων τοῦ ἀπεμπολεμοῦμε τὰ «ἀλλα»; Μήπως εἶναι γεγονὸς ὅτι ὅλοι ἐκεῖ κάτω, νεμφάγοι, διοικηταὶ, ἀντιπρόσωποι, διευθυνταὶ τῆς ζωροβλαστῆς, κλιμενάρχαι, συνηγοροὶ εἰς τὸ ζῆν κλπ.; Μήπως εἶναι γεγονὸς ὅτι ὑπεφρεν, ὅπως ἐ κ. Γιαννόπουλος τῶν Τουρκικῶν, ἀρκοῦμενοι, ἀπωλ. ὁ κ. Σπυρωπουλὸς τῆς Ἑνώσεως Οἰκονομίας, καὶ ὁ κ. πρωθυπουργὸς τοῦ διοτεμαχισμένου αὐτοῦ λαοῦ, ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν διὰ νὰ ἐφεφανίσουν ὅτι δὲν ἐγνωρίζουν ἀκριβῶς πόσ ἐπλήσθη ἡ συνεφονία ἐνῶ οἱ φρουροὶ ἐπιμελῶς πληροφορεῖ ἐγκρίνουν εἰς τὴν ἐφορὰν καὶ οἱ λιπεμπόριοι ὅλοι ἤσαν γνωστοὶ εἰς τὰς τάνων· Ἀλλ' ἔτρεπε νὰ συγκαλοῦσεν οἱ εἰδικοὶ, ἔτρεπε νὰ ἀρχίσουν τὴν κυβέρν.

Καὶ διὰ τοῦτο προσβλέπν ἡ κυβέρνησις ἐνώσεων τῶν κοινοβουλευτικῶν σωμάτων ἐνώσεων τοῦ λαοῦ, ἀπὸ γνωρίζουσα ἡ μὲ θέλουσα νὰ ἀρολογήσῃ τὴν ἀλφαβῆτ. Ἐπιφανειακῆ ἡ κυβέρνησις παρατηρεῖ, ὅτι νὰ δίδωσῃ διὰ τοῦ κ. Σπυρωπουλοῦ ὅτι ἔλαβον τὰς φιλοδωρίας αἱ ἀπόδεις δὲν ἐξετλεσθήσαν. Καὶ ὡς νὰ μετέτρεψε δὲ διὰ τὴν ἀπολαλιὰν αὐτῆς, ἀπέκρυψε τὸ ἄνομμ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος γνωσμὲ τὰς διαταγὰς τῆς. Ποῖος ἤτο; Δὲν τὸν κατωνόμασε.

Ἀλλ' ἐπ' ἀ' ἀπορίᾳ ἡ κυβέρνησις τὰς τραγικὰς εὐθύνας τῆς ἀντιδραστικῆς πολιτικῆς τῆς, τὰς ἀριστερὰς τὰς ἀπτικὰς ἀποκλείσεις διὰ τὸ ἔγκλημα τῶν Καλαμῶν. Ὅλοι ὁ ἐργαζόμενος κόσμος, κάθε τίμιος συνείδησις θέλουν νὰ μάθουν διατί τὸ κράτος ἔχει σπαρτὰς τὰν ἀντιπροσωπευτικὰς ὁμάδας ἀπὸ τὸν κα Βερνὸν νὰ δωλίσῃ. Ἀν ἤτο κακόπιστος ἡ ἡλίθιος ὁ νομοθέτης, τι σημαίνει ἔχει τοῦτο διὰ τὸν λαόν; Εἶναι νομοθέτης τῆς κυβερνήσεως. Ἀν ὁ κ. συνεργαστὴς τοῦ συνταγματάρχ. Καλαμῶν Ὀλίπιος τοὺς ἐκαλλιέκτονε, πείθει τὸ λαοῦ, διὰ τὰ κτυπηματ τοὺς ἀθλιόφρονες τὰν καὶ ἀν ὁ διοικητὴς χωροφυλακῆς δὲν ἐφρεστίωε τὰ προλάβῃ τὴν σύγκρουσιν, τοῦτος πταίει; Μήπως πταίουν τὰ θύματα; Μήπως πταίει ἡ δυστυχεστέρη, ἡ πτωχὴ γυναικάκλα τοῦ λαοῦ ἐπεσον ἀπὸ τὰς φωτιὰς; Πτοῖεν αὐτοί. Διότι ὅλοι αὐτοί, οἱ ἀνάκτορα λεπτομερῶς ἐφρόνουν ἄλλην τὴν δύναμιν ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ νὰ σκεπάσουν τὰν κάρφη, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὰ ἐνδιαφέρον. Δὲν ἔγινον νομάρχαι καὶ ἀντιπρόσωποι διὰ νὰ σκεπάσουν τὰν κάρφη, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰν ὑπηρετοῦν. Αὐτοὶ τὸν ἐσκέπασαν. Τώρα πρέπει νὰ πληρωθοῦν.

Ἀν μέχρι τῆς χθὲς ἡ κυβέρνησις δὲν ἐγνώριζε τὰς λεπτομερείας τοῦ σπαρακτικοῦ δράματος καὶ τὰς εὐθύνας τῶν πρωτεργατῶν τοῦ, τώρα πλέον ἐκ τῶν ἐθνῶν νὰ γνωρίζῃ ἐπαρκῶς διὰ τὰ αἴτια καὶ ἀλλὰ τὰς ἐκτάσεις τοῦ ἐγκλήματος. Ἀλλ' ἀκόμη τὸν λαόν. Ζητεῖ ἐκδίκησιν. Ζητεῖ τιμωρίαν. Δὲν ἐπιπόθεῖ ὁ λαὸς ἐν μᾶλλ ἀπὸ ἀπαρτηρῆ ἡ ἐπιείκεια ὁ λαὸς τὰν ἀμαρτία, ἀν μετανοήσῃ ὁ ἀπάρχηγος ὁ συνεργαστὴς καὶ ὁ ἀντίχρεος κ. ἐμπεμπρηστὴς ἀν ἐπιμείνῃ ὁ ἀλαμμὰς κ. Σουκάτης τὴς χωροφυλακῆς ἀλλὰ ἐπίσης νὰ κρεμᾷ τὰν ἀφεστὴν ἀν ἐπιμείνῃ ὁ κ. Σουλβόρος—ὅπως ἀλλωστε καὶ ὁ κ. Βενιζέλος—νὰ τὰν ἀφεστὴν τὰς πλουτοκρατίας τὰν ἐκνεύρωσιν τὰν βιομηχανιῶν.

Δι' ὅπου αἱ εὐθύνες τῆς κυβερνήσεως εἶνε τεράστιαι, ἱστορικαὶ, εὐθύνεις τὰς ἔναντι ἀνεξαρτήτου ἀνεξαρτήτου ἐπίσης εἰς τὰς ἐξωφρενικὰ σωματα κατὰ τὴν σύμβαση.

Ἕνας αἰμοτοῦς ἀπολογισμὸς

Πῶς δολοφονοῦνται οἱ Ἕλληνες πολῖται ὅταν ζητοῦν δικαιοσύνην!

Αἱ σπεδεῖσαι ἐνέδραι ἐναντίον τῶν ἐκαγγελιστῶν, ἀγροτῶν καὶ ἐργατῶν

Ἡ ΧΘΕΣΙΝΗ ΗΜΕΡΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

ΑΝΕ ΜΑΡΑΓΚΟΥΛΑΚΗΣ.

ΙΩ. ΚΑΛΕΣΤΑΣΗΣ, τραυμ.

ΜΑΡΙΑ ΓΙΩΡΓΟΠΟΥΛ. τραυμ.

ΗΓΕΡΙΚΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ Ε ΔΙΟΙΚΗΤΑΙ

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΗΣ

Η ΕΝΕΔΡΑ

Ἕνας ἀριστοτέχνης τῆς λογοτεχνίας μας

Οἱ «Ἄθλοι τῶν Ἀθηνῶν»

Μυθιστόρημα τοῦ διεμνήστου μεγάλου Ἕλληνος συγγραφέως ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

2ον

(ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ)

Ὁ ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ Πειραιοῦ κ. Σ. Στρατηγὸς

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ κ. ΣΤΡΑΤΗΓΗ ΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΜΑΣ ΕΡΕΥΝΑΙ ΑΝΑ ΤΟ ΕΠΙΝΕΙΟΝ

Ο ΠΟΛΥΠΑΘΗΣ ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΝΕΑΝ ΣΥΜΦΟΡΑΝ

ΑΙ ΘΥΡΑΙ ΕΚΛΕΙΣΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΛΑΟΝ

ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΣ ΦΟΡΩΝ

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ κ. ΣΤΡΑΤΗΓΗ ΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ

Ο «Ἀνεξάρτητος», ἀγωνίας ἀγωνιῶν τῶν φίλων τοῦ κ. Σ. Στρατηγοῦ, ἐπιμένει ἐπὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκλογῆς τῆς νέας Δημοτικῆς Βουλῆς ἐκ τῶν ἐκλογέων τῶν ἐκλογῶν τῶν ἐκλογῶν τῶν ἐκλογῶν

Σήμερον διανέμεται εἰς τὰ γραφεῖα μας τὸ νέον ἑβδομαδιαῖον βιβλίον «Σκιές» τῆς συντρόφου Μ. Ντελλού

Από αὔριον Κυριακὴν θὰ ἀρχίσῃ δημοσιευόμενον εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» τὸ πολύκροτον ἔργον τοῦ Αἰμ. Ζολά: «Ἡ Πανωλεθρία» (Ἡ φρίκη τοῦ πολέμου), ἓν γιγάντιον ἀνάγνωσμα τρόμου, πανικοῦ, ἀγωνίας καὶ θανάτου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ
12
ΜΑΪΟΥ 1935

ΟΤΑΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΕΚΤΕΛΗ ΔΙΑΤΑΓΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΙΣΤΑΝΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ!

ΤΡΑΥΜΑΤΙΑΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΠΤΑΙ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΛΑΜΩΝ ΕΚΘΕΤΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ,,

ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΑΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΡΙΑΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΠΑΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ.- ΟΙ ΑΠΕΡΓΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΕΝΙΣΧΥΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗΝ ΓΝΩΜΗΝ

ΟΥΔΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΕΔΕΧΘΗ ΝΑ ΜΕΤΑΒΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ!

Η ΗΜΕΡΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

Η ΠΙΤΣΑ τοῦ Δημοκρατικοῦ Μετώπου Βενιζελικῶν ἐπιβιβάζεται εἰς τὸν ἀεροπλάνον διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀθήνα μετὰ τὴν ἐπιτυχοῦσαν ἐκστρατείαν αὐτῆς εἰς τὴν Θεσσαλίαν

Κατωφέρεια!

Ο «ΠΑΝΑΜΑΣ» ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΝΕΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟ ΦΘΟΕΡΟΝ ΣΚΑΝΔΑΛΟΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ κ. ΒΟΥΡΛΟΥΜΗ

ΠΑΙΡΝΕΣ ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΙΝ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΑΝΩΦΕΛΟΥΣΑΣ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΠΕΡΙΚΟΠΤΕΙ ΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣ. ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

ΕΞΕΓΕΡΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

ΠΩΣ ΘΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΗ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Ἕνα δραστοῦρνημα τῆς λογοτεχνίας μας

Οἱ «Ἄθλιοι τῶν Ἀθηνῶν»

3ον

Μυθιστόρημα τοῦ ἀναγνώστου μυθιστ. Ἕλλ. τῆς συντρόφου ΠΑΝΟΥ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

«Ἡ Πανωλεθρία»
(Ἡ φρίκη τοῦ Πολέμου)

Ἀπὸ αὔριον Κυριακὴν ἀρχίζει τὸ μεγάλον μυθιστόρημα τοῦ Ἐμ. Ζολᾶ

Η Πανωλεθρία

ΜΙΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ! Δῶρον τῶν δύο κομματικῶν παρατάξεων πρὸς τοὺς ἐκλογείς των!...

«Ανεξάρτητος», 12 Μαΐου 1934.

14.

ΔΙΩΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

Σύλληψη και φυλάκιση από τη δικτατορία Πάγκαλου

Ο Δημήτρης Πουρνάρας έχει υποστεί πολλές διώξεις και περιπέτειες στο διάστημα της δημοσιογραφικής του ζωής. Μηνύσεις, αυτεπάγγελτες εισαγγελικές διώξεις, κατάσχεση εφημερίδων, διακοπές κυκλοφορίας με επακόλουθο οικονομικές καταστροφές. Κι όμως όχι μόνο άντεξε, αλλά δεν υπέστειλε ποτέ τη σημαία των αγώνων του. Λίγα από τα πολλά θα δούμε παρακάτω:

Έχουν πάντα τις ιδιαιτερότητές τους οι εξιστορήσεις γεγονότων που αναλύονται κάτω από συναισθηματικές φορτίσεις. Και είναι χαρακτηριστικό πως όλοι οι μεγάλοι δημοσιογράφοι έχοντας καταδιωχθεί από απολυταρχικά καθεστώτα μίλησαν εκ βαθέων για την περιπέτειά τους, αλλά περισσότερο αναλύοντας τα γεγονότα και τα προσωπικά τους βιώματα ή πληροφορίες από τα χρόνια της επαγγελματικής τους δραστηριότητας.

Μια τέτοια εξιστόρηση του Δημήτρη Πουρνάρα θα θυμηθούμε εδώ γιατί περιέχει άγνωστα ιστορικά στοιχεία που φωτίζουν πολλές πλευρές από τα όσα προηγήθηκαν και επακολούθησαν:

Ήταν το 1925 όταν ο Θεόδωρος Πάγκαλος κήρυξε τη δικτατορία του και συνέλαβε όλους όσους θα μπορούσαν με λόγο και με έργα να τον ρίξουν από την αυθαίρετη κυβερνητική του καρέκλα.

Τότε ο Πουρνάρας μαζί με τον αδερφό του Ανδρέα βγάζανε την εφημερίδα «Δημοκρατία», καθημερινό όργανο ελεύθερης σκέψης. Κάτω από τον τίτλο έγραφε «Καθημερινή πρωινή Λαϊκή εφημερίς». Η εφημερίδα αυτή είχε αρχίσει να κυκλοφορεί τον Οκτώβρη του 1923 από τον Σπύρο Μελά, ως όργανο της «Δημοκρατικής Ένωσης» του

Αλέξανδρου Παπαναστασίου προωθώντας τον αγώνα για την κατάλυση της Μοναρχίας. Οι αδελφοί Πουρνάρα συνέχισαν την ίδια δημοκρατική πορεία της εφημερίδας. Σταμάτησε την κυκλοφορία της με την απαγόρευση του Πάγκαλου (και τις φυλακίσεις του Δημήτρη και Ανδρέα Πουρνάρα), επανεκδόθηκε την 1 Γενάρη του 1927 για να κλείσει οριστικά στις 26 Φλεβάρη του ίδιου χρόνου, με μεγάλο παθητικό.

Τις μέρες εκείνες υπολειτουργούσε η νεαρά Δημοκρατία ψάχνοντας να βρει το σωστό δρόμο της. Δυστυχώς δεν τον βρήκε ως την κατάλυσή της από τον Κονδύλη και την επάνοδο της Βασιλείας. Αξίζει να θυμηθούμε πως η Βουλή του 1936 έδωσε ψήφο εμπιστοσύνης στο μικρό κόμμα των Ελευθεροφρόνων του Ιωάννη Μεταξά, ενώ και ο τελευταίος Έλληνας «οσμιζότανε» πως κάτι πήγαινε να γίνει. Φυσικά και πρέπει να πούμε από όλα τα κόμματα μόνο το ΚΚΕ αρνήθηκε ψήφο εμπιστοσύνης στο Μεταξά. Είναι χαρακτηριστικό πως κάποιοι τις πρώτες μέρες της Δικτατορίας 4ης Αυγούστου 1936, κυκλοφόρησαν

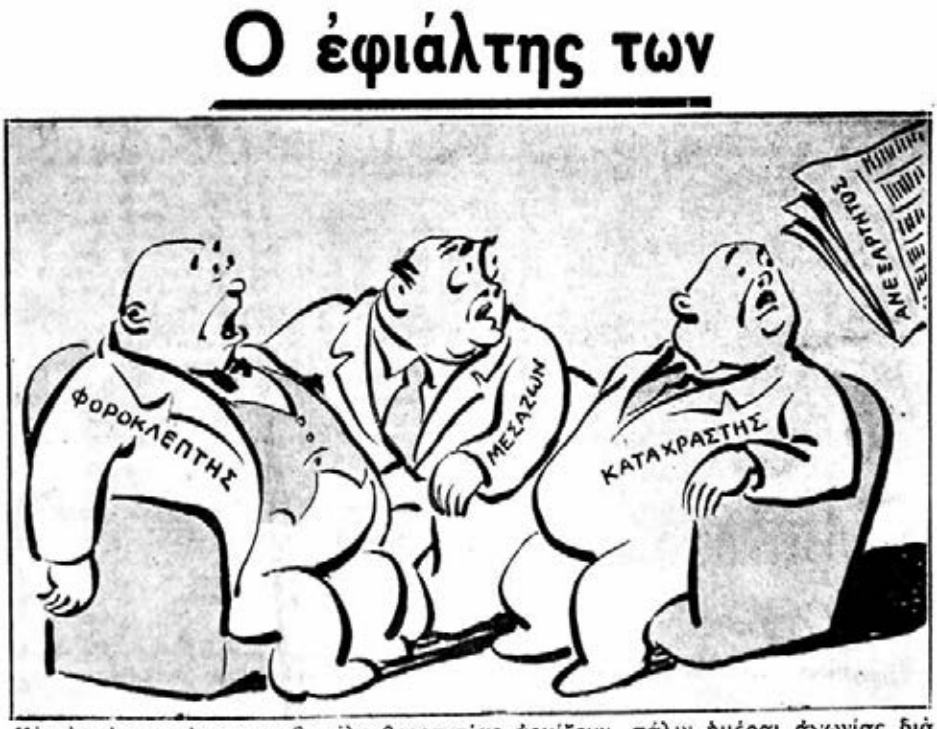

«Ανεξάρτητος», 15 Μαΐου 1935.

ένα παράνομο μικρό έντυπο, που το σκόρπισαν στους δρόμους, που έγραφε μόνο το εξής: «Οι δημοκράτες έβαλαν το χέρι τους και έβγαλαν τα μάτια τους». Χωρίς τίποτα άλλο, ούτε υπογραφή.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας συλλαμβάνεται και κλείνεται σε στρατόπεδο στο Γουδί και μετά από άλλες μετακινήσεις καταλήγει στις φυλακές Αβέρωφ, όπου βρέθηκε στο ίδιο κελί με έναν στρατιωτικό.

Και από εδώ αρχίζουν οι εξομολογήσεις του Πουρνάρα που έχουν και την ιστορική τους αξία.

Πίσω απ' τα κάγκελα!...

«Στα μέσα του 1925, ούτε ενάμιση χρόνο μετά την εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας –πρώτη Δημοκρατία μας είναι το πολίτευμα της επαναστάσεως του 1821 ως την ημέρα που σκότωσαν τον Καποδίστρια και φέρανε οι ξένοι για πρώτο βασιλιά-ανδρείκελό τους τον Όθωνα!... Να μην το λησμονούμε ποτέ–, με στρατιωτικό κίνημα, έπεσε η νόμιμη κυβέρνηση της χώρας. Πρωθυπουργός της ήτανε ο Ανδρ. Μιχαλακόπουλος και τον διαδέχθηκε ο στρατηγός Θεόδ. Πάγκαλος, για να κάμει σε λίγους μήνες –στις 4 Ιανουαρίου του '26– την περιλάλητη δικτατορία του. Τότε ήμουν νεαρός διευθυντής της ημερήσιας εφημερίδος «Δημοκρατία». Δεν αρκέσθηκε, λοιπόν, ο Πάγκαλος να κλείσει αυτό το πρωινό όργανο του δημοκρατικού κόσμου, αλλά κι έδωκε εντολή να με συλλάβουν μαζί με τους πολιτικούς αρχηγούς που φοβότανε πώς θα αντιδράσουν στο ασυγχώρητο εκείνο πραξικόπημά του.

Εμένα, μαζί με ανώτερους αντιδικτατορικούς αξιωματικούς, τον Κωνστ. Βεντήρη, τον Λεωνίδα Σπαή και άλλους, μας φυλακίσανε στις φυλακές αξιωματικών στο Γουδί, που δεν είχε γεμίσει ακόμα από τόσον κόσμο και τόσα κτίρια και οικοδομήματα. Ήτανε ένα παλιό σπίτι μέσα στον απέραντο χώρο που χρησιμοποιούσε τότε ο στρατός για καταυλισμούς καλοκαιρινούς, γυμνάσια, ασκήσεις, κ.λπ., εκτός από τα αξέχαστα «Παραπήγματα» της λεωφόρου Βασ. Σοφίας, κοντά στη σημερινή αμερικάνικη πρεσβεία, το άγαλμα του Ελ. Βενιζέλου κ.λπ. Μόλις «εγκαταστάθηκα», λοιπόν, για δυο-τρεις εβδομάδες στο Γουδί –πρώτα «φιλοξενήθηκα» στη Σχολή Χωροφυλακής και τελικά, για μερικές ημέρες, στις φυλακές Αβέρωφ– ένας απ' τους συγκρατουμένους μου γνωστός

μετέπειτα φίλος μου με ρώτησε αν με φυλακίζανε για πρώτη φορά και, όταν του απάντησα καταφατικά, μου θύμισε μια περιπέτεια:

– Μα, νομίζω, σε «κανόνισε» πρώτος ο υπουργός Εξωτερικών του Βενιζέλου ο καθηγητής Νικ. Πολίτης, όταν ήσουνα ανταποκριτής εφημερίδων και φοιτητής στο Παρίσι, πριν λίγα χρόνια. Ή όχι; Πέρασα τότε απ' τη Γαλλία με μια αποστολή και μου το είπε ο Ρέντης. Ή κάνω λάθος;

– Δεν με φυλακίσανε τότε. Ούτε ήτανε κατάλληλος ο... τόπος, όσο κι αν θα το ήθελε ο Πολίτης, γιατί τόλμησα να φέρω στη δημοσιότητα σε γαλλικές εφημερίδες μερικά δυσάρεστα που διαδραματίζονταν στην Ελλάδα, όσο έλειπε από εκεί ο Βενιζέλος, κι ο υπουργός του τα έκρυβε. Μόνον εζήτησε ο Πολίτης να με απελάσει η Γαλλία κι έγινε το... χατίρι του πριν το μάθει ο Βενιζέλος και ανακαλέσει τη διαταγή της απελάσεώς μου σε λίγες μέρες.

– Ελπίζω να μη μας ξανασυμβεί αυτό. Εγώ δοκίμασα μόνο την απόταξη ως την ώρα. Τώρα μαθαίνω για πρώτη φορά τη γλύκα της φυλακής!... Σαν και σένα.

Η αισιοδοξία του φίλου μου στρατιωτικού δεν επιβεβαιώθηκε δυστυχώς από τα πράγματα. Τουλάχιστον στην περίπτωσή μου. Όσες δικτατορίες επακολουθήσανε, άλλες τόσες και οι οικονομικές καταστροφές μου, με κλείσιμο των εφημερίδων μου, κυνηγητά, κρυψίματα, απομονώσεις, πολύμηνες φυλακίσεις, εξορίες κ.λπ. Το έχω στο αίμα μου, φαίνεται να είμαι στόχος κάθε τόσο και να το πληρώνω με ταλαιπωρίες και ζημιές πενήντα χρόνια τώρα.

– Καλά, εσύ είσαι δημοσιογράφος, πολιτικός κατά κάποιο τρόπο, και μάλιστα στην πρωτοπορία πάντα. Τα λες και τα γράφεις... έξω από τα δόντια. Και η πολιτική δεν τα ανέχεται. Εμείς όμως οι στρατιωτικοί τι φταίμε που έκαμε τη δικτατορία του ο Πάγκαλος και μας κουβάλησε εδώ πέρα; Αντιδράσαμε; Κάμαμε καμιά εξέγερση;

– Μα σας φοβάται, αγαπητέ μου. Γι' αυτό σας έπιασε. Για να μην ξεσηκώσετε το στρατό.

– Ώστε θα έχουμε συντροφιά και πολιτικούς; μου έλεγε την άλλη μέρα. Πιάσανε και τον Κονδύλη. Ίσως κι άλλους. Λένε για τον Καφαντάρη, τον Παπαναστασίου, τον Παπανδρέου. Εδώ θα τους φέρουν; Τι λες; Εγώ δεν το πιστεύω. Έχουμε... στενότητα χώρου στο Γουδί. Ίσως και να μη θέλει ο Πάγκαλος να έχουν επαφή μαζί μας.

Πραγματικά, οι πολιτικοί αρχηγοί μεταφέρθηκαν σε πλοία ή σε νησιά, εκτοπισμένοι. Και όταν, μετά την ανατροπή του δικτάτορα και τον εγκλεισμό του στο φοβερό Ιτζεδίν, ξαναείδα τον Γ. Παπανδρέου και με ρωτούσε για τη δική μου περιπέτεια, του είπα προφητικά:

– Κακή αρχή έκαμε η Δημοκρατία μας. Ας όψονται εκείνοι που φταίνε. Σεις οι πολιτικοί, δηλαδή, κυρ-Γιώργη. Πώς αφήσατε και φτάσαμε σ' αυτό το σημείο; Δε λέω πως είναι δικό σας το λάθος, προσωπικό, αλλά ντρέπομαι κάποτε που είμαι και λέγομαι δημοκρατικός!...

– Να τα ειπείς στο φίλο σου τον Αλέκο, Δημητράκη μου!... (υπονοεί τον Παπαναστασίου). Αυτός τον στήριξε στην αρχή τον καπετάν Θόδωρο, όταν μας ξάφνιασε πέρυσι.

– Όλοι σας φταίτε. Γιατί τον ανατρέψατε, τον Παπαναστασίου, όταν πρόπερσι είχε την πρώτη κυβέρνηση της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας και βιασθήκατε να κάμετε κυβέρνηση με τον Σοφούλη. Θα τη θάψετε τη Δημοκρατία μας, όπως πάτε. Μάρτης του 1924 κυβέρνηση Παπαναστασίου. Πριν εξαμηνιάσει, ο Σοφούλης έφκιαξε μαζί σας την «κυβέρνηση θερινών διακοπών»!.. Και να την κρατούσατε τουλάχιστον δυο-τρία χρόνια, αφού είχατε την πλειοψηφία, θα ήσασταν κάπως δικαιολογημένοι. Θα έλεγε ο κόσμος: Χαλάλι τους!.. Είναι βιώσιμη. Αλλά με το Σοφούλη πρωθυπουργό δεν ήτανε καθόλου. Ερασιτεχνισμός, τσιμπούκι, κουβεντούλα κι έχει ο Θεός!.. Έπεσε, λοιπόν, κι αυτή και ήρθε ο Μιχαλακόπουλος. Πολύ καλύτερος απ' το Σοφούλη, χωρίς αμφιβολία. Και θα μπορούσε να στεριώσει. Να εργασθή αποδοτικά και να προκόψουμε με τη φιλελεύθερη παράταξη στην εξουσία. Η Βουλή ήτανε μονόπλευρη. Χωρίς αντιβενιζελικούς. Και είχαμε πλειοψηφία. Τι σας έτρωγε; Τι έφταιγε η Δημοκρατία και τη σμπαραλιάσατε πριν συμπληρώσει ούτε δύο χρόνια; Ο πολυκομματισμός βέβαια φταίει. Προπάντων όμως η ηγεσία, η λύσσα όλων να γίνουν υπουργοί. Με συγχωρείς που τα λέω σε σένα που δεν φταις τόσο πολύ. Αλλά με πιάνει το παράπονο. Μέσα σε τρία χρόνια τέσσερις κυβερνήσεις νόμιμες και δύο δικτατορικές, παράνομες. Δηλαδή, αφότου έφυγε ο Γεώργιος Β΄, μας άφησε μαύρη κατάρα!.. Η Δημοκρατία μας σα να ξέφτισε. Χειρότερα κι από το κωνσταντινικό καθεστώς του 1915-17.

– Έχεις δίκιο. Τα ίδια συναισθήματα με πνίγουν κι εμένα. Είναι να κλαις!...

– Αλλιώς την ονειρευόμασταν το 1921 στο Παρίσι. Θυμάστε τις συ-

ναντήσεις μας, πριν γίνει η Καταστροφή. Μαύρο φίδι μας έτρωγε, όσο επιμένανε οι Γουναραίοι με τον Κωνσταντίνο τους και με την στρατηλατική του περιοδεία στη Μικρά Ασία.

– Μη μου τα θυμίζεις, καημένε. Φταίμε κι εμείς που τους παραδώσαμε την εξουσία μετά την 1η Νοεμβρίου του '20. Το μεγαλύτερο λάθος μας. Πιο μεγάλο κι από τις εκλογές.

– Καλά τα προβλέψαμε τότε. Αλλά τώρα τι γίνεται; Μήπως έχουμε καμιά καινούργια δικτατορία με τον συμπατριώτη μου τον Κονδύλη; Καλά τα καταφέρνει ως την ώρα. Ο Θεός να τον φωτίσει να μην πάρουν τα μυαλά του αέρα με την επιτυχία που είχε στην ανατροπή του Παγκάλου. Ξέρω, σεις δεν τον συμπαθείτε, τον υποψιάζεστε!..

– Ό,τι κι αν μου ειπείς, δεν του έχω εμπιστοσύνη. Δεν είναι σαν τον Πλαστήρα. Μοιάζει με τον Πάγκαλο. Σε πολλά. Ίσως να κάμει στο τέλος πιο μεγάλο κακό. Τώρα ανάστησε τη Δημοκρατία, όπως λες. Αύριο όμως, του χρόνου, αργότερα, τι εκπλήξεις μας επιφυλάσσει; Τον φοβάμαι. Ο Πάγκαλος σχεδόν τρελάθηκε στο τέλος και ασφαλώς θα έπεφτε γρήγορα. Θα ξέφταγε σιγά-σιγά. Τούτος είναι σκληρό καρύδι κι αυτός. Αλλά μπορεί να κρατήσει πιο πολύ, το μυαλό του. Να προξενήσει μεγαλύτερες ζημιές στην παράταξή μας. Να μου το θυμάσαι. Κι ας είναι φίλος σου.

– Ως τώρα –είμαστε στα 1926– δεν πάει άσχημα. Το να μη μετάσχει στις εκλογές, ενώ θα λάβουν μέρος οι Λαϊκοί με τον Παναγή Τσαλδάρη και οι Ελευθερόφρονες του Μεταξά, δεν είναι μικρό πράγμα. Δείχνει εθνικά αισθήματα. Τι θα κάνει αργότερα δεν το ξέρω».

Τα πάθη της Δημοκρατίας και της «Δημοκρατίας»

Η «Δημοκρατία» ήταν η εφημερίδα με τις μεγάλες επιτυχίες και στα φιλολογικά θέματα. Με συνεργάτες διακεκριμένους πνευματικούς ανθρώπους βρισκόταν πάντα στο προσκήνιο των πνευματικών εξελίξεων. Τον Ιούλιο του 1925 όταν ήρθε στην Αθήνα ο Γιάννης Ψυχάρης τον υποδέχτηκαν στον Πειραιά, όπου έφτασε ατμοπλοϊκώς, οι διακεκριμένοι (τότε) συγγραφείς Νίκος Πορριώτης (μεταφραστής αρχαίων συγγραφέων), ο Μανώλης Κανελλής (Σίσσυφος), ο Μένος Φιλήντας, ο Μανώλης Καλομοίρης, ο Κωστής Μπαστιάς, ο Ρήγας Γκόλφης και ο Πέτρος Χάρης. Ο Μπαστιάς δεν έχασε την ευκαιρία. Μέσα στο

αυτοκίνητο, που έρχονταν στην Αθήνα, του πήρε συνέντευξη και την επόμενη τη δημοσίευσε η «Δημοκρατία» με τον τίτλο «Λίγες ώρες με τον Ψ'υχάρη».

Τη «Δημοκρατία», στο μεταξύ, την πήραν οι αδελφοί Α. και Δ. Πουρνάρα. Με τη δικτατορία του Πάγκαλου και τα νομοθετήματα με τη φίμωση του τύπου, με λογοκρισίες και διώξεις, η «Δημοκρατία» –που είχε συνεργάτη τον Μπαστιά– αντέδρασε με μια πρωτότυπη αλλά και καταλυτική ενέργεια. Τα κείμενα που απαγόρευε η λογοκρισία τα έβγαζε αλλά τη θέση τους την άφηνε λευκή, με μόνο τις λέξεις «Η Δημοκρατία δεσμώτης». Τον Οκτώβρη του 1925 η εφημερίδα τιμωρήθηκε με κλείσιμο 15 ημερών και το Νοέμβριο επί διήμερο. Στις 15 Φλεβάρη 1926 παύεται οριστικά. Ο Αλ. Παπαναστασίου, που τις αρχές του κόμματός του ακολουθούσε η «Δημοκρατία», εκτοπίστηκε στη Σαντορίνη και ο Δημήτρης Πουρνάρας οδηγήθηκε στις φυλακές. Ο στενός συνεργάτης της Κ. Μπαστιάς έζησε από κοντά την περιπέτεια αυτής της μεγάλης εφημερίδας σαν κυριότερος συνεργάτης της.

Τον Σεπτέμβρη του 1926, με την πτώση της Δικτατορίας Πάγκαλου, επανεκδόθηκε η «Δημοκρατία», αλλά δεν μπόρεσε να διατηρήσει την παλιά αίγλη της και διέκοψε οριστικά το Φλεβάρη του 1927. Αξίζει όμως να επικαλεστούμε τις μαρτυρίες του Κωστή Μπαστιά από το βιβλίο του γιού του Γιάννη[1]. Στις αρχές Οκτωβρίου ο Πέτρος Χάρης ξεκίνησε μια σειρά συνεντεύξεων με γενικό τίτλο «Η Δημοκρατία μεταξύ των λογίων». Δημοσιεύτηκαν αυτές με τους Πέτρο Πικρό, Λέοντα Κουκούλα, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο, Γ. Ξενόπουλο, Κ. Παλαμά, Ν. Νιρβάνα, Ι. Γρυπάρη, Δ. Βουτυρά, Π. Χορν, Φ. Πολίτη, Α. Θρύλο, Ν. Λαπαθιώτη, κ.λπ.

Ο Μπαστιάς δεν δέχτηκε να επανέλθει στο πόστο που είχε στη «Δημοκρατία», προβλέποντας πως δεν μπορούσε να «πιάσει» η νέα της έκδοση.

1. Γιάννη Κ. Μπαστιά *«Ο Κωστής Μπαστιάς στα χρόνια του μεσοπολέμου»*, Εκδοτική Αθηνών, 1997.

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΑ-25 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΤΗΛΕΦ. 15-07
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΙΤΗΔΕΙΟΣ
ΣΠ. ΜΕΛΑΣ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 2
ΑΘΗΝΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1923
ΤΟ ΦΥΛΛΟΝ Α. 50

ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΝ ΕΞΑΓΝΙΣΜΟΝ

Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐπροκάλεσαν τήν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τήν ἀρχαιότητα. Αὐτοί ἀνοίξαν διάπλατα τάς θύρας εἰς τόν ξένον κατακτητήν. Αὐτοί παρεκάλεσαν τήν ἐθνικήν ὑποδούλωσιν.

Κατά τήν μεγάλην Ἐπανάστασιν οἱ ἐμφύλιοι διχασμοί ἐξηφανίσθησαν τάς πολεμικάς δυνάμεις τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους καί διεκινδύνευσαν τάς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀγῶνος.

Μετά τήν ἀπελευθέρωσιν δέν ἔλειψαν αἱ ἐσωτερικαί διχόνοιαι καί συγκρούσεις. Ἰδίως κατά τήν πρώτην περίοδον, τήν Ὀθωνικήν, ὁπότε ἡ φυσική ἐλευθεριακή ἀντίληψις περί Κράτους τῶν ἀγωνιστῶν καί ἡ ἀπολυταρχικήαθλιότης τοῦ Ὀθωνος ἐκκλιέργουν τάς σχέσεις. Ὀθων τούς ἀδικομένους, τούς θεμελιωτάς πρίν τήν Κυβέρνησιν, εἰς ἀπιδίαν τῶν ἀξιώσεών των διά τάς ἡθλον.

Ὅλαι ὅμως αὐταί αἱ στάσεις ἠτανεγκαταλείπουν περιωρισμένας, εἶχαν τήν γραμμήν τινος ἀντικρούσεως. Αἱ μεγαλόφαρσι πολιτικαί μεταβολαί τῆς περιόδου αὐτῆς, ὅπως ἡ ἀπόσπασις τοῦ Ἰονίου τάς καί ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Ὀθωνος, εἶχαν, ὅταν συνετελέσθησαν, τόσον ὀλιγόχρονα εἰς τήν λαϊκήν συνείδησιν, ὥστε δέν ἐπροκάλεσαν κεφαλάς ἀξίας λόγου σύγκρουσιν.

Κατά τήν δευτέραν περίοδον, τήν Γεωργιανήν, ἡ συνεπελεύθερα εἰς τήν πολιτικήν δικαιοδοσίαν τοῦ λαοῦ καί τῶν πολιτικῶν πρόοδοι καί ἡ δημοκρατικωτέρα φυσιογνωμία τοῦ Συντάγματος ἀνεπτύλεκαν νά αὐξήσουν αἱ ἐσωτερικαί ἀντιθέσεις διέξοδον εἰς τήν ὁμαλήν πολιτικήν, τήν κοινοβουλευτικήν ἀντικρουόμενον.

Τό ἀνοιχθεντῶν στρατιωτικῶν κίνημα τοῦ 1909 ἐπετέλεσεν ἐξαίρετον. Ἀλλά καί αὐτό, ὅπως αἱ προηγούμεναι μεγάλαι πολιτικαί μεταβολαί, εἶχε τήν καθολικήν καλήν ἔννοιαν. Δι' αὐτό συνετελέσθη χωρίς κεφαλάς προσωρινῶν καί προκάλεσεν ἐμπόρας μορφήν λαϊκῆς.

Ὅλως ἀντιθέτως τήν τρίτην περίοδον χαρακτηρίζει ἀπό τό 1912 ὁ ἀνώμαλος πολιτικός βίος, ὁ ἐμφύλιος διχασμός, πρόδηλα ἀπολελεσμένοι καί ὁλόθρυον τῆς προσωπικῆς πολιτικῆς, τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ τοῦ Κωνσταντίνου.

Καί τώρα ὁ διχασμός αὐτός ἔλαβε τήν μορφήν ἀπροκαλύπτου ἐμφυλίου πολέμου.

Θέλόμεν εἰς τά παραλθόν, ἀπό τῆς συγκρούσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, διαφόρα ἐσωτερικά πολιτικά σύγκρουσις δέν ὑπῆρξε πλέον ἀπολυθυμία καί δέν ἔλαβεν οὐδέ διά ὑπῆρξε κένδυνος νά λάβῃ τόσας διαστάσεις, ὅσας ἠπειλήσε νά λάβῃ ὁ σημερινός ἐμφύλιος πόλεμος. Πάντα μεταρρυζίας καί ἀπόμακρα ἐπιφυλάξεις ἔνεκα ἐπιφυλάξεις τῆς ἀπόδεξεως τοῦ Κράτους

ΑΠΟ 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ "ΤΟ ΠΟΥΛΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ,, ΤΟΥ ΚΟΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΝ ΕΙΣ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 25
ΤΗΛΕΦ. 15-67
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΣΠ. ΜΕΛΑΣ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 425
ΑΘΗΝΑΙ
ΚΥΡΙΑΚΗ
28
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠ. 50

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΣΟΒΑΡΩΤΕΡΟΙ

[illegible]

Ο ΤΣΑΓΚΩΦ ΕΙΣ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΝ

Ο ΠΙΘΑΝΩΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΤΙ ΘΑ ΠΡΟΣΦΕΡΗ ΚΑΙ ΤΙ ΘΑ ΖΗΤΗΣΗ

[Μετάφρ. εκ ρωσικής εφημερίδος υπό κύ. Ιωαννίδου]

[illegible]

ΑΦΟΡΑ ΣΥΜΦΡΑΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ

[illegible]

ΣΤ. ΜΑΥΡΟΣ

Αρ. Φύλλου 425, 28 Δεκεμβρίου 1924.

Η «Εσπέρα» των αδελφών Πουρνάρα (1925-1926)

«Ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Δημήτρης Πουρνάρας. Το 1925 εξέδωσε, με τον αδερφό του Ανδρέα, την παπαναστασιακή εφημερίδα "Εσπέρα". Φυλακίστηκε από τις δικτατορίες του Πάγκαλου και του Μεταξά».

Από το βιβλίο του Γιάννη Κ. Μπαστιά «Κωστής Μπαστιάς – Δημοσιογραφία-Θέατρο-Λογοτεχνία» (εκδ. Καστανιώτη 2005) θα αντιγράψουμε ένα μικρό κεφάλαιο με τίτλο: «Η "Εσπέρα" των Αδελφών Πουρνάρα» (1925-1926). Μπορεί σε κάποια σημεία να επαναλαμβάνονται τα ίδια, αλλά αξίζει να τα διαβάσουμε:

Η δικτατορία του στρατηγού Θ. Πάγκαλου, που είχε καταλάβει την αρχή με πραξικόπημα τη νύχτα της 25ης προς την 26η Ιουνίου του 1925, όλο και σκλήραινε τη στάση της απέναντι στον Τύπο. Μετά το νομοθετικό διάταγμα του Ιουλίου για τη φίμωσή του, άρχισαν οι διώξεις των εφημερίδων και οι διαταγές ολιγοήμερης παύσης κυκλοφορίας όσων δεν συμμορφώνονταν με το πνεύμα της δικτατορίας. Στη Δημοκρατία του Αλέξανδρου Παπαναστασίου οι νέοι της εκδότες, οι αδελφοί Ανδρέας και Δημήτρης Πουρνάρας, που είχαν αναλάβει την έκδοση από τον προηγούμενο Μάιο, αγωνίζονταν για την επιβίωσή της. Παπαναστασιακοί και οι δύο, είχαν συνεχή προβλήματα με την παγκαλική λογοκρισία. Κοντά τους αγωνιζόταν και ο Μπαστιάς, ως αρχισυντάκτης της Δημοκρατίας.

Ένα βράδυ στις αρχές Οκτωβρίου του 1925, στο κοινό γραφείο των εκδοτών, ο Μπαστιάς έκανε μια ανακεφαλαίωση της πολιτικής κατάστασης. Απέναντί του καθόταν ο Δημήτρης Πουρνάρας, ο περισσότερο διαννοούμενος από τους δύο αδελφούς. «Άκου, Κωστή», του είπε, «όλοι γνωρίζουμε ότι καλύψαμε την εκτροπή του Πάγκαλου όταν έγινε. Και εμείς, και ο Κουντουριώτης, και η Εθνοσυνέλευση, και όλος ο βενιζελογενής πολιτικός κόσμος. Αλλά εδώ που φτάσαμε πρέπει να εκτιμήσουμε προς τα πού πάμε και ποιες θα είναι οι πολιτικές εξελίξεις». Ο Μπαστιάς τον κοίταξε ρουφώντας την πίπα του και του απάντησε: «Ο Πά-

γκαλος δεν είναι Μουσσολίνι. Ούτε τη λαϊκή απήχηση, ούτε την κομματική οργάνωση, ούτε τον έλεγχο του στρατεύματος που έχει ο Μουσσολίνι θα μπορούσε ποτέ να έχει ο Πάγκαλος. Ήδη του φεύγουν οπαδοί και παραιτούνται υπουργοί του. Δεν τον βλέπω να βγάζει την επόμενη χρονιά. Και όσο πλησιάζει η πτώση του, τόσο θα χειροτερεύουν τα πράγματα για μας. Τόσο πιο αυστηρό θα γίνεται το καθεστώς για τις εφημερίδες». Δεν είχε άδικο ο Μπαστιάς. Λίγο αργότερα, στις 27 Οκτωβρίου, διατάχθηκε από τον Πάγκαλο η παύση της κυκλοφορίας της πρωινής Δημοκρατίας για δεκαπέντε μέρες. Ήταν η αρχή του τέλους της.

Αλλά η βραδινή εκείνη συζήτηση του Μπαστιά με τον Πουρνάρα είχε οδηγήσει και σε μια σημαντική απόφαση που άρχισε να υλοποιείται αμέσως –την έκδοση μιας νέας παπαναστασιακής απογευματικής εφημερίδας, της Εσπέρας[1]. Η απόφαση βασιζόταν στο σκεπτικό ότι, αν και η εποχή ήταν δύσκολη για τις εφημερίδες, πόσω μάλλον για μια νέα εφημερίδα, η έκδοσή της μέσα στις μέρες της δικτατορίας και οι διώξεις που θα έπρεπε να υποστεί θα ήταν ισχυρές περγαμηνές όταν, όπως σωστά είχαν εκτιμήσει, η δικτατορία θα έπεφτε σε λίγους μήνες. Στις σκέψεις αυτές συμφώνησε και ο μεγαλύτερος αδελφός, ο Ανδρέας Πουρνάρας, και ο Μπαστιάς, που ανέλαβε διευθυντής σύνταξης της νέας εφημερίδας, άρχισε αμέσως το σχεδιασμό και την οργάνωσή της. Αν και ουσιαστικά η εφημερίδα θα υποστήριζε τον Παπαναστασίου, ο Μπαστιάς επέμεινε ότι η «Εσπέρα» έπρεπε να εμφανιστεί ως μια νέα ανεξάρτητη δημοκρατική εφημερίδα, υπεράνω των κομμάτων. Τη θέση αυτή, που έγινε δεκτή από τους εκδότες, υπερασπίσθηκε όχι μόνο επειδή θα διευκόλυνε την επιβίωσή της από τις διώξεις της δικτατορίας, αλλά και επειδή πίστευε ότι αυτό που έλειπε στον αθηναϊκό Τύπο ήταν μια πραγματικά ανεξάρτητη εφημερίδα, που δεν θα αλλοίωνε τις ειδήσεις ανάλογα με τις προτιμήσεις κάποιου κόμματος, αλλά θα περιόριζε την έκφραση των απόψεών της στα σχόλια και στην αρθρογραφία της.

Γραφεία νοίκιασαν στο ίδιο οικοδομικό τετράγωνο που ήταν η

1. Η εφημερίδα «Εσπέρα» του 1925 δεν πρέπει να συγχέεται με την εφημερίδα «Εσπερινή» του Πέτρου Γιάνναρου, που είχε εκδοθεί το 1903.

«Δημοκρατία» και το τυπογραφείο της, όπου και θα τυπωνόταν, εκεί που σήμερα βρίσκεται η Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά με είσοδο από την Εδουάρδου Λω αντί της Πανεπιστημίου, και ο Μπαστιάς άρχισε επαφές με δημοσιογράφους και λογοτέχνες, οι περισσότεροι από τους οποίους δημοσιογραφούσαν για βιοποριστικούς λόγους, δημιουργώντας το απαραίτητο επιτελείο.

Αντί άλλης διαφήμισης, κυκλοφόρησε ένα δοκιμαστικό φύλλο, λίγες μέρες πριν από την επίσημη έναρξη της έκδοσης, που μοιράστηκε σε όλη τη χώρα με σκοπό να γνωρίσει το αναγνωστικό κοινό όχι μόνο τις θέσεις της νέας εφημερίδας, αλλά και τους συνεργάτες της. Κάτι πολύ σημαντικό, γιατί από τους συνεργάτες θα έκρινε ο κόσμος την αξία και τη σημασία της. Το δοκιμαστικό ήταν πράγματι εντυπωσιακό, γεμάτο φωτογραφίες δεκάδων συνεργατών. Τέτοιος τρόπος προβολής δεν είχε ξαναγίνει, και πολύς κόσμος κράτησε το δοκιμαστικό για ενθύμιο, μια και για πρώτη φορά έβλεπε τόσες απεικονίσεις δημοσιογράφων και λογίων. Πρόσωπα που ήξερε τα ονόματά τους, καθώς δημοσιογραφούσαν από χρόνια, μα σπάνια είχε δει τα πρόσωπά τους. Και ποιος δεν ήταν σε αυτό! Παλαμάς, Ξενόπουλος, Βλαχογιάννης, Βουτιερίδης, Γκόλφης, Βουτυράς, Χορν, Σκίπης, Παπατσώνης, Κόντογλου, Κουκούλας, Μπόγρης, Φιλήντας, Βάρβογλης, Πικρός, Παράσχος και τόσοι άλλοι. Ακόμα και οι λινοτύπες και πιεστές εμφανίζονταν με πλατιά χαμόγελα.

Στις 7 Νοεμβρίου του 1925, και παρά το βαρύ κλίμα που επικρατούσε, αφού η "Δημοκρατία" διάνυε ακόμα τη δεκαπενθήμερη παύση της, κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της "Εσπέρας". Στην πρώτη σελίδα ξεκινούσε ως ανάγνωσμα το δεύτερο μέρος των απομνημονευμάτων του Γρηγόριου Ξενόπουλου με τίτλο 30 χρόνια φιλολογικής ζωής. Το πρώτο μέρος είχε ήδη δημοσιευθεί στην "Καθημερινή". Τις δύο μόνιμες στήλες χρονογραφήματος κρατούσαν ο Μπαστιάς («Δειλινές κουβέντες») και ο Νίκος Πετιμεζάς, ο Λαύρας («Σκέψεις της Εσπέρας»). Την κριτική βιβλίου κάλυπτε ο Άλκης Θρύλος, ενώ από τα πρώτα φύλλα εμφανίζονται κείμενα των Μένιου Φιλήντα, Λέοντα Κουκούλα, Κωστή Βελμύρα, Νίκου Λάσκαρη, Σ. Παναγιωτόπουλου, Πέτρου Χάρη και Σωτήρη Σκίπη.

Φαίνεται πως ο καθολικισμός του Μπαστιά πέρασε από τη

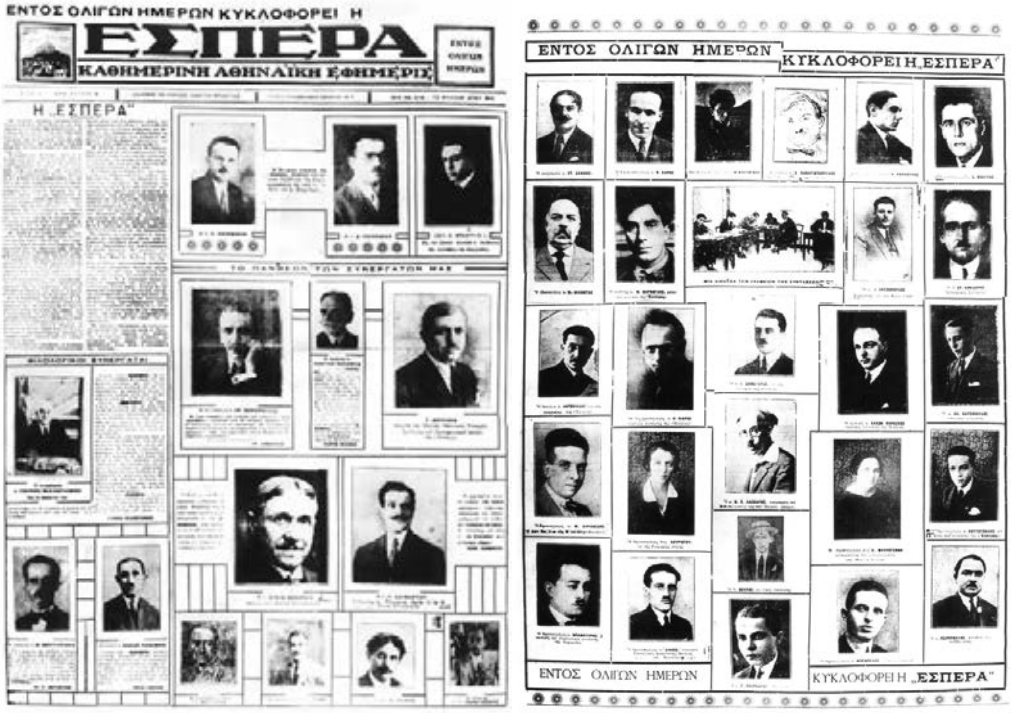

Διαφημιστικό έντυπο της απογευματινής εφημερίδας «Εσπέρα» που εξέδωσαν οι αδελφοί Ανδρέας και Δημήτρης Πουρνάρας, με διευθυντή συντάξεως τον Κωστή Μπαστιά, στις 7 Νοεμβρίου 1925. Η έκδοση, που υποστήριζε τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου, διακόπτεται τον Μάρτιο του 1926, ένα μήνα μετά την εκτόπιση του αρχηγού της «Δημοκρατικής Ενώσεως» από τη δικτατορία του στρατηγού Παγκάλου. Στο έντυπο διακρίνονται μεταξύ των πρώτων συνεργατών οι: Γρ. Ξενόπουλος, Κ. Παλαμάς, Γ. Βλαχογιάννης, Η. Βουτιερίδης, Ρήγας Γκόλφης, Σ. Μενάρδος, Αδ. Αδαμαντίου, Δημ. Βουτυράς, Παν. Χόρν, Σ. Σκίπης, Τ. Παπατσώνης, Στ. Δάφνης, Π. Χάρης, Φ. Κόντογλου, Λ. Κουκούλας, Δ. Μπόγρης, Μ. Φιλήντας, Μ. Βάρβογλης, Π. Πικρός, Κλ. Παράσχος, Ν. Λάσκαρης, κ.ά.

"Δημοκρατία" και στην "Εσπέρα". Σε μόνιμη στήλη του υπάρχουν αναφορές στους ελληνόρρυθμους καθολικούς, ενώ στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας υπήρχε τακτική στήλη, «Το καρνέ του Ντον Μπαζίλιο», διακοσμημένη με το σκίτσο ενός αββά. Όχι ότι ο κρυπτόμενος πίσω από τη ρουμπρίκα «Ντον Μπαζίλιο» έγραφε οτιδήποτε πέραν των σκίτσων της καθημερινής αθηναϊκής ζωής που αφορούσαν τη στήλη του. Αλλά και μόνο η ιδέα μιας ρουμπρίκας με παρόμοιο τίτλο ήταν ομολογουμένως ασυνήθιστη. Δύο εβδομάδες πριν από τα Χριστούγεννα του 1925 η "Εσπέρα"

κυκλοφόρησε με μια τρίστηλη φωτογραφία στην πρώτη σελίδα που έφερε τον τίτλο «Ο Πάπας Πίος XI ετέλεσεν ελληνικήν λειτουργίαν εις τον Άγιον Πέτρον». Στο κείμενο που ακολουθεί πληροφορούμαστε ότι δέκα ελληνόρρυθμοι επίσκοποι μαζί με ελληνόρρυθμους ιερείς ετέλεσαν ελληνική λειτουργία στο Βατικανό. Τέτοια προβολή παρόμοιου θέματος, που να αντιμετώπιζε με συμπάθεια τους Έλληνες καθολικούς, δεν πρέπει να είχε ξαναγίνει από άλλη αθηναϊκή εφημερίδα.

Η οριστική παύση της κυκλοφορίας της «Δημοκρατίας», στις 15 Φεβρουαρίου του 1926, είχε τραντάξει το συγκρότημα Πουρνάρα. Ακόμα περισσότερο, η εκτόπιση του Παπαναστασίου και η φυλάκιση του Δημήτρη Πουρνάρα, κάτι που δεν αναμενόταν, είχαν βυθίσει τους συντάκτες και το προσωπικό της Εσπέρας σε μια απαισιοδοξία για το μέλλον της εφημερίδας τους. Μάταια ο Μπαστιάς προσπαθούσε να τους δώσει θάρρος ισχυριζόμενος ότι οι μέρες της δικτατορίας ήταν μετρημένες. Αφού ακόμα και ο ναύαρχος Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος είχε εγκαταλείψει τον Πάγκαλο παραιτούμενος από υπουργός. Η μια κρίση διαδεχόταν την άλλη. Πόσο θα κρατούσε ακόμα ο Πάγκαλος; Παρά το τι έλεγε στους συντάκτες, ο Μπαστιάς είχε ένα κακό προαίσθημα για το άμεσο μέλλον. Θα επιζούσε η εφημερίδα ως την πτώση του Πάγκαλου, για την οποία δεν είχε αμφιβολία, ή θα έσβηνε πριν προλάβει να επανέλθη η δημοκρατία;

Με τις σκέψεις αυτές, ο Μπαστιάς κάθισε ένα βράδυ να γράψει για τη σύγκρουση που αισθανόταν μεταξύ των παλαιών σοσιαλιστικών ιδεών του, ταγμένων στο στρατόπεδο του διαλεκτικού υλισμού, και ενός θρησκευτικού αισθήματος που σιγά-σιγά δυνάμωνε μέσα του. Είχε αποφασίσει να αναθεωρήσει όχι μόνο τις λογοτεχνικές του απόψεις, όπου είχε ήδη κάνει την αρχή καταστρέφοντας τα τρία θεατρικά του έργα, αλλά και τα κοινωνικοπολιτικά του πιστεύω. Σχεδίασε μια σειρά πέντε άρθρων, «Η χρεωκοπία αξιών και η ουσία της αύριο», σε μορφή διαλόγου με έναν υποτιθέμενο κομμουνιστή που άλλοτε τον αποκαλεί «ο συνοφρυωμένος κομμουνιστής» και άλλοτε «ο πτωχός διαλεκτικός». Στο κείμενο περιγράφει τα δύο μεγάλα ρεύματα που έρχονται να κατακτήσουν τον κόσμο – το μαρξικό ευαγγέλιο και το θρησκευ-

τικό συναίσθημα, που εκπροσωπείται από το Βατικανό και το οποίο κατά των Μπαστιά είναι ο μόνος σοβαρός εκπρόσωπος της χριστιανικής ιδέας. Αλλά και εδώ αντιμετωπίζουμε μια νέα τροπή στη σκέψη του Μπαστιά: Το θρησκευτικό συναίσθημα δεν εκπροσωπείται μόνο από το Βατικανό. Ο Μπαστιάς έχει αρχίσει να μελετά τους Ινδούς ασκητές και τον Μαχάτμα Γκάντι (1868-1948), τοποθετώντας τη θρησκευτική άνθηση των Ινδιών δίπλα στον καθολικισμό, θεωρώντας και τις δύο αυτές θρησκείες ένα αντίβαρο στο μαρξισμό. Το πέμπτο και τελευταίο άρθρο της σειράς με τα συμπεράσματα του Μπαστιά για τη διαμάχη μαρξισμού και θρησκείας δεν πρόλαβε να δημοσιευθεί για να τα πληροφορηθούμε. Στις 8 Μαρτίου 1926 διατάσσεται από τη δικτατορία η οριστική παύση κυκλοφορίας της «Εσπέρας». Τα γραφεία κλείνουν και το συγκρότημα διαλύεται. Μετά μια εβδομάδα θα παραιτηθεί και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Παύλος Κουντουριώτης.

— Νὰ τὰ ποῦμε;

(Τοῦ κ. ΚΙΤΣΟΥ)

«Ελεύθερος», 27 Δεκεμβρίου 1964.

Δεσμώτης της 21ης Απριλίου

Φυσικά και δεν ήταν δυνατό ο Δημήτρης Πουρνάρας να ξεφύγει από τους χαφιέδες της Ασφάλειας. Και της ΚΥΠ. Κι όταν παραμονές της Δικτατορίας οι στρατιωτικοί με βάση τους αστυνομικούς φακέλους κάνανε τους καταλόγους των προς σύλληψη χιλιάδων ατόμων το όνομα του Πουρνάρα το βάλανε στον πίνακα των άκρως επικίνδυνων. Γι' αυτό θα δούμε πώς πήγαν να τον συλλάβουν μεσάνυχτα, κουστωδία ολόκληρη ένοπλων κυπατζήδων.

Αξίζει να δούμε αυτό το, λογοτεχνικά γραμμένο, γεγονός της σύλληψης του Δημήτρη Πουρνάρα, με τις πολλές διαστάσεις.

Η ΣΥΛΛΗΨΗ

Δεν είχε φέξει ακόμα εκείνη την Παρασκευή πρωί. Ξημέρωνε 21 Απριλίου 1967 και τη νύχτα έκανε πολύ κρύο. Ξαφνικά η κόρη μου, που είχε το δωμάτιό της ακριβώς πάνω απ' την εξώπορτα της πολυκατοικίας, στο δεύτερο πάτωμα, ξύπνησε από έναν θόρυβο που δεν ήτανε ο συνηθισμένος στην οδό Πιπίνου τις νυχτιάτικες ώρες. Ένα βαρύ φορτηγό του στρατού είχε σταματήσει εμπρός στην πολυκατοικία κι ακουγόντανε κουβέντες θυμωμένες. Χτυπούσανε το κουδούνι της θυρωρού κι επειδή αυτή δεν άνοιξε γρήγορα, οι νυχτερινοί επισκέπτες ταρακουνούσανε την εξώπορτα. Στο μεταξύ οι φωνές οργισμένες, επιτακτικές σαν στρατιωτικές διαταγές, εξακολουθούσαν στην είσοδο και σε λίγο κινήθηκε το ασανσέρ. Κάποιοι ανέβαιναν και η κόρη μου αφουγκραζότανε στην πόρτα του δικού μας διαμερίσματος, για να αντιληφθεί τι είχε συμβεί, ποιος έκανε αυτό το θόρυβο, πριν φέξει. Το ασανσέρ όμως σταμάτησε στο δικό μας πάτωμα κι αμέσως χτύπησε το δικό μας κουδούνι, πριν προφτάσει η κόρη μου ν' ακούσει τίποτε. Ταυτόχρονα δυοτρία χέρια σπρώχνανε και χτυπούσανε την πόρτα μας. Φοβισμένη λίγο, αλλά και περίεργη μαζί, άνοιξε και τρομαγμένη αντίκρισε έναν αξιωματικό με πιστόλι, ενώ δίπλα του ένας λοχίας κρατούσε προτεταμένο ένα μικρό αυτόματο οπλοπολυβόλο και πίσω τους στέκονταν άλλοι στρατιώτες. Ο αξιωματικός αμέσως της είπε:

– Ζητούμε τον κ. Δημήτρη Πουρνάρα!... Πού βρίσκεται; Να τον ιδούμε θέλουμε!...

Αλαλιασμένη η κόρη μου, αντί να προχωρήσει προς το δωμάτιο των γονιών της, μπήκε στο πλησιέστερο δωμάτιο, προς το εσωτερικό του διαμερίσματος, όπου κοιμότανε ο γιός μου. Εκείνος είχε ξυπνήσει απ' τα χτυπήματα στην πόρτα και όταν άκουσε πως ήθελαν τον πατέρα τους, είπε στον επικεφαλής στρατιωτικό πως θα πήγαινε να τους ξυπνήσει.

– Θα 'ρθουμε κι εμείς μαζί σου!..., είπε ο αξιωματικός και προχωρήσανε όλοι στο διάδρομο, πρώτα ο γιός μου, έπειτα ο υπολοχαγός, ενώ ακολουθούσανε ο λοχίας με το οπλοπολυβόλο κι ένας στρατιώτης. Ένας άλλος φύλαγε στην εξώπορτα το διαμερίσματος και τρεις-τέσσερις βρισκόντανε φρουρά στην είσοδο της πολυκατοικίας και κοντά στο σκεπασμένο καμιόνι.

Φαντάζεται ο καθένας τι αισθανθήκαμε, εγώ κι η γυναίκα μου, όταν άναψε ξαφνικά το φως στο δωμάτιό μας και είδαμε μπροστά στα κρεβάτια τον γιό μας, έναν άγνωστο αξιωματικό, έναν λοχία με οπλοπολυβόλο προτεταμένο κι έναν στρατιώτη στην πόρτα.

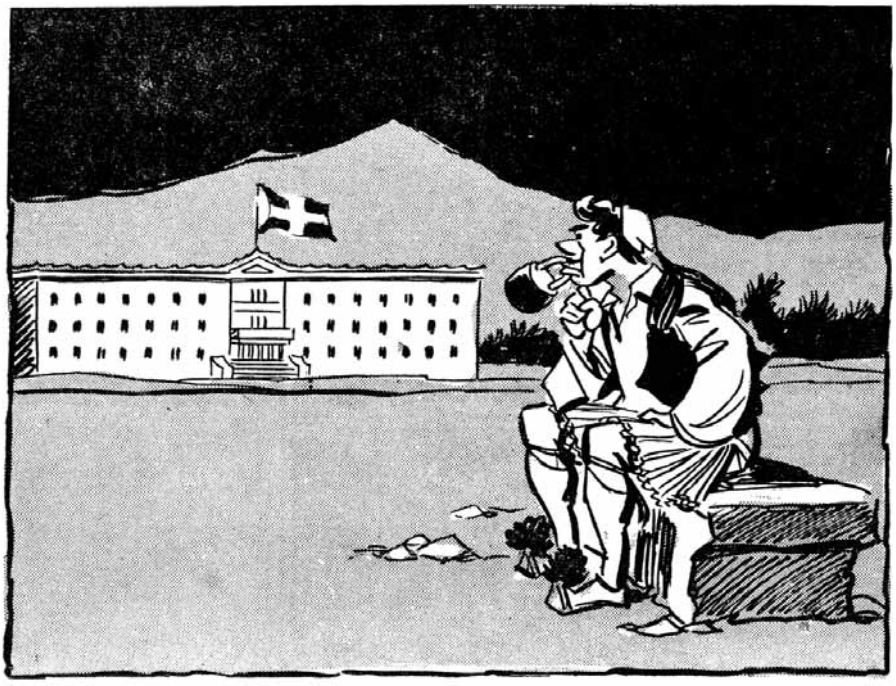

Ἔκλεισεν ἡ Βουλή!...

«Ελεύθερος», 27 Μαΐου 1962.

– Κύριε Πουρνάρα σηκωθείτε, σας παρακαλώ!... Θα μας ακολουθήσετε.

– Μα τι συμβαίνει; Τι είναι αυτά; Και μάλιστα τέτοια ώρα; Δεν περιμένατε να φέξει. Πώς θα σας ακολουθήσω; Με ποιο δικαίωμα έρχεστε να με πάρετε και μάλιστα μεσ' τη νύχτα; Πού είναι το ένταλμα συλλήψεως; Θα τηλεφωνήσω στον πρωθυπουργό. Έχει γνώση ο κ. Κανελλόπουλος; Το ξέρει ο διευθυντής της Αστυνομίας;

– Ο Κανελλόπουλος έπαψε να είναι πρωθυπουργός. Άλλωστε θα κόψουμε την τηλεφωνική σας γραμμή. Κάνετε γρήγορα.

– Μα, δεν είναι δυνατόν. Αφήστε με να ειδοποιήσω. Να τηλεφωνήσω στην διεύθυνση της Αστυνομίας. Αφού δεν είναι ο Κανελλόπουλος πρωθυπουργός, ποιος είναι; Πέστε μου, να του τηλεφωνήσω και να διαμαρτυρηθώ!... Δεν είναι σωστά πράγματα να μπαίνετε στο σπίτι μου, στο δωμάτιό μου, με οπλοπολυβόλο, για να με συλλάβετε, στις τρεις η ώρα το πρωί!... Έχετε έγγραφη διαταγή; Πώς θα σας ακολουθήσω με τον τρόπο που θέλετε να με πάρετε; Τι έκαμα;

– Κύριε Πουρνάρα, μην ταράσσεστε. Δεν ήρθαμε μόνοι μας. Έχουμε ρητή διαταγή να σας συλλάβουμε. Την κυβέρνηση της χώρας την αναλάβανε από σήμερα οι ένοπλες δυνάμεις.

Το κατάλαβα πως ματαιοπονούσα και σηκώθηκα να ντυθώ και να τους ακολουθήσω. Ήτανε φανερό πως την κυβέρνηση της ΕΡΕ, που είχε σχηματίσει πριν λίγες ημέρες ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος για να κάμει εκλογές, την ανατρέψανε στρατιωτικοί. Ποιοι όμως; Στρατηγοί φίλοι κι έμπιστοι του βασιλιά, όπως υπήρχανε πληροφορίες από καιρό; Αλλά γιατί μ' αυτό τον τρόπο; Μπορούσε να τον καλέσει να υποβάλει παραίτηση και να γίνει άλλος πρωθυπουργός. Ρώτησα τον αξιωματικό αν είχανε συλλάβει κι άλλους σαν εμένα και ποιους άραγε;

– Πολλούς, μου απάντησε, αλλά δεν ξέρω ποιους.

Εθεώρησα περιττό να επιμείνω. Σε λίγα λεπτά ετοιμάσθηκα. Φυσικά δεν ξυρίστηκα. Πού τέτοια εύνοια, αν τουλάχιστον κρίνω απ' ό,τι έπαθαν την ίδια ώρα σχεδόν κάτι άλλοι συγκρατούμενοί μου;... Πώς να παρατείνω την αναμονή του... αποσπάσματος, αφού και όταν έπλυνα το πρόσωπό μου, με παρακολουθούσε ο αξιωματικός; Φοβότανε άραγε μήπως διαφύγω απ' το φωτα-

γωγό; Ή μην τυχόν επιχειρήσω αυτοκτονία; Έτσι, χωρίς άλλη διαδικασία ή διαπληκτισμό, σιωπηλά, θα έλεγε κανένας, βγήκαμε έξω απ' το διαμέρισμα και πήραμε το ασανσέρ να κατέβουμε, ενώ αποχαιρετούσα συγκινημένος την οικογένειά μου, δακρυσμένος. Θα τους ξανάβλεπα άραγε; Και πότε; Στην εξώπορτα ο υπολοχαγός ανέβηκε δίπλα μου στο στρατιωτικό φορτηγό, αφού μου είπε να πάρω θέση κοντά του, στα μπροστινά καθίσματα των οδηγών, ενώ ο λοχίας με το οπλοπολυβόλο και οι στρατιώτες, τιμητική φρουρά μου πια..., μπήκανε μέσα στο καμιόνι. Αμίλητοι ήμασταν όλοι, αλλά ο σοφέρ ήξερε το δρόμο!... Ανέβηκε στην οδό Πατησίων και τράβηξε προς την Ομόνοια. Πού πηγαίναμε; Έξω απ' τα γραφεία του ΟΤΕ συναντήσαμε και το πρώτο θωρακισμένο να φρουρεί την είσοδο, ενώ γύρω του ήτανε πολλοί στρατιώτες. Άλλο ένα τανκ στην είσοδο του πάρκου. Όταν φτάσαμε στην πλατεία εμπρός στο Πεδίον του Άρεως και στρίψαμε αριστερά, προς τα επάνω, για ν' ανεβούμε τη λεωφόρο Αλεξάνδρας, κατάλαβα πως δεν θα με φιλοξενούσε η Γενική Ασφάλεια της Αστυνομίας Πόλεων στην οδό Μπουμπουλίνας. Αυτή ήτανε αμέτοχη στις συλλήψεις. Έπρεπε να το μαντέψω αμέσως, αφού δεν υπήρχε κανένας αστυνομικός ανάμεσα στους φρουρούς μου. Όλα τα είχε αναλάβει ο στρατός, φαίνεται! είπα μέσα μου. Πού πάμε όμως; Πού θα με φυλακίσουνε; Στην Αθήνα; Εδώ κοντά ή μακριά; Στο τέρμα Αμπελοκήπων κι έπειτα στην οδό Μεσογείων λύθηκε η απορία μου. Ρώτησα τον αξιωματικό και καθώς προχωρούσαμε προς το Γουδί, που μου ήτανε γνώριμο από χρόνια –προπάντων από τη μηνιαία κράτησή μου στις παλιές φυλακές αξιωματικών, που ήτανε τότε στο Γουδί, όταν ο στρατηγός Πάγκαλος εγκαθίδρυσε τη δικτατορία του στα 1926 και μ' έπιασε μαζί με τον Γ. Κονδύλη, το Ντίνο Βεντήρη, το Λεωνίδα Σπάη κι άλλους, πολιτικούς και στρατιωτικούς– μου απάντησε ευγενικά:

– Εδώ κοντά. Στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών των Θωρακισμένων.

Όταν ύστερα από λίγα λεπτά εφτάσαμε, το φορτηγό μπήκε στην αυλή της Σχολής, ενώ κοίταζα μπροστά μου το μεγάλο σε έκταση φωτισμένο κτίριο που θα με... στέγαζε. Τι θα γινόντανε όμως οι έφεδροι δόκιμοι αξιωματικοί που τα είχανε για σχολή και

κατοικία ταυτόχρονα; Ένας λοχαγός, όχι υψηλός, αλλά αρκετά γεμάτος, που ήτανε φρούραρχος εκείνες τις δύσκολες στιγμές, με δέχθηκε με ευγένεια, όταν ο υπολοχαγός με κατέβασε απ' το φορτηγό για να με παραδώσει σ' αυτόν, λέγοντας τ' όνομά μου. Με πήρε κι ανεβήκαμε μαζί τις μαρμάρινες σκάλες ως το δεύτερο πάτωμα, όπου ήτανε οι τέσσερις μεγάλοι θάλαμοι των μαθητών της Σχολής, δύο από κάθε πλευρά του χολ. Φρουροί μπόλικοι στην είσοδο του κτιρίου, στις σκάλες και στους διαδρόμους. Φαίνεται είναι πολλοί οι... ομοιοπαθείς!, διαλογίστηκα. Ανεβαίνοντας τη δεύτερη σκάλα, αρκετά επιβλητική, στρίψαμε προς τη δεξιά πλευρά και ο φρούραρχος-λοχαγός μου είπε χαμογελώντας:

– Εδώ θα μείνετε. Δεν θα είστε πολλοί στον ακρινό θάλαμο. Όλοι-όλοι πέντε. Μπορείτε να πάρετε όποιο κρεβάτι προτιμάτε. Ό,τι θελήσετε, θα μας το ειπείτε. Στη διάθεσή σας!...

Όταν μπήκα στον καθαρό και μακροσκελή θάλαμο, απέραντο σχεδόν, για... κατοικία, το πρώτο πράγμα που είδα ήτανε στρατιώτες με εφ' όπλου λόγχη στην είσοδο, στη μέση και στις δύο άκρες του. Τέσσερις «φιλοξενούμενοι» βρισκόντανε μέσα, επάνω σε κρεβάτια. Ένας ηλικιωμένος –γέρος σχεδόν φαινότανε όπως ήτανε σκυμμένος, με την πλάτη στηριγμένη στο πίσω μέρος του κρεβατιού, δεξιά προς το βάθος– μου θύμιζε κάποιον γνωστό μου, με τα πυκνά μαλλιά του, αληθινή χαίτη. Ποιος ήτανε άραγε; Σα να λαγοκοιμότανε, πολύ κουρασμένος. Τι διάβολο!.. Σε τέτοια ηλικία τον κουβαλήσανε εδώ μέσα, τ' άγρια μεσάνυχτα, έστω και τις πρωινές ώρες, πριν φέξει; Έχει και τις αποσκευές του!..., είπα μόνος μου. Κι εγώ δεν επήρα ούτε τη σάκα μου με καμιά εφημερίδα και περιοδικά ξένα, να περνάει η ώρα. Εκείνη τη στιγμή έκοψε τους πένθιμους διαλογισμούς μου ένα σκούντημα, μόλις μπήκα στον ακρινό θάλαμο. Ο βουλευτής και πρώην υπουργός, στρατηγός Παυσανίας Κατσώτας, ξαπλωμένος στο πρώτο κρεβάτι δεξιά, μ' έπιασε απ' το χέρι καθώς προχωρούσα και με σταμάτησε. Με είχε αναγνωρίσει, ενώ εγώ εξακολουθούσα να κοιτάζω αντίκρυ και πιο μέσα, προς τον ακουμπισμένο γέρο με τα κλειστά μάτια.

– Ε, Δημητράκη, πού πας; Καλωσόρισες!.. Θα είσαι μαζί μας;

Αγκαλιασθήκαμε με τον συμπατριώτη μου και τον ρώτησα ποιοι είναι οι άλλοι τρεις... συγκάτοικοι.

– Δεν τους βλέπεις; Εκεί πέρα είναι ο Γέρος!.. Στο βάθος αριστερά, ο Μητσοτάκης. Ο γιός μου, ο κ. βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, κοιμάται στο διπλανό κρεβάτι. Είναι άυπνος από προχτές. Γύρισε τη νύχτα, για να τον πιάσουν στο σπίτι μας, φαίνεται!..

– Κοιμάται ο Παπανδρέου; Πάω να τον ιδώ. Πότε σας έπιασαν εσάς; Έχετε πολλή ώρα εδώ; Τι έχει το χέρι σου; Τραυματίας;

– Ο Γέρος λαγοκοιμάται!.. Αφότου τον φέρανε είναι αμίλητος. Δεν μπορεί να το πιστέψει. Σπάσανε την πόρτα για να μπούνε στο δικό μας διαμέρισμα!.. Το χέρι μου είναι θύμα τους!.. Αρνήθηκα ν' ανοίξω και να τους ακολουθήσω.

– Πρόεδρε..., είπα χαμηλόφωνα, όταν επλησίασα τον αρχηγό της Ενώσεως Κέντρου. Εγώ είμαι. Ο Πουρνάρας. Μήπως σας ξύπνησα; Τι κάνετε; Θέλετε να κοιμηθείτε;

– Όχι, Μήτσο μου. Δεν με ξύπνησες. Είχα κλειστά τα μάτια, για να ξεκουραστώ. Και συ εδώ; Με ρώτησε, ενώ αγκαλιαζόμασταν συγκινημένοι.

– Σας φέρθηκαν καλά; Μου φαίνεται πως έχουνε κι άλλους εδώ, εκτός από μας τους πέντε.

– Εσένα σε κακομεταχειρίσθηκαν; Έμαθες τίποτε για τον Ανδρέα; Τον πιάσανε; Πού να τον έχουν άραγε; Δε ρωτάς εσύ το λοχαγό μήπως ξέρει τίποτε; Ανησυχώ.

Σηκώθηκα, επήγα προς την έξοδο, να βγω απ' το θάλαμο, αλλά με σταμάτησε ο σκοπός στρατιώτης. Με είδε όμως ένας λοχίας και το είπε στο φρούραρχο που δεν είχε κατέβει ακόμα στο ισόγειο. Κάποιον φέρανε στην απέναντι πλευρά την ώρα που μιλούσα με τον Κατσώτα και τον πρόεδρο. Ο λοχαγός έκανε νόημα στο στρατιώτη να μ' αφήσει να τον δω, αλλά ο λοχίας πλησίασε και μπήκε μπροστά του για να μην αναγνωρίσω τον καινούργιο «φιλοξενούμενο»!.. Μόνο, όταν εξαφανίσθηκε ο κρατούμενος στον απέναντι θάλαμο, με άφησε να ιδώ το φρούραρχο. Στο πέρασμά του ως το διάδρομο και το χολ πρόφτασα να διακρίνω το Μανώλη Γλέζο και το Λεωνίδα Κύρκο που καθόντανε σε κρεβάτια και μιλούσανε στο θάλαμο που ήτανε πριν από τον δικό μας, στη δεξιά πλευρά, ανεβαίνοντας.

– Ο Παπανδρέου ρωτάει αν είναι εδώ κι ο γιός του, είπα στο φρούραρχο. Εσείς τον έχετε;

– Δεν μπορώ να σας πω τίποτε! απάντησε ο λοχαγός και, για να μετριάσει την εντύπωση, πρόσθεσε:

– Θα ρωτήσω το συνταγματάρχη και θα σας απαντήσω αργότερα.

– Ευχαριστώ. Απλώς θέλει να πληροφορηθεί αν τον πιάσανε κι εκείνον και αν τον έχετε εδώ. Ανησυχεί για την υγεία του. Κρατούνται πολλοί εδώ στη Σχολή;

Με κοίταξε, κοντοστάθηκε για λίγο, αλλά δεν μου έδωκε απάντηση!..

– Απ' την απάντηση του λοχαγού δεν βγαίνει τίποτε, κύριε πρόεδρε!.., είπα στον αρχηγό, όταν γύρισα κοντά του. Είδα όμως πως φέρανε κι έναν άλλο κρατούμενο στους απέναντι θαλάμους. Στο διπλανό μας έχουνε τον Γλέζο, τον Κύρκο και τρεις άλλους που δεν τους είδα στο πρόσωπο. Φαίνεται πως σε κάθε θάλαμο έχουν κι από πέντε-έξι. Ίσως πιο πολλούς ή πιο λίγους. Δεν αποκλείεται να είναι απέναντι κι ο Ανδρέας, αν τον πιάσανε. Θα κοιτάζω κάθε τόσο.

– Σ' ευχαριστώ, Δημήτρη. Προσπάθησε να μάθεις, σε παρακαλώ. Πώς σε πιάσανε εσένα;

Του αφηγήθηκα τη σκηνή της συλλήψεώς μου, απ' τον αξιωματικό και το απόσπασμά του, το οπλοπολυβόλο του λοχία, τα τανκς στον ΟΤΕ και στο Πεδίον του Άρεως. Εκείνος μου είπε πως του φερθήκανε πολύ καλά. Τον αφήσανε μάλιστα να πάρει και βαλίτσα με τα απαραίτητα εσώρουχα κ.λπ. ενώ σ' εμένα δεν το επιτρέψανε.

– Ώστε παρουσιασθήκανε ξαφνικά στο κρεβάτι σου και με οπλοπολυβόλο... Σ' εμένα δεν μπήκανε στην κρεβατοκάμαρα. Ούτε είχανε οπλοπολυβόλο. Μεγάλη περιποίηση σου έκαναν!..

– Το περιμένατε αυτό, κ. πρόεδρε; Πώς την έπαθε ο Κανελλόπουλος; Τον καταλύσανε. Ποιοι όμως; Στρατηγοί φίλοι του βασιλιά είναι; Τι κυβέρνηση έκαμαν; Ποιος είναι ο πρωθυπουργός;

– Θα το μάθουμε. Πρέπει να ρωτήσουμε το λοχαγό. Καλός φαίνεται. Προφήτης έγινες και σ' αυτό, φίλτατέ μου. Τα πρόβλεψες από πρόπερσι κιόλας. Τι λέω; Απ' το '64. Το θυμάμαι το άρθρο σου «Θα σας δέσουν κ. Γ. Παπανδρέου»!.. Αλλά δεν σ' ακούγαμε. Δεν σε πιστεύαμε. Δεν φανταζόμασταν καν πως

με κυβέρνηση Κανελλοπούλου θα είχαμε τέτοια εξέλιξη. Ο Παναγιωτάκης με διαβεβαίωσε πως κρατούσε την κατάσταση στα χέρια του, απ' τη στιγμή που πήρε την πρωθυπουργία!.. Μου συνιστούσε μάλιστα να προσέχω την Ε.Δ.Α. Να ειδοποιήσω το Κ.Κ.Ε. πως δεν θα εδίσταζε να τους συντρίψει, αν το παράκαναν. «Θα έπεφταν κεφάλια, αν επιχειρούσανε τίποτε!..», μου ετόνιζε. Και να την πάθει έτσι!... Απίστευτο.

– Τι λέτε; Τι θα μας κάμουν; Εδώ θα μας κρατήσουν; Ή θα μας πάνε πουθενά αλλού; Όταν ξαναϊδώ το φρούραρχο, θα τον ρωτήσω και για την καινούργια κυβέρνηση. Ποιος θα γίνει πρωθυπουργός, αν ορκίσθηκε κ.λπ. Ο υπολοχαγός που μ' έπιασε μου είπε πως αναλάβανε οι ένοπλες δυνάμεις την εξουσία. Ο βασιλιάς τι ρόλο να έπαιξε; Οι δικοί του στρατηγοί είναι; Με τον Δόβα άραγε; Όλα να τα περιμένουμε, τώρα που τα πράγματα πήρανε τέτοιο δρόμο!.. Το καλό ήτανε να μη φτάσουμε σ' αυτό το σημείο. Θα με θυμάται κι ο ίδιος ο Παναγιωτάκης σήμερα. Αργά όμως πολύ!

– Έχεις δίκιο. Μας τα έγραψες όλα!.. Ωμά, κάποτε υπερβολικά. Σωστά όμως. Και με το δίκιο σου. Εγώ φταίω πιο πολύ που δεν σε άκουγα πάντοτε κι όσο πρέπει. Ας όψεται κι αυτός ο γιος μου. Πολύ με στενοχωρούσε μερικές φορές. Πολύ μ' επίεζε κάποτε. Θυμάμαι το τηλεφώνημα που μου έκαμες νυχτιάτικα, στις 20 Αυγούστου του '65, και με αναστάτωσες με όσα μου είπες για τις καμπάνες του Αγ. Κωνσταντίνου, τα καμένα αυτοκίνητα, τους ύποπτους αλήτες στους δρόμους και τη φασαρία που έκαναν. Είχες δίκιο που υποψιάσθηκες χαφιέδες της Άκρας Δεξιάς, μαζί με απλοϊκούς ή βαλτούς οπαδούς του Κ.Κ.Ε. και της Ε.Δ.Α. Νυχτιάτικα κι εγώ τους προειδοποίησα αμέσως. Τους τρομοκράτησα με την απειλή που μου είπες να τους διαβιβάσω πως θα τους καταγγείλω δημόσια!.. Έπιασε. Είχε αποτέλεσμα. Σταματήσανε αμέσως οι θορυβώδεις ή ύποπτες διαδηλώσεις.

– Γλυτώσαμε από κίνημα στρατιωτικό τότε. Αλλά το πιο μεγάλο κακό έγινε τον Ιούλιο του '65, που υποβάλατε παραίτηση. Ίσως και πιο πριν που δεν κάνατε υπουργό έναν φίλο σας, τον Κατσώτα, τον Τούμπα, τον Μπακόπουλο, οποιονδήποτε στη θέση του Γαρουφαλιά. Που δεν έγινε συνεδρίαση της κοινοβου-

λευτικής ομάδας του Κέντρου. Ίσως να προλαβαίναμε την κρίση και την πτώση. Δεν μ' ακούσατε, δυστυχώς.

– Αχ, αυτός ο Ανδρέας τι μας έκαμε;.. Τι ήθελε να ξαναέρθει στην κυβέρνηση; Απ' έξω θα εργαζότανε καλύτερα. Θα γινότανε κύριος της καταστάσεως!.. Και σε παρεξηγούσε, ό,τι κι αν του έλεγα για τα άρθρα σου και τη γραμμή της εφημερίδος σου. Τα είχε μαζί σου που ζήτησες στα '64 την παραίτησή του και την έδωκε το ίδιο βράδυ που έγραψες το άρθρο σου για να φύγει απ' την κυβέρνηση. Όλο μου παραπονιότανε πως σε άκουσα τότε ή πως είχαμε συνεννοηθεί από πριν κι έγραψες το άρθρο σου, ύστερα από συγκατάθεσή μου!.. Το πιστεύανε και μερικοί άλλοι, φίλοι του ή όχι. Άλλοι με συγχαίρανε κι άλλοι με κατηγορούσανε. Στο τέλος τον ξαναπήρα και φάγαμε το κεφάλι μας!.., είπε και δάκρυσε. Το φανταζόσουνα εσύ, όταν κάναμε την κυβέρνηση του '64; Κι εκείνος ο Σοφοκλής που μας έφυγε στην πιο δύσκολη στιγμή!.. Καλά τον νεκρολόγησες. Θα μας ήτανε πολύ χρήσιμος αν ζούσε έως σήμερα. Παρ' όλα τα ελαττώματά του!.. Δε μου λες, φίλτατε, ποιος είναι εκεί κάτω που κάθεται στο κρεβάτι του; Δεν τον διακρίνω καλά!..

– Ο Μητσοτάκης, κ. πρόεδρε. Δεν τον πλησίασα ακόμα. Δεν μιλιόμασταν ως τώρα απ' τον καιρό που σχηματίσανε κυβέρνηση με το Νόβα και τον Κωστόπουλο. Ο Παυσανίας μου είπε πως είναι κι αυτός εδώ.

– Ώστε, λοιπόν, αντιπροσωπεύονται όλες οι παρατάξεις μέσα σ' αυτό το κτίριο; Εγώ, εσύ, ο Παυσανίας, ο γιός του, ο Μητσοτάκης με τους αποστάτες του, ο Γλέζος κι ο Κύρκος της ΕΔΑ. Μονάχα ο Παναγιωτάκης και οι δικοί του λείπουν. Τι έγιναν άραγε; Φυσικά ο Σπυρέτος δεν είναι εδώ!..

– Καλομελέτα κι έρχεται ο Κανελλόπουλος!.. Δεν τον βλέπω καλά. Τι τον έκαμαν, όταν τον έδιωξαν απ' την πρωθυπουργία; Και είχε στρωθεί τόσο καλά!.. Ανώμαλος στα 45. Ανώμαλος και τώρα!.. Δηλαδή ως τα σήμερα το πρωί, τον καημένον. Δεν του έφερε γούρι η καινούργια πρωθυπουργοποίηση. Τον πήρατε και σεις στο λαιμό σας με την συμφωνία σας να γίνουν εκλογές τον άλλο μήνα. Ποιος ξέρει τι φοβηθήκανε οι στρατιωτικοί κι έκαναν το σημερινό; Δεν ήθελαν εκλογές. Φοβόντανε, φαίνεται, κανένα κίνημα λαϊκο-στρατιωτικό από εκείνα που έλεγε τελευταία ο Αν-

δρέας πως θα πάρουμε την εξουσία το βράδυ της ψηφοφορίας. Και σ' εμένα δεν άρεσε αυτή η απειλή.

– Μήπως σ' εμένα; Ήτανε από εκείνα τα... αυθόρμητα, πώς να τα ειπώ, που τον βλάπτουν πάρα πολύ. Θυμάσαι τι είπε για το ΝΑΤΟ; Μας εξημίωσε φοβερά. Μήπως κι εγώ και συ κι άλλοι δικοί μας δεν έχουμε επιφυλάξεις για τον τρόπο που διοικείται στρατιωτικά το ΝΑΤΟ; Δεν βγαίνουμε όμως να το διακηρύξουμε, για να μας πολεμούνε πιο πολύ οι εχθροί μας μέσα στο ΝΑΤΟ. Λάθος του Αντρέα ήτανε. Κι απ' τα αδικαιολόγητα. Από εξωτερική πολιτική δεν έχει πολλή πείρα.

– Θα ρίξω μια ματιά στο διάδρομο μήπως ιδώ κανέναν απέναντι. Α, βλέπω ο Μητσοτάκης πλησιάζει προς τα εδώ. Θα του μιλήσουμε, κ. πρόεδρε; Ή δεν θέλετε να τον αντικρύσετε;

– Και δεν του μιλάς;... Εδώ που μας κλείσανε, κάποτε θα κουβεντιάσουμε.

Σε λίγο ξαναγύρισα κοντά στον Παπανδρέου κι ενώ ο Μητσοτάκης μιλούσε με τον Κατσώτα, είπα στον πρόεδρο τι είδα. Ακριβώς εκείνη τη στιγμή ο Γιώργος Ράλλης, υπουργός του Κανελλόπουλου, φάνηκε να κατεβαίνει για να πάει στα αποχωρητήρια που ήτανε στη μέση της σκάλας. Τον συνοδεύανε ένας λοχίας κι ένας στρατιώτης, σαν... προκάλυμμα, για να μην τον ιδούμε στο διάδρομο και τον γνωρίσουμε. Σε λίγο να κι ο Παν. Παπαληγούρας, υπουργός Εθνικής Άμυνας, παρακαλώ!.. Τα πουλάκια μου τα βάλανε στο κλουβί!.. Κι αυτοί μέσα.., σαν εμάς τους δημοκρατικούς κι επαναστάτες που «απειλούσαμε» το βασιλικό καθεστώς.

– Ώστε έχουμε παρέα... αξιόλογη!, λέει ο πρόεδρος, χαμογελώντας για πρώτη φορά, αφότου κουβεντιάζαμε. Μήπως έχουν και τον Παναγιωτάκη; Για κοίταξε, σε παρακαλώ.

– Θα κάνω βόλτες για να βλέπω προς το χολ και τον απέναντι διάδρομο. Ποιος ξέρει;..

Κουβεντιάζοντας με τον Κατσώτα και τον Μητσοτάκη που δίσταζε να πλησιάσει τον πρόεδρο, το μάτι μου το είχα προς τους απέναντι θαλάμους, ενώ ο σκοπός πιο πέρα με αγριοκοίταζε!.. Ήμουνα τυχερός όμως. Δεν πέρασε πολλή ώρα και να 'σου ο Κώστας Ράλλης, υφυπουργός Προεδρίας, έκανε την... επίσκεψή

του προς το αφοδευτήριο. Το είπα, γελώντας, στον αρχηγό κι εκείνος άρχισε να συγκινείται!

– Νομίζω πως είναι κι άλλοι δικοί μας εκεί μέσα, Δημήτρη. Το νου σου μη σου... ξεφύγουν. Άραγε εδώ τους κλείνουν όλους; Ή έχουν κι αλλού; Εδώ, φαίνεται, μαντρώσανε την... αριστοκρατία του πολιτικού κόσμου. Την αφρόκρεμα, να πούμε!.. Α, είναι!..

– Έχω το προαίσθημα, πρόεδρε, πως εδώ έχουν και τον Αντρέα, του είπα ύστερα από λίγα λεπτά. Είδα το στρατηγό Βλάχο να κατεβαίνει. Μαζί του πρέπει να είναι κι άλλοι. Του Κέντρου, φυσικά.

Δεν έπεσα έξω, γιατί σε ένα τέταρτο είδα έναν που δεν τον άφηναν οι στρατιώτες να τον διακρίνω καθαρά. Εκούτσαινε λίγο. Ποιος να ήτανε άραγε; Το ανακοίνωσα στο Γέρο, χωρίς να του διευκρινίσω πως... εκούτσαινε. Δεν ξέρω κι εγώ γιατί δεν το είπα. Κάτι μου έλεγε μέσα μου πως ήτανε ο γιος!..

– Θα επιχειρήσω κι εγώ την κάθοδο... προς το μεσοπάτωμα, πρόεδρε. Ίσως τον προλάβω τον... άγνωστο που κατέβηκε και δεν τον αναγνώρισα. Μπορεί να είμαστε τυχεροί, να μάθω κάτι!..

Την ώρα που ετοιμαζόμουνα να ειπώ στο σκοπό να ειδοποιήσει τον επιλοχία του χολ να μ' αφήσει να πάω κι εγώ στο αποχωρητήριο, φάνηκε να ανεβαίνει ο μυστηριώδης... «κουτσός». Έτριβα τα μάτια μου. Δεν γελιόμουνα, αυτή τη φορά. Ήτανε ο Ανδρέας Παπανδρέου. Έτρεξα και το είπα στον πατέρα του, ενώ εκείνος μ' αγκάλιαζε για το καλό νέο, σαν ξαναγεννημένος. Σα να ησύχασε από μια κρυφή αγωνία... Τουλάχιστον ζούσε και ήτανε μαζί τους εκεί κοντά του, έστω κι αυτός φυλακισμένος!..

– Ξέρεις, μου λέει, δακρυσμένος, φοβόμουνα πως θα τον είχανε σκοτώσει τώρα το πρωί. Το είχα μέσα μου κρυφό και δεν σου το 'λεγα. Σχεδόν το πίστεψα, αφού δεν τον φέρανε μαζί μας. Το είχα βάρος στην καρδιά μου, στη συνείδησή μου, που δεν τον έδιωξα μετά τα Ιουλιανά γεγονότα του '65. Που δεν τον εμπόδισα να τον παρασύρουν κάτι ευέξαπτοι ή θερμόαιμοι φίλοι μας ή κρυφοί εχθροί μας. Καταλαβαίνεις εσύ ποιους εννοώ. Ευτυχώς ζει. Σ' ευχαριστώ, Δημήτρη, που μου έδωκες αυτό το καλό νέο. Θα το θυμάμαι όσο ζω. Όπως και τα άλλα. Τις προειδοποιήσεις

σου. Ευχαριστώ που μου έδωκες αυτή τη χαρά. Πλησίασε. Δεν θέλω να μας ακούσει κανένας. Δεν ξέρω, παιδί μου, αν θα ζήσω πολύ, αν θα 'βγω ζωντανός απ' αυτή την περιπέτεια. Είχαμε κι άλλες παλιότερα. Κι εγώ και συ. Με τον Πάγκαλο. Με το Μεταξά. Τώρα το 'φερε ο Θεός και σ' έστειλε κοντά μου αυτή τη στιγμή. Ποιος ξέρει αν θα μείνουμε ως το τέλος μαζί. Ένα πράγμα έχω να σου ειπώ, να σε παρακαλέσω. Μην εγκαταλείψεις τον Αντρέα, ό,τι κι αν πάθει. Εκτός αν πάει με... Τότε, δεν ξέρω. Δεν μπορώ να σου το αξιώσω. Μην τον χτυπήσεις πολύ, αν διαφωνείτε. Ξέρω. Έχεις πολλές επιφυλάξεις για τη γραμμή που ακολούθησε στο παρελθόν και για μερικές εσφαλμένες αντιλήψεις του. Σύμφωνος είμαι κι εγώ μαζί σου. Φοβάμαι τις επιρροές που μπορεί να τον παρασύρουν. Μην τον πολεμήσεις, όμως, πάρα πολύ. Σου το ζητάω χάρη!.. Είτε ζω είτε τυχόν πεθάνω, όταν μας αποφυλακίσουν κάποτε. Ξέρω τι σκέπτεσαι. Μας έκανε κακό με κάτι ενέργειές του. Με κάποια έλλειψη πείρας. Δεν είναι σωστό πως θα τον εγκαθιστούσα αρχηγό του Κέντρου, πριν αποχωρήσω ή πεθάνω. Δεν σου το κρύβω, φιλοδοξούσα να με διαδεχθεί. Θα το ήθελα πολύ. Όχι όμως και σαν... κληρονόμος. Όχι. Αυτό δεν το ήθελα. Τα είπαμε και άλλοτε οι δύο μας και είμαι πάντα σύμφωνος μαζί σου. Ο Βενιζέλος έκαμε πολύ καλά που, όσο ζούσε, δεν άφηνε τα δύο παιδιά του να διεκδικήσουν περίβλεπτη πολιτική θέση. Ούτε τον Κυριάκο. Ούτε το Σοφοκλή. Τον ήθελα βουλευτή τον Αντρέα, για ένα μεγάλο διάστημα. Γιατί τον έκαμα αμέσως υπουργό; Ούτε κι εγώ δεν ξέρω. Ήτανε λάθος μου. Ίσως θα γλυτώναμε από μερικές περιπέτειες, αν και τα σχέδια για να μας ρίξουν και να μας διαλύσουν δεν τα είχαν καταστρώσει από λάθος του Αντρέα. Οπωσδήποτε θα το έκαναν. Θα το επιχειρούσανε τουλάχιστον. Με τον Αντρέα, βρήκαν την πρόφαση, την αφορμή. Και γι' αυτό φταίμε κι εμείς. Όλοι μας. Ίσως, εκτός από σένα και την εφημερίδα σου. Γιατί δεν με πνίγανε οι φίλοι μας ώστε να μη διαφωνήσουμε μεταξύ μας; Αυτός ο κύριος εκεί πέρα –κι έδειξε το Μητσοτάκη που κουβέντιαζε πιο κάτω με τους Κατσωταίους– έχει μεγάλη ευθύνη. Πιο μεγάλη κι απ' το γιό μου. Γιατί δεν έπαιρνε όσους συμφωνούσανε μαζί του, και να έρθουν να μου πούνε τι κακό έκανε ο Αντρέας, τι λάθη έκανα εγώ; Να

υποβάλουν παραίτηση όλοι όσοι συμφωνούσανε μαζί του!.. Αμ εκείνος ο Νόβας που μου οφείλει τόσα, την Ακαδημία, την προεδρία της Βουλής, κ.λπ., κ.λπ., τι έκανε; Κι ο ίδιος ο Τσιριμώκος που πήγε ύστερα μαζί τους, γιατί έκανε την πάπια; Κι αυτός και τόσοι άλλοι. Δεν φταίει μονάχα ο Ανδρέας, ούτ' εγώ. Πιο πολύ υπεύθυνοι είναι αυτοί οι αποστάτες, τουλάχιστον οι πρώτοι, για όσα επακολουθήσανε. Φταίει κι ο Μαύρος που προτίμησε την Εθνική Τράπεζα. Φταίνε όλοι οι υπουργοί μου, όλοι οι βουλευταί της Ενώσεως Κέντρου. Πιο πολύ βέβαια οι αποστάτες. Αλλά και οι άλλοι έχουν ευθύνη. Γιατί, Μήτσο μου, δεν με προειδοποιήσανε; Γιατί δεν διαφωνήσανε και δεν παραιτηθήκανε, χωρίς βέβαια να συνεννοούνται κρυφά με το παλάτι, με τον Παναγιωτάκη και με το Σπυρέτο;... Γιατί δεν ακολουθούσανε το δικό σου παράδειγμα; Με πίκρανες πολλές φορές. Θύμωνα μαζί σου και σε κατηγορούσα πως ήσουνα ανοικονόμητος επικριτής και άδικος. Πως δεν συμπαθούσες το γιό μου. Αλλά ήξερα πως ήσουνα αφιλοκερδής και ειλικρινής, ωμός, αλλά και πολύτιμος φίλος. Γιατί δεν έκαναν ό,τι και συ. Με δυσαρεστούσες μερικές φορές με τις επικρίσεις σου, με τα άρθρα σου. Προπάντων, όταν με αναγκάσανε να εγκαταλείψω την κυβέρνηση στις 15 Ιουλίου του '65 και ζήτησες να σχηματίσει η Ε.Κ. νέα κυβέρνηση χωρίς εμένα πρωθυπουργό, αλλά με τη συναίνεσή μου...

– Δεν σας ανάγκασε κανένας να εγκαταλείψετε την εξουσία, κ. πρόεδρε. Μόνος σας υποβάλατε παραίτηση. Κι αυτό ήτανε η αρχή της καταστροφής και το έναυσμα, η αφορμή της διαλύσεως. Τα είπαμε και άλλοτε, πρόεδρε, από ενάμιση χρόνο τώρα. Εκάματε το πρώτο λάθος με την παραίτησή σας. Γιατί δεν μας ακούγατε να σχηματίσει η Ε.Κ. κυβέρνηση με την πλήρη συγκατάθεση και εκλογή σας; Γιατί παρασυρθήκατε απ' τις εκδηλώσεις και τις φωνασκίες μερικών στους δρόμους;

– Αυτά, μάλιστα, ήτανε λάθη μου σοβαρά και τα δύο. Το παραδέχομαι. Όχι όμως τόσο τρομερά. Και η φράση που είπα στον βασιλιά πως θα παραιτηθώ και η άρνησή μου να σχηματίσει νέα κυβέρνηση η Ε.Κ. με άλλον πρόεδρο. Ας όψονται οι πρώτοι αποστάτες, ο Κωνσταντίνος, η Φρειδερίκη, ο Κανελλόπουλος. Κι έπειτα εκείνοι που με παρασύρανε και με πίεζαν να είμαι

αδιάλλακτος ή δεν είχανε το θάρρος της γνώμης τους, αλλά τα λέγανε μεταξύ τους κρυφά, ύπουλα. Διαφωνούσανε μαζί μου κι έπειτα έβγαιναν και πλειοδοτούσανε σε αδιαλλαξία ή γράφανε στις εφημερίδες τους: «...καλά κάνει ο πρόεδρος που κήρυξε τον πόλεμο στο βασιλιά!...». Κι όλα αυτά, επειδή φανταζόντανε πως έτσι μ' ευχαριστούσανε ή γινόντανε δημοφιλείς!... Αγαπητέ μου, έπεσα θύμα τρικλοποδιάς των αντιπάλων μας της Δεξιάς, του παλατιού κ.λπ. Αλλά και δουλοπρέπειας μερικών του Κέντρου. Λίγοι ήτανε οι άξιοι φίλοι. Σ' αυτό έχεις δίκιο!.. Ώστε, λοιπόν, τον είδες;... Είναι κι αυτός κρατούμενος μαζί μας. Ζωντανός!... Εκεί πιο πέρα, στους απέναντι θαλάμους, στο ίδιο πάτωμα!... Κι εγώ που φοβόμουνα πως τον σκοτώσανε!... Τον είδες με τα μάτια σου; Δεν γελάσθηκες; Δεν ήτανε άλλος;

– Μα σας βεβαιώνω, πρόεδρε!... Αυτός ήτανε. Είμαι βέβαιος. Ησυχάστε. Δεν του είπα πως αυτός που είδα εκούτσαινε λίγο. Αλλά δεν γελιόμουνα. Ο πρωτογιός του ήτανε. Δεν του φανέρωσα αυτή τη λεπτομέρεια, για να μην ανησυχήσει. Για να μη βάλει στο μυαλό του πως τον είχαν τραυματίσει κι εκούτσαινε!... Πως κινδύνευε!... Δεν τον πληγώσανε εκείνοι που τον πιάσανε. Όταν πήγανε να τον συλλάβουν τις πρωινές ώρες της Παρασκευής, πρόλαβε κι ανέβηκε στην ταράτσα του σπιτιού, για να ξεφύγει από εκεί στο διπλανό σπίτι. Το καταλάβανε όμως εκείνοι και του ζητήσανε να παραδοθή χωρίς αντίσταση. Τότε ο Αντρέας επήδησε από ψηλά και χτύπησε το ένα του πόδι. Αυτά μου τα έλεγε ο ίδιος ο Αντρέας ύστερα από μια εβδομάδα. Το άλλο Σαββατόβραδο, τα μεσάνυχτα, στην Ανάσταση, που ξημέρωνε Πάσχα, 30 Απριλίου 1967. Ήτανε στο Πικέρμι, όπου μας μεταφέρανε τη νύχτα, Παρασκευή βράδυ, μαζί με τους τέσσερις... ομοιοπαθείς μας υπουργούς του Κανελλόπουλου και οι επικεφαλής της εκεί φυλακής αξιωματικοί των μονάδων Καταδρομών μας επιτρέψανε να συναντηθούμε όλοι μαζί στην Ανάσταση και να τσουγκρίσουμε κόκκινα αυτά μεταξύ μας οι δέκα κρατούμενοι. Τόσοι είχαμε απομείνει εκεί μετά την μεταφορά του Γ. Παπανδρέου και την αποφυλάκιση των άλλων. Οι δέκα ήμασταν οι στρατηγοί Π. Κατσώτας, Γ. Ιορδανίδης και Α. Βλάχος, οι Ανδρ. Παπανδρέου, Κ. Μητσοτάκης, Δ. Πουρνάρας, Ιω. Αλευράς και Σπ. Κατσώτας

γιός, όλοι μας του Κέντρου, Μαν. Γλέζος και Λεων. Κύρκος, της ΕΔΑ. Μας χωρίσανε ύστερα σε τρεις ομάδες για να φάμε το πασχαλινό μας, επειδή δεν χωρούσαμε όλοι σ' ένα δωμάτιο του ξενοδοχείου «Πικέρμι». Τους άλλους που είχανε συλληφθεί μαζί μας και μας, πήγανε όλους στο Γουδί το ίδιο βράδυ, τους 4 δηλαδή υπουργούς Π. Παπαληγούρα, Γ. Ράλλη, Γ. Σταμάτη και Κ. Ράλλη, τον αρχισυντάκτη, της «Ελευθερίας» Γ. Ανδρουλιδάκη, τον πατέρα του ιδιοκτήτη της Π. Κόκκα, που δεν τον βρήκανε να τον πιάσουν, τον ακόλουθο του Αντρέα και τον χρονογράφο Δημ. Ψαθά, που τον έπιασε το μεσημέρι η Αστυνομία και μας τον έφεραν έπειτα στο Γουδί, τους αφήσανε ελεύθερους το Σάββατο. Τον αρχηγό της Ενώσεως Κέντρου, όπως το εζήτησε την Παρασκευή απ' τον ταξίαρχο Παττακό κι από το στρατιωτικό γιατρό που τον είδε στη Σχολή Τεθωρακισμένων το βράδυ, πριν μας πάρουν απ' το Γουδί, τον πήγανε τη Δευτέρα στο Νοσηλευτικό Ίδρυμα Στρατού, όπου τον κρατήσανε λίγον καιρό.

– Και τι θα μας κάνουν, φίλτατε, εδώ που μας μαντρώσανε; Ρώτησε χαμογελώντας ο πρόεδρος, ύστερα από ολιγόλεπτη σιωπή. Λες να μας εξορίσουν, όπως ο Πάγκαλος κι ο Μεταξάς; Ή θα μας στείλουν σε καμιά φυλακή; Ή θα μας παραπέμψουν σε δίκη; Όλα είναι πιθανά!.. Έ, τι λες;

– Δεν ξέρω, πρόεδρε, αλλά δεν φαντάζομαι να σας κρατήσουν εσάς πολλές ημέρες. Εξαρτάται τι τροπή θα πάρουν τα πράγματα. Τι ρόλο θα παίξει ο βασιλιάς. Για μας τους άλλους δεν είμαι αισιόδοξος, αν κρίνω απ' την ... εκλεκτική συγκέντρωση που οργανώσανε εδώ στο Γουδί. Καμιά δωδεκαριά εκπρόσωποι του Κέντρου. Τέσσερις της ΕΡΕ. Δύο της ΕΔΑ. Περιμένω δίκη, φυλάκιση ή εξορία, για μερικούς τουλάχιστον από εμάς. Για σας και για τους υπουργούς του Κανελλόπουλου δεν προβλέπω... μακροημέρευση πίσω από κάγκελα!... Εκτός αν...

– Εκτός αν...; Τι θέλεις να ειπείς; Α, να, πλησιάζει ο Μητσοτάκης. Όλο χαμόγελο είναι!... Σα δεν ντρέπεται!... Επωφελήθηκε απ' τη δική μας την κουβέντα για να αποκαταστήσει...

Η φράση του δεν ολοκληρώθηκε, γιατί ο πρώην υπαρχηγός του τον καλημέρισε και ρώτησε για την υγεία του. Τον έβγαλα απ' τη δύσκολη θέση το Γέρο, λέγοντας:

– Πώς να είναι ο πρόεδρος; Έπρεπε να τον πιάσουν στις τρεις το πρωί και να τον φέρουν εδώ, μέσα σ' αυτή την παγωνιά; Θα πουντιάσει μ' αυτό το κρύο.

Είπαμε μεριά λόγια ακόμα[1] *κι επειδή ο πρόεδρος δεν φαινότανε πως είχε διάθεση να συνεχίσει, ο Κατσώτας κι εγώ πήραμε τον Μητσοτάκη κι αρχίσαμε να κάνουμε βόλτες μέσα στο θάλαμο, ενώ κοίταζα κάθε τόσο μήπως αντιληφθώ καμιά κίνηση ή άλλο πρόσωπο στους απέναντι θαλάμους. Τίποτα δεν είδα. Μονάχα κινηθήκανε στο διπλανό θάλαμο ο Γλέζος κι ο Κύρκος και με χαιρετήσανε, γιατί τότε μόλις με αναγνωρίσανε. Όπως μου είπανε αργότερα οι δύο τους, όταν τις πρωινές ώρες πέρασα απ' το διάδρομό τους, με είχανε συνοδεύσει ο φρούραρχος, ένας επιλοχίας και οι δύο σκοποί, κι έτσι δεν μπορέσανε ή δεν επρόλαβαν να ιδούνε ποιος «νεόφερτος» ήρθε στο «θάλαμο του Παπανδρέου», όπως τον ονομάσανε από εκείνη τη στιγμή.*

Σε λίγο ο Γέρος μου έκαμε νόημα να αφήσω την «παρέα» των δύο πρώην υπουργών και να πάω κοντά του. Από τότε δεν

---

1. Ο πρ. πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, σε παλιότερη συνέντευξή του στον Α. Παπαχελά της «Καθημερινής» αναφέρει τα εξής: *«Το βράδυ εκείνο ωστόσο η δική μου εντύπωση ήταν ότι αποκλείεται να πιάσουν τον γερο-Παπανδρέου. Έλεγα μέσα μου ότι μεγάλος σε ηλικία είναι, θα τον κλείσουν στο Καστρί, θα του κόψουν το τηλέφωνο και θα τον αφήσουν εκεί. Και τις 2.30 η ώρα όμως βλέπω ξαφνικά μια γνώριμη φυσιογνωμία, με καπέλο, με κασκόλ, με παλτό και από πίσω ένας φαντάρος, ο οποίος βαστούσε ένα βαλιτσάκι με φάρμακα. Ερχόταν και ο Γεώργιος Παπανδρέου. Δεν άντεξα λοιπόν, τον πλησίασα, πρώτη φορά τον ξαναείδα τότε από τα γεγονότα της 15ης Ιουλίου που του έκανα τη δραματική έκκληση. Του είπα καλώς ορίσατε κύριε πρόεδρε, αλλά όπως βλέπετε εμείς οι προδότες προηγηθήκαμε. Ο Γέρος ενοχλήθηκε, γύρισε το κεφάλι του και προχώρησε. Λίγο αργότερα ωστόσο και ενώ εκείνος έμοιαζε απελπιστικά μόνος αναζητώντας κάποιον να μιλήσει, πιάσαμε κουβέντα. Σε 5 λεπτά ήμασταν ακριβώς σαν να μην είχε τίποτα μεσολαβήσει μεταξύ μας. Στην κουβέντα αυτή ο Γέρος είπε πολλά ενδιαφέροντα πράγματα, και μου εξομολογήθηκε ότι όλα τα έκανε ο Ανδρέας Παπανδρέου. "Ο Ανδρέας φταίει για όσα συμβαίνουν τώρα" μου είπε. "Εγώ ήθελα να τον διαγράψω, κάτι που μου είχε ζητήσει κι ο βασιλεύς". Αυτό ωστόσο που μου εξομολογήθηκε ότι τον συγκράτησε είναι ότι "απ' ένα μπαλκόνι θα μιλούσα εγώ και από το άλλο ο Ανδρέας". Γι' αυτή μας τη συζήτηση δεν θέλησα να μιλήσω ποτέ έκτοτε. Αλλά ο Πουρνάρας που ήταν παρών, έγραψε αργότερα τις εξομολογήσεις του Γέρου στους δυό μας, εκείνη τη νύχτα, που για μένα είναι μια πολύ σημαντική κατάθεση της πρόσφατης ιστορίας της Ελλάδος.*

τον άφησα σχεδόν καθόλου ως την ώρα που μας κουβαλήσανε τη νύχτα στο Πικέρμι, εκτός από μια κάθοδό του στο αφοδευτήριο και μια δική μου!...

– Τι λέει ο Μητσοτάκης μας; Ρώτησε. Του σπάσανε κι αυτουνού την πόρτα, όπως του Παυσανία;

– Έτσι, φαίνεται, πρόεδρε. Θα 'ναι ευχαριστημένος, φαντάζομαι, που τον κλείσανε μαζί μας. Ίσως και γιατί τον πιάσανε κι αυτόν!.. Αν και τον βγάζει απ' τη μέση... προσωρινά και θα στενοχωριέται που δεν μπορεί να αναπτύξει τις ικανότητές του. Εσείς τον ξέρετε καλύτερα. Τον είχατε τόσα χρόνια κοντά σας. Και μάλιστα έμπιστο παρακοιμώμενο!... Σχεδόν υπαρχηγό!...

– Μη μου τα θυμίζεις, καημένε. Το έχω βάρος στη συνείδησή μου που δεν τον ξανάστειλα απ' την αρχή στο μακαρίτη το Σοφοκλή. Ίσως εκείνος να ήτανε πιο τυχερός... από μένα. Εσύ τι λες;

– Έχετε δίκιο. Δεν έπρεπε να φύγει απ' το Σοφοκλή. Εκείνος τον πρωτοέκαμε βουλευτή κι έπειτα υφυπουργό στα 1952, νομίζω, ή στα '51. Δεν θυμάμαι ακριβώς. Φάνηκε αχάριστος. Ό,τι παράπονο κι αν είχε μαζί του. Ήτανε αδικαιολόγητος. Παρεξηγήθηκε πολύ. Και σεις μαζί του!...

– Ομολογώ το λάθος μου, Δημήτρη. Έστω και τόσο αργά, τόσο καθυστερημένα. Λυπάμαι που δεν ζούσε ο Σοφοκλής τον Ιούλιο του '65 για να του ζητήσω συγνώμη τότε. Αν ζούσε όμως στην περίοδο 1964-65, ίσως να αποφεύγαμε την εσωτερική κρίση. Εκείνος θα με κατετόπιζε!...

– Μα μήπως κι εγώ και λίγοι άλλοι δεν σας ενημερώναμε τακτικά; Εγώ μάλιστα σας τα έγραφα κιόλας στην εφημερίδα. Λίγες είναι οι περιπτώσεις που μ' ακούσατε. Σας είπα να φύγει ο Ανδρέας απ' την κυβέρνηση το φθινόπωρο του '64. Και τον διώξατε πραγματικά. Αμέσως. Αυθημερόν. Τι το όφελος όμως; Τον ξαναπήρατε σε λίγους μήνες. Το ίδιο ίσως θα γινότανε και με το μακαρίτη το Σοφοκλή. Μόνο που υπήρχε κίνδυνος να διαλύσετε πιο πριν την Ένωση Κέντρου. Δεν εδείξατε την πυγμή που έπρεπε εκεί που έπρεπε, κύριε πρόεδρε!... Το έχω παράπονο!...

– Δεν έχεις άδικο. Αλλά να 'ξερες τις σκοτούρες που είχα! Με είχαν τρελάνει.

– Το καταλαβαίνω πολύ καλά. Γι' αυτό καταδικάζω και το

Νόβα, το Μητσοτάκη, τον Κωστόπουλο κ.λπ. και τον Ανδρέα, τον Τσιριμώκο, το Στεφανόπουλο κ.λπ. Κι άλλους ακόμα. Δεν σας φερθήκανε καλά, όπως είχαν καθήκον. Δεν έκαμαν ό,τι έπρεπε. Να σας τα πούνε κι έπειτα να παραιτηθούνε ή τουλάχιστον να απειλήσουν παραίτηση, αν δεν τους ακούγατε. Αν δεν άλλαζε ο τρόπος που κυβερνούσατε. Όχι μονάχα εσείς. Όλοι μας. Υπουργοί, βουλευτές, δημοσιογράφοι, κ.λπ. Όλοι οι παράγοντες του κόμματος. Με τη σύγχυση και την ασυνεννοησία που επικρατούσε στο κόμμα, γίναμε σκορποχώρι!...

– Και μάλιστα μέσα σε διάστημα μικρότερο από ενάμιση χρόνο αφότου ξαναήρθαμε στην εξουσία το Φεβρουάριο του '64!... Είναι φοβερό αυτό που έγινε. Ακόμα και τώρα δεν το πιστεύω.

– Πώς να το πιστέψετε, αφού δεν έγινε τίποτε τέτοιο στο παρελθόν και με τόσο μεγάλη κοινοβουλευτική δύναμη; Να διαλυθούμε ουσιαστικά πριν αρχίσουμε να κυβερνάμε πραγματικά. Βέβαια δεν ήτανε ενιαίο κόμμα η Ένωση Κέντρου, ό,τι κι αν λέγαμε στον κόσμο. Πιο πολύ έμοιαζε με παράταξη. Με ομοσπονδία κομμάτων κι ομάδων. Κι αυτό δεν το προσέξατε. Ούτε σεις ούτε άλλοι παράγοντες της Ενώσεως Κέντρου. Ούτε προπάντων όλοι εκείνοι που διαφωνήσανε μαζί σας.

– Όταν ενωθήκαμε με το Σοφοκλή και προσχωρήσανε κι άλλα κόμματα και ομάδες, η ΕΠΕΚ, το Αγροτικό, κ.λπ., η Ε.Κ. πήρε τη μορφή ενιαίου κόμματος. Έτσι τουλάχιστον το θεωρούσα εγώ.

– Σεις ναι. Όχι όμως πολλοί άλλοι παράγοντες, φιλελεύθεροι, αγροτικοί, πλαστηρικοί, κ.λπ. Αλλά κι αν ακόμα παραδεχτούμε πως δεν ήτανε ένα κόμμα ενιαίο, αλλά απλή ομοσπονδία, πάλι δεν ενεργήσανε, δεν ενεργούσανε σχεδόν ποτέ, οι περισσότεροι παράγοντες της Ε.Κ. με την πολιτική αλληλεγγύη που χρειαζότανε. Όχι μόνο τα ηγετικά στελέχη της ΕΠΕΚ ή του Αγροτικού. Αλλά και φίλοι δικοί σας ή του Σοφοκλή. Επικρατούσανε... καπετανάτα. Πολλές φορές ασύδοτα και με δική τους... πορεία. Δεν αναφέρω ονόματα. Τα ξέρετε. Τα θυμάστε. Κι αυτά μας διαλύσανε.

– Σ' αυτό έχεις δίκιο. Αλλά τι φταίω εγώ; Τους έκαμα υπουργούς. Τους έδωσα θέσεις, αξιώματα!...

– Σύμφωνοι. Αλλά έκανε ο καθένας σας του κεφαλιού του!...

Ό,τι ήθελε. Και σεις κι εκείνοι. Σεις παίρνατε αποφάσεις σε πολλά ζητήματα, χωρίς να τους συμβουλευθείτε. Εκείνοι, χολωμένοι ή επειδή αποβλέπανε σε δικούς των σκοπούς, ή εμφανίζονταν δυσαρεστημένοι μαζί σας ή συνωμοτούσανε φανερά. Παίρνω παράδειγμα πρώτα τον Τσιριμώκο, τον Παπαπολίτη, τον Μαύρο. Έπειτα το Μητσοτάκη, τον Κωστόπουλο, το Νόβα και τελευταίους, χρονολογικά, το γιό σας τον Ανδρέα και το Στεφανόπουλο.

– Δεν έχεις άδικο. Αυτό μας έφαγε. Η ασυνεννοησία. Το παρασκήνιο.

– Με τη διαφορά πως δεν φταίγανε μονάχα αυτοί. Φταίξατε και σεις, πρόεδρε. Ή όχι; Το ρίξαμε έξω το... καράβι, αλλά δεν είναι υπεύθυνοι μονάχα οι αξιωματικοί του. Ο καπετάνιος πού ήτανε; Τι έκανε, όταν οι καταιγίδες και οι τυφώνες το τραντάζανε, ενώ ο δεύτερος ή ο τρίτος πλοίαρχος, ο πρώτος ή ο δεύτερος μηχανικός, δεν εκτελούσανε τις διαταγές του καπετάνιου, Ήτανε... πιωμένοι; Ή κοιμόντανε στη βάρδια τους; Ή καυγαδίζανε; Ποια μέτρα έλαβε για να σώσει το καράβι, ενώ κινδύνευαν όλοι τους μαζί ή καθένας τους χωριστά;

– Ωραία τα λες!... Τώρα όμως που το βουλιάξαμε!... Για έλα στην τραγική θέση μου, τότε!...

– Σας είπα, κ. πρόεδρε. Όλοι μας είμαστε υπεύθυνοι. Αλλά μερικοί φταίνε πιο πολύ και σ' αυτούς δεν είμαι εγώ. Το είδα που βολοδέρνατε μέσα στη θύελλα. Αλλά σας το είπα. Σας το έγραψα. Ωμά μερικές φορές. Μαθαίνω πως σας τα... είπανε κι άλλοι. Αλλά σεις δεν αποδώσατε σημασία στις φωνές μας. Μας παίρνατε για μωρές Κασσάνδρες. Για μια στιγμή βλέπατε τον κίνδυνο, αλλά πάλι ξαναρχίζατε τους καυγάδες σας και σας τύφλωνε η γλύκα της εξουσίας!...

– Είναι αλήθεια αυτό. Αλλά δεν πρέπει να αμφιβάλλεις πως έκανα ό,τι μπορούσα για ν' αποφύγουμε το... ναυάγιο, όπως λες. Δε ναυαγήσαμε όμως. Μας ρίξανε μερικοί ασυνείδητοι στη στεριά κι έτσι χάσαμε το καράβι. Αν δεν ήτανε αυτοί στο τιμόνι ή σε άλλες επίκαιρες θέσεις, όλα θα τα αποφεύγαμε. Να είσαι βέβαιος. Είσαι ιστορικός και δημοσιογράφος. Είσαι νεότερός μου. Πρέπει, λοιπόν, να με δικαιώσεις, όταν με καταδικάσουν, σαν πεθάνω!...

– Μην αμφιβάλλετε, πρόεδρε, πως δεν θα σας αδικήσω, αν

είμαστε τυχεροί να βγούμε από δω μέσα και να είμαστε ελεύθεροι να γράφουμε για την περίοδο 1963-67. Μόνο την αλήθεια θα λέω. Είτε μου αρέσει είτε όχι. Είτε πειράζει μερικούς είτε όχι. Είτε σας, το γιό σας ή τους φίλους σας. Είτε τους επικριτάς και αντιπάλους σας. Έτσι, νομίζω πως θα ωφεληθεί το Έθνος απ' την καταστρεπτική αυτή περιπέτεια που παίξαμε κορώναγράμματα την Ε.Κ. και την κυβέρνησή της.

– Σ' ευχαριστώ και σε παρακαλώ να μην είσαι πάρα πολύ αυστηρός εκεί όπου θα μου καταλογίσεις ευθύνη. Μη λησμονείς πως πέσαμε θύματα συνδυασμένης συνωμοσίας πολιτικών εχθρών και φίλων. Πρώτη φορά έχει συμβεί ένα παρόμοιο πολιτικό ανοσιούργημα στην Ελλάδα. Έπαθε κι ο Βενιζέλος κάτι τέτοιο στα 1915, αλλά του το έκαμε το παλάτι μαζί με τα αντίπαλα παλιά κόμματα. Οι αποστάτες τότε ήτανε ελάχιστοι. Ο πατέρας του Μαρκεζίνη και κάτι άλλοι. Κι έφταιγαν τότε το παλάτι, ο Μεταξάς και ο βαρώνος Σενγκ!...

– Μη λησμονείτε, πρόεδρε, πως διευκολύνατε και σεις τους συνωμότες με τη δική σας στάση. Με την ανοχή σας προς τον Ανδρέα. Με την έλλειψη δημοκρατικής ηγεσίας.

– Φταίνε κι εκείνες οι εφημερίδες που οι εκδότες τους διαφωνούσανε μαζί μου ή μάλλον –και πιο πολύ– με τον Αντρέα, δεν μας το έλεγαν όμως ανοιχτά, φανερά, ειλικρινά, έστω κι αν δεν το έγραφαν στα όργανά τους. Κάθε άλλο μάλιστα. Πλειοδοτούσαν σε αδιαλλαξία οι εφημερίδες τους, για να μην τους πάρουν λίγη κυκλοφορία άλλες που ήτανε αδιάλλακτες για λόγους κυκλοφοριακούς κι αυτές, ενώ οι ιδιοκτήτες τους ήτανε πιο συντηρητικοί και πιο φιλοαυλικοί κι από τον ίδιο το Νόβα. Δεν είχα την αξίωση να βγουν και να γράψουν, καθώς έκανες εσύ, πως δεν ακολούθησα πριν από τον Ιούλιο του '65 ή δεν ακολουθούσα ως τα χτες καλή πολιτική. Ούτε να επικρίνουν το γιο μου, αν είχανε αυτή τη γνώμη, όπως έκαμες εσύ πολλές φορές, κι αυτό σε σήκωσε στην εκτίμησή μου. Έστω κι αν την πολεμήσανε γι' αυτό την εφημερίδα σου μερικοί φίλοι του Αντρέα, παρά την επιθυμία μου. Το σωστό ήτανε και το περίμενα, να έρθουν και να μου τα ψάλλουν απ' την καλή και να με κατατοπίσουν για τις πραγματικές τους αντιλήψεις και για

ποιο λόγο οι εφημερίδες τους υιοθετούσανε απόψεις που δεν τις συμμερίζονταν οι ίδιοι!..

– Μα νομίζω, πρόεδρε, ένας-δυο απ' αυτούς τους εκδότες που υπονοείτε, σας τα είπανε. Δεν τα κρύψανε τα αισθήματά τους. Έτσι τουλάχιστον έλεγαν σε άλλους... Σας τα διαβιβάσανε, αλλά σεις ήσασταν ανένδοτος!...

– Ψέματα. Βέβαια κάτι μάθαινα για τις γνώμες τους. Αλλά κανένας δεν ήρθε να μου το ειπεί καθαρά. Ούτε πριν απ' τις 15 Ιουλίου του '65 ούτε μετά, έως χτες. Εκτός, φυσικά, από σένα. Αποτελείς μοναδική εξαίρεση στους φίλους μας δημοσιογράφους. Είναι αλήθεια πως το παράδειγμά σου ακολουθήσανε πολλοί πολιτευόμενοι. Προπάντων, όταν έπαιρναν θάρρος απ' τα άρθρα σου. Υπουργοί και βουλευταί ελάχιστοι. Μετριούνται στα δάχτυλα!...

– Το ξέρατε όμως πως διαφωνούσανε πολλοί υπουργοί σας και πάμπολλοι βουλευταί, καθώς και δυο εκδότες εφημερίδων. Σας το είπα εγώ ο ίδιος. Δεν το θυμάστε; Σας το τηλεφώνησα κιόλας.

– Μπορεί. Ίσως το έχω ξεχάσει. Αλλά, είτε μου το είπες εσύ είτε όχι, η δική τους ευθύνη είναι μεγάλη. Πιο σοβαρή κι από το λάθος των υπουργών μου και των βουλευτών να μην υποστηρίζουν θαρραλέα τις γνώμες τους. Να μου ειπούνε πού έσφαλλα, πού ακολουθούσα στραβή γραμμή. Δεν μου λες, σε παρακαλώ, ποιος απ' τους μετέπειτα επικριτάς μας μου είπε τίποτε εναντίον του Αντρέα και της πολιτικής που έκανε στο υπουργείο του ή στην κυβέρνηση γενικά; Ο Νόβας; Ο Κωστόπουλος; Ο Γαρουφαλιάς; Ποιος;

– Έχετε δίκιο, κ. πρόεδρε, για κείνους που δεν σας μιλήσανε ή δεν σας γράψανε σχετικά τις γνώμες τους. Για όσους δεν σας είπανε ή δεν σας διαβιβάσανε τη διαφωνία τους, τις επιφυλάξεις τους. Έστω και ελάχιστοι όμως, υπάρχουν εκείνοι που σας κατατοπίσανε. Και για τη δική σας στάση. Και για όσα έκανε ή έλεγε ο Ανδρέας σ' αυτά τα τρία χρόνια που αναφέρατε. Μην το αρνείστε αυτό. Δεν ήμουνα μόνον εγώ. Ήτανε κι άλλοι. Και καλοί φίλοι ή στενοί συνεργάτες σας.

– Ομολογώ πως δεν επρόσεξα τους φόβους και τις επιφυλάξεις τους. Αλλά ήσασταν λίγοι. Πολύ λίγοι. Και δεν επιμένατε όλοι σας. Μονάχα δυο-τρεις. Εσύ κι η εφημερίδα σου προπάντων.

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΔΗΜ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ
ΚΑΛΩΠΙΔΗ : Χ. Δ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Α. ΔΗΜΑΚΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ : Α. Β. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΑΔΑ — ΕΔ. ΛΟ 1
ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 230.321—23 καὶ 237.493—6
ΕΤΟΣ ΚΒ' ΑΡ. 6736 - ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 1.50

ΠΕΜΠΤΗ
11
ΜΑΪΟΥ 1967
Σελίδες 2 ἐκφρόν
Ἀν. Ἡλίου 5.31, Δύσ. 7.22
Ἔτος τοῦ Νεοῦ Κοσμίου

ΟΜΟΦΩΝΙΑ ΑΝΑΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ

ΠΡΟΕΦΥΛΑΚΙΣΘΗ Ο Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΙΝ ΤΟΥ «ΑΣΠΙΔΑ»

Ἡ κυβέρνησις ἀπέλυσε τόν κ. Γ. Παπανδρέου καί τούς κ.κ. Π. Κατσώταν, Κ. Μητσοτάκην καί Δ. Πουρνάραν

ΥΠΕΒΑΛΑΝ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ

Ὁ ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Παττακός ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου μετήχθη ἐκ τοῦ τόπου ὅπου ἐκρατεῖτο εἰς τάς φυλακάς Ἀβέρωφ, διότι ἐξεδόθη κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα προφυλακίσεως, ὁμοφωνίᾳ εἰσαγγελέως καί ἀνακριτοῦ. Τό ἔνταλμα ἐξεδόθη μετά τήν ἀπολογίαν του ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ κ. Σωκρατίδη, τοῦ διενεργοῦντος τήν ἀνάκρισιν διά τήν ἀναμίξιν πολιτικῶν προσώπων εἰς τήν ὑπόθεσιν ΑΣΠΙΔΑ, διότι προέκυψαν στοιχεῖα ἀνοχῆς τοῦ κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου εἰς τήν ὑπόθεσιν ταύτην.

Εἰς τάς οἰκίας των

Ὁ ὑπουργός τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Στυλ. Παττακός ἀνεκοίνωσεν ὅτι, κατόπιν συνεννοήσεως μετά τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, τοῦ ὑπουργοῦ Προεδρίας Κυβερνήσεως καί τοῦ ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως, διέταξε τήν ἀπόλυσιν τοῦ κ. Γ. Παπανδρέου ἐκ τοῦ νοσοκομείου εἰς τό ὁποῖον ἐνοσηλεύετο καί τήν μεταφοράν του, ὑπό φρουρήσιν, εἰς τήν οἰκίαν του. Ὁ κ. Παττακός εἶχεν ἐπισκεφθῆ προηγουμένως τόν κ. Γ. Παπανδρέου καί τόν ἠρώτησε περί τῆς κατοστάσεως τῆς ὑγείας του καί γενικῶς περί τῆς εἰς τό νοσοκομεῖον διαβιώσεώς του.

Μία δήλωσις τοῦ κ. Γ. Παπανδρέου

Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου ἀπήντησεν ὅτι εἶναι ἀπολύτως εὐχαριστημένος ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Κυβερνήσεως καί τῶν ὀργάνων φρουρήσεώς του. Προσέθεσε δέ ἐπί λέξει: «Εἶναι πολύ ἔντιμον ἐκ μέρους σας τό ὅτι ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιστολή μου, διά τῆς ὁποίας δέν παραδέχομαι τήν γνησιότητα τῆς δημοσιευθείσης εἰς τόν Τύπον ἐπιστολῆς μου πρός τόν κ. Παπαστέρπου διά τήν ὑπόθεσιν ΑΣΠΙΔΑ».

Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης
Ὁ ὑπογραμματεύς κ.κ. Μυλωνόπουλος
Διήγε ὑπουργός
Αἱ ἀπαγορεύσεις τῶν προηγουμένων ἡμερῶν καί σήμερον ἐπί τῶν οἰκιῶν τῶν ἀδικημάτων πολιτικῶν πολιτῶν καί πολιτικῶν προσώπων.
Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαΐου 1967
Ὁ
Διήγων
Μητσοτάκης

Φωτοτυπία τῆς δηλώσεως τοῦ κ. Κ. Μητσοτάκη

Ὁ κ. Παττακός ἀνεκοίνωσεν, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι διά τῆς αὐτῆς διαδικασίας διετάχθη ἡ ἀπόλυσις καί μεταφορά εἰς τάς οἰκίας των, ὑπό φρουρήσιν διά τήν ἀσφάλειάν των, τῶν κρατουμένων εἰς ξενοδοχεῖον τῶν προαστίων κ.κ. Παυσ. Κατσώταν, Κ. Μητσοτάκη καί Δ. Πουρνάρα. Ὁ κ. ὑπουργός ἐζήτησε παρ' αὐτῶν ὅπως τοῦ ὑποβάλουν δηλώσεις περί τῆς περαιτέρω στάσεώς των. Μετά τήν ὑποβολήν τῶν δηλώσεων αὐτῶν ἀπεφασίσθη ἡ ἀπόλυσίς των. Τό κείμενον τῆς δηλώσεως τοῦ κ. Μητσοτάκη ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ ὑπογεγραμμένος Κ. Μητσοτάκης δηλῶ ὑπευθύνως ὅτι, ἀπαλλασσόμενος τῆς προληπτικῆς κρατήσεως καί ἐγκαθιστάμενος εἰς τήν οἰκίαν μου, θέλω ἀποσχεῖ οἱασδήποτε πολιτικῆς κινήσεως καί οἱασδήποτε πολιτικῆς δραστηριότητος». Ἐπίσης τό κείμενον τῆς δηλώσεως τοῦ κ. Π. Κατσώτα ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὁ ὑπογεγραμμένος Κατσώτας Παυσανίας δηλῶ ὑπευθύνως ὅτι, ἀπαλλασσόμενος τῆς προληπτικῆς κρατήσεως καί ἐγκαθιστάμενος εἰς τήν οἰκίαν μου, ἀναλαμβάνω τήν ὑποχρέωσιν νά μή δημιουργήσω ζητήματα ἀσφαλείας καί τάξεως εἰς τάς Ἐνόπλους Δυνάμεις καί νά κατοβάλω πᾶσαν προσπάθειαν διά τήν γαλήνην καί τήν ἡσυχίαν τῆς χώρας, ἵνα αὕτη τό ταχύτερον ἐπανέλθῃ εἰς τόν ὁμαλόν πολιτικόν βίον». Παρομοίαν δήλωσιν ὑπέβαλε καί ὁ κ. Πουρνάρας. Τά κείμενα τῶν ἀνωτέρω δηλώσεων ἐδόθησαν ὑπό τοῦ κ. Παττακοῦ ἐν φωτοτυπίᾳ εἰς τούς δημοσιογράφους.

Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης
Ὁ ὑπογραμματεύς κ.κ. Μυλωνόπουλος
Διήγων ὑπουργός
Οἱ ἀπαγορεύσεις τῶν προηγουμένων ἡμερῶν καί σήμερον ἐπί τῶν οἰκιῶν τῶν ἀδικημάτων πολιτικῶν πολιτῶν καί πολιτικῶν προσώπων.
Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαΐου 1967
Ὁ
Διήγων
Παπαδόπουλος

Η «αποφυλάκιση»

Εφρόντιζαν, όμως, άλλοι να σε διαβάλλουν. Να μου λένε να μη σε πιστεύω. Πως το κάνεις δήθεν για ν' αυξήσεις την κυκλοφορία σου ή γιατί δεν συμπαθούσες τον Αντρέα και δυο-τρεις φίλους του!... Γύρω σου και γύρω μου και γύρω απ' το ρόλο του γιου μου πλέκονταν μυστηριώδεις ιστοί αράχνης!... Μη μου ειπείς πως δεν τον αδικούσανε μερικοί συκοφάντες ή κουτσομπόληδες. Ή για να το... γλεντήσουν. Ή για να τον βγάλουν απ' τη μέση, επειδή τον ζηλεύανε ή τον φοβόντανε. Εσένα δε σε παρεξηγούσα. Ήξερα γιατί τον επέκρινες. Το έκανες με καλή πίστη. Ενώ μερικοί άλλοι ή γιατί με μισούσανε ή γιατί τον υποβλέπανε, διαπιστώνοντας την αξία του και τις ικανότητές του, δεν ησυχάσανε ποτέ. Ούτε θα ησυχάζανε, αν δεν τον βλέπανε κρεμασμένο!... Ή μήπως έχεις αντίρρηση;

– Σ' αυτό όχι, πρόεδρέ μου!... Πραγματικά, κάτι λίγοι τυχοδιώκτες ή φιλόδοξοι τον κυνηγούσανε όπου σταθεί κι όπου βρεθεί!... Τον εχθρευόντανε θανάσιμα. Αλλά και ανόητα. Κάποτε τον οφελούσανε αντί να τον βλάψουν με το μίσος τους. Μη μου ειπείτε όμως πως δεν τον αντιπαθούσανε και σοβαροί άνθρωποι. Και πολλοί φίλοι σας. Ούτε θά 'χετε αντίρρηση άλλωστε πως γύρω απ' τον Ανδρέα ή πολύ κοντά του καμιά φορά δεν κυκλοφορούσαν... μόνο καλοί φίλοι σας ή δικοί σας. Δεν είναι αλήθεια; Δυστυχώς ο πολιτικός κόσμος, σ' όλες τις χώρες, περιβάλλεται και από καλούς οπαδούς κι από σκάρτους. Από τίμιους κι από διεφθαρμένους. Ακόμα και στα πιο ιδανικά και αδιάφορα λαϊκά καθεστώτα δεν λείπουν οι παράγοντες που τα εκμεταλλεύονται και με τη διαφθορά τους τα διαστρεβλώνουν, τους αλλοιώνουν το χαρακτήρα. Πάρτε για παράδειγμα τις πιο επιτυχείς κυβερνήσεις, τους πιο μεγάλους πολιτικούς, βασιλιάδες, ηγέτες, δικτάτορες, δημοκρατίες ή μοναρχίες. Απ' τον Περικλή ως τον Βενιζέλο κι απ' τον Ροβεσπιέρο ως το Λένιν ή απ' τον Λυκούργο ως τους σύγχρονους!...

15.

ΟΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ένα ιστορικό βιβλίο γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο

Ανάμεσα στον Δημήτρη Πουρνάρα και τον Γεώργιο Παπανδρέου υπήρξε μια σχέση, που μόνο τα τελευταία χρόνια έγινε πιο οικεία. Ο λεγόμενος «Γέρος της Δημοκρατίας» βρισκόταν κοντά στα τέλη της ζωής του, κρατούμενος της χούντας και κάπως απογοητευμένος γιατί ίσως να είχε συνειδητοποιήσει πως ήταν κι αυτός υπεύθυνος για την πολιτική εκτροπή.

Ο Πουρνάρας από τη μια μεριά ήθελε να τον εμψυχώσει -μέρες που περνούσαν- κι από την άλλη -ο πονηρός - να εκμαιεύσει ιστορικά στοιχεία από πρώτο χέρι, για να τα παρουσιάσει αργότερα - ξεκαθαρίζοντας ορισμένα θολά σημεία των πολιτικών εξελίξεων των τελευταίων χρόνων με τις ποικίλες αναστατώσεις. Πολλές φορές λίγο παλιότερα τον κατηγορούσε ευθέως στον «Ελεύθερο» όπως:

Στις 27 Αυγούστου 1945: «Κατηγορώ τον Παπανδρέου» (σε πολλές συνέχειες).

Στις 22 Οκτωβρίου 1945 με τίτλο: «Ο Γ. Παπανδρέου – κοινός στασιαστής κι όμως δεν συνελήφθη».

Στις 5 Νοεμβρίου 1945: «Εις φως η προδοσία του Παπανδρέου» Και πολλές άλλες «επιθέσεις» εναντίον του. Θά 'λεγα πως ήταν δύσκολο να σιωπήσει αφού ο ελληνικός λαός στην συντριπτική του πλειοψηφία, και στον Παπανδρέου έριχνε το βάρος των αιματηρών και θλιβερών γεγονότων. Ο ρόλος που έπαιζε ακόμα δεν μπορεί να διευκρινισθεί. Όπως για παράδειγμα αυτό που είπε ο Έβερτ, αρχηγός της Αστυνομίας πως πήρε διαταγή να πυροβολήσει κατά των διαδηλωτών

της Πλατείας Συντάγματος στις 3 Δεκέμβρη (με πολλούς νεκρούς και τραυματίες). Από ποιόν πήρε διαταγή; Ο Παπανδρέου ήταν πρωθυπουργός. Όμως ούτε ο φυσικός αυτουργός, ούτε ο ηθικός αυτουργός κατηγορήθηκαν, γιατί στο μεταξύ πέτυχαν οι σκοποί των Άγγλων να «κυβερνήσουν» παρασκηνιακά τη χώρα μας – που την «αγόρασαν» με συμφωνία Στάλιν, Τσόρτσιλ, Ρούσβελτ.

Στον «Ελεύθερο» της 9 Ιουλίου 1945 φιλοξενεί άρθρο του Ηλία Τσιριμώκου ως «πρώην Υπουργού και αρχηγού του κόμματος της ΕΛΔ», ενώ ακούει τον Παπανδρέου να τον κατηγορεί ως τσόντα του ΚΚΕ και περίπου συμφωνεί και ο Πουρνάρας. Το ελαφρυντικό του είναι πως ο Τσιριμώκος στο μεταξύ έγινε αποστάτης και ανακτορικός πρωθυπουργός.

Μια άλλη παρατήρηση, που μπορεί να κάνει κανένας, είναι πως σε πολλά άρθρα ο Πουρνάρας υπογράφει ως Γενικός Γραμματέας του Αγροτικού Κόμματος, αλλά μετά από ελάχιστο καιρό παρουσιάζεται με άρθρο του στον «Ελεύθερο» ως Γενικός Γραμματέας του Αγροτικού Κόμματος ο Παγκούτσος..., εν γνώσει, φυσικά, του Πουρνάρα και φαίνεται -με ανακατανομή των ρόλων στο κόμμα. Τότε υπήρχε και το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδος (ΑΚΕ) με αρχηγό τον Κώστα Γαβριηλίδη -που ήταν μια άλλη όψη του ΚΚΕ, αλλά δεν είχε καμιά σχέση με αυτό του Πουρνάρα.

Πάντα αυτό το Αγροτικό Ζήτημα ήταν μπερδεμένο με πολλούς μνηστήρες που απέβλεπαν στην ψήφο των αγροτών. Υπάρχει μάλιστα και η περίπτωση του Αλεξ. Μυλωνά που, ως βουλευτής του Αγροτικού Κόμματος, «παραστράτησε» και (όπως γράφουμε και αλλού) κατηγορήθηκε σαν προδότης της ιδέας με Διακήρυξη του Κόμματος και υπογραφές δεκάδων αγροτιστών. Με βασικό κατήγορο μάλιστα τον Γενικό Γραμματέα του Αγροτικού Κόμματος Δημήτρη Πουρνάρα... Στη διαδρομή του στο χώρο των αγροτικών διεκδικήσεων ο Πουρνάρας είχε και πολλές πίκρες από ιδιοτελείς εκμεταλλευτές της Ιδέας, αλλά αυτός έμενε πάντα ο αδιάλλακτος – που μάχονταν για τους ταλαιπωρημένους ανθρώπους της υπαίθρου. Απόδειξη πως σε όλα τα φύλλα του «Ελεύθερου» υπάρχουν οι αγροτικές στήλες με τις διεκδικήσεις και τις ενέργειες των αγροτών που πρόσκεινται στο Αγροτικό Κόμμα – το αδέσμευτο φυσικά.

Άγνωστες πληροφορίες

Ο Παπανδρέου έκαμε μια πολιτική διαδρομή με ποικίλα σκαμπανεβάσματα. Είχε και καλές και κακές στιγμές. Ο Πουρνάρας, που τα τελευταία χρόνια είχε γίνει το alter ego του Παπανδρέου, μας αποκαλύπτει πολλά που βγαίνουν από τις συνομιλίες τους. Πολύ χτυπάνε τον Ηλία Τσιριμώκο και πιστεύω πως αν δεν περνούσε στη μεριά της «αποστασίας» και δεν γινόταν ανακτορικός πρωθυπουργός για λίγες μέρες, το μένος τους εναντίον δεν θα είχε τόση απολυτότητα. Και λέει ο Παπανδρέου στον Πουρνάρα: «Ευτυχώς βρέθηκα εγώ και με τη βοήθεια του Σκόμπυ αντιμετώπισα την ψεύτικη «Οκτωβριανή Επανάσταση» του ΚΚΕ (το Δεκέμβρη)».

Και ο Πουρνάρας απαντάει στον Παπανδρέου: «Εγώ δεν φοβήθηκα ποτέ πως θα σας έπιαναν ζωντανό, εφ' όσον υπήρχαν στο πλευρό σας έστω και λίγοι στρατιώτες και αξιωματικοί μας, ο Σκόμπυ, ο Γρίβας, με τους Χίτες του». Είναι φοβερό αυτό που αποκαλύπτεται. Οι Χίτες που σχετίζονταν κατά διάφορους τρόπους με τους Γερμανούς να γίνονται φρουροί ενός ηγέτη ο οποίος διακήρυξε από το μπαλκόνι της Πλατείας Συντάγματος πως «Πιστεύομεν και εις την Λαοκρατίαν». Οι συνομιλίες αυτές φωτίζουν σε πολλά σημεία την τραγική Ιστορία του Εμφυλίου και ο Πουρνάρας, έτσι που τα αποκαλύπτει, θεληματικά ή αθέλητα, βοηθάει πολύ για να δούμε πώς ακριβώς γίνανε τα πράγματα.

Και κάτι που δεν καταγράφτηκε σαν αδιάψευστο στοιχείο είναι γιατί από την ταράτσα της μεγάλης Βρεττανίας πολυβολήσανε στους άοπλους και ήσυχους συγκεντρωμένους που πανηγυρίζανε για την Ελληνική Ελευθερία.

Ο Άγγελος Έβερτ, ο Αρχηγός της Αστυνομίας δήλωσε πως «αυτός χτύπησε τους συγκεντρωμένους στην πλατεία, αλλά μετά από διαταγή άλλων». Δεν το ξεκαθαρίζει. «Από ποιους πήρε τη διαταγή να σκοτώσει αθώους ανθρώπους». Φανταστείτε αν αυτοί είχαν όπλα τι θα γινότανε σ' εκείνη την περιοχή της Αθήνας.

Και πάτησαν την πεπονόφλουδα οι δυνάμεις του ΚΚΕ. Αν δεν προχωρούσαν στην αντιπαράθεση που τους επέβαλλαν, οι επιτεθέντες χωρίς αφορμή θα καταγγέλλονταν σε όλον τον κόσμο και θα άλλαζαν τα δεδομένα. Δεν σκέφτηκαν: Μπορούσαν να τα βάλουν με

μια ολόκληρη Αυτοκρατορία που σε τελευταία ανάλυση είχαν το Ναι για την παραμονή των Άγγλων στη Ελλάδα με την συναίνεση και του «πατερούλη» Στάλιν. Αν βάζαμε αριθμητικά τους υπεύθυνους για τα Δεκεμβριανά και τον μετέπειτα αδελφοκτόνο πόλεμο πρώτοι θα ήταν οι Άγγλοι με τους υπηκόους τους και μετά η άθλια ηγεσία του ΚΚΕ. Η Ιστορία δεν διαστρεβλώνεται και νομίζω πως μέσα από τις υπό τύπον ερωτήσεων απόψεις του Δημήτρη Πουρνάρα μπαίνουν όλα σε μια σειρά.

Και ο Παπανδρέου που σε κάποια φάση που ήθελε να παραιτηθεί από την προεδρία, ο Τσόρτσιλ έδωσε εντολή να τον φυλακίσουν. «Δεν μπορεί να κάνουμε έναν πρωθυπουργό και να τον αφήνουμε στο έλεος των ληστών». Σημαντικό είναι αυτό που είπε για τη Βάρκιζα ο Παπανδρέου: «Χωρίς τη Συμφωνία της Βάρκιζας του Σοφιανόπουλου και του Τσιριμώκου δεν θα είχαμε τον Συμμοριτοπόλεμο του Ζαχαριάδη».

Έτσι όπως τα λέει ο Παπανδρέου ή όπως του ξεφύγανε είναι σαν να φαίνεται πως τον ήθελαν τον «συμμοριτοπόλεμο». Πάντως οι Άγγλοι τον θέλανε και βρήκανε τον πιο ηλίθιο ηγέτη του ΚΚΕ για να τους τον προσφέρει. Η αποχή από τις εκλογές του 1946 ήταν ένα καθαρό έγκλημα αφού χωρίς αυτή θα μπορούσε, με τους αριστερούς βουλευτές που θα έβγαζε (και θα ήταν πολλοί), να σταματήσει η κρατική και παρακρατική βία και θα προχωρούσαμε σε μια ομαλή πολιτική ζωή. Οι Άγγλοι όμως είδαν πως και με την αιματοχυσία του Δεκέμβρη και με την τρομοκρατία στην ύπαιθρο δεν λιγόστεψαν και πολύ οι αριστερές δυνάμεις. Ρίξανε την πεπονόφλουδα και την πατήσανε οι κομμουνιστές με την εκ βαθέων αρωγή του Ζαχαριάδη. Της «Σκέψης του Μάο» στην Κίνα προηγήθηκε η σκέψη του Ζαχαριάδη στην Ελλάδα. Το ΚΚΕ ήταν ο Ζαχαριάδης, οι άλλοι των Πολιτικών και άλλων Γραφείων ήταν για μπούγιο.

Αλλά ο Πουρνάρας του πέταξε το καρφί:

– Συνεργήσατε άλλωστε και σεις και τις δυο φορές. Και στη έκρηξη των Δεκεμβριανών και στη Ιουλιανή... έκρηξη του '65.

Και σε άλλο σημείο της συνομιλίας τους ο Πουρνάρας επανέλαβε τον καταλογισμό των ευθυνών για τα Δεκεμβριανά:

– Ευθύνη έχουν κι άλλοι κ. Πρόεδρε για τα Δεκεμβριανά... Και σεις και τ' άλλα κόμματα. Και η Δεξιά με τον Ντίνο Τσαλδάρη και

τους βασιλιάδες του, τον Γεώργιο Β΄ ή τον Παύλο, για τον Συμμοριτοπόλεμο.

Πρόσωπα και γεγονότα μετά την Απελευθέρωση

Μόνο με αυτήν την κατηγορία του Πουρνάρα ξεδιαλύνονται πολλά πράγματα εκείνης της εποχής, κι ας τα λένε διαφορετικά σε προηγούμενη συνομιλία. Καθώς βλέπουμε ακόμα και σήμερα είναι συγκεχυμένα όλα. «Ποιός φταίει; Ποιος φταίει; Κανένα στόμα δεν το 'βρε και δεν το 'πε ακόμα». Ίσως αυτός ο στίχος του Βάρναλη να μας προβληματίζει και να μη ρίχνουμε το βάρος ο ένας στον άλλο για τα πέτρινα χρόνια. Εκείνο που πρέπει είναι να ξεκαθαρίσουμε τη λέξη «συμμοριτοπόλεμος». Τη λέξη αυτή την καθιέρωσε ο αξιωματικός Γερακλίνης, που ήταν αρχηγός των Ταγμάτων Ασφαλείας στην Εύβοια, και σε μια επίθεση κατά του ΕΛΑΣ στο ανακοινωθέν είχε γράψει «Εκ των ημετέρων Δυνάμεων νεκρός είς Γερμανός». Αυτός μεταπελευθερωτικά έγινε βουλευτής και υφυπουργός, νομίζω, του Ντίνου Τσαλδάρη (Λαϊκό Κόμμα). Από τότε καθιερώθηκε ο όρος ο οποίος παγίδευσε και πολλούς μορφωμένους ανθρώπους που ήξεραν ότι είναι Εμφύλιος. Αδερφός εναντίον του αδερφού - σε πολλές περιπτώσεις πραγματικά αδέρφια... Πώς να ονομάσεις συμμορίτες εκατοντάδες ανθρώπους που επιστρατεύτηκαν βίαια, και πολλοί άφησαν τα κόκκαλά τους στα ματωμένα βουνά.

Ο Δημήτρης Πουρνάρας αμφισβητούσε τον Τσιριμώκο και το Σβώλο και άλλους μη κομμουνιστές γιατί «έγιναν ανδρείκελα του Σιάντου» και εύρισκε πως «με τέτοιο σχηματισμό δεν θα έκαναν τόσα τρομερά την περίοδο της Κατοχής, ούτε κατά τα Δεκεμβριανά θα είχαμε λάθη, ούτε το ΕΑΜ, ούτε τον συμμοριτοπόλεμο φυσικά». Εκείνο που ξέρω, από προσωπική γνώση, των πραγμάτων είναι πως τη βασική καθοδήγηση την είχε το ΚΚΕ. Ο καπνεργάτης Σιάντος κι ο κουρέας Ιωαννίδης. Και φυσικά «τα λάθη» ως το Δεκέμβρη του '44 δεν ήταν τόσο τρομερά και τα από εκεί και πέρα επαναλαμβανόμενα λάθη είχαν πολλές μητέρες.

Θέλω να πω με κάθε ειλικρίνεια πως ο Δημήτρης Πουρνάρας επηρεάστηκε πολύ από τη φιλία του με τον Γεώργιο Παπανδρέου και ό,τι έλεγε θεωρούνταν θέσφατο. Και είναι γνωστό, γιατί είναι γραμμένο

και στο «Ημερολόγιο» του Τσόρτσιλ, που το παρουσίασε σχολιασμένο ο Γιάννης Ανδρικόπουλος στη Σύσκεψη, που έγινε στην Αθήνα με τον Τσόρτσιλ και εκπροσώπους δεξιών και αριστερών Κομμάτων (Ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρεττανία» 26 και 27 Δεκ. 1944). Ο Καφαντάρης, που συμμετείχε, με την ειλικρίνεια που είχε πάντοτε, απευθυνόμενος στον Παπανδρέου, του είπε οργισμένος από την προσπάθεια να αλλοιωθεί η πραγματικότητα, «Εσείς διά μίαν Ταξιαρχίαν πραιτοριανών αιματοκυλίσατε την Αθήνα». Η Ιστορία περνάει από πολλές διαδικασίες ώσπου να συναντηθεί με την Αλήθεια.

Πρέπει, φυσικά, να επισημανθεί πως ο Παπανδρέου οργισμένος κατά του Ηλία Τσιριμώκου, που τον πρόδωσε και αποστάτησε για να γίνει πρωθυπουργός, έτρεφε εναντίον του μίσος και προσπαθούσε να βρει τα κουσούρια του –αλλά αυτό έκανε και το ΚΚΕ– από τότε που εγκατέλειψε την Αριστερά και προσχώρησε στον Παπανδρέου.

Ο Πουρνάρας στις συνομιλίες του με τον Παπανδρέου προσπαθούσε, σαν δημοσιογράφος, να βγάλει είδηση. Και έκανε τέτοιες ερωτήσεις που τον ανάγκαζε οι απαντήσεις του να έχουν ευρύτερο ενδιαφέρον. Να φωτίζουν σκοτεινά σημεία. Έτσι, ο Παπανδρέου ομολογεί πως παρασύρθηκε από τον Καφαντάρη που τον επηρέασε να μη συνεργαστεί με τον Παπαναστασίου το 1926 κι έτσι αποχώρησε από τη πολυπρόσωπη Δημοκρατική Ένωση λέγοντας με κάποια πίκρα «Εκεί θυσίασα το πατριωτικό μου όνειρο». Εκμυστηρεύτηκε στον Πουρνάρα πως στην τελευταία Κυβέρνηση του 1928-1932 υπήρξε μια «συντηρητική απόκλιση του Βενιζέλου και πολλών υπουργών του». Και φυσικά εδώ μιλάει υποτιμητικά για τον Καφαντάρη, υποστηρίζοντας πως η αρχηγία Καφαντάρη, που ήτανε σχεδόν ακατάλληλος για ηγεσία μεγάλου Κόμματος, ακόμα και για Πρωθυπουργός, όπως έδειξε η ολιγοήμερη κυβέρνησή του στη αρχή του 1924, πριν αναλάβει ο Παπαναστασίου. Γι' αυτήν την περίπτωση ο Παπανδρέου ή αγνοούσε ή παραπληροφούσε. Ο Καφαντάρης δεν έφυγε από την πρωθυπουργία από λόγους αρχής. Ο Παπαναστασίου ήθελε να καταλυθεί η Βασιλεία με απόφαση του Κοινοβουλίου και μετά να γίνει το δημοψήφισμα, ενώ ο Καφαντάρης επέμεινε να γίνει πρώτα το Δημοψήφισμα και μετά, με τη λαϊκή εντολή να καταλυθεί η Βασιλεία. «Όταν ημείς καταλύσομεν την Βασιλείαν προς τι το δημοψήφισμα. Είναι δυνατόν ημείς οι ολίγοι του Κοινοβουλίου να προηγηθούμε των

απόψεων του λαού;». Και δήλωσε πως αν δεν ψηφισθεί η πρότασή του θα παραιτούνταν από την πρωθυπουργία. Δεν ψηφίστηκε και παραιτήθηκε. Ποιος άλλος θα μπορούσε να «πετάξει» μια πρωθυπουργία εκτός από εκείνον που βάζει τις δημοκρατικές αρχές πριν από το προσωπικό συμφέρον;

Οι ξένες επεμβάσεις και τα προκαταρκτικά του εμφυλίου

Οι Άγγλοι ήρθαν ως τάχα προστάτες για να έχουν την επιρροή τους στη χώρα μας, όμως στην ακριβή έννοια των προστατών, ο Ποιητής του έθνους Ανδρέας Κάλβος την αποκαλύπτει μέσα σε δυο στίχους:

Καλλίτερον Καλλίτερον
Οι Έλληνες ψωμοζητούντες
Παρά προστάτας νάχωμεν.

Αποδείχτηκε πως οι προστάτες Άγγλοι όταν έδωσαν εντολή στον στρατηγό τους Σκόμπυ να ενεργήσει σαν σε κατεχόμενη χώρα κι όταν ο πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου θέλησε να παραιτηθεί, γιατί η κατάσταση είχε εκτραχυνθεί, ο Τσόρτσιλ ειδοποίησε: «Αν επιμείνει στην παραίτηση να φυλακισθεί». Η νέα, με το ζόρι, προστασία είχε πάρει χειρότερο τρόπο από κάθε προηγούμενη προστασία. Τουλάχιστον παλιότερα οι προστάτες καλούνταν από ένα κυβερνητικό σχήμα -έστω μειοψηφικό ενώ στα 1944 την επέβαλλαν- με τόσα φοβερά επακόλουθα.

Βέβαια υπάρχει και η άλλη άποψη για το πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα.

Αυτή η άλλη είναι σχετική με την άφρονα πράξη της παραίτησης υπουργών της Αριστεράς από την Κυβέρνηση Παπανδρέου και στη συνέχεια την πολεμική σύρραξη κάτω από ποικίλες ψυχικές φορτίσεις. Αν τότε δεν απαντούσε δυναμικά η Αριστερά στις δολοφονίες των διαδηλωτών της πλατείας Συντάγματος, με πολυβολισμούς από την ταράτσα του ξενοδοχείου «Μεγάλη Βρετανία», θα ήταν κερδισμένη, αφού όλος ο κόσμος θα καταδίκαζε τις δολοφονίες και θα επαινούσε τη σώφρονα στάση της Αριστεράς. Μπορεί αυτό να ήταν πέρα από τις ανθρώπινες αντοχές, όμως θα ήταν σωτήριο για τη χώρα.

Τόσο ο Δεκέμβρης του ‘44 όσο και η αποχή από τις εκλογές του

1946 ήταν δυο πεπονόφλουδες των Άγγλων για να τσακιστεί κυριολεκτικά η κατασυκοφαντημένη ΕΑΜική Εθνική Αντίσταση. Το κακό για τη χώρα ήταν πως το ΚΚΕ είχε δυο ανίκανους ηγέτες. Τον Σιάντο και τον Ιωαννίδη, οι οποίοι δεν πήραν στα σοβαρά την εκχώρηση της Ελλάδας στους Άγγλους και τα έβαλαν με αυτούς τους πάνοπλους και αποφασισμένους να υπερασπιστούν τη συμφωνία των Μεγάλων Ηγετών.

Ο χαρακτηρισμός, πιστεύω, «συμμοριτοπόλεμος» είναι μάλλον άστοχος για πολλούς λόγους, αλλά και γιατί χιλιάδες ελληνόπουλα είχαν επιστρατευθεί βίαια και δεν μπορούμε να τα προσδιορίσουμε σαν συμμορίτες.

Αργότερα, ο Δημήτρης Πουρνάρας αναθεώρησε ως ένα σημείο αυτές τις απόψεις σε μια συνομιλία του με τον ιστορικό συγγραφέα Αστέρη Κοβατζή, ο οποίος τις παρουσίασε στο περιοδικό «Γεγονότα», που μόλις ένα τεύχος του μπόρεσε να κυκλοφορήσει (1 Μαρτίου 1985. Γραφεία Στοά Πάππου). Οι σχέσεις των δυο αδελφών, του Ανδρέα και του Δημήτρη, κατά διαστήματα τεταμένες, όχι όμως και με τους κληρονόμους -όπως φαίνεται από επισήμανση του Δημήτρη. Μεταπολεμικά συνεχίστηκε η συνεργασία τους... Σε ένα γράμμα του, μάλιστα, που δημοσιεύθηκε στην «Ακρόπολη» (31 Ιανουαρίου 1974) κατηγορεί τον Γιάννη Μαρή (ψευδ. Ιω. Τσιριμώκου) ότι δεν αναφέρει τη δική του συμβολή στα «Βίπερ-Πάπυρος» και στις μεταφράσεις Αρχαίων Συγγραφέων, που στις πρώτες εκδόσεις τους χρησιμοποιούσε φανταστικά ονόματα «λόγω διώξεών του υπό της δικτατορίας Μεταξά». Κατηγορεί μάλιστα τον Γιάννη Μαρή πως σκόπιμα παρέλειψε τη συμβολή του στις εκδόσεις (ίσως) παρασυρμένος από τις δριμύτατες επικρίσεις κατά του εξαδέλφου του Ηλία Τσιριμώκου για τη δράση του κατά την Κατοχή-Δεκεμβριανά και το 1965-1967, που δεν έκαμε ό,τι έπρεπε για να αποφευχθεί «η εθνοκτόνος διάσπασις της Ενώσεως Κέντρου, ενώ τον υποστήριξα κατά τα τέλη του 1963 δια να εκλεγεί πρόεδρος της Βουλής».

Ο Πουρνάρας σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν απόλυτος και πίστευε τόσο σ' αυτά, που διαμόρφωσε ως γνώμη, ώστε δεν αναθεωρούσε τίποτα, ούτε παραδεχότανε τυχόν λάθη του στις εξελίξεις της δημόσιας ζωής. Το ουδείς αλάθητος σπάνια το αποδεχότανε για τον εαυτό του... Φυσικά, με την πάροδο των χρόνων, έμεινε ο ανένδοτος

μαχητής της Δημοκρατίας που με θάρρος χτυπούσε τα κακώς κείμενα, πολλά από τις παλιές απόψεις του τα έβρισκε εκτός εποχής. Και το δικαιολογούσε: «οι νέες εποχές επιβάλλουν νέα καθήκοντα». Ο Γιάννης Μαρής αποκρίθηκε στις κατηγορίες του Πουρνάρα με δημοσίευμά του στην ίδια εφημερίδα (1974). Δεν νομίζω πως αξίζει να το παρουσιάσουμε εδώ αφού και οι δύο επέμειναν στις απόψεις τους. Το μόνο που πρέπει να πω είναι πως το ύφος (του Γιάννη Μαρή) ήταν ήπιο, πολύ ευγενικό, αφού αποκαλούσε τον κατήγορό του «σεβαστό συνάδελφο», «εκλεκτό συνάδελφο», «που με επιπλήττει (δεκτό από ένα σεβαστό συνάδελφο και παλιό προϊστάμενο)».

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Τιμὴ σ' ἐκείνους ὅπου στὴν ζωή των
ὥρισαν καὶ φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινοῦντες·
δίκαιοι κ' ἴσιοι σ' ὅλες των τὲς πράξεις,
ἀλλὰ μὲ λύπη κιόλας κ' εὐσπλαχνία·
γενναῖοι ὁσάκις εἶναι πλούσιοι, κι ὅταν
εἶναι πτωχοί, πάλ' εἰς μικρὸν γενναῖοι,
πάλι συντρέχοντες ὅσο μποροῦνε·
πάντοτε τὴν ἀλήθεια ὁμιλοῦντες,
πλὴν χωρὶς μῖσος γιὰ τοὺς ψευδομένους.

Καὶ περισσότερη τιμὴ τοὺς πρέπει
ὅταν προβλέπουν (καὶ πολλοὶ προβλέπουν)
πὼς ὁ Ἐφιάλτης θὰ φανεῖ στὸ τέλος,
κ' οἱ Μῆδοι ἐπὶ τέλους θὰ διαβοῦνε.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1901)

Ξένοι διπλωμάτες με το ζεύγος Δημήτρη και Αναστασίας Πουρνάρα (1950).

Σεπτέμβριος 1948, εφ. «Το Βήμα»: Σβολόπουλος, Μπαμπούρης, Μούσης, Μανιατάκος, Πουρνάρας, Βαρίκας, Σαουσόπουλος, Μανωλικάκης, Σκλιάς, Τράκας.

16.

ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Ο Νεοκλής Σαρρής θυμάται τον Δημήτρη Πουρνάρα

Στις 8 Φλεβάρη 2010 παρουσιάστηκε στο Διαδίκτυο το παρακάτω κείμενο του Πανεπιστημιακού Καθηγητή και σημαντικού συγγραφέα Νεοκλή Σαρρή με τίτλο «Ιδεολογική και πολιτική διαδρομή των ελληνοτουρκικών σχέσεων κατά την τελευταία 35ετία».

Σ' αυτό το κείμενο υπάρχει ειδικό κεφάλαιο για τον Δημήτρη Πουρνάρα με συγκλονιστικά στοιχεία. Τίτλος του: «Ποιοι έλεγαν ποιους κομμουνιστές». Αναφέρεται στο πώς έβλεπαν ορισμένοι κοντόθωροι δημοκρατικοί, ορισμένα πρόσωπα και καταστάσεις.

> *«Οι χαρακτηρισμοί που δίνονται, οποιοιδήποτε κι αν είναι αυτοί, συνήθως δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια. Θα αναφέρω ένα μικρό περιστατικό που δεν αφορά εμένα, αλλά δυο γνωστούς δημοσιογράφους της τότε εποχής. Τον Λουκή Ακρίτα και τον Δημήτρη Πουρνάρα.*
>
> *Θα ήταν τέλη του 1963 που συζητούσα με τον Λουκή Ακρίτα, που ήταν ενήμερος του παρόντος και ενός φίλου μου ελληνοαμερικανού στα επί της οδού Κολοκοτρώνη Γραφεία της Ένωσης Κέντρου, για την προσπάθεια σπίλωσής μου. Σε μια στιγμή του λέγω: "Και να φανταστεί κανείς ότι είναι ο Κ. Βοσπορίτης που κάθε εβδομάδα ο «Ελεύθερος" του Δ. Πουρνάρα δημοσιεύει κείμενά μου, τα οποία μιλούν από μόνα τους. Έμεινα εμβρόντητος*

από την απάντηση του Λουκή "Κακώς δημοσιεύεις εκεί, γιατί ο Πουρνάρας είναι κομμουνιστής"».

Και συνεχίζει ο Νεοκλής Σαρρής:

«Ο Δημήτρης Πουρνάρας ήταν ένας πολύ μεγάλος δημοσιογράφος. Για χρόνια διηύθυνε τον "Ελεύθερο Άνθρωπο" και το "Βήμα" και άλλες εφημερίδες και είχε διατελέσει Γενικός Διευθυντής της ΕΡΤ. Προσωπικός φίλος του Σοφοκλή Βενιζέλου, όταν το 1951 του τηλεφώνησε από τη Μουρούζη ότι κάποιος λοχαγός έχει έλθει να «παραλάβει» τη Ραδιοφωνία. Ο Σοφοκλής, έστειλε Κρητικούς που κατοικοέδρευαν στα υπόγεια της πολυκατοικίας, όπου έμενε ακριβώς απέναντι από τη Νεοφύτου Βάμβα και «μπαγλάρωσαν» τον επίδοξο πραξικοπηματία, που δεν ήταν άλλος από τον Δημήτριο Ιωαννίδη. (Ας σημειωθεί ότι οι πραξικοπηματίες τότε είχαν αμνηστευθεί για να ξαναχτυπήσουν το 1967).

Όταν ο Παπάγος ζήτησε από τον Σοφοκλή έναν ικανό δημοσιογράφο προκειμένου να κατευθύνει την ενημέρωση για το Κυπριακό, εκείνος του συνέστησε τον Πουρνάρα (με βοηθό τον Δημήτρη Νιάνια).

Η πρώτη ενέργεια του Κ. Καραμανλή, όταν έγινε πρωθυπουργός, ήταν, σύμφωνα με τις ανειλημμένες υποχρεώσεις του, να διακόψει τις εκπομπές προς την Κύπρο και, κυρίως, το καθημερινό σχόλιο του Πουρνάρα, ο οποίος απεχώρησε και κυκλοφόρησε έναν ογκώδη τόμο "Κατηγορώ" και στον οποίο αποκάλυπτε την τεκταινόμενη τότε "προδοσία" στο Κυπριακό και, παράλληλα, άρχισε να εκδίδει εβδομαδιαία τον "Ελεύθερο" (ο οποίος στο εκδοτικό και πολιτικό τοπίο λειτουργούσε όπως σήμερα λειτουργεί το "Παρόν").

ΠΩΣ ΕΓΙΝΑ Κ. ΒΟΣΠΟΡΙΤΗΣ

Στον Πουρνάρα με είχε συστήσει μια μεγάλη μορφή των Γραμμάτων μας, που ίσως θυμούνται οι αρχαιότεροι, ο Μάριος Βαϊάνος, διευθυντής του περιλάλητου Πρακτορείου Πνευματικής Συνεργασίας. Το ψευδώνυμο Κ. Βοσπορίτης μου το έδωσε ο Πουρνάρας και ο Στέφανος Παπαδόπουλος, μια εξέχουσα μορφή στην ιστορία του Αριστερού Κινήματος, που η δραστηριότητά του μαζί με τον Γιαννιό εκτείνεται στην περίοδο της Οκτωβριανής

Επανάστασης (αμφότεροι είχαν συγκρουστεί με το ΣΕΚΕ και τον Μπεναρόγια, τον οποίον κατηγορούσαν πως προήγαγε ιουδαϊκό σοσιαλισμό).

Όταν, λοιπόν, μετέφερα στον Πουρνάρα τον χαρακτηρισμό που του είχε δώσει ο Ακρίτας, εξεμάνει και μπροστά μου αναζήτησε τον Γεώργιο Παπανδρέου για να διαμαρτυρηθεί. Θα πρέπει να σημειώσω ότι ο Πουρνάρας, που ήταν ένας σοβαρός συγγραφέας (είναι γνωστές οι βιογραφίες που έγραψε για τον Ελ. Βενιζέλο και τον Χ. Τρικούπη) υπήρξε αγροτιστής και ανήκε μέχρι το 1966 στην ηγετική ομάδα του Αγροτικού Κόμματος (το οποίο είχε συνεργασθεί με την ΕΔΑ) και είχε μια περιπέτεια, κυρίως, από δικό μου κείμενο. Στο τελευταίο πριν από την 21η Απριλίου 1967 φύλλο του "Ελεύθερου" δημοσίευσα "ανταπόκριση" από την Τουρκία και απεκάλυπτα τα ονόματα των επίδοξων πραξικοπηματιών.

Το αποτέλεσμα ήταν να συλληφθεί μαζί με τους επώνυμους από κλιμάκιο της ΚΥΠ. Και να εγκλεισθεί στο ίδιο δωμάτιο με αποτέλεσμα να γράψει το πιο ενδιαφέρον βιβλίο "Στη φυλακή ο Γ. Παπανδρέου εκμυστηρεύεται και κατηγορεί" (εννοώντας τον Ανδρέα Παπανδρέου)».

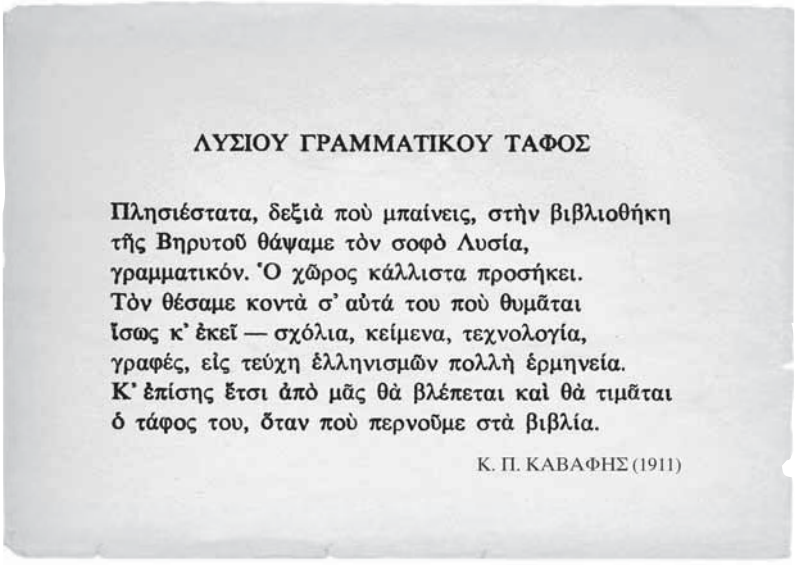

ΛΥΣΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΦΟΣ

Πλησιέστατα, δεξιὰ ποὺ μπαίνεις, στὴν βιβλιοθήκη
τῆς Βηρυτοῦ θάψαμε τὸν σοφὸ Λυσία,
γραμματικόν. Ὁ χῶρος κάλλιστα προσήκει.
Τὸν θέσαμε κοντὰ σ' αὐτά του ποὺ θυμᾶται
ἴσως κ' ἐκεῖ — σχόλια, κείμενα, τεχνολογία,
γραφές, εἰς τεύχη ἑλληνισμῶν πολλὴ ἑρμηνεία.
Κ' ἐπίσης ἔτσι ἀπὸ μᾶς θὰ βλέπεται καὶ θὰ τιμᾶται
ὁ τάφος του, ὅταν ποὺ περνοῦμε στὰ βιβλία.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1911)

Ο Κώστας Αθάνατος στον «Ελεύθερο Άνθρωπο»

Η «Ιστορία του Αγροτικού Ζητήματος» είναι ένα εμπεριστατωμένο έργο, απόλυτα τεκμηριωμένο και με τέλεια γραφή, προσεγγίσιμη και σε ανθρώπους που δεν έχουν την κατάλληλη υποδομή γνώσεων. Το βιβλίο δημοσιεύθηκε και σε συνέχειες στον «Ελεύθερο Άνθρωπο» (1931). Ο Διευθυντής της εφημερίδας Κώστας Αθάνατος το προλογίζει με τα παρακάτω:

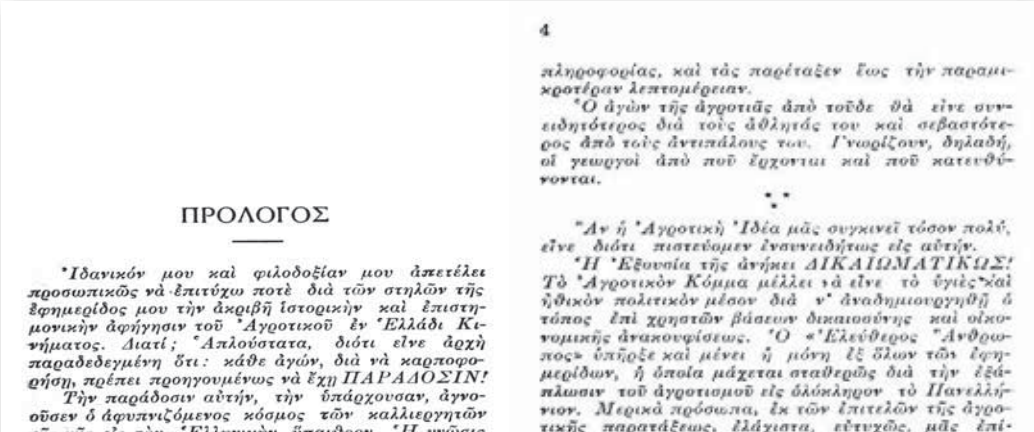

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἰδανικόν μου καὶ φιλοδοξίαν μου ἀπετέλει προσωπικῶς νὰ ἐπιτύχω ποτὲ διὰ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος μου τὴν ἀκριβῆ ἱστορικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀγροτικοῦ ἐν Ἑλλάδι Κινήματος. Διατί; Ἁπλούστατα, διότι εἶνε ἀρχὴ παραδεδεγμένη ὅτι: κάθε ἀγών, διὰ νὰ καρποφορήσῃ, πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχῃ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ!

Τὴν παράδοσιν αὐτήν, τὴν ὑπάρχουσαν, ἀγνοοῦσεν ὁ ἀφυπνιζόμενος κόσμος τῶν καλλιεργητῶν τῆς γῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὕπαιθρον. Ἡ γνῶσις τῆς παραδόσεως ἐνδυναμώνει τὴν πίστιν καὶ χαλυβδώνει τὴν πεποίθησιν εἰς τοὺς ἀγωνιστάς. Δι' αὐτὸ μοῦ ἔδωσεν ὅλως ἐξαιρετικὴν χαρὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ πολυτίμου συνεργάτου μου κ. Δημητρ. Ι. Πουρνάρα νὰ μελετήσῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐμπεριστατωμένην συγγραφὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Ἀπὸ σήμερον ὁ Ἕλλην ἀγρότης γνωρίζει ἀπὸ ποῦ ἐξεκίνησεν ἡ πράσινη σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας του, πόσον αἷμα ἐχύθη εἰς τὸ παρελθόν, ποία ἐργασία ἐγένετο, πῶς ἀντήχησε τὸ πρῶτον ἐγερτήριον σάλπισμα εἰς τὴν ὕπαιθρον. Ὁ συγγραφεὺς κ. Πουρνάρας, διπλωματοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, μὲ ἐφόδια ἀρετῆς καὶ κρίσεως ἀνεκτίμητα, συνεκέντρωσεν, ὡσὰν μέλισσα, ὅλας τὰς

4

πληροφορίας, καὶ τὰς παρέταξεν ἕως τὴν παραμικροτέραν λεπτομέρειαν.

Ὁ ἀγὼν τῆς ἀγροτιᾶς ἀπὸ τοῦδε θὰ εἶνε συνειδητότερος διὰ τοὺς ἀθλητάς του καὶ σεβαστότερος ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους των. Γνωρίζουν, δηλαδή, οἱ γεωργοὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχονται καὶ ποῦ κατευθύνονται.

* * *

Ἂν ἡ Ἀγροτικὴ Ἰδέα μᾶς συγκινεῖ τόσον πολύ, εἶνε διότι πιστεύομεν ἐναγκαλιδήτως εἰς αὐτήν.

Ἡ Ἐξουσία τῆς ἀνήκει ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΙΚΩΣ! Τὸ Ἀγροτικὸν Κόμμα μέλλει νὰ εἶνε τὸ ὑγιὲς καὶ ἠθικὸν πολιτικὸν μέσον διὰ ν' ἀναδημιουργηθῇ ὁ τόπος ἐπὶ χρηστῶν βάσεων δικαιοσύνης καὶ οἰκονομικῆς ἀνακουφίσεως. Ὁ «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος» ὑπῆρξε καὶ μένει ἡ μόνη ἐξ ὅλων τῶν ἐφημερίδων, ἡ ὁποία μάχεται σταθερῶς διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἀγροτισμοῦ εἰς ὁλόκληρον τὸ Πανελλήνιον. Μερικὰ πρόσωπα, ἐκ τῶν ἐπιτελῶν τῆς ἀγροτικῆς παρατάξεως, ἐλάχιστα, εὐτυχῶς, μᾶς ἐπίκραναν. Μᾶς ἐπότισαν, ἀντὶ τοῦ μάνα, χολήν. Δὲν μνησικακοῦμεν ἐναντίον των. Ἡ ἰδέα εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε δὲν σταματῶμεν εἰς μικρότητας.

Ὄνειρόν μας εἶνε νὰ ἴδωμεν τὸ Ἀγροτικὸν Κόμμα γρήγορα ὡς τὴν μεγαλειτέραν καὶ κραταιοτέραν ὀργάνωσιν εἰς τὸ πολιτικὸν τῆς Χώρας στερέωμα. Αὐτὴν τὴν σκέψιν ἐξεφράσαμεν, τονίσαντες τὴν ἀνάγκην νὰ διευρυνθῇ ὁ κύκλος τοῦ Κόμματος παντοῦ ὥστε νὰ κατακτήσῃ τὸ πᾶν, καὶ ὑπέστημεν τὴν ἀπίστευτον ἐπίθεσιν ὅτι ἡ τακτική μας αὐτὴ δὲν ἦτο ἡ πρέπουσα! Ἡμεῖς ὅμως πάντοτε τὸ πιστεύομεν καὶ θὰ ἐργασθῶμεν μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, μὲ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀδόλου αὐτοῦ σκοποῦ, βέβαιοι ὅτι ὅλοι μίαν ἡμέραν θὰ μᾶς ἀναγνωρίσουν τὸ δίκαιον.

Με την πεποίθησιν αυτήν, εδημοσιεύσαμεν την Ιστορίαν του κ. Πουρνάρα εν σειρά φύλλων εις τον «Ελεύθερον Άνθρωπον». Και τώρα την εκδίδομεν και εις ιδιαίτερον τεύχος διά να διαβάζεται πάντοτε. Και με την έκδοσιν αυτήν στέλλομεν και τους χαιρετισμούς μας προς όλους ανεξαιρέτως τους φίλους αγροτικούς μαχητάς, διότι όλοι αυτοί είναι μόνον φίλοι μας, και εχθροί μας μόνον όσοι δεν αγαπούν τον αγροτισμόν και δεν θερμαίνονται από τη φλόγα του.

Αθήναι, Σεπτέμβριος 1931.
Κώστας Αθάνατος

Το αφιέρωμα του περιοδικού «Πνευματική Πορεία»

Αξίζει να θυμηθούμε το περιοδικό «Πνευματική Πορεία» (αρ. τ. 17, Δεκ. 1956) ολόκληρο αφιερωμένο στον Δημήτρη Πουρνάρα. Θα παρουσιάσουμε τα κυριότερα άρθρα έγκριτων συγγραφέων. Πριν από αυτά το πρώτο σχόλιο του περιοδικού για το Αφιέρωμα τιμής:

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΜΑΣ

Ἡ «Πνευματικῆ Πορεία» μὴ μπορῶντας νὰ συμβάλει μ' ἄλλον τρόπο στὸν ἱερὸ ἀγῶνα τῆς Κύπρου ἀφιερώνει τὶς λίγες σειρὲς ὡς συμβολή της. Εἶναι γεμάτη χαρὰ γιατὶ βρίσκεται πλημμυρισμένη ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ζεῖ μὲ φλογερὴ κατανόηση τὴν νέα σύγχρονη αἱματογραμμένη ἱστορία τοῦ πολύπαθου Κυπριακοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ πλαισιώνει τὴν παλὴὰ Ἱστορία τοῦ ἔθνους μας. Στὸ πρόσωπο τοῦ Δημήτρη Πουρνάρα συμπεριλαμβάνει ἡ Π. Π. ὅλους τοὺς ἰδανικοὺς πόθους της γιατὶ ἀληθινὰ πιστεύει πὼς ὁ Ἕλληνας αὐτὸς εἶναι ὁ διανοούμενος ποὺ δὲν ἐκάμφθη ποτὲ ἀπὸ ἐπιδρομές, ἀλλὰ ἁγνός, σεμνός, καὶ ἀλύγιστος ποτίζει μὲ πνεῦμα κι' ἱδρῶτα τὸ ἄφθαρτο δέντρο τῆς ἐλευθερίας γιὰ μιὰ παντοτεινὴ γαλήνια ζωὴ κι' αὐτοκυβέρνηση. Ὁ Δημήτρης Πουρνάρας ὁμοιάζει σὰν φωτεινὸς φάρος στὴν ἑλληνικὴ γῆ ποὺ φωτίζει τὸ ζοφερὸ σκοτάδι μιᾶς τρικυμισμένης νύχτας ποὺ ἀπλώθηκε ὅπως νεκρικὸ πέπλο στὴν Κυπριακὴ νῆσο ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸ ἰμπεριαλισμό. Ἡ φωνή του εἶναι ἦχος ποὺ ἀπλώνεται σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς ἐλευθέρας ἀντιλήψεως φέρνοντας τὸ μήνυμα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Ἡ Πνευματικὴ Πορεία αἰσθανόμενη πῶς εἶναι ἀναπόσπαστη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ προκοπὴ πάλη, κι' ἀνάπτυξη, χαιρετίζει τὸ Δημήτρη Πουρνάρα γιὰ τὸν ἀκάματο ἀγώνα του ὑπὲρ τῆς Κυπριακῆς αὐτοδιαθέσεως, καὶ ρίχνη κι' αὐτὴ ἁγνὰ καὶ ταπεινὰ τὴ δεκάρα της στὸ ἱερὸ προσκυνητάρι τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ ἡρωϊκῆς ἐξορμήσεως γιὰ μιὰ ἐλεύθερη αὔριο τῆς Κύπρου μας.

«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ»

ΚΟΥΛΗΣ ΚΑΣΣΗΣ[1]*: «Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ»*

«Δεν υπάρχει ανώτερο ιδανικό στους λαούς από την ελευθερία της πατρίδας τους. Η ελευθερία επιτρέπει στους θνητούς να περπατούν χωρίς δέσμευση, να εργάζονται με το δικό τους τρόπο, και να σκέφτονται χωρίς δεσμά και φράγματα.

1. Ο συγγραφέας Κούλης Κάσσης, γνωστότατος από τις τότε λογοτεχνικές του δημιουργίες, έγραψε ένα ολόκληρο βιβλίο για τον Δημήτρη Πουρνάρα, γοητευμένος από τον δυναμικό του λόγο και την αγάπη του για τους ταπεινούς και καταφρονεμένους. Ο Κάσσης ήταν και ποιητής, γι' αυτό το βιβλίο του ήταν πλημμυρισμένο από λυρικά στοιχεία δεμένα με το ρεαλισμό της καταγραφής γεγονότων. Τίτλος του: «Ένας απόστολος της Δημοκρατίας – Δημήτρης Πουρνάρας».

Κάθε προκομμένος λαός αυτό επιδιώκει να 'χει στον τόπο του. Και σαν ένας τέτοιος λαός είναι κι ο Ελληνικός. Λαός με ιστορία, με ανάπτυξη πνευματική. Πνευματική που ξεπέρασε τα όρια. Με ιστορία που κοχλάζει το αίμα ανδρών ηρώων που δεν τους υπόταξε ο θάνατος, ο μαυροφόρος γυιός του σκοταδιού. Η φθορά τρομάζει τα σώματά τους. Στέκονται σα βράχοι πελώριοι μέσα στη θύμηση, φωτισμένοι από το μεγάλο άστρο της ελευθερίας, χωρίς να τους ταράζουν του χρόνου τα περαστικά κι αφρισμένα κύματα. Οι ήρωες αυτοί που δεν τους καταβάλλει ούτε ο θάνατος της λησμονιάς, κι ο χρόνος δεν τους γκρεμίζει, αλλά τους φοράει κάθε τόσο κι από ένα στεφάνι δόξας, είναι Έλληνες. Έλληνες αγνοί, θυσιασμένοι για τα χώματα της δικής μας γης. Έβαλαν τα σώματά τους ασπίδες ενάντια στους εχθρούς πού 'ρχόντανε κάθε τόσο πεζοί και καβαλάρηδες, με απόφαση να δέσουν χέρια ελεύθερων, να ατιμάσουν ιερά ιερών, και να ραγίσουν την καθρεφτένια γαλήνη της ζωής, εκείνων που εργαζόντανε για την πρόοδο και την διανοητική ανάπτυξη. Οι άνθρωποι που 'χουνε καταλάβει τον ανθρωπισμό και ξέρουνε γιατί ζουν πάνω στη στερεωμένη στο χάος του αγνώστου γη, που ξέρουν πως τους φωτίζει το φως της πρόσκαιρης κατάστασης, ποτέ δεν θα ζητήσουν τη σκλαβιά συνανθρώπου τους. Θα αντικρύζουν το κορμί ενός άλλου ανθρώπου, από το ένα άκρο της οικουμένης στο άλλο με την ίδια αγάπη, χωρίς δόλο, χωρίς την ιδέα της εκμετάλλευσης. Το κούτελο του καθενός θα 'χει σπινθηρίσματα καλοσύνης κι αδελφότητας.

Η ιδέα της κατάχτησης και της σκλαβιάς είναι εντελώς αντίθετες με τον ανθρωπισμό. Ο ανθρωπισμός δε δεσμεύει άνθρωπο, αλλά εξισώνει τη ζωή στο δικαίωμα. Αυτό είναι στο πρόγραμμα εκείνων που βλέπουν τους άλλους εκμεταλλεύσιμα είδη, όπως βλέπουν τ' αρνιά στο παζάρι, και τις ντομάτες στην αγορά. Που βλέπουν τους συνανθρώπους τους σα σαμαρωμένα γαϊδούρια στο πανηγύρι επαρχίας. Οι πουλημένοι στο χρήμα, εκείνοι που κοιτάζουν με τα μάτια του μεγαλέμπορα. Με το σκοτεινό μάτι που το φίδι τρομάζει να τους κοιτάξει κατάματα. Αυτοί είναι οι επικίνδυνοι άνθρωποι της Οικουμένης. Οι εχθροί της!... Αυτοί ανάβουν τη φωτιά της φρίκης, κι αυτοί οι ίδιοι σπέρνουν την ερήμωση. Αυτοί χωρίζουν τους καλούς λαούς και τους γεμίζουν βλαστήμια κι αγανάχτηση. Βουρκώνουν τα μάτια τους στο θυμό, και καταποντίζεται η γαλήνη των ησύχων. Χολή ποτίζουν όσους κερνούν, και πόνο

όσους αγοράζουνε. Ενώ είναι αδέλφια μέσα στο σύμπαν, εξισωμένοι στους νόμους της φύσης, τους κάνουν κουρδισμένα αγαλματάκια που τα κατευθύνουν στο χαμό. Θέλουν άβουλους ενάντια στη σκέψη της ωφέλειας. Θέλουν σκύλους αιμοχαρείς. Κάνουν τους φτωχούς και χτυπούν οι καρδιές τους από αγωνία και πείνα, όπως τα τσεκούρια των ξυλοκόπων σε δάσος, και φθείρουν τα σώματά τους.

Κι αυτοί οι κύριοι φοράνε το καπέλλο στραβά και ρεκάζουν και καυχιόνται τους υπερεθνικιστές. Άριστοι του έθνους, αριστοκράτες, γιατί έχουν το προσωπείο του χρυσού. Αλλά το έθνος αποτελείται από ανθρώπους που ενώ είναι στο ίδιο έδαφος, και θα πρέπει να είναι μια οικογένεια φωτισμένη από το ίδιο λυχνάρι χαράς, ακριβώς εκείνη τη στιγμή άλλοι σκορπούν στα σκυλιά τους τ' αγαθά των ιδρωτοπαραγωγών, κι άλλοι με θολωμένα μάτια πείνας ξεψυχούν στους δρόμους ανελέητοι. Παιδάκια λιποθυμούν για ένα αντίδωρο ψωμί. Μια τέτοια κατάσταση απανθρωπισμού, ανθρώπων διαβολεμένων που βλέπουν τη γη κτήμα τους γεμάτη σκλάβους, άναψε την ιερή φωτιά τους Κυπρίους Έλληνες. Η Αγγλία η φοβερή αλεπού! Η φωλιά των αποικιστών εμπόρων. Η αλεπού όπου πολύ σύντομα θα υπάρχει μόνο το δέρμα της κρεμασμένο στο γιαταγάνι των ελεύθερων λαών που ξύπνησαν και ζητούν το καλό που ανήκει σ' όλους μας. Σ' αυτή την καταιγίδα των εκμεταλλευομένων Κυπρίων όλοι οι αληθινοί Έλληνες επαναστάτησαν! Αναβούρκωσε το αίμα τους σαν τρικυμισμένος ωκεανός σε νύχτα χειμώνα αστραποφόρα. Κεραυνοί εράγισαν την γαλήνη τους, και το σάλιο τους έγινε φωτιά. Και μέσα σ' όλους έλαβε τη θέση του κι ο Δημήτρης Πουρνάρας. Σαν αληθινός διανοούμενος, σαν ατόφιος Έλληνας του πνεύματος. Ο κ. Πουρνάρας είναι γνωστός για το έργο του το πολυσέλιδο, και κοπιαστικό, το γνήσιο ελληνικό, και αντικαταχτητικό, το ιστορικό και ηρωικό, το θρεμμένο με αίμα ωφέλειας και με πνεύμα λαϊκό. Το ιστορικό του έργο γράφτηκε μέσα σε πλαίσια αληθοφάνειας που θυμίζει Ηρόδοτο και Θουκυδίδη του 20ου αιώνα. Είναι έργο με αλήθειες, με πνιγμένη την αντίληψη της απόδειξης του ενάντιου, και με εικόνες δροσερής λογοτεχνικής έκφρασης. Αντικαθρεφτίζει μια έντονη ζωή του περασμένου, προσιτή και ζηλευτή στο σήμερα. Η γλώσσα του είναι γάργαρη, κατασταλαγμένη που να καταλαβαίνεται από τον απλό, και να διαβάζεται ευχάριστα κι από τον επιστήμονα.

Γλώσσα στρωτή, παραστατική, χωρίς μπερδέματα σε καθαρευου-

σιάνικα δίχτυα, και χωρίς ακροβατισμούς στη θεώρατη λεύκα της ξενόμανης μίμησης. Δίνει μια νοστιμάδα δική του στο αφηγούμενο, γιναμένη σε σκέψη δυνατή, σαν το χυμό, το νόστιμο χυμό του καρπού, που γίνεται στον λαμπροφόρο ήλιο του σύμπαντος.

Πάντοτε σ' όλους τους αγώνες της Ελλάδας πήρε τη θέση του. Με ακράδαντη πίστη εστάθη μπροστά και είπε την αλήθεια. Δεν ετρόμαξε τις φυλακές ούτε το θάνατο. Εφοβήθηκε μόνο να μην ξεφύγει από το δρόμο του. Εκείνο το δρόμο που οδηγεί στο καλό και ειρηνικό τέρμα της ζωής.

Τον αγώνα της ελευθερίας θεωρεί αγώνα όλων των αγώνων. Πιστεύει πως ο άνθρωπος που θα θυσιαστεί για την ελευθερία του είναι άνθρωπος ανώτερος του κοινού ανθρώπου. Από τα παιδικά του χρόνια στο Μεγάλο Χωριό και τον Προυσό η σάλπιγγα του αγώνα αυτού τον γέμισε φτερά.

Φτερά γιομάτα πίστη και θάρρος για μια καλύτερη αύριο της ελληνικής ζωής. Η επιβλητικότητα του τόπου της Ρούμελης, οι θεόρατες χιονισμένες ψηλοκορφές του Βελουχιού και της Καλιακούδας, που πάνω τους θαρρείς πως φωλιάζει ο ήλιος σαν πετραητός, έδωσαν την αμετάβλητη ιδέα στο πνεύμα του, και την ορθή κρίση που δεν ζυγιάζεται στην παλάντζα της αμφιβολίας ανάλογα με τα συμφέροντα. Και οι μολυβένιες και φοβερές συγνεφιές του άνω χάους πεσμένες πολλές φορές σα μαύρα σεντόνια στ' άσπρα κεφάλια των βουνών, έδωσαν στον έσω κόσμο του το πρώτο μάθημα του θυμού που γίνεται καταποντήρας ενάντια στο ενάντιο. Στα πρώτα του βιβλία υπάρχει η θράκα της φωτιάς αυτής. Πόσο μάλλον σήμερα που είναι πάνω από 50 χρονών, κι έχει θρέψει την πίστη με το αίμα του. Σήμερα με τη γνώση του, κατεβαίνει πιο ορμητικός. Ένα ηφαίστειο που κρυφοκαίει καιρό, όταν ξεσπάσει είναι τρομερότερο. Έχει συγκεντρωμένη τη δύναμή του και πιο βρασμένη την πνοή.

Και στις πόλεις, και στα χωριά, η φωνή του από το ραδιόφωνο είναι γνωστή. Κι ο τελευταίος χωριάτης που δε μπορεί λόγω της απόστασης, ούτε μια πέτρα να ρίξει ενάντια στον κατακτητή, αγάλλεται π' ακούει το λόγο του κ. Πουρνάρα να κυλά σα φοβερός λίθος που πάει να χτυπήσει τη σκηνή του ιμπεριαλισμού. Τα σχόλιά του είναι μεστά από ανθρωπισμό και γνώση μιας καθαρής πραγματικότητας, γεμάτα από την αγάπη της πατρίδας, αντίθετα στον καταχτητικό ιμπεριαλισμό, στηριγμένα

στην αληθινή ζωή και χτισμένα με ατράνταχτα επιχειρήματα. Πολλά από αυτά μεταδίδονται κι από το ραδιοφωνικό σταθμό της Αιγύπτου.

Γνώστης της παγκόσμιας ιστορίας, προικισμένος από τη φύση με το ταλέντο της δημιουργίας πνευματικών έργων, ζυμωμένος με την ιδέα της φιλοπατρίας, είναι οπλισμένος με τα πιο επικίνδυνα όπλα για να χτυπήσει τον ποταπό αποικισμό που είναι γιομάτος μικρότητες καθώς ο βάτος με τα αγκάθια του. Αναφέρω ορισμένα αποσπάσματα από σχόλιά του που μετέδωσε τελευταία ο ραδιοφωνικός σταθμός Αθηνών, εκφωνημένα από τους εκλεκτούς εκφωνητές Γ. Αθανασόπουλο και Γ. Αναστόπουλο.

> *«Η απόφασις που έλαβαν τα Ην. Έθνη την νύκτα της 3ης Νοεμβρίου τιμά τους 64 λαούς της οικουμένης των οποίων οι αντιπρόσωποι εις την Έκτακτον Γεν. Συνέλευσίν των κατεδίκασαν την επιδρομήν εναντίον της Αιγύπτου».*
>
> *«Ενώπιον της παγκοσμίου ταύτης αλλά και Αγγλικής εξεγέρσεως εναντίον της επονειδίστου συνωμοσίας των, είναι φυσικόν οι αρχηγοί των επιδρομέων να διστάζουν κάπως εις την ολοκλήρωσιν της κακούργου πειρατείας που ανέλαβαν. Το φοβερόν έγκλημα που άρχισαν να διαπράττουν τρομάζει και τους ιδίους. Χάνει έμπροσθέν τους το βάραθρον που άνοιξαν διά τας χώρας των και διά την ανθρωπότητα ολόκληρον. Τα χέρια των τρέμουν. Όταν αντιλήφθησαν πού οδηγούνται οι ίδιοι και πού σύρουν τον κόσμον, κατελήφθησαν από δέος».*
>
> *«Αλλά διά να είναι θετική η συνεισφορά των φιλειρηνικών κυβερνήσεων, δεν αρκεί να σταματήσουν τους βομβαρδισμούς των πόλεων της χώρας του Νείλου και τας αποβάσεις εις το έδαφός της. Πρέπει να ξεδοντιάσουν τους συνωμότας ληστοπειρατάς».*
>
> *«Η Αίγυπτος θα νικήσει, θα δικαιωθεί. Και μαζί της θα νικήσει και η ηρωική Κύπρος μας, που έδωσεν περίλαμπρον παράδειγμα εθνικής αντιστάσεως εις τους δολίους κατακτητάς».*
>
> *«Πολύ θα ήθελαν να σβήσει από τας στήλας των εφημερίδων και από τας ραδιοφωνικάς εκπομπάς κάθε μνεία περί της μεγαλονήσου, την οποίαν μετέβαλον από προπύργιον αμύνης του δυτικού κόσμου, εις προγεφύρωμα και ορμητήριον δολοφονικής ληστοπειρατείας. Από κοινήν βάσιν στρατηγικήν της Ατλαντικής*

Συμμαχίας, όπως την διεφήμιζαν υπούλως και δολίως, εις άντρον και στρατηγείον του μεγαλυτέρου παγκοσμίου κακουργήματος της μεταπολεμικής περιόδου. Πολύ θα ήθελαν να μην ασχοληθεί ο ΟΗΕ με το άλλο, το παλαιότερον έγκλημά των, την κατακράτησιν της Κύπρου, κατά παράβασιν του καταστατικού του χάρτου και υπό συνθήκας που εξήγειραν την αγανάκτησιν της ανθρωπότητος από ενός έτους».

«Αρκούν στην Αγγλία του Ήντεν αι κατάραι που υψώνονται ουρανομήκεις από τα χείλη όλων των ανθρώπων, όλων των λαών της γης!».

«Η αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών να επιβάλλει έναν διεθνή νόμο σεβασμού των απαραγράπτων δικαιωμάτων των λαών να εξασφαλίζουν την εθνικήν των ελευθερίαν είναι μια φοβερή συνέπεια». «Αλλά ό,τι δεν επέτυχαν οι οσμανλήδες επί τριακόσια χρόνια με την βαρβαρότητα και την αντιεκπαιδευτικήν των μισαλλοδοξία, δεν έμελλον να φέρουν εις πέρας οι διάφοροι Χάρντιγκ και Πάλμερ που επέρασαν σαν τυφώνες από την Κύπρον».

«Ακόμη δεν συνήλθε η ανθρωπότητα από τον εφιάλτη ενός νέου πολέμου εξ αφορμής του ζητήματος της διώρυγος του Σουέζ και ιδού πάλι αγωνία συνέχει τον κόσμο με την σκευωρίαν που τεκταίνεται από τους ίδιους ιμπεριαλιστάς». «Αι ακροβασίαι του ιμπεριαλισμού έφεραν την μεγάλην αυτήν δύναμιν της Αγγλίας εις το χείλος της αβύσσου. Την εξώθησαν εις εξευτελιστικάς ταπεινώσεις και εις διεθνείς περιπλοκάς. Το πρόβλημα της άλλοτε πανισχύρου αυτοκρατορίας δεν λύεται με πρόχειρα καταπλάσματα».

«Η καταδίκη των μεθόδων της κυβερνήσεως Ήντεν, από τον ισχυρότατον εργατικόν και φιλελεύθερον είναι καταφανής».

«Να ιδούμε εμείς οι Έλληνες αλλά και η ανθρωπότητα ότι ο ιμπεριαλισμός είναι απιστεύτως αδίστακτος. Ικανός δι' όλα. Διά κάθε δολοπλοκίαν. Διά πάσαν σκευωρίαν. Διά τα χειρότερα διεθνή κακουργήματα». «Εναντίον των Κυπρίων διεξάγεται ένας ολοκληρωτικός πόλεμος με κτηνωδία και βαρβαρότητα, που δεν την επέδειξε ούτε ο Χίτλερ».

«Η φωτιά που άναψαν οι μισθοφόροι αλήται της ιντέλλιτζες Σέρβις στην Κωνσταντινούπολη άνοιξε τα μάτια όχι μόνο των

Ελλήνων όλων, αλλά και των άλλων λαών. Έδειξαν εις όλους για τι κακουργήματα είναι ικανοί οι αποικισταί για να συγκρατήσουν τις παλιές και πρόσφατες κατακτήσεις τους».

«Οι λαοί που είναι υπόδουλοι εις οιονδήποτε ζυγόν, αποικιστών ή ιμπεριαλιστών πρέπει να απελευθερωθούν αμέσως. Και μεταξύ αυτών πρώτος ο πληθυσμός της συμπαθούς μαρτυρικής Κύπρου, εις τον οποίον έλαχεν το θλιβερόν προνόμιον να γίνει πρώτος στόχος της αποικιοκρατίας εις την μανίαν της να καταπνίξη μέσα εις το αίμα και την στυγνοτέραν βίαν το απελευθερωτικόν του κίνημα».

«Οι ηγέται του ολοκληρωτικού ιμπεριαλισμού ομολόγησαν εμμέσως διά του κ. Λένοξ Μπόυντ, ότι η μεγαλόνησος δεν είναι βάσις του Δυτικού κόσμου. Το ψεύδος τούτο ανετράπη από τα πράγματα. Δεν είναι χρήσιμος διά την προάσπισιν της ειρήνης εις τον πολυτάραχον γεωγραφικόν χώρον της συναντήσεως τριών ηπείρων. Αντιθέτως ευρισκομένη εις τα χέρια των αδιστάκτων αποικιστών του Λονδίνου αποτελεί απειλήν κατά της παγκοσμίου ειρήνης. Εστίαν και ορμητήριον πειρατικού και γκαγκστερικού πολέμου, όπως απόδειξαν τα αποτρόπαια γεγονότα των πρώτων ημερών του Νοεμβρίου».

«Τα καθεστώτα βίας εις όλας τα εποχάς, εις όλα τα γεωγραφικά πλάτη και με οποιονδήποτε ψευδοϊδεολογικόν μανδύαν και αν προσπαθούν να συγκαλύψουν την ειδεχθή μορφήν των, έχουν ένα προνόμιον: πλήρη ασυδοσίαν εις την υπεράσπισιν των πλέον κακούργων μεθόδων προς επικράτησίν των με όργανον τον "νόμον της ζούγκλας", τον οποίον θεοποιούν και επιβάλλουν εις τα θύματά των. Η ασυδοσία αυτή είναι δίδυμος αδελφή της ελλείψεως κάθε ηθικού φραγμού».

Με αυτά τα επιχειρήματα και με απόφαση αγωνίζεται πλημμυρισμένος από την πίστη της νίκης. Πιστεύει ακράδαντα πως το καλό και δίκαιο είναι ανώτερα από το κακό και άδικο και πάντοτε στο τέλος κερδίζουν τη μάχη.

Ο αποικισμός της Αγγλίας που κατέβηκε σα μελανό κύμα ενάντια στο ελληνικό νησί, είναι τελείως πραξικοπηματικός, κατακερμάτισμα της φιλίας, και ποδοπάτημα της πάναγνης θυσίας των Ελλήνων, που

στο παρελθόν αγωνιζόμενοι θυσιάστηκαν για χάρη τους. Θυσιαστήκανε για να φέρουν λάφυρα και να χορτάσουν την πλεονεξία του.

Θυσιάστηκαν χωρίς να ξέρουν πως τα κορμιά των σκοτωμένων στον τόπο του πολέμου είναι γι' αυτούς μια αληθινή χαρά, ότι χαρά είναι για τον πλούσιο χωρικό τα δεμάτια του σταριού στον κάμπο!

Θυσιάστηκε στο παρελθόν ο ελληνικός λαός με αθωότητα στα γούστα των Άγγλων εμπόρων, γι' αυτό βρήκε ευκαιρία το φοβερό και φριχτό χταπόδι της προπαγάνδας τους να τυλίξει τα σιδερένια πλοκάμια του γύρω στο κορμί της ένδοξης χώρας, να ξεράσει το μελάνι του και να βυθίσει τους εργαζομένους στην άγνοια. Ο κ. Πουρνάρας συμπάσχει με τους Κυπρίους Έλληνας που ζητούν αυτοδιάθεση και κουμάντο στο σπίτι τους. Οραματίζεται τους κατακτητές σα σκιές θανάτου έξω από τα σπίτια αθώων, που απειλούν γέρους και νήπια να μη χαρούν τη λιακάδα του τόπου τους. Γι' αυτό είναι αμείλιχτος κι αυτό βέβαια τον τιμά περισσότερο. Αμείλιχτος μέχρι βρασμού ψυχής και απόλυτος μέχρι το άγγισμα της άκρας επίθεσης.

Δε χωρά η ψυχή του την απανθρωπιά των Άγγλων και το φωνάζει, κι απλώνει τη φωνή του σαν εγερτήριο άνεμο που βοΐζει σ' όλες τις ελληνικές καρδιές.

Η μοναδική φωνή η δική του που ακούεται από το ραδιόφωνο τόσο δυνατά να ξυπνά τη δίψα της τιμωρίας, και να μετρά την αξία της λέφτερης ζωής με μέτρο καθαρής αντίληψης. Η μοναδική φωνή η δική του που σφενδονίζεται σα βέλος ζεστό και σφοδρό για την καρδιά κάθε καταχτητικής αντίληψης με σκοπό την ειρήνη της γης. Μα η μοναδική αυτή φωνή του ραδιοφώνου συνοδεύεται με χιλιάδες σκέψεις λέφτερων ανθρώπων που ζουν τη φριχτή εποχή με αγανάχτηση, και τραγανίζουν τα δόντια, και τα ετοιμάζουν για μια κατάλληλη στιγμή να καρφωθούν στους ιμπεριαλιστάς. Κι αν δε φωνάζουν κι αυτοί από το ραδιόφωνο φτερουγούν στον άνεμο σαν μυριάδες αρπαχτικά πουλιά. Σε εποχή που η επιστημονική έρευνα έχει προοδεύσει καταπληκτικά, και η πνευματική ανάπτυξη διεισδυτικά περιχύνεται σε βαθύ φυσικό προσανατολισμό, σε εποχή που ο άνθρωπος δέχεται σαν δέσμη ηλιαχτίνων την ιδέα της αδελφότητας όλων των ανθρώπων, ξέχωρα από γλωσσικές διαφορές, ακριβώς την ίδια εποχή του 1956 υπάρχουν αρχηγοί μεγάλων κρατών, που φουσκώνουν τις καρδιές των απλών με μίσος και τους δημιουργούν άγριους και φοβερούς.

Ξεσηκώνουν αγρότες εναντίον αγροτών, και εργάτες εναντίον εργατών, ανθρώπους εναντίον ανθρώπων, με σκοπό την καταστροφή.

Σε τι διαφέρουν οι κύριοι αυτοί από τις τίγρεις που έχουν την αναίδεια να τις ονομάζουν αιμοβόρες; Διαφέρουν στο εξής: οι τίγρεις χορταίνουν αίματα, ενώ αυτοί δεν χορταίνουν ποτέ!...

Το μεγαθήριο του ιμπεριαλισμού μουγκρίζει ανάμεσα στην ανθρωπότητα κι ακόμα δεν σκοτώθηκε από το σοφό χέρι του αιώνα τούτου! Κάτω ο πόλεμος κι ο διαχωρισμός των ανθρώπων: Είναι ικανά σαν πιστευτούν από τους ταλαίπωρους ανθρώπους της γης, να ανάψουν για πάντα το φανό της ειρήνης, και να γεννιούνται τα παιδιά με χαμόγελο, και να πεθαίνουν οι γέροντες γαλήνιοι κι αλάβωτοι απ' το μαχαίρι της ανέχειας! Τόσα προκομμένα χέρια πάνω στη γη! Είναι ικανά να φέρουν ευτυχία, όταν πετάξουν τα ματωμένα στιλέτα, κι όταν σβήσουν την αντίληψη της ερήμωσης αδελφικών σπιτιών.

Τι ευτυχία να μην υπάρχει εχθρός σου κανένας λαός αλλά όλοι αδελφοί σου με ειρηνικά χαμόγελα! Τι φταίνε όμως οι άνθρωποι που δεν ξέρουν παρά να ακούνε υποσχέσεις και να χειροκροτούν λόγους χωρίς να ξέρουν τι χειροκροτούν; Τι φταίνε αυτοί που δε φωτίστηκε ποτέ εσωτερικά το κεφάλι τους από ένα πνευματικό κερί, αλλά τους το έχουν κάνει κλουβί και κλείνουν μέσα του το σκοτάδι, το μίσος και τη δυστυχία τους;

Η ανθρωπότητα χρειάζεται σοφούς οδηγούς χωρίς εγωισμό, πλημμυρισμένους από ανθρώπινη καλοσύνη, να δώσουν φωτισμό αντίληψης στους λαούς, και ύστερα οι ίδιοι οι λαοί δε θα έχουν ανάγκη από άτομα, αλλά το κάθε άτομο θα γνωρίζει το καλό και των άλλων ατόμων της οικουμένης. Τι φταίει η Κύπρος που κατακερματίζεται σαν αθώο αηδόνι στα νύχια ενός μεγίστου τυραννόσαυρου; Φταίει, λένε, η Κύπρος. Γιατί δε θέλει εκμετάλλευση και βούρδουλα αφεντικού, αλλά ελευθερία και δικό της τρόπο ζωής. Τελειώνοντας θέλω να ευχηθώ στον Δημήτρη Πουρνάρα εγκάρδια και πιστεύω πως όλος ο ελληνικός λαός με την ίδια ευχή και με την ίδια χαρά ακούει τον αγώνα αυτόν, και κανείς δεν έχει αντίρρηση, γιατί είναι αγώνας ελληνικός, για όποιον αγαπά την Ελλάδα, γιατί είναι αγώνας ελευθερίας, γιατί είναι φωνή ανθρώπινη και απευθύνεται στους ανθρώπους που αγαπούν την ανθρωπότητα και μισούν ό,τι είναι ενάντιο στη δίκαιη ζωή. Ο κ. Πουρνάρας με απέραντη φιλοπατρία φωνάζει το ξεσκλάβωμα της Κύπρου. Με ιερότατη προσήλωση απευθύνεται στο λαό

της, γιατί τον αγαπά και τον αισθάνεται ανώτερον, άξιον για ελευθερία και ποτέ πλασμένον για σκλαβιά.

Έναν λαό που τον τσιγκλά η μύγα της μεγαλοφυΐας να μεγαλώνει το νόημα της ιστορίας, της φιλοσοφίας και του ηρωισμού, και που γνωρίζει να αρμέγει το ανθηρό πνεύμα της φύσης καθώς ο βοσκός την προβατίνα του. Ένας λαός θρεμμένος με τον ήλιο της Ελλάδας, τον δικό του ήλιο, με τη δική του παράδοση, που είναι προκομμένη και πνευματικά προχωρημένη, παράδειγμα για μίμηση! Παράδοση που είναι κρεμασμένη σα χρυσό εικόνισμα στο σπίτι του κάθε μορφωμένου ανθρώπου της γης. Που είναι κρεμασμένη σαν το χρυσό καντήλι του ήλιου από τον μέγα ουρανό μπροστά σε όλα τα πνεύματα».

ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ: «ΜΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΚΙ ΕΝΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ»

«Ο Δημήτρης Πουρνάρας στον κόσμο των παιδικών αναμνήσεών μου κατέχει μια σημαντική θέση. Είναι ένα όνομα που το διατήρησε η παιδική μνήμη μου με ευλάβεια και θαυμασμό. Βρίσκεται στο βάθρο ενός βωμού, στο ναό ενός θεού. Και δεν γίνεται να προσκυνήσω το βωμό χωρίς να ρίξω μια ματιά στο βάθρο. Στην καρδιά μου προσκυνητάρι ασάλευτο, αγάπη και πίστη και λατρεία που δεν σβήνει στην όψιμη κριτική και γνώση και πεποίθηση.

Και είναι ο βωμός του μικρού μου Θεού ο ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ και το όνομα που διαβάζω πάντα στο βάθρο του ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ.

Στο παιδικό αυτό παραμύθι με τους απίθανους ήρωες, με το Διγενή Ακρίτα και τον Κρητογεννή Δία που στη θαλπωρή του λικνιστήκαμε στα πρώτα χρόνια μας απ' τον πατέρα, τους μπαρμπάδες και τους δικούς μπλέχτηκε ο Δημήτρης Πουρνάρας και έγινε έτσι ήρωας και ημίθεος κοντά στους Θεούς και τους μάγους του λυρικού παιδικού ονείρου.

Βενιζέλος, Πουρνάρας. Ο ένας προβοδά και συνοδεύει τη μνήμη του άλλου στη σκέψη μου. Δεν υπάρχει βέβαια τόση σχέση, και ομοιότητα. Έλα σου όμως που η παιδική μνήμη έτσι τα τοποθέτησε στην καρδιά μου;

Ο «Ανεξάρτητος» –η λαμπρή αυτή εφημερίδα που έβγαζε ο Πουρνάρας από το 1933– ήταν η εφημερίδα του σπιτιού μας. Όλη η πολιτική ζωή του τόπου, η ταραγμένη και ανήσυχη, η γεμάτη πάθη, με τα κοι-

νωνικά ρεύματα, τις πολιτικές αναστατώσεις της Ευρώπης, το ξύπνημα και τις αναζητήσεις των λαών, τα μελανά σύννεφα που σεργιάνιζαν στο παγκόσμιο στερέωμα, περνούσαν απ' τις στήλες της και από κει στο νου του πατέρα, του μπάρμπα, της μορφωμένης θείας. Ύστερα ερχόταν και κατακάθιζε στη μνήμη ενός μικρού αγοριού και από κει δεν έλεγε να ξεκολλήσει.

Βενιζέλος, Γεώργιος, Χίτλερ, σοσιαλιστική κίνηση, ξεσηκώματα, κινήματα, εκλογές, δίκες, τουφεκισμοί, ό,τι θυμάμαι απ' την πολιτική ζωή του τόπου το χρωστώ στον «Ανεξάρτητο» του Πουρνάρα. Θυμούμαι με πόσο στόμφο και γλύκα διάβαζε το χρονογράφημα του Σίσυφου η θεία και με πόση λαχτάρα σίμωνα το σκαμνάκι στην πολυθρόνα της να τ' ακούσω. Αργότερα διάβαζα κι εγώ μόνος μου και έμαθα πως κείνος που το 'γραφε ήταν Χανιώτης. Κανελής με τ' όνομα, παλιός γνώριμος του Μπάρμπα. Μια μέρα, είπα επίσημα στη θειά, σαν τέλειωσε, πως θα γράψω κι εγώ χρονογράφημα και η αγαθή θειά χαμογέλασε. Δεν ξέρω γιατί. Ίσως γιατί της φάνηκε μεγάλη η φιλοδοξία μου; Ίσως γιατί ποτέ δεν σκέφτηκα στα όνειρα του στρατηγού, του Δεσπότη και του γιατρού να προσθέσει τον τίτλο και τη μοίρα του λογοτέχνη ή του δημοσιογράφου. Μ' αγαπούσε βλέπεις η κακομοίρα και δεν με ήθελε πτωχοπρόδρομο να πεθάνω στα πεζούλια σαν τον Παπαδιαμάντη που διάβαζε.

Πού να ζούσε η έρημη να δει τώρα τον πληγωμένο χειμαιροκυνηγό και να κλάψει τη μοίρα του!!! Την πήρε ο Θεός την ώρα που άρχιζα να ανοίγω τις φτερούγες μου. Δεν πρόλαβε να με δει σαν το Σίσυφο του «Ανεξάρτητου» να γράφω χρονογραφήματα, όπως της είχα δηλώσει μια Γεναριάτικη νύχτα στο μαγκάλι δίπλα. Ακόμα αναθυμούμαι με πόση λαχτάρα μάζευα το δελτίο του «Ανεξάρτητου» –για να πάρει η θεία τα βιβλία και το οικόπεδο– έκοβα τις εικόνες και τα χρονογραφήματα και ακόμα αναθυμάμαι την ικανοποίηση και την αγανάκτηση που ένιωθε ο μπάρμπας σαν διάβαζε το λακωνικό και μαχητικό άρθρο, τα καυτά σχόλια γραμμένα απ' την πένα και απ' την καρδιά του Δημ. Πουρνάρα. Δίπλωνε τα γυαλιά και ψιθύριζε τότες.

Μπράβο, Πουρνάρα! Δημοκρατία είναι αλήθεια αυτή που έχουμε;

Και αυτό ήταν εισαγωγή, πρελούντιο για την πολιτική συζήτηση που άρχιζε. Παρατούσα τότε τα βιβλία και ζύγωνα κοντά τους. Ούτε ύπνος μ' έπιανε τότες ούτε φόβος της αριθμητικής.

Βενιζέλος, Τσαλδάρης, Κονδύλης, εκλογές, Μεταξάς, πλειοψηφία, δίκες, αγροτικόν ζήτημα, δικτατορίες, Γερμανία, Ιταλία που αρματώνονταν. Όλα τα θυμάμαι σαν να 'ταν χθες. Έτσι αγάπησα τον «Ανεξάρτητο» και τον Πουρνάρα που ήξερε να λέει τόσα ωραία πράγματα και να χτυπά την αδικία, την ψευτιά, την ανελευθερία όπου τις έβρισκε. Άκουσα ακόμα πολλές φορές αγρότες απ' τα χωριά να λένε καθώς τους διάβαζε ο μπάρμπας.

Αυτός ο άνθρωπος μόνο μας αγαπά. Ο Πουρνάρας και η εφημερίδα του μόνο μας υποστηρίζει και μας καταλαβαίνει.

Αργότερα έμαθα τους αγώνες του στην αγροτική κίνηση και διάβασα τα βιβλία του και τότε κατάλαβα πόσο δίκαιο είχαν οι ζευγολάτες, που χωρίς να καλοξέρουν τη συμβολή του και την αγροτική σταυροφορία του τον εκτιμούσαν[1]*.*

Ήρθε καράβι σήμερα και θα 'ρθανε εφημερίδες. Τρέξε να πάρεις παιδί μου τον «Ανεξάρτητο» από την Τρίτη. Και γω γινόμουν πουλί μες στα λασπωμένα καλντιρίμια του χωριού για να φέρω τον «Ανεξάρτητο» του Πουρνάρα.

Ένα Μαρτιάτικο όμως σουρούπωμα ήρθα με τον «Ανεξάρτητο» στο χέρι και με πολλά δάκρυα στα μάτια. Ο Πουρνάρας και η εφημερίδα του έγραφε πως ο Θεός και ο Διγενής Ακρίτας μας επάλευε στο Παρίσι με το Χάρο.

Τότε κατάλαβα πως στα χρόνια μας πεθαίνουν και οι Θεοί ακόμα. Στο άλλο καράβι ήρθε ο «Ανεξάρτητος» με θλιβερό μαντάτο. Πώς θυμούμαι τα μεγάλα εκείνα γράμματα, τη φωτογραφία του πεσμένου ντριγιά!!!

Όλες κείνες τις εφημερίδες τις φύλαξα με τ' αναγνωστικά μου σαν άγια των αγίων.

Συχνά άνοιγα το σπασμένο μπαούλο και τις έβγαζα προσεκτικά για να διαβάσω τους λόγους της κηδείας, τα άρθρα του Πουρνάρα που ζητούσε τώρα να σμίξουν οι δημοκρατικοί αρχηγοί, να

---

1. Ο Πουρνάρας ασχολήθηκε από το 1923 με το αγροτικό κίνημα και τα προβλήματα του αγρότη. Πήρε μάλιστα και μέρος στην πολιτική ζωή του Αγροτικού Κόμματος. Ένα μεγάλο μέρος της συγγραφικής δραστηριότητάς του είναι βγαλμένο απ' τα ζητήματα του αγρότου. «Η οικονομική θέσις των αγροτών της Ελλάδος», «Σοσιαλισμός, Κομμουνισμός και Αγροτισμός», «Η ιστορία του αγροτικού κινήματος στην Ελλάδα», «Γεωοικονομική ιστορία των Ελλήνων» κ.ά. (σημ. Μ.Σ.)

αφήσουν τις φιλοδοξίες και τα πάθη στη μεγάλη συμφορά που μας πλάκωσε. Να γιατί, λοιπόν, δεν είχε άδικο η μνήμη μου που έγραψε στο βωμό από κάτω το όνομα του Δημήτρη Πουρνάρα και τον τοποθέτησε στον κόσμο του παιδικού παραμυθιού και της λυρικής ονειροφαντασίας μου, ήρωα και ημίθεο μες στους θεούς.

Πέρασαν τα χρόνια, απαρνήθηκε η ψυχή την φαντασία και τα παραμύθια ξεχάστηκαν.

Καμιά φορά όμως γυρίζεις στα λιβαδοτόπια των παιδικών αναμνήσεων και τότε βλέπεις ασάλευτο το βωμό με το όνομα στο βάθρο χαραγμένο: Πέρασαν τα χρόνια, ήρθε ο πόλεμος, κάηκε το σπίτι και μαζί οι φυλαγμένοι «Ανεξάρτητοι» με τη φλογερή αρθρογραφία του Πουρνάρα.

Την πρώτη γνωριμία του δημοσιογράφου Πουρνάρα, που τον φόρτωνε βραβεία και ευχές ο μπάρμπας μου για την ιδεολογική του προσήλωση και γραμμή, ακολούθησε ο ιστορικός και μεταφραστής Πουρνάρας[2]*.*

Μια γνωριμία πλατειά που προστέθηκε στην παιδική αγάπη και φούντωσε την εκτίμηση. Και όταν ο μικρός αποκηρύττοντας τα χρυσά γαλόνια της Θείας, την αδαμαντοκόλλητη μήτρα της μαμάς, τη βέργα και την έδρα του Μπάρμπα, άρχισε να παρασταίνει τον Σίσυφο του «Ανεξάρτητου» και να μουντζουρώνει τα αθώα χαρτιά, είδε πως είχε διευθυντή του τον Πουρνάρα στο Ε.Ι.Ρ.[3]*.*

Δυο-τρεις φορές είπε τότες να του γράψει σαν τον παραπίκραιναν οι αδικίες και οι παραγνωρισμοί των καμπόσων και σαλταδόρων σαν παλιός «οικογενειακός φίλος» που ήταν. Μα ύστερα σκέφτηκα πως

---

2. «Ο Χαρίλαος Τρικούπης» και «Η ζωή και το έργο του Ιωάν. Καποδίστρια», «Ιστορία της Γαλλικής Επαναστάσεως», «Η ιστορία του διεθνούς σοσιαλισμού», «Η ιστορία των Ρωσικών επαναστάσεων» είναι έργα μεγάλης ιστορικής αξίας, θαυμαστής ακριβείας και γλαφυρότητος ύφους. Ο Πουρνάρας μετέφρασε και έργα της κλασσικής αρχαιότητος. Πλάτωνα, Αριστοτέλη, τραγικούς, Ηρόδοτο ως και την «Ιστορία της αρχαίας λογοτεχνίας» των Κρουαζέ, Κάρολο Μαρξ, Ζαν Ζωρές, κ.ά. Περισσότερα για τη ζωή και του έργο του βλέπε Κούλη Κάση «Ο Δημήτριος Πουρνάρας, ένας απόστολος της Δημοκρατίας», Αθήνα 1952 (σημ. Μ.Σ.).
3. *Ο κ. Βελ. Μουστάκας είναι μόνιμος συνεργάτης των Ραδιοφωνικών Σταθμών Ενόπλων και Χανίων. Στον τελευταίο διατηρεί από το 1948 με πολύ επιτυχία το «λογοτεχνικό τέταρτο»* (σημ. «Πνευμ. Πορείας»).

δεν ταίριαζε να σκότιζα τον άνθρωπο με τις υποθέσεις μου. Σε λίγο έφυγε από το ΕΙΡ. Πρόπερσι όμως βρήκα πάλι τα χνάρια του. Ήταν ένας καινούργιος Πουρνάρας, ούτε δημοσιογράφος, ούτε ιστορικός, ούτε κοινωνικός μαχητής. Ακρίτας του λόγου που με το σκουτάρι και το κοντάρι του άνοιγε βαθειές πληγές στο Βρετανικό βρυχώμενο λέοντα. Πόσες καρδιές σκιρτούν από τον πατριωτικό παλμό τους και την εθνική συγκίνηση ακούγοντας κάθε βράδυ τις Κυπριακές εκπομπές του!!! Πόση μεγάλη φλόγα, ενθουσιασμός και πίστη στον αγώνα και το δίκιο των αδούλωτων Κυπρίων; Και πώς τα καταφέρνει καθημερνά να προσφέρει την πολύτιμη αυτή συνεργασία που είναι Φιλιππικός και μαζί παιάνας Αισχύλιος που σαλπίζει και διακηρύττει την αιώνια πίστη στα δίκαια των Ελλήνων; Μεγάλη πρέπει να 'ναι αυτή του η φλόγα που υψώνεται μεσούρανα και αστείρευτη η πηγή. Άξια να πυρπολήσει τα θεμέλια μιας αυτοκρατορίας και να ξεδιψάσει τις καρδιές 500 χιλιάδων, με το γλυκό πιοτό της πίστης και της ελπίδας στα ιδανικά του Γένους.

Τώρα που οι μακρινοί παιδικοί κόσμοι με τα παραμύθια και τα όνειρα έγιναν μνήμη και νοσταλγία, καθισμένος στο βάθρο του μικρού βωμού, αγναντεύω τον ακούραστο πολεμιστή στην καινούργια του μάχη που παλεύει με το κοντάρι μπροστά στο θρακοθεμέλειωτο κάστρο της μεγάλης αυτοκρατορίας. Μπροστά και πίσω του μικροί και μεγάλοι καστροπολεμίτες το χτυπούν. Τι θα κάμει; Θα γκρεμιστεί και θα πέσει. Γροικώ κιόλας να σειούνται τα θεμέλιά του...».

ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ: «ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ, Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ»

«Αγωνιστής κι άνθρωπος ο Δημήτρης Πουρνάρας και θα τον τιμήσουμε σήμερα με ένα άρθρο. Ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση, που του επεφύλαξε η μοίρα, για να αφυπνίσει την παγκόσμια συνείδηση, που είχε η σατανική προπαγάνδα των άγγλων κοιμίσει. Ο λόγος του παιάνας Δωρικός και βροντή, μύδρος και κεραυνός του Δία που καίει. Σάλπισμα και εγερτήριο Θούριο του Ρήγα και του Μακρυγιάννη. Με δόρατα κι ακονισμένα γιαταγάνια του 21 πολεμάει τον άνισο αγώνα. Αλλά δεν απελπίζεται, γιατί μέσα του ορθώνονται οι Ανταίοι της Ελληνικής γης κι οι Διγενήδες. Ο Δημήτρης Πουρνάρας έχει συνδέσει πια το όνομά του με την ιερή υπόθεση της αλυσοδεμένης

Κύπρου. Απ' το ύψος της Ελλάδας τίναξε τους κεραυνούς της δίκαιης οργής του κάτω σε όλους τους τυράννους... Δεν είναι τούτη η γενναία φωνή που ικετεύει, αλλά κραυγή απ' το στήθος του αλυσοδεμένου τιτάνα Κυπριώτικου λαού, που πολεμάει για τη λευτεριά του, για να αποτινάξει τον πιο σκληρό ζυγό (της πιο φοβερής τυραννίας), που του κάθησε στο σκληροτράχηλο σβέρκο του ο ιμπεριαλιστικός τυχοδιωκτισμός των εγγλέζων του Ήντεν. Κάθε λέξη του, και κάθε φράση στάζει αίμα και φωτιά, πάλλει απ' την καρδιά του έθνους, ο λόγος του είναι αγέρωχος όπως τα βουνά κι έχει την επίγνωση της ελληνικής του υπεροχής, γιατί ο άφθαστος ελληνικός αγώνας έχει ν' αντιτάξει δίπλα στις Θερμοπύλες και τον ανθρωπισμό της Δελφικής Ιδέας. Η ελληνική καρδιά σκιρτάει όταν ανοίγει το ραδιόφωνο την ώρα της εκπομπής για την Κύπρο μας. Η ελεύθερη ανθρωπότητα τεντώνει το αυτί της ν' ακούσει τη φωνή του πνευματικού αυτού Διγενή, που χτυπάει με τα πιο ακαταμάχητα επιχειρήματα εκείνους που ενώ τολμούν να επαγγέλλονται τους προστάτες των λαών έχουν επιβάλλει την πιο βάρβαρη τυραννία σ' έναν ελεύθερο λαό με τρισχιλιετή ιστορία... Ο Πουρνάρας, φλογερός Έλληνας και πατριώτης, όχι μόνο συντηρεί με τη φωνή του την ιερή φλόγα των αδάμαστων μαχητών της Κύπρου, αλλά και σκορπάει το ρίγος σε κάθε ξένη κι ελληνική καρδιά. Απ' τις πλάτες του σκύβουν οι γυναίκες της Πίνδου φορτωμένες τις βαριές κάσες με τα πυρομαχικά. Όλο το αρματωμένο Σούλι κι απ' την ψυχή του φλογίζεται το αθάνατο Μεσολόγγι, που δεν έχει όμοιο η παγκόσμια ιστορία. Άνθρωποι σαν τον Πουρνάρα με το άφθαστο πνευματικό αγωνιστικό φως τιμούν την ελεύθερη Ελλάδα, που τόσα της οφείλει η ανθρωπότητα».

ΑΣΤΕΡΗΣ ΚΟΒΒΑΤΖΗΣ: «Ο ΜΑΧΗΤΗΣ»

«Το Έθνος ήπαγε μπροστά, όσες φορές βρέθηκαν διαλεχτοί ηγέτες να του μιλήσουν ευθαρσώς τη γλώσσα της αλήθειας, να το τινάξουν δυνατά και να το ξυπνήσουν από τις ψευδαισθήσεις, να το βάλουν στο σωστό δρόμο, που καθορίζεται από τις ιστορικές αναγκαιότητες και από τις ξεχωριστές βιολογικές ικανότητες της φυλής. Οι ηγέτες αυτοί είναι τα κριτικά μυαλά της πολιτικής και του πνεύματος. Ένας από τους πρώτους ανάμεσά τους είναι και ο κ. Δ. Πουρνάρας. Βαθύς μελετητής του Μαρξ, χειρίζεται ωστόσο την διαλεκτική μέθοδο, με ένα

ολότελα ελληνικό τρόπο – θα έλεγε κανείς αγνότατα «πλατωνικόν». Κρατά εις το ένα χέρι την πέννα και εις το άλλο μαστίγιο, το οποίον χρησιμοποιεί όχι μόνον εναντίον των ξένων, αλλά και της ιδίας χειρός, που κρατά την πέννα. Υπό την απειλή του μαστιγίου, τα προϊόντα του καλάμου του είναι δωρικής αυστηρότητος και κρυσταλλίνης λαμπρότητος, νοήματα τετράγωνα και ακαταμάχητα, εκφραζόμενα με λόγο διαυγή. Και όταν κανείς δεν συμφωνεί με τις ιδέες του κ. Πουρνάρα, διά τον έναν ή τον άλλον λόγο, εξακολουθεί να υφίσταται την μαγεία του λόγου του, της μυστηριώδους αυτής δυνάμεως, που δεν μπορεί να την ελέγξει η λογική και που την μεγαλοποιεί το συναίσθημα. Οι άνθρωποι της παιδείας και της λογικής συγκροτήσεως του τιμωμένου πνευματικού ανδρός είναι σπάνιοι εις τον τόπον μας. Οι περισσότεροι δε απ' αυτούς πεπεισμένοι περί της ματαιότητος των αγώνων και αηδιασμένοι από την ματαιοδοξίαν της αγοράς, που περισσεύει εις όλους τους τομείς, ετράπησαν προς τας βιβλιοθήκας των και την μόνωσίν των. Κατ' αυτόν τον τρόπον καλλιεργείται ένας νέος μυστικισμός και αφήνεται ελεύθερον το πεδίον δράσεως εις τους μετρίους ή και τους αδαείς, ο οποίοι ασχημονούντες και ανοηταίνοντες κατεβάζουν πολύ χαμηλά το πολιτιστικόν επίπεδον του καιρού μας. Ο κ. Πουρνάρας, ευτυχώς, δεν ανήκει εις τους μυστικοπαθείς διανοουμένους της εποχής μας. Μαχητής και πιστός εις την ιδέαν της συνεχούς προσπαθείας, διεξάγει τους αγώνας του με τιμιότητα στρατιώτου και χρησιμοποιεί τας αρχάς και τας γνώσεις του, το «μέσα του θησαύρισμα», όχι προς ιδίαν ευχαρίστησιν και διασκέδασιν, αλλά διά το «σκούντημα» των αδρανούντων, διά την έξαρσιν και την αφύπνισιν των δημιουργικών δυνάμεων της φυλής. Ρουμελιώτης αυτός, διαθέτει όχι μόνον το προσόν της λεβεντιάς, αλλά και της γνώσεως, συγκεντρώνων ούτω και τας δύο ιδιότητας του λαϊκού διστίχου, το οποίον λέγει: στη Ρούμελη είναι η λεβεντιά και στο Μωριά είναι η γνώση».

17.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΔΗΜ. ΠΟΥΡΝΑΡΑ

Στις 15 Μαρτίου 1986 ο Δημήτρης Πουρνάρας πέρασε στην αιωνιότητα. Ένα πλήθος κόσμου από αξιωματούχους της κοινωνίας, δημοσιογράφους, δημοκράτες πολιτικούς, ίσαμε τους απλούς εργατικούς ανθρώπους τον συνόδευσαν στην τελευταία του κατοικία.

Ο Αθηναϊκός και ο Επαρχιακός Τύπος αποχαιρέτισε με θερμά και συγκινητικά κείμενα τη μεγάλη απώλεια της δημοσιογραφικής οικογένειας. Πολλοί νεότεροι δημοσιογράφοι θυμήθηκαν το «δάσκαλό» τους για την ευγένεια αλλά και για τον τρόπο συνεργασίας τους.

Μόνο ένα μικρό χαρακτηριστικό κείμενο θα καταχωρήσουμε από την εφημερίδα «Εξπρές» (19 Μαρτίου 1986).

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

Δημήτρης Πουρνάρας

Σκληρή μοίρα εστέρησε την ελληνική δημοσιογραφία από ένα ακόμη εκλεκτό στέλεχός της. Ο θάνατος του Δημήτρη Πουρνάρα αφήνει δυσαναπλήρωτο κενό γιατί με τη δραστηριότητά του εκάλυψε όλους τους τομείς που συνδέονται με το τραχύ επάγγελμά μας. Η μεγάλη μόρφωσή του, η πραότητα του χαρακτήρα του, που όμως δεν τον εμπόδιζε να πολεμάει με οξύτητα όσους ξέφευγαν από τους ηθικούς κανόνες της πολιτικής ζωής, η εργατικότητά του και η απόλυτη γνώση των θεμάτων που συνδέονταν με την καθημερινή δραστηριότητα του τομέα της κοινωνικής, της πολιτικής και οικονομικής ζωής της χώρας μας, υπήρξαν τα όπλα με τα οποία πολέμησε επί ολόκληρες δεκαετίες, χωρίς ποτέ να αποστεί από τους ηθικούς κανόνες και τη δημοσιογραφική δεοντολογία.

Σαν διευθυντής της εφημερίδας «Ανεξάρτητος», του «Ελεύθερου Βήματος», της Ραδιοφωνίας στην περίοδο της ακμής της, αλλά και σαν συνεργάτης εκατοντάδων εφημερίδων και περιοδικών, εχάραξε γραμμή και εδίδαξε τους νεώτερους τον τρόπο με τον οποίο ο άξιος δημοσιογράφος, προβάλλει, κριτικάρει και αναλύει ζητήματα που η πολυτάραχη πολιτική ζωή της χώρας έφερε στο προσκήνιο της επικαιρότητας. Τον βοήθησε πάντοτε η τεράστια επιστημονική του μόρφωση, αλλά και η ευχέρεια παρουσίασης και του πιο δύσκολου θέματος. Υπήρξε από τους ιδρυτές και εμψυχωτές του αγροτικού κινήματος στην Ελλάδα και υπηρέτησε το επάγγελμα από τη θέση του Προέδρου της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων, στις δύσκολες στιγμές του εμφυλίου πολέμου. Ο θάνατός του γεμίζει λύπη τους συναδέλφους του και τον πολιτικό κόσμο της χώρας, αλλά η μνήμη του θα μείνει παντοτινή.

Επικήδειος Βασίλη Κοραχάη, προέδρου της ΕΣΗΕΑ

Φεύγει σήμερα άλλος ένας μεγάλος της δημοσιογραφίας. Ένας εκλεκτός της ελληνικής πατρίδας...

Με οδύνη για το θάνατό σου, αλλά και ευγνωμοσύνη για τη μεγάλη σου προσφορά στην ελληνική δημοσιογραφία, σε αποχαιρετά σήμερα, Δημήτρη Πουρνάρα, η Ένωσις Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

Στο στερνό ταξίδι μιας πολυσήμαντης ζωής, όπου χωρίς φειδώ ανάλωσες ως το τέλος του βίου σου, όλη σου τη δυναμική παρουσία στους αγώνες για την ελευθερία του Τύπου, για τη Δημοσιογραφία, για τη Δημοκρατία...

Υπήρξες από τις μεγάλες μορφές των λειτουργών του Τύπου. Σφράγισες με τα γραπτά σου, με την προσωπικότητά σου, με την παρουσία σου, μια εποχή ανεπανάληπτη. Μια εποχή όπου εδέσποσαν μεγάλες φυσιογνωμίες στο χώρο του ελληνικού Τύπου. Φυσιογνωμίες που οδήγησαν, που ποδηγέτησαν, που διαμόρφωσαν, που έπλασαν, που στήριξαν, που λάμπρυναν την ελληνική Πολιτεία. Ήσουν απ' αυτούς που συγκρότησαν το εθνικό κεφάλαιο στις δύσκολες ώρες του τόπου αυτού.

Από τα πρώτα νεανικά σου χρόνια υπήρξες οραματιστής. Για

ένα καλύτερο μέλλον αυτού του τόπου, που τόσο αγάπησες και που με τόση αφοσίωση υπηρέτησες. Εμπνευσμένος από τα πρώτα σου βήματα, με τον αέρα της πατρικής γης, της ηρωικής Ρούμελης, έταξες ως σκοπό της ζωής σου ν' αγωνιστείς όχι μόνο στην έπαλξη της δημοσιογραφίας, αλλά έταξες ως σκοπό υπέρτατο και κορυφαίο την απελευθέρωση του αγροτικού κόσμου από τα δεσμά της δουλείας, της αμάθειας και της καταπίεσης των φτωχών. Και εξοπλισμένος με τις σπουδές σου στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και των πολιτικών σπουδών του Πανεπιστημίου στο Παρίσι, αγωνίσθηκες για τις προοδευτικές σου ιδέες αταλάντευτα ως τα τελευταία χρόνια της ζωής σου.

Διώχθηκες, φυλακίσθηκες, εξορίσθηκες απ' όλα τα ανελεύθερα καθεστώτα και τις δικτατορίες που βασάνισαν την πατρίδα μας. Γιατί εσύ, αλησμόνητε συνάδελφε και δάσκαλε, ο ήρεμος, ο στοχαστής, ο βαθύς, ο υπεύθυνος, ο σοφός μελετητής των προβλημάτων αυτού του τόπου, γεννήθηκες πολεμιστής και βάδισες ως τα βαθειά σου γηρατειά υπερήφανος το δρόμο της εντιμότητας και της εθνικής τιμής.

Γεννήθηκες στο Μεγάλο Χωριό της Ευρυτανίας με την ανατολή του 20ου αιώνα και παλλικάρι 18 χρόνων μπήκες στη μαχόμενη δημοσιογραφία. Μπήκες με ήθος, μπήκες με παιδεία, μπήκες με τάλαντο γιατί είχες πέρα απ' όλα τ' άλλα στο μέτωπό σου και τη σφραγίδα της δωρεάς. Ότι ήσουν από κύτταρο εκλεκτό, κύτταρο ζωντανό και γενναίο. Αυτό σε κράτησε μέχρι τις ημέρες μας πολύ ψηλά, στην πρώτη γραμμή, εκεί όπου οι εκλεκτοί έχουν ταχθεί για να δίνουν με το πνεύμα και τη ζωή τους δύναμη σ' αυτόν τον τόπο, στην Ελλάδα, να προχωρεί.

Εργάσθηκες στις μεγαλύτερες εφημερίδες της εποχής: Την «Ακρόπολη» του Βλάσση Γαβριηλίδη, την «Πατρίδα», το «Έθνος», το «Εμπρός», το «Ριζοσπάστη». Σε ηλικία μόλις 24 χρόνων είσαι ο αρχισυντάκτης του «Ελεύθερου Λόγου» του Γεωργίου Παπανδρέου. Και τη «Δημοκρατία» του Αλεξάνδρου Παπαναστασίου μαζί με το Σπύρο Μελά και τον Στρατή Μυριβήλη.

Το 1930-1933 είσαι διευθυντής στον «Ελεύθερο Άνθρωπο» του Κώστα Αθάνατου και από το 1933 ως το 1936, εκδότης μιας εφημερίδας που άφησε εποχή στη δημοσιογραφική ιστορία. Τον

«Ανεξάρτητο», που με τη φλογερή της αρθρογραφία και τις εκπληκτικές για την εποχή έρευνες και αποκαλύψεις, ανατάραξε τα λιμνάζοντα και ακίνητα νερά του παλαιοκομματισμού και ανέδειξε σειρά νέων, σπουδαίων δημοσιογράφων. Γιατί ο «Ανεξάρτητος» υπήρξε Σχολή Δημοσιογραφίας την οποία βέβαια και ως εφημερίδα και ως φυτώριο λειτουργών του Τύπου δεν ανέχθηκε η δικτατορία της εποχής και την έκλεισε μαζί με άλλες εφημερίδες.

Στη διάρκεια της Κατοχής πρόσφερες όλες σου τις δυνάμεις και όλο σου το φλογερό πατριωτισμό και όλο σου το σθένος, για να επιζήσουν από την πείνα και τους διωγμούς οι συνάδελφοί σου, όχι μόνο του Αθηναϊκού Τύπου αλλά και της επαρχιακής Ελλάδας και κυρίως της Μακεδονίας και της Θράκης.

Μετά την απελευθέρωση τιμήθηκες με το αξίωμα του Προέδρου της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, σε πολύ δύσκολες ώρες. Και το τίμησες αυτό το αξίωμα, όπως τίμησες κάθε τι που πήρες στα χέρια σου και στους ώμους σου. Από το 1946 ως το 1951 έγινες Διευθυντής της εφημερίδας «Βήμα». Από το 1951 Διευθυντής Προγράμματος της Ραδιοφωνίας, ειδικός σύμβουλος του Υπουργείου Προεδρίας, ειδικός ομιλητής για το εθνικό Κυπριακό θέμα και διευθυντής της εφημερίδας «Προοδευτική Αλλαγή».

Πάντοτε μαχόμενος, πάντοτε υπέρμαχος των δημοκρατικών ελευθεριών, πάντοτε εμπνευσμένος, πνευματικός οδηγός αυτού του λαού.

Είχες ένα ψευδώνυμο «χαλκέντερος» σε πολλά μαχητικά κυρίως κείμενά σου. Αποδίδει πράγματι σωστά το χαρακτήρα σου και τη δύναμή σου. Θα μου επιτρέψεις μόνο να προσθέσω αυτή την πικρή ώρα του αποχωρισμού, δύο ακόμη λέξεις. Υπήρξες και χαλκέντερος και υψιπετής και ακέραιος και αταλάντευτος και άξιος. Άξιος της δημοσιογραφίας και της δημοκρατίας και της πατρίδας άνδρας.

Τα βιβλία σου, ιστορικά, βιογραφικά και πολιτικοκοινωνικά, αλλά και τα μυθιστορήματά σου και οι μεταφράσεις αρχαίων συγγραφέων είναι πολύτιμα. Η βιογραφία του Βενιζέλου, η ιστορία του Καποδίστρια και του Χαρίλαου Τρικούπη, η αποκαλυπτική μονογραφία «Στη φυλακή ο Γεώργιος Παπανδρέου κατηγορεί» και άλλα πολλά, δείχνουν το στοχασμό σου και τη σοφία

σου και τη βαθειά προσφορά σου, όχι μόνο στη δημοσιογραφία αλλά και στα ελληνικά γράμματα και στην πολιτική και στην εθνική ζωή. Αλλά μήπως και το 5τομο, δυσεύρετο πλέον «Κοινωνικό Λεξικό» δεν αποτελεί μοναδικό θησαύρισμα των βιβλιοθηκών;

Υπήρξες προσωπικότητα με κύρος, με αγωνιστική ιστορία, με συνέπεια ιδεών. Υπήρξες ο διανοούμενος, ο προοδευτικός, ο θαρραλέος δημοσιογράφος. Από τους μεγάλους μαχητές της δημοσιογραφίας.

Αλλά τώρα φεύγεις και εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της Ενώσεως Συντακτών, αλλά και ολόκληρου του δημοσιογραφικού κόσμου, σου απευθύνω τον τελευταίο χαιρετισμό. Στο στερνό ταξίδι της ζωής οι μυρωμένες αύρες της Ρούμελης που σε γένηησε σε συνοδεύουν μαζί με τη δική μας ευγνωμοσύνη για όσα έκανες για μας, άξιο τέκνο της Ρωμιοσύνης και της Ελληνικής λεβεντιάς.

Επικήδειος Νεοκλή Σαρρή, καθηγητή Παντείου

Δεν αποχαιρετάμε σήμερα τον Δημήτρη Πουρνάρα, τον πρύτανη της ελληνικής δημοσιογραφίας. Ορθότερα αποχαιρετάμε με συντριβή και οδύνη μιαν εποχή από τις συγκλονιστικότερες της ιστορίας μας. Την ηρωική εκείνη εποχή όπου οι αγώνες και οι θυσίες μιας μαρτυρικής γενιάς, νομοτελικά συντέλεσαν στην όποια καταξίωση του ελεύθερου δημοκρατικού μας πολιτεύματος, ανεξάρτητα απ' όποιους και όπως νέμονται σήμερα επίσημα τα προσήκοντα εύσημα. Οι αποχαιρετιστήριοι αυτοί λόγοι έχουν την έννοια της αποκατάστασης της απονομής των ευσήμων σε πρωταγωνίστρια μορφή της πολιτικής και της δημοσιογραφίας όπως είναι ο Δημήτρης Πουρνάρας. Έχοντας ο ίδιος την καταγωγή του από το Τρανό Χωριό της Ευρυτανίας, γεννημένος στα 1900, πολύ νωρίς άρχισε να συνεργάζεται με ημερήσιες εφημερίδες και περιοδικά. Και σε κρίσιμες για το έθνος περιόδους βρίσκεται ανταποκριτής στις Βρυξέλλες και στο Παρίσι, όπου φοιτά στην περιώνυμη ελεύθερη σχολή των Πολιτικών Επιστημών.

Στρατευμένος συνειδητά στη μεγάλη φιλελεύθερη δημοκρατική παράταξη, αναμίχθηκε ενεργά στην πολιτική παράλληλα με τη

δημοσιογραφία. Αν όμως η πρώτη ναρκοθετήθηκε γι' αυτόν από τις κάθε τόσο ισχύουσες περιστάσεις, της δεύτερης κατάκτησε τις πιο ψηλές κορυφές. Και ως διευθυντής σύνταξης εφημερίδων –όπως λόγου χάρη του «Βήματος» – και ως ιδιοκτήτης άλλων – όπως του «Ανεξάρτητου» και του «Ελεύθερου»– και ως εργαζόμενος και ως συνδικαλιστής και ως εργοδότης, υπήρξε υπόδειγμα συνέπειας και επαγγελματικής ευσυνειδησίας.

Η βιογραφική στοιχείωση της προσωπικότητας του Πουρνάρα θα κινδυνεύει πάντα να παραμείνει ατελής μέσα στις πολυδιάστατες ατραπούς από τις οποίες διέρχεται αναγκαστικά η σταδιοδρομία στο δημόσιο βίο, σταδιοδρομία που ακολούθησε με πάθος και καρτερικότητα ο Πουρνάρας. Και όπως η εμπέδωση της δημοκρατίας απήτησε αλόγιστη σπατάλη από αίμα, αλλά και ιδρώτα, δάκρυα και μελάνι ο Πουρνάρας δε στάθηκε διόλου φειδωλός και αναλώθηκε ο ίδιος στη μεγάλη υπόθεση της δημοκρατίας. Αγωνίστηκε συστηματικά στο μόνιμο δοκιμαστήριο της πολιτικής, της δημοσιογραφίας, έννοια και λειτούργημα εκφυλισμένα και υποβαθμισμένα ηθικά, στις μέρες μας, όπου η σημειολογική αναστροφή έχει εκμηδενίσει το σημαινόμενο των λέξεων καθιστώντας τες κενές από περιεχόμενο. Και σ' αυτό το δοκιμαστήριο δε δοκιμάστηκε μόνο, αλλά πικράθηκε, διώχθηκε, πόνεσε, αντιμετωπίζοντας και πραγματικές οικονομικές καταστροφές. Είχε το προνόμιο όλες οι δικτατορίες να τον τιμήσουν με φυλακίσεις, διώξεις, εξορίες, να κλείσουν τις εφημερίδες του.

Πάντα όμως η καρτερικότητά του δε σήμαινε απραξία. Γνώριζε καλά να χρησιμοποιεί και τον καιρό και να εκτιμά τις συγκυρίες. Έτσι, με τον αδελφό του, στη δικτατορία του Μεταξά, ιδρύει την εκδοτική εταιρεία «Πάπυρος» εγκαινιάζοντας τη βιβλιοθήκη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Ωστόσο οι ξέχωρες πνευματικές του δυνατότητες ήταν τέτοιες ώστε το βεληνεκές τους ξεπερνώντας κατά πολύ τη δημοσιογραφική υφολογία εισχωρούσε βαθιά σε οριοθετήσεις, τόσο επιστημονικές όσο και λογοτεχνικές. Έτσι, στο πλουτοφόρο συγγραφικό του έργο συγκαταλέγονται μελέτες σπάνιες στο είδος τους, όπως για την ιστορία του Αγροτικού ζητήματος –άλλη μια ένδειξη της στροφής του προς τον αγροτισμό– τις έξοχες βιογραφίες του Χαρίλαου Τρικούπη και του Ελευθέριου

Βενιζέλου, πραγματικές πυξίδες για τους ιστορικούς του παρόντος αλλά και τους μελλούμενους. Από την άλλη πλευρά, οι αψευδείς μαρτυρίες του που κατέθεσε αψεγάδιαστες, όπως οι συνομιλίες του με τον Γεώργιο Παπανδρέου, σε ώρες κοινής φυλάκισής τους από τη χούντα των συνταγματαρχών, ορθώνονται μνημείο ιστορικής και πολιτικής τεκμηρίωσης πάντα σύγκαιρο και πάντα ζωντανό.

Ως προσωπικός φίλος του αειμνήστου Σοφοκλή Βενιζέλου, του είχε ανατεθή η διεύθυνση της εθνικής ραδιοφωνίας κατά τις κυβερνήσεις Κέντρου του 1950-1953. Και είναι λίγο γνωστό πως στη δική του ευστροφία οφείλεται σε μεγάλο μέρος η ματαίωση του κινήματος που επιχείρησαν νεαροί, τότε, λοχαγοί, αρνούμενος να τους παραδώσει τον ραδιοφωνικό σταθμό. Τραγική ίσως ειρωνεία πως οι ίδιοι λοχαγοί, αργότερα ως συνταγματάρχες πραγμάτωσαν την δικτατορία τους. Και πάλι ο Πουρνάρας, φωνή οργής όταν έπρεπε και μετριοπάθειας όπου επιβαλλόταν, δεν ήταν εκείνος που είχε προδειδοποιήσει αρκετούς μήνες πριν την 21η Απριλίου τον Γεώργιο Παπανδρέου με το ανεπανάληπτο εκείνο κύριο άρθρο του στον «Ελεύθερο», την εφημερίδα του, τον πραγματικά ελεύθερο και όχι τον σημερινό ψευδεπίγραφο και πλαστό; Με συγκίνηση, οι λόγοι αυτοί λέγονται στο όνομα των συνεργατών και μαθητών του Πουρνάρα, από εκείνον, που έγραψε στο τελευταίο φύλλο του «Ελεύθερου» της 20ης ή 16ης Απριλίου 1967 την είδηση που προανάγγελε και προκαθόριζε το πραξικόπημα, όχι όπως φημολογούνταν μέχρι τότε, αλλά ως πρωτοβουλία συνταγματαρχών αντιμοναρχικών και ακροδεξιών, μη συντασσομένων προς κανένα από τα υπάρχοντα τότε κόμματα. Και αυτή η είδηση, προφανώς υπήρξε το καλύτερο απολυτήριο για τον μαθητή να προχωρήσει σε πεδίο όπου ο δάσκαλος δεν ευτύχησε να καλλιεργήσει.

Λίγοι γνωρίζουν ότι ο Δημήτρης Πουρνάρας είχε εκλεγεί καθηγητής της Δημοσιογραφίας στο ομώνυμο τμήμα της Παντείου Σχολής των Πολιτικών Επιστημών το 1945, τμήμα το οποίο εχθροί του λειτουργήματος επωφελούμενοι από τον εμφύλιο σπαραγμό κατέστησαν ανενεργό. Ως μέλος λοιπόν της Συγκλήτου της ίδιας Σχολής σήμερα, έχω να αναγγείλω στον Δημήτρη Πουρνάρα, τον μεγάλο δάσκαλο της Δημοσιογραφίας, πως στην τελευταία συνεδρία μας αποφασίσαμε επίσημα την λειτουργία από την επόμενη

ακαδημαϊκή χρονιά τμήματος «Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και Δημοσιογραφίας», στο οποίο το όνομα του απογινομένου δάσκαλου θα μνημονεύεται επάξια. Ένα όνομα ταυτόσημο με ποικιλία αρετών: μαχητικότητα, μετριοφροσύνη, αγωνιστικότητα και προπάντων διορατικότητα. Όσο δεν μπορούμε να διαγράψουμε την παρουσία του Δημήτρη Πουρνάρα από τις φλογερές ραδιοφωνικές εκπομπές του για την Κύπρο, στην κορύφωση του εθνικού αγώνα, 1954-1957, άλλο τόσο δεν μπορούμε να παρορούμε το γεγονός της παραίτησής του από την υπεύθυνη αυτή θέση και την καταγγελία της συνομωσίας, που οδήγησε στις επονείδιστες συμφωνίες της Ζυρίχης-Λονδίνου, το απαράμιλλο κατηγορώ του, για τη μειοδοσία, που εξέδωσε το εισιτήριο στον Αττίλα να περιέλθει την μαρτυρική μεγαλόνησο το 1974. Μαζί με τις δυνατότητες και τις αρετές του Πουρνάρα, αναμφίβολα συνυπάρχει και η προφητική του ικανότητα.

Αν ο θάνατος, είναι καλό παράδειγμα που επιβεβαιώνεται ως αμετάθετη κοινή μοίρα όλων όσων επιζούν, νομίζουμε πως η ζωή εκείνου που πεθαίνει αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα, όταν αυτή η ζωή αποτελεί από μόνη της αντάξια πλήρωση της ανθρώπινης πράξης, ως ηθικό υπόδειγμα, ως ουσιαστική καταξίωση. Αλλά σ' αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει καν θάνατος, αλλά μια ατέρμονη ζωή, που διαρκεί όσο διαρκεί ο παραδειγματισμός εκείνου που έφυγε για όσους μένουν. Έτσι, όσο η ζωή και το έργο του Δημήτρη Πουρνάρα θα εξακολουθούν να έχουν απήχηση ο ίδιος θα παραμένει αθάνατος. Και θα έχουν απήχηση όσο η μνήμη του θα κρατείται ζωντανή. Και θα κρατείται. Δεν είναι διαβεβαίωση μαθητή προς δάσκαλο, αλλά πονεμένου ανθρώπου προς πονεμένους ανθρώπους. Πορεύσου, λοιπόν, δάσκαλε την ανεπίστροφη πορεία σου προς την αιωνιότητα, τον πυρσό που άναψες, άλλες γενιές θα τον μεταλαμπαδεύσουν σε άλλες.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΦΙΛΙ

(Στὸν μεγάλο ἀγῶνα τοῦ Δημήτρη Πουρνάρα γιὰ τὴν Κύπρο)

Δῶσαν καὶ πήρανε τὸ τελευταῖο φιλὶ
τὰ πικραμένα χείλη
μπροστὰ στοῦ θάνατου τὴν πύλη.
Τρέμουν οἱ τύραννοι τὴ Λευτεριὰ δειλοί.

Τὸ τελευταῖο τοῦ σπαραγμοῦ φιλὶ
στὰ χείλη στὴν καρδιὰ σφραγίδα
ποὺ τ' ὄνειρο τῆς Λεφτεριᾶς ἐλπίδα
μπρὸς στὴν κρεμάλα κάνει τὴν ψηλή.

Πόνο καὶ δάκρυα καὐτὰ σμίγουνε μάνες καὶ παιδιὰ
μάτια κοκκινισμέν' ἀπὸ τὸ κλάμα
θρηνοῦν ποὺ γίναν ὀρφανὰ στοῦ χωρισμοῦ τὸ δρᾶμα,
Πόνοι τὴν παιδικὴ ρημάξανε καρδιά.

Μὰ Ἐκεῖνοι ἀνέβηκαν ψηλὰ στὸ Λέφτερο οὐρανό,
λαμπροὶ στὰ πεπρωμένα τὰ μεγάλα,
μ' ἄσπρα φτερά, ἀπ' τὴν ἀψηλὴ κρεμάλα,
σκάλα ποὺ οἱ ἄγγελοι ἕνα φῶς φέρνουν τρανό.

Καὶ Σὺ σαλπίζεις Λύτρωση μὲ σάλπιγγα ἀπὸ φῶς,
χρυσὴ ἀπ' τὸν ἥλιο πύρινη φωνὴ τῆς οἰκουμένης.
Καμπάνες κάνεις τὶς καρδιὲς κι' ἀνάσταση σημαίνεις.
Προφητικὸ τὸ στόμα σου κι ὁ λόγος φλόγα, Ὄμπρός!

ΚΑΡΟΛΟΣ ΡΟΥ

«Πνευματική Πορεία», Δεκέμβριος 1956.

Προσωπογραφία Δημήτρη Πουρνάρα

Ελαιογραφία: Χρόνης Μπότσογλου.

18.

ΟΙ ΣΥΓΧΩΡΙΑΝΟΙ ΤΟΝ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ

Το Μεγάλο Χωριό και η Ευρυτανία ολόκληρη τιμάνε τον Μεγάλο συμπατριώτη τους, τον Δημήτρη Πουρνάρα – τον Έλληνα Δημοσιογράφο που στάθηκε ολοζωής μαχητής για κάθε καλό και ωραίο. Ο γενέθλιος τόπος του, τον πότισε με τα νάματα του αδερφικού ενδιαφέροντος για την ελληνική αγροτιά και τον Έλληνα εκμεταλλευόμενο. Στις 3 Μάρτη 1986 ο Σύλλογος Μεγαλοχωριτών οργάνωσε μια Ημερίδα Μνήμης, στην οποία κύριος ομιλητής ήταν ο γνωστός δημοσιογράφος Κώστας Καλλιγάς. Πριν από αυτόν ο πρόεδρος του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών «Η Αγία Παρασκευή» Νίκος Καρβέλης στην εισήγησή του είπε τα παρακάτω:

Η ομιλία του Νίκου Καρβέλη

Εκ μέρους του Συνδέσμου και του Μ. Χωριού θα μου επιτρέψετε εν ολίγοις να αναφερθώ στην προσωπικότητα του Δημήτρη Πουρνάρα. Ο Δ.Π. δεν είναι ο δημοσιογράφος που κατήγετο από το Μ. Χωριό και ανεδείχθη δημοσιογράφος και εκδότης, αποτελεί μια προσωπικότητα ξεχωριστή στην ελληνική δημοσιογραφία, γιατί είναι από κείνα τα φαινόμενα που επαγίωσαν και άνοιξαν καινούργιους ορίζοντες στην ελληνική δημοσιογραφία μετά από την μεγάλη παράδοση των Γαβριηλίδηδων και άλλων επώνυμων που στο ελληνικό μας γίγνεσθαι, στο φαινόμενο της ελευθερίας του Τύπου και του ανοίγματος καινούργιων οριζόντων, ο Δ.Π. το καταξίωσε όσον ουδείς και αυτό το μαρτυρεί το γεγονός ότι

φαινόμενα δημοσιογραφίας όπως του Δ.Π. αποτελούν φωτεινές εξαιρέσεις και παραδείγματα προς μίμησιν λόγω του ότι η δημοσιογραφία αυτή δεν ήταν απλώς ένα λειτούργημα, αλλά απετέλεσε βίωμα. Συνδεδεμένος με τις καινούργιες ιδέες, πανευρωπαϊκές και παγκόσμιες, έφερε στην Ελλάδα – άνοιξε καινούργιους ορίζοντες στη δημοσιογραφία, μια δημοσιογραφία, η οποία ήταν αμφίστομη και μια δημοσιογραφία που έκαιγε απ' όλες τις μεριές.

Ο Δ.Π. συνδέθηκε πολύ νωρίς με τον ρέκτη της νεότερης πολιτικής μας ιστορίας, τον Ελ. Βενιζέλο, και έχοντας έναν τέτοιο συνεργάτη ο Ελ. Βενιζέλος κατόρθωσε να πραγματοποιήσει το όραμα της Μεγάλης Ελλάδος. Σε μια στιγμή κάποιου απολογισμού του ο Ελ. Βενιζέλος στη Βουλή των Ελλήνων αναφέρθηκε στους Ρουμελιώτες δημοσιογράφους και το ήθος τους και έμεινε ιστορικό πλέον εκείνο το οποίο είπε: «Τα Ρουμελιωτάκια μου». Τα Ρουμελιωτάκια του Ελ. Βενιζέλου είχαν ενστερνισθεί πρώτα την ιδέα της παγκοσμιότητας και της Πανευρώπης κι αυτό καλλιεργούσαν κοντά σ' ένα μεγάλο πολιτικό άνδρα, τέτοιον που αποτελεί μοναδικό φαινόμενο της νεοελληνικής μας ιστορίας, τον Ελ. Βενιζέλο. Ο Ελ. Βενιζέλος ξεχώρισε απ' τα «Ρουμελιωτάκια του» ιδιαίτερα τον Δ.Π. και αυτό το μαρτυρεί μια πλούσια αλληλογραφία την οποία ο νεότερος ιστορικός θα ανεύρει στο Αρχείο Ελ. Βενιζέλου. Και άνοιξε τέτοιους δρόμους κάθε φορά, όχι μόνο σαν δημοσιογράφος σε εφημερίδες, αλλά και ως ιδιοκτήτης ο ίδιος πολλών εφημερίδων και πάλεψε μέχρι το τέλος της ζωής του. Ακόμη ο Δ.Π. άνοιξε κι έναν άλλο δρόμο, το δρόμο που ήταν άγνωστος μέχρι τότε στα δικά μας χωριά και στη δική μας πνευματική ζωή της ιδιαίτερης πατρίδας μας. Μετά τον Δ.Π., αν θελήσει κανείς να δει τι συνέβη στην Ευρυτανία, θα το δει ακόμα και σήμερα αναλογικά με τους άλλους Νομούς το δυναμικό στη δημοσιογραφία και την πνευματική ζωή του τόπου πού κατέχει η ιδιαίτερη πατρίδα μας, η Ευρυτανία. Μια Ευρυτανία η οποία πάλλει από ζωή και δύναμη μαχόμενη μέσα από το ευγενέστερο είδος που επινόησε ο πολιτισμένος άνθρωπος μέσα από τον Τύπο και όπως ξέρουμε οι μεγάλοι αγώνες, οι κοινωνικοί, οι πολιτικοί, οι ανθρωπιστικοί, καταξιώνονται και βρίσκουν το νόημά τους

μέσα από την ελευθεροτυπία και μέσα από τη μάχαιρα αυτή την αμφίστομη που λέμε δημοσιογραφία.

Δικαιωματικά τιμά σήμερα το Μεγάλο Χωριό τον πρώτο από τους ρέκτες της ελληνικής δημοσιογραφίας. Είναι πολύ λίγα αυτά που μπορώ, αυτή τη στιγμή εκ του προχείρου να αναφέρω για τον Δημήτρη Πουρνάρα.

Η ομιλία του Κώστα Καλλιγά[1]

Στη συνέχεια πήρε το λόγο ο γνωστός δημοσιογράφος, συγγραφέας και διανοούμενος Κώστας Καλλιγάς και είπε τα παρακάτω:

Ο δημοσιογράφος ανήκει σε μια ιδιάζουσα κατηγορία ανθρώπων, το έργο των οποίων παρουσιάζει ιδιαίτερα και μοναδικά χαρακτηριστικά. Το κύριο χαρακτηριστικό του έργου ενός δημοσιογράφου, ιδίως δε του ταλαντούχου, του προικισμένου, του επιτυχημένου δημοσιογράφου είναι ότι αποτελεί μια μοναδική και αναντικατάστατη μαρτυρία για πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις μιας ορισμένης χώρας και κοινωνίας ή της διεθνούς σκηνής σε μία δεδομένη εποχή.

Μάρτυς, παρατηρητής μορφών, καταστάσεων και σχημάτων, αλλά και παράλληλα, σε κάποιο βαθμό, συντελεστής του. Ο δημοσιογράφος δεν περιορίζεται σε καταγραφή και περιγραφή. Δίνει μια πρόσθετη διάσταση στα πρόσωπα, στα πράγματα και στις σχέσεις που αποτελούν τα θέματα της καθημερινής ασχολίας τους απεικονίζοντας την δυναμική των ανθρώπινων κοινωνιών σε τόπο και χρόνο. Δημοσιογράφος, και μάλιστα διαπρεπής, υπήρξε κυρίως και σε όλη τη ζωή του ο Δ. Πουρνάρας, αλλ' ενώ οι περισσότεροι από τους δημοσιογράφους, ακόμη και διαπρεπέστατοι, αναλίσκονται στο έργο που αποτελεί το αντικείμενο του επαγγέλματός των, όπως το περιγράψαμε και δεν αφήνουν πίσω τους συγκροτημένο συγγραφικό έργο, ο Δ.Π. άφησε κι ένα πλούσιο, πολύτιμο συγγραφικό έργο ιστορικού και κοινωνικού περιεχομένου, καθώς

1. † 1993. Επιφανής δημοσιογράφος, κύριος αρθρογράφος, μεταπολεμικά, της «Καθημερινής».

και μεταφράσεις κειμένων από τα αξιολογότερα της παγκόσμιας γραμματείας, που μόνο αυτά αρκούν για να δείξουν το εύρος και το βάθος της πνευματικής καλλιέργειας του ανθρώπου. Ο Δ.Π. γεννήθηκε το 1900 στο Μεγάλο Χωριό της Ευρυτανίας. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές του ενεγράφη στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλ' έπειτα από ένα έτος πήγε στο Παρίσι ως ανταποκριτής ελληνικών εφημερίδων. Εκεί, στη γαλλική πρωτεύουσα, εφοίτησε στη Σχολή Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών. Μετά την αποφοίτηση και την αποπεράτωση των σπουδών του, το 1923, επέστρεψε στην Ελλάδα και επιδόθηκε συστηματικά στη δημοσιογραφία και συγγραφή θεωρητικών έργων. Αρχικά και για αρκετό διάστημα χρημάτισε διευθυντής της εφημερίδας «Ελεύθερος Λόγος» και έπειτα της εφημερίδας «Δημοκρατία», κατά τη διετία 1926-1927. Το 1928 έγινε αρχισυντάκτης και αργότερα διευθυντής της εφημερίδας «Ημερήσιος Τύπος» και το 1930 ανέλαβε τη διεύθυνση της εφημερίδας «Ελεύθερος Άνθρωπος», την οποία εκράτησε μέχρι το 1933. Το Μάρτιο του 1933 εξέδωσε μαζί με τους αδελφούς του Ανδρέα και Γεώργιο την εφημερίδα «Ανεξάρτητος», την οποία διηύθυνε ο ίδιος και η οποία έπαψε να εκδίδεται μετά την εγκατάσταση της Δικτατορίας στις 4 Αυγούστου 1936. Το 1945 εξέδωσε και διηύθυνε την εβδομαδιαία εφημερίδα «Ελεύθερος» έως τα μέσα του 1946, οπότε ανέλαβε την αρχισυνταξία της εφημερίδας «Το Βήμα». Διετέλεσε αρχισυντάκτης του «Βήματος» μέχρι το 1951, έπειτα δε της εφημερίδας «Αθηναϊκή». Διετέλεσε μεταξύ 1950 και 1953 Δ/ντής εκπομπών και προγραμμάτων του Εθν. Ιδρύματος Ραδιοφωνίας. Μεταξύ 1955 και 1958 διηύθυνε μια ειδική εκπομπή για την Κύπρο που άφησε εποχή για την ποιότητά της. Το 1964 επανεξέδωσε την εβδομαδιαία εφημερίδα «Ελεύθερος», που διατηρήθηκε μέχρι της 21ης Απριλίου 1967. Την ίδια εκείνη ημέρα της επιβολής της στρατιωτικής Δικτατορίας ο Δ.Π., γνωστός για τους δημοκρατικούς του αγώνες επί μια ολόκληρη ζωή, συνελήφθη, κρατήθηκε (Γουδί, Πικέρμι, Ασφάλεια) και στη συνέχεια μετά από 4μηνο κατ' οίκο περιορισμό, εκτοπίστηκε στη Σύρο μέχρι την 13η Δεκεμβρίου 1967. Στη συνέχεια επέλεξε να ιδιωτεύσει.

Αυτή είναι σε μεγάλη συντομία η δημοσιογραφική σταδιοδρο-

μία του Δ.Π. Αλλά πλούσιο είναι και το συγγραφικό έργο του. Λόγω έλλειψης χρόνου, θα αναφέρουμε τους τίτλους των κυριότερων έργων του, κατά τη χρονική τάξη της έκδοσής των:

«Ο Σοσιαλισμός στην Αρχαία Ελλάδα» (στη γαλλική γλώσσα). Ήταν το πρώτο του βιβλίο. Στη συνέχεια «Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδος», «Η Βόρειος Ελλάς μέσα στο Έθνος», «Η Ιστορία του Αγροτικού Κινήματος και Αγροτισμός», «Ιστορία του Διεθνούς Σοσιαλισμού» σε 2 τόμους, «Μαρξισμός και Σοσιαλισμός», «Ηρόδοτος ο πατήρ της Ιστορίας», «Ιστορία της Γαλλικής Επαναστάσεως», 2 τόμοι, «Ιστορία των Ρωσσικών Επαναστάσεων», 2 τόμοι, «Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος του 1940», «Χαρίλαος Τρικούπης, η ζωή και το έργον του», «Ιωάννης Καποδίστριας», μονογραφία, 2 τόμοι, «Γεωργο-οικονομική Ιστορία των Ελλήνων», «150 χρόνια δημοκρατικών αγώνων στην Ελλάδα», «Ελευθέριος Βενιζέλος, η ζωή και το έργο του», 3 τόμοι.

Αλλά δεν εξαντλείται εδώ το συγγραφικό έργο του Δημ. Πουρνάρα. Ανέφερα απλώς το κύριο corpus του έργου του.

Μετέφρασε επίσης σειρά σπουδαίων έργων της παγκόσμιας γραμματείας. Αναφέρω μερικά από αυτά:

Την «Ιστορία της Αρχαίας Ελλ. Λογοτεχνίας» των Αδελφών Κρουαζέ, σε 6 τόμους. Την «Ιστορία του Ηροδότου» σε 3 τόμους. Τους «3 Φιλιππικούς και τους 3 Ολυνθιακούς» του Δημοσθένους σε 3 τόμους. Το «Περί Ποιητικής» του Αριστοτέλους. «Βίοι Παράλληλοι του Πλουτάρχου» σε 7 τόμους. Τους «Πλατωνικούς διαλόγους Φαίδρος, Πρωταγόρας» σε 3 τόμους. Την «Αντιγόνη» του Σοφοκλέους. Τη «Μήδεια» του Ευριπίδη.

Εξέδωσε επίσης: το ογκώδες έργο του Καρλ Μαρξ «Το Κεφάλαιο» σε 8 τόμους. «Μεγάλοι νευροπαθείς» του Δ.Γ. Καμπάνε: Βύρων, Βίκτωρ Ουγκώ, Βάγκνερ, Στέφαν Τσβάιχ, «Ιστορικός Υλισμός και Ιδεαλισμός» των Ζαν Ζωρές και Πωλ Λαφάργκ. «Ο Φρόυντ και η Ψυχανάλυση του Στέφαν Τσβάιχ». Ένα από τα κλασσικά και μεγάλα έργα της παγκόσμιας γραμματείας «Η Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας» του Κρουμπάχερ.

Αλλά και εδώ δεν εξαντλείται ο κατάλογος των μεταφράσεων του Δ.Π. Αρκούν οι τίτλοι και οι συγγραφείς τους οποίους ανέφερα για να διαπιστώσει κανείς το εύρος, όπως είπα πριν, και

το βάθος της πνευματικής καλλιέργειας του ανθρώπου αυτού.

Ο Δ.Π. που διετέλεσε και γενικός γραμματέας του Αγροτικού Κόμματος Ελλάδος κατά το Μεσοπόλεμο, έλαβε ενεργό μέρος στο δημόσιο βίο και βρέθηκε πάντοτε στην πρωτοπορία των δημοκρατικών αγώνων τοποθετημένος στον Βενιζελογενή δημοκρατικό κόσμο. Διατήρησε ακοίμητο το ενδιαφέρον του για τα δημόσια πράγματα και το κοινωνικό και πνευματικό γίγνεσθαι της εποχής εκείνης.

Μνημειώδους εντιμότητας και εξαίρετου ήθους ο Δ.Π. ήταν αγαπητός και σεβαστός σε όλους για την αγαθότητα και την προσήνεια, αλλά και την απλότητα που χαρακτηρίζουν τους πραγματικά καλλιεργημένους και άξιους ανθρώπους. Ανιδιοτελής, λιγομίλητος, αλλά και κάθε άλλο παρά ακοινωνικός, ετίμησε όσο λίγοι και τον επαγγελματικό χώρο του και γενικότερα τη γενεά του και την ελληνική κοινωνία, την οποία επλούτισε με το έργο και την παρουσία του.

Σας ευχαριστώ!

Η ομιλία του π. Κ. Βαστάκη

Στην Ημερίδα αυτή ο πρωτοπρεσβύτερος συγχωριανός των αδελφών Πουρνάρα π. Κ.Δ. Βαστάκης μίλησε με πολλά στοιχεία για την οικογένεια Πουρνάρα, αλλά και παράλληλες απόψεις του.

Σεβασμιώτατε,

Αγαπητά παιδιά των τιμωμένων σήμερα αδελφών Ανδρέα και Δημήτρη Πουρνάρα,

Αγαπητοί φίλοι και αδελφοί.

Επιτακτική αισθάνομαι την ανάγκη πρώτα-πρώτα να ευχαριστήσω, και εκ του βήματος τούτου, το αξιότιμο Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου των Μεγαλοχωριτών «Η Αγία Παρασκευή» και τον αγαπητό Πρόεδρό του, ιατρό κ. Νικόλαο Καρβέλη, που με ώρισαν να χαιρετήσω εκ μέρους των τη λαμπρή σημερινή εκδήλωση. Εκδήλωση, που γίνεται προς τιμήν των αειμνήστων συγχωριανών μας κορυφαίων Δημοσιογράφων Ανδρέα και Δημήτρη Ι. Πουρνάρα. Αμφότεροι υπήρξαν, κατά γενικήν ομολογίαν, πρω-

τοπόροι της δημοσιογραφίας, των γραμμάτων, των κοινωνικών και εθνικών αγώνων, επί πανελληνίου και πέραν των συνόρων της Ελλάδος, ακτινοβολίας. Όπως επίσης υπήρξαν μεγάλοι Ευεργέτες της ιδιαιτέρας των πατρίδας, της Ευρυτανίας, της γενέτειράς των και του Συνδέσμου μας, του οποίου υπήρξαν άξια και επίλεκτα μέλη του.

Εκ των προτέρων λοιπόν συγχαίρουμε την «Πανευρυτανική Ένωση», της οποίας ιδρυτής, εμπνευστής και καταξιωμένος Πρόεδρός της, όπως θα ακούσουμε, ήταν ο πρεσβύτερος εκ των τιμωμένων σήμερον αδελφών, ο αείμνηστος Ανδρέας Ι. Πουρνάρας. Και τη συγχαίρουμε για την ιδέα της εκδηλώσεως, την οργάνωσή της, για τους κόπους της και για την τιμή που μας έκαμε να συμπαρουσιάσουμε το σημερινό Μνημόσυνο-Πανηγύρι από κοινού. Έτσι, όλοι οι Μεγαλοχωρίτες, στεκόμαστε υπερήφανα μπροστά στους δύο τιμωμένους σήμερα συγχωριανούς μας και μπροστά την αθάνατη μνήμη τους.

Για την προσωπικότητά τους και για το έργο τους, θα ακούσουμε στην πορεία της εκδηλώσεως να τους υμνήσουν διακεκριμένοι ομιλητές. Εις εμέ, ας επιτραπεί, να ανασύρω και να παρουσιάσω επιγραμματικά, ελάχιστες αναμνήσεις από το πέρασμά τους, που είναι θησαυρισμένες στις σελίδες του περιοδικού του Συνδέσμου μας «Η Φωνή του Μεγάλου Χωριού», προκειμένου να λάβουν μικρή γεύση από τη ζωή και το έργο τους, και προκειμένου να αποτελέσουν κι αυτές μικρή εισαγωγή στο εκτενές θέμα της σημερινής μας συνάξεως...

Και ιδού.

Ως πρώτη ανάμνηση αναφέρουμε την επάξια βράβευση του Ανδρέα Πουρνάρα από την Ακαδημία Αθηνών, «Διά την 50ετή εθνωφελή δράσιν του προς εξίσωσιν του μορφωτικού επιπέδου του Ελληνικού Λαού» (φ. 24, α΄ περ. σ. 8).

Και μια ακόμη για τον ίδιο, που αναφέρεται στη συμπλήρωση των 60 χρόνων, για την εν γένει προσφορά του. Την διοργάνωσε και την πραγματοποίησε, στις αρχές του 1974, η Ομοσπονδία Ρουμελιωτών Ελλάδος, στην Αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός». Τότε, όπως και σήμερα, χαιρέτησα το γεγονός, ως εκπρόσωπος του Συνδέσμου μας. Σε κάποιο δε σημείο του

χαιρετισμού, μεταξύ άλλων είπαμε τότε και τα εξής:

«Ο τιμώμενος πρεσβύτης συγχωριανός μας, ακολούθησε τον δρόμο της γνώσεως και της αρετής, τον χαραχθέντα, τούτο μεν από την σεμνήν ιερατικήν οικογένειαν, εκ της οποίας προέρχεται, τότε δε από την μεγαλειώδη παράδοσιν της Ελληνικής διανοήσεως...».

Τότε ο τιμώμενος δεν παρέστη αυτοπροσώπως στην εκδήλωση. Τον εμπόδισαν: και το βάρος των χρόνων της ηλικίας και η χρόνια αρρώστια του... Όμως, χάρις στην μαγνητοταινία, άκουσε με συγκίνηση και με δάκρυα χαράς την όλη εκδήλωση. Άκουσε τους χαιρετισμούς και τους λόγους των ομιλητών... Καθώς και τις ένθερμες εκδηλώσεις με τα παρατεταμένα χειροκροτήματα του πολυπληθούς ακροατηρίου και τρισευτυχισμένα ανεφώνησε το γνωστό λόγο του Διαγόρα: «Κάτθανε, ω Διαγόρα, ουκ ες Όλυμπον αναβήση». Μετά 25 ημέρες ανεπαύθη εν Κυρίω... «Μετέστη από τα λυπηρότερα επί τα χρηστότερα και θυμηδέστερα». Απ' όσα αναφέρονται σε νεκρολογίες και άλλες ειδήσεις στις σελίδες του περιοδικού μας, μεταφέρω μόνο στην αγάπη σας, του νεαρού τότε και διακεριμένου τώρα ιατρού και καταξιωμένου Προέδρου του Συνδέσμου μας κ. Καρβέλη, τα εξής από σχετικό επίκαιρο άρθρο του:

«... Άφησε, ο αείμνηστος Ανδρέας Πουρνάρας, στο πέρασμά του αναλλοίωτες από το χρόνο παρακαταθήκες, κάνοντας την ίδια τη ζωή του, μέχρι την τελευταία πνοή του, παράδειγμα συνειδητής, δημιουργικής και ωφελίμου για τους συνανθρώπους του εργασίας. Υποκλινόμεθα στην μνήμη του με θαυμασμό και σεβασμό» (Φ. 13-14, περ. β΄, σελ. 20-23, 31-32).

Η επόμενη αναφορά είναι φυλαγμένη σε μεταγενέστερο τεύχος (φ. 59-62, σελ. 7-8, 46-47). Αναφέρεται στον άλλο τιμώμενο αδελφό, τον Δημήτρη Ι. Πουρνάρα. Εκεί, ο συνεργάτης, συγχωριανός μας και εκδότης κ. Στέφανος Δ. Βασιλόπουλος, με γλαφυρό τρόπο καταθέτει περιληπτικά την προσωπικότητά του και το έργο του. Με πόνο ψυχής επισημαίνει ότι: «Η ευγενική και μειλίχια φυσιογνωμία του Δημήτρη Πουρνάρα δεν θα κυκλοφορεί πλέον ανάμεσά μας...». Και καταλήγει, «...ότι ήταν άριστος οικογενειάρχης, έντιμος πολίτης, πιστός στις εθνικές και λαϊκές μας παραδόσεις, αγαπητός και προσιτός σε όλους κι ακόμα λάτρης

και θαυμαστής του χωριού μας και μέλος εκλεκτό του Συνδέσμου μας. Η οικογένειά του, από καταξιωμένους, αναγνωρισμένους επιστήμονες, λαμπρύνουν την κοινωνία μας. Το περιοδικό μας κάνει το σύντομο αυτό αφιέρωμα «τιμής ένεκεν» στον μεγάλο αγωνιστή της ζωής και της Δημοκρατίας, τον άξιο εργάτη του πνεύματος και τον άνδρα που τόσο επάξια ετίμησε το χωριό, το Έθνος και το λαό μας... Οι αγώνες του και η ζωή του μας καθοδηγούν και μας εμπνέουν. Ας είναι αιώνια η μνήμη του».

Επίσης, για τον Δημήτρη Πουρνάρα, ο Σύνδεσμός μας στις 10 Δεκεμβρίου 1989, πραγματοποίησε στο Πνευματικό του Κέντρο, Φιλολογικό Μνημόσυνο, όπου έγινε από εκλεκτούς ομιλητές εκτενής αναφορά για την προσωπικότητά του και το έργο του... (Φ. 75-78, 1990, σ. 24).

Τέλος, για τον Δημήτρη Πουρνάρα, σ' ένα από τα παραπάνω τεύχη του περιοδικού μας (φ. 59-62, σελ. 46-47), είναι γραμμένα και τα εξής: Μετά την εξόδια Ακολουθία που εψάλη στο Β΄ Κοιμητήριο των Αθηνών, δύο επίλεκτοι του δημοσιογραφικού κόσμου ομιλητές... σκιαγράφησαν την προσωπικότητά του, την ευρυμάθειά του, το ήθος του, την φιλοπατρία του, την προς την δοκιμαζομένη Κύπρον ενθουσιώδη προσφορά του, τις διώξεις του... και άλλα πολλά εκ του μεγάλου έργου που επραγματοποίησε, καθώς και με πόνο ψυχής επισήμαναν το μεγάλο κενό που άφησε... Είχα την τιμή να προΐσταμαι στην ιερή Ακολουθία. Εκεί ακούοντας τα λεγόμενα από το πληθωρικό έργο του θείου Δημήτρη, αναπόλησα τις ρίζες του... Και στην περίπτωσή του θυμήθηκα το Θείο Λόγο που λέγει: «...και ει η ρίζα αγία και οι κλάδοι» (Ρωμ. ΙΙ, 16).

Πράγματι, αναπόλησα τον σεβάσμιο Πρωθιερέα πατέρα του, τον παπα-Γιάννη Πουρνάρα, ο οποίος και Επισκοπικός Επίτροπος Ευρυτανίας επάξια διακόνησε, σε περίοδο χηρείας της Μητροπόλεως, μέχρι της εκλογής νέου Μητροπολίτου, και καταξιωμένος Αντιπρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου μας διετέλεσε... Καθώς επίσης αναπόλησα και την οσιωτάτη Πρεσβυτέρα μητέρα του Ελένη, την ευλογημένη θυγατέρα του αειμνήστου και σοφού Διδασκάλου του χωριού μας, του περασμένου αιώνα, Δημητρίου Γαληνού... και είπα: Πράγματι, «κλάδος» πολύχυμος ο εκλιπών. «Κλάδος», που προήλθε από ελληνοχριστιανικές άγιες

ρίζες... Αλλά και για κάτι ακόμα, αγαπούσα περισσότερο το θείο Δημήτρη, όπως άλλωστε σεβόμουνα και περισσότερο τον θείο Ανδρέα, και τούτο επειδή ο Δημήτρης ήταν συνομήλικος με τον μακαριστό Ιεροεθνομάρτυρα Πατέρα μου, και μου έλεγε τα παιδικά τους... Και επειδή, αυτός μόνον, περιέσωσε το «Συναξάρι της Παναγίας της Καλλιακούδας». Ιστορία που είναι συνδεδεμένη με την αγία ζωή της μητέρας του, από τον καιρό που ήταν παιδούλα πέντε χρονών. Από τότε δηλαδή, που είδε σε όραμα, μέρα μεσημέρι, στα «Λακκώματα» της Καλλιακούδας, μια φοβερή οπτασία. («Καλλιακούδα» ονομάζεται το όμορφο και ιστορικό βουνό του χωριού μας και της Ευρυτανίας). Είδε δηλαδή, όταν έχασε τον προσανατολισμό της απομακρυνθείσα από τα άλλα παιδιά σε σχολική εκδρομή με το δάσκαλο πατέρα της, φωτισμένη εκκλησία σε βράχο περιτοιχισμένη από κτίρια, στην οποία προσπαθούσε να φθάσει κυνηγημένη από άγριο τσοπανόσκυλο. Στην προσπάθειά της αυτή, ακούοντας και κωδωνοκρουσίες που προήρχοντο από το μέρος της Εκκλησίας, η οποία συνεχώς απεμακρύνετο από μπροστά της καθώς αυτή προχωρούσε, μέχρις ότου έφτασε στο γειτονικό χωριό Ανιάδα. Τότε αυτομάτως χάθηκε το όραμα και βρέθηκε μπροστά σε μια γερόντισσα στην οποία διηγήθηκε την περιπέτειά της. «Η Παναγιά η Προυσιώτισσα παιδί μου σ' έσωσε», είπε η γερόντισσα, η οποία ήταν και γνωστή του δασκάλου πατέρα της. «Όχι», απάντησε η μικρή. «Η Παναγιά της Καλλιακούδας με έσωσε». Σ' αυτήν λοιπόν, την αγία ψυχή, οφείλεται η κατά θαυμαστό τρόπο φανέρωση και διάσωση και του προσωνυμίου Εικόνος της Υπεραγίας Θεοτόκου, και ως: «Παναγία της Καλλιακούδας». Το γεγονός το περιγράφει ο ίδιος ο Δημήτρης Πουρνάρας, στις πρώτες σελίδες του βιβλίου του «Ο Βενιζέλος και οι Χίτλερ της Ελλάδος...». Σας το συνιστώ. Και επειδή είναι δυσεύρετο, σας συνιστώ άλλο, του αειμνήστου Δασκάλου Γιάννη Βράχα, με το ίδιο θέμα και με τίτλο: «Παναγία η Καλλιακούδα».

Από τις παραπάνω και άλλες αναφορές προκύπτει ότι οι τιμώμενοι σήμερα αδελφοί καταξιώθηκαν: ως διανοούμενοι, ως δημοσιογράφοι, ως εκδότες, ως ιδρυτές του «ΠΑΠΥΡΟΥ», ως συγγραφείς, ως δημόσιοι άνδρες, ως μαχητές της ζωής, ως σεμνοί

οικογενειάρχες και ως ευσεβείς Ορθόδοξοι Χριστιανοί, με ιδιαίτερη ευλάβεια προς την ιερά και σεβάσμια και θαυματουργό Εικόνα της «Παναγίας Προυσιώτισσας». Ευλάβεια που ρίζωσε μέσα τους, ρίζωσε στην ψυχή τους, πέρα από την ιερατική οικογενειακή τους παράδοση, αλλά και από τον καιρό που σπούδαζαν στον Προυσό, με τη συνδρομή του ιερού Μοναστηριού...

Και ο μεν Ανδρέας είχε στο συρτάρι του γραφείου του πάντοτε αντίτυπον της Ι. Εικόνας της Προυσιώτισσας, όπως μου είπε και όπως μου έδειξε σε κάποια μας συζήτηση...

Ο δε Δημήτρης, μου είπε επίσης το εξής περιστατικό: Όταν κάποια φορά, ως μαθητής πήγαινε στον Προυσό, στην προσπάθειά του να περάσει το «Δερματόρεμα», που είχε τότε λόγω βροχής περισσότερο νερό, φοβήθηκε και επεκαλέσθη την Παναγία. Έτσι, πέρασε απέναντι σώος, αλλά του έπεσε το ένα τσαρούχι που φορούσε (από τα γνωστά γουρνοτσάρουχα) και χάθηκε στο νερό του χειμάρρου... Από κει και πέρα, σε διάστημα περίπου τριών ωρών, πήγε στον προορισμό του, όπως έλεγε χαριτολογώντας, αντί μονοσάνδαλος, «μονοτσάρουχος»...

Ζητώ συγνώμη που σας εκούρασα. Εύχομαι όμως, η ζωή και το έργο των δύο τιμωμένων αδελφών, όπως θα εκτυλιχτεί στη συνέχεια, να μείνει παράδειγμα προς μίμηση για όλους μας, και για τις επερχόμενες γενιές.

Αιωνία τους η μνήμη!
Και να έχουμε και την ευχή τους.
Σας Ευχαριστώ.

C. Dumas, «Δρόμος του Μεγάλου Χωριού», (1937).

C. Dumas, Η Καρπενησιώτισσα που γνέθει 1937.
«Η βάβου η γριούλα η αφεντιά 'τς
γνέθ' κι θα γνέθ' κουντά
στ' φουτιά τς»

Ζαχ. Παπαντωνίου

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

Τὸ παράθυρό μου ἀνοίγω.
Λάμπει ὡραῖος αὐγερινός.
Μὲ τὴν κονταυγὴ σὲ λίγο
μέλι στάζει ὁ οὐρανός.

Ἀνασαίνω τὴ γαλήνη
στ' ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ.
Ὥρα μυστικὴ ποὺ σβήνει
τὸ ἀνατάραγμα τοῦ νοῦ.

Αὔλα πέρα ξεχωρίζουν
τῶν ἐλάτων οἱ κορφὲς
καὶ στὴν ἄχνα τριγυρίζουν
τῶν προγόνων οἱ μορφές,

πάνω ἀπὸ ἔγνιες κι ἀπὸ μίση
κόσμου ἀχάριστης τιμῆς
ποὺ ὅπως χάρηκαν τὴ ζήση
ἔτσι δὲν μποροῦμε ἐμεῖς.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

«Πνευματική Πορεία», Δεκέμβριος 1956.

Εις μνήμην...

Στον Δημήτρη Πουρνάρα, γιο του παπα-Γιάννη Πουρνάρα, είναι αφιερωμένη η Πνευματική Στέγη, μια μεγάλη ισόγεια αίθουσα στη δεύτερη πτέρυγα του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου του Μεγάλου Χωριού Ευρυτανίας, που ανήκει στο Σύνδεσμο Μεγαλοχωριτών «Η Αγία Παρασκευή».

Η πτέρυγα αυτή κτίστηκε εξαρχής κατά τη δεκαετία του 1960 σε έκταση που δωρίθηκε στο Σύνδεσμο από την οικογένεια του παπα-Γιάννη Πουρνάρα και της Αθανασίας Κ. Πουρνάρα προκειμένου να στεγάσει τότε, μαζί με το διπλανό οίκημα, την Οικοκυρική Σχολή, τη Λαϊκή Βιβλιοθήκη και το Νηπιαγωγείο.

Η αίθουσα «Δημήτρης Πουρνάρας» διαμορφώθηκε το 2010, με δαπάνες των τέκνων του, Ελένης Πουρνάρα-Καρκαζή και Νίκου Πουρνάρα, με σκοπό να λειτουργεί ως αίθουσα συνεδρίων, εκδηλώσεων και προβολών.

Αυτή περιλαμβάνει και μια μόνιμη έκθεση, όπου τιμούνται με πρωτότυπο υλικό οι 13 Μεγαλοχωρίτες και Μικροχωρίτες εθνομάρτυρες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Επίσης εδώ παρουσιάζονται βιογραφικά στοιχεία, προσωπικά αντικείμενα και φωτογραφίες Μεγαλοχωριτών πνευματικών ανδρών που τίμησαν με το έργο τους τον τόπο καταγωγής τους. Ο ζωγράφος Αριστείδης Λάιος (1873-1965), ο γιατρός Νικόλαος Τσαμπούλας (1895-1972), ο δικηγόρος-πολιτικός Τάκης Τουλούπας (1909-1978) και οι δημοσιογράφοι-εκδότες Ανδρέας Πουρνάρας (1896-1972) και Δημήτρης Πουρνάρας (1900-1986) είναι μερικοί από αυτούς.

Τα τέκνα του Δημήτρη Πουρνάρα εξακολουθούν να επιχορηγούν στη μνήμη του πατέρα τους έργα, εκδηλώσεις και δραστηριότητες σε συνεργασία με το Σύνδεσμο Μεγαλοχωριτών Ευρυτανίας «Η Αγία Παρασκευή», με τις τοπικές αρχές καθώς και με συλλόγους της Ευρυτανίας, με σκοπό την ενίσχυση, τη στήριξη και την προβολή του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου και του Μεγάλου Χωριού.

Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Μεγάλου Χωριού Ευρυτανίας. Η αίθουσα της Πνευματικής Στέγης (επάνω) και προθήκη (κάτω) αφιερωμένη στο Δημήτρη Πουρνάρα.

Άποψη Μεγάλου Χωριού Ευρυτανίας, γενέτειρας του Δημ. Πουρνάρα.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ,
Ο ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑ-ΚΑΡΚΑΖΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: ΣΤΕΛΛΑ ΜΠΑΛΩΜΕΝΟΥ, ΔΙΟΡΘΩΣΗ: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ. ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΡΟΥΛΑ ΔΑΝΙΗΛ. Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΣΤΙΓΜΗ Ε.Π.Ε.» (ΤΗΛ. 210 7211200) ΣΕ ΧΙΛΙΑ (1.000) ΑΝΤΙΤΥΠΑ, ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2013, ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

ISBN: 978-960-9758-03-1